

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

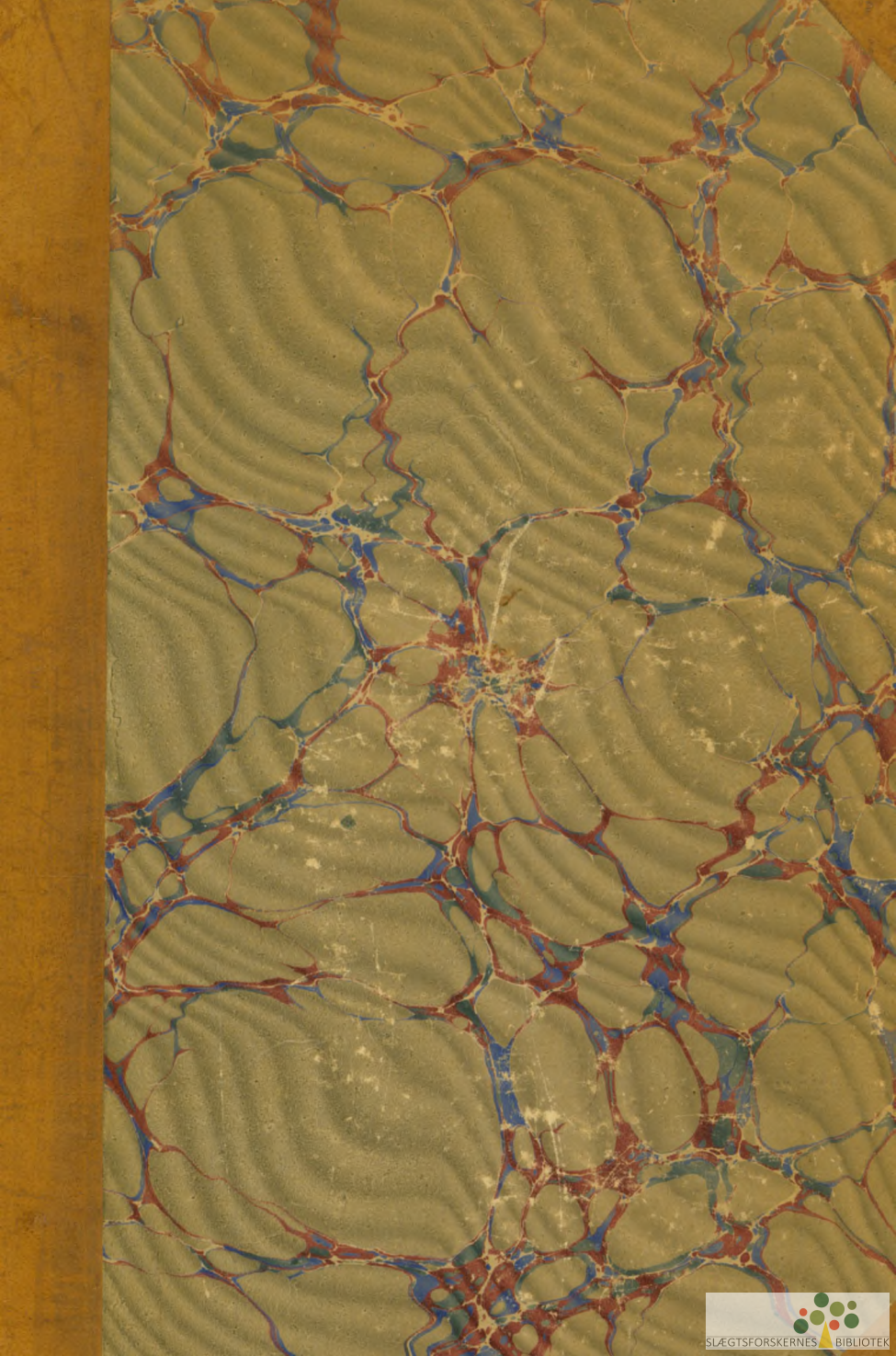
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BREVE FRA
HANS GRAM

ETATSRAAD, GEHEIMEARCHIVAR, PROFESSOR

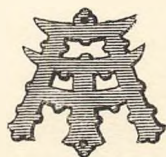
1685–1748

UDGIVNE

AF

HERMAN GRAM

KONTORCHEF I LANDBRUGSMINISTERIET

KJØBENHAVN

V. THANING & APPELS FORLAG

H. H. THIELES BOGTRYKKERI

1907

Jeg har ment, at en Samling af de endnu bevarede Breve fra Historikeren HANS GRAM (1685—1748) maatte kunne paa-regne almindelig Interesse paa Grund af de talrige historiske og kulturhistoriske Oplysninger, som disse Breve indeholde.

Af de her meddelte 161 Breve har 56 tidligere været trykte — nogle dog kun i Uddrag. En Del af de meddelte Breve ere saaledes allerede Læseverdenen bekendt. Men da Størstedelen af disse Breve findes trykt i Værker, der nu ere ret sjældne (f. Ex.: Odin Wolffs Journal 1810, Suhms Nye historiske Samlinger, IV Bind, 1795, Nye Danske Magazin, III og V Bind), har jeg anset det for rigtigt og forsvarligt ogsaa at medtage disse Breve. Dog har jeg af de tidligere trykte Breve til Conferentsraad N. Slinge (Nyt historisk Tidsskrift, IV Bind, 1855) som Regel udeladt de specielle Bemærkninger, der referere sig til enkelte Punkter i Slinges Kong Christian IVs Historie. Kun hvor det forekom mig, at en saadan speciel Bemærkning var særlig betegnende for Grams Udtryksmaade, har jeg medtaget den.

Af rent praktiske Grunde — bl. a. Hensynet til Bogens Størrelse — har jeg udelukkende holdt mig til de paa Dansk skrevne Breve. De talrige latinske og de enkelte franske og tyske Breve har jeg forbigaaet — skjønt ogsaa disse tildels have virkelig Interesse.

De tidligere trykte Breve har jeg gjengivet med den i den paagjældende Gjengivelse benyttede Retskrivning, der dog ikke altid stemmer med Grams egen. Derimod har jeg, saa vidt mulig, gjengivet de øvrige Breve med Grams egen Retskrivning, der forøvrigt ikke er synderlig konsekvent. Man kan f. Ex. i samme Brev træffe »hafver« og »haver«, samt »ej«, »ey« og »ei«. Heller ikke har jeg kunnet udgrunde Grams Regler for Benyttelsen af store Begyndelses-Bogstaver.

Om det er lykkedes mig at opspore alle de endnu bevarede danske Breve fra Gram, er naturligvis tvivlsomt. Jeg har i alt Fald gjort, hvad jeg kunde, for at Samlingen skulde blive fuldstændig. Skulde nogen kunde give mig Oplysning om Breve, der ere undgaaede min Opmærksomhed, vilde jeg være meget taknemmelig.

Som det vil ses, har jeg ledsaget Brevene med Noter. Disse kunde maaske have været baade talrigere og bedre. Ved Bedømmelsen af mit Arbejde maa jeg i det hele bede Læseren erindre, at jeg ikke er Historiker af Fag.

Til Slutning maa jeg bringe en Tak til de mange, som paa forskjellig Vis har staaet mig bi med Raad og Daad, derunder navnlig Personalet i det kgl. Bibliothek, i Universitets-Bibliotheket og i Rigsarkivet. En særlig Tak maa jeg bringe det norske Rigsarkiv og det Deichmannske Bibliothek i Christiania, Videnskabernes Selskabs Bibliothek i Throndhjem, det kgl. Bibliothek i Stockholm og Stiftsbibliotheket i Linköping for den store Imødekommenhed, som under mit Arbejde er bleven mig vist fra disse Institutioners Side.

Kjøbenhavn, den 23. August 1907.

H. GRAM.

FORTEGNELSE OVER BREVENE.

<p>1. Til Biskop B. Deichmann. 1</p> <p>2. Til Samme 2</p> <p>3. Til Samme 3</p> <p>4. Til Professor Arne Magnusson 4</p> <p>5. Til Cancelliraad Rasch 5</p> <p>6. Til Biskop B. Deichmann. 8</p> <p>7. Til Samme 9</p> <p>8. Til Samme 10</p> <p>9. Til Samme 11</p> <p>10. Til Samme 13</p> <p>11. Til Samme 14</p> <p>12. Til Samme 15</p> <p>13. Til Samme 16</p> <p>14. Til Samme 18</p> <p>15. Til Samme 21</p> <p>16. Til Samme 22</p> <p>17. Til Samme 23</p> <p>18. Til Provst Hialte Thorsteinson 24</p> <p>19. Til Biskop B. Deichmann. 26</p> <p>20. Til Provst Hialte Thorsteinson 26</p> <p>21. Til Hofjunker Carl Deichmann. 28</p> <p>22. Til Grev Chr. Rantzau 29</p> <p>23. Til Kong Christian den 6te 31</p> <p>24. Til Conferentsraad N. Slange 33</p> <p>25. Til Provst J. Rosenvinge 34</p> <p>26. Til Etatsraad Fr. Rostgaard 37</p> <p>27. Til Grev Chr. Rantzau 38</p> <p>28. Til Samme 41</p> <p>29. Til Samme 44</p> <p>30. Til Samme 49</p> <p>31. Til Etatsraad Fr. Rostgaard 55</p> <p>32. Til Samme 57</p> <p>33. Til Samme 57</p> <p>34. Til Grev Chr. Rantzau 59</p> <p>35. Til Provst J. Rosenvinge 64</p> <p>36. Til Secretair Joh. Helin 65</p> <p>37. Til Etatsraad Fr. Rostgaard 70</p> <p>38. Til Conferentsraad N. Slange 71</p> <p>39. Til Etatsraad Fr. Rostgaard 72</p> <p>40. Til Justitsraad A. Høyelse 73</p> <p>41. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard. 75</p> <p>42. Til Conferentsraad N. Slange 76</p>	<p>43. Til Samme 77</p> <p>44. Til Etatsraad Otto Thott 80</p> <p>45. Til Conferentsraad N. Slange 81</p> <p>46. Til Samme 82</p> <p>47. Til Samme 82</p> <p>48. Til Samme 83</p> <p>49. Til Samme 86</p> <p>50. Til Grev Chr. Rantzau. 88</p> <p>51. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 90</p> <p>52. Til Conferentsraad N. Slange 90</p> <p>53. Til Samme 91</p> <p>54. Til Secretair Joh. Helin 92</p> <p>55. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 93</p> <p>56. Til Samme 96</p> <p>57. Til Samme 98</p> <p>58. Til Samme 99</p> <p>59. Til Secretair Joh. Helin 100</p> <p>60. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 102</p> <p>61. Til Conferentsraad N. Slange 102</p> <p>62. Til Samme 103</p> <p>63. Til Samme 104</p> <p>64. Til Grev Chr. Rantzau 104</p> <p>65. Til Samme 112</p> <p>66. Til Conferentsraad N. Slange 115</p> <p>67. Til Samme 115</p> <p>68. Til Grev Chr. Rantzau. 116</p> <p>69. Til Samme 119</p> <p>70. Til Samme 121</p> <p>71. Til Samme 123</p> <p>72. Til Samme 127</p> <p>73. Til Samme 129</p> <p>74. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 132</p> <p>75. Til Grev Chr. Rantzau. 134</p> <p>76. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 136</p> <p>77. Til Samme 137</p> <p>78. Til Samme 140</p> <p>79. Til Samme 141</p> <p>80. Til Biskop P. Hersleb 143</p> <p>81. Til Secretair Joh. Helin 144</p> <p>82. Til Grev Chr. Rantzau. 145</p> <p>83. Til Samme 146</p> <p>84. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard 149</p>
--	---

VIII

85. Til Grev Chr. Rantzau	150	125. Til Samme	247
86. Til Samme	153	126. Til Samme	249
87. Til Samme	156	127. Til Samme	251
88. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard	159	128. Til Samme	252
89. Til Samme	160	129. Til Samme	254
90. Til Samme	161	130. Til Samme	257
91. Til Samme	163	131. Til Geheimeraad J. L. Holstein.	259
92. Til Grev Chr. Rantzau	165	132. Til Geheimeraad C. A. Plessen.	265
93. Til Samme	170	133. Til Samme	266
94. Til Samme	174	134. Til Samme	268
95. Til Samme	177	135. Til Samme	272
96. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard	179	136. Til Samme	272
97. Til Grev Chr. Rantzau	181	137. Til Samme	273
98. Til Samme	183	138. Til Samme	276
99. Til Biskop E. Benzelius	186	139. Til Samme	278
100. Til Etatsraad P. Fogh	190	140. Til Samme	279
101. Til Biskop E. Benzelius	191	141. Til Samme	282
102. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard	195	142. Til Samme	283
103. Til Samme	196	143. Til Samme	284
104. Til Secretair Joh. Helin	197	144. Til Højesteretsassessor Terkel	
105. Til Biskop E. Benzelius	200	Kleve	285
106. Til Grev Chr. Rantzau	201	145. Til Provst Laurids Gram	286
107. Til Samme	205	146. Til Geheimeraad C. A. Plessen.	288
108. Til Samme	206	147. Til Generalinde C. Ø. Rantzau .	289
109. Til Pastor Chr. A. O. Sadolin .	212	148. Til Cancelliraad C. Deichmann.	290
110. Til Grev Chr. Rantzau	215	149. Til Geheimeraad C. A. Plessen.	291
111. Til Biskop E. Benzelius	218	150. Til Samme	293
112. Til Secretair Joh. Helin	220	151. Til Rector Christian Falster . .	294
113. Til Grev Chr. Rantzau	221	152. Til Højesteretsassessor Terkel	
114. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard	226	Kleve	294
115. Til Secretair E. J. Jensen	227	153. Til Landsdommer, Højesterets-	
116. Til Cancelliraad C. Deichmann.	228	assessor Bolle Luxdorph	296
117. Til Conferentsraad Fr. Rostgaard	231	154. Til Cancelliraad Scharffenberg .	297
118. Til Geheimeraad C. A. Plessen.	232	155. Til Samme	298
119. Til Samme	234	156. Til Geheimeraad J. L. Holstein.	300
120. Til Samme	237	157. Til Geheimeraad C. A. Plessen.	302
121. Til Samme	240	158. Til Cancelliraad C. Deichmann.	303
122. Til Samme	243	159. Til Geheimeraad J. L. Holstein.	304
123. Til Samme	245	160. Til Conferentsraadinde Rostgaard	304
124. Til Samme	246	161. Til Samme	305

I.

*Til Biskop B. Deichmann*¹.

Højædle og højærværdige

Herr Biskop.

Deres Højærværdigheds højrespective af 16de December 1713 blev mig for 14 Dage siden ved de mange og de længe forventede Posters Ankomst tilbragt, hvis Indhold jeg straxen efter min største Skyldighed lod være mig efterrettelig, og leverede til Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Wibe² den indlagte Skrivelse, samt hafde Omsorg for at Suppliquen siden i Cancelli-Collegio blev efterseet. Men desværre blev den ikke saa lykkelig som jeg hafde ynsket og ventet, saasom den gandske er blefven afslaget og hermed tilbageskikkes. At Deres Højærværdighed forlanger min ringe Tieneste i slige Occasioner herefter, tager jeg mig for en Ære, og vilde ynske, at kunde tage derimod. Men saasom det nu er begyndt at see ud for mig til flere Forretninger for mig self, end som tilforn, efter at det hafver behaget Gud og Hans Majestæt at beskikke mig til at være Professor ved Universitetet³, hvor jeg allerede hafver taget virkeligen an den Plads, som efter Sal. Professor Foss vacerede, frygter jeg for, at jeg ikke skal finde Tiid nok til de Commissioner, som Deres Højærværdighed kunde behage at gifve mig, saa at de ikke med den diligence, som derudi udkrævedes, blifve iagttagne, helst saasom jeg foruden ommældte Profession, ogsaa hafver efter Biskopens Tilladelse Skolen at opvarte paa et Aars Tiid i det mindste, inden jeg den qvitterer. Ikke desmindre gjør den store respect, som jeg billigen hafver for Deres Højærværdighed, og den extraordinære inclination til at tiene Dem, at jeg ikke tør unddrage mig gandske for at vise

¹ Bartholomæus Deichmann (1671—1731) var fra 1713 til sin Død Biskop i Christiania.

² Ditlev Wibe (1679—1731), Geheimeraad, Oversecretair i det Danske Cancelli.

³ Gram blev den 29de Januar 1714 Professor i Græsk ved Universitetet, men beholdt ved Siden af sin Stilling som Conrector ved Vor Frue Skole. Professorpladsen var bleven ledig ved Professor Niels Foss' Død 1712.

Dem i slige Tilfælde min devoir, og beder derfor paa det ydmygste, at Deres Høyærværdighed fremdeles vil continuere med at befale mig, naar og hvadsomhelst De behager, saasom jeg noksom er forsikret om, at De efter Deres høye Skiønsomhed ikke paalægger mig meer, end som mine Kræfter kand, i Henseende til det forommældte nok taale. Den Commission hos Mag. Sewel¹ hafver jeg i lige Maade forrettet, og skal finde Leylighed med første til at opskikke de omskrefne Exemplarier. Den gode Mand Mag. Sewel er i disse Dage blefven Enkemand paany, idet hans sidste Kiæreste, som tilforn var gift med Sal. Assessor Høyer, er ved Døden afgangen.

Jeg slutter hermed og recommenderende mig i Deres Høyærværdigheds bestandige Gunst, forblifver med allerstørste respect
 Høyædle og Høyærværdig Hr. Biskop
 Deres ydmygste Tienere
 H. Gram.

Kiøbenhavn, den 10de Februar 1714.

2.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige Herr Biskop.

Deres Høyærværdigheds trende høy-respective, nemlig de tu af 16de Februar fra diverses Stæder, og den sidste af den 3die hujus, ere mig med Posterne tilhændekomne. Deres Høyædle Høyærværdighed hafver i dem alle trende betæet saa stor Godhed og Gunst imod mig, at jeg ikke finder Ord til at takke derfor, men i den sidste fornemmeligen, hvori jeg saaledes accableres med Godhed, at jeg er falden i Forundring over min saa uforventede Lykke, i at skulde indtil saa høy en point behage saa stor en Ven og Patron udaf studerende Folk, da saa lidet findes og mindre sees hos mig udaf det, som kunde provocere favorem. Men saasom jeg tager det op som en Encouragement, Deres Høyærværdighed udaf stor affection vil gifve mig for baade at trøste mig i Begyndelsen til det, som jeg snart over mine Kræfter har antaget, saa at gifve mig en stimulum til at arbeide troligen og omhyggeligen derudi, saa takker jeg underdanigen tusindfold derfor og forpligter mig til i al min Tiid at søge de Leyligheder, hvorved jeg kand vise den Taknæmmelighed, som jeg er skyldig til. For Resten, omendskiønt jeg ikke er nær saa dygtig og beqvæm som det vel udkrævedes, og ingen meer end jeg ynskede mig at være, saa dog i Henseende til

¹ Søren Sewel (1653—1720), Stiftprovst og Provst ved Vor Frue Kirke. Han var 2den Gang gift med Drude Margrethe Tistorph, Enke efter Assessor Henrik Høyer.

at jeg er endnu heel ung, og hafver Tiden for mig, vil jeg haabe at bringe det ved Guds Bistand lidt videre, for at svare til en liden Deel af det Haab, som min Hr. Biskop hafver om sin Tiener. Gud lade baade Deres Høyærværdighed og mig leve den Dag op, at jeg kand vise saadanne Specimina derpaa, at Deres Gunst kand synes ey at hafve været unyttigen anlagt. Ellers maae jeg ydmygst bede om Forladelse, om jeg i min forrige Skrifvelse hafver givet Deres Høyærværdighed Anledning til at tvile i nogen Maade om min Redebonhed i at tjene Dem i hvad Commissioner, som De vilde behage at gifve mig, thi det maa jeg slutte af Deres sidste Skrifvelses Begyndelse. Sandeligen det er langt fra min Tanke, at jeg skulde vilde unddrage mig fra at conservere Deres affection med saa smaae Ting, og saa lætte at udrette, naar jeg ikke kand, som jeg heller ynskede, gjøre det med større Tienester. Jeg hafver endeligen den Tilsgagn af Cancelliforvalteren, som jeg i visse Maader obligerer dertil, at hand vil drage Omsorg for, hvis jeg i saa Maader hafver at bestille i Cancelliet; i ligemaade hafver jeg en god Ven paa Rente-Cammeret, saa at jeg til begge Stæder ikke fattes adresse, ey heller Folk til at gaae dermed, naar jeg selv er forhindret. Vilde derfor Deres Høyærværdighed ingen Betænkning gjøre sig ofver den Post i nogen Maade, og, da De er mig saa høyt affectioneret, nu ikke gifve mig den Sorrig, at min ringe Forfremmelse hafde været Dem til Skade i de Ting, som De agtede at bruge min Tieneste udi. Hr. Roald Bernhofts Ansøgning hafver jeg paa bedste Maade recommenderet til Rente-Cammeret, ventende resolution derpaa med første. Det Kongebref for Knud Olsen af Ringsager skikkes hermed, næst ydmygst Taksigelse for det gode Overskud og provision, som der faldt derved udi Vexelen. Deres Høyærværdighed hafver fremdeles friligen at befale, og være forsikret om, at De hafver ingen, som med bedre Villie og større Redebonhed end jeg tager derimod, ja ingen som meer gjør sig Ære af at være med allerstørste respect.

Høyædle og Høyærværdige Hr. Biskop
Deres ydmygsteste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 16de Marts 1714.

3.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige Herr Biskop.

Deres Høyærværdighed hafver Aarsag at fortænke mig for Forsømmelse i den mig sidst gifne Commission for Hr. Roald

Bernhoft, men jeg kand sandeligen testere, at Skylden ey hafver været hos mig, men hos de Godtfolk paa Rente-Cammeret, som først i nogen Tid bade at undskylde sig med den Confusion, som deres Papirer vare bragte udi formedelst den paa anden Paaskedag sidstforleden antændte Ildebrand i Cammeret, og siden hafver de endeligen taget det for at referere, da det har haft den Vanlykke gandske at blifve afslagen og gaa tilbage; thi som de siger, da vil Hans Majestæt ikke accordere noget af den Natur. Det smærter mig ikke lidet, at Deres Høyærværdighed skal udi slige Forretninger hafve fleer end engang saa slet en Lykke med sig, da jeg dog hos mig er forsikret og ynskede intet heller end at være ligesaa anskrefven hos Dem, at nemligen ingen er i Kiøbenhafn, som tiente Dem med større plaisir, Troskab og Oprigtighed endsom jeg. Jeg vilde gifve meget dertil, at disse tvende sidste Mislingelser ey motte gjøre nogen anden impression hos Deres Høyærværdighed end saadan, som ikke var til nogen desavantage for mig, som saa nødigen har hørt dem, og ey uden Chagrin rapporteret dem. Men jeg veed dog, at Deres Høyærværdighed er altfor god og billig til at tænke det, som jeg hos en anden snarere vilde frygte for, og jeg vil vente, at De under mig ofte Leylighed igien, til at prøve min dexteritet, paa det jeg ikke engang skal faa Aarsag til at kalde det en bizarreri af Lykken, der maaske ey heller hafver haft nogen Skyld, men snarere Tingen i sig selv og dens Beskaffenhed.

Jeg forblifver med allerstørste respect

Høyædle og Høyærværdige Hr. Biskop
Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 5te Maji 1714.

4.

*Til Professor Arne Magnusson*¹.

Høystærede Hr. Assessor.

Jeg er endeligen kommen denne Grønlandske Panegyricum igiennem (thi saadan Titel synes mig denne Bog at kand fortie, særlig for det 9de Capitels Skyld fra pag. 118 til pag. 154, foruden mangfoldige andre Stæder), og førend jeg efter Deres Tilladelse vover at skrive imprimatur derpaa, haver jeg efterfølgende Dubium at proponere. Pag. 181 og overalt i det hele

¹ Professor Arne Magnusson (1663—1730). Brevet er ikke dateret, men er vist skrevet i 1728. Den i Brevet omtalte »Coloniæ« afsendtes i Foraaret 1728 under Ledelse af Major Claus Enevold Pors.

Brevet angaaer en Afhandling om Grønland af Andreas Bussæus (1679—1735), Højesteretsadvokat, senere Borgmester i Helsingør.

Capite XII, som rækker fra pag. 180 til pag. 200, synes mig nok, at Autors Forslag kand være gode og paa Papiret lader sig ej ilde læse (practisere taler jeg ikke om). Men eftersom de samme Forslage og Consilia synes ikke saa i alle Maader at være til Dato observerede og fulgte, ja meget lidet at komme overens med hvad som ved sidste Colonies Afsending for nogle Maaneder siden er foretaget, saa staar jeg i nogen Betænkning, om jeg, saavel i den Henseende som og ellers, skulde torde aprobe det hele Tolvte Capitel, der indeholder ikke nogen Historisk Underretning (som Titelen lover), men Consilia oeconomica og politica til Kongen og Regieringen, som jeg ej er vis paa om Universitetet saa juste kan give Frihed til at maa trykkes.

Jeg beder ydmygst om Deres gode Raad herudi; og er i øvrige med al respect

Deres ydmygste Tiener
H. Gr.

1728 (?)

5.

*Til Cancelliraad, Rector Rasch*¹.

Høystærede Hr. Cancellie-Raad.

At Deres Velbaarenhed ikke fik, som jeg dog havde agtet, Svar idag 8 Dage paa Deres høytærede af 30te April, beder jeg hiærteligen, De vilde tilregne den Confusion, som jeg tillige med det gode Huus, hvor jeg er logeret, har været udi for det bedrøvelige Dødsfald, som jeg noksom veed, at min Herre med flere haver spurdt. Mange Ting arriverer i sligt Tilfælde, før og siden, som gjør Tiden knap for enhver, som finder sig saa nær derved som jeg ved dette Tab, som virkeligen har taget meer paa min Courage end det, som mig tilsloges i Ildebranden².

Høystærede Herre tillader mig da at svare paa begge Deres kiære Skrifvelser particularitatim og ved Numre, efter Deres egen Methode.

1. Deres Disciple skal altid være velkomne, naar de komme og saasom de komme til, og med dennem handles ex æquitate et ex voto vestro meoque.

2. I Cancelliet var jeg idag (igaar kunde jeg ikke formedelst den høytidelige Faste- og Bededag), men hverken fandt Ober-Secretairen, thi jeg kom for sildig, eller Cancellieraad Franck³,

¹ Jacob Rasch (1669—1737), Biskop Deichmanns Svigersøn, var Rector ved Christiania Skole.

² Grams Professorbolig brændte i den store Ildebrand 1728. Efter Branden fik Gram Bolig hos Geheimeraad Christian Ludvig v. Plessen (1676—1752). Det var Plessens Hustru Charlotte Amalie, født Skeel, hvis Død omtales.

³ Justitsraad Nicolai Franck, Cancelliforvalter 1713—39.

thi han ligger idag af Feberen; altsaa faaer det opstaae baade hvad jeg med den første hafver at tale om Skolen og Bar. Schytte, og med den anden om den sidst beordrede Facultate testandi, indtil i næste Uge. Tilmed saa fik jeg først Vexelen idag accepteret, og kand ey førend om nogle Dage faae Cronerne kiøbt; Curabitur autem res illa diligentissime.

3. Melodien paa »O store Gud vi love dig« skikkes herhos og er bekommen af Slots-Cantor Hr. Jens Ibsen, saa at den er authentique.

4. Michael Heiberg har i disse Dage bekommet sin Faders Afstaaelse; om hand nu kand hos Hans kongl. Majest. udvirke Tingen for sig, vil Tiden lære. Mag. Nannestad fik i egen Haand det ham tilskikkede, som jeg ey tvivler paa han jo self svarer paa.

5. Den behagelige proposition om at faae en saa magtpaaliggende Deel af vores Academie instaureret hafver i det ringeste fourneret mig en sensible Trøst og Vederqvægelse i disse sorrigfulde Dage. Gud give det motte være i saa lykkelig en Time paatænkt og conciperet, at den ikke skulde slaae os glip, som, Gud bedre det, saa meget andet got har gjort. Sed agnosco fortunam Cartaginis, sagde fordem Annibal, og hvis det ene skal være det andet ligt, og efter det som er passeret i en saare lang Tiid in Republica nostra literaria, saa blifver dette og til suavia somnia, og bliver en præmatureret Glæde, som jeg gjorde mig i de sidste Dage, førend jeg gik videre i mine reflexions derover. Imidlertid er dette mit uforgribelige Giensvar, som jeg næst min ydmyge respect beder at motte tilmældes Hans Høyærværdighed Hr. Conferentz-Raad og Biskop Deichmann:

1. Bør enhver ærlig Mand og allermest enhver Civis Societatis Literariæ baade her ved Staden og in tota Patria være den gode Herre forpligtet og største Tak skyldig for denne proposition, som for de Midlers Udfindelse, som kand gjøre den mulig, og bør alle for publico vel intentionerede ynske Fremgang deraf, og pro virile derfor stræbe.

2. Tvivler jeg ikke paa, at jo mine Collegæ, saavel seniores som juniores, skulde betee deres approbation og Lyst til dette gode Forslag, for at se Universitetet forsynet med saa kostelig en Thesaurio librario.

3. Hafver jeg uden Ophold refereret Sagen paa sine Steder, hvor jeg har nogen adresse, nemlig til den gode Herre, i hvis Huus jeg hafver den Ære at logere, og dernæst til Hr. Ober-Secretair Møinichen¹. Begge dømte derom saaledes, som enhver ærlig Patriot kand og bør dømme; det samme skulde og

¹ Christian Møinichen (1683—1749), Oversekretær i det danske Cancelli, død som Stiftamtmand i Bergen.

skeet hos Hr. Geheime-Raad Holst¹, og siden og hos Gross-Cancelleren som Patronum Academiæ, hvis jeg ej hafde faaet den Erindring af Hr. Ober-Secretairen, som hernæst mældes. Men udi den sidstes Svar var denne særdeles Erindring, at det vel ikke blev tempestivum endnu at forebringe denne Sag for Hans kongl. Majestæt, forinden der avanceredes videre med Bygningerne, og mand var vis om, ubi locus foret commodus recipiendæ et custodiendæ Bibliothecæ etc. Imidlertid motte mand langt fra ikke holde eller giøre Tingen vanskelig, men confirmere Hr. Conferentz-Raad Deichmann i det gode Forsæt², og, (ita erant ejus verba) holde ham ad os.

4. Naar det nu engang skulde befalde Hr. Ober-Secretairen, at propositionen motte blive giort og ommældes til Hans kongl. Majest., bliver det Spørgsmaal, om den og ikke potius bør giøres ved samme gode Herre eller ved Magnum Cancellarium, tanquam Patronum Academiæ, end ved Professores, horum sane neque ea auctoritas nec gratia, quæ ad talia requiratur.

5. Anlangende Menckens³ Bibliothecque, da er det mig noksom bekjændt, at hand vil sælge det og hafver negotieret derom med Hr. Græve Daneskiold, men mig er gandske ubevist, at hand har tilbuden vores Universitet det, ey heller veed nogen af Professorerne deraf at sige, saa at om hand hafver ført nogen Correspondence derom med nogen her ved Staden (som maa være Justitz-Raad Andr. Høyer⁴), er det ey aabenbart for nogen ved Academiet.

6. Er det maaske res admodum dubia et incerta, om det skulde befalde Hans Kongl. Maj. at lade saa anseelig en Capital som 14000 Rbdr. gaae ud af Landet til Sachsen for Bøger; Var det Steen, Kalk eller Marmor, tunc non dubitarem.

7. Naar propositionen var giort Hans Kongl. Maj. og mand hafde avanceret saavit Tingen, at der ey engang fattedes Monarchæ allernaadigste Ja, skulde jo le fonds aabenbares, sed tunc quæritur, om Supremus Dominus (enten med eller uden andres Consiliis og Tilskyndelse, og disse Tilskyndere kunde herfor hafve mange skiulte Aarsager externas et internas, som dreve dem) kunde falde paa at tage denne saa anseelige fonds bort til en gandske anden Brug, sigende at det var en Capital, hvorved andet majoris momenti kunde hielpes end disse Pedanterier. Studenter kunde nøyes med et par System. Theol. etc.

¹ Johan Georg v. Holstein (1662—1730) Geheimeraad, Statsminister.

² Biskop Deichmann omgikkes med den Plan at afhænde sit betydelige Bibliothek til Universitetet, hvis Bibliothek var brændt 1728. Planen blev dog ikke realiseret.

³ Planen om Kjøbet af det J. B. Mencke i Leipzig tilhørende Bibliothek blev ikke realiseret.

⁴ Andreas Høier (1690—1739), den bekjendte Historiker og Jurist.

og vilde Kongen (sic pergunt) at Universitetet skulde have mere Bøger, saa er der endnu Doubletter i mange i Hans Majestæts eget Bibliotheque, hvilke Hans Kongl. Maj. endog inden Ildebranden skal have ladet sig mærke med at ville skienke Academiet. Jeg kunde sige endnu mere, sed tædet etc. Jeg troer allerede at have sagt nok til at legitimere mit foran sagte: Agnosco fortunam Carthaginis. Sed utinam falsus forem vatis vel hac saltem in re.

Jeg er i øvrige med ald Hiertens Oprigtighed
 Velædle og Velbyrdige
 Høystærede Hr. Cancellie-Raad
 Deres allerskyldigste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhavn, den 14de Maji 1729.

6.

Til Biskop B. Deichmann.

Høy- og Velbaarne og Høyærværdige
 Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

En saa ringe Umage, som jeg har haft med den Expedition af Cancelliet at indløse, var langt fra ikke værd at Deres Høyædle Høyærværdighed skulde bære mig med nogen allermindste Taksigelse derfor. Derimod er det min Pligt langt mere at takke for den Ære af saavel Deres Høyærværdigheds gode Ordre herom ved Cancellie-Raad Rasch som end mere af saa gunstig en Skrivelse, der nu er paafuldt, hvorudi Deres Høyærværdighed behager at gifve mig saa store Prøver af Deres affection og Deres Tillid til min allerskyldigste Redebonhed, at jeg ikke veed mere at ynske mig, uden at kunde være lykkelig i alle Maader dertil at svare.

Den Commission paa Auctionen af 28de hujus skal jeg med største Fliid og Forsigtighed see besørget. Men da Eyeren til disse Bøger (som siden er blefven bekjændt at være Hr. Biskop Worm¹, der hafver fra forrige Efteraar og før Ildebranden haft disse Bøger bestilte udenlands, og der indtil nu i Foraaret beliggende) ikke er af det slags, der sælger nogen Ting for let Pris, hand vel ogsaa, siden hand ikke holder sig skiult, ey skal fattes for Kiøbmænd, saa veed jeg ikke, om her blifver mærkelig Baade-Kiøb at vente. Hand skal nødigen lade dem gaae under sin taxt, og jeg hafver desforuden altid mærket, at der var ingen profit ved at kiøbe Bøger paa levende Folkes Auctioner.

Tvende Stykker in isto numero er jeg bange at være alt snakket saa meget om forud, at jeg neppe haaber at bekomme

¹ Christen Worm (1672—1737), Biskop over Sjællands Stift.

dem til Deres Høyærværdighed. Det er N. 1 og N. 34 in folio. Thi om den enes raritet og den andens singularitate og præstantia tot tantaque prædicata, som om det var store og kostbare Klenodier. Dog hvad Zaluski angaaer koster det kuns at forskrifve den fra Leipzig eller Dantzic, saafremt den her skulde blifve for excessive dyr, og for Omeliario Karoli M. er det Spørgsmaal, om Deres Høyærværdighed vil resolve at give en halvsnees Rigsdaler, ifald den skulde blifve saa høyt opjaget. Her er ellers udkommen i disse Dage, jam recens a prælo, Catalogus librorum M. Ivari Brinkii¹, hvis Auction er ogsaa paa Titelen ansatt til den 27de Junii. Det er et grumt Corpus af 2 Alphab., 7 Ark, eller 421. pag in 4to. Folianterne ere 860, Quart 2368, Octav 2986, Duodec 1447, foruden Musicalia til 110 Numere. Der er got og ondt, Rips og Raps, af alle Sorter og Faculteter og Sprog, Engelske Bøger og Tydske, og Romaner og Poeter i Mængde. Jeg har ladet sige til Enkens Broder, Assessor Seidelin, at han skulde lade skikke nogle Exemplarier op til Deres Høyærværdighed, som jeg skulde troe at være efterkommet.

Jeg er iøvrig med høyeste Veneration og videre Forventelse af Deres Høyærværdigheds høystærede ordres

Høyædle, Velbaarne og Høyærværdige
Herr Conferentz-Raad og Biskop
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 11te Junii 1729.

7.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Velbaarne

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Efter Deres Høyærværdigheds igientagne Ordre, som jeg i Deres høystærede af 18de passato havde den Ære at bekomme, haver jeg ikke forsømt at iværksætte det Bøger-Kiøb paa den liden Auction den 28de Junii, med saadan Succes, som indlagte Regning udviser. Bedre Kiøb var der ikke at gjøre paa disse bekommende, og de øvrige, som ikke erholdtes, bleve enten dyrere end jeg turde dertil resolve, eller og havde nogen Feil i anden Maade.

— — For det øvrige vil Hr. Biskop Worm ikke vide andet, end at jeg jo har kiøbt alle disse Bøger for meget got Kiøb; hand var ingen Tid tilstæde paa Auctionen (hvor licitantes vare Etatz-Raad Foss, Justitz-Raad Høiers Bud, Mag. Reenberg,

¹ Ivar Brinck (1665—1728), Sognepræst ved Nicolai Kirke.

jeg og 2 à 3 andre), men har siden vist mig sine Regninger, hvor jeg maae tilstaae, at de alle har kostet ham langt over det han nu har soldt dem for. Iblant andre erindrer jeg, at den Anhaltische Historie kommer ham paa 22 Rbdr., som jeg købte for 16 Rbdr. og Schelstratens Antiquitas Eccles. paa 13 Rbdr. som soldtes nu for 10 Rbdr.

Paa Brinckes Auction er der avanceret indtil ohngefær et Par Hundrede Numere in 4to, og gaaer dog, præter omnium expectationem, temmelig op, saa underlig en Samling som det dog er. Jeg har ingen Tid haft at være der selv, men har og ikke ladet kiøbe uden en 3 à 4 Stykker in folio, hvoraf een er et got Exemplar af Gesta Dei per Francos for 17^{1/2} R danske, og Menagii Origini della Linqua Italiana for 7 R .

I Protocollen, som jeg har haft forleden Aften tillaans hiemme hos mig, mærkede jeg, at en god Deel er kiøbt for Deres Høyærværdighed. Skulde der fremdeles forefalde noget, hvori min ringe Tieneste kunde være Deres Høyærværdighed i nogen Maade nyttig, beder jeg ydmygst, at der ikke maa bæres nogen Betænkning i at spare den, der altid skal holde sig det for en Ære og Lykke, at kunne vise sig

Høyædle og Høyærværdige Herre
Deres ydmygste og redebonste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 2den Julii 1729.

P.S. Jeg har ikke manqueret i at formælde Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessen Deres Høyærværdigheds Hilsen, og fik af ham Ordre igien at hilse paa det flittigste.

8.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Idag otte Dage blev jeg mod min Tanke og Villie forhindret, saa at det jeg hafde begyndt paa at opvarte Deres Høyærværdighed med, blev liggende ufuldført, hvorofver jeg nu, næst ydmygst at bede om Forladelse for denne Forsømmelse, indfinder mig med Svar paa tvende Deres meget gunstige og høystærede af 10de og 21de Julii.

I Følge af Deres gode Ordre i den sidste respective skikkes da Fortegnelsen paa de Bøger, som blefve tilbage usoldte paa den liden Auction, og som alt kand endnu bekommes for hostegnede Priis. De andre, som ere kiøbte, ere hos mig i god

Förvaring, og skal nu i disse Dage blifve af Isenfeld¹ indpakkede tillige med de af ham paa Brinckes Auction kjøbte, alt efter Deres Høyærværdigheds Ordre, medmindre mand skulde endnu bie et Par Ugers Tid, ifald Deres Høyærværdighed skulde vilde resolvare til nogen af de paa indlagte Seddel opførte, at de da kunde følges ad.

Anlangende de 2 Bøger, Gesta Dei per Francos og Menagii Origg. Ital., da gjør det mig ondt, at jeg ikke kand overlade dem fra min liden Samling, som jeg i nogle Aar hafver begyndt af dette Slags Bøger, og endnu saa smaat efterhaanden continuerer, eftersom vor Herre har dog ladet mig beholde de fleeste og beste tilovers. Den første hafver jeg i mange Aar været efter og med stor Begjærlighed ynsket mig at eie, men da den kun i min Tiid har været et par Gange paa Auction, har jeg de forrige Gange mottet succumbere for stærkere Bydere, hvorofver jeg denne Gang hafde sat mit Bud til 2¹/₂ Rbdr., og blef derfor ey lidet glad, at jeg emporterede den ringere. Menagium hafver jeg ligeledes længtes efter, saasom jeg hafde hans Dictionaire Etymologique de la Langue Francoise, og hafde deraf lærdt meget got, hvor jeg ofte saae Origines Ital. citere, og finder nu virkeligen meget deri ad Philologiam non Latinam tantum sed et Græcam. Deres Høyærværdighed er saa gunstig ey at interpretere dette til nogen indiscretion hos mig, som intet mere ambitionerer, end at vise mig af alle Kræfter som

Høyædle og Høyærværdige
Conferentz-Raad og Biskops
allerydmygste og hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 30te Julii 1729.

9.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høyærværdige

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Ihvorvel jeg ingen Tiid har vaaren mere aarsaget til at giøre en vitløftig Afbigt for 3 Postdages Forsømmelse i at efterkomme min Pligt og indstille mig med god Rede og Rigtighed for de Ting, som Deres Høyærværdighed har behaget at committere mig, saa vilde Deres Høyærværdighed dog gunstigen forlade Deres Tiener, om hand lader dette Exordium og preliminaire for denne Gang borte, af Frygt, at det idag skal gaae som forrige Postdag

¹ Formentlig Nicolai Jacobsen Isenfeldt (1690—1762), død som Sognepræst i Todbjerg og Meilby.

idag 8 Dage, da jeg midt i min Brevskrifven blef studset og mod min Tanke fik intet med Posten den Aften.

Den liden Underretning, som herfra kan hafves om Continuationerne til de opregnede Værker finder Deres Høyærværdighed paa indlagte Papir. Og hvad egentligen de sidste angaaer, som jeg paa samme Blad hafver gjort en egen tredie Classen af, da hafver vores Boghandler Rothe lovet at skaffe en pertinente Forklaring om hver Stykke efter denne Michaelis Messe.

Samme Rothe hafver lovet at gjøre sit beste at forskaffe den 1ste Tome af Khevenhüllers Annalibus fra Leipzig til nøyeste Pris. Men med Fickweiler og hans Institore Brandt vil han intet hafve med at gjøre. Siger sig ey heller at kunde udrette noget i den Sag, om de end var af hans Folk og Klienter, saalænge Handelen med Hamburgerne er forbuden¹.

At lade Bøger komme fra Tydskland enten de ere trykte i Hamborg eller ey, vil hand ingen Vanskelighed gjøre i, naar det skeer paa samme Vilkaar, som hans anden Handel føres, at Bøgerne kjøbes af ham for den Priis hand dennem kan sælge. Men da jeg læste ham den Artikel for af Deres Høyærværdigheds Bref, svarede hand sig ikke at kunde indgaae det paa den Maade, hvorved hand sin profit blef betagen, og hazarden derimod paabyrdet. Jeg skulde tænke, om Deres Høyærværdighed begyndte en Correspondence med en Boghandler i Bremen eller anden Søstad i Tydskland, blef De bedre betient, og veed jeg mig at erindre at hafve for 2 Aar siden seet en Catalogum Bibliopolæ alicujus Bremensis cum pretio ad singularos libros (non calamo sed typis), adscripto eoque sane æquissimo, saa at hvis mit Bøger-Kiøb var stærk, lod jeg dem komme derfra, heller end jeg lod mig saa skiære af disse Praktkere her ved Staden.

Til Slutning vilde jeg ydmygst hafve erindret om den Regining for de Bøger, som blefve kjøbte paa Hr. Biskop Worms Auction, som er vist noget over 100 Rbdr., saasom Eyermanden hafver et Par Gange gjort Erindring derom hos mig. Jeg vil haabe, at samme Bøger allerede er beholdne og vel fremkomne med det samme Skib, som Conrector Schytt opseylede med. Der bleve og de 2 sidst begiærte medsendt og i Pakken nedlagte, nemlig den Epitome Augustini i 2 Folianter og Patini Numismata Mauroceni, paa hvilke Deres Høyærværdighed har Prisen à parte paa tilsendte Seddel.

Jeg er iøvrig med største respect

Deres Høyædle Høyærværdigheds ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 16de Sept. 1729.

¹ Paa Grund af en Uenighed om Møntforholdene havde Frederik IV i Aaret 1726 forbudt al Handel med Hamborg.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høyærværdige
Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Ifølge af Deres Høyærværdigheds mig den 17de Sept. gunstigen tilskrefne hafver jeg baade talt med Boghandler Rothe, samt siden efter extraheret af velbemældte Deres Høyærværdigheds Skrifvelse Navnene paa alle de forlangende Bøger, og skikket ham hen, hvorpaa hand har tegnet Prisen, saaledes som af indlagte er at see. Hand har ingen Tid været at rose for sin Billighed i hans negoce, og det er at vente, at hand fremdeles ikke dementerer sin caractere, helst da ham ved sidste Kiøbenhafns Ulykke en stor Deel Næring er fragaaen, og adskillige hans Klienter ey kiøbe mere Bøger. Eengang er det vist, at hvis mine Vilkor tillade, og min Lyst var tillige at sætte nogen Capital mellem Aar og Dag i Bog-Kiøb, lod jeg dem langt heller komme fra et frit Stæd i Tydskland, saasom Bremen, Lybeck etc., end lod mig saa nær skiære af ham og hans Medbrødre her ved Staden, hvilke jeg ikke kand ligne bedre end ved Cabaretiere og Vintappere i de smaa Sjællands-Kiøbstæder, der tager i $\frac{1}{2}$ 8 β for en Bouteille ond og forfalsket Viin, der medens den var god, kostede i Kiøbenhafn en trediedeel mindre. Men da mit og fleres Bog-Kiøb her ved Staden er kuns saa ringe (helst efter Branden), saa kand det ikke stort være, om man gifver Rothe en Ducat mere om Aaret, end hand burde haft, for at være ald øvrig embarras med Forskrifning, asseurance og lang Varten foruden.

Hr. Biskop Worm hafver jeg, efter Deres Høyærværdigheds prospect tilbudden enten hand vilde trække Pengene herved ved Vexel eller lade hans Søn, Hr. Amtmand Worm annamme dem deroppe, hvilket sidste hand har taget imod, og er vel fornøyet, om hans Søn maa annamme samme Penge og qvittere derfor ved sin Ankomst til Christiania, da han agter at seyle herfra paa Onsdag næstkommende. Den liden Historie d'Ethiopiae hafver jeg siden funden iblant mine, og skal blive med første Deres Høyærværdighed tilskikket.

Indlagte Bref kom med sidste Norske Post i et Couvert til mig fra Mag. Jacob Thode¹ i Thrundhjem. Det Rygte om Deres Høyærværdigheds Nedkomst til Kiøbenhafn hafver paa et par Maaneders Tiid været i Kiøbenhafn og andenstæds saa almindeligt, at jeg slet ikke holder det underligt, om de got Folk der langt oppe troer Dem allerede at være her ankommen,

¹ Jacob Thode (1689--1771), Stiftprovst i Thrundhjem, var en god Ven af Gram.

da jeg mange, mange Gange hafver hørt Folk (et hos quidem non ex infirma plebe) sige med en stor assurance, at Deres Høyærværdighed var hidventendes om 2 eller 3 Dage, hvortil jeg ikke hafver holdt Umagen værdt at svare, men fortalt det til andre og leet deraf.

Endeligen følger og herhos efter ordre de smaae Beviiser fra Weidemann og den anden Boghandler, og er jeg fremdeles med største respect.

Høyædle og Høyærværdige Herre
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 1ste October 1729.

II.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige
Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Med sidste Norske Post hafver jeg haft den Ære at erholde Deres Høyærværdigheds høyrespective af 29 passato, og tillige derudi en Vexel paa 118 Rbdr. 36 β, som er bleven accepteret, og Hr. Biskop Worm tilhændegivet, som dermed var meget veltilfreds, og har forandret den Anstalt, som allerede gjort var, at hans Søn skulde annamme samme Penge i Christiania. Det er og hvad jeg har givet mig den Ære at skrive Deres Høyærværdighed til med velbemældte Hr. Amtmand Worm¹ idag. Det skulde være mig en sensible Glæde, om Deres Høyærværdighed motte finde sig snart restitueret af Deres indisposition, og at Deres kiære Frues Restitution motte blifve bestandig. Her hafver endnu ikke Svagheden opholdet, og Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessen hafver ogsaa mottet udholde et besværligt otte Dages Leje ud af den her gængse Feber, som nu, Gud skee Lof, kiændeligen remitterer, saa at hand er uden Fare, saavel som alle hans 3 Sønner, der ligeledes hafve været siuge.

Jeg er med allerstørste respect

Høyædle og Høyærværdige
Hr. Conferentz-Raad og Biskop
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 8. October 1729.

¹ Michael Worm (1704—1743), senere Borgmester i Kjøbenhavn, var 1729—1730 Amtmand i Romsdal Amt.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige Herre.

Hvad Deres Høyærværdighed i Deres sidste høystærede af 8 hujus hafver behaget at befale mig, er alt rigtigen blefven observeret, og var bleven af mig idag otte Dage besvaret, hvis jeg hafde fundet tilforn Lejlighed til at tale med Hr. Biskop Worm, for at kunde referere hans Svar paa Deres Høyærværdigheds Forslag om Penge at betale deroppe til hans Søn Hr. Amtmand Worm. Han hafver nu bedet mig at takke tjenstligen derfor, men at hand allerede hafver forsynet sin Søn med assignationer saavel paa Christiania som paa Thrundhjem, at hand mener ham noksom dermed at kunde rede sig igiennem. Ellers, hvis hand hafde vidst det tilforn, før Amtmand Worm reyste, vilde hand derefter indrettet sine Sager og takker for det gode Tilbud.

Mr. Isenfeld hafver jeg talt med og leveret Deres Høyærværdigheds Opskrift og Commission til ham, som declarerede, at hand rigtigen hafde bekommet det forrige fra Deres Høyærværdighed ham tilskikkede. Hand er ellers saa distraheret i disse Auctioner og Penges Indkrævelse, at det er ey at undre, om hand, som desuden er noget langsom i sin Beregning, propter mentis aequae ac negotiorum distractiones glemmer at svare de fraværende. Ellers er hand et got ærligt Menneske, og tjenstagtig end og over det hand kand bestyre.

Her hafver i disse Dage været en Auction, begyndt den 13 hujus, hvor jeg kun et Par Timers Tiid den første Dag, og en halv den anden Dag var nærværende (thi i øvrige Tiid hafde jeg givet min Commission til en Student med Pris hos hvad hand skulde kiøbe.). Og imedens jeg var der, observerede jeg, at der blef kiøbt et og andet i Deres Høyærværdigheds Navn, ikke af Isenfeld, men af et par andre studiosis vexelvis, nu af den ene og nu af den anden. Det gik da, efter min Tanke, noget resolut til med endeel af hvad som blef kiøbt, og gjorde mig ret ondt at høre, at da en piece paa nogle faa Blader in 4to blef Dem tilslagen meget ofver sin Værdi, sagde endda Kiøberen, Deres Commissionaire, bag efter, at det var langt under hans Taxt, og at hand havde ey skulde sluppet den under een Daler. Jeg kunde for visse Aarsagers Skyld og vilde ikke informere mig in isto loco om, hvorfra disse Personer hafde bekommet Deres Høyærværdigheds Commission, og af hvem den Taxt var dem given, men da jeg under mine gode Venner lige saa billige Vilkaar i slige Occassioner som mig self, og det er lige-

saavel den slags Kram, som mand kand forkiøbe sig paa som anden, saa er det alene Aarsagen, hvorfor jeg derom mælder.

Deres Høyærværdigheds Tanker og Forsæt med Deres Bibliothèque maa jeg i alle Maader approbere, og vilde ynske at motte see baade Dem og alios publici boni amantes med saadan en Udgang derpaa fornøiede, som kunde skaffe vores Fæderneland og Academie en ævindeligen Nytte og Deres Høyærværdigheds Navn og Merite i at samle denne Thesaurum en ævindeligen Pris. Hvis jeg var saa rig, at en femte Deel af mine Midler kunde være nok til at giøre Kiøbet klart, skulde jeg faae det at staae i Kiøbenhavn hos mig inden Aar og Dag gik til Ende. Nu blifver dette og mere ved leere Wünschen, men jeg er nunquam inani obsequio et fide

Deres Høyædle Høyærværdigheds
ydmygste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 22 October 1729.

13.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høyærværdige
Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Saa ofte er det nu, nogle Uger i suite, gaaen mig ilde med at skrive Postbrev om Løverdagen, at jeg ikke vover at opsætte mere til den Dag, hvad min Skyldighed udfordrer, at jeg skal opvarte Deres Høyærværdighed med. Dette skrifer jeg da Fredag Aften, og burde med al Billighed giøre allerførst en klagende og vitløftigen Afbigt, at Deres Høyærværdigheds høyrespective af 28 October blifver saa sildigen besvaret. Men Deres Høyærværdighed er ikke tient med en unyttigen Klage og med en kedsommeligen Snak om den faute, der ikke staaer til at ændre, og jeg har allerede udstaaet en temmeligen Straf derfor, en Hiærtens Bekymring og Fortrydelse, at jeg tvende Postdage tilforn har begyndt det samme som nu, og kunde ey blifve Mester af saamegen Tiid, den jeg nu vil haabe ikke skal echappere mig saa lætteligen.

Deres Høyærværdighed hafver i velbemældte Deres høystærede baade først og sidst givet mig saa store Forsikringer om Deres Gunst og bienveillance, at jeg finder mig derved uendeligen forbunden, og bekymrer mig ikke saameget over, om jeg i denne korte Skrivelse, som jeg nu giver mig den Ære at fremsende, ey noksom kand betyde min Taknæmmeligheden med Ord, som hvis jeg imod mit Ynske og Forsæt ey skulde blifve lykkelig i at svare til de gode Tanker om mig, og i Gierningen ud-

vide, hvad min zele for det, Deres Høyærværdighed kunde være til Behag og Tieneste, udfordrer. Min Obligation herudi er endogsaa saa meget des større, som Deres Høyærværdighed har forundt mig den Ære af en saa særdeles behagelig Deel i Deres Correspondence, som den de re literaria et libraria er. Og hafver denne Materie nogen Tiid været mig angenehm at referere om, saa er den det her mange Gange dobbelt, især hvis mit Haab og Ynske motte engang naae sit Øjemærke, og jeg kunde i Eftertiden flattere mig, ey alene at have gaaet Deres Høyærværdighed tilhaande med hvad lidet jeg vidste og formaaede i de Sager, men endogsaa været, for min ringe Deel, et instrument og Medhiælp, at Publicum, der er saa høyiligen trængende til den slags Forraad, blef dermed soulageret, Deres Høyærværdighed i levende Live til Fornøjelse, og hos Posteriteten til ævindeligt Ære og Velsignelse.

Med Catalogi Forfærdigelse over et Bibliothecque, saalænge der endnu mere skal kjøbes til, bekiænder jeg med Deres Høyærværdighed, at det er en saadan Sag, hvori aldrig kand træffes exactitude, hvad Ordenen og dispositionen af Bøgerne angaaer, thi der kommer siden hver Dag nogle for, som burde sættes ikke bagefter, men foran og imellem dem, som allerede i den eller den Classe ere indskrevne. Jeg skulde uforgribeligen tænke, at hvis Deres Høyærværdighed vilde blive ved med sit Forsæt, med første at edere Deres Catalogum, paa hvad nu hafves allerede i Bibliothecquet og endda siden blive ved at samle flere til, kunde det med et par Ord i en Fortale mældes, at Publicum hafde at vente et Supplementum siden, bestaaende af Appendicibus ad singulas Partes vel Classes præsentis Catalogi. — — —

Med Disputationerne bekiænder jeg, at det hafver endnu mere Vanskelighed, thi først hafver de aldrig Ende, og naar de end vare dobbelt saa mange som Confessionarii Lintrups¹, saa kom der dog hver Dag nogle nye for, som man ey tilforn enten havde eller kiændte. Jeg hafde før Branden et lidet Kammer gandske pakfuldt med denne Kram (som brændte op hvert Blad tillige med min skønne Samling af kiøbenhafnske Programata); alle vare endnu uindbundne, men alle falsede og sorterede efter Materier i visse Knipper. Jeg satte mig hvert Aar for at lade disse indbinde i Pap-Bind, og skrive Titlerne foran i hvert, og siden derefter lade giøre Catalogum, men der kom moxen hvert Aar et par Disputations-Kræmmere, een fra Rostock, en anden fra Helmsted, og derved kom ideligen nye supplementer ind i Knipperne, indtil vor Herre ophævede det paa eengang. — —

Med Sal. Græve Daneskiølds² Bibliothecque seer det ikke

¹ Søren Lintrup (1669—1731), Biskop i Viborg, senere kgl. Confessionarius.

² Grev Christian Danneskjold-Samsøe (1702—1728) efterlod sig et meget betydeligt Bibliothek.

ud til Auction paa denne Side Michelsdag et andet Aar. Cataloguen er endnu ey begyndt at trykkes, men skal begyndes paa med Nytaaret. Det bliver vel à peu près en halfsnees Tusinde trykte Bøger, og en god Slump Manuscripter, gamle og nye, melioris et vilioris notæ.

Og overalt er det hele saadan en Samling, at det gjør en ung Herre, som var lidt over 25 Aar, og hafde kuns i de sidste 4 à 5 Aar samlet, ingen Vanære, men vidne om bon goût, ikke mindre end om et vaste dessein (thi det er dog kuns en Begyndelse), naar mand og veed dette derhos, at hand engang kiøbte af sin Stiffader Cammerherre Ahlefeld et heelt Bibliothèque, (som gjør kuns den 4de Deel af hvad nu findes), nemlig Sal. Geheime-Raad Hr. Jochim Ahlefelds paa Bækhagen, som siden er skudt ind og meleret med de forige, og dermed indkom en svær Slump slette Bøger og slette editioner, hvilke jeg ikke kunde faae den Sal. Herre til at kaste ud og skille sig af med, førend hand overkom bedre.

Om de Bremische Cataloguer at bekomme cum pretiis adscriptis hafver jeg talt til en god Ven, som har lovet mig, at giøre sin Fliid ved Correspondence at forskaffe dem. Og er der i nogen Ting andet, hvorved jeg i nogen Maade kunde være ellers Deres Høyærværdighed til Behag, hafver De over ingen med større Frihed og med større Forsikring om en oprigtig Redebonhed og Nidkiærhed, at befale, end over Deres Velbaarenheds

allerskyldigste og ygmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 25de November 1729.

14.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Af Deres Høyærværdigheds høystærede dat. den 28de pasato, som jeg den 4de hujus havde den Ære at bekomme, er jeg paany bleven forsikret om Deres bestandige affection mod Deres Tiener, som intet heller ynsker end at kunde være Dem til Behag og Tieneste, særdeles i saa berømmeligt et Dessein, som Deres Høyærværdighed forehaver; og som jeg med det ringe Talent, jeg i den facultet maaske besidder, finder mig forpligtet til at gaae brave Folk tilhaande, saameget som min Tid og øvrige Forretninger kand tilstæde, saa er det mig en stor satisfaction at kunde fremlægge en Deel deraf til Deres Høyærværdigheds nogenlunde Fornøjelse, da De er den Herre, som in ista re

libraria et Bibliothecaria haver de største Meriter iblant os i vores Tid og Alder — — — —

Med Sal. Hr. Græve Daneskiolds Bibliotheque gaar det heel langsomt af Aarsage, at Cancellie-Raad Wielandt¹ haver haft Mangel paa de dertil fornødne Typis, som Sterfboen haver vel for rum Tid siden skaffet ham fra Holland, men da derudi fandtes endeel at mangle, er det siden bleven bestilt og ey endnu ankommen, hvilket, saasnart det er skaffet tilstæde, bliver vel begyndt straxen, og Wielandt efter sluttede Contract forpligtet til at skaffe 5 Ark færdig hver 14de Dag, men det vil dog vare et got Stund, inden en 10000 Voll. og meer trykte og skrevne Bøgers Numere, samt en stærk Collection af Nummis antiquis Græcis et Romanis, in auro, argento et ære, som skal følge efter, foruden Skilderier etc. bliver afgjort, og kand jeg ikke see, mand siden derefter bør have mindre end 3 à 4 Maaneder til at publicere Cataloguen in omnibus vel potioribus Europæ regnis. Deres Høyærværdighed haver Ret derudi, at forestille sig det Bibliotheque meest rig paa Juridica, Historica et Humaniora. Men der stikker desforuden en heel Hob Bøger deri af andre Faculteter, og meget, som den Sal. Herre tænkte at vilde cassere og burde casseret; hvilket hand ei havde vildet eje, hvis hand ei engang paa en Slump havde resolveret til at købe sin Stiffader et gammel Bibliotheque af, nemlig det, som havde været Sal. Geheime-Raad Hr. Jochim von Ahlefeld paa Beckhagen tilhørende, hvoriblant fandtes en heel Hob unyttig krimskrams ex Bibliothecis Nobilium Holsatorum antediluvianis. Hvad den Sal. Herre self købte, saasom hand var d'un tres bon goût, eller havde arvet efter sin Sal. Hr. Fader, var alt got og er ligeledes skønt conditioneret. — — — —

— — — Imedens Pennen i denne gode Materie er beskæftiget, kand jeg ei unnlade, at jeg jo maae give mig den Ære at fortælle for Deres Høyærværdighed en besynderlig Lykke mig er vederfaret i disse Dage. Det hænder sig for faa Uger siden, at jeg, ved at giennemlæse de tvende Lettres à Mr. le Dr. Meade, som Mr. Buckley, novæ illius Historiarum Thuani² editionis Curator, haver publiceret og ladet tillige med sin Proporsal eller projet d'une nouvelle edition de Mr. de Thou distribuere, at jeg (siger jeg) finder et og andet, som samme Editor beklager sig at fattes, henhørende til Thuani adskillige Editioners Historie og anecdotes circonstances (ei alene det som Titius derom skrev, samt Wiequefort i den lille Tingest, Thuanus restitutus kaldet, thi den haver Buckley tilform) item commercium literarium Thuani med flere Circumstantiis vitæ et rerum ipsius,

¹ Cancelliraad Joachim Wielandt (1690—1730) var Bogtrykker og Avisudgiver.

² Jaques Auguste Thou (Thuanus) (1553—1617), fransk Historiker.

og at jeg havde in mea tenui supellectili endeel af det beste, som de got Folk i Engelland, der ellers med saa stor Bekostning og ved mange entremetteurs haver faaet en Mængde i Frankrige og andetstæds, endnu forgiæves havde søgt. Dette gav jeg tilkiænde ved Leylighed til Mons. Titley¹ (som er den nu herværende Engelske Ministre eller Gentilhomme chargé des affaires), hvorved strax blev aabnet en Correspondence imellem Mr. Buckley og mig, der (ut brevissime agam) er saaledes udfalden, at hand ultronea oblatione giver mig et Exemplar af sin Edition, naar den bliver færdig (som ellers koster 9 Guinéés for Subscriberterne) og desforuden har betalt mig for en Copiebog, jeg havde af Clarorum et Illustrium Virorum Epistolis ad Thuanum Latinis et Gallicis, 10 Guinéés — hvilken jeg ved en Slumpelykke lod engang for 5 Aar siden kiøbe paa en Auction i Holland, da der stod in Catalogo (saavel som paa Titelbladet i Bogen) ei andet end disse Ord: Clarorum Virorum Epistolæ, og kostede mig den Tid 3 Fl. 5 Stüver. Det var kun 16 Ark in Folio fin Postpapir, men med saa smaa Skrift, at jeg med min mindste Skrift ei kunde faae det paa 2de Ark, hvad her var paa eet, sed manu quam minuta tam profecto nitida et eleganti. Fordi den første Epistel i samme Bog var en Buchanani ad Dan. Rogarsium, og samme tilligemed cæteris Buchanani var trykt i de 2 Editioner, som da nys var udkommen i Schotland og Holland af samme store Skribent, haver Emtores i forbemældte Auction maaske dømt ringere end de burdte om denne Piece, som Providencens lod falde i mine Hænder, at jeg skulde vinde dermed en skøn nye Thuanum (om jeg ellers lever at see den) og dertil nogle og 50 Rbdr. i Penge, som Mr. Titley iforgaars bragte mig i Huset. Men jeg er bange at have opholdt Deres Høyærværdighed alt for længe med disse suaviludiis, som jeg vilde bede om Forladelse for, hvis ikke jeg var forsikret om, at Deres Høyærværdighed som den største Liebhaber gjør saa stor Honneur til det, der er Deres egen Passion og delices, at De nok saa gjerne taaler en lang Narratio, som jeg ofte med Forundring maa høre dem langt længere og vitløftigere at giøres og af andre at taales om et Heste- eller Hunde-Kiøb etc.

Med Disputationer i Mængde at samle bliver det en saa lang og fortrædelig Occupation, at den fast requirerer totum hominem, og bliver det engang i Mode at give dem en Classe i de publique store Bibliothequer, hvor der er fond til supplements at kiøbe, saa faaer de at have sin Bibliothecarium particularem. I en Catalogo gjør de og den Fortræd, at et hundrede Disputations-Volumina med 30 Stykker i hvert, spilder mig saa

¹ Walter Titley (1700—1768) var fra 1730 til sin Død 1768 engelsk Gesandt i Kjøbenhavn.

meget Papir, og tager saameget Rum op, som næsten et Par Tusinde Titler af store Bøger, thi mand er dog nød til at nævne enhver Disputation, om Cataloguen skal gjøre den Nytte mand intenderer. Sed de his alias. Da Deres Høyærværdighed maa længe siden være fortrydelig over, at jeg ei veed at holde op igien, der jeg ei desmindre vil haabe De tillader mig ingen Tid at holde op med at kalde mig

Deres Høyædle Høyærværdigheds
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 18de Februar 1730.

15.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle og Høyærværdige

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Da jeg for nogle Dage siden (dog i indeværende Uge og siden jeg havde den Ære at skrive Deres Høyærværdighed til med sidste Post) fik at see indlagte liden Catalogue, gav jeg Eiermanden saa gode Ord, at hand laante mig den, med Condition at faae den igien om 14 Dage eller 3 Uger i det høyeste. Thi eftersom hand havde tegnet derudaf, hvad hand selv agtedc at kiøbe, var det ham om at gjøre alleniste at faae Piecen igien til at lægge hen og giemme. Jeg holdt for, at saaliden som den er, kunde den dog ei være unyttig til Deres Høyærværdigheds Dessen, saavel som den af mig sidst ommældte Catalogus Uffenbachianus.

Motte det alene erindres af Deres Høyærværdighed, at den med een af de første Poster blev skikket mig tilbage, paa det jeg kand holde mit Ord (saafremt jeg ei faaer selv noget andet Exemplar). Eiermanden, som den unge Fritsch haver skikket denne til, er Hr. Baron Hertzberg, premier Gentilhomme hos Marckgrævinden,¹ Hendes Kongl. Høyheds Frue Moder, og efter hans gode Tilbud haver jeg ved ham bestilt mig et Par Stykker af de derudi optegnede, men bekiender, at nogle findes ei omskrevne for got Kiøb, om end andre kand agtes billige nok. Jeg forbliver med største Veneration

Høyædle og Høystærede

Hr. Conferentz-Raad og Biskop

Deres ydmygste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 25. Februar 1730.

¹ Markgrevinde Sophie Christiane af Brandenburg-Kulmbach († 1737).

16.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høystærede
Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Deres Høyærværdigheds begge Skrivelser, saavel med forige som med denne sidste Post, haver jeg gandske rigtigen erholdet, tilligemed den liden trykte Catalogo i sidste og den skrevne Extract deraf i forige Brev. Af det mig i samme anbefalede er allerede saavit bestilt, at af den skrevne Extract haver jeg afcopieret alle de Titler, som Deres Høyærværdighed ei havde ud-slettet, og ved Hr. Baron von Hertzberg med sidste Tirsdags Post skikket den til den unge Fritsch i Leipzig for at bekomme dem for ommældte Pris. Jeg skulde haabe, at mand med første vel bekom noget Svar, hvormange deraf ere at bekomme, at mand da kand skaffe Pengene ud. Der vindes paa de Sachsiske Penge mod vores ongefæhr 10 pro Cento, og naar mand vil betale med gode rigtige Ducater in specie, bliver 4 Ducater ongefæhr 11 Rbdr. Sächsische Courant. Kunde Deres Høyærværdighed derfor mage det saaledes, at een Deres Factor her ved Staden motte have Ordre til at founere mig det behøvende i Guldspecies eller i ordinaire Courant, skulde Tingen forsaavit blive besørget, som hvad Indkiøbet angik og dens Regning paa Fragt og andet, som der lader det komme fra Sachsen herind. Men at skaffe det siden herfra til Norge haver jeg ingen Com-modité af Folk eller andet, som fik ved Isenfeld aut ejusmodi alium at bestilles, hvorom venter Deres Høyærværdigheds gode Ordre med første. Ligeledes naar Deres Høyærværdighed igien under mig den Ære af Deres Skrivelse, ynskte nok at vide, om De med det samme og i denne Messe vil have forskrevet alle de nye Bøger, som De baade i forige og i sidste Deres høystærede har optegnet (som vil og løbe op til en god Summa); thi da kunde de ligeledes komme i samme Pakker, som de der med sidste Tirsdags Post for Deres Regning ere bestilte?

Jeg er iøvrigt med største Veneration

Deres Høyædle Høyærværdigheds
ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 25de Marts 1730.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høystærede

Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Hvad Deres Høyærværdighed i Deres sidste høystærede af 31te passato mig gunstigen har tilmældet, haver jeg ladet mig være til skyldigst Efterretning og ligeledes faaet det Svar af Mr. Soelberg¹, at hand er redebon til at tælle saa mange Penge, som jeg paafororder, hvilket først skal skee, naar jeg efter rigtige Beviser og Forsikringer om, hvad der bør haves for disse Penger, bliver selv krævet for Betalningen. Imidlertid haver jeg efter Deres Høyærværdigheds mig tilsendte Opskrift bestilt Bøgerne ved den tilforn benævnte gode Ven, og tvivler ei paa Commissionen jo er i de rette Hænder. Fremdeles haver jeg paa min egen Haand vovet ubeordret at tegne mig for tvende Exemplarier til 2 gode Venner af den nye Leipziger Edition af det Allgemeine Historische Lexico, (som var tilforn kaldet Buddei propter præfationem ab eo præfixam), hvilket nu langt fuldkomnere og rettere end enten de 2 forige Leipzigske eller den 3de Baselske cum præfatione Iselingii, bliver til Leipzig trykt, curante Fritschio juniore. Hand haver ved en liden trykt Seddel inviteret Liebhaberne hac conditione, at hvo som vil betale nu strax 9 Rbdr. Courant, skulde bekomme de 2 første Volumina i denne Oster-Messe, og siden til Michaelis-Messe bekomme de tvende sidste Volumina for 3 Rbdr., saa at Værket ialt kommer at koste 12 Rbdr. Adskillige her have admittet denne Proposition og betalt Pengene til Hr. Baron von Hertzberg, som ligeledes har paataget at lade disse Exemplarier herind komme og distribuere til Prænumeratores. Vil Deres Høyærværdighed nu beholde det ene, som jeg haver tiltænkt Dem, tager jeg maaskee det andet for mig self, og skulde endnu nogen findes hos Dem, som De vilde have forundt Exemplarier, troer jeg, at de endog skulde komme tidnok, naar mand fik det inden en 14 Dage eller i høyeste inden 3 Uger at vide. Saurmanns (Bibliopolæ istius Bremensis) Catalogos omnes cum pretiis adscriptis bekom jeg iforgaars og straxen igaar offererede sig en Leylighed ved tvende nygiorte Cives Academicos e schol. Christian., næmlig Ol. Pet. Hedemarch og Johan Green, som med et Skib vilde iaftes seile herfra til Drammen, at de toge den liden Pakke med sig, for hvilken jeg til Hr. Etatz-Raad Schrøder haver betalt 2 Rbdr. 4 $\frac{1}{2}$ dsk., men veed endnu ei, om der skal noget gives til Fragt og Omkostning fra Bremen hid.

¹ Hans Jørgen Soelberg, Justitsraad, Bankcommissair.

Jeg vilde ynske de motte komme Deres Høyærværdighed
snarligen tilhænde, og forbliver med største respect

Deres Høyædle Høyærværdigheds
underdanigste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 15. April 1730.

18.

Til Provst Hialte Thorsteinson.

Velærværdige og Høylærde Mand.

Høystærede Hr. Provst.

Den sørgelige og ej allene for Island, men for Kiøbenhafns Universitet, ja den hele lærde Verden beklagelige Tidende om Sal. Assessor Arnæ Magnæi Død hafver vel allerede bedrøvet Deres Velærværdighed, førend at jeg, een af de medsørgende, hafver den deplaisir med samme at fremkomme. Det gjør mig hiertelig ondt, at da jeg af den Sal. Mand, Deres saa vel som min dyrebare Ven, hafver hørt saa meget got og berømmeligt tale om Deres Velærværdighed, jeg da ej ved en lykkeligere og glædeligere Leylighed skulde have den Ære at være engang kiændt af Dem, men at den første vores Correspondence skulde begynde i saa stor en Bedrøvelses Materie og med Condolence ofver en Forliis, som aldrig staaer at reparere.

Jeg troer gandske vist, at hans Fæderneland Island, og hver en Mand deri, skal tilstaae os ikke nu at have haft en større Civem, som ogsaa vi her udi Danmark, ja hele Norden, saa vit hans Navn var kiændt, bekiænder og tilstaaer, ikke at hafve haft hans Lige i de gamle Historiers, Loves, Sprogenes etc. Kundskab, og at med hannem er udslukt et Lius, som vore Tider neppelig, ja vel aldrig mere faer at se igien optændt. Dog hafver den Sal. Mand, efter det Forsæt, som hans redelige patriotiske Hierte stædse hafver haft, ikke forglemt i sit Testamente og sidste Villie, at gjøre saa vit som til ham stod, saadan Anstalt, at der af hans Efterladenskab, saa vel de Bøger, Membraner og Papirer, som den ulyksalige Kiøbenhafns Brand hafde efterladt ham, som af hans Pengemidler, skulde komme det Gavn og den Frugt og Nytte, for publico og hans kiære Fæderneland, at begge i sin Tid kunde blifve forsynede med Mænd af samme studio og, som positis ponendis kand være at haabe, af samme Lærdom og habilité, som hand var. Hans Bøger, Brevve, Membraner et cujuscunque generis scripta hafver hand legeret til det Kongelige Universitet, at det kand være i bestandig Obagt og Forvaring (saa vit som menneskelig Forsyn

deri kand raade), og naar engang hans gamle Enke-frue¹ ved Døden afgaaer, skal deres Midler, som desimidlertid blifver under Universitetets Administration, indrettes til en Foundation, for at vedligeholde det Studium historiæ veteris Septentrionalis et antiquitatum linguæque patriæ, efter de Ideer, som den Sal. Mand hafver i sit levende Live disponeret, og os tvende sine gode Venner, Hr. Justitz-Raad Thomas Bartholin² og mig paa det flittigste anbefalet, hvilket jeg og ikke hafver vildet, at skulde være Deres Velærværdighed som een af hans trofaste Venner og en Elsker af det slags Studeringer, uvitterligt, om end ogsaa nogen liden Trøst og Vederqvægelse for denne Sorig kunde flyde af dette Haab, som mand i slig Maade vel bør fatte, at den Sal. Mands Ynsker og Forsæt kand naaes, saafremt der i Tiden kand komme her til Universitetet fra Island saadanne Ingenia, som tillige med nogenledes Fundamenter hafver baade Hoved og Lyst til at gribe fat paa disse Ting, og træde i deres Landsmænds, fornemmelig i de tvende ypperlige store Mænds, Thormodi Thorfæi og Arnæ Magnæi Fodspor.

Og som der iblant de Brevve, som den Sal. Mand i forleden Høst hafver faaet fra Island, er os forekommet eet fra Deres Velærværdighed, dat. Vapnafiordr den 7. Aug. 1729, hvorudi mældes om nogle chartis geographicis, hvoraf nogle da blefve skikkede og Continuationen deraf lofvet, saa skulde mand allertienstligst hafve Hr. Præpositum ombedet, at saafremt det ej var Dem til alt for stor Uleylighed, De da dermed vilde see det begyndte suppleret, paa det saa meget af dette Arbejde, som De hafver uden Tvivl ey allene den Sal. Mand til Fornøjelse, men endogsaa publico og historia til Oplysning og Nytte foretaget sig, kunde komme samlet paa een Stæd at ligge in custodia publica, hvor det skal drages Omsorg for, at det kunde være vel bevaret, saa og sin rette authori tilskrefvet og tilegnet i den Catalogo, som mand hafver for at gjøre ofver hvert et Blad af den Sal. Mands conserverede Reliquier, inden de blive bragte paa Trinitatis Kirkes Bibliothèque, hvilket Stæd mand venter inden Nytaar at skal til dette og meer være apteret.

Det par Glarøjne, hvorom Deres Velærværdighed hafver giort Begjæring, skikkes herhos, som bedes at maa tages til Takke, ynskende at kunde tiene med noget mere og vigtigere og forblifver med megen estime, Velærværdige, Høylærde Hr. Provst

Deres skyldigste Tiener og Ven
Hans Gram,

Kiøbenhavn, den 19. Juni 1730.

Professor ved det kgl. Universitet.

¹ Arne Magnusson var gift med Mette Fischer, der var betydelig ældre end han.

² Gram og Professor Thomas Bartholin (1690—1731), senere Etatsraad og Justitiarius i Højesteret, var Executører i Magnussons Bo og udarbejdede Fundatsen for »det Arnamagnæanske Legat«.

Til Biskop B. Deichmann.

Høyædle, Velbaarne og Høyærværdige
Hr. Conferentz-Raad og Biskop.

Siden jeg for nogle Uger siden haver haft den Ære at erholde noget fra Deres Høyærværdigheds Haand, og efter Deres gode Ordre at annamme hos Deres kiære Søn Hr. Hofjunker Deichmann den Summa 500 Rbdr. Courant, som igjen straxen er bleven betalt og annammet af Hr. Baron von Hertzberg, haver jeg fra velbemældte Hr. Baron bekommet en Pakke, som fra Lybeck er ankommen, og efter at jeg samme havde efterseet og confereret med hosfølgende Regning (hvor da alting befandtes rigtig), er den fra mig leveret til Mr. Isenfeld, som derom vel og har haft den Ære at skrive med forige eller denne Post til Deres Høyærværdighed. Den anden Regning haver jeg endnu tilbage, som lyder paa 416 Rbdr. 16 β af Catalogo Fritschiano, dessen tilhørige Bøger paaventes nu dagligen, hvorfor jeg ikke kunde tillige opskikke bemældte Regning, førend den ligeledes med den ventende Pakke var bleven confereret.

Deres kiære Hr. Søn haver og offereret mig de 9 Rbdr. for det historiske allgemene Lexico Subscription-Penge, samt Pengene for Saurmanns Catalogis (hvilke jeg haaber længe at have været ankomne), men som jeg ei veed tilvisse, om det var 2 Rbdr. 4 \mathbb{L} eller meer eller mindre, jeg for samme Saurmanns Catalogis haver udgivet, vilde jeg ei tage derimod, førend Deres Høyærværdighed har haft den Godhed heri at hjælpe min Hukommelse af min forige Skrivelse, hvilket ydmygst beder at motte skee engang ved Leylighed til Deres Hr. Søn eller til mig, som næst min underdanige respect forbliver

Høyædle, Velbaarne og Høystærede
Hr. Conferentz-Raad og Biskop
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 15. Julii 1730.

Til Provst Hialte Thorsteinson.

Velærværdige og Høylærde Mand
Hr. Hialte Thorsteinson.

Min fornemme gode Ven.

Hvad Deres Velærværdighed den 20de September næstfølleden Aar hafver giort mig den Ære at tilmælde, hafver jeg velbekommet, og haft megen Fornøielse af, særdeles da jeg deraf

hafver seet min Skrivelse saa ofvermaade vel optagen, at jeg aldrig kunde bedre ynske. Men det være langt fra mig, at jeg kand tage imod eller i nogen Maade applicere paa mig de alt for store Tituler og elogia, som Deres Velærværdighed behager mig at tillægge, ud af store Qualiteter, af hvilke jeg dog ikke hafver uden saare liden Deel i Eje, eller, rettere at tale, i Forlening af Gud, alle gode Tings Givere, og ynsker kun, at jeg ved Guds Naade motte være saa lykkelig den samme liden Deel vel at besidde og anvende til hans Navns Ære, publici Nytte og min Næstes Gavn og Opbyggelse.

Derimod tilstaaer jeg Deres Velærværdighed alle de gode Egenskaber og Berømmelser, som De hafver i samme Deres ærede Skrivelse tillagt og tribueret den ypperlige Mand, Sal. Assessor Arn Magnæo, hvis Hukommelse aldrig bør uddø, men hans Navn hos alle Slægter i Danmark, Norge og Island blifve i bestandig Veneration, og hans sidste Villie og Disposition med Fliid efterlevet af vedkommende paa dette Kongelige Universitet, da mand vil haabe, at meget got, til ei alene hans og de herværendes, men endog til heele Nordens Fornøjelse og Ære, skal effectueres med Tiden.

Den Delineation over Eyjafiørdur-Syssel, som Deres Velærværdighed skikket hafver, er os overmaade kiærkommen, og blifver vi, min Hr. Collega Etatz-Raad Thomas Bartholin og jeg, ved at bede Deres Velærværdighed ei at blive træt af at meddele os ud af saadanne Deres chartografiske Oplysninger, hvorudi vi gandske overlader delectum til Dennem self, hvilke slags Dem best synes at kunde tiene til Vores eller rectius til den Sal. Mands Dessen. Imidlertid approberes høyligen samt med Taknemlighed imodtages Deres Velærværdigheds gode Tilbud, i at skikke os engang ved beqvem Leylighed de Afrisninger paa den gamle Islandske Habit og dessen Forandringer, hvilken Post skal være os meget kiærkommen, og i sin Tid cum elogio et grata commemoratione nominis tui blifve meddelt Publico.

Jeg hafde endnu ikke kundet komme paa de Tanker, at i den Post, nemlig Klædedragten, kunde være udi Island forefalden nogen mærkelig Forandring, endogsaa i nogle seculis, menende, at den Ustadighed udi de saakaldede Moder regierede allene hos de sydlandske Nationes Evropæas, og at hvis ej Frantzoser og Tyskere vare, skulde Danske vel ikke være kommen saa vit i dette nu saa almindelige vitio.

Hvornæst jeg maa bede tjenstlig, at Deres Velærværdighed vil have den Godhed at delinere saa vel Qvinde- som Mands-Drægter, samt hосskriive, hvad Navn ethvert Stykke Klædebon hafver haft, og om dertil kunde passe sig noget vocabulum Latinum til ethvert, eller de med fleere Ord i Latinen motte circumscriberes.

At Glarøjnene ey hafver været Deres Velærværdighed tienlige, gjør mig særdeles ondt, og vilde ynsket, at De hafde vildet tilkiendegivet, enten De fandt dem for unge eller for gamle i Henseende til Deres Øynes nuværende Tilstand, thi da skulde mand uden at fare vild, have tient Dem med nogen andre af saadan slags. Hvad Deres Forslag er angaaende med den skikkelige studioso Mons. Thord Gudmundson, da skal det gierne hafves i Hukommelse, naar eengang den casus skulde existere, at Deres Velærværdighed skulde af mig blifve overlevet, og Personen da vilde skikke mig sin Supplique. Men at kunde skaffe ham af Hans Kongl. Majestæt saadant Bref, hvori hand kunde forud forsikres om Successionen efter Dem, er hverken mig eller nogen muligt, da Vores nuværende Allernaadigste Konge er heel stricte holdende over den Post ikke at udgifve noget Expectans-Bref eller Destination enten til geistligt eller verdsligt Embede, saa hand ey eengang hafver vildet confirmere de Expectantzer, som af Hans Sal. Hr. Fader, Sal. Kong Friderico 4to vare gifne. Gud lade Deres Velærværdighed leve længe, ved god Sundhed og Sindets Fornøyelse, saa finder det andet sig nok efter Guds naadige Forsyn og Villie, og hvis Mr. Thorder Gudmundson kunde finde andet Stæds i Deres Vicinia nogen god Station, kunde De jo nok beholde ham saa vel til en kiær Naboe som til Successorem, hvilken jeg vil ynske De ey maae faae fornøden i mange Aar, og er jeg stædse med ald Redebonhed

Deres Velærværdigheds
skyldigste Ven og Tiener
Hans Gram.

Kiøbenhafn, den 2ode Junii 1731.

21.

Til Hofjunker Carl Deichmann¹.

Velædle og Velbaarne

Højstærede Hr. Hofjunker.

Paa Deres meget højtærede, hvorfor jeg, især for den derudi beviste Tillid og gode Fortrolighed, takker, vilde jeg ynske, at mit Svar kunde blifve saadant, at De og Deres gode Frue Moder derved noget kunde profitere, og i Tiden finde sig trøstet. Men jeg maa beklage, mig selv i denne Sag at være saa raadvild, at hvis den var min egen, var min ringe Kundskab og Erfarenhed, endogsaa i slig Materie, som skulde menes at være mig heel vel bekjændt, gandske utilstrækkelig. Det er eengang vist, at saa stort et Bibliotheque som Deres er, vil skrækkeligen embarassere

¹ Hofjunker (senere Cancelliraad) Carl Deichmann (1700—1780) var en Søn af Biskop Deichmann og Stifter af det Deichmannske Bibliothek i Christiania.

i hvor det kommer til Auction, det være sig udenlands eller i Kiøbenhafn. Det er for det andet aabenbar, at Sal. Græve Daneskiolds Auction, som om nogle faa Maaneder begynder i Kiøbenhafn, vil være Deres til stor præjudice, helst da der findes og i samme mange af det slags Bøger, og Folk saa got kunde usuisere sig i den ene at købe, førend den anden kom for. Det er 3° ustrideligt, at Bøger paa Auctioner gielder oftest meer inden end uden Landet. Men det sidste er dog ey alle-tider saa, helst naar store og vel udi Catalogo disponerede og indrettede Bibliothequer publiceres, hvorpaa mand hafver Exempel paa Gundlings Bibliotheque i Halle, som sælges i disse Dage temmelig vel.

Naar jeg nu alt dette og meget meere haver overveiet og betænkt, synes mig, hvis Casus var min, ei at kunde giøre bedre, end at lade Cataloguen rigtigen over det hele Bibliotheque trykke, med saa korte Titler og stor menage som muligt var (dog at altid Editioner og deres Aarstal rigtigen bliver specificerede), og deraf tryktes et got Antal Exemplarier til 6 à 700, hvoraf for det første kunde sendes nogle faae ud, baade hertil Kiøbenhafn og til Amsterdam og Hamborg samt andenstæds, med Tilbud at sælge det hele Bibliotheque for en vis Summa paa eengang. Og hvis dette ei vilde gaae an, da siden paa de øvrige Exemplarier at sætte en anden Titel og lade dem i tilkom-mende Sommer gaae til Auction i Kiøbenhafn, og tage imod den Lykke, Guds Forsyn vilde give. Men dette proponerer jeg alene som noget jeg for min egen Deel vilde resolve, hvis det var mit, forsikrende, at hvis jeg noget bedre kunde paafinde, skulde jeg det redeligen aabenbare. I øvrige næst mine ydmyge respect til Deres kiære Frue Moder samt til Cancellie-Raad Rasch, forbliver

Velædle og høytærede Hr. Hofjunker
Deres skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 8. September 1731.

22.

*Til Grev Christian Rantzau.*¹

Monseigneur

At Deres Høygrævelige Excellence i saa mange Maader og saa overflødigten fuldkommer, meer end mit Haab eller Ynske

¹ Grev Christian Rantzau (1683—1771) var fra 1731—39 Vice-Stattholder i Norge. Af Rantzaus Breve til Gram findes 50 (fra Aarene 1731—45) endnu bevarede i det kgl. Bibliothek. Nogle enkelte ere trykte i Uddrag i Norsk Illustreret Nyhedsblad 1864.

burde forestillet sig, alt hvad jeg understod mig at bede Dem om, for min ringe Person, da mig naadigst forundtes den Ære Deres Excellence til Afsked sidst at opvarte, hafver jeg fra mange Stæder de Beviser og Underretninger om, der burde længe tilforn have jaget mig Pennen i Haanden, fyldt den med saa overvættets utallige Taksigelser og Berømmelser og skaffet Deres Høygrævelige Excellence saa meget Papir og Skrift at see fra denne ene Haand, der nu hafver den Ære at fremsende kuns disse Linjer, at der derover motte staaes Fare for, aldrig at blifve læst. Endda blef det en ulige længer og vidtløftigere Materie, end ogsaa for saa ufuldkommen en Skrifve- og Talemester som Deres ringe Tiener kand være, hvis jeg, efter den Skyldighed, som paalægger alle gode Patrioter, den ringeste med den største, vilde mælde om Deres Høygrævelige Excellences meritis in rem publicam, efter at De hafver begyndt at exercere den høye charge i et Kongerige, som saa ofvermaade glæder sig over at være Deres Excellences priseligste gouvernement velsignet. Da jeg nu ingen af Delene tør vove, af største Undseelse saavel for Deres Excellence som for mig self, at berøre, har jeg endeligen paafundet at indbilde mig denne Trøst, at min Sparsomhed (si honestiore vocabulo licet infantiam meam tegere) skal blifve denne gang pardonneret i denne naadigste Henseende, at Deres Høygrævelige Excellence vinder desto meer Tiid til at kaste et Øie i hosfølgende Piece, som efter Deres naadigste Ordre og Forlangende blifver underdanigst hermed skicket af den, som ved samme Lejlighed giver sig den Frihed at aflægge sin ringe Nytaars-Compliment, med underdanigst trohiertigst Ynske, at alle de Velsignelsers Fylde, der ved alle de Nytaars Dage, som indtil dette nærværende ere seete og oprundne over Verden, ere af gode Christne ynskte eller tænkte, at de og motte blifve Deres Excellence og Hendes Høygrævelige Naade, Frue Statholderinden, og samtlige Høye Huus og Famille til Deel, og til en bestandig og langvarig Glæde for enhver af Deres Høye Venner, ja ey mindre for hver een Deres ringeste Tiener, blant hvilke sidste jeg især med en uafladelig Devotion forblifver

Høy- og Velbaarne Naadige Herre!

Deres Høygrævelige Excellences
underdanigst høystforbundne Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 3. Januarii 1733.

Til Kong Christian den 6te.

Sire

Deres Kongelige Majestæt havde den store Naade, at antage min allerunderdanigste Undskyldning, det jeg ei saa hastigen var istand til at kunde saa juste træffe de Desseins til Medaillerne paa Deres Kongelige Majestæts Norske Reyse, hvilke jeg til Statholderen i Norge hafde opsendt, eftersom jeg ei deraf hafde beholdet Copier tilbage. Hvorfor Deres Majestæt allernaadigst permitterede mig, at jeg motte skrive til Statholderen for at faae dem.¹

Disimidlertid haver jeg eftertænkt og rappelleret i min Hu-kommelse saa meget jeg har kundet, og herhos allerunderdanigst fremsender tvende ohngefærlige Udkastninger, af hvilke (i hvor elendigen og ilde sligt under min Haand geraader) Deres Majestæt dog noksom kand slutte, i hvad Mening og Forestillelse Tegningerne skulde være giort. Dennem jeg vel paa Deres Majestæts allernaadigste Behag og Ordre skulde skaffe giorte her i Kiøbenhafn, men skulde dog allerunderdanigst holde for bedre at opbie Græf Rantzaus Svar, som ufeilbarligen maa have ladet dem vel og skikkeligen eftergaae, efter det hand i sit Bref til mig længe siden har mældet.

Den første Udkastning er paa Deres Majestæters Kongens og Dronningens Ankomst til Norge, hvorfor der ogsaa i Exerguen sættes: ADVENT. AUGG., thi de tvende G. G. i det sidste betyder Augustorum in plurali et quidem duali, eller naar der tales om tvende Kongelige eller Kayserlige Personer, og det efter de Romerske Medaillers Exempler. Norge er derfor ikke nævnt i Exerguen, fordi den findes udi den øverste Inscription: Vota Norvegicæ impleta. Corpus og Figurerne ere: Tvende kongelige Skibe sejlende ind til et bergigt og med Skov begroet Land samt Byer og Klipper i Perspectiv. Norge er siddende, som en Deesse, med Taarne paa Hovedet og med Armene udstrakt til at undfange sine med inderlig Længsel forventede Konge og Dronning. Ved hendes Side staaer Skioldet med den norske Løve.

Den anden er paa Deres Majestæters Besøgelse til Kongsbjerg Sølvværk. Der sidder Norge, med et helt Ansigt forvært, capite turrato, holder i den høyre Haand Caduceum Mercurii, som betyder saa vel Commerciens Flor, som især Metallgruberne, hvori Mercurius haver den principaleste Part. I hendes venstre Haand eller paa Armen holder hun et Cornucopiæ, hvorudi Metaller, saa vel som andre Norges Provenuer burde, om det var

¹ Her er Tale om den Medaille, der blev slaet til Minde om Kongens og Dronningens Rejse til Norge i Tiden fra 12te Maj til 23de September 1733.

giørligt, præsenteres. Ved hendes Fødder, paa Trappen eller paa Skammelen, ligger en stor Norsk Løve, hvilende med Hovedet paa sin Hellebard, som, hvad denne attitude angaaer, betegner den lykkelige Freds-Tiid, hvorudi den heller nyder Ro, end at staae oprakt til Strid (som den ellers pleyer forestilles) men holder dog fast paa Hellebarden, til Skræk for sine Fiender, og at bruge den i paakommende Tilfælde, efter det Ordsprog, at det er ej raadeligt at opirre en sovende Løve.

Ved begge Sider præsenteres Bergværker, eller paa den ene af Siderne et juste Prospect af Kongsberg Sølvgruber, eller Hütten und Zehren-Häuser, samt Træer paa Bierget etc., saafremt de her findes at voxer. Hvilket altsammen jeg maae indstille til dennem, som er Kiændere af Staden. Thi jo ligere og naturligere den med sine appertinentier kand forestilles (være sig i perspectiv og ellers), jo bedre det blifver. Og dette vilde jeg vel haabe, at Græf Rantzau haver nok iagt taget. Paa den anden Side motte ligeledes sees et og andet Manœuvre til Biergværket hørende, Rutengänger, Haspeln eller noget saadant, efter deres Skiønsomhed, som forstaaer de Sager bedre end jeg.

Inscriptionen: Ostendit opes venasque sequaces er indrettet til at betegne den Prøve, som Sølvværket udviste samme Tiid paa sin Velsignelse og Frugtbarhed. De første Ord ere tagne af Virgilio: Sidoniasque ostentat opes; de sidste af Claudiano: Venas rimata sequaces abdita pallentis fodit solertia Bessi. Exerguen maae være enten, Kongsberg Lustrat eller og: Argentifod. Lustrat. A . . . D . . . Iun. DMCCXXXIII.

Til begge disse Medailler, eftersom baade Deres Majestæt Kongen og Hendes Majestæt Dronningen have Deel i dem begge, motte bruges til den første Side eet og det samme Stempel, nemlig med begge Deres Majestæters Buster sammenføiede, hvor jeg til Deres Majestæts allernaadigste Betænkning indstiller min uforgribelige allerunderdanigste Mening, at det var vel best at employere det allerede ankomne Coin, som Hedlinger¹ har gjort til Deres Majestæters høylyksaligste Vermählungs og Ordens Medaille.

Jeg er med en uafsladelig Devotion

allernaadigste Konge
Deres Majestæts
allerunderdanigste tro Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 9de Octobri 1733.

¹ Medailløren Johan Carl Hedlinger, født i Schweiz 1692, † 1771, arbejdede en Del for Hoffet i Kjøbenhavn.

Til Conferentsraad Niels Slange¹.

Høystærede Herr Conferentz-Raad.

Jeg kand og bør ikke længere forholde Deres Velbaarenhed, hvad som i gaar er passeret. Hans kongelige Majestæt havde den Naade at passere en halv Times Tiid i sit kongelige Bibliothèque alene og nemine comitatus. Jeg blef saa lykkelig, at faae min allerunderdanigste Tale insensiblement henbragt paa høyloflige Kong Chr. IVti Historie, som gik saa meget mere lykkeligt, at Hans Majestæt tog det Naadigst op, og spurde, om jeg havde læst den tilgavns igiennem, og om derudi endnu var noget at corrigere eller at supplere. Jeg svarede allerunderdanigst, at jeg var ey alene længe siden, og det midt i Sommer, færdig med Giennemlæsningen, men havde endogsaa excerperet en god Deel Documenter i det Geheime-Archiv, henhørende til høystbem. Konges Historie, hvilke Excerpta jeg havde communiceret Hr. Conferentz-Raad Slange, som havde været vel tilfreds dermed, og vilde deraf indføre eller corrigere saa meget, som mand endeligen kunde synes fornødent at være, og at vi over den Post var gandske eenige. Samme mine Excerpta (sagde jeg) gik til Anno 1627, og inden mand ved Trykningen kom nær til samme Aar, kunde jeg lætteligen have igiennemseet alt hvad som motte findes udi de øvrige. Hvorfore mit allerunderdanigste Forslag blef, at lade Værket strax, jo før jo heller, komme i Trykken. Hans Majestæt replicerede allernaadigst, at Trykningen efter Hr. Conferentz-Raads Regning vilde blive overmaade kostbar, paa et par Tusinde Rdr. og mere. Derpaa mit allerunderdanigste Svar blef, at Hr. Conferentz-Raad havde formeret sin Regning paa 1000 Exemplarer, og dernæst paa visse Sorter stort Papir. I begge Dele kunde gøres et stort Afslag, nemlig, at kuns lade trykke faae hundrede, som var nok for den første Gang, og kuns et maadeligt Tal paa stort Papir; saaledes meente jeg, at det hele Forlag ei skulde overgaae 1000 Rds. Bekostning, ja endog gaee noget derunder. Hvorpaa Hans Maj. ei alene Allernaadigst dette approberede, men end og befalede mig at sige Hr. Conferentz-Raad, det hans kongl. Maj. vilde for det første (ita erant verba) sende Dem 1000 Rdr. til Trykningen, og imedens Papiret og anden Anstalt blef præpareret, skulde jeg endnu eengang læse Værket tilgavns igiennem, paa det deri ei skulde findes noget som andre kunde siden støde sig paa. Saa kunde det da i Guds Navn udkomme i Tryk. Jeg aller-

¹ Niels Pedersen Slange (1656—1737), Conferentsraad, Historieskriver. Hans Hovedværk: »Kong Christian den 4des Historie« blev trykt og udgivet under Grams Tilsyn.

underdanigst takkede for denne Allernaadigste Befaling; Og hvis det ei havde været over Middag, da jeg og havde hiemme et par Breve at besvare med Posten, havde jeg ei forsømt at indfinde mig hos Deres Velbaarenhed med dette nuncio. I gaar Eftermiddag motte jeg uforbigængeligen hen til hans Excell. Hr. Geheimeraad Rosenkrantz¹, og kom ey derfra førend noget ud paa Aftenen; ved slig Leylighed berettede jeg og denne Samtale til hans Excell., som takkede mig meget derfor. Og at jeg end ikke i Dag kand have den Ære at see Deres Velbaarenhed, forvolder den ubehagelige Tamper-Ret, som jeg nu i Dag maae udholde udi og maaskee ligeledes i Morgen, saa at det vel neppe bliver førend paa Fredag Eftermiddag jeg kand nyde den Ære, efterdi jeg om Formiddagen skal holde Distributionem Stipendii in Collegio Mediceo. Jeg længes ellers meget at høre noget got og ynskeligt om Deres Velbaarenheds Helbred, og forsikrer, det jeg, med ald Guds Velsignelse hiertelike Tilynskning, forbliver stædse, Høyædle og Velbaarne

Høystærede Hr. Conferentz-Raad, Deres
ydmygste og redebønste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 16de Dec. 1733.

25.

Til Provst Jens Rosenvinge².

Edle, Velærværdige og høylærde

høytærede Hr. Provst.

Jeg skulde fast ikke tvivle paa, det jo Deres gode Hrr. Fætter og min kiære Ven, Hr. Lands-Dommer Birckerod³, hafde allerede banet Veyen for mig, saaledes at Deres Velærværdighed ikke skulde finde det alt for fremmed, med denne Skrivelse fra en ubekjendt Haand at bemøyes! Og er jeg næsten forsikret paa, at De alt forud er underrettet om dens Indhold. Herved kunde der spares nogen Umage paa begge Sider, for Dem at igiennemlæse, og for mig at skrive en vitløftig Fortale og Undskyldning, førend at komme til materien.

At Deres Velærværdighed er bleven Eier til Deres Sal. Morbroder D. Jens Birckerods⁴ fordum Biskop i Aalborg skrefne Sager og Collectanea, er mig ikke i Dag eller igaar, men for mere end 25 Aar siden bekjendt bleven; thi det haver

¹ Statsminister Ivar Rosenkrantz (1674—1745) til Rosenholm.

² Jens Villumsen Rosenvinge (1679—1739) Provst, Sognepræst i Vissenbjerg.

³ Jacob Bircherod (1693—1737), Landsdommer i Fyen.

⁴ Jens Bircherod (1658—1708) Biskop i Aalborg. Hans historiske Dagbøger ere udgivne i Udtog af C. Molbech 1846.

den ypperlige Sl. Mand selv mundtlig declareret for mig i levende live, Anno 1708, i September, da jeg sidst nød den ære at tale med ham i Aalborg, da hand og samme Tid viiste mig endel deraf, i Særdeleshed mange Volumina in 4to, hvori hand havde optegnet med egen haand mangfoldige memorabilia historica indtil sine tider, per modum annalium aut Diarii, og erindr mig at hand paa hver Side havde distingveret res patriæ fra rebus exteris etc.

Ihvorvel nu baade mit for 3 Aar siden mig paalagde Embede, saa og den mig af min første Ungdom indplantede lyst til fædrelandets Historier, noksom kunde have opvakt en temmelig forlængsel hos mig, til at igiennemblade bemældte Collectanea, hvis det var tilladeligt og samme ej vare saa langt fra haanden, saa er det dog langt fra, at jeg nogentid derom skulde gjøre nogen begiering: helst da den Sal. Mand, efterat have oplæst eet og andet stykke deraf for mig, sagde derhos, i hvis giemme disse Skrifter efter hans død skulde forblive og at de ikke til fremmede motte communiceres.

Men det andet og eniste, hvortil mig synes at kunde med nogen mere frihed tænke at henvende min begiærlighed, er en Samling som den Sl. Hr. Biskop havde gjort udaf gamle Diplomatus og andre Documenter, som hand baade i Jylland og andensteds havde kundet overkomme og afcopieret, hvilken Samling som det mig er bevidst at den tillige med forbemældte Manuscriptis er i Deres Velærværdigheds Eye, finder jeg mig af mit nu havende munere historico tildreven, at sætte ald Undseelse til Side, for at bede Deres Velærværdighed hierteligen og indstændigst om disses Communication, aleniste paa saa lang tid, at kunde giennembløbe den, samt udskrive deraf, hvadsomhelst der motte tiene til mit forehavende. At Deres Velærværdighed herudi kand gjøre sig nogen Betænkning, er aldeles fornuftigt og overenskommende med den pieté, De er Deres Sal. Morbroders testamento skyldig; mit forsæt er ej heller samme at contravenere, eller at sætte Dem i mindste hazard til at blive skilt ved denne Thesauro. Tvertimod sætter jeg mig villigen i Deres stød og tilstaaer, at hvis deslige blev begiert af mig, tog jeg de beste præcautioner, førend jeg slap det, endog paa meget kort Tid, af hænderne.

At kunde derfor treffe et Middel, hvorved baade Deres Velærværdighed kunde være holden, og jeg komme til mit Maal, har jeg draget Omhue for, og i forhaabning at motte vorde bøn-hørt, sendt til Hr. Lands-Dommer Birckerod en Revers med min haand og Segl paa stemplet Papir, hvoraf her indlagt sendes Copie, om det motte behage Deres Velærv. imod saadan forpligt at unde mig bemældte Samling ad perlustrationem et usum paa

nogen føje tid. Deslige er og sket med nogle af de rareste Manuscriptis, som findes i det kongel. Bibliothèque, som af hans Majest. allernaadigst er mig betroet, at jeg med høystbemældte hans Majestæts Tilladelse haver laant deraf til tvende brave Mænd uden landet, som var den berømmelige Hr. Wolfius i Hamborg, og Hr. Reinboth i Slesvig, ja end selv gaæn i Caution for dem begge til hans kongel. Majest., Gud være æret, uden ringeste hazard, thi jeg har fra dem begge bekommet hvert et blad igien; Saasom jeg ej heller havde voyet det til at fornøje disse gode Mænds curiositet alene, men blot fordi jeg vidste deres dessein dermed at være, at gjøre rei publicæ og orbi litterato tjenester. Hvad mit forsæt og dessein angaaer, (uden hvilket det aldrig skulde kommet mig i Sinde at gjøre bemældte Begiering) da gaær det derpaa ud aleniste, at faae med snarestee skee kand en Samling ud for lyset af alle Documentis, store og smaae, som tiene til at forklare vort fædrelands gamle historie; til hvilken Ende hans kongl. Majest. ogsaa Allernaadigst har permitteret mig at afcopiere in Archivis Regiis alt hvad jeg dertil finder tienligt; ja jeg haver og andensteds fra bekommet en anseelig Mængde af gode Diplomatus, deels in originali, deels i gode Copier. Altsaa skulde jeg desmindre tvivle paa, at Deres Velærv. jo beviste den generosité, ikke imod mig, men imod fædrelandet, at contribuere med Deres skønne Samling til dette Værk; hvorimod De og kand være forsikret, at De ej skal gjøre det mod en utaknemmelig, thi foruden at jeg i andre Maader skal stræbe at vederlægge det, saa, eftersom mit institutum forbinder mig til at gjøre publico rede og regnskab for, hvorfra hvert et Document mig er tilhændekommet, skal Deres saavel som den Sal. Hr. Biskops Navn med ald ære overflødigen i Værket blive ihukommet. Jeg vilde vel med flere Ord bede om forladelse for denne udi slig begiering brugte Dristighed, hvis den ikke langt mere hensaae til Publicum end til mig selv, der for min Person haver kuns Umage, Arbeide, ja stor Omkostning og hazard, men haaber, at hvis Gud lader mig leve, at gjøre Dennem og enhver Patriot og Elsker af historier den fornøjelse som af detslags Ting kand ventes; hvilket jo ogsaa var det eneste, hvortil deres Sl. Morbroder (hvis Ihukommelse er hos ingen i større Veneration end hos mig) med saadan sin Samling har tilsigtet.

Iøvrigt næst et lykkeligt nyttaars og ald Guds Velsignelses overflødige ynsker, forbliver jeg stedse med megen consideration
 Edle, Velærværdige, høystærede Hr. Provst
 Deres tjenstskyldigste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 5te Januar 1734.

Til Etatsraad Frederik Rostgaard¹.

Høystærede Hr. Etatz-Raad.

Førend Deres høyrespective og sær gunstige af 4de hujus kom mig i Hænde, som var idag tilig, havde jeg alt i forgaars betinget mig hos Deres naadige Frue et Stæd i hendes Giemmer for et lidet Bref fra mig, naar hun drog hjem. Jeg skulde nu til at skrive det, men begyndte først at gjøre hosfølgende tvende Extracter af Hr. Wolfii² Breve til mig, hvorover Tiden bliver mig noget knap til at skrive mit eget, og nødes jeg da til, at gjøre en Extract af mit Bref saadan som jeg havde foresat mig, at det skulde være i sin Længde og sin Bredde.

Først takker jeg hiærteligen for den Pakke Mercurier og forsikrer at gjøre min yderste Fliid, at de skal komme ud med alt andet. Jeg tager ogsaa med Glæde imod saavel Hr. Etatz-Raad Seckmands Vers, som de andre, til at give dennem alle Plads i Værket, og skal ej glemme herudi min Pligt. Af Trykkeriet har jeg ej kunnet faa uden dette ene Ark, siden de sidste Deres Velbaarenhed fik med sig, da dog D. D. blev igaar corrigeret, men de tvende C. C. og D. D. var ej endnu aftrykte. Vi er nu alt Panegyrica, Epithalamia, Epicedia etc. forbi, og har begyndt paa de Aandelige Vers, siden følger de Verdslige, og tilsidst Mercurii, om jeg kand formaae det³.

Den Article i Wolffii sidste Bref til mig, som jeg har tegnet Kors ved i Bredden, ynskede jeg nok at vide Deres gode Oplysning om, om Deres Velbaarenhed kunde erindre sig, hvad der motte bevæget Salvini⁴ til at vertere saa pueriliter? Thi det er vist, hvad Wolffius siger, og jeg hugser ikke, at min Herre haver herom givet mig nogen éclaircissement — — —

Mere tillader mig Tiden ikke, men er, næst et lykosaligt Nytaars Ynske og uendelig reconnoissance, høyædle og Velbaarne Herre

Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kjøbenhafn, den 6te Januar 1734.

¹ Etatsraad (senere Conferentsraad) Frederik Rostgaard (1671—1745), Geheimearkivar og Oversekretær i det danske Cancelli.

² Pastor J. C. Wolf i Hamborg udgav den græske Forfatter Libanios' Breve og benyttede herved det rige Materiale, som Rostgaard havde indsamlet paa sin Udenlandsrejse.

³ Anders Bordings samlede poetiske Skrifter blev 1735 udgivne af Fr. Rostgaard og P. Terpager under Medvirkning af Gram, der skrev Fortalen.

⁴ Antonio Maria Salvini (1653—1729) havde udgivet en Oversættelse af Libanii Breve.

P. S. Det delige danske Vers, som jeg med Deres Tilla-delse haver afcopieret, sendes og med allerydmygst Taksigelse tilbage. Gud glæde og velsigne Autorem og alle de hende paarører.

27.

Til Grev Christian Rantzau.

Monseigneur.

Deres højgrevelige Excellence har, udi den sidste højgunstige Skrivelse, overøst mig med saa megen overflødig Naade, at det langt overgaaer, hvad en troe Tiener og Client af min Sort Mennesker kan ynske sig. Jeg vilde være hierteglad, og velsigne Deres Excellence Millioner Gange, naar endog en megen liden Deel var falden i min Lod. Ikke at jeg nu skulle ville afbede den allermindste Del af hvad som min naadige Herre, med saa stor Generosité og saa dyrebare Contestationer, tilbyder, thi ihvor ringe mine Meriter ellers burde synes, og hvor lidet proportionerte til en saa stor Ære, saa, efterdi min Samvittighed har intet at reprochere mig paa den Side, som Deres Excellence meest seer hen til, nemlig i henseende til Oprigtighed, et uforfalsket Hierte og en fuldkommen Devotion til at ære, takke og tjene D. E. og Deres høje Huus og Familie, bliver jeg nu ligesaa dristig til, at fremtræde, at kysse paa Deres Excellences Haand, og at indgaa alle paa nogen af Siderne muelige Artikler, som jeg i Begyndelsen var confus og undseelig ved, at applicere paa mig, hvad D. E. har begyndt Deres sidste kiære Brev med.

Det er nu med denne ringe Skrivelse, at jeg tillige sender paa Posthuset til Mr. Schrøder 31 Ark af Bordning; nemlig fra A indtil H. H., hvoraf den sidste Side er Pag. 248. Jeg har bedet ham, at skikke D. E. i Dag, saa meget deraf, som han for giørligt befinder, og Resten efterhaanden. Siden kan jeg altid holde ham vedlige. Og naar Værket er færdigt, er det efter mine Tanker tids nok, at betale Madame Wielandt Prænumerationerne.

Den svenske Argus¹ har ikke længere villet skiule sig for mig; jeg har alt seet den, og er bleven 8 Stykker deraf mægtig, som ere No. 21, 22, 23, 24, 26, 28 og 29. Som Providencen har mange Veje til at spille Folk, der ere lidt curieux (om jeg ellers maa regne mig deriblandt) de forynskede Ting i Hænderne, saa har den og herudi mærkeligen viist sig, i det at min Barber faaer en tydsk Svend, directe med sidstkommende fra Stockholm, som har haft den Lykke der at rage Mr. Schnei-

¹ Det svenske satiriske Ugeskrift •Then Svänksa Argus• udkom i Stockholm 1732—34. Forfatteren var Olof Dalin.

der Bogtrykkeren og Forlæggeren af Argus. Der gik dog vel en temmelig Tid bort, forinden jeg vidste denne Karl havde set Sværrig, eller kiendte der nogen Schneider. Men som han fast altid havde fundet mig siddende blandt Bøger og Papirer, atque etiam in ipso opere barbirasii læsende enten i en Avis eller anden piece volante, fandt han à propos (som en anden Mester Geert Westphaler i Holbergs Comedie), at interpellere mig nu med en, nu med en anden, Tale. Endelig for 8te Dage siden berettede han mig om Argus; og bragte mig siden disse forbemældte 8 Ark, som var Alt, han deraf havde bevaret. Jeg bekiender, at han er en god Imitator af Spectateuren, ret artig at læse, denne Auctor (eller Auctores; thi min Barbitonsor siger, at det er et Selskab, men ganske skiult; saa at hverken Bogtrykkeren eller andre have kunnet decouvrere dem). Man lærer endogsaa deraf, hvis man ej vidste det tilforn, at de Svenske have det samme Slags hellige Folk at drages med som vi, og at Fruentimmeret ogsaa der ville være Pretresses og Sibilles og fournere mærkelige Supplements til B. Feustkings Gynæceum Hæretico-Fanaticum, hvilken liden Octav tør vel have den samme Lykke, som fordem Calepinus, at blive, ved Hjælp af vore Tider og de efterkommende, til en skikkelig Foliant. Argus siger, »at disse ærbare Kiætterinder indbilde sig med deres Reenhed, at herbergere hele Himmelen, og med deres Omvendelse at have indtaget Fuldkommenheds Borg; indbilde vi os dette — siger han — da ere vi først galne.« Men vi have, i Kjøbenhavn, dog dette forud for de Svenske, at Vores have staaet paa Spring til, at blive Martyrer og Martyrinder, eller rettere at sige, have haft Anledning til den Ære, hvis det hafde været deres Alvor, formedelst den anrettede Commission over disse her vrangte Lærdomme. Men at det ej har været dem derom at gjøre, og at de ikke ere meget for den Prøve, som svier til Krop og Velfærd (in hoc prudentiores primi temporis christianis, quos semper in ore habent), vil man allerede klart have fornummet, i det de udi deres Confrontationer med deres Anklagere, Præsterne her i Staden, skeie paa sin ram Jesuitisk ud af Vejen, fegte fra Klingen, ja uden Undseelse nægte, hvad der er noget grovt og tydeligt, endskiønt Præsterne have mange Vidner at beraabe sig paa; hvilke sidste de vel vide sig sikre for, idet at en kongelig Resolution (paa Forespørgsel) er gaaen til Commissarierne, ej at opholde sig med Vidners Afhøring, men ikkun at fare fort med Confrontation, og siden gjøre deres allerunderdanigste Relation til hans kongelige Majestæt.

Det er Skade, at Assessor Holberg maae ikke faae Forlov til, eller tør vove det paa egen Haand, at skrive os enten nogen Comedie eller Argus om disse Tider; thi da skulde man vel,

under anden Haand, fournere ham Et og Andet, og deriblandt ogsaa Noget om disse nye apostoliske Folks Bodkamp. —

Min Stedsøn, Capellanen ved Rundekirke, Hr. Holst¹, som er en af de store Pillere, da hans Pige klagede og jamrede sig, at hun var færdig at blive fortvivlet og forstyrret, svarede han hende: »Ja, I skal blive forstyrret, førend I bliver et ret Guds Barn« — Men Artigheden er den, at vor gode Justitsraad Bing² hørte længe snakke derom i Byen, at Pietisterne og deres Disciple hafde saa meget at bestille med denne Bodkamp, ei vidende, hvor han skulde komme efter Betydningen deraf, og faae sig expliceret dette Enigme; ja han har svoret mig til, at han ikke kunde giætte Andet, end de maatte have en Præ-
tention fore paa den Herregaard Bothkamp i Holsteen.

Skulde Conrector Mag. Schytte naae sit Ønske og komme fra Skolen, skal jeg gjøre al min Flid, at finde igjen et Subjectum, som kunde være noget erfaren i Mathesi og physicis disciplinis; endskiøndt her er saa liden Forraad paa det Slags Folk, da Publicum har havt saa liden Egard for dem hidtildags. Der findes nu og da En, som ved egen Drift og forborgten Inclination falder dertil (som gierne blive de gieveste og bedste Mestere, accedente præsertim idonea institutione). En har man imidlertid her, en Student fra Trundhjem ved Navn Anders Bing, alt noget tilaars, henved 30 Aar gammel, som, efterat have været længe klar fra Academiet, passerer sin Tid i disse matematiske Erqvickungen, sliber Glas, gjøre Microscopia etc., og er forresten god i sine Studiis cæterarum scientiarum. Vel har den nye kongelige Foundation for Universitetet promitteret, at philosophia naturalis og physica experimentalis skulle flittigen af den ene Medico eller Mathematico professeres. Men, her er, Gud bedre det, kun lidet Tegn dertil endnu. Horrebøw³ passer vel nok paa sine astronomiske og geometriske Lectioner; Ramus⁴ er alt for meget occuperet med Kongens og publique Bygninger og Secretariatu academico; Buchwald⁵ kiende Alle; og den

¹ Gram ægtede 22de December 1718 Anne Cathrine Holst, født Sylvers, der dog allerede døde i Maj 1719. Hun bragte Gram 4 Stedbørn, deriblandt Peter Nicolai Holst (1699—1774) Capellan ved Trinitatis Kirke, en ivrig Pietist.

² Lægen Justitsraad (senere Etatsraad) Jens Bing (1681—1751) fra Thrundhjem var Grams nære Ven. Før Ildebranden 1728 boede han i Grams Professorgaard, og da denne var gjenopført 1739, flyttede Bing atter sammen med Gram. De to Herrer førte endog i de sidste Aar fælles Husholdning.

³ Peder Horrebøw (1679—1764) Astronom og Fysiker, Professor.

⁴ Joachim Frederik Ramus (1685—1769), Professor i Mathematik, blev meget benyttet; han regulerede Sortedamssøen, ledede Istandsættelsen af Slottene og Udbedringen af Digerne i Oldenborg m. m.

⁵ Johannes de Buchwald (1658—1738) Etatsraad, Professor med.

anden Medicus Detharding¹, som vi fik fra Rostock, var en stor Mand derude, men sandelig intet Miraculum her. Hans anatomiske Lectier for Barbererne love os ingen store Ting om hans Physica experimentalis. Imidlertid har han givet os i Tryk, i disse Dage, Elementa Diætæ, hvorudi han afmaaler og afpæler alle corporis nostri incrementa et excrementa per omnes, cogitari possint, corporis humani vias et aperturas instantia et effluentia etc. —

Jeg velsigner, utallige Gange, af mit ganske Hierte Deres højgrevelige Excellence, hendes Naade Fru Statholderinden², og Deres ganske høje Familie, og er med dybeste Respect, høj- og velbaarne, naadige Herre, Deres underdanigste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 13de Februar 1734.

27.

Til Grev Christian Rantzau.

Naadige Herre.

Det har slet ikke været, for at spare mig selv, at jeg har saalænge opsat, at takke for D. Es. sidste naadige Skrivelse, men snarere for at skaane D. E., der gjør sig (som jeg alt længe har mærket) en Lov af, ikke at lade noget af mine ringeste Breve blive uden Svar. En Politesse, der, i mine Tanker, passerer for en virtus heroica, utpote laudanda magis quam imitanda. Thi hvis jeg skulde saa nøje efterleve denne Regel med enhver min Ligemand, som D. H. Gr. E. med mig og flere deres inferioribus, da hialpe os Gud, hvad Studering der da vilde blive af, de 2 hele Dage om Ugen, som man har til Postdage! dem jeg da ligesaa gjerne saae forvandlede til catholske Helligdage. Det er bekjendt, at i Frankrig og andensteds have de lærde Benedictinere og Patres oratorii, som arbeide paa noget vigtigt in re literaria, historica etc., en ordentlig Dispensation for Messer og anden tidsfordervende Kirkegang. Og det samme indulgeres Jesuitis Antwerpiensibus, fordi de vide, at employere deres bonas horas bedre, end i et Breviære, nemlig med at skrive Acta sanctorum. Mon dette samme ikke burde gælde for os andre, i Henseende til Postdagene? ne nimis adstricti viveremus istis regulis civilitatis. D. E. har tilvisse tredobbelt saa megen Interesse i, at tage saadan Indulgentiam af sig selv, som jeg kan have. Og end aldrig agter jeg, at blive den, der i ringeste

¹ Professor med. Georg Detharding (1671—1747) indkaldtes 1732 fra Rostock.

² Grev Chr. Rantzaus Hustru Eleonore Hedevig v. Plessen var Datter af Geheimeraad Chr. Ludvig v. Plessen.

Maade vil fortryde paa, hvis jeg ei nyder den Ære af D. E.s Svar, uden paa hver femte eller siette Brev, naar jeg dog stedse maae leve i en saa rolig og upaaanket Possession af D. E.s Gunst som til denne Dag.

I Dag skikker jeg, tilligemed dette Brev, elleve Ark af Bording, de 9 ere den øvrige Rest af den første Part eller Miscellaneis, og de 2 den anden Parts eller Mercuriernes Begyndelse. Deres H. G. E.s Censure over disse Vers er ganske ret; og den samme Eftertanke har gjort mig mange Gange tvivlraadig, om man ei heller skulde udgive et Delectum, en som Altsammen, Ribbel og Krat, som vulgus taler. Men da jeg egentlig ikke er Editor, eller Mester for denne Entreprise, men alene en Vicarius og Fuldmægtig heri for Mag. Peder Terpager¹ og Rostgaard, saa faae de gode Mænd tage paa deres Kappe Alt, hvad Bording taber ud af sin ellers velfortiente Estime i de rette Skønneres Tanker. Mandens Merite er stor nok, i det at han er den første retskafne Poet, vi have havt i vort Sprog; og da vel En og Anden have reusseret i at gjøre Vers, der ere bedre end adskillige af Bordings, saa findes dog neppe den, der, i vort Fædreland har havt alle requisita et dotes ad optimum poetam formandum, og i saa mange Prøver udvist dem, som han. Men dette har naadige Herre største Ret i, at hvis han nu saae op, og mærkede, hvorledes vi sløge tilsammen Alt, hvad vi fandt af ham, saavel hvad han skrev over en Kok og en Portner, og til en Fruerpige, for at faae hende i Gyldenlund² med sig, som det han, med Fliid og Betænkning, frembar til store Herrer, vilde han blive rød og bleg, og bande dem, der ikke vidste at gjøre bedre Forskjel imellem lærde Folks Syngen og deres Snorken. Alt dette har jeg sagt Vedkommende; men de have repliceret, at Catuls og Martials Editorer og de, som have givet ud les Oeuvres de Malherbe etc., have ikke gjort en saadan Udmønstring, men overladt Alting til Læseren; foruden adskillige andre Raisons, de have givet mig, nogle bedre, nogle slettere, end de anførte. Jeg, efter mit ringe Begreb, kan ikke nægte, at Bording jo har kunnet gjøre et excellent godt Vers, naar han vilde gribe sig an, saasom han havde to Ting fremfor alle dem, jeg endnu har seet Danske Vers af, nemlig: 1. at han var lærd, og vidste sine Humaniora Studia og poetas antiquos til Prikke. 2. At han havde mere Copiam linguæ, vocum et phrasium linguæ Danicæ, end de Andre; saa maae jeg derhos sige, at det Argumentum, hvor jeg meest finder ham hjemme, og det hans Genius meest er lykkelig i, er Lystighed, Amatoria, Kiærlighedsviser, la muse fo-

¹ Peder Terpager (1654—1738), Lektor i Ribe, Præst i Vester Vedsted.

² Gyldenlund ☺: det nuværende Charlottenlund.

lâtre, pastoralia etc., hvoraf D. E. finder det Meste i de Ark, som nu fremkomme. Hans Mercurier lade sig ogsaa ret vel læse, quoad maximam partem, helst hvor han kan komme til, at assaissonere dem med sine moralske Argutiis og jevne borgerlige Skjemt. D. E. seer, at Typi ere nu blevne mindre i dette Værk, thi Bogtrykkeren er bleven utaalmodig og bange, at det ellers blev ham et opus nimis voluminosum, og troer jeg nok, at disse Mercurier ville gjøre over 40 Ark.

Vor nye, fra Norge nedsendte, Nicolaikirkes Præst¹ prædikede, sidste Søndags, første Gang for sin Menighed; han bar sig ad, som han vilde prøvet Styrke med Kirken, og havde den været af Glas, som af Kalk og Steen, havde han vist nok faaet Bugt med den, og til at springe tvert over, inden han kom den første Part af Exordio igjennem. Men nu blev den ham for stærk, lærte ham at give Kiøb, og ei byde sig det over i den Tone. Dagen efter prædikede han Syvslet-Passions-Prædiken i Helliggeistes Kirke, og her hang han ret Skiltet ud, at lade kiende, hvad Slags Folk han var af, nemlig en tro Tilhænger af den gamle evangeliske Troe Augustanæ Confessionis, med at refuttere publice et og andet urigtigt Dogma; saa at vor gamle Clerus Hafniensis orthodoxæ partis kan tage ham an for en ærlig Samfunds-Broder. — Med den christelige Commission² har det saavidt naaet sit Endskaab, at Præsterne og de af dem Anklagede ikke længer blive umagede, at møde der; saa Commissarierne vare nu ifærd med, at gjøre deres Relation færdig. Men Hans Majestæt har dispenseret dem fra dette Arbeide, og i det Sted levere sig den hele Protocol, med alle Bilager, som H. M. selv agter at tage med sig paa den Holstenske Reise, og læse det igjennem per otium. Imidlertid ere vore orthodoxi Prædicatores ei saa ilde fornøiede med Commissionen, som man skulde tænkt; au contraire, de glæde sig, at have kunnet havt den Leilighed, at lægge klart og aabenbart for Lyset med solidis probationibus, at her er vrang Lærere og Lærdomme, som de, efter deres Eed og Pligt, burde prædike imod. Der siges og, at Ewald³, Holst, og hvad mere af det Slags Folk her gives, have staaet sig i Commissionen ret som nogle Stympere; og er det galt nok, at ville begynde en Reformation, naar man hverken selv er lærd nok dertil, og ei er forsynet med en dygtig Forfægter.

¹ Niels Dorph (1681—1758), senere Biskop i Akershus Stift, var bekendt for sin kraftige Røst.

² Den Christelige Kommission 3: den Kommission, der 1734 var bleven nedsat for at dæmpe Stridighederne mellem Hovedstadens Præster.

³ Enevold Ewald (1696—1754), Præst ved Waisenhuset, bekendt Pietist.

Biskop Herslebs og Hagerups Breve¹ ere heel gemene i Kjøbenhavn, saavel som meget andet deslige, til disse Tidens Hukommelse og Histoire scandaleuse de l'eglise du Nord hørende. Men jeg samler paa ingen nye Piecer, og et Document, der ei har over 200 Aars Alder, er altfor nyt for mig. — Ellers er mig sagt for ganske vist af oculato teste ac idoneo, at her er i Byen et Skrift paa Dansk af Bisp Hagerup forfattet, paa 10 à 12 Ark, til Forsvar af den private Absolution, og dens Formular, saaledes som Ritualen den foreskriver; og siges, at skal være heel grundig og fyndig skrevet, og destineret til Trykken.

Jeg er uafadeligen med allerstørste Devotion, høje og velbaarne naadige Herre, Deres højgrevelige Excellences underdanigste og hørsommeligste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 10de April 1734.

29.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Det var en heel curieux Pakke, som D. E. gjorde mig den Ære, at adressere til mig med forleden Post. Og just saadan een hver Uge, i eet Aar omkring, kunde vel endeligen skaffe os en smuk Historiam Naturalem Regni Norvegiæ tilveie.

Af denne Entrée skulde D. E. slutte, det jeg bildte mig ind, at være competens judex over Hr. Provst Spidbergs² Skrift, og forstod mig ret vel paa dette Studium. Men Gud bedre mig saa sandt som jeg ikke gjør! Saa meget kan jeg dog kiende, at Spidbergs Piece er skrevet af en vittig Mand, der har lært sin Physicam vel og Geographiam, og saaledes instructus iis disciplinis, som gjør bequem til, at raisonnerer i slige Materier. At hans Latin ei er lige god overalt, faaer man at bære over med, item at iblandt en stor Hob Skrifter, han citerer, findes der en Hob smaa Tydske Kiøtere af ringe Caliber, som ei vare værde, at opregnes, og saa meget mindre som slig recensio auctorum ikke er af de Franskes Gout; ei heller kan Ambassadeuren³ og Ambassadricen læse disse barbaros librorum titulos.

¹ De omtalte Breve, der angik Striden om Skriftemaalet, ere trykte i »Unschuldige Nachrichten« 1733 pag. 498 ff.

² Jens Christian Spidberg (1684—1762) senere Biskop i Christianssand Stift.

³ Ambassadeuren : Louis Albert Hypolit de Brehan, Greve af Plelo, fransk Gesandt i Kjøbenhavn fra 1729—34, havde megen Interesse for nordisk Sprog og Litteratur, se nærmere om ham i Historisk Tidsskrift 4de Række 2det Bind.

Gud veed, om de end desforuden skulde kunne komme tilrette med Hr. Spidbergs Haand; thi han er en af de doctis, qui male pingunt. D. E. mælder, at De agter, at lade sig tage en Copie deraf; mon det ikke da var godt, at naadige Herre undte Ambassadricen den Copie, som D. E. udentvivil lader gjøre af en god Skriver med en smuk staaende Haand, og beholdt Originalen for sig selv? Man kunde i saadan Copie ogsaa hiælpe lidt paa Ambassadricens Titel, og kalde hende illustrissimam et excellentissimam, isteden for nobilissima, som er kun for hendes fille de chambre. Det skader ikke, om det endnu bier dermed et Par Uger eller længer, thi i disse Tider har Ambassad. og hans hele Hus en Sværm Franzoser at drages med, af den Franske Esquadre, og nok at gruble i den Svenske nu forestaaende Rigsdag og alle disse motibus Stanislaicis, hvilke man snart maa være bange for, at de gjøre os hele Europa til en Moskestrøm.

Dr. Peder Krogs¹ Piece havde jeg læst tilforn, og er det, i mine Tanker, Ret, hvad Spidberg derover raisonnerer. Denne sidst nævnte Mand er den eneste af Norske studerte Folk, som jeg kan erindre, at have kiendt, der var bequem til, at gjøre det, som D. E. med al Billighed, og som den bedste Patriot ønsker, nemlig at føre for Lyset, quæ natura Norvegiæ dedit singularia. Var han ikke Præst, saa burde han have en god Pension, for at reise hele Norge igiennem paa langs og paa tverts, og i alle Kroge og Udsigter, at gjøre Observationer, og anvende nogle Aar paa saadant Værk, ligesom salig Prof. Schleuchzer gjorde i sit Land, Schweitserland.

Ellers erindrer sig vel D. E. det jeg leverede Dem her i Kiøbenhavn. kort før Deres Afreise til Norge, Sl. Jonæ Rami² Historicam descriptionem Norvegiæ Geographicam et Naturalem, med ridsede Landkaarter udi; den var in folio minori, i brunt Læder indsyet. Dette mener jeg kunde tages til Plan og Fundament, og af flere forbedres i hver District. — Den samme Sal. Jonas Ramus havde en Broder, hedte Magister Melchior Ramus,³ Lector Theologiæ i Trundhiem, Fader til Bispen i Fyen, og til vor Professor; han var udentvivil i det Studio langt mere voxen og dreven; og af ham ere vist de meget store og skønne particuliere Landkaart over de fleste Partes Norvegiæ, hvilke, efterat Slottet her er nedbrudt, findes under min Forvaring i det kongelige Archiv. Men Manden døde for tidligt, og var vist, som jeg har hørt, af højsalig Kong Christian V beneficeret med nogle Tiender, ved Geheimeraad Mothes Recom-

¹ Peder Krog (1654—1731) Dr. theol., Biskop i Thronhjelm.

² Jonas Ramus (1649—1718) Præst i Nordrehaug.

³ Melchior Ramus (1646—1693) Lector theologiæ i Thronhjelm.

mendation, til at fuldfærdige Værket, og give en tilstrækkelig Oplysning om Norge. Maaskee det er af hans Adversarier, at Broderen M. Jonas har samlet sit forbermældte Opus. Nu i disse Tider, da der neppe er Haab om, at dygtige Folk skulle bekomme Præmia for saadant, maatte man dog ønske, at der var en tre à fire Spidberger i hver Stift, eller En i hvert Fogderie i Norge. Thi visseligen maae der være flere om dette Studio, nemlig til at fournere de rigtige og ganske trofaste, Relationer af øiensynlig Erfarenhed, og ei grundede paa enhver Bondes og Præstes Sigende etc. — De Norske, saavelsom maaskee flere Nationer, ere forfærdeligen pour le merveilleux, saasom D. E. ogsaa selv har sagt tilforn. Dette er en af deres Hovedfeil. Den anden er deres Studerendes, fra Barndommen op, indgroede Vanité, og altfor gode Opinion om sig og deres Nation. Et Vitium, som jeg, i al min Tid, har observeret hos deres Ungdom, som her nedkommer (faa undtagne), hvoriblandt naar der end findes gode Hoveder, som der kunde blive excellente Godt af, saa kommer det dog næppe til Maturitet, eller til den Nytte, som det burde. Thi deres Vanité kan ikke bestaae med den Patience, der udkræves, til at blive grundig og tilgavns lærd. Den store Assiduité og Pertinacia in legendo et digerendo multa et multum (som man siger), og det lange Arbeide giennem alle Classes i et retskaffent Studio, ere ikke af deres Gout. De derimod effleurere kun Alting, hoppe og springe i Videnskaberne, lære en heel Hob Sprog, og faa res, reise udenlands med slette Fundamenter, disputere og præke, og lade sig saaledes admirere af deres Kammerater, mesurerende sig altid med deres egne Landsmænd, som i deres Tanker, have bragt det til det Høieste. Saaledes er deres Genie, og man kan ikke faae dem til, at see paa retskafne modeller af veritables Savants, eller til at følge peregrina exempla i deres Studeringer; men det synes, ligesom at Naturen havde borneret dem til noget Mindre, og angustius quid, til at brillere iblandt Bønder i deres eget Land. Sligt er vel Aarsag, hvorfor man ei kan finde en eneste Norvegum (Sl. Magister Anders Borch¹ i Trundhiem undtagen i studio philologico), der har opvakt nogenslags Attention hos exteros, til at dømme honorifice om Nationen ihenseende til Erudition (thi jeg taler ikke om pictura og sculptura, hvori Magnus Berg² og Michel Røgh³ have gjort sig bekiendte). Derimod ere Tycho Brahe, Stenonius, Rømer, Petrus Severini, Jonas Venusinus, Christopher Dybvadius, Ole Wormius, Borrichius etc. etc

¹ Anders Iversen Borch (1664—1709) Rektor i Thronhjelm.

² Magnus Berg (1666—1739) Billedskærer og Maler.

³ Michael Augustus Røgh var en ret anset Stempelskærer.

alle Danicæ Nationis. Thi hvad som af Conrado Alaco Bergensi¹ kan fremvises, er slet ikke med dem at ligne.

Melchior Ramus, som jeg før nævnte, kunde have blevet en stor Mand; og M. Jonas, hans Broder, quamvis eo inferior, kunde dog have occuperet sin Erudition bedre, end i at gjøre Ulysses til Odin.² Dette er ikke, at jo de Norske kunne, i alle Maader, bringe det saa vidt som de Danske, ja end videre, saasom de ofte ere ingeniosiores nostratibus; men deres gode Hoveder forderves af forbemældte vitiis animi, Indbildning, og peu d'application. Islænderne derimod har det sig ganske anderledes med. Deres slette, og af andre foragtede, Vilkaar gjøre dem ydmyge og arbeidsomme, de admirere Andre og ikke sig selv; quarum virtutum, formandis doctis viris necessariarum, documenta in Arngrimi Jonæ³ et Thormodi Torfæi⁴ scriptis ubique deprehendimus. P. S. Fik min gode Ven Cancellieraad Rasch at vide, det jeg skrev og sentimenterede saaledes om de Norske, faldt vel hele Venskabet paa engang ned, uden nogen Opreisning.

Deres Høi Grevelige Excl. behager at mælde om de Svenske. Ja, det er ustrideligt, at de Svenske ere brave Folk, i at propagere deres Lands Ære. Men deres Ære var bleven større, hvis de Fleste havde grebet det an paa den rette Maade. Det kan ikke nægtes, at Sverrig jo har store Mænd at fremvise, som kunde jevne sig med enhver Nations Lærde i Europa. Men deres Studium Antiquitatum borealium og historia naturalis er ikke det, som de bør endnu saa meget æstimeres af. I dette mit Jugement om de Svenske er jeg vis paa, at skulle finde Bifald hos deres egne Lærde og upartiske Folk, allermest af Dr. Erico Benzelio,⁵ hodie Episcopo Lincopiensi, viro omnium, quos Svecia produxit, facile doctissimo. Thi i den Tid han endnu var Professor i Upsal og Bibliothecarius og lagde sig da efter sit Fædrenelands Antiquiteter, gik han en ganske anden Vei end de Andre, der plakker sig med Fabler, og Runer, og Conjecturis de rebus aut plane falcis, atque ad miraculum et ostentationem fictis, aut sane incertissimis, saadanne Rudbeckii⁶ og flere Skrifter ere fulde af; endskjøndt de ere lærde Mænd. Men Benzelius forstod, at der er ingen Ære, uden i

¹ Conradus Alacus Bergensis ꝛ: Cort Aslaksen (1564—1624) Dr. Professor theol.

² Jonas Ramus havde udgivet Bogen »Ulysses et Otinus unus et idem.«

³ Arngrimur Jonsson (1568—1648) islandsk Præst og Lærd.

⁴ Thormod Torfæus (1636—1719) den berømte Historiker.

⁵ Erik Benzelius den yngre (1675—1743) Biskop i Linkøping, død som Erkebiskop i Upsala.

⁶ Olof Rudbeck (1630—1702) Professor med. i Upsala, berømt Botaniker og Oldgransker.

Sandhed, og gav derfor rene og klare Monumenta historica, hvis fidem Ingen kunde disputere, og enhver Historicus have Nytte af; dem illustrerede han med fornuftige Remarquer, hvori ei findes det Ringeste af de Andres Phantasterie og Giøglespil.

I Historica naturali har de Svenske havt een Mand, som var Urbanus Hiærne,¹ Archiater Regius, Mathematicus og Inspector over Mynten og Bergværkerne, vir eximiae eruditionis et iudicii præstantissimi. Samme har skrevet adskillige smaae Bøger i Svensk Sprog om een og anden Naturens Productioner, Metalvæsenet etc. i Sverig. Jeg har kun seet faa, og eier Intet af ham, uden alleneste en artig Piece i 4to, 20 Ark stor, om det Svenske Sprogs Orthographia (thi han var og acerrimus philologus og criticus), hvori han, per formam Dialogi docte et satyricæ giennemhegler en Svensk Biskop Jesper Svedbergs² Skrift om samme Materie; hvorfor Skriftet blev forbudet at trykkes færdigt til Enden; og denne librum prohibitum et mutilum har jeg som en mærkværdig Raritet. Han gav og ud en smuk liden Piece om de varme Bade og Brønde i Norge, som han dedicerede til høiselig Kong Christian V. Andre Svenske have vel og skrevet noget om Naturalibus i Plukværk; men Ingen noget fuldstændigt, mig vidende.

Greve Dalbergs³ skønne Værk, som D. E. skriver om, har jeg ogsaa. Det seer skønt ud, men som mig er sagt, skal Stæderne ei see nær saa vel ud i Natura, som i Kobberstykkerne; saa at det koster ikkun Penge, til at faae et langt splendidius opus om Norge og om Danmark. Det er Skade, at siden Grev Dalberg døde, Ingen har funden sig til, at fuldføre det, af ham projecterede Commentarium. Thi det latinske Manuscript over de tyske Stæder maae være af en anden Haand, maaskee af hans Secretario, en tydsk Studioso; thi det var ellers underligt, om han selv, der var saa vel kiendt hele Sverrig igien, skulle ei først have begyndt fra, at commentere over sine egne Tabulas, der ikkun handle om gamle Sverrig; han er ellers Autor til de fleste Tegninger, som findes i Kobber stukne i Historia Car. Gustav. Ellers, om jeg skulde sige, hvad der befaldt mig meest i hans hele Bog, Svecia antiqua et hodierna, da er det sandeligen det Epigramma, som findes under hans eget Kobberstykke for i Bogen, hvorved Poeten har giort baade sin Heroi og sig selv største Ære.

Tvende smukke Værker har man seet fra Sverrig i disse Aaringer, det ene er Sveciæ Historia Pragmatica, seu Jus Publi-

¹ Urban Hiærne (1641—1724) berømt svensk Læge og Naturforsker.

² Jesper Svedberg (1653—1735) Biskop i Skara, svensk Sprogforsker.

³ Grev Erich Jönsson Dahlberg (1625—1703) har tegnet Billederne dels til »Svecia antiqua et hodierna« dels til Pufendorfs »Carl Gustavs Historie«.

cum, per Jac. Wilde, Stokholm 1731, i 4to; hvilken, endskiøndt han vel er noget forgiven med fabulositate in ævo antiquissimo, og der foruden er, efter Sædvane, stor Uven af Danmark, saa er dog Bogen god og instructif. — Det andet er den Samling af alle Rigsdagenes Beslutninger fra Anno 1521 til 1721, i 3 Tomer, i 4te, ved Andream Stiernmann, hvoraf jeg har de to første Volumina, og venter paa det tredie. Af deres ældre Skrifter, naar man undtager nogle faa besynderlige, saasom Messeni Opera, Stiernhielmi og Ørnhielmi Skrifter, Verelii Lexica Scandica, Schefferi og Loccenii (hvilke begge vare tyske Mænd) deres Scripta, Hadorphii Rimkrønike, cum appendice diplomatum, og endelig Snorre Sturlesons Norske Krønike, som Peringskjold gav ud, dog den ei hører til Sverrig, men til Norge alene — saa er Resten, hvad de godt Folk bryste sig af, Bagateller og neppe værdt at eie.

Men mig gaar det nu med denne Brevskriften, som der sagdes om en af mine Landsmænds Drikken; Han var ingen Elsker deraf, men naar han kom dertil, holdt han det ud længere end alle Andre, hvorfor hans Kammerader sagde, at naar man fik ham kun ind i Lauget vel sadt, med en halv Potte, fik man ham siden ikke reist igien med en heel Fierdingstønde. Her er dog ingen Aarsag, hvorfor D. E. skulle læse alle disse verbosas nugas i een Dag, men kan dele dem til flere ledige Dage og Timer; saa vindes og dette derved, at naadige Herre des oftere tænker paa Deres Excellences

underdanigste og pligtskyldigste Tiener

Kbhvn., d. 8. Maj 1734.

H. Gram.

30.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

For Deres høigrevelige Excellences sidste høistærede og naadige Skrivelse er jeg, i allerhøieste Maade forpligtet. Jeg takker underdanigen for hver en Linie; endskiøndt dens Indhold ikke overalt var lige glædelig. Men hvor var det Sted i Verden, som man ingentid har faaet uden gode Tidender fra? og hvor findes noget Aar optegnet i Historien, fra den Tid Jorden blev skabt, som ingen Ulykker have gjort remarquabelt, nu paa et og nu paa andet Sted?

Christianssands Vastation af Ilden og den gode Provst Spidbergs beklagelige Skjebne,¹ har jeg hierteligen sørget

¹ Ved Christianssands Brand i 1734 mistede Spidberg sit Bibliothek (ca. 6000 Bind), sine mathematiske Instrumenter og sine Manuskripter.

over. Den brave Mand har, for 5^{1/2} Aar siden, i lige Tilfælde condoleret mig, som dog ikke tabte nær saa meget, som han har mistet; thi vor Herre lod mig beholde det bedste af mine Bøger tilbage, og desforuden lod mig vederfares stor Trøst i andre Maader.

Men jeg har meget vel mærket af D. Hg. Exclls. høibemældte Skrivelse, at Dem endnu ikke har været vitterligt om vor Sorg her i Staden; nemlig om den kiere og ypperlige Franske Ambassadeurs ulyksalige Død,² obitu certe plusquam fatali et singularissimo. At D. E. jo har faaet den derefter at vide med alle sine mærkelige, bizarre, og saa forunderlige fra først til sidst som bedrøvelige, Circumstancer, kan jeg aldeles ikke tvivle paa. Kunde man i det Sted ønsket Kong Stanislaus og Kong August III; samt alle de Polakker, der ere i Danzig, og alle de Russer, der staae uden fore, 500 Mile derfra, eller didhen, som vor Herre vil have dem om hundrede Aar, syntes mig, at man kunde gjøre det med bedre Samvittighed, end deres kan være, der have forvoldet den brave og incomparable Mands hastige Bortrykkelse af Verden, paa saa slet en Maade. Non Priamus tanti et tota Troja fuit. Der staae nu igien ved Weichselen, eller i den saa kaldede Weichselmünde-Skandse en god Deel Franzoser tilbage, 3 Regimenter omtrent, under deres gamle Brigadier la Motte de Peirouse, en septuagenarius. Af disse tre Regimenter vare de to alt komme didhen, med de, i Ugen efter Paaske herfra seilede, 5 à 6 Skibe; og den Tid de tre sidste Skibe, circa den 18. Mai kom fra Brest herhid med det tredie Regiment, kom de forrige to her paa Rheden tilbage fra Danzig, tilligemed la Motte, protesterende, at der var ved Danzig slet Intet for dem at udrette. Og da var det, at salig Greve de Plelo med Gode og Onde, fik dem til, at vende om igien, og selv resolverede til, at følge dem alle derhen, til at vove den fatale Action. Altsaa staae endnu de, fra Actionen overblevne, 2000 tapre Mand der, og blive vel disse Franzoser Russerne til Bytte hver Siel. Thi til Danzig er det dem umuligt, at penetrere. Deres Skibe have forladt dem, og ere, for tre Dage siden, komne her paa Rheden allesammen, eet undtagen, som menes, at være occuperet af den Russiske Flaade, hvilken, over 20 Krigsskibe og 4 Galeier stærk, har jaget disse Franske Skibe lige her ind for sig. Saa at, ihvor broget det seer ud for de Keiserlige i Tydskland, synes mig dog, det lader meget haanligen for det Franske Hof, at have villet begynde nogen Polsk Campagne og Danziger Stads Undsættelse, og grebet den an med saa elendige Anstalter.

¹ Om Grev Plelos Død se Historisk Tidsskrift 4de Række 2det Bind. I det Kgl. Bibliothek findes 24 Breve fra Plelo til Hans Gram, af hvilke 2 ere trykte l. c.

Den høibedrøvede Fru Ambassadrice er i den allerynkværdigste Tilstand, som nogen Enke kan være. Mangfoldige Ting gjøre hendes Vilkaar langt beklageligere, end andre Enkers, som D. E., der har kiendt begge de godt Folk saa vel, ligesaa vel kan tænke, som jeg. Liget var alt i Kiøbenhavn en heel Dag, førend hun endnu vidste af hans Død. Men at det var her, have de stedse holdt dulgt for hende, og bildet hende ind, at det var ført lige til Frankrig; thi ellers vilde hun absolut seet ham. Hun er virkelig falden i en stærk Sygdom, og Gud veed, om hun nogentid overstrider den Barselseng, som hun har kun faa Uger til.

Efter alt dette har det nu med Hr. Spidbergs Opusculo slet ingen Hast, og synes mig tidsnok, at være, at D. E. tager det selv hid med sig, naar De engang til Høst, med hendes Naade Fru Statholderinden og samtlige høie Familie kommer til Kiøbenhavn; med hvilken gode Forventelse jeg, med andre Deres Excellences troe, underdanige Tienere, roer mig mere, end jeg kan udsige.

Deres Excellence maae dog ikke tænke, at det er til den Tid, jeg agter at beholde, eller saa længe at gjemme den mig tilsendte Guldpenge. Vel havde jeg tænkt, at skikke den tilbage, med dette Brev; men har nu fattet isinde, at supplicere til D. E., om at beholde den endnu til en anden Postdag, for at faae en accuratere Tegning deraf end den, som en selvklog Præler havde bragt mig i Dag, hvilken jeg seer, at maae casseres. Det er virkelig en rar og smuk Piece; og sært nok, at den er funden i Norge. En retskaffen og rigtig paalidelig, infaillible Explication kan D. E. ikke vente af mig, og maaske ikke af dem, der have læst og studeret 10 Gange mere end jeg. Men saa meget som jeg nogenledes kan sige og affirmere er følgende: 1, Aldrig er denne Guldbractea fabriquent i Norge, eller i disse nordiske Lande. Ikke heller betyde dens Characterer et Boemærke. Men det er rigtigheden en orientalsk Piece og Charactererne ere en Combination, eller et Træk, af 3 à 4 arabiske Bogstaver, meget gammel, af det Slags Skrift, som nu ikke i mange hundrede Aar (vel ikke i de 1000-de) har været brugelig hos de Nationer, men var en voque i de første Aarhundreder af Musulmanismen. Samme Skrift kalder man l'Arabe Kiouphique, hvorom salig Ambassadeur de Plelo og jeg bleve mærkeligen underviste og oplyste af Mr. Fourmont¹ den Ældre i Paris, i Anledning af et vist Manuscript i det kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn, hvilket bemældte Mr. Fourmont, i Mangel af andre Interpretes, fortolkede for os. Nu er denne min Hiælp, med saa meget andet Godt af Subsidiis literariis Gallicis borte og øde-

¹ Etienne Fourmont (1683—1745) fransk Sprogforsker.

lagt, og af Russica barbarie henreven. Thi ellers skulde D. E. være vis paa, at den sal. Ambassadeur skulde skaffet os Explication paa denne Skrift og Penge fra Mr. Fourmont, der skulde læst os den ligesaa færdig som Propheten Daniel læste Mene, mene, Tekel, for Balthasar. Saa meget tør jeg dog næsten giætte; at den hele Mening af Inscriptionen vil løbe ud paa et Elogium Numinis Divini eller et votum prosperitatis a Deo, aut simile quid pie etc. brevissime dictum, efter alle slige Musulmanniske Inscriptioners Maade paa Medailler og andre Ting. 2, Til Norge kan den ikke være kommen paa anden Maade, end at En af de brave gamle Norske (hvilke i Hobetal som bekiendt er, gave sig ud i Orienten, at bivaane de fameuse Korstog, ja baade før den Tid og siden besøgte de græske Keiseres Hof, for at giøre Campagner imod Saracener og Tyrker) har bragt den hjem med sig som et Spolium detractum mussulmanno alicui, a se cæso, qui hanc bracteam collo et pectori suo appensam amuleti instar gestaverit. Saadanne Pieces findes og tit opgravne i Jorden andensteds; ja, i Siberien havde de Svenske Fanger ofte seet dem, og fundet dem i Gravene — hvilket man tilskriver de gamle Tyrker og Tartarerne i de Nordostlande. —

D. E. mælder derhos om en Jernseng af 6 Alen at skulle være funden paa samme Sted; og den synes mig, at D. E. dog ikkun taler om saa obiter og breviter til min ikke liden Forundring; da tvertimod jeg finder den, at være nok af saa stor Vigtighed som denne her Guldmedaille. Thi endskjøndt jeg vel ikke tør vente mig den Lykke, at bekomme denne Jernseng in originali her ned i et Brev med Posten, saa maae jeg dog ikke dølge min Nysgierrighed efter slige smukke Reliquier, at blive tilnøie informeret herom ved Nogen af D. Excls. Beordrede. Hvis jeg selv var i Christiania i denne Time, troer jeg at baade Pintsehelligdage og 11te Junii vare bleven mig for lange inden jeg havde, ved D. Excls. Befordring, kommet til Stedet, for at beskue saadan en Seng, maaskee og fundet flere Guldmedailler, og faaet raisonneret Noget over Sengens Eiermand, der har ladet den sig tilberede; thi jeg tænker, han har udentvivl villet copiere Kong Og af Basan i femte Mose Bogs 3die, og altsaa maae denne Nordmand ingen Hedning have været. Men at han derfor skulde været en Kiæmpe af saadan Længde som denne Seng befindes (saafremt den ellers er til), giøres slet ikke fornødent. Thi han kan ligesaa snart have været en artig Imposteur, af samme Indfald og Genie som Alexander Magnus, som da han var i Indien, lod giøre forskrekkelige store Senge, Krybber og Hestetøi etc., for at efterlade de efterkommende Indianere saadan Opinion om sig og sine Folk, at de havde været Guder, eller tre Gange større end andre Nationer.

Jeg skulde dernæst ikke tvivle paa, at Deres Excellence har lagt Mærke til den Tidende om det skønne Guldhorn, som, for et Par Maaneder siden, er fundet i Jorden ved Tøndern paa Hr. Greve Schacks Gods, Mage til det gamle, som blev i Christian IVdes Tid fundet, og nu er paa det kongelige Kunstkammer; men med denne Forskjel, at paa det forrige findes lutter Figurer uden Skrift, da derimod paa det nye skal foruden Figurer ogsaa sees omkring den øverste Ring mere end tredive Charakterer af de saakaldede Rune-Bogstaver. Originalen er endnu ikke kommen herhid; men Copie af bemældte Rune-bogstaver har en god Ven communiceret mig. Visse godt Folk her ved Stedet har villet true, eller fixere mig med en Advarsel, at jeg skulde blive sat i Arbeide med, at explicere disse Krimskrams, hvorfra jeg vil bede vor Herre, at bevare mig.¹ Jeg skulde og næstendels troe, at en og anden lærdere Holsatus, forsan ipse Andreas Hojerus, quem in comitatu regis esse vel saltem nuperrime fuisse, constat, har taget mig denne Umag af, og i Anledning af hans Majestæts høie Nærværelse skyndet sig, at indkomme med deres solutionibus hujus ægnumatis. Der rinder mig derved i Tanker, at blandt mange smaae Bagateller, jeg læste i min Barndom, var et Vers af Johanne Olavio,² Pastore et Poeta Randrupsiensi, som han havde gjort i et Trøsteskrift til en Enkefrue i Jylland, hvori han havde taget til Text et Syn af Propheten Zacharias, Cap. 1, lignende Enkernes Fiender og Forfølgere ved de 4 Horn, og Guds Hiælp og tilskikkede Forsvarere for de stakkels Enker ved de fire Smedde, som samstedts omtales; slutter da saaledes den gode Olavius:

»Vær du kuns trøstig; og i Sindet frisk og glad,
De Smedde og de Horn lad dem kun drages ad.«

Og dette er just hvad jeg siger til mig selv, ved denne Occasion af dette Guldhorns Udlæggere, dem jeg hierteligen ønsker, at maatte løbe Hornene vei af sig derpaa, og jeg maatte siden blive derom umolesteret.

Ellers er det noget besynderligt, at just ved eet Pas er vort terra borealis blevet saa frugtbart paa Antiquiteter, at give af sig: med dette Guldhorn, med D. Es. Guldbrectea, og hvad videre i D. Es. Skrivelse mældes om. Og nu, for et Par Uger siden, berettede Falster i Ribe mig, i sit Brev: »at paa Sr. Ehrenfeldts Gods, der ved Ribe, er fundet nyligen et gammelt Sværd, hvis Haandgreb var belagt med puurt Guld til 6 Dukater, og

¹ Gram slap dog ikke for at beskæftige sig med Tydningen af Indskriften paa Guldhornet, jfr. Annaler for nordisk Oldkyndighed 1853 pag 465 ff.

² Johannes Olavius (1621—1698) Præst i Randers, Diger.

Klingen af et ubekjendt Metal, som synes at være med Guld bemænget; item at Docter Garman i Tøndern, for nogen Tid siden, fik et Horn af Metal, fundet i en Brønd paa hiin Side Tøndern.«¹

Stiernmans Rikstags Besluth har jeg nu faaet den 3die Tome af, som gaaer til 1731 den 14. Septbr. Det er alt en god Samling af 3 skikkelige Bind, og koster hver Tome en Speciedukat. Vi have nu en Svensk Minister her i Byen, Hr. Schutenhielm,² en smuk Mand nok, som længe har været Legationssecretair i England; han er ikke sparsom paa sin Snak, og mindre paa sine Complimenter og Blanditier; og jeg vil sværge med ham, at han er Svensk født paa Faders og Moders Side. Ja, det som den salig Øhrenkrone i saa Maade gjorde for lidet af, faae vi her fuld Betaling for i dennes Selskab.

Af sal. Melchior Ramus' Sager skal D. E. neppe finde Noget hos Mandens egne Børn, som alle vare ganske smaa og umyndige, da Faderen døde; men maaskee hos Broderens Magister Jonæ Arvinger. Jeg beder om Forladelse, hvis jeg sidste Gang lod Pennen løbe, og skrev noget resolut om de Norske Lærde. Jeg veed, at jeg samme Gang ikke nævnede sal. Mag. Johan Brunsmann³ inter celebres Norvegos, som var en puur Forglemmelse; thi han fortjener sandeligen Sted inter celeberrimos Norvegos, ob vastam lectionem et doctrinam plus quam vulgarem in haud uno genere studiorum; ligeledes glemte jeg iblandt de Svenske Lærde Olaus Celsius,⁴ som lever endnu, Professor Theologiæ i Upsal, men forstaar langt mere end sin Theologie, og har etslags excellent og universel Lærdom i de orientalske Sprog, et historia omnis ævi, som gjør ham respectabel, ihvor lidet han end har skrevet.

Cancellieraad Rasches promissa og promissorum executiones kiender jeg fra mange Tider af, hvorvidt de fra hinanden differere. At Père Bouhours⁵ har maattet holde ud for hans Svøbe, er og ikke den første Gang. Skulde den gode Jesuit have fundet Svie i sin Krop, hver en Gang Rasch og Raschio similes have været paa hans Ryg at pidske, saa var det Synd, at ønske ham anden Skjersild. Den Habileste, som har revset ham i saa Maade, var Camerus, nu regierende Konge af Preussens Informator, in vindiciis Nominis germanici contra obtrectatores Gallos; men forstandige Folk dømte, at slige vindiciæ,

¹ Christian Falster (1690—1752) Rektor i Ribe, bekjendt Filolog og Digter. Falsters Brev er trykt i Chr. Bruuns Falsteriana pag. 54—56.

² Skutenhielm var svensk Gesandt i Kjøbenhavn 1734—39.

³ Johan Brunsmann (1637—1707) Præst, theologisk Forfatter.

⁴ Olof Celsius (1670—1756) Professor i Græsk i Upsala.

⁵ Jesuiterpateren Dominique Bouhours (1618—1702).

endskiøndt de vare paa det bedste og smukkeste Latin, havde dog været bedre uskrevne. Og er det en Materie, som jeg ikke seer, at burde røres ved. P. Bouhours var en ung étourdy, den Tid han lod Munden saaledes løbe. En anden, langt sindigere Franzos, der skrev *Les sentiments de Cleanthe sur les Entretiens d'Ariste et d'Eugene*, skjenkede ham slet ikke denne Impertinence, men sagde om Sagen, hvad der burde siges til Satisfaction for de Injurierede. Derved synes mig, man kunde lade det forblive. Imidlertid, saafremt Rasch vilde tage sig for, at bevise, at det er en langt større Avantage, at være født i Norden, eller at være en lærd Mand i Norge eller Danmark, end at være det i Frankrig, da synes mig, at de lærde Franske have ret Synd af, hvis de forbitte sig over den gode Mand for slig en Mening.

Jeg er med allerstørste Devotion, Høi- og velbaarne naadige Hr. Statholder, Deres etc.

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 12te Junii 1734.

31.

Til Etatsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Herre.

Næst Million Taksigelser for ald den megen Ære og overflødig Godhed, som mig i denne Uge er vederfaret, og for hver en glædelig Minut Deres Velbaarenhed og Naadige Fruen haver undet mig i Deres høystbehagelige Selskab i saa mange Dage, tager jeg mig den ikke ringe Fornøjelse og den Ære, at kunde nu faae tilbagesendt med Vognen (foruden de smaae Bøger *Menagiana*, *Monnaye* og *Monmer*) et kort summarisk Indhold af hvadsomhelst Nyt siden Postens Ankomst endnu er kommen til min Kundskab.

Den Tidende om de 22000 Mand er, Gud bedre det, ikke bleven confirmeret. Madame Manon haver ikke desmindre skrevet rigtig nok og ikke forbedret Tallet med en eneste Mand, thi just saadan var Tidenden skreven hid til Kiøbenhafn i adskillige particulieres Brevve, fra Lybek til en og anden Kiøbmand, fra Wolffebüttel til en Jøde her i Byen, og, hvad som meer er, fra Hamborg af Alexandre Bruguier¹ til sine Correspondenter her, hvorfor denne Post med des større Længsel ventedes, og fremkom endelig lidt før Klokken 2 igaar Eftermiddag.

¹ Alexandre Bruguier, hamburgsk Kjøbmand. Hans Datter var gift med Etatsraad Gothilff J. Fabritius i Kjøbenhavn. Der er her Tale om den polske Tronfølgekrig, der førtes af Frankrig, som støttede Stanislaus Leszczyński, mod Rusland og Østerig. Krigen endte, som bekendt, med Franskmandenes Nederlag og med August den III.s Tronbestigelse.

Men om Feltslag og Sejrvinding bragte den ikke en Tøddel med; Tværtimod, de Kayserlige og franske have ikke engang seet hinanden i Ansigtet endnu, men der trues af de første, at det vel skal skee inden Junii Udgang. Imidlertid sætter Franzosen haardeligen an paa Philipsborg, og bliver lige saa haardeligen medfaren af samme Stads Guarnison, saaat de frantske Forlis paa Folk i denne Belejring skal være utrolig stor. Dog lader de sig saalidet derved skrække, at endog Commandanten skal have sendt Printz Eugenio¹ Bud om en hastig Succurs, thi hand saae sig nu ikke istand til at kunde holde Fæstningen længer. Hvorpaa Eugenius er brudt op fra Heilbron, og gjør mand sig derefter den Regning, at faa med snarreste om en Hoved-Action at høre. De danske Tropper siges at være komne den 20 Junii at staa i Lejren.

Fra Dantzic lyder Tidenderne, at Byen er nu saa got som uden ald Haab til Frelse. Russerne ere gandske blevne Mestere af Weichselmünde, har gjort de 1500 Frantzoser til Krigsfanger, bemægtiget sig den franske Fregatte, nærmest sig Byen ved deres grove Skyts, og fordærvet den saa kaldede Altstadt. Dantzigerne have da begiært otte Dages Anstand og foreslaget Capitulation. Det første skal være bevilget, men af Capitulation vil General Münnich ikke vide, uden paa følgende Conditioner: 1, at Staden motte give sig simplement paa den Russiske Kayserindes Naade, og vente hvad Hendes Majestæt siden vilde disponere, 2, at Stanislaus og den franske Ambassadeur de Monti motte drage deres Vej, for deres Personer, hvorhen de vilde, 3, at den franske og Polske derudi værende Milice motte være Krigsfanger. I disse Terminis skal det staae. Og Tidenden, saavit som Weichselmünde og Byens slette Tilstand angaaer, er aldeles ensstemmig med en Skippers Relation og redelige Udsigende, der for 2 Dage siden her var ankommen til Kiøbenhafn.

I Porten mødte mig igaar en bedrøvet Tidende om en Ildebrand, her hafde været i Adelgade og Borgergade, opkommen om Natten mellem Torsdag og Fredag, i en Bagers Huus, hvilket med Herman Schachts Bryggers-Gaard og tvende andre gandske lagdes i Aske, og mange smaa Huse i en Tværgade dernæst ved nedrefne, beskadigede og ilde tilredde. Derom veed vel Torben at berette meer end jeg. Og med en stædsevarende Forbindtlighed og næst min allerstørste underdanigste respect til Naadige Fruen, Deres Frøyken Datter og gandske Huus, forblifver, høyædle og Velbaarne Herre

Deres allerydmygste Tiener

Kiøbenhafn, den 3. Juli 1734.

H. Gram.

¹ Prins Eugen af Savoien (1663—1736), østerrigsk Generallieutenant og Statsmand.

Til Etatsraad Frederik Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Herre.

Jeg er, som saa mangfoldigt andet, 1000 fold hiærtelig obligeret, for det ved Deres Velbaarenheds Tiener Torben tilskikkede. Som jeg i Aftes Klokken halvgaaen Elleve er hjemkommen fra en liden Reyse paa een Nat, og betalte det dyrt ved det forfærdelige onde Væjr jeg motte kiøre hjem i, saa er jeg aldeles ignorant i alt Kjøbenhafns og andet Nyt, uden hvad som i Onsdags vidstes, som var ej et Ord meer end hvad Aviserne hafde, ja ikke engang saa meget. Thi efter Aviserne skulde Dantzig saa got som være overgaaen og have capituleret. Men at der er slet intet derom, have Capit. Carstensen (Helsingoranus Vester) og flere, langt snarere end Posten fra Dantzig ankommer, kundet berette, saavel som at endskiønt den meget ængstes, dog ikke saa hastig agter at give sig, men endnu venter den franske Succurs. De franske 1500 eller (som andre sige) 1800 Mand, som motte give sig, da Weichselmünde gik over, ere af Russerne satte paa Skibe og førde til Narwa; her er ingen af dem ankommen, mig videndes. Hans Majestæt og Dronningen og ald deres Suite kom her til Byen igaar Aftes mellem Kl. 5 og 6, og drog først til det Kongl. Palais, siden til Charlottenborg og paa Rosenborg sof de i Nat. Man mener, at de engang i Eftermiddag gaar til Fredensborg. — Hvad Posten igaar har bragt med, veed jeg ikke det allerringeste af endnu. Jeg er ej heller ved noget Bref fra Mr. Havercamp bleven velsignet endnu.

Dette med allerstørste respect fra

Deres Høyædle Velbaarenheds
ydmygste Tiener

H. Gram.

i største Hast

Kjøbenhafn, 10. Juli 1734.

Til Etatsraad Frederik Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Herre.

Endskiønt jeg meget vel troer, at hvad jeg herved haver den Ære at tilmælde, vorder Dem fra en meget bedre Haand tilkiændegivet, saa synes mig dog min Skyldighed at udkræve, det jeg bør continuere og i nogen Maade rectificere min sidste noget for hastige Relation, som Deres Tiener fik med sig i Løverdags. Jeg var den Tiid forført til at have endnu altfor gode Tanker om Dantzig. Men fik siden at vide, at Dantzig alt

stod i Capitulation, hvilket med denne Post er bleven fast confirmeret, nemlig at den allerede haver capituleret og Puncterne blefne underskrevne den 3 Julii om Aftenen, men vides ikke endnu egentligen hvad de ere, eftersom den Danske Minister Hr. Græf Dehn,¹ som er i Leiren hos Russerne, ej hafde den Aften kundet blifve mægtig en Copie deraf. Saameget er bekjændt: 1, at den skal submittere sig Kong Augusto III og erkiænde ham for Konge, dog 2, ej paa anden Maade, end Staden har erkiændt de forrige Konger i Polen, og beholde sine Privilegia og Friheder og blive det samme Dantzig som forhen, 3, betale en god Summam til Russerne for haft Umage og Bekostning, den de med ald rette kand kalde en Krigs-Styr, hvis de dermed kan styre sig en god Fred og Sikkerhed til herefter. Primas Regni Poniatowski og Printz Chartoriski og flere store Polakker skal have indfundet sig i Byen hos Generalfeldmarskalk Græve Münnich.² De have enhver gjort deres accord og conditiones paa sin Maade, og antage Kong Augustum (hvorlænge de ville holde det, staaer derhen). De skal høyt og dyrt have bekræftet, at Stanislaus alt havde taget sin Vej bort, og var med en Svensk Officer reyst udaf polsk Territorio, men mand siger, at Gen. Münnich deri skal have beteet dem sin incredulité, og sig vist at være i den Tanke, at de havde ham enstæds skiult nærmere ved Haanden, til at spille nogle flere scenas med ham. Ellers bliver bemældte Gen. Münnich meget berømmet for sin generosité og fornuftige Opførsel. Derimod skal den gamle franske Brigadier la Motte, som commanderede de 3 Regimenter franske, der stode ved Weichselmünde, (og hvoraf nogle bleve slagne med Hr. Comte de Plelo, og Resten motte give sig for 3 Uger siden) have givet en mærkelig Prøve paa sin Enfoldighed, som vil i sin Tid nok ikke blive glemt i Historien. Den bestaar deri, at da samme la Motte begierte Capitulation, havde hand begiert (i sin Concept til Puncterne), at hand og hans underhavende 1800 Mand motte føres til en Hafn i Østersøen, foruden at næfne, hvad for Hafne det skulde være. Denne Punct accorderede Græf Münnich, og siden lod dem føre til Narwa, som jo uimodsigelig er en Hafn i Østersøen.

De danske Regimenter under General Mørner³ haver mand nu visse Tidender om, at de ere komne i Lejren til Printz

¹ Grev Conrad Ditlev Dehn (1688—1753), Geheimeraad, dansk Gesandt i St. Petersborg 1734—36.

² Grev Burkhard Christoph Münnich (1683—1767), russisk Generalfeltmarskal.

³ Under den polske Tronfølgekrig var et dansk Hjælpekorps paa 6000 Mand stillet til Kejserens Raadighed. Korpset kommanderedes af General Bernhard Joachim v. Mørner († 1741).

Eugenius. De franske skal have villet passe dem op med 6 à 8000 Mand for at coupere dem, men Printz Eugenius, dette forud befrygtende, har gjort et mouvement, hvorved samme fiendtlige Dessein er bleven til intet. Endnu er ingen Bataille forefalden, og Philipsborg continuerer at belejres.

Det længe ventede Ostindiske Skib Wendela er i Søndags Morges lykkeligen arriveret med en skøn og rig Ladning. Der skulde vel endnu komme 2 andre af det nye Compagnies Skibe, og maaske de tør opdages engang i Høst.

I Westindien haver de franske paa Martinique givet vore Folk paa St. Jean en considerable Undsætning imod de rebelliske Negrer, idet de have sendt dem 200 Mand med 2 Maaneders provision til at tvinge rebellerne og det i Følge af de Ordres, de have faaet fra Frankerige, at være vores Compagnie i America i alle Maader behjelpelige efter den ifjor giorte Convention.¹

Jeg er med allerstørste Ergivenhed

Høyædle og Velbaarne Herre
Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 13. Julii 1734.

34.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Jeg tænkte aldeles ikke, at skulde denne Gang bleven forekommen af Deres H. Gr. Excellence, da jeg først hafde foresat mig, hvad som i nogle forbigangne Postdage ikke har villet lykkes, nu denne Dag at iværksætte, nemlig at accompagnere disse herhos følgende faa Ark af Bordning med en ringe Skrifvelse.

Men at jeg derhos ikke lader følge D. Exells rare Guldpenge, derudi har D. E. selv forlængst behaget, at gjøre Forhindring formedelst deres Bud, og naadigst tilsendte Hilsen ved deres Tiener Otto, og nu samme Befaling igientaget i Deres sidste høigunstige. Derpaa er det da, at jeg finder mig forpligtet til, at giemme paa bemældte Penge, i det mindste indtil saalænge, jeg har den Ære, at see D. E. her nærværende engang inden faa Tider (som jeg med mange andre Deres troe underdanige Tienere tør haabe) og da kan have den Ære, videre at explicere mig herover, nemlig at det har været saa langt fra mine Tanker, at eie denne Guldpenge, som at eie det berømte

¹ I Aaret 1733 udbrod en farlig Negeropstand paa St. Jan, der blev undertrykt med Assistance af franske Soldater fra Martinique.

Guldhorn; jeg som ikke samler paa nogen Rariteter af det Slags. Og at give den saa slet hen til Konstkammeret, eller at vise Deres Majestæt Kongen den (som end ikke er skeet) uden D. E. selv absolut befalede det, saafremt De ikke skulde komme her til Høst (som Gud forbyde andet) staaer jeg altfor meget i Betænkning om. Min ringe Tanke (dog altsammen paa D. Es. eget Godtbeholdende) bliver denne, at Pengen kan saa længe blive i Forvaring hos mig; siden kan D. E. selv nærværende vise Hans Majestæt den ved Leilighed, naar der kan blive talt om slige fundne Pretiosis, og da kommer den og tidsnok i Konstkammeret, saafremt den dertil er prædestineret. Nam quis noverit annon in his rebus quoddam etiam fati genus statuendum.

Imidlertid, ved at beholde den saa længe hos mig, har jeg profiteret saa meget, at kiende min erreur, saa at jeg har forkastet mine første Tanker, at holde denne Skrift for Arabe Kiouphique, hvilket jeg, efter en nøiere Examination, ikke længer kan godtgjøre; men findes disse Bogstaver, at være saa ægte og godt Tartarisk, som Noget i Verden, naar jeg sammenligner dem med adskillige Tartariske Alphabeter og Skrifter, som, i dette Seculo af Curiosis ere opdagede. Derved maae jeg da lade den forblive, reserverende mig den Ære, at vise D. H. G. E. mine Prøver for Øinene, naar vor Herre med Første lader os nyde vort Ønske.

Den Inscription paa Kaardeklingen ønskede jeg ogsaa gjerne, at maatte have været Tartarisk, for at kunne slippe des lettere af med dens Explication, hvorimod jeg faar at taale, at dens slette latinske Bogstaver og Kragetæer embarassere min Vankundighed langt mere; saa at jeg ikke seer anden Hiælp for mig, end at erklære det for saadan Inscription, som findes paa Amuletis og andet deslige Hexerier, ogsaa ofte forekommer paa gammeldags Gevær; nemlig et Slags Abraxcadabrax, mots chimeriques, et assemblages monstrueuses des lettres, uden Sprog, uden Sands og Mening. Thi saadan skulde, i gamle Dage, Skriften være paa de Plader, man havde paa bare Brystet hængende, eller under den venstre Arm, til at være haard og skudfri i Krig, item paa Hugge- og Skydegevær, for at træffe des lykkeligere dermed. I den Skaanske Krig, 1677, blev en Svensk Oberst slagen, om hvis Hals blev funden hængende en Sølpenge af en Rigsdalers Størrelse, paa dens ene Side var et Crucifix, og paa den anden stode denne monstrueuse Skrift:

+ D. A. B. I. +
 + H. A. B. I. +
 + H. A. R. E. R. I. +
 + H. E. R. E. R. I. +
 + H. E. B. R. I. +

Pengen har jeg seet aftegnet, og Sal. Holger Parsberg har havt Originalen i Gjemme. Man lægger denne Historie til, at samme Svecus Colonellus var haard, som det kaldes, og at der hverken bed Hug eller Stik eller Skud paa ham, saa at for at faae ham død, maatte de slaae ham Hovedet og Hierneskalen itu med Bøsseskæftet. Altsaa staaer dette endnu tilbage for disse Haardmagere og Hexemestere, at inventere os et Abrax-cadabrax eller anden Konst, som kan staae Prøve imod et dygtigt Øxehammerslag oven i Hovedet, i Tindingen eller midt i Panden. Og at komme igien til Klingen; da hvis denne Explication ikke her skulde befalde eller passe sig, giver jeg mig allerede tabt, og bliver derfor ikke et Haar værre faren, end den Engelske Biskop Dr. Gibson i sin nye Camdens Britannia,¹ der har maatte studse ved mange deslige Opskrifter, og overlader dem til en efterkommende Oedipos.

At D. E. vil have den store Godhed at skaffe os en nøiagtig Beskrivelse af den Jernseng, gjør De sandelig en herlig Gierning udi, og fortiener stor Ære af vore Antiquitæter, ihvordan den end befindes. Jeg bliver og høist forpligtet for den Communication, af de tvende trundhiemske Inscriptioner. Men D. E. tillader og vel, at jeg vexler engang et Par Breve med Hr. Biskop Hagerup om hans gamle Decessore St. Augustino Archiepiscopo, som han i de tvende bemældte Inscriptioner gjør til een og den samme Mand, endskiøndt den første er dateret 1160, og den anden i Inderøens Kirke 1234. Altsaa skulde denne Augustinus have siddet i Trundhiems Erkebispesæde i 74 Aar, og dog vel ingen ung Knabe været, da han kom til slig Høihed, saa at hvis han aldrig havde anden Merite, kunde hans smukke Alder have tilveiebragt ham denne Opinion af Sainteté hos Efterkommerne. Men jeg beder saa gierne om Forlov, ikke at troe dette. En faute og bevue er vist nok deri, og maaskee et L. er læst for et C., nemlig isteden for M.C.LXXXIV det som Hagerup M.CCXXXIV. Jeg tør vel og finde nærmere herom, naar jeg engang opsøger i mine Collectaneis de Episcopis Norvegiæ.

Det Frederik den IIdens Forbud, som Hr. Hagerup har sendt D. E. Copie af, angaaende Opus Concordiæ, er et Circulærbrev, som gik ud til alle Bisper i begge Riger, og man har det samme i de fleste Stiftskister. Historien er mærkelig men derhos noksom bekiendt hos os og hos exteros. De reformerte Theologi have taget Avantage deraf og brav piint Hutterum og vor Sal. Dr. Masium dermed i deres Skrifter. —

¹ William Camden (1551—1623), engelsk Historiker, hvis Hovedværk »Britannia« udkom i London 1586. I 1695 udgav Biskop Edmund Gibson en engelsk Oversættelse af Værket.

D. E. tillader naadigst, at jeg tager mig den Ære, at ønske Dem og Deres naadigste Fru Statholderinde al Lyksalighed og Velsignelse i Deres deilige nye Gaard, om hvilken og Fru Geheimeraadinde Rabe¹ har gjort mig den Ære, for nogen Tid siden, at fortælle mig. Jeg baade den Tid og endnu har inderligen ønsket, at D. E. havde det selv samme Huus, eller et ligesaa smukt, staaende i Gyldenlund, og at Deres rette Bopæl maatte være i Kiøbenhavn, med Condition af langt større Fornøielse, end De enten har havt i Norge til Dato, eller her-nede i forrige Tider. Men til Cancellieraad Rasches Epigramma maae D. E. forlade mig, at jeg ikke gratulerer nær saa meget. Den gode Mand er tilvisse ingen Original, men han burde beflitte sig paa, at være enten bedre Imitator, eller gjøre som jeg, det er, tie stille; thi her har han just villet imitere det bekjendte, som blev fordum gjort over Versailles (eller maaske Louvre):

Par domus hæc urbi est, urbs orbi, neutra triumphis
Et belli et pacis, Rex Ludovice, tuis.

Dette klinger udentvivl noget bedre en Rasches, som har piint sin arme Hierne, for at faae Nemus og Ingenium sammenføiede, der passe just og saa næt til hinanden som en Næve til et Øie; den Allegorie bliver hans egen; thi hvad for Poet har nogentid drømt om nemore, quo viret ingenium.

Endelig at mælde og lidet om Guldhornet, da har jeg endnu ikke fornummet til nogen Explication, eller Tractat derover; men en skjøn Afridsning har jeg faaet, og bliver vel ei mange Dage til jeg faaer Originalen i Hænder at beskue. Det er vel saa skjønt, som det forige, og langt mærkeligere, ihenseende til den venerable Runiske Inscription omkring den øverste og videste Ende. Men hvad for Sprog, og hvad for et Lands Runer det er, det vilde jeg at Rasch, og andre lærde Norvegi, havde den Godhed, at aabenbare os, da de sandeligen ogsaa skulde faae Æren derfor. Hvis de ikke tage andre tilhjælp, end dem som man, baade her i Norden, saa og i hele Europa, holder for Runicæ Literaturæ principes, nemlig Wormius, Verelius, Rudbeckius, Bureus, Peringskiold, Celsius, Benzelius, saa vil jeg være Mand for, at de komme tilkort, ligesaa vel som jeg. D. E.s Indfald om de mange Horn her spøges med, til en Skrek for de svarsindede gifte Mænd, bør saa meget mere tages til Eftertanke, som her findes paa dette Guldhorn nogle hornede Mænd (maaskee Afguder eller Dievle)

¹ Geheimeraadinde Birthe Raben, født Plessen, var en Søster til Grev Rantzau's Hustru.

hvoraf hver har ikke mindre end to Horn af en mærkelig Taille. — Hvis det ikke var Synd, og bedet Gud imod, da vilde jeg ønske, at just saadan en maatte ret legemligen have aabenbaret sig og forskrekket Grevinde Ørtz¹ og hendes unge Mand, sidstforangne vor Frue Nat, den Tid Ild og Lue, som brændte nogle Heste op ikke langt fra deres Logement, dog ikke havde den Magt, at paaføre hende nogen Skrek og Undseelse, det hun jo samme Tid blev saa forfærdelig vred og utaalmodig over Manden, saa at hun siden aldrig har villet søge Bord og Seng med ham, og ei seet eller hørt ham, men offentlig prostitueret dem begge, og er nu færdig, at begynde en Proces til Skilsmisse a mensa et thoro efter hendes Foregivende, for hans urimelige, uchristelige, og forargelige Levned med hende, men, efter hans Venners Sigende, for hans altfor store Kierlighed og attachement til hende, som gaaer til Urimelighed og til folie, hvori endelig ogsaa maae være en stor Dosis af Jalousie. Deres Historie har allerede saa opfyldt Kiøbenhavn, at hvis der ikke var en mere magtpaa- liggende Krig udenlands, skulde man neppe høre tale, i Selskaber, om anden, end denne. Feiden er forkyndet, og Advocater paa begge Sider antagne: Smith af hende og Lowson² af ham; og Commissarier ere de nu om, at nævne.

Madame de Plelo tør maaskee vel blive her Vinteren over, saasom jeg har hørt sige. Den Gratification, som hende er skeet, skal kun være maadelig. Kongen af Frankrig betaler hendes sal. Mands Giæld, og giver aarligen 5000 Livres til hendes Børns Education.

Medaillen paa Deres Majestæts Norske Reise kom endeligen i Arbeide, efter mit Project; men jeg har aldrig faaet den at see færdiggjort, saa at jeg ikke veed, hvorledes han derved har reusseret. Det var den gamle, forslidte, Stempelsnidder Peter Berg, som fik den at gjøre; han er nu en fortrukken Stakkel, og lidet bekvem til Konsten. En gjorde han ifior paa hans kongelige Høihed; den har man maattet cassere. Imidlertid er nu, for et Par Maaneder siden, en ung tydsk Mand, ved Navn Wahl³, hidkommen fra Sverrig, hvor han i et Aarstid eller længer har opholdt sig i Lære hos den berømte Medailleur Hedlinger, for at perfectionere sig i Konsten, efter at han tilforn, i Begyndelsen af denne Konges Regiering, var forskreven

¹ Amtmand, Greve Frederik v. Oertz (1712—1779) ægtede 1733 Marie Svane (Sønnedatter af Erkebispens), men allerede 1735 søgte Ægteparret om Skilsmisse hos Kongen. 1744 blev det ved Højesteretsdom fastsat, at Ægteskabet fremdeles skulde bestaa og Ægteparret leve kristeligt med hinanden.

² Andreas Lowson (1704—1858) Højesteretsadvocat og Caspar Wilhelm Smith, Kammeradvocat.

³ Georg Wilhelm Wahl (1706—1778) Medailleur ved Mynten i Kjøbenhavn. Peder Berg regnedes for en tarvelig Kunstner.

herhid af Myntmester Winecke, men gav kun slette Prøver paa sin Videnskab den Tid. Nu er han i Værk med, at vise sin større Habilité, og til en Prøve er ham forelagt forbenævnte D. K. Høiheds Medaille; men er endnu ei bleven færdig hermed. Skulde han nu reussere, saa er ingen Tvivl paa, at han jo baade bliver antagen i Tieneste, og faaer den Norske og alle andre under Hænder.

Jeg har, efter H. K. Majestæts Befaling, i disse Dage maattet tage imod en ganske anseelig Accession til det kongl. Geheime-Archiv, bestaaende i 15 maadelige Pakkister med Documenter, gamle og nye, som er det hele Gottorpske saakaldede Gemeinschaftliche Archiv. Dette vil skaffe mig et godt Arbeide, og et heelt Aars Gierning eller mere. Men Gud være lovet for den Gierning, som man kan gjøre med Lyst! Og iblandt saadanne mine Lystgierninger regner jeg med største Sandhed og Billighed, denne, at maatte Tid efter Anden have den Ære, for D. E. at declarere, det jeg er, med alt hvad jeg veed eller formaer,

Deres Høigrevelige Excellences
underdanigste og hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 24de Juli 1734.

35.

Til Provst Jens Rosenwinde.

Velædle og Velærværdige Hr. Provst

høytærede Ven.

Med denne gode Leylighed, nemlig at Rector Winther i Assens hiemreyser, synes mig ikke at kunde gjøre bedre end at skille mig af med endel udaf den Giæld, jeg fra saa lang tid af har staaet i til Deres Velærværdighed. Det er derfor, jeg giver mig den Ære, først at aflægge allerstørste hiertelige Taksigelse for den store beviiste Godhed i at kommunikere mig disse Curiositeter, som jeg ey andet kand sige end her at have været i de hænder, der veed nogenledes at skionne paa dem og æstimere dem, ja som jeg ogsaa troer skal findes saa rigtige og uskadte, som de ere mig tilhændekomne. Der fandtes iblant de gamle Breve eet og andet, som meriterede ald attention, helst udaf mig, der hafde adskilligt allerede af samme Slags, som af disse kunde illustreres. Hvorfor jeg med deres Velærværdigheds gode forlof hafver taget Copier deraf; saavel som udaf den liden Copiebog in 4to, hvilken forlængst er bleven skikket tilbage til Hr. Lands-Dommer Birckerod tillige med den gamle

in folio, som med Peder Bierschiøts haand var skrefven. Men i særdeleshed har Deres inscriptiones Otthinianæ fornøjet mig, med at see Deres Velærværdigheds Pieté og berømmelige Omsorg for Deres forfædres smukke Arbeide at conservere fra Undergang. Samme Piece fortiente i alle Maader at komme for lyset, og Bekostningerne kunde dog ikke blive saa store, efterdi Pladerne ere tilrede og i Behold; og skulde mig undre, hvis ikke Descendentes af saa mange brave Familier, hvis Hukommelse herved blef æterniseret, vilde gerne contribuere hver noget, til at denne Piece kunde blive trykt. Jeg, som ej er saa lykkelig, at finde nogen af mine forfædre udi dette Tal, skulde dog ikke være den sidste til at lade mig enroullere iblant Prænumeranterne, naar det motte komme dertil.

Hvis det motte være, at der endnu noget Stykke Deres Velærværdighed tilhørende motte findes tilbage hos mig, uigienleveret, (hvilket jeg ikke ihukommer), da beder jeg hierteligen, at det motte Hr. Lands-Dommer Birckerod tilkiændegives, som mig derom kunde erindre, paa det jo ej noget ringeste blad hos mig skulde forkomme, af hvad Deres generosité har vildet unde mig Part af.

Iøvrigt forbliver med allerstørste Erkientlighed stædse, Velædle og Velærværdige Hr. Provst

Deres skyldigste og redebonste tiener
H. Gram.

Khafn, d. 3die Aug. 1734.

36.

*Til Johan Helin*¹.

Velærværdige og Høylærde Hr. Magister

Høytærede kiære Ven.

Deres Velærværdighed haver udi den sidste høytærede Skrifvelse af 14de Aug. styl. vet. givet mig store Prøfver af Deres Venskab og Godhed, og haver derved giort mig Dennem saa høyt forpligtet og forbunden, som jeg ikke tør haabe at kunde løse i mangfoldige Tider herefter, med saa ringe Formue, som jeg er Mester af. Jeg maae bekiende, det jeg aldrig kunde leveret i bedre Hænder den Sag, som laae mig saa meget paa Hiertet, nemlig at vide, om de paa den medgifne Liste sig befindende gamle Documenter fandtes hos Eder. Thi jeg er derved kommen i fuldkommen Oplysning, ey alene giennem Deres Velærværdigheds kiære Skrifvelse, men endogsaa derefter ved en høytrespecteret Skrifvelse fra Hr. Rigsraadet, Ex. Græfve

¹ Johan Helin (1679—1753) Sekretær i det svenske Rigsarkiv.

Bonde¹ self, for hvilken overflødige store Ære jeg erkiender mig til deels at være Deres Velærværdighed obligeret, som haver hos høybømte Hans Excellence talt langt mere got om mig, end De nogentid hafde Aarsage til, saa at jeg derover, midt udi min Obligation og min Erkientlighed for saadan Velgierning, ikke er uden inquietude, anseende, at det bliver mig for svært med Tiden at svare til alt hvad Deres Velærv. haver promitteret den gode Herre om mine ringe Talents.

Den Pakke, som Deres Velærv. skriver at være skikket fra Sr. Boldt i Hamborg til Christian Jebson i Kiøbenhavn med Exemphl. af Deres Lexicon kand jeg ingensteds opspørge. Jeg haver med ald Flid ladet spørge efter den Christian Jebson, men ingen kand sige mig hvo hand er, eller hvor at finde. Mig er falden omsider i Tanke, at det motte være et slags Commissionaire for Svenske Folk, og derfor har jeg ladet søge i Malmøe-Herberg, i Meerwijfen, i Numerne ved Stranden og ved Holmens Kirke². Men alle Værter og Gæster lader mig svare, at de kiender ham ikke. Paa Børsen haver min Tiener spurt Mæklerne og mange Kiøbmænd om ham. Sed æue inanis rediit. Enten haver da Boldt ikke skrevet Navnet rigtigen, eller mon cher amy ikke læst det ret; eller og vi faae have flere og nærmere indicia til at finde Manden. Jeg har endogsaa spurdt Hr. Envoyé Skutenhielm og hans Secretaire derom, som ligeledes beteer deres ignorance heri. Naar disse Exemplaria opdages, skulde jeg holde for, at det var best at lægge en 10 à 12 stykker deraf op paa Børsen i Mad. Paulli Boglade³, og forsøge, om de der kunde sælges, som jeg nok troer, imod at give hende en liden profit; og Pengene kunde jeg af hende indcassere.

Om de Poster, som Hans Excellence Hr. Græf Bonde haver forlanget, haver jeg allerede, i mit allerydmygste Svar til den gode Herre self, i Dag, expliceret mig, og skal paa min Side intet fattes, saavit nogensinde mueligt er, at gaae tilhaande, for at tiene saa ypperlig en Herre og Publico tillige.

Acta litteraria Sveciæ fra 1728 inclusive til nærværende Tid beder jeg at motte være fremdeles i Hukommelse. In Runica materia haver jeg allerede bekommet Celsii Runas Medelpadicæ ab importuna crisi vindicatas, item Benzeli junioris Peri-

¹ Grev Gustav Bonde (1682—1764) Landshøvding, Rigsraad.

² »Numer 4« ved Holmens Kirke var et bekjendt Værtshus, jfr. Jacob v. Thybo 2 Akt, 1 Scene. Ved Stranden laa Værtshuset »Numer 6«. Hvor »Malmøe-Herberg« og »Meerwijfen« (Havfruen) laa, ved jeg ikke.

³ Den af Daniel Paulli (1640—1684) grundlagte Boglade havde Udsalg i Skindergade og paa Børsen.

culum Runicum. Skulde intet videre hafves, da spare Deres Velærv. sin Umage i dette Stykke.

Det er en meget fornøvelig Tidende, at Hr. Biskop Benzelius vil udgifve for Lyset sine Observationes ad Historiam et Antiquitates Patriæ. Der er intet Skrift i Norden, som jeg med større Forlængsel skulde ynske at see. — Men jeg frygter og er bange, at der blifver enten intet eller sildigen noget af dette gode Forsæt. Nosco fortunam Carthaginis, sagde fordum Hannibal, og mig gruer, naar jeg tænker, hvor meget got der er promitteret, og dog gaaen over Styre i Vores Norden. Septentrionales docti semper tardi in exequendo. Jeg skulde snart troe, at det er Genii et intelligentiæ invisibiles, som mêlere sig deri, og med dem kommer mand ingen Vey, naar de sætte sig for at hindre noget got. Og jeg giver min kiære Herre at betænke, om det og ikke er saadan en forvorpen og fortrædelig Genius, der har satt sig i Hovedet at forhindre, i saa mange Aar og endnu i denne Dag, editionem Philonis, quam illustris ille vir jamdiu prælo paratam habuit etc.

Chartam veteris Norvegiæ Geograficam skulde jeg hiertens giærne communiceret, og giort mig en stor Fornøvelse af at kunde demerere den ypperlige Mand, hvis jeg den nogensteds kunde fundet. Hvis Sl. Arnas Magnæus hafvet haft noget deslige, da maae det være brændt. Og hvis Torfæus eller Arnas hafde haft saadan Chart, den Tid Historia Torfæi blef trykt, var det ikke bleven ommitteret at tilføye. Men nye Karter over Norge, og over hvert Stift og Distrikt i Norge, findes i Hans Kongl. Majestæts Archivis Cameralibus, ja end ogsaa over Bohuus Lehn, giort i Høy-Sal. Kong Christiani Vti Tid. Jeg haver seet dem alle, og ere med temmelig Flid giorte, alle meget store og particulieres. Det var vel at ynske, at de kunde blive stukne og giorte publique, men Hans Kongl. Majest. og Hoffet er alt for jaloux derover, og det bliver slet ingen tilladt, at tegne det mindste der udaf, langt mindre at giøre Copier af noget Kort.

Hr. Assessor Swedenborgs¹ store Værk: Regnum Subterraneum et minerale hafver vi alt her i Bogladerne; Jeg hafver og allerede kiøbt et Exemplar deraf til det Kongl. Bibliotheque. Værket hafver i Sandhed et ypperligt Anseende, men jeg er ikke judex competens, og venter saaledes paa hvad andre i de Sager erfarne vil dømme derom. Jeg ser ellers, at hand har beskrevet en god Deel af de norske Bergværker, hvilke hand maaskee hafver self seet og examineret, thi hvis ikke, kommer

¹ Emanuel Swedenborg (1688—1772), den berømte svenske Naturforsker og Mystiker.

det an paa, hvor oprigtige og habile hans Correspondenter have været.

De Brevfe, som Græfve Stenbock¹ skref, værende sit Fangenskab i Danmark, ere tildeels trykte (som nok ere at faae, og dennem kand jeg vel skaffe), tildeels ikke trykte, og forvarede i det Kongl. Archiv, og dennem kand og maae jeg ikke røre ved. Men hvad jeg for mange Aar siden haver haft den Ære at berette min kiære Ven om Stenbocks Brevfe, førend jeg nogentid blef det Kongl. Archiv betroet, det haver saadan Sammenhæng. Forige Postmester Erlund² her i Kiøbenhafn, som var et stort instrument til interceptionen af Stenbocks Brevskaber, hafde self skrevet sig Copier af mangfoldige deriblant, og derunder fandtes den mærkelige lange Klage, som Stenbock hafde skrevet til H. S. Kong Carl XII over sine Collegas de Svenske Rigs-Raad og Ministres paa de Tider. Denne Copiebog laante Erlund mig engang at læse for min egen Curiosité. Nu er hand ikke mere her i Landet, men efterat hand i Begyndelsen af nuværende Danske Regiering blef afsatt fra sin Bestilling, har hand retireret sig og lever enstæds ude i Holsten, saa at jeg ikke haver Haab til at kunde nu faae saadanne Copier.

Biskop Worm hafver vist nok faaet min k. Vens Bref, som hand self har sagt mig. Hand har siden været idelig occuperet med Visitationer i Stiftet, Landemode etc., og er endnu i disse Dage ej hiemkommen.

Eders exilerede Sværmere ere tildeels komne her til Staden, men jeg haver ingen af dem seet. At de have her fundet Folk, der have taget meget vel imod dem, og giort sig en Christendoms-Pligt af, at gjøre dem til gode, tvivler ingen paa, efterdi denne Secte haver en god Deel Tilhængere her i Staden. Men alt dette er kuns *beneficia privata et privatorum*; Hoffet og Publicum tager sig ikke noget af dem, uden saavit at de tolereres og sees igiennem Fingre med, istæden for at udjages, som hos Eder skeer. Alting er ellers her i stor Rolighed, og det synes ligesom dette Utøy vilde formindskes og tage af, efter at mand saaledes lader alt gaae og ey mere gjør Allarm derover. *Spreta vilescunt*.

Eders Oedipus³, hvis Udtolkning paa Guldhornet Hr. Skutenhielm har gifvet mig, fortiener neppe denne Gang

¹ Magnus Stenbock (1664—1717), Guvernør i Skaane, General, døde i dansk Fangenskab.

² Christian Erlund (1673—1754), Direktør for Generalpostamtet, afskedit 1730.

³ Den anonyme Svenskers Tydning blev publiceret i *Hamburgische Berichte von gelehrten Sachen* 1734 Nr. 73 og 74.

nogen nye Kiøle. Hans Indfald om dette Konge-Møde, og at disse Guldhorn have tient til at drikke paa et got Broderskab i slig Conventu, er artig nok. Men det fattes alene, at Skriftet og Bogstaverne skulde passe sig derpaa. Og det kand jeg ikke finde, at de gjør. Mine objectiones imod ham bliver ohngefær disse: 1, Sætter hand flere Bogstaver, end der virkelig findes paa Hornet. 2, Bruger hand flere Characterer eller Runer til at betyde den samme Bogstaf. 3, Ere terminationes vocabulorum, tha thida, Stiuvno holti, hverken passende til gammel Norsk, eller Dansk, eller Tydsk. 4, Er den particola Aiv pro af, ex, ikke af noget slags Sprog tagen, og caret exemplo totius antiquitatis. 5, Er det en gandske forkeert og urimelig construction, at sige Limdaga Stiuvno, eller Limdagens Stæfne, istæden for Limfiords-Stæfne etc. etc. etc. Deres Velærv. kand svare mig, at jeg skal skaffe Dem en bedre Fortolkning. Men jeg haver tilforn erklæret mig, at jeg er ingen Runista. En god Ven er kommen hiem fra Hamborg, som haver talt med baade Hr. Borgmester Anderson og med D. Fabricio herom, og begge disse brave Mænd hafve brødt deres Hoveder over denne Guldhorns-Inscription, et quod miror, Borgmester Anderson bekiendte, Sig at have studeret derpaa i nogle Dage i suite, men motte see ald sin Studering og Speculation forgiæves, ligesaa vel som Fabricius.

Endeligen, til at diminuere i nogen Maade Prisen og den forskrækkelige store avantage, som Antiquarii kunde finde at Runæ motte have af denne Inscription paa sligt et Guldhorn, er fornøden at mand tilkiendegiver og indstiller til deres Betænkning, at disse Runæ findes slet ikke paa Hornet staaende en bas relief, eller er opus anaglyphum, som de andre Figurer og Billeder; men de ere indgrafvede eller ritzede med en Grafstikke eller Syl, certissimo argumento, inscriptionem multo recentiorem esse quam cornu ipsum. Saasart jeg saae Originalen, som nu er her paa Kunstkammeret, bortfaldt ald min Veneration for bemældte Runiske Inscription, hvilken jeg altid skulde have æret og gjort lige saa stort Væsen af som andre, hvis den hafde haft samme notas vetustatis som Hornet. Men nu kand ingen sige, om disse Bogstaver er eet, tu eller 300 Aar yngre end det andet Arbeide; thi paa en gammel Rixdaler kand jeg i Dag grave nogle Runebogstaver, og om 100 Aar herefter vil dog ingen troe, at de ere grafvede derpaa den Tid Daleren blef slagen.

Tiden er mig, ved denne, endskiønt i stor Hast udraflede Samtale med Deres Velærv., saaledes bortløben, at jeg umuligen haver mere tilovers, som jeg dog hafde ynsket, for at kunde i Dag tillige aflagt min pligtskyldige Taksigelse til Hr. Secretaire

Berch¹ for hans meget obligeante Skrivelse. Jeg beder, at Deres Velærv. vil giøre min Undskyldning hos ham, og forsikre, at jeg ei skal forsømme det næste Postdag.

Jeg er med største Ergivenhed stædse

Velærværdige og Høylærde Hr. Magister

Deres skyldigste Tiener

Khafn., den 11. Sept. 1734.

H. Gram.

37.

Til Etatsraad Frederik Rostgaard.

Høystærede Hr. Etatz-Raad.

Haver Deres Velbaarenhed i disse Tider kundet fatte den Mistanke om mig, at jeg tog mig andres Befalinger nærmere an end Deres, da tør jeg ikke sige den saa gandske ugrundet, naar jeg efterregner den lange Tid, i hvilken jeg har haft Deres Ordre. Men om jeg alene bør bebyrdes med saadan accusation, naar det ikke staaer i min Magt alene at expedere Sagen, men faer lade den udrette ved andre, stiller jeg til Deres Velbaarenheds billige Dom, og dernæst fremlægger indlagte Papirer, som jeg for faa Dage siden bekom fra Vedkommende. Jeg burde vel tilforn have raisonneret med Hr. Prof. Wøldike² om disse characterer, som den røde Streg staae under, for at fornemme til visse, om Manden haver Ret deri, at kalde disse Persiske og Tyrkiske og ikke Arabiske. Thi jeg begriber ikke, hvorfor Hr. Reland³ skulde i sin Tid holdt dem essentiels og fornødne til et Arabisk Typographie, og de nuværende Batavo-Arabes ville excludere dem. Hvorfor om min Høystærede saaledes synes, ynskte jeg nok disse Seddeler tilbage, for at conferere med laudato viro nostro, hvad raison og Fundament Vedkommende hertil kand have haft, og ligeledes, hvorfor de discreperer i numero og quantitate fra Relandi designation.

Af Udenlandske Nyt kand jeg ikke bringe nogen Deel mere til Veje, end hvad som staaer i Aviserne. Det seer ikke ud til nogen Action eller Bataille i Tydskland i Aar. Og hvad som spargeredes om Kongen af Preussen, hans Død (hvortil i Breve og Tidender vare store Tegn), er ej endnu med denne Post blefven vis. Skulde samme Konge leve endnu Churfyrsten af Pfaltz over, som skal være moribundus, vil hand nok give de Lifs-Tegn fra sig, der ville skaffe andre en Hob af eftertænke og bestille.

¹ Carl Reinhold Berch (1706—77), senere Præsident i det svenske Videnskabernes Selskab.

² Marcus Wøldike (1699—1750), Professor theol. Orientalist.

³ Hadrianus Reland (1676—1718) hollandsk Orientalist.

Om den Hamburgiske Affaire veed jeg ikke heller videre, end at 7 af deres Skibe, fransk-farere og Nord-farere, skal være opbragt og førte ind i en Havn i Norge rigbeladne. Og at Hamburgerne have udgivet et stort Scriptum eller Deduction i deres Sag imod Kongen, med mangfoldige Bilager, som i de publiques Hamburger Aviser tilbydes Kiøberne for 6 β lybsk. Jeg haver ikke endnu seet noget Exemplar deraf.¹

Jeg er, med allerstørste respect, stædse

Høyædle og Velbaarne Herre

Deres ydmygst forbundne Tiener

H. Gram.

Kiøbenhavn, den 13. September 1734.

38.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Jeg beder ydmyget om Forladelse, at jeg ikke før haver tilbageleveret det andet Bind af Deres smukke historiske Værk. Mine mangfoldige mellemkommende Forretninger ere Deres Velbaarenhed tildeels bekiendte, endskiønt ikke alle. Thi stundom maae jeg lade mig bruge til det, hvoraf jeg noget har lærdt, stundom til andet, hvoraf jeg aldrig i mine Dage har tænkt paa det ringeste at lære.

At jeg dog deriblant haver efterkommet min Pligt, med dette andet volumen at igiennemlæse, derom haaber jeg, at hosfølgende Arker skal bære Vidne. Jeg indstiller det alt til min Hr. Conferentz-Raads gode jugement og Eftertanke, og forhaaber at de Passager, som jeg herudi haver ex Archivis Regiis formeret nye materialia til, skal findes af den Betydning, at en Historie kand vinde mere Ære ved, at befatte dem i sig, end hvis de skulde savnes deraf. Og maae vel skee, at hvis mig var blefven undt lidt mere Tid, item Adgang til flere Archiver, end det som mig er anfortroed, jeg da vel skulde kundet finde mere.

Jeg skulde og tænke, at det blef Hr. Conferentz-Raad en saare liden Umage paa et par Dages Tid, at føre det som heraf er noget vidtløftigt ind paa sine Stæder, med at tilfæste Seddeler, som er skeet i den første tomo. Jeg meener og, at naar De hafde efterset de faae loca animadversa, som ere optegnede paa det første Ark af disse herhos følgende, da kunde saavit fraskiæres af Bindet, og lefveres i Trykkeriet til at sætte efter,

¹ I Aaret 1734 havde Christian VI. sendt nogle Krigsskibe til Nordsøen for at opbringe hamburgske Fartøjer, for derved at tvinge Fristaten til at bøje sig i den siden 1726 standende Strid om Anerkendelsen af dansk Mønt.

imedens at Deres Velbaarenhed med commodité fik det øfrige i sin Orden og Skik.

Jeg forbliver, med største Ærbødighed
 Høyetle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad
 Deres ydmygste Tiener
 H. Gram.

Khafn., d. 6. Oct. 1734.

39.

Til Etatsraad Frederik Rostgaard.

Høystærede Herre.

Jeg skulde ikke tvifle paa, at Madame von Ahnen hafde bestilt det Ærinde ret, som hun paatog sig og billigen lofvede ufortøvet at forrette. Og hvis saa er, vil jeg haabe, at Deres Velbaarenhed hafver funden nogen Behag i, at see det første Ark af Libanii Epistolis saa splendide og magnifice trykt. Men at den Tid intet Bref medfuldte fra min ringe Haand, kom deraf, at jeg hafde bekommet det den selfsamme Dag, som jeg fik den Ære om Aftenen at komme i Selskab med min Naadige Frue Rostgaard og hendes gode Venner til Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Blomes, hvor der blef delibereret om, hvad argumenta der skulde bruges til Deres Velbaarenhed for at beholde Deres kiære Frue herinde endnu en Uges Tid. Da nu Touren kom til mig, bragte jeg dette Ark Papir frem, saa varmt som jeg dette hafde bekommet, sigende mig ingen bedre Raad, at vide, end at skikke samme Ark ud til Kraagerup, for at amusere Dem dermed. I det ringeste mente jeg, at det skulde bringe min Hr. Etatz-Raad i saa god Humeur, at De næppe sagde Ney til det som tillige derved blef begiert.

En Mængde Forretninger og distractiones hafver siden den Tid hindret mig fra at gjøre det, jeg burde straxen derpaa have paa min egen Haand i Værk stillet, nemlig at skikke Deres Velbaarenhed en Extract af Hr. Wolfii Brev til mig, hvilken nu herhos følger med ydmygste Begiæring, at motte nyde den Ære af Deres gode Svar, hvad derpaa kunde falde at svare. Jeg hafver endeligen self igiennembladet den skrefne Copie af Zambicarii Version, som Deres Velbaarenhed hafver ladet gjøre, men fundet aldeles ingen Forskiæl imellem bemældte Copie og den trykte, saa at jeg slutter, at den ikke er skrefven efter noget Manuscript af Zambicario, men lige efter den trykte. Tilmed hafver jeg udtegnat deraf alle Deres derudi befindende annotationes marginales, som henviser til de Græske Epistoler i Deres Collection, men derved hafver jeg ikke kundet finde fleer Epistolas Græcas Zambicarii Latinis respondentes, end 64 udaf

450, som ere i samme Edition latine redditæ. Altsaa bliver det vel et desperat Værk for Wolfio at tænke paa de øfrige Græce at finde, medmindre Codex ille Græcus, quo usus olim est Zambicarius, kunde retrouveres. Imidlertid kand jeg nok tænke, at Hr. Wolfius vil være curieux om at vide, hvorfra Deres Velbaarenhed hafver taget de argumenta epistolarum latina Zambicariana, editis rectiora, og om ikke udi samme Codice, hvor saadanne argumenta latina ere blefne fundne, ogsaa motte have været epistolæ ipsæ, ex versione sæpius memorati interpretis.

Var det muligt, ynskede jeg hiertelig, herom at kunde bekomme fra Deres Velbaarenheds Haand et lidet Svar inden Løvedag, da jeg, næst Guds Hielp, agter at svare Wolfio.

Dette skrives i største Hast af den, som ved en udødelig respect og Forbindtlighed forbliver

Høyædle og Velbaarne Hr. Etats-Raad
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 3. November 1734.

40.

*Til Justitsraad. Livmedicus A. Høyelse.*¹

Velædle og Velbyrdige Hr. Justitz-Raad
Høystærede kiære Ven.

De hafver i disse Dage haft en møysommelig Forretning, der har hensigtet til at gøre mig rig og mægtig i det slags Formue, hvortil dend hos mig indplantede Gierrighed og Begierlighed har en temmelig Fordeel fremfor alle andre uordentlige passioner hos Mennesker, i det dend lader sig saa herligen undskyldte, saa at dend endogsaa tør prætere til Berømmelse, jurene an injuria, nunc non dixero.

Og at min kiære Hr. Justitz-Raad har forrettet dette Arbeide med Fortrydelse eller Misundelse, er noget, som jeg aldrig hafver Dem i ringeste Maade fortænkt for, men er persvaderet om ganske contrario, efter saa mange Prøver af Deres kiære Venskab fra dend første Dag jeg hafde den Ære at kiende Dem. Mig ligger imidlertid en stor Byrde paa Hiertet, efter at være blefven saa forfærdeligen beriget ofver ald min Tanke, Ynske og Forventelse, endnu langt mere ofver min Fortieneste. Og naar jeg ved Nat og Dag pønser paa den immensité af Naader og Godheder, som hans Excellence, Vores fælles Store Patron, ofvergyder mig med, saa kand der og ikke andet, end falde mig noget ind paa min Hr. Justitz-Raads chapitre, nemlig, hvad De vel

¹ Andreas Høyelse (1698—1775), Livmedicus ved Hoffet paa Vemmetofte, senere Etatsraad. Vemmetofte Kloster arvede hans meget betydelige Formue.

maae gjøre Sig for Tanker, naar De seer saa extraordinaire stort Stykke af hans Excellences supellectile libraria at gjøre en uformodentlig transmigration, og spadsere ind i mit ringe Bibliotheque.

Dette er og aldeles ingen hyperpole, og tusinde Gange mindre er det Hyklerie, hvad jeg herofven for har haft dend Ære at skrifve. Ja, der passerer mere hos mig ofver denne article, hvilket jeg ikke mælder om. Jeg taler ey om hvad for et Huus jeg holder med mine andre fattige Bøger, og hvorledes jeg vender op og ned paa dem, for at faae Rum til disse Kemper; hvor mangfoldige, der maae dandse plat ned paa Gulvet ud af deres honorables Stæder, og ofverlade dem til de nye prægtige Giæster. Og dette maae De vel troe, bliver ikke een Dags Arbeide alene, men udkræfver en fast almindelig Revue ofver hele Kvarterer i mine Cammere. Samme hafver jeg alt begyndt for Alvor i Dag tilig; og som jeg iblandt endeel minoris formæ volumina har truffet paa tvende smaae medicinske pieces, som jeg for nogle Aar siden ved en sær Hendelse bekom i Foræring fra Engelland af en god Ven, saa er falden mig ind, at spørge min Hr. Justitz-Raad, om De hafde de samme tvende allerede? thi, hvis ikke, da kunde De jo ikke alene gjøre bedre Nytte dermed, end jeg, men gjøre mig en stor Fornøjelse i at beholde dem blant Deres; thi de kand og ikke gjøre dend tusindeste Deel dérangement paa Deres Reoler, som thesaurus Italiæ et Siciliæ paa mine. Dog beder jeg for Guds Skyld, at De vil spare Sig og mig for at lee deraf; hvilket De vist nok gjorde, hvis De vilde indbilde Sig, at der var imellem denne liden Sending nogen connexion til hans Excellences Hr. Ober-Cammerherrens¹ Foræring og den Umage, De hafde haft dermed for min Skyld. De kunde maaske falde paa den lystige Tanke, at disse 2 pieces skulde være i stæden for Grimepenge, som Staldmesteren pleyer at faae, naar hand mister et got par Heste af sin Herres Stald. Men sligt er langt fra min Mening. og, om saa skulde forstaaes, da burde det have været langt mere og bedre.

Men ald Skiemt à parte, tillader De mig, at jeg gjør Dem et gandske alvorligt Spørgsmaal, men aleniste imellem os, og uden at det maae komme til noget andet Menneskes Kundskab, og allermindst til hans Excellences. Er min kiære Ven ogsaa viss paa, at der ikke har været flere tomi eller volumina af dette store Værk i hans Excellences Bibliotheque? Jeg hafver faaet i alt fra Dennem 32 Stykker, nemlig 27 hørende til Italien, og til Sicilien etc. 5 Stykker. Men ved dennem bliver dog Værket ikke complet; der skal i alt 45 volumina; og hvis Hans Excellence ikke hafver bekommet flere fra Holland end disse 32 Styk-

¹ o: Carl Adolf von Plessen.

ker, da hafver Commissionairen ikke seet rigtigen til, thi dend 9de Tomus af Antiquitatibus Italiae bør bestaae af 8 Dele, hvoraf her ikkuns var de 5 første og fattes saaledes Tomi IXmi pars VI, pars VII et pars VIII. Men af Antiquitatibus Siciliae et Sardiniae fattes aldeles de 10 sidste Tomi, nemlig fra Tomo VI til XV inclusive, som gjør i alt 13 af det hele Værk.

Det kunde dog vel hende sig, at de alle 13 endnu fandtes en Stæds staaende eller liggende i Hans Excellences Bibliothecque; og in hoc casu bliver det Tids nok, naar min Hr. Justits-Raad kunde bekomme Leylighed til at opsøge dem; thi nu nyter det ikke, at disse skønne Bøger, som hører i eet Værk, blive mere separerede. Hvis de dog slet ikke findes, da beder jeg for Guds Skyld, at De lader Sig aldrig merke dermed. Thi jeg kunde dog vel eengang treffe dend Lykke, at faae dennem ved gode Venner fra Holland forskrefne; og naar jeg hafver de 2 største Dele af Værket, er jeg sagte i Stand til at procurere mig den tredie og supplere defecten, in perpetuam beneficiæ Heroicæ memoriam.

Jeg beder hiertelig om Forladelse for dend herudi brugte Dristighed, og er med største consideration og Erkiendtlighed
 Velædle og Velbyrdige Hr. Justitz-Raad
 Deres skyldigste Tiener
 H. Gram.

Khafn., d. 3. December 1734.

41.

Til Conferentsraad Frederik Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

Torben er i Dag kommen mig saa vel à propos, som hvis jeg hafde haft en Snor om hannem og trukket ham til mig. Thi ellers skulde Madame Manon¹ inden Aften hafve haft dette i Commission, som jeg herhos har den Ære at fremsende. Det er for det første den smukke Piece af Deres Velbaarenheds incomparable Frue Dotter, som De self læste op for mig skrefven, og lovede mig Copie af, men jeg kand nu hafve den Ære at skikke Dem en paa Prent. Quæris, quis mihi hanc potestatem dederit? Jeg svarer som Pigen, hvem kand sige Kongens Folk Nej. Jeg tænkte ikke derpaa, da Hans Excellence Hr. Ober-Cammerherren en Morgen forleden skikkede een sin Domestique med Verset skrefven og befalede, at jeg skulde lade det trykke. Dictum, factum. Hvor hand er kommen til det skrefne Exemplar, har Hans Excellence ikke sagt mig, jeg har ej heller talt med ham siden, for at spørge derom. Men de 60 Exemplarer deraf sendte

¹ Madame Manon Rolet, Datter af Juweller Pierre Trefort, Parykmagerenke.

jeg ham for nogle Dage siden, og selv beholdt jeg visse for Deres Velbaarenhed, mig selv og et par andre Venner. Om Bogtrykkeren har nogle for sig selv, nescio. Jeg sender og herhos Originalen, som det blev trykt efter, propter duas causas: 1, at De kand see, hvorfra det kand være kommen til Hans Excellence, og 2, dømme vel eller ilde om den Forandring, jeg dristig foretog mig i den allersidste Linie. Sed jam factum, infectum fieri nequit.

Men paa det der ikke noget deslige skal blifve foretagen eller findes med det andet hosfølgende Jydske Skrift af Mag. Albert Thuras¹ Fabrique, saa skikkes det heelt og holden, og af mig gandske urørt (imo endnu ulæst) til Høystærede Hr. Conferentz-Raads rare Eftersyn og Censur. Mr. Andreas Graahe, Mad. Wielandts Søn, var saa artig og betænksom, at skikke mig det, førend hand vilde resolvere noget om Trykken. Jeg meente, at det hørte Deres Velbaarenhed og Frue von der Maase² først til at censurere dette opus, og gifve deres Paa-skrift, førend det kom til Academiets. Mand tager jo ikke ved Universitetet noget Bryllups-Vers an til Imprimatur, førend mand seer deres Haand og Tilladelse, som Versene angaaer. Langt mindre bør noget af den Natur, som dette nærværende, fremkomme i anden Form, end de, som det interesserer, kunde finde Behag udi. Derfor førend jeg vil læse det, eller sige min Mening til forbemældte Mr. Graahe, hafver jeg først vildet indhente Deres Velbaarenheds gode Erklæring.

Og med Million Hilsener og ald Lyksaligheds Ynske, forblifver med uafsladelig Ergivenhed

Høyædle og Velbaarne Herre
Deres ydmygst forbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 21. April 1735.

42.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Herr. Conferentz-Raad.

At denne 3die Tomus hafver taget saa lang Tid, inden endnu neppe en tredie Deel deraf er blefven klar fra min Haand, er mig vel ikke mindre fortrydeligt, end det er Deres Velbaarenhed. Men jeg har ikke kundet gaaet anderledes til Værks. Defectus og Udelukkelser af saa mange vigtige Ting, som er Synd og

¹ Albert Thura (1700—1740) Præst og Forfatter.

² Rostgaards Datter Conradine Sophie, Enke efter Frederik von der Maase til Tybjerggaard, senere gift med Byfoged, Godsejer Oluf Bruun (1711—1768). Flere af hendes Digte ere trykte i Schönaus lærde Fruentimmer.

Haanhed at fortie i en Historie istius ponderis, item urigtige narrationes og Feil af adskillige Slags, hafver indfundet sig i dette Bind i saadan Overflødighed, saa at det haver mott' skeep, hvad skeet er. Gud skal være mit Vidne, at saalidet som jeg gjør det af defectu aliorum negotiorum, (hvoraf jeg har langt mere, end jeg kand overkomme) saalidet gjør jeg det ogsaa af nimia curiositate eller af prurigine censendi. Men det er min høystærede Conferentz-Raads Ære det gielder om, og Deres Nafn i Verden, som vilde lide alt for meget, hvis Verket ei blef nu castigeret. Og tillige gielder det om min Ære og Velfærdt, eftersom Hans Majestæt har med Alvorlighed lagt mig det paa, at see til, at det blef nogenledes frie for Feil. Det gaar ei heller an, at, fordi mand nu om Dage almindeligen verserer i stor ignorantia af vore Historier, mand derfor skal blifve det alletider i vores Land. Hvorfore mand endeligen bør mage det saaledes, at et saadant Verk som dette ei blifver formeget mepriseret af Posteriteten, ja endogsaa i de Ting, hvor ei alene de, som hos os self kunde gjøre det og have Leilighed at komme til fontes et documenta, men endogsaa fremmede kunde ex publicis scriptis refutare os, om ikke nu straxen i Herr Conferentz-Raads levende Lifve, da dog siden efter.

Det vilde blifve mig altfor vidtløftigt, at forklare mine raisons til hver Forandring, castigation, Udsletten eller hvert supplementum, som Deres Velbaarenhed blifver her og der var i dette herhosfølgende Stykke. —

Hvad Stilen angaar, da finder det sig vel endelig, at derpaa ikke synderlig blifver at sige. Motte mig ellers tillades, at sige min ringe Mening om det adjective brafve, at mig synes det ei vel kand være et epithetum til en geistlig Mand, eller en Mand ex toga; Men at vi Danske misbruger kuns Ordet saaledes; notat enim, mea sententia, fortem, magnanimum.

Jeg forblifver etc.

H. Gram.

Kiøbenhafn. den 5. Maii 1735.

Til Conferentsraad N. Slinge.

Højædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

I disse herhos skikkede Correctionibus og Supplementis kand Deres Velbaarenhed været forsikret, ikke at være noget Ord eller Materie, som jo er tagen af, og fidelissime confereret med authentiques og Original-Documents. Og at vicissim, hvad jeg har taget mig den Frihed at udslette, er urigtigt, og kand ey be-

staae med Tingenes Sandhed, saa at det endeligen maa for-
andres. —

pag. 199. At jeg har udslettet det Stykke om Mariboe-
Closter, dertil er 2 Aarsager. 1, Kommer den samme Materie
igien i Aaret 1621, pag. 227, og der kand den ogsaa best røres,
og nærværende Spatium pag 199 overlades til noget meer magt-
paaliggende. 2, Ere disse stakkels Jomfruers Conduite alt for
meget giennemheglet, og deres Infamie alt for outreret, end-
skiøndt paa de Tider, som Reductionen skeede, nemlig 1620 og
en god Tiid tilforn, vare de ikke saa slemme, men blefne meget
skikkeligere end de hafde været i ældre Tid. Men som det
gerne gaaer, det slette Rygte hang ved Stæden fra Friderici
2di Tid af, den Tiid Bispen i Fyen M. Niels Jespersen
skref den slemme Relation om deres uskikkelige Lefnet. Siden
har de meget forbedret sig, og blef der end nogen Levning af
forige Tidens Suurdej, saa var der dog mange skikkelige. Over-
alt er det slet ikke sandt, at de blefve udjagede, som her
siges, men, efter lang deliberation i Rigens Raad blef resolveret,
at det skulde ophæves med Closteret, og de nødtørftige og skik-
kelige Jomfruer forsørges af gode Venner eller anden Pension,
men de formuende at lefve af deres egen Arf.

Jeg kunde hafve gifvet langt anden Oplysning til dette
Stykke, hvis der ikke var en Overflødighed af langt vigtigere
Materier til dette Aar. Nemlig, det som bragte Kongen paa at
reducere Mariboe var den Uskik og irregularité, som regierede i
de holsteenske Clostre, Preetz, Itzehoe og Uetersen, hvor
de gode Jomfruer vare særdeles udisciplinerede, saa at Kongen
og Hertugen motte der anstille en skarp Reformation, men torde,
for Adelskabets Skyld, ei røre i ringeste Maade ved Stiftelserne
self. Ergo gjorde de herom in his annis 1619 og 20 skarpe Or-
donances quoad disciplinam. Ved slig Lejlighed blev der tænkt
paa Mariboe, som det eneste af dette slags i Danmark, og
da faldt nogle af Raadet self paa dette Project, at det for Lan-
det og Familierne var langt nyttigere at hafve en god Optugtel-
sesstæd for deres Sønner, end sligt et Gymnasium pigritiæ et
luxuriæ for deres Døttre.

pag. 201. Naar Hr. Conferentz-Raad læser mine Observata
om D. Christoph. Dybvad, ad pag. 203, seer De self, at
det er hors de saison, at kaste insidiam calamitatis istius viri paa
Rigens Raad og Adelen. Hand var en excellent lærd Mand, det
er sandt, men hand var derhos nequisissimus omnium eruditorum,
og Jul. Cæsar Vaninus¹ har været en Helgen imod ham at
regne. Kong Christian self havde en horreur for ham, og hafde

¹ Lucilio Vanini (1585—1619), neapolitansk Præst, blev dømt fra Livet og
brændt som Atheist.

hand lefvet i Friderici 2di Tid, hafde hand vistnok blefven brændt eller hængt. —

— — — pag. 237. At Hamburgerne blefve satte til Kongens Taffel, er vist, og derudi hafver Hr. Conferentz-Raad Ret, men visse Aarsager tillader mig ikke at lade denne Sandhed saa udtrykkelig mælde her i denne Historie. Naar vi derfor siger aleniste, at Kongen lod dem herligen tractere, da violeres ikke Sandheden, men den ene Circumstantia, at de sad ved samme Bord med Kongen, skiules, quod admodum licitum Historico, graves causas habendi dissimulandi. Naar Hamburgerne self skrifve det, skal de af mig blifve uimodsagt et hoc sufficit. Det gøres ej heller fornøden at vurdere de Bagatelle-Foræringer, de Kumpaner gavne. —

pag. 239—40. Dette er hel urigtig og capitalis error in historia, at Frankrig undte Pfaltz-Græfven got, og vilde tillige med Kong Jacob hafve Kong Christian til at rage Castanierne af Ilden, eller raade ham til at holde Kredsag. Tværtimod, Frankrig kand aldrig stryge den Haanhed og Spot af sig, som den begik i alle disse Aar fra 1619—1623 eller 1624 inclusive, men allermeest 1619, 1620 og 1621. Alle franske Historici skamme sig derved, og tilstaaer, at intet Regimente eller Regiering har nogenstæds saa negligeret sin Interesse, som Ludovici XIII Ministerium paa den Tid. Hvorfore de og giøre en miserable Figure i Historia Europæ istis annis. De findes og aldrig næfnte i C. IVti Brevve og Documenter og Negociationer til bemældte Aar henhørende. Anglus begik vel store soloecismos, sed Gallus longe pejores. Sed de his integros possem scribere commentarios. Men det faaer at tilstaaes, at Vor Herre hafde sit Spil deri, som den Tid forblindede og dementerede Frankrig. Thi hafde Richelieu været Minister anno 1619 og 1620, saa hafde res Bohemica og Unionsvæsenet faaet et andet Udfald, og var maa-ske saa ikke siden blefven fornøden, at Chr. IV skulde kommet i Krig anno 1625 og Svecus derefter komme i Tydskland pour s'aggrandir et pour nous opprimer ensuite.

pag. 240. Alt dette om Kong Friderichs af Bøhmens Ankomst til Rensborg, exclusion fra Segeberg, Negtelse af Konge-Nafn og Titul, Møden ej i Person med ved Deputerede, item at Kong Chr. IV skulde ei self været i Segeberg til Forhandling, er i hver Punct urigtigt. Men saaledes, som jeg hafver skrefvet i mine herhosfølgende Papirer a pag. 34 seqq findes det in authenticis documentis, og saaledes bør det være. Aldrig blef enten der eller andenstæds Frederico Palatino negtet Konge-Nafn og Titul af Chr. IVto, uden naar hans Majestæt Chr. IV skref til Kæyseren og andre Herrer i Tydskland om hannem, thi da kaldte hand ham des Churfürst von Pfaltz Liebde.

Men i hvert et Bref, lige fra den Dag Fridericus lod Chr. IV. vide om sin Kroning og indtil hand døde i Holland, kaldes og tituleres hand ham Konge med den fulde Bøhmiske Titul. Og ligeledes hans Gemahl, til hvilken findes en Mængde Breve af Chr. IVto, paa Fransk de fleeste, og endeel paa Italiensk, alle med Titul. à la Royne de Bohême, lige saa længe hun levede. —

Og jeg er i øvrige, Høyædle og Velbaarne

Hr. Conferentz-Raad

Deres ydmygste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhavn, den 16. Juli 1735.

44.

*Til Etatsraad Otto Thott.*¹

Høyædle og Velbaarne Herre.

Idag Middag Klokken Eet søgte jeg den Ære at opvarte Dem, men kom noget for tidlig førend De kom hjem af Cammeret. Mit Ærinde var ikke noget mærkeligt, men bestod alene deri, om det ej kunde falde Dem beleiligt, at spise uden for Deres Huus i Morgen Middag. De maae ej lade sig for hastigen indtage af Forundring over slig Invitation fra mig, og ej gjøre ved sig self store Exclamations over, hvor dette er kommen mig i en Hast paa, at byde Giæster. Vil Deres Velbaarenhed derfor give sig en liden Taalmodighed, skal De fornemme, at det ikke er mig, der er saa splendide og genereux. Hr. Græfve Wedel af Jarlsberg², vores Nordiske Africanus, er det, som har for 14 Dage siden ret beilet til mig, for at faae sig een Middag om Ugen, eller i det mindste hver anden Uge, besatt med et slags Giæster, der vilde intet snakke om andet, end om Bøgger. Hand bestormede mig med saa mange Compliments, og fast med Klynke-Bedende, at jeg motte love ham min Nærværelse. Næste Onsdag derefter, som var i forgangen Uge, motte jeg sige ham Nej, fordi Hans Excell. Hr. Geheime-Raad Plessen den Dag var hjemme. Nu har hand i Dag esket og manet mig til i Morgen. Og jeg har lovet at komme. Men hand bad derhos i Dag, at jeg vilde endeligen stræbe at formaae min Høystærede Hr. Etats-Raad til at følge med; At stræbe lovede jeg; men om der blef noget af, kunde jeg ej tage mig paa at præstere. Kand nu

¹ Den senere Geheimestatsminister, Grev Otto Thott (1703—1785).

² Grev Frederik Anton Wedell-Jarlsberg (1694—1738) var 1732 dansk Envoyé i Madrid og fulgte med de spanske Tropper i Afrika, hvor han ved Oran blev saaret i Kampen mod Barbareskerne.

paa hans og paa mine egne Vegne denne min Invitation formaae noget, da vil jeg regne det, som De hafde været til Bryllup eller til Barsel-Gilde hos mig self. Deres Helbred er det eneste, som jeg er bange for, at motte være til Hinder. Men hvis dette ikke er, og De dog, uden nogen høyvigtig Aarsag og Forhindring, skulde sig os Ney, da veed jeg ikke hvad jeg skal troe om deres Philosophiske Sind, og hvorledes mand skal mage det, at faae Dennem i saadan et uskyldigt got Laug, som her offereres Dem. Herpaa vil jeg udbede mig Deres gode Svar engang i Aften, i hvor sildig det bliver; thi jeg bliver hiemme, og vil vente derpaa; forblifvende med største Consideration stædse

Høyædle og Velbaarne Herre,
 Deres ydmyge Tiener
 H. Gram.

Kh., d. 9. Aug. 1735.

45.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Disse tvende Aar 1625 og 1626 hafve været mig de haardeste af alle og seeneste til at bringe nogenledes i den Stand, som de bør være, for at ikke løbe tvertimod, hvad mand hafver i Hoved-Documenterne, ud af hvilke Documenter en stor Deel ere trykte (dem jeg hafver confereret med de her in archivis bevarede Originaler og meest over alt befundet rigtige), item at det eene ei skulde in essentialibus være det andet imod. Vel hafver jeg i Krigens Aarsager og Begyndelse at referere været noget vitløftig. Men hertil hafver jeg haft flere end een Aarsag: 1, At der kand være nogen proportion i Værket; thi skal mand være vitløftig (som her ofte tilforne er skeet) in minutiis, in rebus exigui momenti, in privatis etiam, rebusque domesticis sine magna jactura perpetuo sepe liendis, saa bør mand det med langt større Skiel i denne Krigs Begyndelse, som er det største og vigtigste i denne store Herres Historie. 2, Seer jeg ikke, at Herrens Chr. IVti honos et gloria kand paa anden Maade salveres. Thi, at sige ligefrem, at det var alene for hans Søsterdatters og Svogers Skyld og for deres restitution i Pfalz hand paatog denne Krig at føre, saa gjør mand ham til alt for stor Machiavellist, og justificerer Ferdinandum IIDum og Tilly, der lagde ham immer dette til Last, quibus tamen ubivis et in omnibus suis scriptis, quæ maximo numero habentur, perpetuo contradixit Rex noster, og vilde aldrig tilstaae andet, end at det var en Defensionskrig for Neder-Saxen. Thi hafver jeg fundet fornøden, end ogsaa

at gjøre dette raisonnement, som jeg indstiller herved til Deres Velbaarenheds Paadømme, nemlig det som begynder pag. 22 i disse herhosfølgende adversariis, og ender pag. 27. — Og kand jeg vidne for Gud, at som jeg i hvert et Ord jeg enten her eller i nogen Ting og Stæd i denne Historie skrifver, gaaer aldrig et Straasbred uden for Sandhed og klare Hoved-Documenter, saa er dette og i mine Tanker det allerrigtigste, som jeg kand bestaae i denne Materie. —

Deres underdanige Tiener
H. Gram.

Khafn., d. 17. Oct. 1735.

46.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høy- og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

At jeg gifver mig den Ære at forudskikke indlagte rigtige Copie af den Høy-Sal. Herres egenhændige Bref, skeer af denne Aarsag, at Deres Velbaarenhed desto meer og fuldkommere skal vorde overbeviist om Rigtigheden af min Beretning, samt de raisonnements derover i mine sidste Excerptis. Thi herudi ligger det allertydeligste Beviis paa, at den gode Konge ei hafver differeret de Hagiske Tractater, og forhalet at sende Gesandter did til at slutte Alliancen, i anden Mening og intention, end at hand ej vilde passere for Aggressor og ej støde de Tydske Fyrster, tam superioris quam inferioris Saxonix, for Hovedet med en Krigsføring imod Cæsarem. — —

Jeg er stædse, Høyædle og Velbaarne

Hr. Conferentz-Raad
Deres ydmygste og skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 25. Octr. 1735.

47.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Hvad Vanskelighed og Umage jeg har haft, med at corrigere dette Aar 1627, skulde neppe nogen troe. Thi endskiønt det er en Krigshistorie, og det derfor skulde tænkes, at der var ingen Been udi, saa hafver den dog fast allevegne løbet feil og hallucineret, og Visheden om Tingene hafver jeg smaaligen mott' søge tilsammen. Naar Hr. Conferentz-Raad hafver læst hvad jeg hafver skrefvet om det Slesiske Tog, og dets Udfald, og hvorledes det hafde sig baade med Wallensteins Didkomst samt med

Administratore Magdeburgensi, (som vel var destineret derhen, men aldrig kom der) og De da confererer mit med Deres, finder De en stor Forskiel. Og saasom denne Expeditio Silesiaca gjorde dog nogen temmelig figure i den høysalig Chr. IVti Krig, og samme er heel lidet bekiendt apud vulgus nostratum, saa var det uforsvarligt, om mand skulde tractere den particulam historiæ negligenter aut perfunctorie, og fylde den endda desforuden fuld med erroribus.

Hvad jeg in fine pag. 464 et initio sequentis paginæ hafver først vildet rette, hvor der tales om Christiano Wilhelmo etc., er skeet i den første Læsning, da jeg endnu ei hafde consuleret monumenta, edita et inedita. Men da jeg kom i disse, og fandt amplissimam copiam til at giøre en rigtig narration af, saae jeg og intet mere at være falskt, end at samme Chr. Wilhelm nogensinde førte een Mand enten i eller af Slesien. Et sic in plurimis aliis locis. — — —

Pag. 501. At beskyldte Borgemester og Raad i Hansestæderne, Lybek, Hamborg og Bremen, for Enfoldighed, er noget for meget. Skam fare i dem saa sandt, som de ikke vare det. De vare da, som mange ibidem endnu, viri eruditissimi, prudentissimi, astutissimi. Og Kongen takkede Gud, om hand undertiden kunde være een af dem i sin Tieneste, som Dr. Johann Zobel, Borgemester af Bremen, som hand kiøbte til at være sin Envoyé i 2 Aar i Frankerige, frementibus Bremensibus. Og ikke heller vare de Lurendreyere saa enfoldige, at de jo ligesaa hastigen penetrerede Friedlandi consilia, som nogen anden.

De Svenske negocia i Aar skal jeg meget bedre og rigtigere skaffe ex autographis: Nam certe non frigide adeo tunc Rex tractavit Suecum.

Hvad ellers den Historie af den miraculeuse Spaadom angaaer, som bør først falde ind i Aaret 1629, da skal jeg en anden Gang hafve den Ære at aabenbare mine Tanker derom.

Det øfrige Stykke af dette Aar skal blifve inden Nytaar tilsendt af

Khafn., d. 1735.

Deres ydmyge Tiener
H. Gram.

48.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Jeg hafver for nogle Dage siden bekommet fra Deres Velbaarenhed, tilligemed Deres Skrifvelse tvende Cahiers af det Aar 1629, som jeg hermed tilbagesender, efter at jeg dennem hafver giennemgaaet, og rettet her og der, hvor der var taget

feil. Thi endskiønt Hr. Conferentz-Raad mælder, sig derudi at have følget presso pede mine animadversiones, saa hafver jeg dog fundet, at der paa nogle Stæder mærkeligen derfra er viget, og paa andre Stæder nogle smaae interpolationes af Ord og Meninger tilsatte, som ikke i alting ere veritati consonæ, hvorføre jeg har fundet mig forpligtet til at rette dem, og ei lade dem saaledes komme i Trykken. Noget har jeg ogsaa taget mig den Frihed at udslette, aleniste fordi det var superfluum, sæpissime antea dictum et repetitum, eller alt for superlative sagt, da Meningen desforuden noksom var reen og for Læseren giort tydelig. Thi efterdi Hr. Conferentz-Raad, efter Deres egen ofte til mig giorte Erklæring, er brevitatis amans, (som enhver Historicus bør være sparsom, ikke i Ting, men i Ord og Stiil), saa skulde jeg holde for, at Verket allermindst bør forlængeres ved mange synonyma, mange epitheta, eller ved tædiosas repetitiones earundem et rerum et phrasium.

Min Hr. Conferentz-Raad mælder dernæst, at De udi mine sidste animadversionibus til bemældte Aar 1629 hafver fundet noget, som De gjerne vilde hafve supprimeret, og dog her udi disse 2 Cahiers indført. Jeg hafde ynsket, at De saadant, i det mindste ved et lidet Tegn i Bredden hafde vildet vise, og tilkiændegive mig, hvad for passages det var. Og hvis De endnu behager at gjøre det, skal jeg hiertens gjerne finde mig deri, naar jeg kand see, at ved saadanne omissiones veritas et gloria Regis, cujus historia scribitur, ingen Fornærmelse lider, hvilke tvende Ting mig fornemmeligen er om at gjøre. Thi det skal altid staae til min Hr. Conferentz-Raad, at udelukke saameget, som Dem behager af fremmede Ting (hvori De self er undertiden noget formeget vitløftig i det Foregaaende) og at contrahere eller fatte saa kort i Stiil, som De vil (endskiønt Deres Stiil, pace tua dixerim, er snarere for vitløftig end for kort), naar ikkun de rette facta et res blifver der, og Sandheden for alting ingen Afbræk lider. Jeg appellerer til, hvad jeg mange, ja mangfoldige Gange har sagt Dem og i mine Skrifvelser til Dem igientaget, at nemlig den Umage, som jeg paatager mig, at skrive vitløftige animadversiones, skeer ikke, fordi at De enten skal gjøre Deres Historie længere dermed, meget mindre indføre alt hvad jeg skriver i Historien Ord for Ord, men alene pour vous mettre au fait des choses, og for at oplyse min Hr. Conferentz-Raad om Tingenes rette og sandfærdige Sammenhæng, hvorsomhelst De, Gud veed af hvad for falske og urigtige memoires forført og forledet, hafver faret vild fra Sandheden.

Vil derfor Hr. Conferentz-Raad, efter at hafve giennemlæst dette Aar 1629 paa nye, saaledes som det her tilbagesendes, skikke mig det endnu engang med Betegnelse af de Ting, som

De vil have suppresseret, og jeg kand da finde, at Sandheden og Kongens Ære intet derved lider, skal det meget gierne skee.

At dernæst det Cahier af Anno 1628, som De længe tilforne hafver skikket mig, ikke nu medfølger, skeer af den Aarsag, at jeg hafver ventet paa, at De skulde skikke mig Continuationem dertil. Thi Aaret findes ikke derudi sluttet eller til Ende bragt. Den sidste i bemældte Cahier, som jeg har, er pag. 48. Jeg kand formedelst Connexionen med det paafølgende, som mig ei er ihændekommen, ikke nu fremskikke det, helst eftersom just paa den sidste Side forefalder noget at corrigere, hvilket ei kand foretages, førend jeg seer Connexionen af det følgende. Der er ellers i bemeldte Aar 1628 adskilligt urigtigt nu paa nye af mig omskrevet og rettet, ikke til at gjøre Verket længere og vitløftigere, men blot alene til at expurgere det som er af Dem skrevet fra Urigtigheder og falske narratis. Det er og om den Sag alene, som min Hr. Conferentz-Raads og min different hidintil hafver været, nemlig at Deres Velbaarenhed har vildet blifve ved, hvad De eengang hafde skrevet, som er deels falske narrata, deels urigtige conjecturæ og derpaa bygte urigtige raisonnemens over facta, gandske stridende ei alene med det, som findes in fontibus, at forstaae Hoved-Documenterne in Archivis Regiis og andetstæds, men endogsaa med det, som findes og læses i almindelige trykte Bøger, hvilke jeg ei heller tager for fulde, uden naar de komme overeens med fontibus; men maae saa meget mere declarere mig imod min Hr. Conferentz-Raads Historie, hvorsomhelst den enten viger fra fontibus eller fra begge Slags.

Deres Velbaarenhed behager ellers at mælde i Deres Skrifvelse, at min sidste Conference af 21de Martii var rude. Dette gjør mig ondt, at den saaledes skal tituleres, Gud veed, at jeg det ikke hafde formodet, og mindre af Dennem det forskyldet. Jeg hafde ynsket, at der hafde været et par andre gode Venner hos, til at høre hvert et Ord der blef talt og sagt, saa kunde der blefvet paadømmet, om den var rude eller ikke. Jeg vil derfor bede, at min Hr. Conferentz-Raad vil spare mig for den Uleilighed at tale alene tilsammen, men at det maatte skee udi fleres Nærværelse, paa det der kand dømmes og høres, om jeg har Uræt. Jeg vil ikke igientage, hvad den Tid blef sagt, men det Ark, som jeg bragte Dem den Gang fra Trykkeriet kand bære Vidne om, at jeg hafde raison til at erindre Dem, at Sandheden paa mange Stæder deri var violeret og falsa indført. Skal nu sligt kaldes rude, saa faaer jeg dog at declarere (endskiønt det gjør mig ondt og foraarsager mig megen Møye og et strængt Arbeide), at saadan rudesse vil vare Deres hele Skrift igiennem indtil Enden, hvorsomhelst jeg finder Urigtigheder. Thi baade er det imod min Natur at lade Usandheder i Historien passere,

og det er imod min Konges Villie og allernaadigste Befaling, følgelig imod min allerunderdanigste Pligt. Hvorfor jeg har givet Ordre i Trykkeriet, at jeg maae hafve den sidste Correctur til Eftersyn af hvert Ark, paa det jeg kand være sikker, efterat jeg den 21de Martii af det fra Trykkeriet afhentede Ark erfarede, hvorlidet nyttig min Godtroenhed hafde været hidindtil. Hr. Conferentz-Raad repeterer herimod det gamle: Errare humanum, quod a se alienum minime putat. Naar De da siger dette serio, hvorfor vil De da tage saa ilde op, at mand gjør sig Umage for at corrigere Deres errores. Tiden og Materiens Vitløftighed forlyder mig at gaee en detail af de mangfoldige Ting, jeg propter eorum falsitatem aut summam incertitudinem hafver udslettet i Deres Skrift og gjort den rigtigere Oplysning derom; men jeg alene mælder om een eneste passage, nemlig den om unge Hertug Adolph, som begierede at forlenes Anno 1628 med Kongens Andeel i ducatus. Dette siger Hr. Conferentz-Raad at han obtinere Kayserens Bref og Tilstaaelse af Exspectantz paa, og at hans Broder Hertug Frederich hafde saadant med ham overlagt. Jeg har viist Dem baade af Kayserens Breve, som i den Materie alle ere trykte, saa og af herværende originale Archiv-Documenter, at det er falskt, at Kayseren ingen Exspectantz gat ham, og at den unge Herre ikke naaede af Kayseren hvad han søgte, og ligeledes har jeg, udaf Hertug Friederichs egne Original-Breve til bemeldte sin Broder (hvilke nu ere her komne iblant det Gottorpiske Archivs Sager) viist, at Hertug Friederich var langt fra at approbere sligt, men langt mere raadede Broderen derfra. Hvorfor vil da min Hr. Conferentz-Raad ikke troe mig? Hvorfor har De nu igien ført den passage ligesaa urigtigen ind paanye i Aaret 1628, og ligeledes raisonneret derover i det derhos følgende 1629 pag. 15 circa finem? Skal jeg nu derfor kaldes rude og slem i min Omgængelse at komme til Rætte med, fordi jeg ei vil lade saadant og andet mere deslige passere?

Jeg er iøvrigt og forbliver

etc. etc.

Khafn., d. 1735.

H. Gram.

49.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Jeg stræber alt hvad jeg kand, for at faae noget færdigt, om jeg kunde blifve saa lykkelig, ved denne Uges Udgang at tilskikke Deres Velbaarenhed det; motte jeg nyde Fred for andre uformodentlige Ting, saa mener jeg dog, at det kunde skee.

Thi hidindtil har det ei været mig mueligt, for mange andre Forhindringer, det at afstædkomme.

At finde et latinsk Ord til Forskiæl paa Lif-Regiment og et Garde-Regiment, er ingen læt Sag; medmindre mand vilde kalde det første Legionem eller Cohortem Regiam, og det andet prætoriam eller palatinam. Mand fik en heel Hob at gjøre, (og det meste til Unytte), hvis mand skulde skaffe got Latin til alle de terminos og distinctiones, som disse vore Tider finde paa i Krigssager og andet mere, som Romani intet afvidste. En Historicus, som nu om Dage vil skrive vore Tiders Historie paa Latin, er derfor forbunden til, saafremt hand i dette Slags Ting vil nettement forstaaes, at sætte altid en Forklaring i Bredden, hvor saadant forekommer, ligesom mand har gjort in nova editione Thuani Londinensi, hvor alle Nafne, som Thuanus har latiniseret (og over hvis Uforstaaelighed alle Læsere hafve tilforne klaget) ere in margine uddydede paa fransk, og ligeledes hafver de gjort ved de Romanske data, ex. gr. IV non. Sextilis, VI id. Octobr., hvilke de hafde ladet staae i Texten, men hafve sat fornuftigen in margine de nu brugelige data, den 4 Julii, den 10. October. Ved hvilken Leilighed jeg erindrer mig, at hafve ofte haft i Sinde at spørge min Hr. Conferentz-Raad (men under Deres Correction), om De ikke fandt det bedre, i Deres Chr. IV ti Historie, at sætte Maanedernes rette nu brugelige og allerede saavel i Danmark, som overalt i hele Christenheden vedtagne Nafne, nemlig Januarius, Februarius etc. og ikke Glugmaaned og Blidemaaned, som ingen uden heel faa Mennesker nu kiender det ringeste til.

Hvis jeg ikke hafde agtet denne Ting af peu de consequence, i Henseende til det solide og essentiel i Deres Bog, saa hafde jeg længe siden udbedet mig den Frihed, at corrigere det overalt i Bogen. Thi sandelig den er hverken til Nytte eller til Ære. De lumpne Nafne, Glugmaaned, Blidemaaned, Thormaaned, Faaremaaned, Slagtemaaned etc. hafve i 400 Aar aldrig været brugelige i noget ærligt Skrift, ikke engang i noget Document, som jeg kand bevise per inductionem af alle baade publicis og privatis monumentis, som findes i Danmark, og hvoraf mange Tusinder findes i vore Archiver og er gaen giennem mine Hænder og Øine; thi alle og hver eet baade af seculis XIV, XV, XVI saavel som de yngre ere alle med datis af Festerne, eller med de endnu brugelige af Maanederne, Januar og Februar; hvad mere er, alle trykte Bøger paa Dansk fra Typographiæ Daniæ incunabulis af, vide slet intet af disse lumpne Nafne, Glugmaaned etc. men tvertimod, saavel Christen Pedersen, M. Pouel Reff, M. Hans Taussan og flere, skrive Januar, Februar etc., som ogsaa Vocabularium in usum Dacorum, der er trykt Aar 1510,

bruger ingen anden Forklaring ved Januarius, Februarius etc end denne: En Maaned, som saa kaldes. Og hafve de saaledes, efter min Mening, ingen autoritet, uden i Bonde-Practica og Olai Wormii Fastis Danicis: Saasom de i sig self ere kuns af Bønder-Sprog og deriverer sig fra vort gamle Hedenskab, men hos politio rem gentis nostræ partem vare alt gangne af Brug for 400 Aar siden, med mange andre reliquis gentilismi, som er smukt nok at Antiquarii og lærde Folk vide dem, men confunderer kun Folk i et nyt Skrift brugte, at jeg ei skal tale om deres Uangemhed, quemadmodum in omnibus iniquis, ne Romana quidem (judice Cicerone) excepta, omnia antiqua et obsoleta pro sordidis æstimantur. Hr. Dr. Ole Worm self, naar hand skref Dansk, brugte dem aldrig, som kand sees af hans Dedication i den Norske Krønike og andensteds. M. Anders Wedel, som har skrefvet den allerreeneste Dansk, lige saalidet. Men vores Danske Almanakmagere, Casten Bagge og flere, og de Calendere, som staae trykte foran i gamle Psalmebøger, have alene conserveret os dennem.

Men fra denne lange Snak at komme igien til Regimenterne, da hafver jeg altid holdet betænkeligt at kalde et Regiment Legionem, da mand veed at en Legio hos de Romere var større end 5 à 6 Regimenter hos os, og hafde baade Cavallerie og Infanterie. Jeg skulde snarere vertere et Regiment Cohortem millenariam vel Cohortem pedestrem. Men som mand nu om Dage ei regner det saa nøie og er blefven nogenledes vant til at høre Legionem for et Regiment, kand det og vel passere.

Jeg er etc. etc.

H. Gram.

Khafn. d. 7. Decbr. 1735.

50.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder.

Naadige Herre.

At Deres Høy-Grævelige Excellence ikke aldeles er unaadig eller har forglemt gandske Deres ringe Tiener, har jeg med største Glæde seet en liden Beviis paa i Deres Bref til Post-Contrølleur Schrøder, hvilket jeg som en funden Skat tager paa Regning, og behøfves fra Deres Excellences kiære Haand gandske intet videre, uden nu og da ved Mr. Schrøder eller andre Commissionaires at forsikres om det samme. Imidlertid er jeg nu nogenlunde forsikret, at min underdanigste Opvartning idag otte Dage er ikke bortvist med Beskæmmelse. I Dag er allene min Pligt, at komme Mr. Schrøder til Hielp i at give en liden For-

klaring om de Bøger, Deres Høy-Grævelige Excellence hafver spurt om i Brevet til ham.

Hvad det Latinske Lexicon angaar, som i Engelland er trykt forleden Aar eller 1734, da er det et nyt Oplag af Roberti Stephani Thesauro Linqæ Latinæ i fire Voluminibus i stor Folio, med 2 Columnis paa hver Side, smaa Tryk. Er en ypperlig Skolebog, men har ei andet end bare Latinen foruden Tillæg af enten Engelsk eller fransk. Det er vist nok forbedret med en hel Del vocabulis, men fattes endnu heel meget til den Fuldkommenhed, som var lovet. De got Folk har hastet og giort mindre Forbedring end mand ventede, som jeg har prøvet paa mange Stæder conferendo, saa at der faaer stærkere og flittigere Folk i Færd dermed en anden Gang, om de ej skal blifve bandede, som disse vist nok mange Gange blifver. Thi for 5 Guineés motte mand vel hafve noget meer end deri findes tillagt, helst naar mand eier den gamle Edition af Rob. Steph. Thesauro tilforn.

Den anden, nemlig Felsi eller Cellasii Lexicon med fransk tillagt, er en god og nyttig Bog, ja det fuldkomneste og brugeligste Lexicon ad usus quotidianos, hvorfor jeg har raadet Schrøden den at købe.

Wächteri Glossarium Germanicum er ingen Lexicon til nu brugelig Tydsk, eller som bør kaldes Lexicon German., men er et Opus Etymologicum et Antiquarium Linqæ German., continens origines et antiquitates ejus, cognationesque cum veteribus Linqis, Francica, Theotisca, Anglo-Saxonica, Gothica, Hibernica, Islandica etc etc. Er visseligen et ypperligt lærdt Værk, cujus Auctor Specimen edidit in 8vo anno 1727. Det er ei hidkommen endnu (men bemældte Specimen har jeg, som er stort 350 pagg.), men saasart jeg faaer det, skal Deres Excellence derom underdanigst blifve underrettet. Men saa meget veed jeg forud, at til det nu brugelige Tydsk, saaledes som Spaten, Weber og Schneider, har det slet ingen Rapport eller Nytte, uden saa vit at lære, hvorfra Ordene er komne og hvor gamle de ere i Sproget.

Mr. Reventlaus Piece de foederibus inter Danios et exteros er en Disputatz holden forleden Aar under Mascous præsidio, hvilken gaf siden Anledning til Mr. Christian Siegfried von Plessens Disputatz, saasom den ene var den andens Opponents vexelvis. Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Blome fik Commission at distribuere den forbemældte Rewentlowianam, og var saa naadig at gifve mig eet Exemplar. Jeg laante det ud, thi hvis jeg hafde haft det hiemme eller faaer det igien, skal Deres Excellence, om ikke før, bekomme den. Dog er det kun Pars ima og gaaer ej længer end til Frid. III circa anno 1660.

Mr. Schrøder har rigtigen betalt mig Souscriptions-Seddel-
len for Swammerdam.

Og jeg er, med allerstørste underdanige respect til min naa-
dige Herre og Hendes Høy-Grævelige Naade Frue Statholder-
inden

Deres underdanigste, hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 7. Januar 1736.

51.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Det hosfølgende Epigramma er i alle Maader som det bør
være, og jeg veed ikke, at forbedre det ringeste derudi. Vel
hafde jeg ynsket at faae et andet Verbum istædenfor Præbent,
som kunde nettere beqvæmmet sig, men med ald min Eftertænk-
ning og tortura memoriæ et ingenii kunde jeg ikke hitte paa
noget bedre. Sagen var, jeg mente, om mand kunde faaet et
præteritum i Henseende til posteritæten. Men det vil ikke gaa
an, uden mand vilde sætte amarunt, hvilket jeg dog ej kand
eller vil approbere, propter elisionem præcedentis vocalis. Men
jeg nødes til at slutte, formedelst en Besøgelse, som nu kom ind
ad Døren til mig, og vil jeg hafve dette bort idag, saa faaer jeg
at ende, og bede om Forladelse, som

Deres underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn den 4 Marts 1736.

52.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

— — — Den gandske urigtige og med tusinde fictionibus
et falsissimis conjecturis opfyldte narration om Fredsforhandlinger
i Lybek har jeg mottet omstøbe a capite ad calcem. Jeg kunde
fylde et heelt Ark med at opregne alle de errores et falsa nar-
rata, som deri findes; in summa, jeg har intet kundet beholde
deraf, uden de Extracter af de Kayserliges og Danskes Indlægge,
som findes allevegne i trykte Bøger, men har dog mottet rette
meget galt i denne Danske Version deraf. Ligeledes i Kongens
Campagnes Historie og i Morgans i dette Aar.

Jeg holdt det til Slutning langt bedre, dignius atque con-
venientius, at det hele Freds-Instrument, saadan som det af Kay-
seren self ratificeret, blef indført; thi ei at tale om andre raisons,

da faaes det her saaledes confirmeret til ævig Tid ab ipso Casare, at Slesvig hører til Danmark og ei til imperium Romanum, — hvilket staaer langt herligere, naar det sees emaneret og dateret fra Wien, og ei alene fra Lybek af nogle Subdelegerede. Derimod raader jeg til, at den Danske Version heller slet casseres end trykkes. Thi hvortil skal den nytte? Den har ingen kongelig eller kayserlig autoritatem. Var Hoved-Instrumentet paa Latin, motte det gjerne være derhos verteret paa Dansk. Men hvo ere nu de i Danmark, som ei forstaaer det Tydske? Hver Skræder og Skomager forstaaer Tydsk, og vittige Bønder og Præster ligeledes. Denne Historie skal jo ei læses af Kieldermænd. Den motte derfor langt heller lukkes plat ude, for at spare saa meget mere Papir desmere til noget vigtigere i denne Historie, og ikke øde det til dette og andet Fyldekalk.

Jeg er stædse etc. etc.

H. Gram.

Khafn. d. 4. Mart. 1736.

53.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Hvorledes jeg nu har forandret i mine Supplementis pag. 66 og 67, vilde De behage at eftersee og være forsikret, at det saaledes er rigtigt. Thi mig er umuligt, at lade noget staae eller indflyde, som er præter aut contra veritatem, og som kand bevises at hafve været anderledes. Jeg holder Studium historicum et scriptionem historicam i alle Maader saa helligt som det Theologiske. Og hvo det ikke gjør, agter jeg at forsynde sig paa det høyeste. Ne hosti quidem aliquid affigendum.

Der er ellers i denne Nordstrandske Expeditionis Historie tvende Ting, hvorom jeg finder fornøden med Deres Velbaarenhed at explicere mig, nemlig: 1, om de 16 Metall-Stykker, som Morgan erobrede i Lither-Skandse. Disse mener Hr. Conferentz-Raad at hafve været Kongen tilforn tilhørende og at hafve været af de selsamme, som Kongen forlored for Lutter i Slaget anno 1626. Men med Deres Tilladelse er dette en error. Og saadan error er kommen deraf, at Antonius Heimreich hafver skrevet i sin Nordfrisiske Cronick pag 351: »16 schönen Metallenen Stücken, so gut als sie der König den 28. Aug. 1626 vor Lutter hatte verlohren.« Olearius ogsaa i sin Holsteenske Cronick pag 85: »In selbiger Schantzze haben die Dänen 16 schönen Metallenen Stücke erobert, so gut sie vor Lutter verlohren worden.« Men dette heder ikke paa Dansk: de samme, som vare mistet for Lutter, men saa gode som de andre hafde været. —

2, Adolph van de Wahl van Mossbergen var fyrstelig Stadtholder ej over Nordfrisland eller Nordstrand, men alene i Friderichsstadt. Augustus Berstenbørstel var Staller i Nordstrand. Bemældte van de Wahl siges i Heimreichs Cronick at være blefven beskyldt for at hafve skrefvet Breve om at forraade Landet etc. Dette var alene en fabula vulgi, som de stakkels Crønikeskrifvere, som denne Præst Heimreich var, alt for læt troer og paaagter; thi Landfolket var forbitret paa ham, som var en Hollænder og haard Mand, dog i stor faveur hos Hertug Friederich. Saadan Snak om dette proditionis consilio blef aldrig bevist, og kom alene deraf, at de Danske tog hans Skrin med Brevfe, hvilket Hertugen siden tilligemed ham selv fik tilbage efter Freden. Hafde der været det ringeste deri de proditione, hafde Kong Chr. IV aldrig fortiet eller pardonneret det, Fyrsten vel lige saa lidet, som dog tværtimod hafde større Naade for ham siden den Tid end tilforn, og betroede ham Gouvernementet i Friderichsstad og Landet der omkring til hans Dødsdag mange Aar derefter.

— — — Jeg er stædse Deres høyædle Velbaarenheds
ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 16 Marts 1736.

54.

Til Secretair Johan Helin.

Høytærede Hr. Archiv-Secretaire.

Det er alt mere end Aar og Dag siden, at jeg er blefven Deres Velbaarenheds Skyldner, for en saa ypperlig Foræring, som fra Deres kiære Haand mig tilsendtes, nemlig det skønne Ätter-Tal,¹ og andet mere, eftersom Mr. Thorwald Brockmand har underrettet mig om, samme at være mig tilkomne af Deres generosité. At jeg nu i saa lang Tid hafver forhalet med min allerskyldigste Taksigelse, beder jeg indstændig ej at maae lægges mig til for stor Last. Aarsagen har jeg nogenledes forklaret i mit hosfølgende til Mr. Brockmand. Og hvad jeg nu, ved en forhaabentlig rigtigere Adresse, hafver taget mig den Frihed at fremsende, hafver jeg desimidlertid med et par smaae Stykker forbedret, i den Formodning, at, omskiønt det ej saa fuldkommeligen svarer til mit Ynske, at kunde vederlægge Deres Velædelheds uforskyldte Godhed og affection mod mig, det dog ej skal vorde forsmaaet. Desimidlertid er jeg hierteligen bedende, at min høystærede Herre ikke vilde tage til Mistykke, det jeg udi Pakkisten hafver betient mig af Rummet for at faae med det

¹ Formentlig Helins »Genealogi over Ekaslægten«.

samme nogle smaae Pakker adresserede til trende andre gode Venner, nemlig til Cancellist Hr. Carl Reinhold Berch, til Provst i Nykiöping, Mag. Jacob Serenius,¹ og til Mr. Thorwald Brockmand.² Det øfrige, som er uden for bemældte 3 Pakker, beder jeg, at min Herre vil agte som Sig tilhørende, og herefter at befale over Deres Tiener, om noget fremdeles her kunde findes eller forrettes Dem til behagelig Tieneste; Da jeg stædse skal beflitte mig paa at vise, det jeg, med stor consideration og Redebonhed, forblifver

Velædle, Høytærede Hr. Archiv-Secretaire
Deres hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn d. 7 Julii 1736.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Kunde jeg hafve tænkt, at Søren skulde biet saalænge i Løverdags Morgen, inden at tage Afsked med mig, saa skulde dette ikke blefvet det første Bref, hvori jeg skulde haft den Ære at aflægge min underdanigste allerhierteligste Taksigelse for den overflødige Æres, Gunsts og Godheders Beviisninger, hvormed Deres Velbaarenhed til et meget stort Maal hafver formeret mine Obligationer til Dem, som jeg desuden tænkte at være saa mange og store, at de aldrig kunde blifve større. Men jeg motte, saasnart jeg hafde Fruens bref færdig, som hafde befalet mig at sende den Ostindiske Carga, og saasnart Klokken slog otte, forføie mig op til Consistorium, der at examinere de unge deposituros, og imidlertid lade Mr. Bram paa mit Kammer, for at levere Deres Tiener brevet, naar hand kom. Jeg kom hiem Kl. 9^{1/2}, fandt endda brevet liggende, som jeg strax skikkede til Manon, i Uvished om Deres Laquay kunde hafve glemt mig. Siden kom hand dog, da jeg stod færdig at køre ud til det Ostindiske Compagnie. Ergo beder jeg, at Deres fromhed vil holde mig undskyldt, saafremt noget ringeste herudi er forseeet.

Samme Dag motte jeg, ihvorvel Væiret ei var det beste, drage uden Porten at spise hos Hans Excellence Hr. Græf Laurwigen,³ hvor, da den gode Herre spurte mig hvor jeg hafde været forreyst, og jeg nævnte Stæden, lod hand falde disse Ord:

¹ Jacob Serenius (1700—1776), senere Biskop i Strengnäs.

² Formentlig den Thorwaldus Brochmann, Islandus, der den 31. Maj 1726 blev Baccalaureus ved Kjøbenhavns Universitet.

³ Grev Ferdinand Anton Danneskjold-Laurvigen (1688—1754) til Grevskabet Laurvig. Han ejede den senere Classenske Have paa Østerbro.

I Sandhed jeg har tænkt paa, at proponere Eder, at vi skulde følges tilsammen til Kraagerup. Og paa min Compliment derpaa, repeterede det endnu sigende: Mafoy, je le dis tres serieusement. Og jeg tør ikke sværge for, at hand jo gjør det engang paa egen Haand, paa en af sine Fredensborgreyser.

I min fraværelse har der paa vores Universitet, eller i vores Consistorio, været foretagen en meget vigtig og mærkelig affaire, som vil mægtigen figurere i den Danske historie. Den er saadan: Der er indkommen tvende kongl. Ordres, begge daterede til Altona den 9 hujus til Rector og Professores. I den ene tilkiændegives allernaadigst, at Hans Maj. har besluttet, at lade holde Jubilæum i Aar, Gud til ære, og til Ihukommelse af den Velgierning, som skeede an. 1536, da det Papiske Væsen blef afskaffet, og Evangelii Prædiken fik sit frie Løb; og befales, at Biskop Worm skal saavel som de andre 3 Theologiæ Professores, allesammen holde Orationes d. 31 Oct førstkommende, hver i sin Time, Bispen i den fornemmeste Time, nemlig kl. 12, og at desforuden i de 4 Collegiis, Regentzen, Walckendorphs, Mediceo og Elersiano, skal holdes af Inspectoribus Orationes om formiddagen, og af de andre studiosis om Eftermiddagen. Dette beløber sig til 12 Orationes paa een Dag i Auditorio supremo og i Collegiis studiosorum. Gud raade, hvor alle disse Orationes faaer Auditores fra!

I den anden kongl. Ordre tilkiændegives ligeledes om samme Jubelfest, at den skal holdes med Prædikener og Orationes d. 30 og 31 Octobr. og d. 1 Nov. De orationibus jam dictum, og en Prædiken skal Bispen holde d. 1 Nov. for det kongl. Herskab i Vor Frue Kirke, som af ald magt skal være færdig. Desforuden skal holdes promotiones Doctorales in Theologia et Jure, i hin den 3 Novbr., og i denne den 6 ejusdem. Befales saa Rector og Professores at indsende deres betænkende om 12 à 13 Poster, som alle betrefte disse Doctorpromotiones, de loco, de Candidatis, eos invitandi modo, de Ceremoniis et ritibus, de disputationibus etc etc. Det fornemmeste, som deraf læres, er, at til Doctoratum in Theologia skal inviteres alle Bisper og Gen. Superintendenten, Professores Theologiæ, Hof-Prædikantere, Lectores Theologiæ, og andre anseelige Geistlige, item nogle Provster etc. Dem skal Hr. Biskop Worm creere, til hvilken Ende hand allerede ved en kongl. Bullam er gjort til Doctor. Til promotionem in Jure skal indkaldes Assessores i Høyeste-Rett samt i Oberhof-Retten, Landsdommere, Laugmænd, Cancellie-Secretaires i begge Cancellier, Advocater i Høyeste-Rett samt i Oberetterne i Slesvig, Glückstad og Oldenborg etc. Om dette at deliberere hafver Professores været samlede i Consistorio i Tiisdags, medens jeg sad paa Kraagerup. Endeligen er Sva-

ret og Conclusum ei blefven færdigt førend i Løverdags, da jeg endeligen var hiemme til at kunde sætte min Haand under med, saavit som i min Deel kunde falde at raisonnere i saa høye materier, da jeg ikke haver enten haab eller meriter nok til at kunne tage Deel i den ene eller den anden slags promotion og høye Ære. Doctores juris skulle creeres af Justitz-Raad A. Høier, og hand (som soubçonneres for at være Auteur for ald denne artige project), agter, om hand maae raade, dertil at invitere alle Høyeste-Rets Assessores, som have lært Latin i deres Ungdom, fra Etats-Raader af inclusive.

Hr. Conferentz-Raad befalede mig, til sidst da jeg hafde den Ære at tage Afskeed, at lade Dem vide, hvad Naadige Fruens¹ sidste Svar eller Duplica blef til Deres replique, ang. Testamentets Underskrift. Jeg har da den Ære at fortælle, at jeg ovenpaa, paa hendes Cabinet, foreholdt hende de raisons, hvorfor hun ikke kunde skrive uden supplement under, ligesom De hafde giort, uden nogen reservation eller Exception; item at De vilde til hendes mere Fornøielse lade Documentet forblive udi hendes Gjemme og forvaring, paa det om Vor Herre skulde hafve besluttet at kalde hende først, Hr. Conferentz-Raad da kunde finde det efter hende til sin Sikkerhed. Hun hørte det an med god attention, og endskiønt hun intet Ord svarede mig derpaa, saa syntes mig dog af hendes Ansigt og Contenance ei andet at kunne dømme, end got. Men forvist kand jeg ei sige eller forsikre, at hun var fast resolveret til at beqvæmme sig med denne simple Underskrift strax at gjøre Ende paa Sagen. Jeg veed og hafver længe forhen erfaret, at Deres kiære Frue er af et slags Fruentimmer, som mand finder ikke ret mange af i Verden, der betænker en Sag temmelig længe, førend de acheverer den; i den stød at den største Deel af Qvindfolk, og vel ligesaamange Mandfolk, løber buuds og hovedkulds til, og uden stor Raadføring enten med sig self eller andre gjøre strax af, hvad dem proponeres, eller de hafver faaet i Hovedet. Imidlertid hafver jeg den tillid til hendes forstand, at hun straxen begreb, det hun ikke kunde signere Documentet med nogen reservation eller exceptions Mældning, efter de raisons, som jeg efter Deres Ord forebragte hende. Dernæst saa siutes mig, at hun meget tog til Mærke, hvad jeg sagde hende om Testamentet at forblive siden i hendes forvaring. Altsaa skulde min ringe Mening og Raad være, at lade det nu en føye tid derved beroe, indtil hun enten Self (saafremt det ei allerede er skeet) eller ved mig behager at erklære sig nærmere. Thi om hun dog kunde have videre at erindre, bør man det sagte afvente. Dette tillader

¹ Rostgaards Hustru Conradine Revenfeldt var en uægte Datter af Storkansler, Grev Reventlow. Ægteskabet var ikke helt lykkeligt.

De mig imidlertid, at jeg ikke kand lade umældet, at jeg, (hvilket jeg i Guds Sandhed siger af min rene Hiertens Mening), til min store fornøielse har ikke hørt noget irraisonnabelt af hendes tale eller raisonneren i ald denne Handel, saavel som og ei i nogen anden Ting, saalænge jeg hafver haft den ære at kiænde hende; og at jeg priser den Mand høylyksalig, som vor Herre hafver gifvet en Kone af den Forstand, og Kiærlighed til sin Mand og Børn.

Jeg er med største Pligt og Ergivenhed,
 Høyædle og Velbaarne, Høystærede Hr. Conferentz-Raad,
 Deres allerydmygste forbundne Tiener
 H. Gram.

Khafn. d. 23. Julii 1736.

56.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

Fra Deres kiære Frues Haand hafver jeg bekommet en deylig Prøfve, til Forsikring, at jeg ikke aldeles er falden i Deres Velbaarenheds Forglemmelse. Jeg vil allerydmygst takke Dem begge, og derhos ikke forglemme at giøre en overmaade stadselig Compliment til Mr. Desmarais¹, der, med alle sine Staldbrødre, Franske og Italienske Poeter, og Membres des Academies, François et della Crusca, ja med alle Grækiske, Arabiske og Latinske Fabulister, neppe hafver ellers gifvet os nogen piece af det slags, som Deres Velbaarenhed burde heller at lægge Priis paa, og finde mere applicable til Deres eget sujet, end just denne fabel. — Og jeg vilde gifve meget got til, at jeg kunde sige, det heller ingen Oversættelse hafde haft bedre Lykke under Deres Velbaarenheds Haand, end just denne. Men hvad heller jeg har tabt ald Hukommelse af de forrige, eller min Smag og Skønsomhed, (som forandrer sig med Alderen, og hos endeel tidligere, hos andre sildigere aftager) er nu ikke den samme som forhen; da vil det slet ikke i mit Hoved, at min høystærede Herre har grebet sig saa vel an med denne, og ikke sparet af Deres Talent til at faae den i alle Maader saa smuk, som hvad jeg har ofte med stor Fornøielse seet af Dem i andre pieces. Jeg vil slet ikke være opiniatre, eller forfegte min Mening til det yderste. Jeg vidner og sandfærdigen, at jeg hverken den første gang jeg læste den, var i ond humeur, eller har været det siden: Og hvis Vers skulde det vel være, som jeg med større prevention skulde læse, end Deres? Men just de fire første Linier er det, som jeg alle gange, naar jeg har taget fat derpaa, er blef-

¹ Jean Desmarests de Saint Serlin (1595—1676), fransk Digter.

ven hængende i, og fundet dem for tvungne heelt igiennem, (at forstaae den første hele Strophe). Ligeledes nogle andre faa stæder, mere og mindre; hvoriblant dette: I een ret talrig Lynd, synes baade i forberørte Henseende, saa og propter vocabulum Lynd, neppe taaleligt. Sagen er, at dette Ord bruges ikke om enhver Samling og Mangfoldighed af Fugle og Fiske, men alene om den som skeer, naar de leger et propagando generi dant operam. Saaledes fanges Silden i Limfiorden om Vaaren, naar den lynder: Og fordi den da indvælder i store Haabe, hinc joculariter, (non serio) transtulerunt populares mei Cimbri verbum istud ad quamvis magnam congregationem. Men Fuglene lyndes, endogsaa naar de ere kun 2 tilsammen, til at gjøre amour, og derom siunger mand i Visen om Foraarets agreements: De Fugle de lyndes paa Qviste, h. e. Veneri litant. Neppe skal mand i Danske Skrifter finde Ordet anderledes brugt, uden i Sal. Assessor Lauerentzens¹ Aviser, som sagde om Ministrenes Forsamling til Utrecht, eller til Regensborg, at de lyndedes, qua phrasi magnos ludos dedit dicaculis nostris.

Men jeg beder tusinde gange om Forladelse for min Frihed, den Deres Velbaarenhed baade Self har vænt mig til, og nu denne Gang befalet mig. De maae troe, at jeg har nok vendt og snoet mig, inden jeg er bleven overbeviist, at der ingen prejuge stak i dette mit første jugement. Jeg vil og ingen andres Dom kaste mig under end Deres egen, og deri gjøre som de Catholske, der appellere a Papa haud recte informato ad rectius informandum. Jeg vil ogsaa tilstaae, at jeg aldrig har holdet af det slags Oversættelser, som maaler Versene ud i lige Tal med Originalen, ligesom naar mand gifver Skieppe for Skieppe, Alen for Alen, og quarteer for quarteer, thi da er det ingen Under, at mand blifver tvungen. De frie Oversættelser, hvor interpres eller Oversætteren binder sig ei til Ord, men til Mening, og gjør undertiden af 4 Linier i Originalen kuns een, atter af een Linie 6 eller 10, seer mand meest at behage andre Nationer; Og saaledes har la Fontaine baaret sig ad med Phædro og andre gamle Fabler. Rufus Festus Avienus ligeledes med Æsopo, Buchananus med Psalmerne. Bording har ligeledes tracteret den Fabel de Monte murem pariente, og gjort den tredobbelt saa lang og artig, som den staaer i Originalen (Vide pag. operum ejus 54). Derimod har hand contraheret Fabelen om Phaetonte, og den er meget kortere hos ham, end hos Ovidium, vid. p. 300 seqq. Men hvor Desmarais har taget sin Svane og Ænderne fra, maae jeg reent ud bekiende, at jeg ikke veed. Hverken hos Æsopum, eller Aphthonium, eller Gabriam,

¹ Johannes Laverentzen (1648—1729) Assessor, Direktør for Kongens Bogtrykkeri og Universitetets Bogtrykker, udgav bl. a. nogle danske Aviser.

eller Phædrum, eller Avienum, eller Abstemium, eller endnu en anden Anonymum i Neveleti Collection, er den at finde.

Med vores Jubel-Doctorater her ved Universitætet veed vor Herre hvad Udfald det faaer. Noget blifver der af, det kand ikke feile; men vist nok ikke saa meget, som parturiens mons bry-stede sig til, og truede med. Af Theologiæ Doctoribus troer mand, at der neppe blifver fleer, end Wøldike og Reuss. Steenbuch undskylder sig med sine 72 Aar. Og Bisperne i Provincerne skulle hver prædike i sit Stifts Hovedkirke d. 30. Oct. Hvorledes da at være her, at disputere pro Doctoratu den 3. Novbr.? Ei at tale om den korte tid til at præparere sig med Lærdom og med Penge til sumtus Doctorales. Det skønne project, med at faae de mange Etats- og Justitz-Raader til Doctores Juris, gik ikke igiennem. Kongen har derimod allernaadigst resolveret, i en Ordre til Universitætet, at Æren skal ingen paanødes, og ingen ved Nafn indbydes, ja ikke engang nogen inviteres eller admitteres, uden fra den 5te Classe i Rangfordrningen inclusive, og ned ad.

Jeg er med allerstørste respect og Ergivenhed,
 Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad,
 Deres allerydmygste troe Tiener
 H. Gram.

Khafn. d. 2. Sept. 1736.

57.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Herre
 Hr. Conferentz-Raad.

Endskiønt jeg med megen fornøielse hafver spurt, at Deres Jern er, nemlig saa meget deraf som denne gang skee kunde, kommen i gode hænder, nemlig til det Asiatiske Compagnie, for at styrke vores Skib med en nyttig Ballast til China; Og Deres Velbaarenheds ordre til mig var conditionelle, nemlig, en cas que Mr. Holmsted n'en vouloit rien avoir etc. Saa hafver jeg alligevel holdet det for min pligt, i henseende til den øfrige Slump, som findes endnu paa Anholt, at følge Ordren, og ved Justitz-Raad Bing ladet sondere Hr. Græf Laurwig, om det kunde lade sig giøre paa saadan Maade, som Deres Velbaarenhed proponerede. Thi at jeg self skulde kunde faae fatt paa Græfven lod sig ingen Dag i indeværende Uge giøre, saasom Hans Excellence immer var i mouvement og ei hiemme at finde, formedelst Hans Kongl. Maj.s Nærværelse, og hafver baade i Onsdags og i Gaar spiiet paa Frederichsberg. Bing hafver da i Dag bragt mig denne Beskeed, at Græfven kunde intet befatte

sig dermed, men at Hr. Conferentz-Raad fik herudi at rette sig efter den Kongl. forordnings Articler om fremmed Jerns Indførsel. Altsaa er den Tanke forgiæfves, at haabe nogen Hielp paa det stæd. Mit ringe Raad skulde være, at forhøre hos Mons. Solberg, Mr. Michel Fabritius, eller andre, hvad Middel de vidste at skaffe i denne Sag, saafremt de ei allerede ere blefven spurte. Paa den gode Hr. Græfvens Monopolium og dets strænge Love klager den største Deel af vor publico¹, og Hr. Conferentz-Raad er ikke den eneste. Hvis jeg her efter skulde vende saa lykkelig, at forfare noget til Deres Consolation herudinden, kand De forsikre Sig om, at det ei skal vende forsømmet af den, der med største Devotion lever

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad
Deres allerydmygste Tiener
H. Gram.

Khafn., d. 13. Sept. 1736.

58.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Herre.

Til Mad. Manon leverer jeg, tillige med dette ringe Bref, tvende af de Bøger, som jeg hafde den Ære af Deres Velbaarenheds gode Befalning om, nemlig den anden mig fra Ildebranden overblefne Deel af Schadts Jüdische Merckwürdigkeiten og Relands Religion des Mahometans. Capit. Barres BryllupsVers har Langebek forsikkret mig at vilde sende et andet og ligesaagot Exemplar for, i stæden for det, som jeg af Deres Velbaarenhed annammede. Her er ellers ikke noget nyt i Vores Republica litteraria, saavelsom ei heller in civili statu, uden de forandringer med Bram, Bartholin og A. Høyer², som forud vidstes; hvortil siden er kommen, at Græf Reuss er blefven Land-Drost i Delmenhorst, efterat Witzleben har faaet Sehestedts charge i det Oldenborgske. Stiftamtmand von Osten³ fra Sorøe er her, og mener endeligen, at være temmelig avanceret med sin projectes execution, i at lægge Penge op der paa stæden, til det nye Academies opkomst, ved det at tvende Hørere have faaet Præstekald, og ingen i deres stæd ind-

¹ Brevet angaar formentlig en Ladning Jern, der var tilfaldet Rostgaard som Forstrandsejer paa Anholt, og hvis Indførsel stødte paa Vanskeligheder paa Grund af det Forbud mod Indførsel af fremmed Jern til Danmark og Norge, der var udstedt af Hensyn til de norske Jernværker, jfr. Forordningen af 8. Septbr. 1730.

² Christian Braem var bleven Præsident i Kjøbenhavn, Thomas Bartholin Justitiarius i Højesteret og Andreas Højer Generalprokurør.

³ Wilhelm August v. d. Osten (1698—1764), Amtmand over Sorø Amt og Direktør for Sorø Kloster.

kommer; item nu kuns 14 Disciple i Skolen, i stæden for 30, saa at alle disse Personers Løn og Underholdning kand lægges til Capitalen. Vilde nu Vor Herre hielpe med en nogenledes dyr Tiid, at Bygget kunde komme i høy Pris saavelsom Ruggen, saa blifver hand end mere trøstet. Men saalænge Kiøbmanden i Holbek byder kun 5 ½ for Tønden med Topmaal, seer han sig lidet husvalet, og hvis ikke dette Haab hafdes, at Kirkekiøbet efter Nytaar skulde i det mindste blifve 8 Mark, kunde han ikke hafve nogen fornøielig Dag herforinden. Herover hafver jeg hørt ham vitløftigen snakke i Dag hos Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz, som er det eeniste Selskah, jeg har været i, siden jeg kom tilbage fra Kraagerup og Lyngbye. Paa det sidste stæd vederfores mig, foruden mangfoldig Æden og Drikken, den Lykke, at beskue Borgemester Holmstedes der anlagte Farverie, og alle dertil saavelsom til Overskiæreriet hørende Redskaber, som vare alle nye og ubekjendte Ting for mig. Men paa det kiære Kraagerup¹ kand jeg aldrig tænke, uden med et Hierte fuldt af allerstørste Ærbødighed og Taknæmmelighed, saavel for alt det, som mig i utallige Maader tilforne, som for det, mig nu sidste gang blef tildeelt af overflødig Ære, glæde og forlystelse. Gud velsigne saa sandt det deylige stæd, med dets Beboere, og unde dem saa megen bestandig Held, lif og Velsignelse, som uafsladelig ynskes af Deres Høyædle Velbaarenheds

allerydmygste og høytforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 9. Oct. 1736.

59.

Til Johan Helin.

Høyædle Hr. Archiv-Secretaire

Høytærede Ven.

At min forrige ringe Skrifvelse er blefven saa vel optagen, som udi min Herres høytærede af 20 Augusti overflødiggen lader sig bekjænde, har ej andet kundet, end hierteligen at glæde mig. Men hvad skal jeg sige om de mange skionne Foræringer, som fra Deres kiære Haand ere mig blefne tilsendte, og jeg ikke uden Undseelse har betragtet? Jeg finder mig paanye herved i en stor Giæld til min Herre, og hafver at studere paa, hvorledes det skal kunde blifve vederlagt. Thi hvad jeg forrige Gang tog mig den Frihed at fremskikke var ej andet end min skyldige Erkiændtlighed for det forhen mig beviiste, som jeg og den Tid gaf mig den Ære at mælde.

¹ Rostgaard ejede og beboede Kraagerup ved Humlebæk.

Alle de i Deres Liste specificerede pieces og Bøger fandtes gandske rigtigt i Kisten, og maae jeg sige, at de ikke kunde være bedre udsøgte efter min goût. Dette aleniste beder jeg at høytærede Ven ikke tager til Mistykke, det jeg erindrer om en liden defect, som er udi Hr. Biørners Tractat om Gotunheimia, hvilken i det mig tilsendte Exemplar ej gaær videre, end til Litr. L pag 88 inclusive. Om det er meget eller lidet, som saaledes deraf fattes, kand jeg ikke sige, eftersom jeg ej veed her at finde noget Exemplar, den med at conferere. Skulde og mere af denne materie være udkommen, eftersom den kaldes Tractatus prior, beder jeg hierteligen om dessen Continuation og ligeledes om Continuationen til de smukke Disputatzer de antiquitatibus Svecicis et Vibibus variis, fabulis Eddicis etc. etc., hvilke jeg med største Taknemmelighed vil betale.

Deres nye Logbog gjør største honneur til Deres Land og Nation, og meget forstandige Indretningsmænd¹.

Sperlingii liden piece om den Svenske Kobber-Penge, som er kuns paa 2 Ark, skal min Herre med første bekomme fra mig, saavel som Bartholini Antiquitt. og Torfæi Danica, foruden at De har behof at bekymre sig om anden Betalning, end at sende mig disse Værdier udi Bøger hos Dem trykte, hvorpaa De forunder mig den Frihed at tilsende Dem en liden Fortegnelse. Jeg skal og lægge derhos eet og andet, som til Confirmations-Værket hørende, kand være her udgangen. Bemældte Confirmation er nu hos os i sin fulde Gang, og finder ingen Besværlighed, men tvertimod skaffer megen Nytte, til Umyndiges mere Flittighed og Oplysning i Guds og deres Saligheds Kundskab.

Jeg takker og hierteligen for det Løfte om Translatør Biørners Sager, naar de udkomme.

Fra Probst Hr. Mag. Serenius har jeg siden slet intet hørt, eller haft Bref fra ham i mange Maaneder. Hand vogner dog vel eengang op igien.

Og jeg forblifver, med megen Høyagtning og ald Redebønhed,

Høyædle Hr. Archiv-Secretairer
Deres skyldigste hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Khafn. d. 20 Oct. 1736.

P. S.

Jeg beder at herefter ikke maae gifves mig Titel af Etatz-Raad, hvilken mig ej tilkommer. Jeg er, quamvis indignus, Justitz-Raad, som er en Grad hos os ringere.

¹ »Sveriges Rikes Lag« var bleven stadfæstes af Kongen 1736.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

Tamper-Retten, som holdtes igaar baade før og efter Middag, til i Aftes Kl. 6, forhindrede, at jeg kunde hafve den Ære før at svare.

La vie de Montmaur er mig rigtig leveret. Les Poesies de la Monnoye har jeg for en Tid siden laant til Madame Rosenkrantz, og ej faaet den endnu tilbage.

Seddelerne paa de 2 Stipendianer blifve hermed fremsendt. Grøn Thee veed jeg ikke nogen Besked om, saasom jeg intet af det slags selv bruger, men et par Pund Thee-boue kand jeg skaffe.

Deres Project om Banco-Sedlerne har jeg den Ære hermed at tilbagesende, med største Taksigelse. Jeg har deraf med Deres gode Tilladelse taget Copie, og tilsatt den sidste Erindring om Bogtrykker-Figurer.

En lykosalig god Morgen af

Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 20 December 1736.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferensz-Raad.

Hermed har jeg den Ære, at sende tilbage igien det mig tilsendte Anno 1629, og tillige at besvare Deres høyædle Velbaarenheds høystærede Skrivelse af 27 Julii.

Angaaende Piecen, som herhos følger, da hafver jeg brugt den Frihed, noget lidet her og der at udslette og forandre, hvortil jeg hafver haft følgende raisons. —

— Dernæst til allerskyldigst Giensvar paa Deres høystærede Skrivelse, saa hafver jeg forhen ofte declareret, (og min Tanke er endnu ikke anden), at der kand gierne udelades og forties passages i denne Historie, neque enim unquam conquestus sum de omissionibus rerum non admodum necessariarum, men alene i mine animadversionibus mældet dem, i Fald Hr. Conferentz-Raad vilde Sig deraf betiene. Derfor kand og meget vel lukkes ude, baade om den Holsteenske duplique, og om Kongens conference med Hertugen og om Frue Kirstens Barselseng, og om Mynt-Reglementet, item om Roland Crabbe.

Min Henseende og Hovedbekymring er alene, at der intet

falskt eller confictum skal flyde ind. Peccata omissionis in historia veniam facile merentur, commissionis vero non item.

Jeg er etc. etc.

H. Gram.

Kiøbenhavn, den 1736.

62.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

For Deres ypperlige Foræring af Meursii Historia Manuscripta siger jeg ydmygst og allerbeste Taksigelse. Den skal, efter mit Tilbud og Løfte, blive employeret, til Deres gode Nafns Ihukommelse, udi den nye Editione operum Joh. Meursii, som nu trykkes i Florentz. Stephanii Continuation skal ogsaa tillige med den vorde trykt.

Hvad sig dernæst Kong Chr. IV ti Historia angaaer, da skal Gud være mit Vidne (som jeg og ofte tilforn hafver appelleret til med et i denne Sag gandske uskyldigt Hierte), at jeg intet derudi foretager eller gjør, min Hr. Conferentz-Raad til allermindste Tort, men, gandske kort, for at faae Historien saaledes ud for Dagen, at den kand staae Prøve.

Men at Bogtrykkeren ei har communiceret Dem mine Concepter, er hans Skyld og ikke min, hvilket hand ellers har undskyldt med Hr. Conferentz-Raads Svaghed, og sagt mig udtrykkeligen, at de vare tilforn een eller 2 Gange bortviste med Correcturen, saasom Hr. Conferentz-Raad ei vilde see den. Dette er endelig passeret for en Tid lang siden, den Tid Hr. Conferentz-Raad ikke fandt sig svagere end De nu siden, Gud være æret, har været, og af mig er gjort hvad gjort er in elaboratione annorum 1630, 1631 et 1632, ikke af nogen Self-Kloghed, men reent og aldeles i den beste Mening, for at skaane Deres Velbaarenhed udi Deres svage Legems-Tilstand i saa høy en Alder for saa megen Fatigue og Arbeide, som med at indføre mine fornødne Supplements ind iblandt Deres forige Concept. Dernæst maa jeg og sige, at det er langt fra, at jeg indfører i Historien alt, hvad som findes i Archiverne, men tværtimod, jeg forbigaaer meget, hvilket kunde til Historiens mere Udførlighed og til Efterkommernes fornøyelige Underretning indføres nisi brevitae stude-rem.

Den Hamborgske Sag in anno 1630 angaaende, da er vel vist, at jeg derudi har skrevet vitløftig, men hvad deres (nemlig Hamburgensium) Krigs-Operationes anlanger, da kand det vidnes af Hr. Conferentz-Raads egen Concept, at De hafver den Narrationem de Conflictibus lige saa vitløftig. Men deres (Ham-

burgensium) Negotiationes cum Regiis og deres Venners deres Idrætter, og hvad derover er bleven tracteret, hafver jeg ment at burde sættes in luce clariore, helst efterdi det ey findes i Krügers trykte Skrifter, saavel som i Hollændernes og andre trykte Bøger. Jeg skal derimod beflitte mig paa herefter at være des kortere paa deres Chapitre.

Deres Velbaarenhed maae forresten ikke tænke, at jeg nogensinde vil betage enten præsenten eller futuræ ætati, at De jo skal og bør være Auctor til denne Historie, og Gud give, at dend kunde blive saa god og af fornuftige Folk vel omtalt, som mit Ynske er, at aldrig nogen skal vide, at jeg hafver haft Haand deri.

Saasart anno 1632 er af min Amanuensi bleven reenskreven, skal det Dennem blive tilstillet af

Deres ydmygste og skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 23 Januarri 1737.

63.

Til Conferentsraaad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Herhos følger annus 1632 til Deres gode Eftersyn. Jeg haver deraf udelukt den Artikel om den Danske Bibel for at indføre den i næstfølgende Aar 1633, da Bibelen omsider udkom. Thi Befalningen derom samt Begyndelsen paa Arbeidet hører ingenlunde til Aar 1632, men til anno 1630, og efterdi det er glemt der, saa bør det rette Stæd være den Tid den blev færdig, som var 1633, hvor jeg og skal sige meer og rigtigere, ex authenticis Documentis, end her var mældet.

Ligeledes har jeg udeladt den Artikel om Corfitz Ulfeld, som har god Tid indtil hans Tour kommer i Affaires.

Jeg er stædse

Deres Høyædle Velbaarenheds
ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 1737.

64.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høyædle og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre

Saa fornemmer jeg da, at Deres H. Gr. Excellence ikke noget alvorligt, intet andægtigt, og intet kort Brev skjøtter om

fra min ringe Haand¹. Og dette kalder jeg, paa min Side, at tage grummeligen fejl i sine fattige Tanker; efterdi jeg med mit sidste saa aldeles oprigtigen mente, som udi faa Linier forfattede, vel kan sige, at have haabet, det jeg skulde giort got igien, hvad jeg saa ofte tilforn hafde syndet, deels ved altfor megen Snak og Vitløftighed, deels ved mauvaise plaisanterie. Lystighed og Skiemt har jeg alle Dage gjerne gidet høre og læst, men self ingen Talent til af Naturen, og naar jeg gifver mig af dermed, veed jeg, at det skeer invita Minerva, og kommer ofte saa à propos som en knyt Næve i et Øie. Vitløftighed i Talen og Skrifven er mig langt mere naturlig; thi den, som er langsom i Forstand, kan ingen Ting kort befatte, og dernæst rerum inanes, verborum plerumque pleni et abundantes. Men min sidste underdanige var et Nytaarsynske. Slight har mange Raisons lært mig, at gjøre korte. Ynsker og Bønner maae være fyndige men korte. Det er endog i det Slags Complimenteren, hvor manges En kommer forfærdeligen til kort, naar han vil gjøre Vold paa sin Natur, og lægge mere Veltalenhed for en Dag, end han virkelig har i Eie og Forraad. Men hvorledes jeg end maa være sluppen fra mit, saa veed jeg dog visseligen, at det var reent uhykkelsk og af inderste Hiertens Mening hvert et Ord, og hvis jeg for Gud var saa retfærdig, som min Bøn var alvorlig for D. E., skulde det nok give sig i Tiden, hvad den havde formaaet til D. E.s og alle deres troe Tieneres Fornøielse, til Deres Misunderses bitre Harme, og til Alles og Enhvers Forundring. Hendes Høi-gravelige Naade Fru Statholderinden skulde vel da endogsaa selv sige (i hvad Tanker hun nu kan have om sin ringeste Client), at hun aldrig havde troet, at der boede saa meget Godt i det galne Menneske.

Den Artikel i Deres H. G. E.s høistærede, som angaar Deres Hr. Søn², som endnu er i Genève, er sandeligen rigtig, og god Betænkning værd. At han skulle blive der længer, i saa forvirret og urolig en Tilstand af den kiære Republik, tør jeg ikke raade til. Thi omendskiøndt det kunde være foruden al Farlighed for hans Person, at Messieurs les Tamponneurs et les Citoyens haardrogedes lidt undertiden, saa synes mig dog, at disse Troubler og Alarmer begynde igien alt for tidt, og naar man mindst tænkte dem, at være stillede, vaagne op paa ny.

¹ I Begyndelsen af Aaret 1737 havde Gram sendt Rantzau et (nu tabt) Brev, der kun indeholdt almindelige Nytaarsønsker, og som rimeligvis har været af lignende Indhold som Brevet Nr. 22. I et meget spøgefuldt Brev af 12te Januar 1737 lod Rantzau Gram vide, at den Slags Breve brød han sig ikke om at faa. Derefter fulgte det her meddelte Brev.

² Rantzaus ældste Søn Grev Otto Mandrup Rantzau (1719—1768), senere Geheimeraad, Assessor i Højesteret og Stiftamtmand over Island og Færøerne. Mr. Poulsen var hans Hovmester.

Det kunde altsaa snart hænde sig, at de gik videre, end Nogen kunde forestille sig; og hvo veed, hvad Ulykke Staden kan forestaae, og om ei disse Dissensions imellem Øvrighed og Borgere kunne drage efter sig den Stads, saaledes som tilforn andres, totale Ruin? Deres Nabokonge af Sardinien torde vel komme i Legen med, førend han engang blev indbuden. Men, foruden at ansee de godt Folks i bemældte Republique deres Sag, med Statsmands Øine, som jeg overlader til klogere Folk, da naar jeg betragter den unge Greve Rantzaus Tilstand, kan jeg, som en simpel Skolemand, let kiende, at den, ved slige Omstændigheder, ikke kan være, i alle Maader, efter Ynske. Thi ved slige Stadens Desordres kan det umuligen andet være, end at de unge Mennesker tabe en skrekkelig Tid, ved at høre efter, og distraheres ved alt det Ny, som passerer, fortælles og ræsonneres om, saa længe disse Opløb vare, og end længe derefter. Mr. Paulsens Relation endog bære Vidne, om det jeg siger; han for sin Person har været saa attentif til hvert et Skridt, den ene saa vel som den anden Part har gjort, at jeg maae slutte, det der har kostet ham en god Deel Tid, at samle les materiaux dertil, baade af sine egne Observations og af Andres Relations, foruden den, som er anvendt paa, at sætte dem tilsammen, og giøre en Piece deraf, som kunde fast staae jevnside med les lettres historiques de Mr. Pelison, hvis den var paa saa godt fransk, som den er ellers ordentlig og vel circonstanciée. For dennes Communication takker jeg underdanigst. og lader den derhos tilbagefølge.

Men saa let som det er mig, at see, det D. E. har stor Ret i, at kalde Deres Hr. Søn fra bemældte Sted, saa uvis er jeg i, at determinere, hvorhen han igien skal sendes. I Frankrig veed jeg ikke, at der er noget Akademie for unge Cavaliers bekvemt og nyttigt, uden det samme. De andre ere kun for Advocater og Medicis. Luneville var derimod et incomparabelt Sted, og som ingen findes mere lig til i Verden i vore Dage; sed de mortuis et non entibus jam non quæritur. Om England er og ligesaa lidt at spørge, som om Italien. I Holland har jeg alene tænkt paa Utrecht; thi i Leyden er det mere skadeligt, end gavnligt, formedelst et uhøfligt, sludderagtigt, og halv liderligt Væsen, som der har Overhaand, fast paa sin Jenaisk. Men der fattede i Utrecht paa andre Exercicer, end de som høre til Scedia, og deres Meriter ere ei heller saa gode i elegantioribus litteris, som i forige Tider, men mere skikkede for Advocater end for Cavaliers; Og hvad Jus publicum angaaer, da følges overalt Vitriarius, som er Keiseren aldeles hengiven, og circumciderer Principibus deres Jura allevegne, med hvilke principis at imbueres en Dansk Cavalier ligesaa lidet er tient, som en Tydsk. Altsaa seer jeg ikke andet, end saa længe her endnu

skal lægges Grundvolde i det Ene saavelsom i det Andet, faer man, naar Sted skal skiftes, at søge i Tydskland. Og iblandt alle tydske Universiteter og Academier kan allene tre undtages, til at reflectere paa, og giøre Valget iblandt; nemlig Leipzig, Halle, og det ny anlagte Göttingen. Men der falder ved hvert af disse tre Noget at betænke, naar ethvert Steds Fordele, saavelsom Ubeleiligheder lægges til sammen og ponderes. Leipzig saavel som Halle have begge skønne Docentere; i Studeringer er der ingen Ting, man jo finder Lærere i, det være, hvad det vil. Jeg troer end ikke, at nogen Slags Execicer fattes sine gode Mestere, i det mindste ikke i Halle. Men D. E. veed selv, hvad der er paa den anden Side, at erindre; hvor opfyldt Halle er med urolige og vilde Mennesker, af fornemmere saavel som af ringere Stand, og hvad for et Huus der iblandt ligger imellem Garnisonen og Akademisterne i disse Aaringer. Messerne i Leipzig borttage en heel Hob Tid, bringe de Unge i en Sværm og Vidtløftighed, ikke at tale om de Forførelser, af genio loci, hvor Qvindfolket saavel som Mandfolket er vellystig i en høj Grad. Göttingen er, som D. E. veed, nys begyndt, og neppe endnu et to Aars gammelt Academie; men det er anlagt med Fornuft, og har allerede ret gode Miner til, at blive noget Godt. Dens Professorer der paa Stedet ere ud-søgte allevegne fra, og hvad Jura, Historien, belles lettres og Philosophien angaaer, da kan man vel sige, at den har dem saa gode, som noget andet Sted; allermeest hvad Jus naturæ og Jus publicum item Historiam omnis generis og elegantiores litteras vedkommer.

Mig er og forsikret om de andre Excercicer, at Kongen af England har beskikket en ganske habil Berider, eller Staldmester, med stor Gage. Der skal findes allerede et Antal af 600 Studerende, hvoriblandt tredive Cavallierer eller mere, Rigsgrever og Andre af Noblessen, hvoraf de fleste vel er Lüneborgere og Hannoveranere, eftersom det for dem fornemmelig er stiftet. Byen er ellers i sig selv ikke synderlig, Borgerskabet plump og impoli, aldeles tvertimod Leipzigersnes Natur. Men derudi dedom-mageres Academisterne ved Professorernes Selskab, der have seet Verden, og vide særdeles vel, at leve; og som tilmed have indrettet imellem sig og de fornemste Academister visse Samlinger, om Ugen to eller tre Gange, hvor altid en eller to Professorer indfinde sig, eller flere, drikke Kaffe og Thee, men aldeles ingen Viin, ræsonnere, spille iblandt, conferere om smukke Ting, nouvelles litteraires, decouvertes etc. Er der og nogen artig Officer i Byen (saasom der ligger et Regiment i Garnison), saa indfinder han sig med i Selskabet. Fast alle Professorerne ere mig af Reputation eller deres Skrifter bekjendte.

I det theologiske Facultet er Hr. Magnus Crusius¹, en Holstener, som har været Dansk Legationspræst i Paris².

D. E. vil vel have, eller har maaske allerede havt, Forundring over en vidtløftig Detail af et Sted, som endnu ikke har gjort stort Brui i Verden. Og just derfor er det, jeg har meent mig, at være pligtig til at beskrive det des nøiere; fornemmelig efterdi jeg ei kunde vide, hvorledes D. E. kunde være sindet, ihenseende til de to andre Stæder, Leipzig og Halle. Disse tvende ere saa bekiendte, at derom behøves ikke, mere at fortælles. Göttingen derimod locus obscurus et antehac incognitus, saa at ipsa novitas har foranlediget os her, at spørge enhver Fremmed og Reisende derom; helst da Mange, i Begyndelsen spaaede ikkun slet om dette Hannoveranernes Institut; hvilket Jugement man dog havde al Raison til, at holde suspect, saasom det vel mærkedes, at det kom fra deres Misundere, Lipsiensers, Hallensers og andre omliggende Universiteter og deres Venner etc. Kongen af Preussen har og været saa forbitret derover, og forunder aldrig Forfremmelse til Nogen i sit Land, som har været i Göttingen. Men alt dette gaaer os ikke an. Den bedste Oplysning maae jeg dog have den Ære, at fortælle D. E., hvorfra jeg har hentet om bemældte Sted. Her har paa nogen Tid opholdt sig (som De vel maa have hørt) Hr. Kammerherre Bernstorff³, som nu gaaer til Regensburg i von Holstens Sted, og reiser herfra paa næstkommende Tirsdag. Med ham kom i Følge herhid fra Hannover, da han reiste derigennem, hans og hans ældre Broders forige Guverneur, ved Navn Hr. Keyser, un très sçavant homme, et déjà bien connu dans la République littéraire, par un excellent ouvrage, qu'il publia en l'an 1720, i 8vo, sous le titre: Antiquitates selectæ septentrionales et Celticæ. Samme Mand har reist overalt i Europa, baade med Messieurs de Bernstorff, og ellers siden paa sin egen Haand, saasom han lever nu privatus uden Ambition, og uden nogenslags Bekymring, med en pension viagere paa 500 Rdlr., af den gamle Geheimeraad Bernstorffs Generosité. Jeg har, imedens de her have opholdt sig, nydt den Fornøielse af hans Besøgelses et Par Gange eller tre om Ugen, og havde gierne ønsket Continuationen deraf. Car il est d'un fort bon et agréable entretien, et il m'a raconté une infinité d'anecdotes de presque toutes les cours de l'Allemagne et de l'Italie; saa at hvis jeg kunde have Tid,

¹ Magnus Crusius (1697—1751), født i Slesvig By. død som Generalsuperintendent i Harburg.

² Gram nævner nu de forskellige Professorer ved Universitetet i Göttingen, men dette Afsnit af Brevet udelades her.

³ Johan Hartvig Ernst Bernstorff (1712—1772) repræsenterede 1737 Danmark ved den tyske Rigsdag i Regensburg.

at skrive vore Conversationer op, og bringe dem i en Recueil, skulde jeg ikke tage tre saadanne Bøger som Baron Pölnitzes¹ Memoirer derfor. Siden jeg med sidste nød den Ære af D. H. G. E.s Brev, har jeg, med Forsæt, indgivet mig med ham i Samtale om Universiteter, og, foruden hvad jeg tilforn kunde vide, erkendigt mig om deres Dyder og Svagheder, det Stærke og det Usunde, som ved ethvert af dem findes. Ikke at jeg jo forud noksom var undervist af ham selv, af vores, endog længe før Juul holdte, Samqvem, at han tog sig meest Göttingen an, og at den laa ham paa Hiertet fremfor alle andre, saasom han er en af dem dette Anslag er kommet fra, og som Geheimeraad Münchhausen har betient sig meest af, til at sætte det i Værk og Form. Men jeg har fundet mig ved saa mange Raisons, og Svar paa mine Indvendinger og Objectjoner, næstendeels overvunden, saa at han maa være saa partisk som han vil, saa kan han dog ikke letteligen refuterer, men maae have Ret i Hovedsagen. De Herrer Professorer ere bekiendte Folk, og paa et saadant nyt Sted kunne ikke nær være indsnegne saa mange Fordærvelser som paa de gamle. Og de nye Koste feie gierne bedst, siger Ordsproget. Jeg lader det da aldeles over til D. H. G. E.s gode Betænkning, hvad derved videre kan falde at agte.

Om den certamine velari in mare Baltico er og bliver endnu den samme Uvished her nede som hos dem deroppe. Begge Partierne Benstrupianer² og deres mægtige Vederparter staae hver paa sit Nip, og sige, at det er endnu klippet. Men dette gjør dog nogen Forskjel og kan ikke nægtes, at Benstrupianerne have bekommet, ved dette Certamen en Fordeel, hvilken de andre aldrig havde tiltænkt, eller forundet dem; nemlig, at deres Skib er declareret ligesaa godt, som det andet, hvilket var langtfra det Mundheld, der havdes tilforn om bemældte Skib Oldenborg, nemlig at det var udygtigt, vanskabt, maatte hiælpes med Tasker, at sætte paa Siderne, eller slet casseres af Kongens Tieneste, og sælges til det Asiatiske Compagnie. Nu hedder det derimod: At Commandeur-Capitain Tønder har gjort en forunderlig effort, i at bringe dette Skib til Lystring, at det har gjort alle Prøver saa godt, som det af sin egen Natur og efter sin Skabning og Construction, aldrig var kapabel til, hvis han ei havde været derpaa, og med en stor Adresse, Mængde af Mandskab, ja selv at tage Haanden i med, tvunget det der-

¹ Den bekjendte Eventyrer Baron Karl Ludvig Pölnitz (1692—1775) har udgivet flere Bind Memoirer.

² Tilhængere af Knud Nielsen Benstrup († 1742) Søofficer og Skibskonstruktør. Om hans Strid med Grev Fr. Danneskjold-Samsøe, der 1738 førte til Nedsættelse af en kgl. Kommission med det Hverv at bedømme Benstrups sidste Nybygning Orlogsskibet »Christianus Sextus«, se Garde: Sømagtens Historie 1700—1814.

hen. Men dette beviser 2 Ting: 1, om Tønder, at han er ingen Hexemester, thi ellers behøvede han ei, at bruge saa stor Force af Mandskab, og af Arbeide; 2, om dem, som have ført Oldenborg tilforn, scil. Gyntelberg, at Metaphysici have Ret i dette Axiomate: *Vitium in causa dirigente sæpe redundat in materiam et causam instrumentalem*; hos mine Landsmænd hedder det: Kniven er god nok, men Haandelaget duer kun lidt. Derfor, hvad som er blevet indført i Aviserne, til Alles Efterretning, om begge Skibes egalité, det drage Benstrupiani hen til deres Avantage, og bruge det som en aftvungen Bekiendelse af deres Fiender; thi Enhver veed, at Bogtrykkerne have indført det efter Forskrift og Ordre, hvorfor og Sammenstemmelsen imellem Madame Wielands og Høpfners Avis, i denne Artikel, er saa kiendelig. Og Benstrupiani soubçonneres ei engang for bemældte Avis; thi dertil have de hverken Courage, eller Myndighed mere nu om Dage. In summa her skal være og blive Strid og Passioner, enten det gaer saa eller saa med Kongens Tieneste.

Imidlertid har Benstrup siddet hen i sin forige Forvaring i Castellet, ligesom upaatænkt, indtil nu for en 14 Dage siden, da Greve Danneskiold besøgte ham i Arresten, og var alene hos ham over en Time. Siden er ham accorderet Pen og Blæk, til at skrive. Der siges, at det er skeet efter er Avêu, han skal have gjort, at han havde Admiral Bildes Ordre (nogle sige skriftlige Ordre) til at sætte det raa Tømmer og Biælker i Christianus Sextus, hvorover den store Klage har været. Og mener man da, at efterdi Greven saaledes har faaet, hvad han ledte efter, nemlig at faae noget fast imod Bilde, slipper Benstrup, og den Anden bliver ulykkelig; sed hæc, ut secretissima tantum in aurem insussurrantur. Til Justitsraad Bing, som er, næst Greven og Schoutbynacht Suhm, den allerstærkeste Adversarius Benstrupii et omnium Benstrupianorum et Rosenpalmianorum, har jeg ikke tordet sige et eneste Ord om denne sidste Raison; nemlig hvorfor Benstrup nu tracteres mildere, end tilforn, og maae have Blæk og Papiir. Men dette iblandt meget Andet, har jeg ei kunnet bare mig for, at sige ham — at i 2 Aar, medens der er blevet kivet og skjendet, kunde der vel blevet bygget flere Skibe, end det ene Fyen, til Kongens Flaades Forbedring, da den saa høiligen dertil trænger.

Fra Holland har jeg i disse Dage havt Brev, at den første Part af Bibliis Naturæ Svammerdammii¹ er færdig, og kan mod Sedlerne affordres, hvorfor min Commissionær begierer min Ordre dertil. Jeg skal da ikke forsømme D. E.s Exemplar tillige

¹ Den hollandske Naturforsker Jan Svammerdam (1637—1685). Hans Hovedværk »Biblia Naturæ« blev udgivet 1737—38.

at affordre. Hvis de godt Folk med den anden Part vil bie endnu lige saa længe, da er det lidet Plaisir, at subscribere paa saa langsomt et Haab.

Jeg veed, at D. E. har gode Commissionærer, til at forskaffe Dem alleslags af de smaa Franske Bøger, som Damerne have til Tidsfordriv, og Mandfolkene til, at hvile sig imellem Arbeidet, eller og læse sig i Søvn ved. Til min Connoissance kommer neppe den fjerde Deel af Sligt. Deriblandt har jeg dog kastet et Øie i efterfølgende: Les Lettres Juives, l'Histoire de Don Innigo, som er Ignatii Loyolæ Historie, velskreven, le Bachelier de Salamanque, le Doyen de Killerine, l'Histoire de Prince Titi, l'Almanach du Diable pour l'Année 1737, imprimé aux Enfers, avec approbation et privilege etc. etc. Den sidste læser man nok om i Gazetterne, hvorledes de ere efter den fattige Autor, saa at hvis de faae ham fat, skikke de ham for Tiden til Helvede; endskiøndt jeg ikke troer, at han har fortient det mere end en stor Deel andre Satyrici; au contraire, han er en altfor uskyldig og opbyggelig Satyricus, for en Dievel at være. I Paris kunde de have Aarsag, at være vrede paa ham, dog ei nær saa meget som vore Forfædre i Danmark paa Jacob Worm¹, der blev sendt til Ostindien. Men udenfor Frankrig (saavelsom hos de fleste godt Folk deri) er han uden Forargelse og mere nyttig, end skadelig; der fattes os her alene en Nøgle, til at forstaae en heel Hob af hans Predictions, som i Paris ere très claires.

Langt værre Straf synes mig, at den Autor til l'Histoire de Prince Titi kunde have fortient af det Engelske Hof, hvis han kunde overbevises, at ved le Roy Guinguet og la reine Tripasse forstaaes Kongen og Dronningen af England, som Mange holde for, ihvorvel han har saaledes deguiseret sin Roman, og gjort en Conte des Fées deraf, faaet Approbation og kongelig Fransk Privilegium derpaa, og repræsenteret Prindsen af Wallis (som er Prinds Titi) og alt det Øvrige der saa ukiendeligt, at Ingen kan hefte ham derved. Herre Gud! hvad kunde man ikke ogsaa hos os finde Materie i Overflødighed til saadanne Oeuvres, Histoires, Lettres Juives og Almanachs de Diable, dersom vore Skribenter ville arte sig og duede noget; her ere ligesaa vel Comtesses et Marquises, som gives, at snakke om, unge og gamle, Vestales, qvi font des malheureux poupons, Geistlige, som slides og rives, slette Autorer etc., som paa andre Steder. Men her er mere, end paa noget andet Sted, Hold paa Folkets Mund og Pen. Og jeg maae, førend D. E. bliver mig

¹ Jacob Pedersen Worm (1642—1693), Præst og Satiriker, blev 1681 for Majestæts-Fornærmelse dømt fra Livet, men Dødsdommen formildedes til Forvisning til Tranquebar.

altfor unaadig, lægge Hold paa min, for ikke ganske at forspilde den dyrebare Fordel, at kaldes med al uafadelig Devotion
 Deres underdanigste og hørsommeligste Tiener
 H. Gram.

Kjhbvn., den 2. Febr. 1737.

P. S.

Det overalt bekiendte Nyt, saasom om begge Mesdames Krabbernes og nok en gammel Frues S. N. Admiralinde Reetz¹ Død, om den unge Greve Reventlows og Frøken Bothmars Giftermaal², om de ubodelige og uhørlige Skader af Stormen, skriver jeg Intet, saasom jeg veed, at D. E. og Fru Statholderinden, noksom faae Sligt af Andre.

65.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
 Naadige Herre.

Jeg bør og tør ikke længer opsætte min Pligt i, at besvare D. H. G. E.s meget naadige Skrivelse af 17de hujus, som jeg igaar havde den Ære at bekomme. D. E. beder jeg alene underdanigst, at De gunstigst ville tage til takke med den Korthed, som jeg nødvendiggen, for visse Forhindringers Skyld, i Dag, maae bruge, da jeg en anden Gang ei skal efterlade, at oprette dette med mere Vidtløftighed, saafremt dog jeg tilfulde kunde være forsikkret, at min, undertiden derudi brugte Frihed ikke var D. E. mere til Fortrydelse og Væmmelse, end til Behag.

Om Mr. Paulsens Brev, som herhos tilbagefølger, maae jeg tilstaae, at han har ret vel vidst, at ornere og smykke Sagen; ja, jeg troer end ogsaa, at han har Ret i Alt, hvad han skriver til Stedets Berømmelse; saa at jeg derudaf mere bliver bestyrket, til fremdeles at tilraade godt Folk, at sende deres Ungdom til Genève. Men derom er nu ikke videre Qvæstio hos D. H. G. E. Deres Hr. Søn er, og har allerede en Tidlang været paa det skønne og gode Sted. Er der Noget, at profitere in literis saavelsom in moribus (hvorom Ingen kan tvivle), saa har han allerede havt Leilighed dertil. I Henseende ogsaa til hans Aar, Jugement og Capacité, skulde man fast tænke, naarsomhelst denne Sommer blev ham endnu forundet, det kunde være nok

¹ Karen Reedtz, født Krag, Enke efter Admiral Knud Reedtz, døde den 23. Januar 1737.

² Grev Christian Ditlev Reventlow (1710—1775) ægtede 12. Februar 1737 Johanne Sophie Frederikke Bothmar, Datter af den brunsvig-lyneborgske Gesandt Rigsfriherre v. Bothmar.

og tilstrækkeligt. D. E. har og flere Aarsager, hvorfor De ei agter, at lade ham længe blive der. Aarsagerne ere og saadanne, at enhver Fornuftig bør approbere dem. Og jeg for min ringe Deel, saavidt D. E. har behaget, at referere til mit slette Omdømme, kan ei andet, end give Dem aldeles Ret. Thi hvo vil holde med, at gjøre en god Ting til halvt, naar den er i Gang, til at vorde heel og fuldkommen? Det var, at slippe den paa Halvveien, efter et Aar eller halvandet i Genève, tilbragt inter tyrocinia ista Juris publici et philosophiæ et conversationis (sed inter adolescentes fere) elegantioris, nu straxen, eller om et Aars-tid herefter, at komme hjem. Og at D. H. G. E. ikke vil lade ham sættes til Arbeide hos en Minister, førend han, ligesaavel har Styrke nok i det Tydske, som i det Franske, in eo sane neminem habebit Excell. vestra magis consentientem quam me, hominem etiamsi in Germanica lingua parum versatum, tantumque non hospitem, de ejusdem tamen maxima utilitate ac necessitate pro multis aliis mei ordinis persvasissimum. Ja, hvis aldrig Andet var, end denne Ting at lære tilgavns, nemlig at skrive et godt tydsk Brev, at forfatte en Reduction eller deslige i bemældte Sprog, saa skulde jeg end selv, for min Part, (saa lidet som det end i min Vocation kunde komme mig til Nytte) ønske, at have kunnet anvende et Aars- eller mere Tid under en habil Anfører, paa de Steder, hvor sligt er tilgavns at lære.

Imidlertid kan jeg nok finde det rimeligt, saa og fornødent, at D. E. lader den unge Herre forblive i Genève, indtil imod tilkommende Efterhøst, da alle de nu paabegyndte Ting, hvorom Paulsen skriver, ere absolute. Og at han derpaa, imod Michelsdag, adresseres lige til Göttingen; for Wolffs Skyld at komme til Marpurg kan være godt nok for en Philosopho ex Professo; men for en Cavallier af Hr. Greve Rantzaus Stand og Væsen maatte jeg vel spørge, cui usui? uden til at skræppe og ostentere sig af, at man havde ei alene lært denne Weltbeschrienen Meisters Visdom og Videnskaber, men endog seet ham med levende Øine. Der er nu intet Universitet i Europa, jusqu' à celle de Copenhague, hvor man jo finder Nok af Philosophiæ Wolfianæ sectatoribus, til at lære sig det samme, og til at repetere med sig alle hans Hemmeligheder etc. Og i Tydskland er intet mere gemeent paa hvert et Sted, end at finde Bønhaser en grand nombre i den Wolfianske Viisdom. Ligeledes i Göttingen, hvor den største Forfægter i den palæstra er etableret. Men der er desforuden i Göttingen to Mænd (uden at nævne flere andre) som jeg heller ønsker Hr. Greve Rantzaus Tid spanderet til, end til Wolfianos istos, nemlig Hr. Professor Köhler og Professor Schmausen, den første propter insignem Historiæ omnis et literarum elegantiarum, den anden

propter eminentem juris publ. cognitionem, og begge skrifve ypperlig Tydsk og docere vel. — Schmausens Skrifter deri har man længe approberet, og fundet dem gode, førend han did blev voceret. Og Köhler har en fuldkommen applausum, som han ved mange smukke Bøger retskaffent har erhvervet, medens han var endnu i Altorph. Hiin i Göttingen nyeligen udgivne Reichshistorie er i den Korthed virkelig en af de bedste. —

At der skulde være ringeste Fare for Sølerie eller Smudsig-hed, troer jeg aldeles ikke; hvad der med Tiden kan blive, naar Stedet mere bliver freqventeret, er et andet. Men nu er det in initiis suis, og derfor en stor et exacta observantia disciplinæ et legum. Alt hvad fornemme ere, holde sig til Professorerne, fre-qventere deres Selskaber, og ere ganske afsondrede fra det Ringe og Gemene. Det eneste hvad som Hallenserne og Leipzigerne (der ere fulde af Misundelse over Göttingen) have hidtil fundet at skumle over, er deres Spiisning i Göttingen, nemlig at der ædes for megen Pølse og Medister, og at Kosten ikke er aldeles beqvem for de Oberlandske Maver. For Sølerie og Lider-lighed har man saa lidet beskyldt dem, at der snarere klages over den strenge Opsigt og Contrainte, fast paa den Geneviske Maade.

I Kiøbenhafn veed jeg ikke nogen, som der paa Stæden hafver nogen Connoissance, uden med vores Magno Crusio, som der er Theol. Professor. Men mit ringe Raad skulde være, at Deres H. Gr. Excellence hertil vilde bruge Hr. Cammer-Herre von Bernsdorff, nu Kongl. Dansk Envoyé i Regensburg, som allerbest kunde recommendere Deres Excellences Hr. Søn til sine Venner der i Göttingen og in vicinia. Saa og skulde jeg ikke andet kunde slutte end at Hr. General-Lieut. Schulenburg¹ nok hafver gode Venner der i det Hannoverske, som kunde formaae meget. Dog skal jeg desforuden høre mig om, hvis nogen her kiænder Hr. Prof. Schmausen, og derom gifve D. E. rapport. Hvad jeg selv paa min Side kand udrette eller paatænke, skal ingenlunde vorde sparet af den, der med aller optænkeligste Devotion og uafadelig zele er og forblifver,

Høy- og Velbaarne Herre,

Deres H. Gr. Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 24. April 1737.

¹ Werner v. d. Schulenburg (1679—1755), General, Diplomat.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Eftersom Hr. Conferentz-Raad self sidste Gang befalede mig, at ikkuns skikke herefter hvad Materialia, som jeg fandt nyttige eller fornødne til Chr. IV ti Historiam, udi hvert Aar, til Deres Værk at corrigere eller supplere, paa det De self kunde føre det i Stil, saa sendes hermed hvad der hører ad an. 1633.

Dette er da excerperet af tilforladelige Originaler og Archivis samt Cancellie-Registrarer, saavel som af de oprigtigste trykte Auctoribus.

Og seer De vel self, at det er ikke min Mening, enten i den Orden at overføre det, ej heller med hvert et Ord, naar det kun saaledes mages, ne peccemus in veritatem rei et factorum, hvilket in omni scriptione er min eneste scopus og fra hvilken jeg aldrig skal vige.

Jeg hafver i dette, saavel som i forbigangne annis sprunget meget forbi, som var af ringe Betydning, men holdet for, at hvad som i disse Excerptis er omtalt er res magni momenti i Historien, og at mand, for at faa Rum til dette, kunde forkorte Stilen i endeel af det, som i Deres forige Concept er indført. —

Inden Hr. Conferentz-Raad blifver færdig med disse Materialier, skal jeg stræbe med Guds Hielp at hafve dem paa rede Hænder og exscriberede, der skal bruges til anno 1634.

Jeg forblifver med største Ergivenhed og respect

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad
Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kjøbenhafn, den 11te Maii 1737.

Til Conferentsraad N. Slange.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

I Aftes sildig kom Buddet fra Trykkeriet til mig med den sidste Correctur af hosfølgende Ark til min Giennemlæsning og Paaskrift, efter Sædvane. Men da jeg derudi befandt, at Hr. Conferentz-Raad hafver paa den tredie Side, eller pag. 767 anført og ladet staae det samme, som udi forrige Exemplar var af Dennem skrevet, nemlig at Hertug Christian af Synderborg kom Self til Kjøbenhafn, med sine Brødre, og udi egen Person annammede Lehnet; saa motte jeg herved studse, og bie med min approbation og Paaskrift, indtil jeg bekom nogen Vished om denne Post.

Ligeledes er jeg ydmygst bedende, at jeg motte faae mine Deres Velbaarenhed sidst communicerede Papirer og annotata tilbage, paa det jeg kunde conferere hvor jeg noget motte hafve anmærket i Deres Historie af den Beskaffenhed, at det løb imod veritatem factorum. Thi sligt er mig ikke muligt at hafve nu alt-sammen i Hukommelse, eller at eftersøge og efterslaae i Bøger, Protocoller og Documenter, hver Gang Arkene fra Bogtrykkeriet mig tilsendes; det vilde og gifve for stort Ophold. Det er mig, (som jeg mange Gange tilforn har haft den Ære at sige) slet ikke nu at giøre, hvormeget Deres Historie contraheres og blifver kortere, (endskiønt jeg ei kand negte, jo at approbere Thuanii dictum, som sagde: Historia quo longior, eo melior), men alene, at der intet urigtigt et veritati minus consentaneum maae slippe derind.

Bedende derfor ydmygst om Forladelse for denne velmeente Erindring, og forblifver, næst min ydmygste respect,

Deres etc. etc.

H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 24 Maii 1737.

68.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Deres H. G. E.s med sidste Post mig naadige tilskikkede har jeg altsammen giennemlæst, med Fliid overveiet, og siden i Gaar med et Bud, som var herinde fra Selsøe, til Hans Excll. Hr. Geheimeraad von Plessen udsendt. Jeg tilstaaer billigen, at D. E. kan finde sig udi denne Sag noget embarasseret og raad-vild. De har og aldeles Ret deri, at et ungt Menneske ei bør have sin egen Villie; at en Søn maae lade sig være nok, at adlyde sin Fader, og gaae hen hvor han befaler ham, uden at raisonnere; at han maae vænnes til alleslags Mennesker, at omgaaes; thi han finder ei siden til Omgjængelse Folk overalt, der ere formede à la genevoise; og endeligen at det Tydske Jus publ. og Tydske Sprog vel at skrive og at tale, læres ikke saa fuldkomment i Genève, som paa et Tysk Universitet under gode Anførere.

Men naar jeg derimod overveier de mange andre Poster, der synes at kunne bevæge D. E. til en anden Resolution, da ere de ikke af mindre Betydenhed, men moxen større.

I, Deres Hr. Søns extreme Aversion og invincibile odium for det Göttingske Universitet, indplantet maaske af dem, der gierne ville beholde ham i Genève, bestyrket af mange onde

(vil ei sige hvor rigtige) Relationer om Stedet, der har, som et nyt opkommet Universitet, mangfoldige Misundere og Hadere, er en Torn i Øiet paa alle Professorer paa andre Academier; saa at de gierne skulle paaefinde alleslags Calumnier, til at sværte det med etc., og som nu har gjort saa stærk en Impression hos Deres unge Hr. Søn, at naar han end kom der, og fandt Tingene ganske anderledes, skulde han dog seent og langsomt forvinde denne Indbildning, og føde sig i lang Tid med lutter Harme over sin tvungne Didreise, og med uovervindelig Prævention imod de gode Göttingske Professorer, om han end fik at høre aldrig saa skønne Leçons af dem, ja bedre end af nogen Genevensi Doctore.

2, Deres Hr. Søns gode Conduite paa det Sted, han sig nu befinder, bør jo tages i nogen Consideration, saa at han ei med saadan Slags Tvang belægges, som han anseer for næsten en horrible supplice; havde han forsyndet sig med noget anden Slags Ulydighed, været forsømmelig i sine Sager, eller der var Tvivl om, at han ei kunde nogetsteds eller nogetid ellers lære Jus publ. et linqvam german., da var det en anden Sag.

3, Hans vemodige og ganske respectueuse Breve baade til hans Fru Moder og til D. E., som med Forundring ere at læse. Og hvorledes kan D. E. tvivle paa, at den, som saaledes kan skrive i Fransk, jo kan lære at gjøre det Samme i Tydsk, naar han dertil faaer Øvelse og Leilighed. Men slig Leilighed og Øvelse er jo ikke bunden til Göttingen; men kan findes paa andre Stæder.

4, Har D. E. selv givet sig een Raison, som, i mine ringe Tanker, og er heel rigtig. De kiender hans Vivacité, og Deres egen Frygtsomhed og Inquietude, hvis han paa et, af ham saa forhadt Sted, indfandt sig iblandt en Hob raa Dreng, qvi tous gens de qualité, Comtes et Barons qu'ils seroient, kunde dog langtfra ikke være, at ligne med ham, enten i Forstand, Pfect, Conduite, Maade at leve skikkelig paa, Politesse, og andre smukke Gaver. Ja, at jeg ei skal tale om Andet; der findes maaskee ei Nogen i Göttingen, fra den Øverste til den Nederste, af Professorer eller Andre (uden fortassis den eneste Rougemont) der kan tale eller skrive Fransk som den unge Grev Rantzau. Gud veed, hvorledes det og vilde gaae til i deres Conversations, og om ikke Deres Hr. Søn, ved at mesurere sine Talents med en Mængde fornemme Dosmere deres, vilde da bilde sig en Hob mere ind, end han nu, paa det Sted han er, finder Raison til? Sligt kunde give Leilighed til Et og Andet, og drage Suiten efter sig, som jeg ei kan tænke paa uden Banghed.

Det Forslag, som den Unge gjør, om at komme til Regensborg, sammesteds under den Kongl. Danske Minister, at

lære at exercere sig i Tydsk Skriverie, udi hans Cancellie, og forbedre, hvad han kunde have lært i Jure publico, under en habil Retsadvocat, faaer jeg at overlade til kyndigere og klogere Folk, end jeg er. Jeg forstaaer hverken Tydsk og veed fast Intet in Jure publico. Jeg veed derimod, af hvad som D. H. G. E. tilforn har giort mig den Ære, at betyde i vor Samtale om Deres Hr. Søns ligedanne Propositions i de Tider, at sligt ei finder stor Approbation hos D. E. De har meent, at det gav den Unge kun en Leilighed til Indbildning og Suffisance før Tiden; han skulde tænke sig allerede at være et stort Stykke af en Minister, en Legationsraad i det mindste; agte sig sui juris, et nemini amplius emancipatum, da han tvertimod kunde ansees som ei nok-som funderet i scientiis prærequisitis, atqve adeo impar omni superiori negotio etc.

D. E. maae ei regne mig det saa nøie, hvis jeg gaaer uden for mine Grændser, og, efter mit ringe Begreb, siger min ringe Mening, om endogsaa denne Proposition. Saadan som den er fremkommen og forebragt i hans Brev til D. E., hans Hr. Fader, seer jeg den slet ikke an for, at være født og avlet i hans egen Hiern. En anden Ældre er udentvivel Fader dertil. Jeg vil ikke længe ræsonere derover, og jeg sætter à part, om sligt kan gaae an, og være giørligt eller ikke, at den unge Greve Rantzau kan komme til den Danske Minister i Regensborg, for at lære sig til, med alt det Andet dertil hørende. Men hvad jeg vil sige, er dette, at aldrig skal Nogen, han maae være Tydsk Professor af det bedste Slags eller ikke, bilde mig andet ind, end at jo et ungt Menneske, der har saa godt Hoved, saa god naturlig Forstand, saa megen acquis, og derhos nogen maadelig Fundament in jure publico, kan jo lære langt mere af det sidste Slags i Regensborg, eller paa et andet saadant Sted, hvor praxis Juris publici forefalder og drives uden Ophør, end hos Professores. Og hvad det Tydske Sprog anbelanger, da skulde man længe være paa Tydske Universiteter, førend man lærte det saa vel at skrive, til Nytte i sin Tid i Kongens og Landets Tieneste, som En, der hver Dag maae gaae i Skole og gjøre sine Exercitia Styli et descriptionis under de Ministris publicis, der gjøre alle, eller de fleste, deres Sager i Tydsk.

Efter alt dette seer D. H. G. E. letteligen, for hvilket Parti jeg mig helst declarerte, si res mei foret arbitrii. Jeg bekiender, at have tilforn raadet til Göttingen. Men hvorfor? fordi D. E. holdt det ei sikkert i Genève, propter turbatum tum temporis et inquietum istius Reipublicæ Statum; dernæst for Stedets Dyrhed; item, at Jus publ. og Tydsk lærtes bedre in universitate aliqva germanica; og endeligen, at Göttingen ei var saa vellystig som Leipzig, ei saa opfyldt med vild og ubændig Ung-

dom, og Bursalisk Væsen, som Halle og Jena. Herimod, saasom de fleste fornemme Folk af tysk Nation, der ere komne til Alders, have, i deres Ungdom, matureret deres Studia paa de andre Universiteter, nemlig til Leipzig, Wittenberg, Jena, Halle, Helmstad etc., ere følgelig Venner med Professorerne, paa bemældte Stæder, saa udsprede alt det Onde, der kan optænkes og med største Usandfærdighed fingeres om det arme Göttingen, og den Rusticité og Barbarie, som stedsde har været tillagt de Göttingske Borgere (ita ut olim quoque abierit in proverbium), førend nogen i Verden tænkte paa, at der i Byen skulde oprettes et Universitet, den tillægges nu Professoribus et toti universitati ibidem, da dog hine ere en Elite af godt Folk, og de bedste Mænd, man har kunnet samle fra alle førbenævnte Steder.

Nu da den unge Herre er saa ganske opfyldt med Afsky for bemældte Sted, han maae have Ret eller Uret, saa raader jeg ikke mere dertil. Jeg ønsker ham ellers, saa snart muligt var, i Stadighed og i Arbeide, til at øve de Ting, han alt veed, og, ved Praxis under god Anfører, dem perfectionnere. D. E. veed selv bedst, hvorledes han er kommen til det smukke Fransk han skriver. Fik han En, der vilde gjøre det samme med ham i Tydsken, som D. E. har gjort i det Franske, fra mange Aar af, torde man vel engang vove ham imod en god Deel af de indbildteste Tydske Secretarios.

D. E. beder jeg allerydmygst, at forlade min herudi brugte Fripostighed, samt og min meget confuse Skriven; havde det ei været, at D. E., som De selv siger, haster, og har ingen Tid, at give bort, havde jeg ikke vovet, ved saa ringe Leilighed og Tidsrum, som jeg i Dag har, nogen Sinde til min naadige Herre at skrive. Det er og nu paa det alleryderste Nip af Posttiden — saa jeg knap faaer Rum til at sige, det jeg er, med uødkelig Zele og Troskab,

Deres H. Gr. Excellences
underdanige troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, d. 6te Julii 1737.

69.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Efterat jeg fra Hans Excellence Hr. Geheimeraad Plessen har erhholdet tilbage de, af D. H. G. E. mig communicerede Breve, saa har jeg ei maattet tage Forsømmelse udi deres Til-

bageskikning. Hans Excellence havde jeg, med det Samme, i forleden Uge tilmældet, hvad min ringe Mening var, og som jeg agtede, at svare, nemlig det samme, som jeg, i Dag 8te Dage, havde den Ære, at fuldbyrde; han har alene derpaa mældet, sig Intet at have imod dette mit Videtur at erindre.

I Forgaars, da jeg havde den Ære, at være hos Hans Excellence Hr. Geheimeraad Rosenkrantz¹, var den Norske Post nyligen ankommen, og havde medbragt et Brev til ham fra D. E.; hvorpaa han bragte paa Tale, den Uenighed, som var imellem de høie Hoveder i den Bergenske Stat, og hvad D. E. havde forrettet, til samme at befredige. Jeg maae tilstaae, at de Vedkommende, som ere blevne straffede, have yderligen nok fortient det, og ringet derefter, og at alt, hvad der er kommet paa Klæderne, som man siger, er blevet spildt. Medens derom hos høibemældte Hans Excellence blev talt, kom en fremmed Mand ind, saa at denne, mellem os nys begyndte Diskurs ei blev længer. Thi ellers havde jeg villet give mig den Frihed, at spørge om udi disse Actioner havde været flere Personer interesserede, end Stiftamtmanden, som patiens, og Bispem og Præsidenten, som agentes; fornemmelig, om min gode Ven, Hr. Assessor og Rector Steensen² havde, paa nogen Maade, taget Deel i disse Optøyer? Hvad der gjør mig saa curieux, er meest dette, at jeg veed, det bemældte Steensen har havt en Hob at bestille i en kongelig Commission Byens Væsen angaaende, og dernæst, at han staaer kun slet anskreven hos Stiftamtmanden i Bergen. Denne sidste gode Herre skal derimod have taget Conrectoren sammesteds Hr. Haberdorph³ i særdeles Faveur, og at der imellem Steensen og bemældte Haberdorph ligger et galt Huus, er temmelig bekiendt. Ihvorvel nu Steensen ei alene er min Ven, fra nogle og tyve Aar af, er en virkelig lærd Mand, og har givet ypperlige Prøver af sin fuldkomne Dygtighed til det saa høitmagtpaaliggende Skoleembede fremfor de Fleste i begge Riger, Haberdorph derimod ikke kan være min Ven, og har (ei at mælde om Andet) engang saa godt som undsagt mig, for det Testimonium publicum han bekom, Anno 1729, fra Universitetet, hvilket jeg bekiender, at være det værste og slemmeste af mange hundrede, som jeg har skrevet, dog bedre end han det havde fortient (aliter vero scribere non potui, nisi veritatem et officii religionem voluisssem prodere), uagtet siger jeg, alt dette, samt adskillige Ondskaber, som jeg fra Andre end fra Steensen har fornummet og spurgt om og fra ham, — saa skulde

¹ Ivar Rosenkrantz (1674—1745) til Rosenholm, Statsminister.

² Jacob Steensen (1694—1749), Rektor i Bergen, Grams gode Ven.

³ Mathias Albert Haberdorph (1698—1762), Conrector i Bergen, senere Stiftsprovst i Christiania, var bekiendt for sit stridbare Sind.

jeg dog aldrig findes partisk i denne Verden, til at holde Steensen undskyldt, hvis han, i disse turbis, havde været med, at gjøre Stiftamtmanden Fortred og Uret.

Steensen har, paa et Aars Tid eller mere, udi sine Breve til mig, ført bittere Klager over bemældte sin Conrector. Jeg har svaret moderat, raadet ham til Taalmodighed, og trøstet, at hvis en saadan Adversarius ei stod til, at gjøre god med venlige Forestillinger, saa fournerede han vel engang, med sin Dristighed i det Onde, et slags Middel til Afhiælpling. Men tilsidst udi dette Foraar skriver han mig et Brev, hvilket, ved denne Leilighed er faldet mig ind, at communicere D. E., allermeest fordi naadige Herre selv derudi er nævnt. Jeg veed vel, at jeg herudi gaer videre end jeg af Steensen er tilbetroet, som vel nødigen skulde have alt dette saa rent aabenbaret for D. E. Men derimod seer jeg og ikke, hvorfor jeg skulde holde enten dette, eller noget ringeste tilbage, hvormed jeg kunde vise, at jeg uden nogen optænkelig Reservation og med den yderste Pligt og Forbindtlig-hed stedse lever,

Høi- og velbaarne Naadige Herre
Deres etc.

H. Gram.

Kbhvn., d. 13. Julii 1737.

70.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

At D. H. G. E. ikke har mishaget mine, udi bedste Mening fremførte, Raisons for Deres Hr. Søns Forblivende i Genève, kan ikke andet, end meget glæde mig. Jeg er endnu mere udi samme min Mening blevet bestyrket, ved de tvende, mig tilsendte, Breve, som derhos underdanigen følger tilbage.

Den udi samme D. E.s gunstige Skrivelse mig givne Commission, angaaende den unge Hr. Baron Niels Krag Juel¹, har jeg ogsaa forrettet, saavidt som til mig kan staae noget sligt Ærinde, paa et fremmed Sted, at faae udrettet. Saa hastigen havde det dog vel ikke skeet, hvis ikke det var træffet saaledes, at en Professor fra Lunde-Academie havde indfundet sig just her i Byen, og just saadan En, som man prætenderer, at være den eneste, hos hvilken man beqvemmeligen kan have saa unge Mennesker lagte i Pension og til Lære der paa Stedet. Samme

¹ Baron Niels Krag Juel-Rüssensteen, Søn af Rantzaus Søster Ida Anna Rantzau og Lehnsbaron Ove Henrik Juel-Rüssensteen til Baroniet Rüssensteen. Den unge Mand, der var født c. 1721, levede endnu 1747.

Mand hedder Magister Bilsteen, er Extraordinarius Professor Theologiæ, og udentviwl Ordinarius Philosophiæ, forretter i Theologia partes academicas Episcopi, ligeledes som Præpositus Communitatis her forretter Episcopi havniensis, in academia nostra, legendo et disputando. Bemældte gode Mand har tilforn været Informator eller Hofmester, i mange Aar, hos nogle illustres Svecos, iblandt andet hos General Adlerfeldt, og er overalt kiendt og afholden i Skaane, især hos de faa reliqvias veteris nobilitatis nostræ, saasom Hr. Malthe Ramel, Oberstlieutenant Trolle, etc., hvilket og den sidste (Hr. Trolle nemlig) fortalte mig selv, nu sidste 11te Junii, da han var her, givende Mag. Billsteen et særdeles godt Vidnesbyrd. Jeg kan og sige, udi et Par Ganges Conversation her hos mig, at have fundet meget god Fornøielse; han har gode Studia, er poli, og fattes Intet af hvad, man hos saadan en Mand bør søge, unge Folk til Nytte og Opbyggelse. Det mærkeligste er endnu ved ham og hans Huusholdning, at han er gift med en dansk Kone, som er afgangne Borgmester Frises Datter i Odense¹, den for sin Lærdom i Latin, Græsk og Hebraisk, etiam Poesi et nescio quibus non disciplinis, berømte, fordm Pige og nu Kone. Hun efter Faderens Malheur med den store Odenseiske Proces maatte søge sit Brød i Conditioner, og blev engageret i Tieneste hos General Adlerfeldt i Skaane for Françoise, hvor hun, og denne hendes nuværende Mand, fandt Leilighed, at slaa deres Pialter sammen. Tilligemed hende har han hendes Søster i Huset, samt en Dansk Pige. Altsammen concurerer til, at gjøre Logementet saa meget behageligere for en ung Dansk Cavallier, cæteris paribus, und wenn nur alles in Ehren zugeht. Jeg har da spurgt Manden, hvad Omkostningerne kunde være i det nøieste; han har svaret 100 Rdl. udi Danske Penge, for Logement, Kost og al Opvartning, Ild, Lys, samt og for Lære udi det samme. Efter min Mening er det ikke dyrt; jeg har og spurgt, om Tiener giordes fornøden at holde? Han svarede, nei; og at Tiener ikke kunne nytte til andet, end at gaae bag efter ham paa Gaden; thi i Huset skulde han ei savne nogen Opvartning, saa lidet som de andre Cavaliers, som han allerede har i Pension og Lære paa samme Fod; men hvilke dog ere noget videre avancerede, end D. E.s Neveu. Dennes slette Profect var han bange, at maatte obligere ham til, undertiden at tage en Studiosum til Hielp i Information, som paa det høieste kunde koste en Snees Rigsdaler.

¹ Jørgen Christensen Friis (c. 1666— c. 1730), Borgmester i Odense, afsat ved Højesteretsdom af 23. Marts 1728. Datteren Lykke Sophie Friis (1699—1747) blev gift med Dr. Gustav Ernst Bildstein, Adjunctus Theologiæ i Lund, Provst og Præst i Hareberga og Sandby. Hun omtales i Schönaus Lærde Fruentimmer pag. 626—63 og 1545—47.

Jeg vil da herom vente D. E.s naadige Resolution, som Manden begierer med allersnarest at vide, paa det han ei skal love Logement og Resten bort til Andre, helst Michelsdag nu er paa Tiden. Derfor har jeg og maattet haste, uagtet denne Dag er mig overmaade travl. Og er uafdelig

Deres Excellences underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kbhfn., den 3 Aug. 1737.

P. S.

Han sagde mig ogsaa, at der var hos de andre Professorer ingen Leilighed, uden hos Professor Juris Neermann; men han baade er dyrere, og tager Ingen an, uden de, som ere videre, og kan profitere ex lectionibus ejus juridicis. Han siger og, at hafve haft den Ære at see Deres H. Gr. Excellences Frøyken-Søster paa Malthesholm hos Hr. Ramel — saa at de ogsaa kiænder ham.

71.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

At jeg har saalænge indeholdt med mit underdanige Svar paa D. H. G. E.s sidste meget Naadige, er skeet i den bedste Meening, for ikke at falde D. E. alt for ofte ubeleiligt, efterdi jeg dog om Hovedsagen, D. E.s unge Neveu betreffende, ikke kunde give noget fuldkomment Svar, førend jeg havde erholdt Resolution af Prof. Bildstein.

Da den samme endelig, i Dag, er mig tilhændekommen, gjør jeg mig den Ære, min underdanige Pligt at efterkomme, og at sende derhos samme Hr. Bildsteins Svar in originali, hvoraf D. E. gunstigt kan erfare, paa hvad Vilkaar den unge Herre sammesteds kan vorde antagen, saafremt dermed endnu til næstkommende Paaske kan have Tid og Ophold.

D. E. seer endogsaa af Brevet, hvor fremmed Manden gjør sig for det Rygte om Desordre i bemældte Academie. Jeg skulde troe, at han derudi har Ret, saasom vi herovre aldrig have hørt eller spurgt det Ringeste om deslige turbis. Mr. Skutenhielm nægter det ogsaa ganske aldeles; og saavel udi denne, som for-gangne Aars Sommer, have visse, mig velbekiendte, Studiosi, samt andre skikkelige Folk, tam ex nostratibus quam ex tran-seuntibus germanis, været derovre i Lund, hvoraf Ingen ved Hiemkomsten har berettet det Allermindste om sligt.

Jeg er da baade i den Henseende, langtfra at afraade D. H.

G. E. dette Forsæt, saa og i Henseende til Prof. Bildsteins egen Person, som er en artig og smuk Mand, og i sit Væsen og Exterieur ligesaa propre, som hans pictura literarum zürlig (hans fransøske Stil vil jeg ikke tale om; thi den staaer og falder for en bedre Dommer, end jeg er). Og hvis D. E. fremdeles bliver derved, saa vil jeg vente paa Deres naadige Ordre, hvorledes med Manden at kunne komme til nogen Slutning; hvilket, efter mine ringe Tanker, var vel bedst, at det skete ved skriftlig Contract, efter hans eget Forslag. Manden (Prof. Bildstein), ut hoc in transcurso addam, er ellers og ingen slet og ret Karl, saasom jeg eller andre Kluddrere; thi han er født liflandsk Adelsmand, ex antiquissima gentis ejus nobilitate, hvorom Skutenhielm, der har kiendt ham og hans Forældre i Stokholm, har forsikret mig; sigende derhos, at det begynder, at blive Mode i Sverrig, ligesom i Mecklenborg og Pommern, at Cavaliers studere til Præste- og geistlig Stand. Han selv lod sig ikke mærke derom; om det skete af Modestie, eller af Skamfuldhed, skal jeg ikke sige. Sufficit, si vel hoc nomine educandis nobilibus tanto aptior videri queat.

Den Communication af D. E.s Hr. Søns Correspondance og af hans Professorers Breve har jeg, som saa meget Andet, anseet som et dyrebart Beviis paa min naadige Herres særdeles Tillid til mit, endskiøndt altfor ringe, jugement. Og hvad skulde jeg vel bedre herom kunde dømme, end hvad som D. E. selv saa grundigen har observeret, angaaende den Confusion i dette studio juridico, hvor ikke allene Mr. Necker, men fast alle tyske Professoros juris, have for Sædvane, simul et semel, og paa visse Timer hver en Dag, at tradere den selvsamme unge Cavallier eller Studioso Jus naturæ, Jus publicum, og Jus civile, det ene om Morgen, det andet om Middagen, og det tredie om Aftenen. Jeg har ofte ladet mig mærke derom i Discurser med vore hiemkomne Unge, at jeg umuligen kunde begribe saadan Conduite. At de gode Mænd, som forstaae disse og end flere Videnskaber, holde Collegia i dem alle, har vel Ingen Noget imod; men at en tyro og novitius skal paa engang mænge dem i Hob, er noget Urimeligt. D. E. har derfor største Ret, at Jus naturæ bør være første Grundvold; og imedens den lærtes, kunde man tillige hos en anden Mester gaae Historien og Status regnorum et rerum publicarum igiennem; thi saa havde man præmitteret præmittenda til Jus publicum derefter at foretage. Ja endog førend man gik til Jus publicum, burde et Compendium Institutionum Juris civilis igiennemgaaes, ei paa den pedantiske og almindelige Maade; men saaledes som Prof. Kressius og visse Andre have, i vore Tider, udsøgt det Bedste, og Qvintessensen af Alt hvad borgerligt er, og kan være til Nytte for hver Stands og hvert Lands

Folk at vide, og employere siden i alleslags Sager, Scriptis et controversiis, tam publici quam privati Juris. Men saa meget jeg, i denne Post, er enig aldeles med D. E., saa meget beder jeg om Forladelse, at jeg ikke fatter, hvad naadige Herre har at erindre imod Burlamaqui, hans Raisonnement; thi efter mit ringe Tykke synes det, at han raisonnerer heel vel og fornuftigen. At han vil have Manuductionen saaledes betroet til een Mand, at andre Professores og Mestere skulle være derfor udelukkede, finder jeg ikke, at være i hans Mening. Tværtimod siger han: Chaque maitre particulier peut faire son devoir, le jeune homme peut être appliqué et assidu; mais le défaut d'un plan convenable empêche, que le succès n'y reponde. Og udaf hans hele Brev og Project finder jeg ikke Andet, at kunne dømme, end at han, istedenfor de maadelige og lidet dygtige Ephorer, som med de unge Cavallierer blive udskikkede, ønsker, at de Unge maatte adresseres til en fuldkommen kyndig og vittig, lærd Mand, der, naar han vidste Forældrenes Dessein, og dernæst kiendte den Unges Naturel og Project, samt Capacité, kunde raade og dirigere Alting derhos, at scopus kunde obtineres, baade udi det han selv skulde tradere, saa og i hvad som helst under andre Professorer skulde høres og læres. Om nu Burlamaqui er selv den Mand, som man, i saa Maade skulde betroee en ung Cavalier til, er et andet Spørgsmaal. Efter den Reputation, han har, skulde jeg dog tænke Ja.

Monsr. Paulsen har andre saare meget gode Meriter, og er uombærlig for den unge Greve i andre Henseender. Men D. E. kunde vel kræve for meget af ham, hvis ham blev paalagt og imputeret, studie Observanda i den unge Herres Manuduction, og in ordine studiorum et discendorum.

Men i hvorledes nu alt dette er, saa frygter jeg, at alle disse Speculationer, saavidt som Genève angaaer, ere nu vordne omsonst, efter de slette Tidender som Gazetterne have bragt os derfra, langt slettere, end nogentid tilforn; hvor jeg iblandt Andet har remarqveret, at baade Prindsen af Hessen og hver en fornem Cavalier havde qvitteret Staden; med mindre denne sidste Allarm ogsaa nu kan være bleven stillet, som mig synes, at de sidste Gazetter have sagt.

Med disse to Artikler, nemlig om D. E.s Hr. Søn, og om Deres Neveu, har jeg hertil saaledes occuperet mine Tanker i denne Skrivelse, at jeg moxen havde glemt den allerførste Post i naadige Herres Brev, nemlig om den Degn til Asdal og Horne Menigheder. Personen, som jeg havde den Naade og Lykke, at erholde D. E.s Løfte for, nu næsten to Aar siden, har jeg i mange Dage, forgieves ladet søge efter; indtil mig endelig er bleven forsikkret, at han, alt for et Aar siden er bortreist, og

har faaet et Degnekald paa et andet Sted i Jylland. Imidlertid igientager jeg endnu min underdanigste Taksigelse til D. E., at De har villet have endnu min ringe Recommendation i Erinding, efter saa lang Tids Forløb. En anden fattig Karl kan nu have den Lykke, at profitere af D. E.s Naade. Og om Degnekaldes Confirmation i Cancelliet har man til Dato Intet hørt; hvad der kan skee herefter i Tiden, kan Ingen være Borgen for; efterdi det allerede er kommet dertil, at Rectores i alle Skoler (ikke allene i de store, men og i de smaa) ei maa kaldes mere af Biskoppen, men 2 à 3 Personer foreslaaes hans Majestæt, hvoriblandt Kongen selv vil vælge den, der skal være Skolemester, og, naar Kaldsbrevet af Vedkommende er expederet, det confirmere. *Omnia jam fiunt, fieri quæ posse negabant parentes et majores nostri*, og det saavel i den ene, som i den anden Stand, den geistlige og den verdslige. D. E. har vel hørt om vor gode Mag. Hans Mossins¹ Fortred. Jeg er bange for, at hans Sag intet godt Udfald faaer; og hvad jeg fra Begyndelsen har sagt, og udholdet mangen Dyst med vor gode og ivrige Bing derom, nemlig at han havde gjort bedst, fra Begyndelsen af, strax at erkiende sin Forseelse, bede om Naade og ei om Retten, betalt sine 50 Rdls. Mulct, og siden overbeviist, at Catecheterne lærte en vrang Lærdom; dette er jeg bange, at vil erkiendes for sildigt af ham, og af Bing med. Men D. E. spørger mig, hvad her dømmes om deres gode Biskops Lettre pastorale? Hvad skal jeg svare? Jeg som næsten taler med intet Menneske om geistlige Materier (thi Præster omgaaes jeg ikke med, og seer dem kun i Kirken) uden med Bing allene. Hans Censure over bemældte Piece er altfor haard, amarulenta, virulenta et cruenta, til at jeg skulde vove, den at sætte paa dette Papiir. Haaret staaer mig paa Hovedet, naar jeg tænker paa, hvorledes denne theologiske Medicus fulminerer imod sin Landsmands Foster. D. E. kunde allerbedst faa det at høre, hvis Provst Barfød blev gjort saa trohiertig, at han torde imellem fire Øine fortælle det; Bing gav ham i Commission, at sige det Hr. Biskop Hersleb i Øinene, og bandt det paa hans Samvittighed; men jeg er vis paa, at Barfød stikker det hos sig, og tager det før med sig i Graven, end at forrette slig Commission au pied de la lettre.

Gud bedre os her for vor gode og ypperlige Biskop Worm, som er nu snarere død end levende. Det skal moxen være et Mirakel, om han skal overvinde denne Svaghed, ihvorvel han ikke endnu er ret sengeliggende, men gaaer og tviner bort, kan ingen Mad spise, og seer ud som en Dødning. Han skulde, i

¹ Hans Mossin (1678—1755), Præst ved St. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, ivrig Modstander af Pietisterne, som han beskyldte for at føre falsk og djævelsk Lærdom. 1738 blev han af en Kommission fradømt fra sit Embede.

Morgen, have ordineret den nye Biskop til Aalborg Stift; men Gud veed, om han nogentid ordinerer ham eller andre mere¹.

Hr. Justitsraad Bing har bedet mig, næst sin underdanigste Respect, at forhøre hos D. E., om der ere endnu nogle Portioner, at bekomme i det fordeelagtige Blyværk deroppe. Kunde han komme tidsnok, at faae fat paa 2 à 3 Actier, troer jeg, at han med Glæde blev en Participant. Men han maae blive det eller ikke, naar jeg ikkuns maae have den Glæde og Fordeel, at participere i D. E.s Naade fremdeles som

Deres underdanige troe Tiener
H. Gram.

Kbhvn. den 28de Septbr. 1737.

72.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

D. H. G. E.s sidste Naadige af 12te Octbr. blev mig et Par Dage, eller længere, efter Postens Ankomst tilsendt fra Frederiksborg, ved en Forseelse, iblandt Hr. Marskalk Grams² Breve. De mig, i samme, naadigst givne Ordres skulle, med al underdanig Hørsomhed, vorde efterlevede, og har jeg allerede skrevet til Hr. Prof. Bildstein, samt skikket ham Copie af Conditionerne, hvorpaa jeg nu faaer at afvarte hans Svar og Beslutning. I Contracten at underskrive være langtfra, at jeg har saa stor Betænkning, som D. E. gjør meget af denne ringe Post, hvortil jeg dog altid skal findes redebon og færdig. Og kan ligeledes meget vel lade sig giøre, at D. E.s Navn vorder udeladt af Documentet; endskiøndt jeg vel forudseer, at det er en ganske forgieves Sag, at ville haabe, det Tingen skulde blive skiult, hvadsomhelst den ungc Cavalliers Slægtskab med D. E. anbelanger; thi det var, at supponere en, mere end naturlig Taushed hos mange Personer tillige, ei allene hos det unge Menneske in qvæstione, men endog hos hans fornemme Paarørende, saavel i Skaane, som andensteds udaf begge Kiøn; ja hos de Ringere, fra hvis Correspondence og Tiltale han, endskiøndt fraværende, ikke saa ganske kan blive afskaaren, at slikt jo brød ud, naar man mindst tænkte derpaa. Saa at, naar jeg dette overveier, holder jeg det uforføndent, ved nogen slags Dissimulation af den Natur, at mistrøste enten Professoren eller hans Kone, ligesom man havde en Mefiance til deres Dyd, eller saa slet Opinion om hende, at hun skulle paa saa uværdig en Maade hevne sin Faders

¹ Biskop Worm døde den 9. October 1737.

² Friederich Carl v. Gram (1702—1782) Geheimeraad, Hofmarskalk, Amtmand.

Skade; da det er noksom landkyndigt, at han leed for sin Daarlighed og Vanart. Jeg indstiller alligevel det Altsammen til D. E.s bedre Eftertanke; thi efter mit ringe Begreb, bliver det en afgjort Sag, at hvis den unge Herre kommer did, skal han neppe være bleven fiorten Dage gammel i Logementet, førend ei alene baade Vært og Værtinde, men hele Lund, er informeret om hans Familie fra den Første til den Sidste.

At Hr. Jacob Rasch¹ er bleven saa hæderligen og høitideligen til Jorde bestedet, med skønne Danske og Latinske Ligtaler, bør vel ikke høre til den Materie de miseria ludimagistrorum, hvorom en ærlig gammel Skolemester i Tydskland har fordem skrevet en Tractat. Conrector Mr. Arbien² er saa stærk, baade af D. E. og Biskop Hersleb, bleven recommenderet, at Ingen kan andet end troe, det han jo nyder Rectoratet. Og hvis det allerede ikke er resolveret igaar (hvorom jeg havde tænkt, i Dag Morges at høre Tidende af Hs. Excll. Hr. Geheimeraad Rosenkrantz, men søgt ham forgieves, da han alt med sin Frue var kiørt ud paa Landet, til Egholm og Rygaard); saa kan det formodentlig gøres klart, nu da velbemældte Hr. Biskop Hersleb kommer herhid, som hele Kiøbenhavns Stad fortæller, at være alt paa Reisen at komme her, for at antage Siellands Stift efter vor gode Biskop Worm. Er det sandt, da give Gud, at det og maa skee i en god Stund. Men Ingen vil sige os endnu, med nogen Vished, hvem der igien bestemmes til Christiania, hvormed der maaskee ikke nær saa meget hastes, som med at faae Lolland igien forsynet i Neves³ Sted.

For Justitsraad Bing tør jeg ikke lade mig mærke med at have endnu havt den Ære af noget Brev fra D. E., efterdi deri Intet findes mældt om nogen Portioner at faae i det nye, frugt-bare, Blyværk, hvortil han aspirerer, med Condition, om D. E. har nogen Opinion om Tingen, da han fast er forsikkert om Deres Naade og Bevaagenhed, at De ikke raader ham, uden til hvad som godt er, og fordelagtigt.

Om den unge Hr. Greve Rantzau, D. E.s Hr. Søn, har den reformerte Præst herudi Staden, Hr. Mourier⁴, som nyligen er hjemkommen fra Genève, fortalt mig saa meget godt, at jeg ikke vidste Noget at desiderere eller tillægge. Det skulde og vist nok blevet anset som et slet Vederlag fra min Side, for saa behagelige Tidender, hvis jeg ikke den Tid havde vidst, at for-

¹ Rasch døde den 1. October 1737.

² Erik Nicolai Arbien (1710—1745) efterfulgte Rasch som Rektor i Christiania.

³ Peter Neve (1684—1740), Stiftamtmand over Lolland-Falster Stift, blev 1737 Stiftamtmand i Christiania.

⁴ Jean Ferdinand Mourier (1692—1754), Præst ved den reformerte Kirke i Kjøbenhavn.

tælle ham derimod, at velbemældte unge Herre nu ikke længer var i Genève, men midt i det barbariske Tydskland; Hr. Mourier, saavel som de fleste Franzoser, have ongefær ligedannde Tanker om de Tydske Universiteter, som D. E.s Hr. Søn i sine Breve beteede. Gud give, at han maatte nu befinde det ganske anderledes!

Jeg slutter med at recommendere mig i Deres H. Gr. Excellences bestandige Gunst, forblivende med uafsladelig Devotion og Troskab,

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Deres underdanigste Tiener
H. Gram.

Kbhvn., den 26de Octbr. 1737.

73.

Til Greve Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Nu i denne Uge, nemlig i Onsdags, har jeg endelig faaet Svar fra Hr. Bildstein, og derhos tillige indlagte Copie af Accord-Puncterne, med hans egen Forpligt og Haand under, saa at dermed Intet resterer, uden D. E.s naadige Approbation og Ratification; hvis nu den første Post faaer sin Rigtighed, nemlig at D. E. approberer Sagen, da synes mig, under deres gunstige Forbedring, at Ratificationen er tilstrækkelig paa saadan Maade, for Levende og Døde, hvis D. E. vil lade gjøre en ligelydende Gienpart af dette nærværende Document, og med nogle faa Linier der neden under tilstaae og tilkiendegive, »at ovenstaaende Accordpuncter, som ere saaledes indgangne, og besluttede imellem Bildstein i Lund i Skaane og Gram i Kiøbenhavn, betræffe og angaae D. E.s Myndling, nemlig N. N., og at D. E. vil hermed være fornøiet, samt være Gram ansvarlig til hvad, som er indgaaet, Betalningen etc., angaaende«. — Siden kan et formeligt Document paa stemplet Papiir giøres og oprettes imellem Bildstein og mig, si fortassis hoc præsens non suffecerit, hvilket faaer vel dog at være, eftersom Navnet paa den unge Herremand ikke her er exprimeret, og Papiret et kun et Project.

Bildstein har ellers, i sin Skrivelse til mig, erindret om disse Poster, som jeg med hans egne Ord hermed refererer: »Besynderlig, at jeg jo før jo heller maatte faae vis Besked, om det ikke med den unge Herremands Ankomst kan have Anstand indtil Paaske, at vi paa begge Sider kunne være desto bedre beredte at entretenere hverandre. Item angaaende Inscriptionen, som her nødvendiggen maae skee tre Dage efter Ankomsten,

hvorledes dermed kommer at forholdes? Og endeligen, at den unge Herre maae have saa mange Bøger med, som han skal bruge, iligemaade Klæder, og al anden Equipage, hvilket altsammen her falder excessive dyrt. I alt Øvrigt forsikkrer jeg, at den unge Herre skal, med Guds Hiælp, hos mig blive saa vel accommoderet og informeret, at min Hr. Justitsraad vel skal finde sig anlediget, at adressere mig flere slige Elever, det jeg og saa meget heller skulde see, som min Umag og Depense saaledes bedre kunde erstattes.«

Saaledes skriver han mig til i reen Dansk, hvori jeg slutter, at hans Kone, som skee pleier, har været hans Sprogmaster. Jeg vil nu underdanigst forvente, hvad D. E. naadigen vil erklære paa hver af disse Poster, og om De vil behage, at lade indflyde, i Accordpuncterne, hvad Inscription (som jeg supponerer, at ville koste nogle faa Ducater ligesom andensteds), Klæder og Bøger angaaer; man maatte vel vide, hvad for nogle af det sidste Slags bedre kunde allerede har.

Efter denne Materie veed jeg ikke noget besynderligt mere at skrive. Thi hvad Nyt her er, er Intet rart eller mysterieux udi; saa at den Ringeste af D. E.s Nouvellister kan vide saa meget deraf som den bedste, og allesammen mere end jeg. Hans Høiærværdighed, olim vester, nunc vero (ut fama fert, nam qui aliter sciam?) noster Episcopus¹, har været i Sielland og ved Hoffet, og bør derfor vide ulige mere af Importance end vi fattige Civitatensere. Tilmed er Deres nye Stiftamtmand kommen op til Dem, og kan maaske fournere saa stor en Artikel i det Verdslige, som hans Høiærværdighed i de Geistlige Materier. Derimod har jeg havt den Fornøielse, at høre om noget saa Mærkeligt fra Norge, et quidam fra Aggershuus-Stift, som sandeligen nok meriterede, at Nogen var saa charitabel, at give os en liden Oplysning hernede, mere tilstrækkelig end den man allerede, endskiøndt fra meget god Haand, har havt den for nogle Dage siden. Historien er denne:

Udi et vist Føgderi i Aggershuus-Stift skal være for Dagen fremkommen en stor Virtuos, der skal have det Arcanum, at kunne lukke Laase op, alene ved Hiælp af et Straa, eller Stengel af en gemeen Markurt. Der siges, at han lægger den Ondes Navn til; men dette maaskee kan være ham paadigtet af dem, der ikke bedre forstaae; i det mindste troer man ei, at dette Navn giver stor Kraft til Arcanum selv.

Samme Person skal (ligesaavelsom mange Andre med stor og extraordinær Viisdom begavede ofte er vederfaret) være falden i de Ukyndiges store Ugunst; og Misundelsen skal have

¹ Peder Hersleb (1685—1757), tidligere Biskop i Christiania, var den 27. October 1737 bleven udnævnt til Biskop over Sjællands Stift.

bragt det saavidt, at han forfølges, arresteres, belanges for Retten med Beskyldninger baade for Tyverie og Hexerie. Saavidt gaaer min Underretning; nemlig det blev fortalt i et fornemt Selskab, hvor jeg havde den Ære, at være hos, for nogle Uger siden. Skulde det derfor blive ilde optaget, hvis (da Verden og denne Tid er saa fuld af Projecter) En ikke saa meget for Oeconomien og Commercen (hvilke maaske mod dette Arcanum mere vilde protestere, og snarere hindre end promovere det) som for Konstors og Videnskabers Forbedring vel intentioneret Projectmager indgav en liden, allerydmygt Erindring til den fornemste, saavel verdslige som geistlige, Øvrighed i Aggershuus-Stift, at de ville have et lille Øie med denne Sag, og betænke af hvor stor Vigtighed den er, at derved bliver omgaaet med al Agtsomhed af Vedkommende? Allermeest i dette vort Seculo, da deslige forborgne Videnskaber, som denne Karls er en af, ere, formedelst de forige Tidors Ignorance og Tyrannie bleven tabt, og saa godt som gaaede til Grunde. Af magica diabolica, eller den sorte Konst, troer nu, iblandt skikkelige Folk, neppe En iblandt 1000 det Allerbitterste. Af den anden, som man har fordum bæret med det Navn af magia naturalis, bliver det Meeste, som staaer i Dan. Schwenter, Jo. Bapt. Porta, Casp. Schotto, Kircher, i Theatro sympathetico og alle deri begrebne Autorer, beleet og bespottet af de nu levende, selvvisse Philosopher. Aarsagen er heel let, at giætte. Saa at hvis Sligt varer længe, vil endogsaa det sidste Slags Magia, der har ellers varlængst maattet cedere Pladsen til den almindelige Skole- og Kiøkken-Physica, falde udi samme Slags Foragt, som den Sorte; og saaledes Naturens største Hemmeligheder, Urternes Kraft, og mange, i fordums Tider, bekiendte, dyrebare Konster blive tracterte og hørte om af Vantroende, ligesom naar der snakkes om, at ride til Bloksbjerg. Hvad maatte derfor vel heller ønskes, end at Øvrigheden deroppe (loquor de superiori magistratu) vilde have den Godhed for Publicum, ikke at tillade disse, lidet skjønnende, Underdommere (som man dog i anden Maade bærer al Estime for) at behandle eller afgjøre slig en Sag efter eget Tykke, og langt mindre at tractere den beskyldte Person paa saadan Fod som en gemeen Delinquent. Ja, at det end ikke maa forblive ved de Prøver, som her fortælles, at samme Karl udaf sin paa-beraabte Konst har aflagt for Sorenskriveren, Fogden, og adskillige flere; eftersom samme Prøver, ihvor bekræftelige de end foregives, at have været, dog samtlige ikke vilde holde Stik, naar end alle Inquisitions-Acterne, med 10 à 20 Hænders Underskrift og Signeter confirmeres. Vore nye Tidors Philosopher ere saa vante til, at excipere imod alle Tingsvidner, at man kommer ingen Vei med dem paa saadan Maade. Sl. Brunsmænd maae

raabe og staae saa meget paa dem, som han vil, i sin Apologie for Kiøge-Huuskors; ja, han maae end lægge dette til, at Sal. Thomas Bartholin troede det, og at den salig berømmelige Mand var ingen Løgner (hæc enim verba ejus), saa vinder han dermed lige meget.

Torde man sige sin Mening, og dette ikke skulde blive sinistre udlagt, da er man bange henede, at hvis denne Historie forbliver alene i Norge, og ikke nærmer sig lidet bedre til partes mundi paulo australiores, saa ihvor vis den kan være, og ihvor vel og sikker den, ved alle optænkelige Midler og Præcautioner, kan end vorde oplyst, vil dog altid herefter paahænge den et slags suspicio, saa at de vanartige Libertinere, og andre increduli ville strax holde sig fast ved deres gamle præjudicio om Climate etc., sat sapienti.

Jeg stiller da ind, om dette ikke kunde lade sig gjøre, at denne store Mester (saafremt ellers derudi er noget Reelt) blef sendt frisk og levende hened til Kiøbenhafn, under god Varetægt, og for alting, tilligemed ham hans Straa eller Stengel, ubeskadiget og i godt Federal eller Etui forvarte; thi naar dette skeer, kunde man lade ham gjøre Prøver paa een eller flere Laase, udi saa mange Geistliges, Verdsliges, af alle slags Nationer og Religioner, fornemmelig i Physicorum, Medicorum, Mathematicorum, Atheorum, og andre incredulorum, deres Nærværelse, som nogenledes kunde forslaae til en retskaffen Procés Verbal, at kunne, i Nødsfald, herefter tiene til et retskaffent Skrift, enten for det ene eller det andet Slags Magie. —

Jeg beder om Forladelse, for alt dette Badinerie, som ei skal vorde ofte misbrugt (der falde og vel ei ofte saadanne Virtuoser, at give Leylighed), og er iøvrigt med største Soumission, Devotion og Zele,

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder,
Deres underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 22. Novbr. 1737.

74.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Tvende Ting foraarsager, at jeg ikke kand opbie Deres Velbaarenheds Ankomst her til Staden, men maa gifve mig den Ære, dennem først at indberette, paa det at de ikke skulde, saavit som til mig staaer, komme forsildig, saafremt nogen Hiælp dertil snarere motte findes paa Landet end i Kiøbenhafn.

Den første er, at det ene Pant, som var alt i Octobri hos

mig anmeldet, og jeg hafde gifvet Svar paa, den Tid jeg bekom Deres Velbaarenheds Resolution, nemlig paa 800 Rbdr. hos den Maler og Stads-Capit. Mule, er nu igien opsagt, og sagt reentud, at der blifver Intet af til denne 11. December. Jeg har spurt om Aarsagen. Der svares mig: 1, at Manden har faaet Penge at laane af Publico (om det var Silkehuset eller Brand-Cassen kand jeg ej hugse, og gaf ei ret Agt derpaa), hvormed hand var bedre tient og meer à l'abri af Opsigelse, end at tage dem hos en anden; 2, at hand ikke var tient med mindre end 900 Rbdr., som nu bekommes paa det andet Stæd, da jeg hafde kuns loftet ham 800 Rbdr. Vist er det, at hand hafde ladet begiære 900, men jeg meente, at gaae en sikrere Vej, da jeg først bød hans Commissario 7 og omsider 800, som og den Tid blef modtagne.

Men med Smidden staaer det fast paa de 2600, og hand hafver alt sine Documenter og Adkomster liggende hos mig, tilligemed Concept til en Obligation, hvilket alt venter paa Hr. Conferentz-Raads Ankomst og Approbation.

Det er derfor jeg nu indstiller til Deres gode Eftertanke, hvor De ville agte Dem hen med de 800 Rbdr. Skulde endnu noget Pant forekomme i disse Dage, skal jeg det ikke forsømme. Men hvis ikke, mon da ikke var got, at sætte dem med de andre hos de Westindiske? Hvorom jeg dog intet har villet tale til Vedkommende, men kand være alt god Tid nok, naar De kommer her.

Den anden Post er indlagte Stykke af Hr. Pastor Wolfs Bref, som jeg forleden Dag fik med Posten. Det kunde hælde sig, at Svaret, som derpaa skal falde, og som hand beder om at faae med snarreste, kunde behøve nogen Eftersyn, ej alene udi de Bøger og Collectionibus af Epistolis Libanianis, som, Deres Velbaarenhed fordem tilhørende, ere her udi Regia Bibliotheca, men endogsaa i Deres egne Papirer paa Kraagerup, hvorfor jeg allertienstligt beder paa Mandens Vegne, at derom motte ske nogen perquisition, førend Deres Hidreyse. Men hvis alting kand bedre gøres her ved Staden, hafver det tidsnok til bemældte Tid.

Jeg er uafladelig med største respect og Ergivenhed,
Højædle og Velbaarne

Høystærede Hr. Conferentz-Raad,
Deres ydmygste og skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 8 December 1737.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder

Naadige Herre.

Da det ganske var i mit Forsæt, i denne Aften at give mig den Ære af en underdanigst Opvartning hos D. H. G. E. med min ringe Nytaars Compliment, saa havde det dog nær gaaet over Styre, og maattet blive opsat til i Dag otte Dage (helst da Klokken nu alt er otte slagen), hvis ikke en ganske uforventet Ordre eller Commission havde jaget mig til et Skriverbord, for at agere etslags Personage i denne sildige Aften, som vel neppe nogen Professor eller Menneske af min Metier tænker paa, naar han staaer op om Morgen.

Naadige Herre, uden videre Preambule er Sagen denne; Hans Excell. Hf. Generallieutenant Løvenørn¹ sidder nu i et Selskab med Deres Excellencer Hr. Geheimeraad Ludvig von Plessen, Hr. Geheimeraad Rosenkrantz og Hr. Oberkammerherren, i den sidste Stue, og kan ikke slippes ud af deres Selskab; han vilde alene have gaaet bort saa længe, at han kunde have skrevet et Brev til D. H. G. E. til Svar paa det, som han havde den Ære, at faae fra Dem i Dag med Posten. Men for at beholde ham der, giver man mig Befaling, at gjøre hans Undskyldning, og tillige at tilmælde D. H. G. E. le précis udaf det, som han selv havde villet give sig den Ære, at skrive, si ipsi licuisset.

Jeg vil blive ved hans egne Ord, og, saa meget jeg kan erindre, ikke vige en Tøddel derfra. En ergo ista. Den norske Post er kommen endeligen i Dag Formiddag, just paa en Tid, som en Generalforsamling holdtes i det Vestindiske og Guineiske Compagnie. I denne Forsamling (hvor hans Excell. Hr. Oberkammerherren præsiderer) indfandt sig, iblandt Andre, hans Excell. Hr. Geheimeraad Rosenkrantz, paa H. K. Majest.s og egne Vegne, Hr. Geheimeraad Ludvig von Plessen og Løvenørn. Disse tre skulde, i Dag, til Middag spise hos Hr. Oberkammerherren; Forsamlingen varede til Kl. 2¹/₂. Vi kom tilbords langt over Klokken tre, og bleve siddende til Aften. Løvenørns Sager til at underskrive ere bleven bragte ham derhen, og en Deel Breve der forseglede. Det eneste som han endeligen havde ønsket, med egen Haand, at besvare i denne Aften, og ei opsætte det til i Dag otte Dage, er, som sagt er, det fra D. H. G. E. Han lover og, at gjøre det fuldkommeligen og amplement til den Tid, og beder imidlertid, at D. E. vil være aldeles forsikkret, at han har i D. Es. Hr. Broders Sag gjort Alt, hvad i

¹ Povl Vendelbo Løvenørn (1686—1740).

Verden muligt var, til at tiene og fornøie D. E. Og derpaa vil han kræve til Vidne de forbemeldte tre høie Herrer, Deres Excellencer begge Herrer von Plessen, og Rosenkrantz, som skal gjøre ham en entiere justice derudi. Det er over fiorten Uger siden, at hans Kongelige Majest., Løvenørn uafvidende, resolverede, at D. Es. Hr. Broder¹ skulde have sin Demission, nemlig saasnart Oberste Kalckreuter var bleven Staldmester. Løvenørn var den Tid syg, som bekiendt er. Men i Mandags 14 Dage brød han sig op, alene for at bede hans Majest. mundtlig om en allernaadigst Formildelse i denne Sag (efterdi Kongen absolut vilde have Hr. Oberstlieutenant Rantzau fra Regimentet), hvilken han da ogsaa erholdt, og kom syg hiem igien fra Frederiksberg, indtil han en 6, 8 Dages Tid derefter blev nogenledes bedre. Det som han da fik Kongens allernaadigste Ja paa, var, at Demissionen da maatte tilbageholdes, og at Hr. Oberstlieutenanten maatte selv indgive en allerunderdanigst Supplique, og begiere sin Demission med Oberstes Character, og beholde sin Gage fremdeles. Denne Supplique har han nu først i Dag, ved den Lollandske Postes ligesaa sildige Ankomst, som den Norskes, faaet, og skal vorde hans Majestæt straxen ufortøvet forestillet. Han haaber fuldkommeligen, at han skal naae derpaa et allernaadigst Svar; Ja han lover, at stræbe af yderste Evne, for at erholde mere, nemlig at Hr. Oberstlieutenanten skal med Oberstes Character, og Gagen fremdeles at nyde, dog ingen formelig Demission bekomme; saa at det ei skal hedde, at han er ude af Tienesten, endskiøndt han ikke bliver mere ved Regimentet, til Tieneste at gjøre.

Dette er altsaa, hvad mig er befalet, at sige; Hr. Generalen forklarer det vel bedre med næste Post. Og jeg undseer mig ved, at bemøie D. E. med at læse mere af min slette Skrift og Stil i denne Skynding; da jeg noksom tør forsikre mig, at D. E. tager naadigst til Takke med de Lykynskninger, som jeg ei alene paa Nytaarstider, men det hele Aar igiennem, gjør over Dem og Deres gandske høye Huus; endskiøndt de ikke saa vel stiledede og ornerede som Andres fremkomme af Deres H. Gr. Excellences, min Naadige Herres

allerunderdanigste og lydige Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, d. 28de Decbr. 1737.

¹ Baron Otto Rantzau (1689—1771) Generallieutenant.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Højædle og Velbaarne Herre.

Skulde jeg ynske mig enten Hoved, eller Efne, eller Tid og Rolighed nok, til at gjøre et Vers, da skulde det sandelig være for at opfylde, i Deres Velbaarenheds Henseende, min Pligt og mit Ynske, som er at kunde takke vedbørligen for saavel den ypperlige Foræring, som det skønne Vers. Dette sidstes Artighed og genium trøstede jeg mig ikke til at kunne naae, om jeg end gaf mig i færd med at vederlægge det med en høystforskyldt Taksigelse-Compliment i lige Stiil. Og Foræringen er mig saameget des kjærere, som den frem for adskillige andre Ting af større Priis og Værdie, kan mærkeligen befordre mit Sinds Rolighed, nemlig at jeg ikke saa ofte skal vorde arrig og fortræden, ved at rage Sand tilsammen paa Gulvet for at bestroe en fattig Skrift, naar der findes intet mere i min Sand-Bøsse.

Det uslidelige Tøy, som den kiære Frøyken Rostgaard og De skylder mig for at hafve recommendeder, kand jeg nu ikke finde at hentyde til andet, end til den Sloprok (en Natkiortel heder det nu her i Kiøbenhavn paa bedre Dansk), hvortil min høystærede Herre havde agtet at tage Dem et stykke Citz. Jeg erindrer mig, den tid at hafve haft den Ære at fortælle om en Natkiortel, som jeg hafde ladet mig gjøre, og i stæden for det skrøbelige og skiøre Citz taget dertil got Cattoun, for at hafve desto længere got deraf og tage mindre Skade, naar derpaa faldt nogen Brøstfældighed. Men hvis jeg har gifvet det ud for saa overmaade stærkt, og lovet saa bestandig og lang Gafn deraf, at det kunde fortiene Nafn af uslideligt, da har det været noget poetice sagt. Thi Cattoun er jo Cattoun, og ingen Hiorte- eller Reens-Leder. Men det, hvad jeg fornemmeligst og med Skiæl recommendede, var forma dictæ vestis meæ, nemlig at den er en excellent Kammerklædning om Vinteren, stoppet med Bomuld, fuldkommen viid og stor, beqvem for Krop og Fødder, og for resten lader saa vel, saa at jeg ingen har haft beqvemmere af det slags. Derfor var mit ringe Raad, at Deres Velbaarenhed vilde bestille Dem een, lige mage dertil; Og hvis De behager at gifve mig Commission, skal den blifve giort hos den samme Skræder-Kone, og betinget til samme Priis som min, som jeg nu ikke kommer ihu, hvormeget det var.

Om Studenten hafver jeg, saavit i disse 2 Dage har vildet lade sig gjøre, hørt mig om, baade ved een og anden; Men hand er ond at finde med alle de omskrefne qualiteter. Thi enten fattes det ene, eller det andet. Faa ere de, som skrifer god

Haand; Og at cavere for, at de samme, naar de tages i Huset, skulde være renlige, fredsommelige etc. Fattige Karle hafver ofte stolte Hierter og slette mores, ex vitiosa educatione; Der ere faa Langebecker og Morten Hougaard¹. Her gaer vel en gammel Karl, ved Nafn Müller, fra Jylland, som skriver iblandt for mig, som har temmelige fundamenter, og kunde for Resten være beqvem; men hver gang hand bærer mig noget hjem, stinker det forbandet af Tobak, hvilken Stank endeligen gaer bort, naar jeg har lagt det i Vindvet i nogle Dages Tiid. En Prøve af hans Haand sender jeg derhos. Skulde han ikke være anstaaelig, ob dictam causam, skal jeg blifve ved, at høre om en anden.

Indlagte seer Deres Velbaarenhed at være fra Hr. Wolf (som var og een af de Poster, som blefve ved Deres sidste Nærværelse forglemte); for Guds Skyld da oplys Os med første om alle disse quæstionibus et dubiis; Thi Manden haster med præfationen. Jeg hafver mærket hans Spørgsmaal med Tal i Bredden.

Og er, med det allerlyksaligste Nytaars ynske til Dennem og Deres ganske og kiære Huus,

Høyædle og Velbaarne Herres
ydmygste og skyldigste Tiener
H. Gram.

Khafn., den 2. Januarii 1738.

77.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Vist nok er det, at jeg hafver lentet og biet noget længe med at aflægge min store Skyldighed denne Gang. Men monne ikke vel saa meget være tilforn syndet og vel af fleer end af mig? Utor formula, miseris puellis in patria mea familiari. Deres Velbaarenheds kiære Bref til Hr. Pastor Wolf var overmaade vel skrefvet, og jeg fandt det alt for got til at lade blifve hiemme, endskiøndt det begyndte med et Ord, som jeg nær hafde ladet det blifve hiemme for, som var et (med Deres gode Forlof) rafgalt illustrissimo, der passede til mit ringe Nafn, som en Guldgalon paa en Vadmel-Kiol. Men jeg fandt paa et got Raad, som Alexander Magnus ej skulde fundet bedre, som var, at jeg strøg det ud, saa at Wolf self ikke skulde kunde giætte, hvad der hafde staaet. Deres Velbaarenhed siger vel, at jeg gjorde som Balbereren, der skrabe Mandens Øre under Bordet med Foden. Wolf takkede mig siden for Brevet og Underretningen, men var dog ikke nær fornøyet. Hand bad mig paanye eftersøge

¹ Morten Hougaard var Haandskriver hos Rostgaard.

i Deres Papirer og udfinde, hvorledes Hr. Conferentz-Raad kunde da hafve beraabt sig paa visse Lectiones af Codice Vossiano, efterdi De ej hafde seet den, og om alt dette da hafde været ex Boivini chartis suppeditatum, og at jeg motte see efter, hvor og naar Boivinus til sligt hafde haft Leylighed, utrum ante tuum in Galliam adventum, an postea.

Herpaa hafver jeg nu i forige Uge taget mig for, at vende og giennemsee hvert Blad, og endeligen funden et stort Bevis paa, at ingen bør efter 40 Aars Forløb, stæfnes til Tinge for at vidne om den Ting, hand da har seet. Thi her staaer jo tydelig, hvad Aar og hvad Dag Deres Velbaarenhed bekom Bogen af Spanheim¹ self, saa der fattes ikkun, at der skulde staaet hos, hvad Klokkeslæt paa Dagen. Nu spørges, hvad jeg med Deres gode Forlof maa giøre. Om jeg ikke maae skrifve det reent ud til Wolf? Thi umuligen blifver jeg her sindet til at bruge den forbemældte Balbeer-Strøg, at skrabe dette under Bordet. Det kand og meget vel gaa an, at skrifte aabenbare; helst efter at Hr. Conferents-Raad self hafver sagt alt, hvad der kunde siges om sin Hukommelses Usikkerhed fra saa lang Tid af.

For Mr. Langebeks² Overladelse og Forblivende til Deres Velbaarenheds behagelige Tieneste behøfves slet ingen Complimenter og Taksigelser til mig. Hand er, naar min Høystærede Herre kand være tient dermed, overladt med et got Hierte, og hand kand uden det ringeste at afgaae paa min Side, forblifve lige saa længe, som Dennem behager, end var det til Paaske og derefter. I denne Materie blifver da hverken meer Betænkning eller fleer Ord.

Thomas Clitov³ er dog en artig Monfrere og ret en Original (à propos, Deres Velbaarenhed veed vel auctoriteten til den Titel en artig Monfrere, nemlig at det var Sal. Generallieutenant Johann Rantzows Nar, een af hans Jydske Ryttere, som, da hand hafde staaet bag sin Herres Stoel, og hørt den gamle von Osten⁴, som endnu lever, og som jeg endnu i Dag Middag har hørt kagle og snakke det hele Maaltid igiennem, embrasserede ham tendrement, da hand var opstaaet fra Bordet, med disse Ord: Du est dog en artig Monfrere).

Men skam fare i Thomas Clitov, om hand ikke dog skrifer ret artig Latin for en Nar at være. Hafde hand lefvet i Rom udi Nicii Erythræi Tid, da hafde hand vist nok kommet i

¹ Ezechiel Spanheim (1629—1710), tysk Statsmand og Filolog.

² Jacob Langebek (1710—75), senere Geheimearkivar, bekendt Historiker.

³ Thomas Christensen Clitau (1694—1754), Forfatter, død som Notarius publicus i Bergen.

⁴ Formentlig Jacob Frantz von der Osten (1664—1739), Geheimeraad, Amtmand.

hans Pinacotheca at staae. Thi hand hafver i første Tomo imod Enden gifvet Stæd til endeel saadanne artige Narrer, forliebte i sig self in gradu superlativissimo og i deres Fostre. In summa. Jeg vilde ikke for meget, at hand skulde vide, hvor meget jeg holder af ham. Thi saa blef hand mig incommode og hang mig paa. Nu nøjes jeg med, at vi gjør hinanden høflige Reverentzer paa Gaden; Jeg med en en frygtagtig Mine, paa det hand ej skal mærke mig alt for megen venerationis studium af, og hand self dedignabundus, saa at jeg kand læse i hans Ansigt, hvad hans Hierte siger, som er: Der gaaer den Stymper og trækker Frugten af de Bestillinger, som jeg burde hafve. Hans Bref sendes da hermed tilbage. Men for Guds Skyld, da svar ham ikke i den Mening, som Deres Ord var til mig, nemlig at det vil ikke staae Dem an, at skrifve ham store Gratulationer til om Vers, som De ikke hafver læst. Thi saa kand De vente alt hans opus eller en Part deraf til Dem med første Helsingørs-Post. Og da er De fast. Eller og hand vil spørge, om De ikke hafver læst Specimina nok deraf i Wielandts ulærde Aviser¹ (som salig Bispen kaldte dem), til at dømme om sammes excellentia, og til at æstimere leonem tot unquibus, da mand næsten $\frac{1}{2}$ Aar, i forleden Vinter og Sommer, blef hver Uge regaleret dermed. Find heller paa ald anden Undskyldning, som for Exemple, at De retter sig, som alle kloge Folk, efter vedtagen Skik og Mode, og da det overalt i Verden er gandske kommen af Mode, at gjøre Vers for i andres Bøger, saa vilde De ikke gifve Lejlighed til Folks Critique, som den, der ikke vidste, hvorledes Verden nu hafde for Skik etc. Men ihvad De svarer, dersom der kommer ringeste Ros deri, eller noget fordelagtigt paa hans Chapitre, end var det kuns een Linie Prosa, saa lader hand det trykke, enten for i hans Bog eller i Wielandts Novis literariis — id quod nollem.

Dersom jeg ikke af en fingeret Thomas Clitov (som jeg før har været, da jeg dertil hafde mine store Aarsager og Deres Velbaarenhed ingenlunde præjudiceerlige, thi jeg gjorde og samme Tid ligedan med en anden stor Mand og Censore carminis latini her i Staden) skulde blifve en half-verus og komme Originalen altfor nær, saa vilde jeg vel hafve den Ære at fortælle Dem noget om mig self. Men, quemadmodum innuebam, med Forord, at jeg ej skal passere for vano og opblæst. For en 14 Dage eller 3 Uger siden kom en liden Pakke til Geheime-Raad Rosenkrantz fra den Kgl. Envoyé i Wien Berkentin², med 3 Ex-

¹ Bogtrykker Wielandt udgav Ugebladet »Nye Tidender om lærde Sager« samt Maanedsbladet »Nova litteraria«. Thomas Clitau var Medarbejder ved det førstnævnte.

² Christian August Berckentin (1694—1758) Greve, Diplomat, Statsminister.

emplairer af Dominici Passionei¹, Archiepiscopi Ephesini et Nuncii Apostolici, excellentissima et fere incomparabili Oratione exequali, italica lingua scripta, in Principem Eugenium. Deraf skulde Hans Excellence Rosenkrantz gifve det ene til Kongen, beholde det andet self, og det tredie (efter Nuncii expresse ordre) til mig, som Berkentin skref mig samme Tid self om og bad, at hvis jeg, som hand ej tviflte paa, vilde takke bemældte Nuncio, Brevet da motte sendes ham til Indhændigelse. Jeg blef forundret. Men hvad at gjøre? Jeg har alt i Tirsdays otte Dage takket ham med et Bref paa et heelt Ark, og hvis den gode Herre lefver saalænge, at hand kand svare mig igien, saa faaer jeg vel noget, som jeg kunde vise Dem og andre gode Venner, con mio massimo rossore, som Magliabechi² forдум.

Jeg er med uafsladelig devotion og Ergivenhed
 Deres Høyædle Velbaarenheds
 underdanigste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 8. Februar 1738 om Aftenen sildig.

78.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad.

Paa begge Deres Høystærede sidste kand jeg denne Gang ikke svare vitløtig, saasom Tiden er mig alt for knap. Den slemme Tidende om det Ostindiske Skib hafver en Hoben urimelige og ikke probables circumstantias i sig, som gjør, at vi hverken troer den her ved Staden, ej heller troes den nu i Holland, hvor de meer er bange for, at det er eet af deres egne. Assurance-Comtoiret hafver derpaa vovet 50/M Rdb. Hvorledes dets Tilstand og Oeconomie ellers er, skal jeg ikke kunde forklare. Og naar slige store Huller og Skader skal bødes, er jeg bange for, at det vil gaa dem, nemlig dets Interessenter, som Hr. Grundt sagde, da hand, efter at have ædet saa ofte hos Hr. Græf Charles d'A—, motte miste hos ham en temmelig Capital, at hand nu motte (salva venia) spyde de gode fede Capouner ud igien med Fiærene og alt.

Jeg kand umulig skaffe saa hastigen les Voyages de Mission tillaans. Jeg har ejet den før Ildebranden, men nu ej meer.

¹ Domenico Passionei (1682—1761), Cardinal, pavelig Nuntius i Wien, senere Bibliothekar i Vaticanet.

² Antonio Magliabecchi (1633—1714), berømt florentinsk Bogsamler og Bibliothekar.

Hans Excellence Hr. Ober-Cammerherren er for nogle Dage siden udreyst paa Landet, saa at jeg ej heller kand spørge ham om noget. Men overalt holder jeg for, at i et velskrevet Vita (med mindre det skal være et Dag-Register, efter hvilken Form jeg endnu aldrig saae nogen lærd eller fornemme Mands Vitam) bør ikke at sættes Maaneder og Dage saa nøye, nisi ad facta admoldum memorabilia. Saa at om en Historicus end veed og finder dem i Documenter og Papirer af den, cujus Historiam scribit, tamen eas temporum notas negligit.

Til Wolf har jeg skrevet og justificeret Deres Memoriae lapsus aldeles.

Den Censor latini mei carminis var I. R.

Hvem der har udloftet den Præmie, kand jeg ikke giætte, men mange troer, at det er Høiberg¹.

Trellunds² Testament er integrum og approbatum og de første Renter af dets Capital næsten employerede.

Jeg er med største Ergifvenhed stædse

Deres Høyædle Velbaarenheds
ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 26. Februar 1738.

79.

Til Conferentzraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Med Mons. Langebeck, som er hjemkommen overmaade fornøiet, beriget og forsiunet med Lærdom og andet got, hafde jeg den Ære af Deres høyædle Velbaarenheds sidste, for hvilken jeg ydmygst takker. Her falder saare lidet, samme med at vederlægge; og da Deres Velbaarenheds tienere udtrykkeligen har manet mig om, at tilmælde Dem noget nyt, saa bekiender jeg reent ud, at det nyt, jeg kunde i min hukommelse samle tilsammen og vide, vil slet intet forslaae, imod hvad Langebeck, alene efter saa faa Dages forløb, har kundet samle. Thi hand sværmer om i Byen, taler nu med Harboe³, sin collega, som er omnium novellarum, externarum et urbanarum, promus-condus et thesaurarius, nu med Wadskiær, nu med 100 andre. Jeg derimod sidder stille hieppe, naar jeg ey er i Archivet eller Biblioth.

¹ Det var Høiberg, der ved en anonym Bekjendtgjørelse af October 1737 havde udsat en Præmie paa 20 Rbdr. for det bedste Digt.

² Johannes Trellund (1669—1735), Biskop i Viborg, testamenterede bl. a, 6000 Rbdr. til Universitetsbibliotheket til Anskaffelse af Bøger.

³ Ludvig Harboe (1709—1783), senere Biskop over Sjællands Stift.

reg. uden det lidt jeg kand komme hen til Frue Grosz-Cancellerindens eller hos Hr. Ober-Cammerherren, som er ælendig siug af en tertian-feber. Om den ulyksalige Mag. Hans Mossin hafver De vel alt hørt, nemlig at hans Dom er gaaen i Tiisdags otte Dage, hvorved Catecheterne ere dømte hvide og skiære som Snee, han fra Kaldet, og skal gifve 350 Rdlr. til pios usus og 150 Rdlr. til Fiscalen; item hans Eftermand i Embedet at skal publice bekendtgjøre for Menigheden hans Forseelses Grovhed og Catecheternes Lærdoms Uskyldighed. Copien af denne Sentents har jeg 2 gange seet, men ikke gidet begiert den. Mr. Langebeck sender den vel rigtig; Thi Harbøe var een af dem, som viiste mig den.

Vores Tidender fra Hitland lyde endnu saaledes, at aldrig andet kand skiønnes, end det jo maae være vort Skib til Tranquebar, som er forulykket sammestæds, og ingen andens. Men nu hafver vi et Fartøyd derhenne, og fornuftige Folk dermed; saa at den fuldkomne Overbeviisning snart vil ventes.

I disse Dage er et Skib fra Kiøbenhavn, St. Andreas kaldet, giort til Westindien seilklar, og gaaer med allerførste Vind; og inden Aarets Udgang burde vi at hafve 5 derfra, nemlig 1, Ænigheden, som gik derhen forleden Efterhøst, 2, Adrian von Beverhouts Brigantine, som pleier at komme her eengang om Aaret, 3, Det Skib, som blev fragtet til Mr. Barrington at gaae til Madagascar, og derfra at føre Slaver til vore Colonier i America, 4, Det, som Capitain Jager gik herfra med d. 4 Januarii sidstafvigt, til Guinea, som ogsaa skal gaae til St. Thomas, og tage Ladning ind, og 5, dette nu afgaende Skib St. Andreas. Gud gifve dem alle god Lykke!

Om Hr. Biskop Hersleb siger mand, at hand er alt ankommen i Helsingør. Provsten Hr. Mads Holm ventes nu og hid fra sit Qvislemark med første, og førend hand kommer, determinerer Frue Grosz-Cancell.¹ sig ikke til at kalde Præst i hans Stæd, i hvor mange hun end dertil har hørt prædike, da min ringe Person har undertiden ogsaa været iblant Tilhørerne, og kand bære Vidne om, at baade jeg og flere, som jeg nu ikke vil nævne, kand ligesaavel i en Stue, som i en Kirke, falde hen i en sød Søvn, i hvor høit der skraales:

dum coram populo rhetoricatur Hylas.

For nogle Dage siden leverede jeg til Madame Rolet en

¹ Grosz-Kanslerinden ∅: Grevinde Christine Sophie Holstein, født Reventlow (1672—1757), Enke efter Storkansler Grev Ulrik Adolf Holstein til Holsteinborg (1664—1737).

Johan Samuel Felizen Mentzer (1703—55) blev 19. Maj 1738 Sognepræst til Kvislemark og Fiurendal efter Provst Mads Holm, der var bleven Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn.

lumpen Tysk version af Missons Voyage d'Italie, saasom jeg ingenstæds, ne quidem in B. B. regia, har fundet den franske, efter at jeg mistede min i Ildebranden. — Paa Sal. Printz Carls Journal er ikke at tænke, førend enten Hans Excellence Hr. Ch. de. Pl. eller Mallerback blifve friske, som begge er i en slet Tilstand.

Gud opholde og bevare min høystærede Hr. Conferentz-Raad med Deres gandske kiære Huus og familie! Det ynsker Deres, med uafladelig Troskab og devotion,

ydmygste og høytforbunden Tiener

H. Gram.

Khafn., d. 9. April 1738.

80.

Til Biskop Peder Hersleb.

Højædle og Højærværdige

Hr. Biskop

I skulde aldrig troe, hvad for et bizarre Indfald jeg fik i Morges, da jeg klædte mig paa; det randt mig i Sinde, at jeg hafde giort et latinsk Vers i disse Dage, som vilde foraarsage Umage og Arbeide til andre, naar Eders Højærværdigheds mange Tydske Venner og Veninder, Patroner og Patronesser, blefve curieux for at vide hvad de fire Linier hafde for en Betydning. Jeg fik derofver en slags Bevægelse til Ynksomhed ofver saa mange Hofjunkere og Studenter, som skulde plages for min Skyld med at giøre Versioner til disse Folk, og tænkte saa: Mon jeg ey kand expiere noget af den Synd ved at tage ogsaa min Deel i dette Versions-Arbeide. Jeg forsøgte det, og klinkede indlagte Tydske Stropher tilsammen (eller Hochdeutsches Epigramma med Gunst), som er det første jeg hafver giort i det Sprog i denne Verden, og med Guds Hielp vil og blifve det sidste. Hvor megen Umage og Hammerslag det har kostet min Pande, gøres ey fornøden at spørge. Sandelig, duer det kuns lidt, da var jeg ey heller længe om det, og aldrig har jeg saa hastig faaet 2 Linier i Latin færdige som disse 4 Tydske. Saadan er det, at være blefven en Hale og appendix til det Tydske Cancellie og fordærve sig hele Dagen igiennem i Archivet in Reichs-Urkunden und alten Briefschaften.

Adieu og en lykkelig god Morgen med Deres Frue og Børn.

Eders Højædle Højærværdigheds

ydmuge Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn 1738 (?)¹.

¹ Brevet er ikke dateret. Jeg formoder, at det er skrevet 1738.

Til Johan Helin.

Høytærede Hr. Archiv-Secretaire.

Jeg hafver Aarsage at skamme mig og blues over min lange Stiltienhed, langt heller end at jeg tør fordriste mig til nogen Begiering til Deres Velbaarenhed at gjøre. Imidlertid, da jeg blifver ombeden at medgifve en ung Cavallier her fra Landet en Adresse til nogen braf Mand i Stockholm, af hvis faveur, protection og Omgængelse saadant ungt Menneske kunde profitere, saa hafver jeg ingen vidst bedre end min høytærede Hr. Archiv-Secretaire, til hvis Dyd, Complaisance og Venskab for min ringe Person jeg hafver saa stor Fortroenhed, at jeg ingenlunde hæsiterer i at recommendere ham til Dem. Hans Nafn er Mr. von Holstein¹, Hans Kongl. Majestæts Hofjunker, hvis Fader, som endnu lefver, er Hr. Oberste von Holstein² til Langesøe i Fyen, een af de rigeste og considerableste Edelmænd i bemældte province. Hans Dessein er at lære først Vores Naboe-Riges Constitution og berømmelige Mærkværdigheder at kiende, førend hand reyser til andre, som naturligvis ere og bør være mere fremmede for os Danske. Saa meget nu som min høytærede Herres Leylighed, charge og andre Forretnings-Pligter kand tillade, saa meget vil jeg bede og haabe, at De tiener ham i bemældte Dessein, eller recommenderer ham til og paa saadanne Stæder, som dertil kan være beforderlig. De kand derimod være forsikret om lige Skjæl fra mig og flere gode Venner her ved Stæden.

Om flere Ting ynskede jeg vel gierne, at kunde hafve den Ære at entretenere Deres Velbaarenhed paa dette Papir, men for Tidens Skyld nødes jeg til at opsætte det indtil en Maaned Tid, da jeg gandske vist skal hafve en Pakke tillafvet af nogle faa nye Materier fra Vores prælo at fremsende.

Næst ald Velstands Ynske forblifver jeg med en fuldkommen Consideration stædse,

Edle, Velbaarne Hr. Archiv-Secretaire,
Deres allerskyldigste og hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 17. Maii 1738.

¹ Baron Adam Christopher Holsten (1717—1801), Geheimeraad, Amtmand, til Baroniet Holstenhus.

² Oberst Godske Ditlev Holsten (1674—1745) til Langesø.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Efter Deres Excellences høystærede og naadige Ordre, med forrige Post, hafver jeg ikke forsømmet at skrive til Hr. Adjunctum Bildstein, og indprædikedet ham paa det kraftigste alt hvad Deres Excellence mig har tilmeldet, hvilket jeg og haaber at skal vorde paa hans Side efterkommet, eftersom Manden, saavit jeg til Dato kiænder ham, ingen utroe eller qvakelhaftig Gemythe er. Jeg hafver ellers i disse Dage ventet med Smerte paa Otto Christophers¹ Hiemkomst derfra, forat høre, hvorledes Leverancen og Acceptationen er afgaaen paa begge Sider. Denne Underretning vilde jeg dog gierne hafve med mig, inden at jeg self skal begive mig bort til et uformodentlig Hverv, som mig paabyrdes, og jeg er bleven ansagt til. Det er, kort at sige; Jeg skal paa min gammel Alder nu være Skolemester igien; og, ligesom hvor Præster ere siuge eller Sognene ledige, at mand sætter en Assistentz- eller Hielpepræst, indtil der kommer en anden, saaledes skal jeg, efter at Mr. Lützens², Hans kongl. Høyheds Informator er blefven siug, sine spe restitutionis, være Interims-Informator i hans Stæd, indtil der kand faaes en anden, hvilken, quia nemo aptus satis intra patriam invenitur, tør vel komme engang i Sommer, fra Hr. Græfve Stolberg eller anden stæds fra.

Hans Majestæt har i det mindste allernaadigst loftet mig, at denne min nye Bestilling skal ikke være uden heel kort. Men imidlertid maae jeg berede mig, som til en lang, og Gud veed, med hvad Hierte jeg baade gaer til Hove, cujus artes plane ignoro, nec discere cupio, saa og rykker op fra mine mange andre Forretninger og mine stakkels Bøger, dem jeg nu just var i Værk med at rangere i min nye Residence, da denne Stormvind kom paa og turberede alle mine circulos.

Ach, hvad vilde jeg være glad, om det motte hafve Ende, og min Successor var alt ankommen, inden Deres Høygræfvelige Excellence glædede os med Deres Nærværelse.

Deres Excellences kiære Søn Hr. Otto Mandrup Rantzau's Materie de Jure in bona naufragorum staaer mig meget vel

¹ Rantzau's gamle tro Tjener Otto Christopher havde ledsaget den unge Baron Juel-Rüssensteen over til Lund, hvor han skulde være i Huset hos Professor Bildstein.

² Frederik Lützens (1700—1738, var Søn af den tyske Hofpræst, Dr. F. J. F. Lützens. Grams Virksomhed som Informator for Kronprinsen varede dog kun kort, idet han snart afløstes af Tyskeren Prof. Johan Christian Kall (1714—1775).

an. Og jeg kand ikke giætte, hvad Deres Excellence skulde gjøre Dem Betænkning over, uden det motte være, fordi Deres Excellence self hafver Forstrand og Strandrettighed. Hvor mig siunes, under Deres naadige Correction, at just for det selfsamme kunde det være appositum. Thi hvor mange unge Cavalliers har ikke taget argumenta disputationum et exercitiorum ejusmodi, nu ex Jure venatorio, Jagd- und Forst-Recht, nu ex Jure Vassallagii etc., just fordi samme vare af deres egne Elementis, saa at sige. For Resten siunes mig ogsaa vel om Indretningen. Og saafremt Deres Excellence skulde blifve enig med den unge Hr. Græfve om samme Materie, da skal jeg gierne, efter Befaling, gaae til Haande med hvad som andre ikke kand bedre end jeg forskaffe, ex nostris constitutionibus, til Caput 3. Vilde Vor Herre kun saa sandt hielpe mig ud af denne Labyrinth jeg er kommen udi med denne functione aulica!

Gud lyksaliggjøre Deres Excellences og Hendes Høygræfvelige Naades Hidreyse! Det ynsker med allerstørste Devotion Deres Høygræfvelige Excellences

underdanigste Tiener
H. Gram.

Khafn., d. 24 Mai 1738.

83.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Deres Høygræfvelige Excellences meget naadige sidste af 13de hujus burde jeg vel før hafve aflagt min underdanigste Taksigelse for, i Særdeleshed fordi mig derudi gifves et saa dyrebart Beviis paa Deres Excellences gunstige Erindring af min ringe Person, som at vilde tænke paa Meursii Skilderie¹ mig til Beste.

Men, sandt at sige, da hafver den anden Materie, nemlig angaaende Hr. Baron Rüssenstein, holdet mig tilbage, om hvilken naar jeg intet got kunde skrive, jeg heller vilde lade det plat være, eller og bie saalænge, indtil Deres Excellence kom i nogen Rolighed med ham. Og som jeg, efter ald Overvejning og Eftertanke, ikke kand finde nogen bedre mesures at kunde tages, end dem Deres Excellence allerede har paatænkt, nemlig at sætte ham under en braf Officer i en Guarnison, saa skulde jeg haabe, at nu dertil allerede var funden Raad, om ikke

¹ Rantzau vilde forære Gram et Portræt, der formentes at forestille Professor Joh. Meursius. Portrættet viste sig senere at forestille Meursii Fader Pastor Jacob van Meurs i Loosduinen.

i Rensborg, da paa et andet Stæd i eet af Rigerne. Thi at lade ham længer blifve paa et Academie eller under en Professors Tugtelse, er i Sandhed laterem lavare. En god alvorlig half-gammel Capitaine, som ingen Snik-Snak kiærer sig om, og ingen raisonneren om »mon oncle et mes tantes«, men fordrer til Punct og Prikke det samme, som Høfvedsmanden i Evangelio: Staae, saa staaer hand, og gaae, saa gaaer hand, blifver den beste Tugtemester og Professor for slige subjecta.

Men at komme igien til Meursium, da var det langt fra min Tanke, at Deres Excellence skulde tage min utidige Curiosité Dennem saa nær til Hierte, at gjøre Dem saa stor Umage derfor, og maaske gjøre den af Deres Clienter eller Venner Fortræd, som kunde hafve lige saa stor Behag i at beholde denne ypperlige Mands Skilderie, som jeg i at hafve det. Hvis da derudaf skulde komme en Casus conscientiæ, henhørende til Synd imod det iode Bud, saa faaer den vel falde paa mig alene, hvis Skilderiet kommer for en Dag. At det dog ikke blifver en Pseudo-Meursius, er jeg næstendeels forskret om, endskiønt mit Fundament, hvorpaa jeg grunder saadan fast Formodning, er alene dette, at Sal. Deichmann¹ (som jeg for mange Aar siden har hørt iblant andre historias plagiorum et furtorum Deichmannionorum) fik et Skilderie paa Willestrup hos Sal. Friederich Juul, med en lærd Mand malet i fuld Corpus, og uagtet alle Sal. Juuls Eeder, og Protestationer, tog det i sin Vogn og kiørte hjem dermed. Friederich Juul var Sal. Cancellers Ove Juuls Søn; Meursii Datter var efter Forældrenes Død tagen i Huus af Sal. Ove Juul, som af Taknemmelighed mod sin gamle Skolemester, hendes Sal. Fader, underholdt hende til hendes Dødsdag og lod hende begravne (hvilket jeg hafver læst i den Sal. Cancellers egen Regnskabsbog og Journal). Ergo slutter jeg, at Skilderiet hafde Ove Juul arvet efter Datteren, bemeldte Jomfrue Meurs; og at det derfor var det samme, som Deichmann slebte af med, og nu blef soldt paa hans Auction under Titel: En lærd Mand i fuld Corpus, med en Kappe paa. En Bayle², eller anden skarp Logicien, eller en Professor Dialectices, som Prof. Thestrup³, skulde vel næppe tilstaae mig nogen stor Fynd i saadant Argument og Syllogismo, men spørge strax: quæ? qualis? quanta? Men jeg kiærer mig intet om deres Regler, og har af Erfarenhed, at jeg undertiden har truffet lige saa rigtig med mine irregulieres Giætninger som disse subtiles Dialectici med deres regelmæssige Syllogiseren. Skulde det nu hende sig, imod Forhaabning, at Portraitet ei var Meursii, da

¹ ∴: Biskop B. Deichmann.

² Den berømte franske Filosof Pierre Bayle (1647—1706).

³ Christian Thestrup (1689—1750), Professor i Filosofi.

lover jeg derudi at vise den allerstørste Oprigtighed, med at sende Deres Excellence eller hvem Deres Excellence næfver mig det at tilhøre, Stykket straxen tilbage. Thi bedrage mig deri, naar jeg faaer det i Sigte, kand jeg ingenlunde, saavel kiænder jeg Mandens Ansigt og veed, hvordan hand saae ud, af hans Kobberstykker.

Vores Chinesiske Auction gik kosteligen af, og Vore Vahre blefve soldte saaledes, at mand mener, det vil svie til endeel af Kiøberne. Men Gud raade, hvorledes det vil gaae i næstkommende Aar! da jeg er bange, og tør snart vedde paa, at det ikke gaaer halft saa vel.

Førend jeg slutter dette ringe Bref, vilde Deres Høygræfvelige Excellence naadigst forlade mig, om jeg frembringer en underdanigst Begiering for en fattig Mand, som jeg, uanset alle mine Udflugter og Undskyldninger, ei har kundet værge mig for. Det er en fattig fordærved Proprietarius her af Landet, ved Nafn Bockenholffer¹, som søger Hans Majestæt om at blifve Assessor i Oberhof-Retten i Norge, om Deres Excellence naadigst vilde forunde ham en god Erklæring og Approbation, naar det kom dertil, at samme hans Supplique blef Deres Excellence tilsendt. Manden har været min Camerader paa Academiet, var den Tid smuk studeret og hafde smukke Videnskaber in humanioribus, in Jure, in Mathesi etc.; hand hafde en rig Moder, Sal. Bogtrykker Bockenholffers Enke; Befriede siden Sal. Prof. Rasches Enke og kiøbte en Herregaard eller tu her i Landet, en tredie Deel dyrere end de var værdt. Har dog sadt og hudtlet hen med dette Gods i nogle og tyve Aar, til alle Menniskers største Forundring, at hand kunde holde det saa længe. Men hans Oeconomie og Omgang med Godset, og Klogskab samt Flid og Application paa dette Landvæsen, siges at hafve været extraordinaire, og vistnok besidder hand et ugemeent Talent i at skrifve og forklare sig over deslige Materier. Loven og Forordninger veed hand ogsaa til Punct og Prikke. Hans Stifsøn, Rasch, som skal være Advocat i Christiania, hafver, ut refert, ført ham i Hovedet, at hvis hand kunde vorde employeret i Oberhof-Retten som Assessor, kunde hand vel finde Levebrød deroppe, ved Commissioner at antage og deslige. Ja, hand siger endogsaa, at være allerede til Deres Excellence blefven recommenderet af bemeldte sin Stifsøn. Efter alt dette har jeg da endeligen ladet mig overtale, at lægge min underdanigste Begiering dertil, i Haab, at Deres Excellence ikke regner det saameget til nogen min Dumdristighed og Uforstand, som til deels en Blød-

¹ Hans Philip Bockenholffer kjøbte 1718 Herregaarden Katstrup i Sæby Sogn, men 1738 maatte Mette Marie Juul til Kragerup overtage Gaarden. Han var Søn af Bogtrykker J. Ph. Bockenholffer.

hed, deels en Ynksomhed over en gammel nødlidende Ven og Camerade, og endeligen til en exces af Con fiance, som ei andet kand end bæres af den, der ved saa store Prøver af Naade og bienveillance kand kalde sig, som jeg,

Deres Høygræfvelige Excellences
underdanigste og høytforbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, d. 23de August 1738.

84.

Til Conferentsraad Frederik Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Hvad som i langsommelig Tiid er blefven forsømmet, nemlig at giøre Deres Velbaarenhed nogen Rede for det udi Deres høytærede af 29de Julii mig anbefalede, fremkommer jeg nu endeligen med til min største Haanhed og Skamfuldhed. Men at Sagen i sig self ingen Forsømmelse har lidt, og ingen Omsorg paa min Side savnet, skal den liden Paaskrift bevidne, som vedkommende Rettens Middel eller Sterfboets Forvalter hafver satt paa Deres Velbaarenheds Bref. Og for det øvrige vil jeg haabe, at naadige Fruen alt længesiden hafver berettet, hvorledes den Sag aldeles var uden Fare.

Vores kiære Westindiske Compagnies slette Held i dette Aar hafver Deres Velbaarenhed vel allerede spurt alt for meget om. Thi ellers vilde jeg ikke engang røre ved den Stræng, da det, som jeg meest ugierne giør, er at fortælle onde Tidender. Og dem, som vi nu har haft og alt er 14 Dage gamle i Kiøbenhavn, duer saare lidet, hverken for det Westindiske eller Assurance-Compagniet. Det første kommer nu til at forskrifve sit Sukker til Raffinaderiet at holde vedlige, istædenfor de 400/M \bar{M} , som ere opbrændte, og det andet faaer at hælde ud, til at stoppe nogenledes den Skade eller en Deel deraf, samt til Skibet Enighedens Reder en anseelig Capital. Men, hvad er her at sige? Saaledes gaaer det til i Kiøbmands-Stand. Ja, hvor lidet sikrer, i hvad for en Stand mand udi dette Lif sig i begifver!

Derimod siunes Lykken udi nærværende Aar at hafve vendt sit blide Ansigt til det Asiatiske Compagnie igien. (Thi den Ulykke med *Wendela* hører til forleden Aars Historie). Vi hafver ej alene soldt de Chinesiske Vahrer vel, ja saaledes, at mand næppe troer, dem, der hafver kiøbt samme udaf os, at kunde vorde skadesløse, enten i Hamborg eller Holland. Meer vilde jeg gierne hafve den Ære og Fornøyelse at skrifve, hvis jeg vidste noget at erindre, der var Skrifven værdt. Tilmed staaer Madame Rollet over mig, og lader sig ikke længer opholde, end

medens jeg kand forsegle dette, dog efter at hafve forsikret, det jeg er, næst min underdanige respect til Naadige Fruen, Høyædle og Velbaarne Herre, Deres med uendelig Obligation ydmygste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 26de August 1738.

85.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Det har ikke alene giort et stort Skaar i min Regning, men voldet en stor Skamfuldhed og Fortrydelse i mit Hierte, at jeg saa skrækkeligen har taget feil i min faste Formodning om Skilderiet, aleniste fordi Naadige Herre har anvendt saa store Ting derpaa, udaf Møye, Fliid og Nidkiærhed, ja exponeret sig til de Folks Nærgaaenhed og uskaansomme manieres, som denne Piece skulde hafves hos. Herre Gud! Kunde den gode Præst og hans Kone intet nøyes med mindre til Vederlag end at faae Deres Excellences Skilderie og Hendes Naade Fru Statholderindens tillige. Har og Sal. Deichmann efterladt sig saa stor en Sæd deroppe, af Curiosité og Klogskab i slige Ting, at Præster og Præstekoner ere bragte i saa stærk en goût af Malerier og Cabinetter, og vide at raisonnere om Lif i Tegningen og en admirable Haand? Altsaa motte de til Taknemmelighed vel hafve ladet ham være med Fred, og ikke hudflettet ham med deres urimelige Snik-Snak, at hans Cabinet saavel som Bibliotheque var rappet tilsammen af Plynderier hos Præsterne. Maaske, fordi hand paa en Stæd eller tu, hafde fundet et fattigt Stykke, som stod ham an, at vilde redde fra Undergang, og ikke straks gifvet dem baade sit og sin Kones Skilderier igien, som denne nu prætenderer. Og hvad giælder, at denne lod sig ikke nøye, eller takkede af Hiertet for Deres Excellences og Frue Græfvindens Stykker, medmindre de vare giorte af den største og kostbareste Mester, og med lige saa admirable Hænder som paa hans Kones Helgen? Men jeg beder underdanigst og hierteligst, lad hende for Guds Skyld beholde denne gamle Helgen. Og Deres Excellence har Synd af, at skille de got Folk ved saa kiært et Liggendefæ, som de dog aldrig stod til at contentere for. Var det end virkelig Meursius, som det ikke er, skulde det endda gaae mig inderlig nær til Hierte, at Deres Høygræfvelige Excellence motte til saadan Prix bringe ham til Veye. Men nu er alt mit Ynske, at Præsten maa takkes for sin gode Villie, og rare generosité, og at Præstekonen og hendes Helgen maae blifve tilsam-

men indtil Døden dem adskiller, som kan uden Tvivl og være til stor Opbyggelse, at hun tænker desto flittigere paa hendes Daabs-Pagt, efter den stærke Indbildning hun hafver, at det er hendes Salige Døbefader. Den kiære Kone maae nok være en god Christen, men en maadelig Chronologist, idet hun mener, at en Mand, der anno 1624 var 79 Aar gammel, kunde være Fader til Biskop Hersleb, og hafve døbt hende. Og Hr. Claus Hutfeld maae være en fin Broder og Macchiavellist in re maritali, der ikke engang vil hafve sin Kone saa klog, at hun maa desabuseres i saa ringe en Ting. Mon hun eller hand ogsaa vide til visse, at fordi Bisp Hersleb har i sit Signet et Vaaben med en Hiort udi (det selfsamme, som hans Kones Fader i Fyen førte, og denne sidste med nogen Slags raison, efterdi han hedde Mag. Hans Hiort), at derfor Herslebs Fader hafde det samme? Men i denne Punct tør jeg ikke meget critiquere hendes Forstand. Thi self giættede og concluderede jeg ikke et Haar bedre, den Tid jeg sagde, at det motte være Meursii Skilderie, fordi Sal. Deichmann hafde faaet det paa Willestrup. Nu maae denne gamle Krabat være for mig, hvo hand vil, en Præst, en Bisp, en Lector, af Jylland eller Norge (ja ligesaa snart een af Tydskland, thi mig rinder ingen Dansk eller Norsk bekjændt Mand i Sinde, som anno 1624 var af saa høy Alder). Meursius er det sandelig ikke, som døde anno 1639 i sit 6ode Aar, og hafde hverken Hiort i sit Vaaben eller Takker paa Hielmen.

Men jeg Stakkel er Deres højgræfvelige Excellence ligesaa stor Taknemmelighed, Ære og underdanigst Devotion skyldig, som hvis jeg allerede hafde bekommet fra Dem 10 Skilderier af Meursio og af andre hans lige. Og denne Prøve paa Deres Excellences store Attention og af mig ganske ufortiente Godhed, obligerer mig saa meget mere, som det aldrig var i min Tanke, at Dennem, til min Curiosité at fornøye, skulde paaføres saadan Møye og Bekostning. Ligeledes takker jeg underdanigst og allerhierteligst for det naadige Svar, angaaende Bockenhoffter, og vidner for Gud, at jeg hafde ey alene tænkt, men ogsaa i en oprigtig god Mening betydet Manden en Deel af det samme, som Deres Excellence hafver gifvet Dem den Umage saa udførligen at forklare, angaaende Stationen, som hand søger, dens Utilstrækkelighed til nogen skikkelig Ophold. Men med Folk som hand og flere, der ere i Nød, gaar det, saasom med Skibbrudne. De søger og griber fat paa hvad de med Øjne og Tanker kand decouvriere; end var det kun en Fjæl saa liden, at de ey med halfve Kroppen kunde faa Rum derpaa, tænker de dog at svømme derved til Land. En af samme Slags, nemlig en banqueroutered Wiin-Kiøbmand her af Byen, som tilforn var

Revisor paa Cammeret og siden Raadmand (titularis) i Kiøbenhafn, er igaar blefven Amtmand i Findmarken i afgangne Frimandts Stød. Mand siger, at en Raadmand af Christiana, ved Nafn Schmidt, hafde gierne vildet haft det, og at kunde hafve været langt beqvæmmere.

Vores Assurance-Compagnie har i dette Aar kuns slet Lykke, og Interessenterne, som hidindtil har været vante til at tage anseelige Distributzer ind, og intet at udgifve, faer nu at lære, hvorledes sure Æbler smager. Men skulde de dog kunde samle saameget i Cassen, at de blifve frie for at tælle ud af det forhen fortiente, saa vil alligevel en lang Tiid gaae bort, inden Distributzer og Renter for intet kommer igang igien. For det Westindiske Skib Eenigheden maae alene betales 13000 Rbdr. og meer, og for det Ostindiske, paa Hitland ved Nytaarstid forulykkede meer end bemældte Summa. Thi i dette sidste var for Interessenter, for Equippagen og Bodmeristerne, forsikret her i Kiøbenhafn alene 60/M Rbdr. Nu fik vi endeligen Bref igaar fra Engelland, at Vores Commissionaires ved Hr. Geheime-Raad Söhlenthals¹ Assistance hafver endeligen overvundet de mange store Vanskeligheder med Vice-Admiralen Græf Morton, og skaffet en endelig Accord ved at lade ham beholde de $\frac{5}{12}$ af det opfiskede Sølf; hvilket var for os en god og trøsterig Tidende, i Henseende at vi med et Par Poster nyligen tilforn hafde haft dem meget slette, og til en fortærende Langdrag henseende.

Paa den Irlandske Sag² veed Deres Excellence vel allerede, at vi hafver faaet en god Ende (nemlig saa god som efter slige Omstændigheder var at haabe eller begiere), idet at Mylady Crosby er dømt til at betale Vores Compagnie 10/M Pd. Sterling, og alle Processens Omkostninger. Mand mener, at samme Dom kunde blefvet erhholdet en god Tid tilforn, hvis ikke Vores Capitain Johann Heitmann³ hafde med ald Magt vildet hafve det derhen dirigeret, at hun skulde været hængt. Hvorledes det rimer sig med hans store Devotion og kostelige Bønnebog, den hand nu igien forbedret har ladet oplægge og deraf foræret i Directionen deylige forgyldte Exemplarier, fatter ikke enhver paa eens Maade. Men enhver af os andre seer heller nogle faae Pund Sterling at falde os til i Kiøbenhafn, end at give dem bort for at hænge Myladys i Irland. Kunde

¹ Baron Henrik Frederik v. Söhlenthal (1685—1752), dansk Gesandt i England.

² Det asiatiske Compagnis Skib »den gyldne Løve« var paa Rejsen til Tranquebar strandet paa den irske Kyst.

³ Capitain Johan Heitmann (1664—1740) udgav »Besværede Sømænds søde Sjøelero«.

vi kun saa sandt faae noget af de 10/M £ os nu ere tildømte, og maaske ey saa lige ere at finde hos den gode Frue! Eller, om hun end er saa rig, var det maaske ej af Veyen, at sælge den hele Dom for strax-rede Penge, og lade noget af Profiten til den, der vilde besørge Executionen paa egen Regning og Risico.

Men jeg gjør Deres Excellence kædsommelig med min lange Skrifven. Jeg beder derfor underdanigst om Forladelse, og med uendelige Lykønskninger og Velsignelser over Naadige Herre, Hendes Naade Frue Statholderinden og gandske høye Huus, forblifver jeg i min Lifs Tid,

Høy- og Velbaarne Herre,
Deres Høygræfvelige Excellences
underdanigste og høytforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 29de August 1738.

86.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Guds hellige Mænd forbarme sig! Hvad er det dog for en forbistret Planete, der regierer over min Forstand, saavelsom mit Siun og alle Sandser i dette Aar, at jeg bosseler saa grusomt feil hvert et Øieblik. Et Skilderie har jeg saa længe drømt om at være Meursius, og vilde veddet derpaa; Samme blifver befunden at være en 80 Aars gammel Præst. Eieren var jeg strax færdig at sværge paa at være Præst og at hedde Hr. Claus Hutfeld, og just er han Herremand, Laugmand og Justitz-Raad!¹ Jeg troer, at hvis jeg i saadan Situation, som jeg maae beklage mig at være, gaf mig til at være Editor af en nye Plauto eller Virgilio, tog jeg nok de ravgaleste Varias lectiones og conjecturas og satte ind i Texten, som Scaliger² sagde om Roberto Titio: infelicissimus in conjectando, depravatissimas lectiones adoptavit. Jeg bekiænder gierne, at jeg slet ikke gaf Agt paa noget Vaaben i Signetet, hvilket burdet da ført mig paa anden Tanke. Thi endskiøndt baade Præster og andre ere pudseerlige nok, til at fingere og blasonnere sig self Vaabener, foruden at gifve Geheime-Raad Lerke, eller Sal. Slange, aut ejus successori et got Ord derfor, (hvilket er gaaen saa vit, at en liden Krabat eller Cammerat hos os har taget tu

¹ Justitsraad Claus Huitfeldt til Thronstad, Lagmand i Frederiksstads og Tønsbergs Lagdømme, Søn af Søhelten Ivar Huitfeldt.

² Den berømte franske Filolog Joseph Justus Scaliger (1540—1609).

Slægters af de gamle Frisers Vaabener, smættet dem tilhobe, og gjort sig eet got stadseligt Skioldemærke af begge ved at sætte et rødt Egerne over en Hob Skaktavl, som er sandelig saa ingenieux som noget i Verden), saa blifver dog vel ingen af Geistlig Stand saa absurde, at tilegne sig Faner, som Hvitfelder har paa Hielmen. Ja ikke tænker jeg, at Søfren Mathiesens Søn, Assessor Banner, Broder til Frue Admiralinde Kaas¹, hafver vovet at krone sin Hielm med vexellis veterum Bannerorum. Men saalidet som mine Øine hafve givet Agt paa Seglet af Hr. Justitz-Raad Huitfelds Bref, saalidet hafde jeg tænkt, at de skulde taget feil i at læse hans Nafn ret, men torde nu snart bande paa, at den smukke Mand motte, da hand skref sit Nafn, hafve glemt dette i bag efter u, eller i det mindste forglemt at sætte Prik over samme Vocal, en Feil, hvorover jeg ofte hafver Strid med mine Skrifvere og Copiister, om endskiøndt Blækket anskaffes for mine Penge, og ey for deres, saa at de ei har behof at gjøre det af saadan Aarsage, som Jens Gniere i Holbergs Comedie². Nok er det, at mine Tanker ere strax falden paa det Huitfeldske Nafn, af hvilket jeg har kiændt 2 à 3 Studenter og deriblandt een med Fornafn Claus og en anden, der hedder Jesper, som for faae Aar siden var Hofmester hos Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz's Søn, og gik fra Forstanden. Thi det Claus-Nafn kunde umulig forvolde slig Irring, eller holdes af mig meer approprieret til den Geistlige Stand end til anden; au contraire, jeg tør soutenere, at alle danske Clouser ere fra Begyndelsen opkaldte efter Holstenske Herremænd, hvoraf en stor Mængde hafver baaret samme Nafn; Præsterne derimod kaldedes Nicolai og Bønderne Klæaes, ligesom naar Junkerne hedde Jochim, kalder man Præsten Hr. Joachimus, Borgeren Jochum, og Bonden Chim. Men alt dette ved sit Værd staaende, er jeg blefven hiertelig bedrøvet og bange for, at Mr. Huitfeld skal faa denne min Pudliasmus at vide, og endnu meer bange for hans kiære Frue. Thi dette Kiøn taaler ingenlunde at røres ved, om mand end aldrig saalidet vil flytte dem ned, ja kuns aleniste i Tankerne. Self vover de dog sligt i Gierningen undertiden og parerer sig med en

¹ Søren Mathiesens Datter Mette (1694—1770) var gift med Admiral Ulrik Kaas (1677—1746). Søren Mathiesens Søn antog Navnet Banner efter Moderen, der hed Maren Nielsdatter Banner.

² Gram husker vistnok her fejl. Jens Gnier optræder eller omtales næppe i nogen af Holbergs Comedier. Muligvis tænker han paa Molières l'Avare, der i den danske trykte Oversættelse fra 1724 kaldes »Comoedie om Gamle Jens Gnier eller Penge-Puger«. Det i Brevet omtalte Træk af Gjerrighed findes dog, efter velvillig Meddelelse fra Dr. Gigas, ikke i den trykte Udgave. Muligvis har Gram sigtet til en Replik, der har været tilføjet ved Opførelsen eller i Afskrifter af Oversættelsen.

Mand under deres Stand. Jeg vil til Reparation bede Vor Herre, at hun og hand maae blifve de allerførste af deres Slags Rang, som Kongen ophøyer til Etatz-Raads Nafn og Værdighed.

Endelig hvad mig angaaer, da har jeg nu gandske slaget Meursii effigiem af mine Tanker, og vil underdanig bede, at Deres Excellence vil gjøre det sammé, uden alene naar det kan divertere Dem, hvor fortunlet jeg har været dermed, og hvor beskæmmet jeg har staaet tilsidst. Og denne er da min Tak! Saaledes er jeg lønnet for ald min Pieté og Veneration for den Sal. Mand, og at jeg for 2 Aar siden tog hans Partie saa stærk imod disse Italiænere, og beviste, at hand ikke meer end jeg var Auctor til saa forbandet en Bog som Aloysiæ Sigæa¹.

En fuldkommen og inderlig Glæde hafver derimod Deres Excellence giort mig med den ypperlige Tidende om Deres Hr. Søn i Göttingen. Gud være ævig æret, som forunder Dem at høste saadan velsignet Frugt af Deres Arbeide og Omhyggelighed. Ja, jeg haaber visseligen, at sligt ikke skal alene strække sig til Deres Excellence, men vorde et incitamentum virtutis for fleer Familier i vort Land, der af saa ugemeen Dyd, Flittighed og rette sande Gloire skal lade sig opmuntre, blifve til Mænd som deres Fædre, og bringe siden noget af det forfaldne igjen til rette. Deres Excellence er alt for meget og over ald min Fortieneste genereux, i at tilegne mine ringe Raad nogen Deel af det, som den kiære Græf Otto Manderup glæder Dennem og os alle med. Men dette vil jeg ikke fragaae, at jo Frue Græfvinde Knuth² har mig at takke, samt og sig self, idet hun følgende min Raadføring, i at sende hendes Søn til Göttingen (den Tid hendes Slegt og Venner, især Hr. Geheime-Raad Brockdorff, raadde hende saa stærkt til Utrecht eller andenstæds) og lade ham i Göttingen følge og hafve for Øie den unge Hr. Græf Rantzaus Exemple, item, at hun skulde jo ikke spare de Penge, til at skaffe ham saadan en Hofmester som Neander. Ihvor vel det ingen Fare hafver, at den unge Græfve Knuth skal blifve nogen stor Doctus eller subjectum doctorabile. Men der var nok andre Ting, som hand kand profitere til stor Forbedring i den Omgængelse, som han hidtildags har den Lykke og Ære at hafve dersteds. — Det er ellers pudserligt nok, at disse Professores i Göttingen ere saa forlegne med at bringe deres gradus Academicos i Adel- og Herrestanden. Hvil-

¹ Aloisiæ Sigææ Toletanæ satyra sotadica de arcanis amoris et veneris ud-kom 1680 og senere adskillige Gange. Johannes Meursius antoges — med Urette — for at være Forfatteren.

² Enkegrevinde Ida Margrethe Knuth, født Reventlow; Sønnen Grev Eggert Christoffer Knuth (1722—76) til Knuthenborg og Gildensteen studerede 1738—39 i Göttingen.

ket ikke kand ansees for andet end en Cacozelia eller falsa et affectata imitatio Anglorum, just fordi Herskabet er Rex Angliæ.

Den stakkels Bockenhoffer hafver jeg betydet af Deres Excellences Mening og naadige Svar til mig saa meget som der behøvedes. Og overlader jeg aldeles til Naadige Herre at giøre derudi ikke videre, end hvad Dennem self for got siunes. Thi jeg har alt længe tilforn begrebet, at saadant var kuns Daarlighed, ihvor habile og god Manden kunde være. Med Forbedring og Løn til Oberhofretten er jeg bange, at det vil gaae langsomt, medmindre der kunde findes paa saadan Methode, og der hafdes Leylighed dertil, som vi udi den Latinske Skole-Commission¹ (Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz, Biskop Hersleb og jeg) hafve fore med de latinske Skolers Forbedring, som er, at slagte 7, for at skaffe den ottende noget vel til beste. Hr. General Løvenørn (som just i denne Fredags Aften kom ind i Cammeret til mig, da jeg hafde begyndt dette ringe Bref til Deres Excellence og committerede mig tillige at formælde sin Respect) fandt paa mit Bord en Dynge af disse Skole-Commissions-Papirer, lod mig derpaa gandske severement forstaae, at jeg hverken i dette Lif eller det tilkommende skulde hafve Lykke, hvis Horsens Skole, hvor hand i sin Ungdom har lærdt Latin, blef nu reduceret til en Dansk Catechismus-Skole. Jeg bad ham prædike dette for Bispen, og ey for mig. — Ellers er herfra intet nyt at mælde, uden at det Kongl. Herskab kom her i Onsdags Aftes, og reyser imorgen igien til Friederichsborg. For Resten lever vi ved det gamle, og jeg veed at trøste mig fremdeles ved den Ære og Naade, som Deres Excellence saa gracieusement forunder mig, at maae kaldes, saa længe jeg lever, med alleroptænkligste Devotion og zele,

Høy- og Velbaarne Herre,
Deres Høygræfvelige Excellences
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 5te September 1738.

87.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder.

Naadige Herre.

Dette skeer alene, for at accompagnere indlagte Pieces, som jeg i Tiirsdags Aftes meget sildigen bekom, da Posten vel alt var

¹ Gram var Medlem af den i 1733 nedsatte saakaldte Latinske Skolekommission, der først sluttede sine Arbejder i 1739. Som Resultat af Kommissionens Virksomhed udkom den vigtige Skoleforordning af 17 April 1739.

udreden her fra Byen. Jeg tager mig den Frihed, at sende det alt tilhaabe, for at vise (om ikke for andet), hvilken Umage Bildsteen har taget sig, i at smidde ald denne Snik-Snak tilsammen for det stakkels unge Menniske, som maa hafve vel svedet derover, om hand ellers i een Formiddag har faaet det afcopieret. For Bildsteen siunes nu alle Timer at blifve lange, inden hand faaer ham paa Døren, og sine Cammere med en anden forsiunede.

Med videre burdte jeg vel ikke at spille Deres Excellences dyrebare Tid, helst da jeg intet, som Dennem interesserer, hafver at fortælle. Men hvo veed, om jeg ikke maaske kunde blifve den første, der hafde den Ære at forkynde Deres Excellence noget om den nye Indretning udi Høyeste-Ret, med et Slags tiende eller dumme Dommere (paa Latine have de alligevel et smukkere Nafn, nemlig *Judices auscultantes*, og er, som alt andet got, ikke af vores egen, men af fremmed *Invention!*)¹ Hvorledes dog dette Reglement er udi sin detail, skal jeg ikke kunde beskrifve. Det er alt udfærdiget i Cancelliet, og bestaar af mange Ark og Articler. Ingen har vildet giøre sig den Umage, at fortælle mig det paa saadan Tid, naar jeg hafde Stunder at anhøre det. Men saameget har jeg mærket, at det skal være unge Mennisker, enten af Hof-Retten i Kiøbenhavn, eller andre smaa Assessores og Secreterere, eller fra Udenlands-Reyser hjemkomne verdslige Studiosi, som hafver Middeler. Fornødenheden af denne sidste, allevegne *recommendable* qualité, bestaar for det første derudi, at de herefter, naar engang Munden paa dennem blifver aabnet, kand blifve desto bedre talende Dommere, efter det gyldne Sprog og Article i Loven, der hidindtil saa lidet er i Agt tagen: Dommere skulle være vederhæftige Mænd. Og dernæst fordi dem paalægges, at gifve enhver til *Justitium* udi i Indgangs-Penge eengang for alle 60 Rbdr., og til *Justitz-Secretereren* hvert Aar 10 Rbdr. Hvorimod den sidste skal ideligen gaae dennem tilhaande (ikke veed jeg hvormed), og den første corrigere deres *preuves* og *exercitia*, det er, veylede dem i at sætte et got *Votum* eller *Dom* op, i hver en Sag, som de udi Høyeste-Ret sidder og ausculterer. Saameget har jeg ongefær hørt og beholdet; Videre ikke, undtagen alene, som nu falder mig ind i Hukommelsen, at deres Kioler maae ikke være udaf samme Tøyg, eller lagte i samme Folder, som de talende Assessorsers. De skulle og hafve en særdeles Bænk at sidde paa. Jeg har spurt en god Ven om,

¹ Jfr. kgl. Reskript af 5 September 1738 angaaende *Assessores Auscultantes* i Højesteret.

hvorlænge Munden skal være tillukket paa disse Auscultantes? Om det skal være i 5 Aar, som i Pythagoræ Skole fordem? Mig svaredes, at det motte vel være, indtil de blefve tagne af Auscultant-Bænken, og til høyere Dommer-Sæder forflyttede. Thi denne Bænk blifver et Seminarium, ey alene for Høyeste-Ret, men for Lands-Dommer-Embeder i Danmark, Oberhofretten og Laug-Stole i Norge etc. Imidlertid hafver de at exercere deres Talents, under Justitiarii Direction. Een af de smaae Advocater her i Byen hafver inventeret et Thema, til et Indgangs-Exercitium, for nogen af de først indkommende Auscultantes. Samme er hverken de tribus capellis Martialis, ey heller om den nafnkundige og problematiske Sag fra Norge imellem Iver Olufsen og Justitz-Raad Moss, men om en langt rarere Casus. Den gode Assessor Bøfke¹ er kommen herover fra Lolland; hand blef for eet Aars Tid siden beskikket til Vice-Lands-Dommer i bemældte Land, og nu efter Bekkers² ulyksalige Død formener, at det falder ham til at blifve virkelig. Dette, siger denne Drøle kan disputeres, og er værdt at giøre et Spørgsmaal af til en juridisk Attestatz. Thi der skal staae i Bøfkes Bref, at hand skal da først være virkelig, naar Embedet paa lovlig Maade ledig vorder. Og hvo tør sige, at det er blefven lovlig ledigt, naar Bekkers Bønder har gjort det paa en saa grusom og uhørlig Maade ledigt. Hvorfor Bøfke faaer enten at hafve et nyt Kongebref i en anden Stil, eller der faaes sættes en anden Landsdommer igien, hvis enten Straadød eller lovlige Af-sættelse Bøfke faaer at opbie. — Men Deres Excellence vil tænke, at jeg hafver forskrækkeligen Tid tilovers, som jeg kan spilde med slige fadaises? Og at jeg vel burdet at tage mig noget andet for, quam ludere in rebus seriis. Jeg bekiænder, at De hafver Ret, og vil derfor bede underdanigst om Forladelse og holde op, contesterende dog derhos, at jeg aldeles ikke i nogen ond Mening hafver skiæmtet med denne Indretning om Auscultantibus, hvilket udaf alle nye Ting jeg holder for een af de gode og nyttige. Kunde mand kun saa sandt præcavere Misbrugen, og bøde for den Klinte, som Fienden eller Fanden (sit venia verbo) allevegne, end og i den skiønneste Hvede, passer paa at udsaae!

Men jeg fordærver min Naadige Herres Tiid, og forbedrer slet intet derved paa min, der dog længe hafver mindet mig til

¹ Assessor i Hofretten Conrad Bøfke blev Landsdommer paa Lolland, men døde allerede 1739.

² Landsdommer Knud Ahasverus Becker, Ejer af Bækkeskov, blev 1738 dræbt af sine Bønder, som han havde ophidset ved sin Haardhed.

at sige mit solenne istud, at jeg med uafadelig zele og Devotion forblifver,

Høy- og Velbaarne, Naadige Herre,
Deres Høygræfvelige Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 13de September 1738.

P. S.

Medens jeg har skrevet noget unyttigt Giækkerie paa forrige Sider, maa jeg nu bede ydmygst om Forladelse, at et Postscriptum blifver anvendt til noget alvorligere og bedre, som er blefven glemt. Det er, at Vores andet paa det Asiatiske Compagnies Bankestok¹ bygte Skib er i Dag Morges udløben, saa herligen og ynskeligen, saa at alle vore gode Venner motte inderligen glædes, og vore Fiender græde bitter Taare derover. Væir og Vand og alleting føyede sig, og ingen deylig Brud kunde aquittere sig smukkere i en Dantz paa sin Bryllupsdag, end denne nu kaldede Dronningen af Danmark. Gud lyk-saliggjøre dens Fahrt fremdeles i sin Tid!

88.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferents-Raad.

Med disse faa Linier hafver jeg den Ære at accompagnere det Exemplar af Libanio, som Hr. Wolfius har destineret til Deres høyædle Velbaarenhed, og som, tillige med det, som er for Hans Kongl. Majestæt, samt eet for mig uværdig, indsendt med den agende Post, som sidst ankom. Videre hafver jeg ikke denne Gang at mælde, da jeg haaber, at naadige Frue fortæller Dem, hvad jeg nyeligen igaar har faaet at vide om Deres tilkommende Præst i Asminderød².

Jeg er med allerstørste Ergifvenhed og respect,
Høyædle og Velbaarne Herres
ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 9de November 1738.

Mortens Aften.

¹ Asiatick Compagni, der i 1732 havde kjøbt den tidligere Ostindisk Compagni tilhørende Plads paa Christianshavn, lod der indrette en saakaldet Bankestok til Bygning af nye Skibe.

² Johannes Christophersen Friedenreich (1699—1759) blev 21 November 1738 Sognepræst i Asminderød.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Deres Velbaarenhed er alt for copiosus et prolixus i at takke mig, som har gjort farlig lidet priisværdigt, uden alene at raade til, at Deres berømmelige og af de lærdeste Folk høyst forlangede Arbeide ej motte undergaae, men komme end for Liuset i Deres Lifs-Tiid, og De dog sagte motte faae den ringe Betaling og Belønning for saa mange Rejser, Omkostninger, flittige Dage og vaagne Nætter, og endeligen for ald den Ære, som Deres Velbaarenhed udi Deres Ungdom hafver lagt paa vor Nation, der tager Deel udi, hver engang der nostro et futuris seculis læses i Montfoucons, Boivini, Fabricii, Eccardi etc. etc. Skrifter¹ om Friderici Rostgaardis nobilis Dani Forretninger in re literaria paa saa mange Stæder og i mange Slags Studier. — Men at gaa fra dette denne Gang til Deres Epistolum ad Dm Wolfium (som ikke er Doktor, men slet og ret Pastor), da hafver jeg efter Deres gunstige Befaling læst den igiennem, og hafde visseligen beholdet den (som overmaade velskrefven for Resten) til at lægge den i mit Brev i Morgen med Posten, hvis ikke jeg hafde truffet deri en (med Deres Permission) forfærdelig Smiger, deslige jeg ikke hafver seet i noget Skrift, ret i den tredie Linie, hvilken jeg derfor har slaget en Stræg over. Thi hvad jeg har rettet udi Slutningen, er ret bagatelle, og mig syntes, at efterdi Piecen skulde dog renskrives propter primam istam errorem (sit venia verbo), saa kunde det andet gaae i samme Regning, og saaledes commodius tales i Slutningen, som jeg har taget mig den Frihed at sætte.

Hvis nu Posten kan komme her fra Dennem just saa tilig imorgen Aften, saa kand Deres nye forandrede Brev blifve lagt udi mit, som jeg da vil hafve færdig til Wolfen. Men hvis ikke, vil jeg holde mit tilbage indtil paa Tirsdag, paa det Deres kunde dog følge med. Det gjør slet ikke til Sagen, om det ei kommer just saa hastigen, og jeg tager Skylden paa mig, at at jeg hafver giemt paa Deres i nogle Dage.

Deres Forsæt at sende ham til Nytaar et Exemplar af Kongeloven approberer jeg i alle Maader². Den er allevegne

¹ Bernard de Montfoucon (1655—1741), Jean Boivin (1665—1726), Johann Eppard og Johan Albert Fabricius (1668—1736) havde alle benyttet det af Rostgaard indsamlede Materiale.

² Rostgaard havde i 1709 udgivet Kongeloven i pragtfuld Udstyrelse.

en rar Piece i et Bibliotheque, et ille est rariorium librorum indagator.

Jeg er uafadelig med største Ergifvenhed
 Deres Høiyædle Velbaarenheds
 ydmygst forbundne Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 14de November 1738.
 Fredag Morgen.

90.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Disse faa Linier kand jeg ikke andet end hafve den Ære og Fornøyelse at medgifve Naadige Fruen, til en velsignet Afsked fra Staden (hvad Hendes Naade self angaaer) for denne Gang, og til en venlig ydmygst Invitation for min høystærede Hr. Patron, om at indfinde Dem noget snart i hendes Stæd, eftersom Tiden er snart forhaanden og alt for Dørren, og mand har gandske tilforladelig Efterretning om, at 11te December kommer ligesaa tilig i Aar som i forbigangne Aar. Overallt, blifver her noget forsømt, som ved Dem self udi egen Person skulde bestilles i de første Dage af bemældte Termin, saa beder jeg ydmygst at hafve den Godhed ikke at lægge Skylden paa mig. Fru Rostgaard hafver haft den Naade, baade at sige og fortælle, saa og vise mig under min Herres Haand de terriculamenta, hvormed Deres Modstandere tænker at jage Dem ud af Deres Befæstning¹. Men her finder vi dem, Gud være æret, saadanne, at de hafver plus aliquanto consolationis, quam terroris, i sig. Nemlig, der gifves os derved kiændeligen at forstaae, at Mr. Hanssen og Mr. Thigh maae ansee deres Sag saa slet beskaffet, at den ikke kan vindes med Lands Lov og Ret, og derfor søge deres Tilflugt til andre lidet lovlige Middel. Hvor Loven ikke kand hielpe, der skal Kongen. Bonum factum! Kongens Souverainitet og absolute Myndighed, som Engellænderne self med største Uforskommethed har décrieret, og endnu dagligen med Molesworths Skrifts iterata et sæpius repetita publicatione giennemhegler, skal nu være deres Hielpe-Støtte og Nød-Anker. Dette skal dog Gud og alle ærbare Christne forbyde, saavel i min høystærede Hr. Conferentz-Raads som i andre Sager, ikke at skal gelinge dem. Hafde de end her ved Hoffet en langt større Ministre, end Mr. Titley, kommer de dog, med

¹ Brevet angaaer Ladningen fra et paa Anholt strandet engelsk Skib, der tilkom Rostgaard som Forstrandsejer, men som Englænderne med Understøttelse af den engelske Gesandt Mr. Titley søgte at unddrage ham.

Guds Hielp, aldrig videre med os, end at bringe det derhen, at dennem vederfares den samme Ret, som de giøre udi lige Tilfælde os og andre; dog at samme vederfares dem paa en bedre Maade og med langt hastigere og rigtigere Expedition, end vi af dennem med beegnes. Kort sagt, min Herre maa sikker troe, at ald deres Trusel og Skræppen i saa Maader ikke er en Bønne værd. Saalidet som Kongen af Engelland hafver kundet eller villet være os til Villie, i at hielpe paa os, eller i at hindre, at jo ipse Majestas Regia er blefven angrebet af en liderlig Compan, der i indeværende Aar har giort Beslag paa vores paa Hitland strandede Sølf, for en præntion hand hafver til Kongen af Danmark, udi hvilken Sag vores Allernaadigste Konge ey engang kand befries for at udholde processen, og lide Dom efter Engelske Love; Saalidet kand ogsaa Mr. Titley og hans tvende Helsingørske Clienter tænke sig befriede fra Lovmaal her i Danmark. Imidlertid skal jeg nu i denne Morgen Kl. 9 tale med Hans Excell. Geheime-Raad Rosenkrantz derom og levere ham Deres Velbaarenheds pro Memoria til at læse. Jeg troer og gierne, at hand tager sig paa at levere samme Scriptum til Geheimeraad Schulin. Hans Excell. Hr. General Løvenørn holdt det altfor urimeligt, at der skulde tvifles om, det jo min Herre naaede aldeles Deres petitum, enten De erindrede Conseillet derom eller ikke. Jeg læste det op for ham a capite ad calcem, og hand bad at hafve bedre Tanker om Conseillet og in specie om Hr. Schulin, end at de skulde bevilge Engellændere noget imod Kongens Undersaatter, foruden at hafve hørt alteram partem.

Dernæst at komme til Deres høystærede Skrifvelse af 29de Nov., da takker jeg hjerteligen for den Erindring om Kong Jacobs Epistola ad Chr. IV om Cragio, hvilken dog nu alt var kommen forsildig og lidet nyttet mig, uden til at sørge og gremmes over, at jeg ey længe tilforn hafde haft denne gemmam til at indsætte i min Præfation. Men til stor Lykke hafver jeg, fra den første Tid, da jeg fattede dette dessein om Cragio at udgifve, været Eiere af bem. Bref i en Copie, som Sal. Arnas Magnæus hafde lagt foran in Codice Historiæ N. Cragii. Imidlertid takker jeg tusindfold for Deres Velbaarenheds Kiærlighed og attention i saa Maade, og saasom nu, Gud være æret, bem. min Edition er færdig, og jeg i denne Uge faaer det Exemplar fra Bogbinderen, som skal leveres allerunderdanigst til Hans Kongl. Majest., saa kand jeg herefter slaae de øfrige, som jeg hafver, løos iblant mine gode Venner, hvoriblant det til min højtærede Hr. Patron blifver visseligen eet med de første. Og kand det samme hafve den Kraft, at drage Dem desto snarere her til Kiøbenhafn, skal det være mig saa meget kiærere.

Den fornemme Skribent, som vil beskrifve Sal. Hr. Græf Reventlovs¹ Vitam, kunde nok behøfve en Erindring, ikke at gaae for høit med den Sal. ypperlige Herres Møderne-Ahner. Thi sligt nytter til ingen Ting. Sal. Hr. Christopher Gabel var plane novus homo, et primus qui gentem suam nobilitavit; ongefæhr som Hans Excell. Hr. General Løvenørn² hos os, og Marechal Fabert³ i Frankrige, og sexcenti alii in variis Europæ regnis. Historien er alt for bekiendt, at der i hans største Faveur og Høyheds Tiid ankom her til Byen en fattig Orgelmester-Enke fra Holsten, for at sollicitere et Slags Naade, og bad ham udvirke sig samme hos Kong Frid. III, og at Gabel kiendte hende strax, og svarede, at han fandt sig saameget mere forbunden til at hielpe hende, som at hun hafde været et instrument eller Aarsag til hans Lykke, ved den refus som hun gaf ham i hans Ungdom, da hendes Fader, der hafde været Organist, og vilde afstaae Tienesten til den Friere, som hun vilde udvælge, formaaede Kirke-Forstanderen der paa Stæden til at gifve Christopher Gabel exclusion, hvorefter Gabel motte søge anden employ, og blef derpaa recommenderet til Kong Frid. III, den tid Erkebiskop i Bremen, for Skrifver. — Studeret hafde han og var derhos excellent Musicus, men hvorfra hand er kommen et quibus parentibus ortus, mihi incempertum.

Jeg er, med uafsladelig Ergivenhed,

Høyædle og Velbaarne
Høystærede Hr. Conferentz-Raad
Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kh., d. 2. Dec. 1738.
i stor hast.

91.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Gud forlade mig saavit alle mine lønlige og uvitterlige Synder, tillige med de andre store, som jeg haaber, at min høystærede Herre skal dog forlade mig den, som jeg har begaaet imod Dem tværtimod ald min Tanke og Formodning! Vel stod jeg tilig op og brød min Søfn forleden Tirsdags Mor-

¹ Christian Ditlev Reventlow (1671—1738) til Grevskaerne Sandbjerg og Christianssæde, Søn af Storkansler Conrad Reventlow og Hustru Anna Margrethe Gabel. Den sidste var Datter af Statholder Christoffer Gabel (1617—73), om hvis Herkomst der hersker stor Uvished.

² Løvenørns Fader var Haandværker, senere Bedemand i Horsens.

³ Abraham Fabert (1599—1662), Marskal af Frankrige, var af jævn Herkomst.

gen for at hafve den Ære at besvare Deres høystærede sidste, men jeg tænkte mindst paa, at den uskyldige Skiemt om 11te Decembers hastige Ankomst, samt den liden Compliment, som derpaa fulgte (alene for at betee min expressement i at see og ynske Dem her nærværende), skulde bryde Deres Søfn og forstyrre Deres gode Ro en heel Nat igiennem. Jeg protesterer nu og vidner, at jeg slet intet ondt veed enten mod Banquen eller mod det Westindiske Compagnie, og er tværtimod gandske forsikret, at udi begge disse, hverken er eller kand forekomme noget nu til 11te December, for hvis Skyld De behøvede at sætte Foden udenfor Kraagerup. Det sidste, i hvor slet end dets Tilstand er, formedelst dets langsomme Restitution i den forhaabte Statum (chose assez prevue depuis longtemps og nu ikke meer formeeret end som forhen), saa kand det dog nu denne Termin ligesaa vel betale sine Renter som forhen og hafver dem til gode Rede. Med Banquen gaaer det saa lykkelig som kand ynskes. Og udenfor disse, af Dem self paagiættede Poster, er der endogsaa ingenting, som byder Dem nu meer at haste, end som Deres egen Lejlighed ellers var. Aleneste det, som jeg skref, flød mig saaledes af Pennen, og De maa nok tro, at hafde der været noget paa Færde, saa skulde jeg vel expliceret mig tydeligere, og ikke gifvet ringeste Anledning til conjecturas eller torturas ingenii, allerhelst i et Bref, som sendtes med en saa sikker Lejlighed, at mand ej hafde behof at frygte, det fremmede Øjne skulde komme deri. In summa, hvad heller Deres Velbaarenhed vil komme den 9de, 10de eller 17de, da veed jeg i ald Sandhed ikke, om det kan giøre nogen Forskiæl eller ikke, medmindre De er self bange for nogle af Deres Debitors Urigtighed; aleniste dette veed jeg, at jo før De kommer, jo meer agter jeg mig derved at vinde, udi den Fornøielse og Ære af Deres dyrebare Omgængelse. Og dermed er og alt dette enigme expliceret.

Jeg hafver ikke forsømmet at tale med Hans Excellence Rosenkrantz, som svarede i alle Maader lige som jeg ventede; saa at min Herre kand ogsaa for den Sag være rolig. Hand lovede endog at vilde erindre derom til Hans Excellence Hr. von Schulin.

Meer hafver jeg ikke at tilsætte denne Gang, uden efter Sædvane mig at recommendere som

Deres Høyædle Velbaarenheds
ydmygste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 4de Decbr. 1738.

Til Grev Chr Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder

Naadige Herre.

Hvor skulde jeg vel, uden med største Skamfuldhed, kunde tage imod en saa naadig Hilsen fra Deres H. Gr. Excellence, som den jeg i Dag Morges blef bæret med, ved den gode Otto Christopher? Jeg, som endnu ikke med nogen skriftlig Opvarnting til dette ny-begyndte Aar er bleven færdig, ey engang til Deres Excellence, end sige til nogen anden, naar jeg aleniste undtager Deres Excellences Hr. Søn udi Göttingen, som Skam og Haanhed dref mig endeligen til at svare, saa ælendigen som jeg kunde, paa hans dyrebare Latinske Epistel. End hafde jeg vel ogsaa kundet ligeledes til Deres H. Gr. Excellence kommen afstæd, naar det alene kunde ladet sig giøre med en Haandfuld Complimenter, efter Skik og Manere, ja med de stadseligste Velsignelses-Ynsker, over Naadige Herre self, over Hendes Naade Frue Statholderinden, og over Deres gandske høye Huus i mangfoldige Tusinde Millioner-Tal. Men jeg veed mig heel grandt at erindre, hvad der hendte mig for et Par Aar siden eller 3, da jeg tog mig den underdanige Frihed at indstille mig paa saadan Vis; nemlig hvorledes Deres Excellence fandt kun saare liden Behag i mit Ceremoniel, og viste mig reent tilbage, naar jeg ikke andet hafde med at fare, end Bønner og gode Ynsker, i hvor topmaalet og overflødig en Maade jeg end deraf samme Tid fremsendte¹. Jeg vil haabe, det Deres Excellence ikke har haft Aarsage til at klage, mig siden at hafve været for overdaadig i dette sidste Slags, eller derimod for sparsom paa Ord og Skrift, naar det giældte om ald anden Slags Materie. Men sandelig, saafremt jeg udi dette (nu moxen forældede) nye Aar skulde til rette Tiid hafve fremkommet med min underdanigste Pligt, hafde ey andet været for, end at jeg motte nødtes til at underkaste mig en lige saadan Censure, som den forbemældte. Thi her hafver i Sandhed ikke været megen Tid til beste, at kunde faae sine Sandser samlede til andet, end just til disse faa, saa almindelige, og saa gamle, og af alle Verdens Generationer forslidte solennia verba at igientage.

Gud forlade Lyneborgerne, eller, som de nu skal kaldes, Hannoveranerne, saa sandt, som deres Optøyer hafve taget mig fattige Mand i Skole, og fra saa mangt et andet bedre Arbeide, for at støve det hele Archiv igiennem, og læse saadan Mængde forslidte og unyttige Documenter igiennem, til at kunde kiænde, om derudi ei motte stikke noget, som kunde nytte Hr.

¹ Jfr. Brevet Nr. 64 og Anmærkning pag. 105.

Geheime-Raad Schulin og Etatz-Raad Høier, til deres Steinhorstiana at udstaffere¹. Saadant hafver jeg ikke alene mottet gjøre udi Dagens Lys et in loco, men endogsaa, naar samme ei længere stod bi, slebet hele fasciculos hiem med mig, til Aften- og Morgen-Studeringer. Det er da, Gud ske Lof, nu til Ende, og hvad jeg hafver fundet, har de faaet. Saa rolig og fornøyet som jeg da er blefven, efter slig overstanden Machinal-Arbeide, hafvende en god Samvittighed, at ingen skal komme efter mig og finde flere, til victoriam causæ hørende Manuscripta, end denem de alt har faaen, saa rolige og fornøiede vilde jeg og ynske, at Kongen og hans samtlige Ministerium motte vorde, med allerførste, og førend det skulde komme til noget videre Næfve-Tag, end dette, da de fattige 30 Danske motte drages med 300 vilde Tydske, og Capitain Christian, som en anden Decius, devovere sig, Romano more. Og hvo veed, hvad den gode Gud vil gjøre? Hand seer, vores Kræfter er ringe, »slet Støf og Muld forvist, ja (som jeg vel tør lægge til) som en Urt, der Blomsteret hafver mist« etc.

Deres Excellence hafver da hørt min fattige Aarsage og Undskyldning. Jeg indstiller det til Deres Naade og Indulgence gandske og aldeles, hvorvit De finder mig strafskyldig, naar De ei vil strænge med mig paa det alleryderste. Aleniste, at De aldrig lader det komme til den Straf, at belægge min Grofthed og Uagtsomhed, eller (naar ondt skal være) min torporem, med Nafn af Utaknemmelighed. Deres Excellence hafver vel aldrig saameget forlanget nogensinde et Bref fra min ringe Haand, som jeg hafver længtes og ventet paa den Ære og Naade at se Deres Excellence self her i Kiøbenhafn, for at explicere mig undertiden med Dennem mundtlig om en og anden Ting, der ikke just kand lade sig saa vel sige paa Papir. Og jeg kand ikke dølge, at dette er endogsaa een af de Ting, som jeg i disse Tider ei saa lættelig kand begribe, nemlig hvorfor Deres Excellence vil saaledes den gandske Vinter igiennem holde Huus i Fyen², naarsomhelst Hendes Naade Frue Statholderinden, samt Deres øfrige dyrebare Familie ere ligesaa vel ved Helbred (det

¹ Godset Steinhorst paa Grænsen mellem Holsten og Lauenborg tilhørte Familien Wedderkop. I Aaret 1719 havde denne Families Medlemmer overdraget Arveretten til Godset til Kongen af Danmark, naar Familiens Mandsstamme uddøde. Kong Georg af England, der tillige var Fyrste af Hannover og Lauenborg, paastod imidlertid, at Steinhorst hørte til Lauenborg. I Aaret 1738 besatte en hannoveransk Troppeafdeling Steinhorst og bortjog nogle danske Dragoner, der vare sendte derind for at sikre Christian VIs Arvekrav. Striden endte med et Forlig, ifølge hvilket Hannover fik Steinhorst, medens Christian VI fik en Sum Penge m. m.

² Grev Rantzau opholdt sig paa Brahesborg.

Gud være lofvet!) og i Stand til at rejse herover, som fordem i den Vinter, da Høysalig Kongen blev begravet.

Det hafver endogsaa været udi slig Forhaabning, at jeg hafver giemt paa Deres anden Deel af Swammerdams Verk¹, ja endvidere paa noget andet nyt, hvorom jeg i Dag bad Otto Christopher at indhente Naadige Herres Ordre, hvad heller samme skulde sendes Dennem med den agende Post, eller forvente anden Leylighed. Swammerdam er i løse Arker, eller, sicut vocant, raae Materie, og var vel da fornøden, at den blev heftet med lidt rødt Papir om, indtil Deres Excellence lader begge Tomos sætte i bedre Bind. Dette skal i disse Dage vorde besørget. Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz har end ei heller bekommet sit Exemplar af Swammerdam af mig, førend for eet Par Dage siden. Ikke at jeg jo hafver haft Exemplarerne samtlige alt i nogle Uger tilrede, men den gode Herre, saavel som flere, hafver langt andet i sit Hoved i disse Tider end Historiam insectorum.

Just, da jeg har den Ære at skrifve dette, siddende udi min Cellula Archivali, ved Løngangen, seer jeg den franske Ministre at kiøre forbi, kommende fra Cancelliet, hvor hand for en Time siden kiørte hen, formodentlig til en nye Conference. Gud raade, hvem der skal vinde Sejer og faae Bugt med os, enten hand eller Mr. Titley. Denne sidstbemældte hafver ligeledes paa en Uges Tid haft et Par Conferencer i Conseillet, og venter nu paa sine Instructions fra Hiemmet til flere. Jeg tør vel vove at holde paa hans Haand, og vedde 20 mod een, at Chavigny² arbejder nu forgiæves, og forsildig, hafvende (eller rettere at sige hans Hof) uforsvarligen for sig og maaske lykkeligen for os (Deus est parvulorum tutor) forsømmet l'heure du Berger. Men ihvad der end skal blifve af, da gifve Gud dette motte blifve til Vores Beste, for alting til Fred og Rolighed, ihvor det end gaaer med Sejervinding, og med Hæder og Ære! Disse store og skønne nomina et decora ere ikke for os, og gjør ingen Gode, at vi retter vore Sager ind in hanc finem. Kand Svensken naae og vinde dem igien med Tiden, efter at de paa nye igien hafver begifvet sig sub umbram alarum Galli, blifver deres Sag, naar det kun ei maa skee paa nogen vores Bekostning. For det første flatterer Kiøbenhafns By sig, at bekomme (igiennem Slagtere, Bagere, Drikke-Sælgere, Kaalkoner, Urtekræmmere etc.) endeel af deres franske Subsidie-Penge, naar

¹ Swammerdams Historia insectorum.

² Den franske Diplomat Chavigny var i August 1737 kommen til Kjøbenhavn for at formaa den danske Regjering til at slutte en Alliance-Traktat med Frankrig, naar den engelsk-danske Alliance-Traktat af 1734 udløb. Det endte dog med, at den dansk-engelske Alliance-Traktat blev fornyet den 15 Marts 1739.

Ambassadeuren, Græf Tessin¹ er kommen her, helst om hand vilde blifve her noget længe boende, og imidlertid fortære reent op de 100 Rbdr. species hver Dag, som hannem til denne Danske Ambassade udi Rigsdagen er tillagt.

Men om deslige og flere Statisticis kand jeg vel neppe finde noget at tilmælde, som Deres Excellence jo hafver rigtigere fra langt bedre Haand. Skulde der være nogen Tidende, den jeg endnu kunde ligesaa betimeligen, som nogen anden, hafve den Ære at forkynde, da motte det være om Capitelskiøbet i Siælland, der nu sidste Onsdag den 28de hujus, er blefven satt, nemlig Rugen à 9 fl , Byget 7 fl 8 β , og Hafren 3 fl 8 β . De tvende første Sorter finder hver Mand sig fornøyet med, hvad Taxten angaaer, dog Kiøberne vel saa meget som Sælgerne. Men om Havren falder det Raisonnement, at man siunes, det Stiftamtmanden og Bispnen trænger mere til, deraf at kiøbe end at sælge, saafremt de, som de skulle hafve den udaf, ville ellers rette sig efter Capitelskiøb. Thi den hafver i lang Tid ei været ringere end 5 fl , men vel derover, enten det er det nye Reglement med Rytteriet i Siælland, eller den nye Krig, som gjør det. Den sidste er det ustridigen, der har skaffet Jyderne vel Penge for Heste. Leverandeurer og Proviand-Handlere begynder og ligeledes, at indrette deres Haab derefter, og Gud veed, hvad Sort deres Andagt er af, naar de beder med os andre om Fred. Der gaaer faa Timer forbi om Dagen, at mand maae holde sig færdig til dette Spørgsmaal at besvare: Blifver her Krig, eller faaer vi Fred igien? Jeg for min Deel kand nok sige, at jeg er brudt dermed, og mangen een gjør mig nu den Ære, at arretere mig midt paa Gaden, med en venlig Tiltale, just for at faa bemeldte Quæstion anbragt og besvaret, da hand tilforn gik mig forbi, knap løftende paa Hatten. Thi omendskiønt jeg nu er kommn op at boe ved Vor Frue Kirkegaard, iblant jevne og simple Folk, mine Lige (og der ingen Brevve kommer til mig, som før, med den Begyndelse: »Efterdi I logerer i Hr. Geheime-Raad Plessens Huus², saa kunde I vel underrette os om det og det«), saa hænger dog noget ved somme af de forrige Tanker om mig, at fordi jeg iblant, efter deres Supposition, opvarter een og anden af Ministrene, kand jeg aldrig fattes paa de vigtigste prognostica om Fred og Krig. Vel er det, at Krigs- og Freds-Vocabula i vor Tungemaal ere monosyllaba begge. Thi hvis Fred var et længere Ord, af saadan Caliber som Fredsommelighed, Miskundelighed etc., svarede jeg mange

¹ Grev Carl Gustav Tessin (1695—1770) svensk Statsmand og Diplomat. Han og Gram stod i Brevvexling.

² Gram boede fra 1728 indtil Slutningen af 1738 i Geheimeraad Chr. Ludvig Plessens Gaard.

Gange Krig, for at slippe des snarere, og debarassere mig fra disse curiosulis et interrogativis. Min Skiæbne er moxen som Etatz-Raad Højers, der klagede i Consistorio for kort Tid siden, at hand, som et Membrum i General-Kirke-Inspectionen, blef overløbet med det Spørgsmaal: om der udi følgende Aar og herefter skulde afskaffes flere hellige Dage, end Taksigelses-Fest den 11te Februarii? Hvilket kommer af en Trykfeil eller Forglemmelses-Feil udaf Horrebows Søn¹, udi de fleste Exemplarier af nærværende Aars Almanakker. Hafde samme Forseelse ikke just kommet i Aar, men blefven giemt til næstfølgende 1740, saa kunde mand, istæden for at beskyldte Kirke-Inspectionen, gifve den Svenske Ambassadeur Græf Tessin Æren derfor, at hand hafde i en egen Tractat afhandlet os bemeldte Fest².

Deres Excellence maae vel længe siden være vred paa, og kæd af mit Gøglerie. Men førend det er mig mueligt at ende, falder mig endnu een Ting ind, som er, at jeg læste i Dag Morges een af Hr. Ober-Cammerherrens skrefne Aviser fra Hamborg, og derudi fandt iblant andet, at de 4 Professores Juris til Göttingen, Griebner, — — —³, Mascou⁴ og Ayrer⁵, hafde været sammen og sloges (hätten sich wacker herumgeschlagen), og at Sagen nu blef undersøgt, da det vilde gaae ud over Mascou, som Autor til bemældte Uleylighed. Dette er nu en ringe, men i mine Tanker mærkelig Article i Historia litteraria nostri ævi; Men jeg er bange, det den ej blifver rigtigen opliust for Efterkommerne, propter scandalum, og var dog artig nok at vide. Jeg gaf derfor got til, at Hr. Græf Rantzau motte endnu være in loco. Thi da var vel Deres Excellence saa god, at besørge os en tilforladelig Beskrivelse af denne Handel, med alle Omstændigheder af Slagsmaalet. Jeg stiller mig for, at det har dog været lidt smaat, ligesom det der passerede for 4 à 5 Aar siden i Facultate Medica i Kiøbenhafn, den Tid Sal. Buchwald og Dr. Detharding hafde Parykkerne af hinanden. Quod ad materiam litis, da tør jeg endnu ikke præsumere, inden nærmere Efterretning kommer, at samme har været imellem disse stridbare Jurister de jure nostro et Hannoverano til Ambtet Steinhorst. Thi hvis saa var, og der befandtes, at Mascou hafde holdet Dansk Partie, (efterdi det er ham, som nu odium et invidia causæ paafalder), da er hand jo ald Protection værd, og kand ikke billigen aflægges med mindre, end at forskrifves til den

¹ Niels Horrebow (1712—1760), Astronom, senere Assessor i Højesteret.

² Taksigelsesfesten den 11te Februar var indstiftet til Minde om Svenskernes mislykkede Storm paa Kjøbenhavn.

³ Navnet staar in blanco i Brevet.

⁴ Gottfried Mascov (1698—1760).

⁵ Georg Heinrich Ayrer (1702—1774).

her endnu efter Stiftamtmand Bagger¹ vacerende og ubesatte Juristiske Plads ved Vores Universitet, saameget mere, som den og for nogle Aar siden er blefven underhaanden søgt for hannem ved hans Broder, den berømte Mascou² i Leipzig, førend Kongen beskikkede Etatz-Raad Højer dertil. — Verum satis jam nugurum. Deres Excellence er saa naadig, at forlade mig denne intemperantiam in hoc genere scribendi.

 Og jeg forblifver mod udødelig Nidkiærhed og Devotion
 Deres Høygræfvelige Excellences
 underdanigste og lydigste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhavn, den 30. Jan. 1739.

93.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne

Naadige Hr. Statholder.

Deres Høygræfvelige Excellence vilde jeg vel underdanigst bede, for denne Gang ikke at troe mig saa efterladen og uskiøtsom, det jeg jo skulde hafve i Agt taget min Pligt, baade at takke underdanig for Deres Naadige sidste af 11te Februar, saa og at besvare i Særdeleshed det Postscriptum, eller Forespørgsel Gambstøfte Degn og Skole-Reductionen i Assens angaaende, hvis ikke en særdeles Betænkning hafde holdet mig tilbage. Jeg vidste allerede og kunde letteligen tilregne, at, lige saa snart som Deres Excellence kunde bekomme mit ringe Svar, kunde Dem ogsaa være tilkommen en anden Slags nye Underretning om Degne og Skoler fra et høiere Stæd. Hvilken jeg er forsikret har flyet Deres Excellence saavel som os andre (saamange som har Bøndergods, enten til Eje, eller pro officio) saameget at tænke paa, at Steinhorst og et heel Aars Krig med Hannover ej kunde giort os det meer broget. Jeg maae bekjænde, at de, som har været om at tilsammensmidde denne Danske Skoleforordning, hafve været Karle for deres Hat, og af langt anden Caliber end de, der nu i 5 à 6 Aar hafve kluddret paa noget om de Latinske Skoler. Disse sidste, hafver lagt ald deres Kunst og Vind paa, hvorledes at giøre een riig eller nogenledes holden, ved at lægge 3 à 4 fattige øde, foruden at andre, der udenfor, enten tabte eller vandt ved Forandringen. Men de Danske Reformations-Mestere, ils ont fait main basse sur tout le royaume,

¹ Christian Bagger (1692—1741) var Professor juris, indtil han 1738 blev udnævnt til Stiftamtmand i Bergens Stift.

² Johann Jakob Mascov (1689—1761), Professor juris i Leipzig.

og har lagt et Ægyptisk Aag paa Proprietarier og Bønder¹, ladende sig ikke nøye engang med Christendom at lære, men Loven og Forordninger Bønderdrenge at indprente, ja, ere end ikke tilfreds, om en Bondedreng i Danmark skriver som mangen en Professor i Frankrige, eller Hof-Dame til Versailles, hvilke begge heel ofte negligerer Orthographien i deres eget Sprog. Ney, vore Gade-Poge skal faae en Ulykke, om de ey lærer at orthographere ret — hvilket jeg ikke seer engang, hvor deres Skolemester self skulde faae lært.

Men at komme igien til det Latinske, og til Assens Skole, da er endnu ikke Vores Commission, saavit Reductions-Posten angaaer, kommen til Ende (thi dend første Part af Commissionen, betræffende Disciplinam ac Docentium Discentiumque officia etc. har i Aar og Dag været færdig, og har lagt for Kongen, siden kommen til os igien, forbedret med mange skønne og mærkelige Articler om Guds frygt og flittigere Examinationibus, og endelig igien kommen til Kongen for sidste Gang i forrige Julii eller Augusti Maaned) udaf Aarsage, at vores nye Biskop Hersleb beklager sig, ey at hafve fundet noksom Information efter hans Sal. Formand om de latinske Skolers Etat her i Siælland, til at kunde gifve sig self og os andre saadan Opliusning, som vi hafver længe haft fra de andre Stifter. Hr. Biskop Worm hafde self opsatt et Schema til Reduction af Siøllands Stifts Latinske Skoler, men Hr. Biskop Hersleb vilde gierne være meer au fait, at kunde documentere hver en Post, som er endelig raisonnabelt. Og derfor, inden hand faaer ved Correspondence indhentet fra og om enhver Stæd, det behøvede, studser Tingen. Siden, naar vi ere færdige, skal det ind til Hans Majestæt førend mand kand vide, hvad der afbliver. Jeg hafver i min Penso haft, iblant andre Stifter, ogsaa Fyens Stift at gaae igiennem, og derudi hafver jeg ey gaaet noget Skrit udfor Hr. Biskop Ramus² Forslag og Inddeeling. Saaledes, som nu velbemeldte Hr. Biskop Ramus har fundet, at der kunde skee Forandring med Assens Skole (hvilken vist nok blifver af de afgaaende, saafremt Forandringen gaer for sig, med hvilken jeg i mit Hierte aldrig har været fornøyet, men bestandigen fraaadedt), saaledes vil det vel ogsaa blifve³. Men umuligen kand jeg det nu erindre, siden at alle dertil hørende Papirer ere for nogle Maaneder siden i Hr.

¹ Forordningen om Skolerne paa Landet i Danmark af 23. Januar 1739. De betydelige Udgifter, som Gjennemførelsen af denne Forordnings Bestemmelser medførte, skulde væsentlig udredes af Jordegodset efter Hartkorn. Det viste sig imidlertid snart, at Bestemmelserne vare meget uheldige, og en Plakat af 29. April 1740 forklarede derfor Bestemmelserne nærmere. I Virkeligheden var det en delvis Tilbagekaldelse af Forord. 1739.

² Jacob Ramus (1716—1788), Biskop paa Fyen.

³ Latinskolen i Assens blev nedlagt, jfr. Resk. 4. Marts 1740.

Biskoppens Hænder, og tilmed blef sligt lidet efterretlig for Deres Excellence endnu om Dage, inden mand faaer see hvad afblifver.

Deres Excellences sidste Recommendation til mig for Hr. Doct. Linck¹ skulde ikke vorde forsømmet, hvis Tingen i aller-ringeste Maade kom til mig at staae. Men alt hvad det kunde blifve, motte bestaae udi at sige, enten hand disputerede vel eller ilde. Nu troer jeg endogsaa neppe, at hand nyder noget Stæd iblant dem, der skulle disputere. Thi dertil ere ikkuns disse 4 nævnte: Doctor Buchwald fra Lolland, Dr. Friis og Dr. Hane her af Byen og Dr. Hee fra Odense². Dr. Friis sagde mig i Tirsdags, at der intet endnu var dennem sagt om Tiid eller Materie til Disputatzen; saa at der kunde maaske endnu blifve Tid for Linck at komme med paa Prøve og Vallet, for at giøre det Volumen med Prøve-Disputatzer endnu saameget des stærkere, à l'imitation af disse Verse-Prøver, som jeg skulde vel troe, at Deres Excellence hafde seet nogle Stykker af, og forundret Dem over, hvor deylligen vi fattige Danske kunde finde paa, at efterabe Frantzoser og fundere Priser, til vores Sprogs Opkomst.

Jeg erindrer for denne Gang ikke meer, hvorom jeg kunde tænke Deres Excellence at være curieux. Gud skee ævig Ære, at ingen Spørgsmaal skal giøres os, hvorledes det staaer eller gaaer med Krigen! Der truedes svært paa begge Sider, i den korte Tid, og mand skulde snart hafve sagt, at det var deres Ram-Alvor. Men jeg erindrer vel, at hafve seet noget ligedan i min Ungdom, i Devise, eller i mignature. Alle ere ikke slet saa vrede, som de lader til, og ilde var det, om ikke Christne Menesker kunde sagtes igien, og lade deres Blod kølnes, à force de s'entreprégarder et de se considerer euxmêmes. Saameget har det dog nyttet, at Hans Kongl. Majestæt kand nu forhaabentlig komme i Roe og Fred at sidde paa den Tydske Side, saa vit som de Lawenborgske Grændser angaar, som i mine Tanker er en Post af stor Betydelighed. Og aldrig hafde jeg i mine Dage troet Lyneborgerne til, at være saadanne got Folk, at de skulde tilstaae os sligt. Den anden Nytte deraf er blifven, at vi har faaet vort Bibliothecam Juris publici fourneret med en kostelig Piece, som kaldes Gegen-Information³, trykt i Kiøbenhafn 1739 in 4to, hvilken som funklende-nye blef mig igaar

¹ Formentlig Johan Kristoffer Lincke, der var Stiftsphysikus i Christiania 1736—45.

² Talen er om Konkurrencen om den ved J. de Buchwalds Død 1739 ledigblevne Plads som Professor medicinæ. I Konkurrencen deltog Lægerne Lodberg Friis, Søren Hee, J. H. Becker og B. J. Buchwald — den sidste sejrede.

³ Gegeninformation betreffend die über das stornarnsche Ampt und Haus Steinhorst entstandene Streitigkeit. 1739.

foræret in duplo, af Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz. Jeg tvivler ikke paa, at den jo er vel skrefven. Og om dend ikke var, saa er dog over den halfve Deel ufeilbarlig god. Thi Skriftet naaer self alene til pag. 54 og Bilagerne, de gamle med de nye, (hvilke udi alle Bøger og Skrifter ere gode, quia efterrettlige) gaaer indtil pag. 130 og ere i Tallet fra Litr. A indtil Litr. D. D.

Nu staaer tilbage at blifve, med Æren og uden alt for stor Skam, af med Frantzoser og Svenskere. Thi af Veyen faaer de, om mand ikke vil være alt for utaknemmelig for Kongen af Engellands Facilitet. Imidlertid er det, langt fra, ingen Bagatelle i disse Dage at see eller at tænke paa, hvorledes Mr. Chavigny og Mr. Titley drages om Klinkebaandet, for at slippe ind til os. Jeg kiænder en vis Mand, som pleyer gjerne at sige: Gud velsigne den, som vinder! Chavigny har fornyeligen faaet en Secondant eller lidet Stykke af en Assistent, som er en Svensk, for faa Dage siden hidkommen, Cavallier, en Avantcoureur af den forventede Ambassadeur. Samme heder Baron Scheffer¹, et skikkeligt ungt Menneske og hvis Manieres mand i den korte Tid hører tale alt got om. Hand vil ellers vel prædike os det samme, som hans forventende fornemmere Landsmand, Græf Tessin, som agter først at være her, naar Rigsdagen er endet, hoc est, medio Aprilis, og kort derefter gaaer herfra til Frankerige. Deres Excellence erindrer vel, hvad den gamle stumprumpe Ræv, der hafde med sin Hale været i Ræve-Saxen, prædikede i Forsamlingen for de andre Ræve? Men hvortil er got, at jeg spilder Deres Excellences Tid, med mine Reflexionibus politicis, formerede ongefær paa samme Maade, som de Prognostica, bag udi Altonaer-Stats-Calender?

Jeg slutter derfor og forblifver med uafsladelig Troskab og Zele,

Høy- og Velbaarne Naadige Herre,
Deres Excellences
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 7. Marts 1739.

¹ Baron Carl Frederik Scheffer (1715—1786).

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Geheime-Conferentz-
Raad og Statholder
Naadige Herre.

Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessens Ankomst her til Staden i Tiisdags Eftermiddag var Aarsag til, at jeg samme Post motte lade forbigaae, og ey da kunde hafve den Ære at aflægge min underdanigste hiertelige Taksigelse for det naadige Bref, hvormed Deres Excellence mig de Dato 12te hujus hafver ihukommet, og ikke mig alene, men Vores fattige Publicum, Academicum et litterarium, udi det, at De tiltænker os saa skjønt og herlig en Gafve, som jeg, efter mit ælendige Begreb udi slig Materie, ikke kand andet end forestille mig den Sal. Apotheker von der Lith¹ Herbarium vivum at være. Og da jeg nu har den Ære og Naade, at tilmælde Deres Excellence min Taksigelse for saadan Generosité, saa kand jeg derhos ej dølge, at jeg gjør den paa min egen Haand, foruden at være instrueret af nogen, eller at hafve confereret med nogen Medico, Medicastro eller Herborista. Justitz-Raad Bing hafver i de sidste Dage af forgangen Uge, og i de første 3 Dage af denne, været ude paa Skioldnæsholm med Hr. Græf Laurwigen og hans hele Huus. Siden den Tid har jeg hver Dag, fra Morgen til Aften, sadt og forderfvat, om ikke Kiøbmandsskabet, da dog Tiden, paa den Chinesiske Auction (hvor Bing ikke har ladet sig see, uden den Times Tid, da vi soldte Rhabarbara). Og mener jeg, at det er tidsnok, at tale med ham og de andre om dette Herbario, naar Deres Excellence har været saa naadig at lade os faae det herover. Vores Medicinske Facultet taler jeg intet om; den, som derudi skal være Botanicus, er den unge Professor Buchwald², og hand er ikke endnu hidflyttet fra Lolland, til at gjøre sin Profession fyldest. Jeg beklager, at jeg ikke hafde den Thesaurum Plantarum Norvegicarum i mit Kammer allerede den Tid Marquis d'Antin³, i de sidste Dage hand var her, kom mig uformodentlig paa, en Eftermiddag, med en Sværm af sine Officiers og passerede Tiden iblant mine Bøger, saalænge som nogen kunde see ved Dagens Lys. Thi da hafde jeg dog kundet forevist noget rart og smukt af vores eget Land, i de Videnskaber, som gjør meest hans Delices; hafde og kundet tempereret for

¹ Geert von der Lith (1660—1738) Apotheker i Bragnæs og Strømsø.

² Balthazar Johannes de Buchwald (1697—1763), Professor med.

³ Antoine Francois de Pardaillan de Gondrin, marquis d'Antin (1709—1741), fransk Viceadmiral. Han blev dræbt i en Duel i Brest; hans Død omtales i Brev Nr. 108.

saavidt hans reproche, at vi her vare alt for uflittige i at forbedre l'histoire naturelle. Men dette lover jeg, at, hvis Deres Excellence forblifver ved samme gode Forsæt, skal jeg saa stor Idiot jeg er in re physica et herbaria, gjøre min største Fliid til at faae noget got gjort deraf; allerhelst om der end ikkun iblant det Tal af 500 Urter kand udfindes 50, som kunde nogenledes agtes for nye, hoc est, Norges Jord og Climat egentligen tilhørende, eller og saadanne, som Botanici tilregne noget andet vist Land, naar de samme dog ligeledes voxer i Norge. De øfrige, som ere alt for gemeene, og lige saa vel som her voxer ved hver Busk, ere og afmalede i hver Bog, kand det være nok med, at de ikke glemmes. Og da er mit Forslag, at mand bør næfne dem alle i deres alphabetiske Orden, men, efterdi de noksom for alle ere bekjændte, henvises den gunstige Læsere til Clusius¹, og Bouhinus, Tournefort² og Lemery, Simon Paulli³ og Buchwald etc., ikke at forglemme den nye prægtige Phytanthosa-iconographica Weinmanni⁴, som præsenterer alle Urterne illuminerede med deres Lif-Farver (hvad gjør ikke Tydsken for Penge!), og som nu paa femte Aar er avanceret til Enden af den Bogstaf F, hvormed det andet tykke Volumen sluttes. I disse bemeldte Autoribus findes Figurer og Beskrivelser nok paa de almindelige. Motte der kun saa sandt blifve en Manipulus tilovers til von der Liths Ære og Ihukommelse alene.

For den unge Kierulf, Hr. Justitiaris⁵ Søn, maae Deres Excellence være forsikret, at jeg skal gjøre alt, hvad jeg kand, og til een af de allerførste Vacancer i Collegio Borrichiano foreslaae ham, samt stræbe at overtale nogle af mine Collegis til at votere paa ham.

Den gode Etatz-Raad Høyer sneeg sig saa bort fra os, for ikke at umage nogen her med sit Begravelse⁶; hand var i mange Maader en mærkelig Mand, og det lod sig kiænde den Dag Tidenden om hans Død ankom. Thi alle Drenge, som den Formiddag komme fra Posthuset, samt fra Cancelliet og Rente-Cammeret, arreterede hver een, de kiændte, paa Gaden, for at forkynde dette nyt; og jeg, som sad hiemme den Formiddag, fik alene 5 Bud og 3 Besøgelser af gode Venner inden Klok. 12, alene for denne Tidendes Skyld. Derimod var ingen, som fortalte mig om

¹ c: Charles de Lecluse (1526—1609), fransk Botaniker.

² Joseph Pitton de Tournefort (1656—1708), fransk Botaniker

³ Simon Paulli (1603—1680), Professor med., Botaniker.

⁴ Johann Wilhelm Weinmanns Phytanthoza iconographica udkom i Regensburg 1735 ff.

⁵ Lucas Kierulf (1692—1739), Justitarius i Overhofretten i Norge.

⁶ A. Høyer døde paa en Rejse i Byen Slesvig den 28. August 1739.

det store Slag i Ungarn mellem General Wallis og Tyrken¹, førend Aviserne hafde været 24 Timer gamle i Kiøbenhafn. — Der høres slet intet endnu om hans Successoribus. Thi at der jo vil hlive en Hoben Successores til saamange Charges, staaer ikke til at tvifle om.

Aleniste den stakkels Prof. Scheid er bleven een Byrde lettet, nemlig at hand ei behøver at lære Dansk over Hals og Hoved, for at interpretere Jus Danicum for vores Ungdom; thi Kongen har været saa naadig, at conferere ham nu Professionem Juris naturæ et Juris publici².

Men et andet Slags Nyt (og som langt mere interesserer Deres Excellence, saavelsom fleer, ja og min ringe Person) er dette, at vor Herre har været os saa naadig, at lade den Chinesiske Auction i disse Dage nogenlunde lykkes, saa at vores ordinaire grofve Thee (den, hvilken mand, siden vor Danske China-Fahrt begyndte og aldrig før, kalder med det foragtelige Nafn 3 R Thee) er dog over Hoved ikke gaaen under 2 R 15 β Dansk, — hvilket er sandelig meer, end vi hafde tordet haabe, i Henseende til nu værende Priser i Europa. Og af den samme Sort Thee ere en heel Del af de særdeles gode Kister (mærkede med Litr. A) gaaen over 3 R — hvoraf een er bleven kjøbt Hendes Høygræfvelige Naade Frue Statholderinden samt Frue Geheime-Raadinde Rabe, til beste, for 3 R 2 β Pundet. — Af Porcellainet maae slet ingen haabe eller vente, at faae det mindste Stykke hos os for got Kiøb. Det lidet vi har deraf, men desto bedre, giøre vi Facit paa at faae betalt af Tydsken saa tilstrækkeligen, at vores Egne kand slide paa det, de allerede hafver, til et andet Aar. Af Pudder-Sukkeret er intet R soldt under 13 β . Men ingen Slags Vahre at ligne med den ypperlige Rhabarbara, som er gaaen fra 15 β til 20 β — saa at det lidet Quantum, som deraf hafdes, har giort ved 12000 Rbdr. Profit til Compagniet. Vi ere i Aften avancerede til ongefæhr den $\frac{3}{4}$ Deel af de største Kister af den ordinaire Thee; og det kalder vi den betydeligste Deel af Auctionen overstanden, end skjønt den hele Auction vil ikke faae Ende i 10 à 12 Dage endnu.

Til Slutning gifver jeg mig den Ære, at fremsende et Vers, som en gammel 95-aarig Mand, de l'Academie francoise, fornem af Stand og qualité, har giort Cardinalen³ til Ære, henhørende til den

¹ Formentlig Slaget ved Krotzka, hvor Tyrkerne slog Østerrigerne, der anførtes af Feltmarskalk Grev Olivier Wallis.

² Christian Ludvig Scheidt (1709—1761), Professor juris i Göttingen, indkaldtes (efter Grev Stolbergs Raad) 1739 til Lærer for Kronprins Frederik. Tillige blev han Professor juris civilis et patriæ ved Kjøbenhavns Universitet, skjønt han var ukjendt med dansk Ret og med dansk Sprog. Efter A. Høyers Død blev han dog Professor i Stats-, Natur- og Folkeret.

³ C : Cardinal Fleury.

universelle Fred, og Alliancen mellem Frankerige og Spanien. Cardinalens Svar er derhos, og hvad den gode gamle Herre derudi ikke blues ved at ynske sig, nemlig af Aar og Alder, vil jeg ynske at maae opfyldes paa min naadige Herre, og paa dem, som De helst vil unde det samme, om og ey paa Deres Excellences

underdanige høystforbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 19. September 1739.

95.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Græfve
Naadige Herre.

Deres Høygræfvelige Excellences, mig med Posten igaar tilkomne, indeholdt saa store Bevisninger af Naade og extraordinaire Attention, til at fornøye saadan en Slags Menneske, som jeg, at ihvor vel jeg ikke derfor noksom kand takke, enten i een Skrifvelse eller i tu, saa kand jeg dog ey, uden at gjøre mig self baade skamfuld og bedrøvet, opsætte min Taksigelse til nogen længere Tiid, om den end kunde træffes noget beqvemmere og ledigere for mig, end denne er, da jeg udi en nye Bellig, hvor jeg først i forgaars Aftes indflyttede, befinder mig i største Confusion.

Originalen af Høysalig Kong Christian IV.s Bref følger herhos tilbage. Ja, den dermed hidsendte Copie skulde ogsaa følget med, hvis ikke Deres Excellence hafde befalet, een af Delene hos mig at blifve. Thi jeg hafver end ogsaa i Aftes udskrevet mig en anden Copie, med den Sal. Herres egen Orthographie til at verificere Tingen destomeer. Jeg er aldrig curieux om Originalier, helst af denne Herres, af hvilke ellers forekommer saa stor Mængde. Men Piecen er skøn og mærkelig, og kunde hafve tient i Slanges Historie, hvis vi ikke nu var forbi det Aar 1630 og allerede i 1637 med Trykningen. — Kobberstykket af den Sal. Konge skal ikke blifve forglemt¹.

Den Opliusning dernæst angaaende, som Deres Excellence hafver funden om det bemældede Skilderie, da er jeg derfor ikke mindre underdanigst forbunden, med inderlig underdanig Taksigelse kyssende paa Deres Excellences Haand, at De endnu lægger denne Naade til, at vilde unde mig dette skønne Stykke. Hvis det nu hafde været Joannis Meursii eget, hafde jeg vel nok kommet i større Obligation til min naadige Herre, naar det

¹ Rantzau havde anmodet Gram om at skaffe ham Christian IV.s Portræt i Kobberstik.

hadde kommet paa min Væg at henge, eller engang i Tiden paa et bedre et quidem publico et illustriore loco. Men da det er aleniste hans gode gamle Faders, der ikke var illustris uden af sin Søn, ja var ikke engang Theologus Leidensis (hvilket er ikke alene en Feil af Ove Juell, den fordem Sal. Cancellar, som maa vistnok hafve skrevet dette bag paa Stykket, men ogsaa af flere), men Pastor Losdunensis, saasom mand og ofte i Holland gifver Præster Titel af Theologi. Saa takker jeg, og beder Deres Excellence self at bevare den, som et Cabinet-Stykke, helst jeg er i den Tanke, at samme maae være considerabelt endogsaa for sit Arbeide, saasom malet paa de Tider, da Kunsten i Holland meest florerede. En Scaliger, en Grotius, en Heinsius, en Jo. Meursius, malede end og af vores gamle König¹ eller Nicolai Wichmann², eller anden slig Fuskere, der vidste at gjøre Ansigter vel lignende uden videre Finesse, ere mig mere angenehme, end hvis Mr. Abraham Lehn³ vilde hafve foræret mig det tres-magnifique Portrait, som hand til Paris ved den berømte Rigaut⁴ lod gjøre af sin Hofmester og da værende Favori (nu Lands-Dommer i Siælland Justitz-Raad Mylius⁵) og siden, da hand blef vred paa ham, forærede til Sal. Kroch, hvilken Kunst-Tableau mange saae paa med Forundring, som eet af de beste Rigaut havde giort.

Jeg kand ellers hafve den Ære at sige Deres Excellence, at det er alt for et Par Uger siden at jeg hafver ohngefær giættet til, det saaledes vilde falde ud med bemeldte Skilderie. Thi da Hr. Secret. Kleve berettede mig, at Deres Excellence hafde været saa naadig, at vise ham det, og at sondere ham om Vaabenet, hvilket hand den Tid ej erindrede, at gjøre Rede for, men faldt siden, efter sin Hiemkomst, paa, at det var Meursii, geraadede jeg straxen igien paa min forige, og til Deres Excellence for meer end Aar og Dag siden longe lateque beskrefne conjecturam, aut rectius divinationem, at samme dog motte hafve noget i sig, og at det kunde være een af Meursii Familie, eftersom anni ætatis, nemlig 79, absoluté dømte det Meursio self fra, og at saaledes min Tradition, nemlig at det var det Stykke, som Biskop Deichmann røvede fra Willestrup (hvor Joannis Meursii Datter døde), kunde staae fast. Nu er da denne hele Ting kommet i sit Lius, og hvis alle mørke og tvifl-agtige Passages i Historierne kunde saaledes komme for Dagen,

¹ König ☉: Jacob Coning (ca. 1650—1720), hollandsk Maler, der ca. 1672 bosatte sig i Danmark.

² Nicolai Wichmann († 1729), dansk Portrætmaler.

³ Abraham Lehn (1701—1757), Godsejer, bekendt Samler.

⁴ Hyacinthe Rigaud (1689—1743), berømt fransk Maler.

⁵ Peder Benzon Mylius (1689—1745), Justitsraad, Landsdommer.

og sættes paa een saa sikker Fod, som denne er blefven, hvad var det ikke da een Lyst at læse og studere Historie, af Konger og af Generaler, af Regieringer og Ministerer?

Da skulde mand og faae ret at vide, hvorledes Kayseren er sluppen til den barmhertige Fred, hand har giort med Tyrken, og hvorvit hand enten self, eller hans Ministerium i Wien eller hans tu Generaler, eller den franske Ambassadeur Villeneuve hafver Skyld deri¹. Item, om det er enten Spaniens eller Engellands Alvor, at ville hafve Krig, eller saafremt de end bliver forligt i denne Vinter, om de nogentid hafver haft en ærlig Krig i Sinde.

Men jeg misbruger Deres Excellences Tid og Deres Gunst, med een saa confuse og lang Snakken, hvilken jeg da ender med en underdanigst Hilsen og uendelige Velsignelsers Ynske, fra Bing og fra mig self, vi, som nu, efter elleve Aars Forløb, da Ilden skilte os ad, ere igien komne i Huse tilsammen. Gud veed, hvem udaf os, der skal blifve den længstlevende, for at følge den anden til Jorden. Blifver det ham, da hafver hand, foruden denne sidste Tieneste, loftet mig endnu een, som er, at sige eller skrifve til min naadige Herre, at jeg døde den samme, som jeg levede, nemlig

Deres H. Gr. Excellences
underdanige, troe og høystforbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 24. October 1739.

96.

Til Conferentsraad Frederik Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Lidt, kand vel være, at jeg er af den Egyptiske Skiænkens Forvantskab, med at være sommetider heel glemsom, og andre Tider heel langsom; (dog tør jeg sige, at det er de fleste Tider ikke saa lige min Skyld); men saa meget er det ikke, at det kand siges, at jeg copierer hans Manerer og Gierninger i alle Ting. Thi hand satte det op, at hielp Joseph ud af Fangetaarnet, indtil Kongen var forlegen, og det var lige saa vel en Merite, at skaffe Hans Majt. Raad og Hielp i sin Drømme-Bekymring, som at skaffe sin gamle fangne og forglemte Ven i Frihed. Jeg derimod tænkte paa Deres Velbaarenheds Commission og mit løfte, det første jeg saae Kongen træde ind ad Døren; og førend hand vidste et Ord deraf, hafde jeg, ved Anledning af en Samtale om den Danske Bibels revision, bragt ham i en dyb

¹ 5: Freden i Belgrad den 1. September 1739, der tilvejbrogtes ved den franske Ambassadeur M. de Villeneuves Intervention.

grammaticalsk Discours om det Danske Sprog, indtil hand self motte spørge mig om, hvor det gik med det af Ass. von Haven forfærdigede Lexico; hvorpaa jeg svarede, hvad der kunde komme tilpas, og følgelig fortalte ham mit Anslag med Hr. Conferentz-Raads Lexico, samme i stæden for den anden Part af von Havens med Dansk foran (med hvilken Part Langebek ellers ikke i 2 Aar kunde blifve færdig), at lade trykke, saafremt hans Majt. derpaa vilde giøre Bekostning. Jeg viiste ham og med det samme Deres Volumen med A, og paa mange Spørgsmaal, om de paaklignede smaa Sedler, de reene Sider, de mange slags Hænder, de mange fremmede men naturaliserede Ord (ex. gr. Artiglerie, etc.) de gamle forældede, de parum honestis, de til Dictionaria nominum propriorum henhørende (ex. gr. Geographicis) et ex nostro opere excludendis vocabulis etc. gjorde ham nøye Rede og Rigtighed. Slutningen blef, at han allernaadigst resolverede, og erklærede mundtlig, at jeg skulde i Guds Nafn saa giøre, som jeg hafde foreslaget, og det skulde være ham kiært, om det kunde jo før jo heller komme i Stand; Jeg motte og skulde ogsaa lade Hr. Conferentz-Raad Rostgaards Nafn sættes derpaa, som baade var i sig self billigt, og kunde gifve Verket desmere pondus og Credit, at det kom fra en god Haand, og var i saa mange Aar af een i Sprogget vel kyndig Mand paaarbeidet. Nu da, i Guds Nafn, jacta est alea, og det staaer nu til min høystærede Herre, at giøre fremdeles Alvor af Tingen, og med Deres Exemple at skynde os frem, paa det denne Leilighed ej skal vorde forsømmet eller forhalet¹. Dette skeete i Torsdags Formiddag i Archivet. Og er derudi noget got giort, saa begierer jeg ingen anden Villighed og Løn derfor, end, næst Deres bestandige Gunst, at De vilde bevise mig den Ære og Tieneste, som mig meget er angelegen, at lade mig bekomme nogen trøstelig Tidende, hvorledes det er med Deres kiære Frues Helbred, hvorover jeg saameget mere er bekymret, som jeg ikke i mange Dage hafver hørt eller spurt noget fra hende.

Da jeg i øfrige er uafadeligen med største Consideration og respect,

Høyædle og Velbaarne Hr. Conferentz-Raad,
Deres ydmygste og forbundne Tiener
H. Gram.

Khafn., d, 16. Nov. 1739
morgen tilig.

¹ Rostgaard havde paabegyndt Udarbejdelsen af en dansk Ordbog paa Grundlag af Peder Syvs Arbeide. Om Ordbogens senere Skjæbne se Brev Nr. 131.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne Hr. Statholder
Naadige Herre.

Deres Excellence blef Dennem self ikke længer lig, hvis De formedelst Nye-Aars Ynskes Udeblivelse var blefven mig unaadig. Der er jo vel desforuden mange andre Inania, Ceremonialia, Pedanterier og Boecksbüttel, som, ifald de stiltiende forbigaaes, ikke regnes en Philosopho (især af det magelige Slags, som jeg) til værste. Mange holder og for, at intet bevare sig med de forbemældte Ting, er bedre, end ikke at gjøre dem tilgafns, eller tage feil i en eneste pointille, helst en Complimenteur hører absolutment i Societet og Classe med Poeter, Panegyriste, Acteurs du Theatre, Dandsemestere og Malere, om hvilke allesammen det heder, som om det første Slags:

— — — — Mediocribus esse Poetis,
non Di, non homines, non concessere columnæ.

Dette imidlertid veed jeg, ikke at kand tage feil udi, naar jeg, efterat hafve med Sind, Tanker og af alt mit inderste Hierte, i alle Uger baade af det forbigangne og det nyefødde Aar, efterkommet, hvad jeg i saamaade er underdanigst skyldig til saa store Dyder hos saa stor en Herre, som Deres Excellence, til Hendes Høygræfvelige Naade, Frue Statholderinden, og Deres gandske høye Huus, og endeligen til den af Deres Excellence mig i saa mange Aar beteede Naade og Bevaagenhed, jeg da til sidst fremstiller mig med et bare blotte Amen til de allerskiønneste Velsignelsers Ynske, som Deres Høygræfvelige Excellence hafver i Ord eller Skrift imodtaget indtil Dato.

Anden Materie har jeg for denne Gang ikke i Beredskab, som Deres Excellence skulde skøtte om at læse eller fornemme fra min Haand. In publicis veed jeg intet mærkeligt. Vores gamle Svenske Minister Skutenhielm, med sin Frue, er reyst i Torsdags, efter at hans Successor, Oberste Palmstierna et Par Dage tilforn var ankommen. Den til Spanien gaaende Baron Dehn¹ laae, med forige Post, endnu indfrossen i Corsøer; maaske hand kand være derefter kommen paa hin Side. Fru Grævinde Schack tog derimod en anden Resolution, og kiørte smuk fra Corsøer tilbage til Giesegaard. Om de andre tilbageblivende har haft den Forstand, at betinge sig, fra hende, noget til Livvets Ophold (hvorpaa skal være stor Mangel der i

¹ Friederich Ludvig v. Dehn (1697—1771), senere Greve, var fra 1739—42 dansk Gesandt i Madrid.

Byen) staaer derhen. Her ere vi ikke lidet bange for Vinterens Udseende, og ret høyt skulde ikke det Veddemaal være, som jeg torde giøre paa, at vore tvende Chinafahreere kommer herfra i Vinter. Endnu hafver vort Haab en 4 Ugers Tid at svæve i, men gaaer det hen til Martii Maaned, frygter jeg, det maae staae stille.

Deres Excellences Herbarium hafver jeg satt een af mine Medicinske Alumnis i Borkes Collegio til at examinere, der har alt haft det i 3 Uger, saa at jeg med første faaer at forfare, hvad hand giør deraf. Siden vil jeg hafve en formodentlig doctiorem i Færd dermed, nemlig vores nye Professorem Medicinæ Buchwald, efterdi han udgifver sig for en stor Mester in Botanica. Men ikke er jeg saa godtroende, at jeg jo søger siden en bedre Raadførere, om jeg kand hitte ham, inden jeg declarerer enten for Deres Excellence eller andre, hvad der er rart eller og gemeent nec satis publicatione dignum, i Verket.

Ikke veed jeg, om Deres Høygræfvelige Excellence hafver enten fra mig eller andre haft nogen Tidende i forleden Aar, om en Dansk Bibel-Revisions-Commission¹, som holdes, og hvorudi jeg uværdig, saasom Professor Græcus, paa det nye Testamentes Vegne, har den Ære at være. De øfrige ere Professores Theol. Steenbuch, Wøldike, Reuss, item Proff. Theol. extraordinarii Holm, Pontoppidan, Leth, Seidlitz, og Prof. Hebr. Linqvæ Kall, item Hr. Ewald, som Notarius. Hans Kongl. Majestæts Befalning og Intention er ypperlig, at den forige Wäysenhuus Version skal rettes, ey alene at blifve rigtigere efter Hoved-Texten, men endogsaa paa bedre, tydeligere og med vort Sprogs Idiotismus meer overenskommende Dansk. Vi skulle dele libros Biblicos imellem os; siden komme sammen een Gang hver Uge, og gaae vort Arbeide igiennem collegialiter, hvor hver maa criticere og disputere, det bedste hand veed, indtil Forandringen per plura vota blifver fastsatt og ført til Bogs. Siden, naar en Bog er færdig, gaaer den ind til General-Kirke-Inspectionen, til sidste Paakiændelse, Confirmation eller Skærpelse, uden Appel. Om 3 Aar skal alting være færdigt (som høystbemeldte Kongl. Befalning lyder), og naar dette hafde sin Rigtighed, blef ingen Tvifl paa, at det jo kunde komme ved Trykken for Liuset om et Aars Tiid derefter. Men jeg ynskede intet heller, end at de, der hafde til Hans Majestæt angifvet denne Methode at gaae til Verks paa, motte befale selv at sidde hos, og

¹ Bibel-Revisions-Commissionen nedsattes ved kgl. Reskript af 20. Marts 1739. Medlemmer vare, foruden Gram, Professores theol. Hans Steenbuch (1664—1740), Marcus Wøldike (1699—1750), Jeremias Friederich Reuss (1700—1777), Peder Holm (1706—1777), Erik Pontoppidan (1698—1764), Christian Langemach Leth (1701—1764 og Johan August Seydlitz (1704—1751), samt Professor i de orientalske Sprog Johan Christian Kall (1714—1775). Enevold Evald var Commissionens Notarius. Commissionen kom aldrig til Ende med sit Arbejde.

udi hver vores Samling møde bestandig, ligesom jeg og ynsker, at visse Folk, der hafver fabriqueret og sammenvævet den Danske Skoleforordning, motte self eje et 1000 Tønder Hartkorn Bøndergods paa Vestkanten i Jylland, og være skyldig derpaa en Capital af dets halfve Værdi til at forrente aarlig. Hvorledes de da vilde vrie sig og gierne qvæde om igien, fik mand vel at fornemme. Men med Bibelen bliver dette en vis Sag, at naar de 3 Aar ere til Ende, saa er endnu ikke den rode Deel af vort Arbeide, naar paa saadan Maade skal gaae som hidindtil, da vi dog med en punctuel Lydighed til Hans Maiestæts Ordre, samt i ald god Forstaaelse og Enighed arbeider, forsamles, judicerer, criticerer og concluderer, ja ogsaa hvergang vi skilles ad, complimenterer os indbyrdes med denne Trøst, at naar vi saaledes faaer hele Verket i Stand, som det sidst forehafte Capitel, blifver dette den beste Version mand har seet i Europa. Jeg svarer gierne: Ja, for vores Børnebørn, og saafremt, efter denne Commission er uddød, de efterkommende Commissarier ville fare fort paa vor Viis. Enfin, jeg troer ikke, at jeg seer den Dag, meer end Abraham vor Herre Christi. Men jeg vil ynske, at det maae falde i Deres Excellences Lod, og at De med Glæde og Sundhed maae opbie den, som virkeligen skal være een af de Ting, der imidlertid, og saasom paa Regning, meest skal consolere

Deres Høygræfvelige Excellences
underdanige Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 16. Januarii 1740.

P. S.

Iblant andre, der i Corsøer af Isen ere beleyrede, skal og være og befinde sig den unge Justitz-Raad Bram, som gaaer til Frankerige, for Jyllands Beste, at oprette en Øxenhandel til Traads for Holland og Hamborg¹.

98.

Til Grev Christian Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Statholder.

Deres Høygræfvelige Excellence er saa naadig, saa skaansom, saa indulgent og genereux, imod mig og flere, at det var den største Synd, Samvittighed og Forargelse, ikke at vise den allermueligste Færdighed, naar nogen Ordre fra Dennem kommer, og

¹ Det lykkedes Braem (den senere Præsident i Kjøbenhavn) at faa afsluttet en Kontrakt med det fransk-vestindiske Compagni om en aarlig Leverance af 3500 Tdr. saltet Oxekjød.

ikke at i Agt tage baade Puncter og Articler samt Øjeblik af Tiid, helst da ingen, som endogsaa hafver mindre Ret dertil, er saa sparsom derover, som just Deres Excellence. For da ej heller at spille min naadige Herre noget Øjeblik meer, med en vidtløftigere Preface, vil jeg træde strax til Materien, og hafver den Ære at berette Dem, at Deres Excellences Degne-Kald og hele Jus patronatus dertil, er in salvo, og, som Bonde-Ordsproget lyder, slet ingen Been i Tingen. Alting er og blifver just saaledes, som Deres Excellence har self forstaaet det rimeligst at burde være. Næmlig Deres Excellence kalder self Degn, foruden nogen Kongl. Confirmation, og er gandske ingen Raison, at disse ved denne Skole-Reduction ledig-vordne Degnekald, hvor Kirken hører Dem til, og De kaldes Præst, skulde høre til andre, enten Kongen eller Bispen, at forsiune. Ey heller er derved nogen Periculum in mora, men om der skulde være nogen Fare, da motte det dog være in memoria, nemlig saadan, at Hr. Biskoppen i Fyen kunde maaske (eftersom mand aldrig noksom kand forsiune sig imod, eller guarantere for andres vrang Conceptor), geraade paa de Tanker, at efterdi hand hafver faaet, tillige med Hr. Stiftamtmanden Befalning at kiøre i Ring med disse Latinske Skoler, og hvad deraf dependerer, saa skulde hand og forsiune alle de derved vacerende Degnekald, i det mindste for denne første Gang. Men vist er dette, at saafremt hand saaledes tænker, hafver hand Uret. Derfor er min ringe Mening, at Deres Excellence gjorde vel, hvis De ufortøvet strax vilde skrifve hans Høyærværdighed til og bede ham at lade Dem vide, naar Tid er, at bemeldte Degnekald skal forsiunes med en anden og virkelig Degn, da Deres Excellence allerede hafver en Person, som De dertil har destineret. Rescriptet er ellers slet ingen Mystere, omskiønt det ikke er publici juris. Men hvis Deres Excellence ej vil sige Biskopen, hos hvem De har læst det, kand De friligen sige, at Dem derom er tilkommen vis Underretning fra een af Commissarierne i Kiøbenhafn, efter derom giort Forespørgsel. Og for Resten har den Article af bemeldte Rescript, som Deres Excellence har allegueret, udi selfsamme terminis, uden nogen Tøddels Forandring, staaet ligedan i Hans Excellence Hr. Stiftamtmandens samt Biskopens til Commissionen indsendte Forslag, hvorefter det af os uforandret er indstillet til Kongen, og alting derefter i det Kongl. Rescript confirmeret. Naar da Bispen paa forberørte Maade er fra Deres Excellence blefven advaret og ombedet at lade vide, naar Tid er, blifver Deres Excellence i Sikkerhed, og hand frie for at overile sig. Siden, naar Deres Excellence gifver Kaldsbref, behøfves ikke andre Formalia deri, end de sædvanlige og ved andre Degnekald brugelige. Thi den Clausula om den 5te Deel Korn (som efter det Kongl. Rescript

skal anslaaes i Penge) behøver ej just deri at indføres, saasom den nok desforuden blifver exequeret i sin Tid.

Deres Excellences mig naadigen gifne Commission til Frøyen Fique¹ skulde jeg snart falde paa de Tanker, at motte indeholde et Slags Reprimande til mig self, over min Langsomhed og Forsømmelse i at skrifve, dersom ikke dette var mig til Trøst, at imellem hendes incomparable Talent i at skrifve og min invenustatem er ligesaa stort Intervale, som imellem den rige Mand og Lazarus baade i deres levende og døde. Aleniste, naar Deres Excellence næfner en Materie-fuld Bye, saa finder jeg mig self ogsaa lidt slagen, og da faaer tiene mig Stakkel til en ringe Undskyldning, at saadanne Materier, som kunde anstaae at tilmælde Deres Excellence, deraf falder snart ingen meer i min Deel, eller kommer mig for Øren, førend de baade ere her gamle og forslidte, og hafve allerede sværmet baade Fyen og Jylland omkring. Siden Providencen hafver beskikket mig min Boepæl saa langt i Nord, at jeg hafver en lang Reyse at giøre, naar jeg enten skal til Kongens Bibliotheque og Archiv eller til Deres Excellencer Hr. Geheime-Raad Plessen og Rosenkrantz, vanker der heel sparsommeligen nyt for mig, undtagen hvad som Bing nu og da kand bringe mig hiem fra Græf Laurwigs og Græf Danneskiolds.

Imidlertid hafver jeg med ald underdanigst Attention efterkommet min Pligt, og i denne Dags Middag giort min Cour hos den skønne Frøyken Plessen, og gifvet hende paa en god Maade at forstaae, hvormed hun kunde fortiene Tak hos nogle af hendes beste Venner. Jeg vil og haabe, at denne liden Erintring skal ikke vorde meer frugtesløs, end den forige.

I Dag ere endeligen vore tvende til China destinerede Skibe blefne mynstrede, og skal inden Aften hafve deres Sølfkister om Bord, saa at det nu alene beroer paa Vinden. Gud ledsage dem vel igiennem Cattegattet, og siden fremdeles, at de motte inden tilkommende Høstes Udgang naae Canton, og ikke faae fornøden at dreye omkring til Siam, for at ligge der i 6 Maaneder, indtil Tiden blef at seyle igien til China, for at komme her ej tilbage, førend anno 1742.

Om de galne og uregierlige Ditmarscheres Seditio² hafver Deres Excellence vel alt spurt. Mand haaber hvert Øjeblik at høre Tidende, at den er dæmpet. Den nye Ober-Krigs-Secretaire

¹ Rantzau havde anmodet Gram om ved Lejlighed at lade Frøken Plessen vide, at et Brev fra hende vilde glæde R. og hans Hustru meget.

² 1740 udbrød der en Bondeopstand i Ditmarsken, væsentlig fremkaldt ved den uheldige Maade, paa hvilken Statholderen Hertug Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach gennemførte Bestemmelserne om Landmilitsen.

Hr. Gen.-Lieut. Numsen¹ skal ej endnu være ankommen. Der siges, at hand har faaet sine Conditioner giort saaledes, at hand beholder sit Regiment, faaer strax 3000 Rbd. til at sætte sig i Equipage, og 5000 Rbdr. til aarlig Løn. Jeg vilde, at mand derimod hafde paalagt ham denne ene, at bringe Dithmarscherne til Raison, foruden Sværds slag og Blods Udgydelse. — I Christiania veed mand endnu ingen Stiftamtmand af at sig².

Med videre tør jeg ikke ennuyere Deres Excellence, som jeg allerydmygst beder, stædse at troe, det De ingen hafver meer til Deres Disposition, og til alle Deres Befalninger færdig og lydlig, end den, der med største Zele og Devotion er,

Høyvelbaarne Hr. Statholder,
Deres H. Gr. Excellences
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 5te Aprilis 1740.

99.

Til Biskop E. Benzelius.

Høyædle og Høyærværdige Herr Biskop.

En Mand af Deres Høyærværdigheds Caractere og Meriter skulde vel en anden i mit stæd hafve ilet langt stærkere til, at betee sin Veneration, og søge nærmere Bekiændtskab med, end som jeg har giort. Men hvi har jeg ikke for næsten Aar og Dag siden, den Tid jeg gaf mig den Ære at sende til Deres Høyærværdighed min Cragium³, forselskabet ham med noget Bref og skriftlig Opvartning? Hvi har jeg ey derefter aflagt min Taksigelse for den dyrebare Compliment, som Hans Excellence Hr. Græf Tessin fra Deres Høyærv. mig tilmældte? Hvi ikke takket endnu for den smukke present af Lavr. Norrmanni Orationer? Og endeligen hvorfor ey besvaret Deres Høyærværdigheds Pro-Memoria, som Hr. Oberste Palmstierna⁴ mig leverede?

Høyærværdige Herre! Skulde jeg Synder nu svare paa alle disse cur et quare, da vilde denne min første Opvartning giøre mig saare lidet recommenderet, og, naar Deres Høyærv. fik her en saa lang udstafferet Forklaring, vilde min Credit vorde langt slettere end den nogetid kand være blefven, formedelst hvad som allerede er begaaet. Deres Høyærv. maae self gifve det hvad Nafn De ville, enten af stor Undseelse, af impolitesse og

¹ Michael Numsen (1686—1757) blev ved Løvenørns Død udnævnt til Overkrissekretær for Hæren.

² Stiftamtmand Neve var død i Januar 1740.

³ C: Grams Udgave af Niels Krags Annales Christiani III (1737).

⁴ Niels Palmstierna (1696—1766), svensk Gesandt i Kjøbenhavn 1739—44.

Uvidenhed i at lefve, af indolence, eller Vædskernes naturlige Sejhed og Træghed etc.

Men ihvad jeg end motte finde paa at svare til de andre Spørsaal, (dem jeg nu holder aldeles rimeligere at tie qvær til), saa var jeg dog alt for negligens mei, hvis jeg ikke især forklarede mig over det sidste, nemlig angaaende den liden Seddel, som Hr. Oberste Palmstierna medbragte. Denne Brøst og Forseelse, siger jeg reent ud, hører ikke i min Regning; Den gode Herre leverede mig vel Bogen, Norrmanni Oratt., strax ved sin Ankomst. Men Seddelen var maaske forlagt, og den saae jeg aldrig med Øyne, førend nu for faae Dage siden. Dette skal hand og self ikke kunde negte.

At komme til Indholden af den kiære Seddel med Herr Oberste Palmstierna, da i, hvad Snorre Sturlesen angaaer, kand Deres Høyærværdighed være forsikret, at paa hannem er baade tænkt og arbeidet en Tiid lang, hvortil ikke allene min Pligt og Forbindtlighed erga omne quodcunque aliquam lucem septentrioni nostro foenerari possit, men ogsaa Deres Høyærværdigheds Formaninger meget have skyndet og encourageret mig. Men det vil nok vare endnu et got Aars Tid, inden vi kunde begynde paa dens Trykning. Der staaer endnu tilbage et par store exemplaria at conferere, etiamsi jam collatis multo inferiora, og nogle andre Stumper og fragmenta, hvis lectiones vi ikke ere endnu visse om at findes saa rigtigen excerperede i den Copie, som her er gjort færdig cum appositis ad oram variantibus. Og siden giælder det om Versionen, hvortil vel hafves en stor Hielp baade udi Torfæi Historia, saa og i Peringskiöldii editione; men der forekommer ogsaa adskilligt udi denne sidste at forbedre paa fornødne Steder. Imidlertid, at vi ikke skulde siunes ganske lade og ørkesløse in hoc genere studiorum, hafve vi foretaget at edere Knytlyngasaga; og kand Deres Høyærværdighed see af indlagte Ark, hvorvidt dermed er avanceret, som er dog neppe den fjerde Part af Texten. Samme hafver, endskiønt temmelig ellers bekjændt og af manuscriptis codicibus citeret, aldrig været tilforne udgivet paa Tryk, og er dog en mærkelig piece udi dend danske Historie, et cujus autor sine dubio ad seculum decimum tertium pertinet.

2, In Bibliotheca regia findes af Quintilianus de caussis corruptæ eloquentiæ ingen exemplar manuscriptum; men vel af en heel Deel andre autoribus latinis, græcis etc. omnium ætatum omnisque generis.

3, Vore Kirkesager anbelangende, da staaer det dermed, Gud ske Lof, nogenledes til, og saavit vel, at ingen stor Urolighed fornemmes og den af Hans Kongl. Majt. ved adskillige gode Anstalter og Forordninger intenderede Orden og Skik holdes;

imod hvilken naarsomhelst det ringeste bliver formærket eller angifvet og paaklaget, bliver det samme flittigen af General-Kirkeinspectionen undersøgt og raadet Bod paa saa vit muligt. Jeg siger, saavit muligt. Thi saaledes som Tingen er bleven, og efter den Adgang, som Fanatici og Separatister hafve haft paa en Tiid lang, da nogle af dem hafve interpreteret Kongens og visse høye Folks gode intention til deres Faveur, er det langt fra, at de ere endnu her forsvundne. Aleniste de siunes at tage mærkeligen af og formindskes; og de her ere tilbage, holde sig stillere, end tilforn, her i Staden og andre Steder i provinserne. Hvortil jeg mener at være disse Aarsager: 1, at de ingen Protecteurs og Protectrices mere hafve, udaf fornemme Stand og af nogen Myndighed. 2, at vores Præsteskab er nu mere regleret end tilforn, og hverken hafver forlof til, at berøre saa stærk visse slags materier og controverser i deres Prædikener, men blifve ved den ene og rette Thesin til Opbyggelse, ey heller med nogen anden slags uopbyggelig Opførsel udi Lærdom og Levnet gifve Leylighed til Separatisters Satirer, invectiver og Blasphemier. Og udi Henseende til dette sidste, kand mand vel sige, at hafve end vore Separatister og andre Fanatici gjort en heel Hob Ondt, saa hafve de ogsaa været Aarsage til en heel Hob got. Her findes dog, og opdages jævnlig en og anden, af samme Art, meest iblant den ringe Almue. Endnu i denne Vinter hafve et par Borgere her i Staden opiniateret sig, og ikke ville lade deres Børn døbe. Den ene er en Skomager, den anden en Skrædder. Kongen har befalet, at visse Præster skulde skiftes til at undervise dem, og forsøge fremdeles ved idelige Besøgelser og Conferences at føre dem til Rette. Og hvis slikt efter et par Maaneders Tiid ikke har frugtet, skal dem befales at emigrere enten til fremmede Lande, hvor dem lyster, eller til en af de udi Kongens Lande for alle Religioner frie Stæder, som er Fredericia i Jylland og Frederiksstad i Hertugdømmet Slesvig. Nogle af vore moderateste Geistlige hafve været af andre Tanker, nemlig, at mand burde i ingen Maade lade see nogen slags Intolerance imod bemeldte slags Folk, menende, at det mindste af saadant smager af spiritu persecutionis og Papismo, ja at endog ald Befalning om Emigration hører derhen. Deres Forslag er da, at mand burde enrøllere alle Dissidenties et Separatistos, og taxere dem for en vis Skat og Penges Afgift, i Ligning af alt hvad andre Cives orthodoxi, deres jævnlige, udgafve aarligen til Kirken, Gudstieneste og Præsten, hvilken Skat skulde fordres af dem, eller ved Execution inddrifves, og, ne quisquam calumniæ locus relinquatur, skulde samme Penge hverken komme Kirker eller Præster til gode, men være destinerede til Siuge-Huse eller andre pios usus. Desforuden skulle de bære

alle Byrder in Civitate lige med andre Borgere, og derimod hafve samme Frihed til Handel og Næring, saasom Qvækere i Holland, men aldrig admitteres til noget munus publicum, eller befordres til nogen Værdighed in republica. Slig Omgang med dennem conjungeret med mere Foragt, end attention og Forundring over dem, (nam dantur inter eosdem, qui nihil æque metuere videntur, quam contemtum, et ne inclarescant satis), mener mand at skulle snarere formindske og med Tiden abolere dem, end alt andet Middel. I Hertugdømmet Slesvig og i Holsten gifves meget flere turbulenta capita, end her, og er af dennem nogle i forgangen Aar satte i Arrest og Forvaring. Paa en Tid lang hafver jeg derom ikke hørt videre.

Fra Norge blev i forgangen Aar nedskikket her til General-Kirkeinspectionen en Pakke Bøger, som var kommen fra Engelland. Den var fuld med Exemplarer af de smaa Qvækerbøger og deres Catechismis, oversatte af Pens¹ og andres Skrifter paa Dansk og trykt i Engelland med latinske Bogstaver Samme Skrifters Oversætter og Udstrøer er en gammel norsk Qvæker ved Nafn Christen Meidal², som for 50 Aar siden var dansk Præst til den lutherske Kirke i London, og deserende samme Embede slog sig til Qvækerne, ja hafver endogsaa ante hujus seculi initium ladet samme slags libellos Qvakerianos danice conversos i sit Fædreneland udstrøe. Deriblandt er en piece om Daaben, saa at hvad vore sutores et pelliones ikke vidste tilforn kunde de tage derud af. Ligeledes er et pestilentissimum opus kommen herind fra Tydskland, kaldet Unschuldige Wahrheiten, bestaaende allerede i 3 Voll. in 8vo, hvori Autor (der siges at skal hede Alsman eller Asman) stræber at udpynte og extendere Dippels³ groveste Dogmata med den allerstørste Iver.

Hvad skal vel anfanges med saadanne Skrifter? uden, at forbyde deres Indførsel, efterdi ingen Middel findes til at hæmme de allerskammeligste Skrifters Publication. Thi trykkes de ikke i et Land, saa skeer det dog i et andet. Man har lastet pontificiorum indices librorum prohibitorum, men mon vi ikke self maae komme dertil, at bruge samme Methode? og saalidet som en christelig Øvrighed bør taale, at Aloysia Sigæa, ecole des filles etc. ligge offentlig paa en Boglade, forat sælges til hver ung Student, som ind- og udgaar, saalidet synes mig ogsaa. at hine

¹ William Penn (1644—1718), bekendt Kvæker, efter hvem Pennsylvania har faaet Navn.

² c: Kristoffer Meidel, norsk Præst i London, senere ivrig Kvæker, tilsidst Katolik.

³ Johan Konrad Dippel (1673—1734), tysk religiøs Sværmer, opholdt sig en Tid i Danmark.

andre, til ecclesiæ et religionis christianæ Destruction hensigtende, skulde sælges offentligen.

Men jeg bliver herudi altfor vitløftig, og Deres Høyærværdighed hafver ret nu Aarsage til at tænke, at den Mand, som ikke veed at holde styr paa sin Pen, og i Tide at ende sin Snak, naar hand hafver begyndt den, hand gjør vel, det hand begynder langsom. Jeg slutter derfor, ydmygst bedende Deres Høyærværdighed om den Grace, at vilde troe, at jeg holder mig for en Ære, af det allerstørste Slags, som jeg nogentid kunde ynske, at være yndet af Dem, og at kunde nogensinde vise, med hvor stor Veneration og Respect jeg er og forblifver,

Høyædle og Høyærværdige Herre,
Deres allerærbødigste og lydige Tiener
H. Gram.

Kibhafn, den 29de April 1740.

100.

Til Etatsraad P. Fogh¹.

Høystærede Hr. Etatz-Raad.

Dersom Deres Velbaarenhed vidste, hvor stor Blusel, Haan-
hed og Skamfuldhed, jeg finder hos mig, ej alene ved at blive
paamindet af Dem (som jeg langtfra fortænker Dem for, men
tilstaaer Dem allerstørste Ret dertil), men endogsaa ved selv at
tænke paa min Pligt i at fuldkomme det paatagne og af Hans
Majest. mig paalagte Værk, skulde De i Sandhed i Stæden for
at vredes paa mig, ud af Deres Hierte ynke mig. Jeg deroberer
saamegen Tid, som mig er mulig dertil, og haver allerede pro-
flegeret et stort Stykke in annis 1637, 1638 et 1639, men har
ikke tordet give det til Trykkeriet formedelst een og anden
Article, hvortil jeg længe har søgt om Eclairissements. De
efterkommende Aaringer kand jeg forudsee virkeligen ikke at
blifve saa vanskelige som de bemældte. Jeg har for nogle Uger
siden lovet Hr. Secretairen at give ham Annum 1637 et Annum
1638 paa eengang nu strax efter hellige Pintzedagene, paa det
der ikke skal staaes stille med Trykningen. Det haaber jeg og-
saa med Guds Hiælp at holde ham, det sidste saa vel som det
første. Men at tage mod nogen ringeste Belønning af Deres
Velbaarenhed eller af Arvingerne, er aldeles langt fra min Tanke,
og skal i Guds Sandhed aldrig skee, men blot alene beder, at
en Par Exemplarer mig maa undes. Videre hafver fra Begyn-
delsen ikke været af mig paatænkt, skal ej heller blive.

Gud give det var kun saa nær færdigt. Hvilket ingen meer

¹ Etatsraad Peder Fogh (1675—1753) var gift med en Steddatter af Con-
ferentsraad N. Slange. Brevet angaar Udgivelsen af Slanges Christian IVs Historie.

kand ynske og derefter længes, end den, der med største Consideration og Ergivenhed stædse haver den Ære at forblive,

Høyædle og Velbaarne

Høystærede Hr. Etatz-Raad,

Deres allerskyldigste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhavn i Hast den 4de Junii 1840.

101.

Til Biskop E. Benzelius.

Høyædle og Høyærværdige Hr. Biskop.

Min allerskyldigste Taksigelse for den Ære af Deres Høyærværdigheds kiære Skrifvelse d. d. 29 August kand jeg saa meget mindre nu tilbageholde og opsætte længere, som een saa ypperlig som uformodet Leylighed sig just frembyder, nemlig ved Deres Høyærværdigheds kiære Hr. Svoger, den berømmelige Hr. Assessor Swedenborg. Thi hvis endogsaa ikke min høytærede Hr. Biskop havde med saa megen kostelig materie indbudden mig fremdeles til Vedholdelse af denne høytbehagelige Correspondence, hafde mig dog siuntes alt for lidet, for denne Gang at betee min Skyldighed med en blot mundtlig Compliment.

Den Samtydighed, som er imellem Deres Høyærværdigheds og flere kloge og velsindede svenske Mænds principia, og denem, som jeg med mange (vil haabe om ikke alle, dog de allerfleste) udaf vor Nation hafver, der ynsker at Fred, Enighed og Kiærlighed maae fremdeles forblifve imellem begge Kongeriger uopløselige, er visselig en af de store Velgierninger, som Gud bør prises for. Gud unde os samtligen saadant retteligen at erkiende og anvende!

Saasart vores Snorre Sturlesen er, efter flittigste og nøieste Collation med codicibus manuscriptis bragt i Stand hvad Textum angaaer, da tænker jeg at gjøre best, at beholde editionis stockholmiensis versionem latinam saameget muligt er, og allene at rette og forbedre dens errores. Hvorfore Deres Høyærværdighed kunde gjøre derudi en meget stor Hielp, hvis De vilde gunstigen meddele os Deres Observationes, hvoraf ikke nogen eneste skulde vorde brugt nisi cum amplissima et quidem meritissima nominis vestri laude. Med charta geographica vil jeg gjøre min Flid, om det er i nogen Maade mulig at faa den passable. Paa gode nye Korter, store og mindre, generale og specielle, fattes os ikke; det beroer kun paa at faae visse gamle nomina locorum satte paa de rette Steder. Torfæus udi sin Chorografia haver mestendels ageret simplicem interpretem af

den danske bekjendte Bog: Peder Clausen Undalii¹ Norriges Beskrivelse. Denne sidste var en smuk lærd Mand i Norge, men om han altid kan holdes for exact i dette Værk, tør jeg endnu ei forvisse om.

Adami Bremensis Codex, som vi hafde her in Bibliotheca Universitatis nostræ, er tilligemed bemældte hele Bibliotheket, ac tot in ea raris et caris, ynkeligen annihileret og lagt i Aske i den store kiøbenhavnske Ildebrand for 12 Aar siden. Det var et helt venerabelt Manuscript, og uden Tvil omnium Adami exemplarium princeps. Ulykke endnu, at de Collationes, som salig Arnas Magnæus deraf hafde, og som han engang viste mig, findes ikke heller blandt den salig Mands reliquias. Det er maaskee vel Deres Høyærværdighed bekjendt, at den ærlige Magnæus mistede udi samme Ildebrand sit ganske Bibliothecam librorum impressorum og over Halvdelen af sine Manuscripter og Papirer. Hvad han siden testamenterede til vores Universitet, var den Slump Manuscripter, som han reddede, og fik bevaret fra Ilden, saa og nogle trykte Bøger, som tildels laa paa hans Studerekammer (hvorfra ogsaa de reddede Manuscripter blevne udbaarne), tildels bleve siden af hannem kiøbt i den korte Tid han denne Ulykke overlevede.

At jeg ikke ante fatale illud incendium hafver paatænkt, nemlig enten hvad Adamum angaaer eller mange andre uskatelige Ting, som nu savnes og aldrig igien kan bekommes, er kommen deraf, at jeg paa de Tider aldrig gjorde mig Tanke om, at blive til det Studium voceret. Vel har jeg stedse været en Elsker af Historierne; men da Arnas Magnæus b. m. var saa godt som Dictator deri et oraculum gentis nostræ, tilmed jaloux etc., og foruden ham en anden Mand, som nu er død, nemlig sal. Etatsraad Andreas Højer, var bestalter Historiographus, havende ogsaa en temmelig Apparatum i de nyere seculorum historiis og overalt et stort Fortrin for mig, saa holdt jeg mig længere tilside og af Veien fra bemeldte Kundskab, og bornerede mig til res professionis meæ academicæ. Nu fortryder dette mig desmere; helst efterdi hvad jeg nu kan samle, in archivis regiis nec non in relictis a Magnæo libris manuscriptis et schedis, atque alibi, kommer i mine Tanker ikke nær imod, hvad der er ganget til Grunde i den føromtalte ulyksalige Ildebrand.

Endnu at gienkomme til Adamum Bremensem, da var forbemeldte Codex bibliothecæ Hafniensis just den selvsamme, som Andreas Vellejus hafde brugt til sin Edition. Tilforne, testante ipso Vellejo in Præfatione, hafde den staaet i Sorø

¹ Peder Clausen Undal (1546—1614), Præst i Undal i Norge, historisk-geografisk Forfatter.

Klosters Bibliothek, hvilken samme Sted hafde i fordem Tide vel ikke mange, men udvalgte gode Bøger, der nu ere dissiperede. Her i det kongelige Bibliothek findes 2 à 3 Stykker, som have hørt til Sorø Kloster, deriblandt Justini histor. philipp. paa Pergament, optimæ notæ ac in præstantioribus ejus autoris habendus; den er i det mindste seculo duodecimo copieret af et godt Exemplar. Ad calcem staaer med røde Bogstaver, manu perantiqua, et caractere ejusdem ævi, aut secl. XII aut XIII, disse Ord: liber conventus Sorensis per manum Dmni Absalonis Archiepiscopi; hvilket adskillige hos os have villet at skulle benævne, det Absalon selv skulde været dens Copist og skrevet bemeldte Exemplar; men jeg troer, per manum betyder allene her det samme, som ex donatione.

Adamus, eller som han her tituleredes gesta pontificum Bremensis ecclesiæ, hafde ungefær de samme notas antiquitatis; og haver Deres Høyærværdighed vel i Hukommelse, hvad sal. Th. Bartholinus derom skriver, de causis contentæ mortis, pag. 215, 219 etc. Af Bartholino troer jeg ogsaa, at Magnæus hafde faaet sine Variantes, og maaskee (dog dette veed jeg ei vist) communiceret dem sal. Dr. Fabricius i Hamburg, hvilket vel kunde erfares hos Hr. Prof. Reimarus; nogle maa ufeilbarlig deraf have været iblandt de Annotationes, som Fabricius in Bibliotheca scriptorum medii ævi selv declarerer at have bekommet fra Magnæus, og lover at bruge udi en secunda et accuratiore editione scriptorum Lindenborgianorum. — Deres Høyærværdigheds Observation om oftbemeldte Autoris Urigtighed er ganske vis og ret, og giælder ligesaavel om Danmark som om Sverrig, og jeg troer, at hverken Kong Sven eller Adamus haver meget bekymret dem om, at følge den rene og oprigtige Sandheds Vei i deres Narrationer til hinanden og til Posteriteten; og have de end tænkt at følge den, hvo kan forlade sig paa deres Hukommelsesgave, enten den enes, eller den andens? Jeg har i min korte Alders Tid observeret mange slige Exempler af Folk, som jeg har kiendt og omgaaest, men jeg haver et endnu større Exempel udi en ganske lærd Mand, som her haver levet før min Tid, og som døde efter et langvarigt Fængsel her i Staden (det var Dr. Otto Sperlingius¹ pater, medicus ille parens Ottonis nostri Icti et antiquarii). Han har udi sit Fængsel i det blaa Taarn skreven sit vitæ curriculum lingua germanica ad filium suum, hel vidtløftigen, med alle sine Reiser, Fataliteter, med adskilligt som og her i Landet i hans Tid er passeret. Men jeg kan paa adskillige Steder vise hans store Feil, peccata tam omissionis quam commissionis et per-

¹ Otto Sperling (1602—1681) Læge, Ven af Familien Ulfeld. Hans Selvbibliografi er udgivet af S. B. Smith 1885.

versæ narrationis, ja endog sammesteds convincere ham falsi af hans andre egenhændige Breve og Papirer, som jeg haver i Hænde. Hvormeget mere maa man være *cautus* i at admittere og tage for fulde hvad disse sludrige *Monachi* snakker hen i Verden? Mit generale principium er *nunquam et nusquam jurare in verba alicujus scriptoris medii ævi*, men exercere den skarpeste *crisin* imod dem, som man kan. Dog mener jeg, at vores *Snorro Sturlæus* er iblandt saadanne en stor *Heros* og *Helgen*, hvad *bonam fidem* anbelanger.

Den brave Mand, nu sidst afgangne *Olaus Rudbek*, var uden al *Modsigelse* vir *magnæ doctrinæ et industriæ incomparabilis*; maatte man kun engang faa ud for *Lyset* alt hvad der haves af hans Arbeide, nemlig: *Lexico harmonico*; de *specimina*, som allerede versere in *luce publica*, har sat mig i stor *Forundring* over Mandens saavel *Geni*, som *Flid* og *Arbeidsomhed*. Og Deres *Høyærværdighed* erindrer sig vel ogsaa, hvad *sal. Prof. Bayer* i *Petersborg* haver om hannem *judiceret* in *Præfatione ad Musæum sinicum*. Enfin, saa umuligt som det er, at endogsaa den lærdeste et *ab omni copia rerum et subsidiorum istuc facientium maxime instructus*, jo i mange *Maader* maa feile, et in *vasto etymologiæ campo* snuble som en *Hest* paa den glatte *Is*, saa ubilligt er det, ikke at ville høit skatte en saadan Mand som *Rudbeck* var, vel *propter istam laboriosissimam, non sane in re tenui, diligentiam*. Ilde gjøre ogsaa de, som ikke noksom sætte *Pris* paa sligt *Arbeide*, og til *studium historicum*, atque *istam ejus partem, atque de migratione gentium agit*, holder jeg saadanne *Mænd* ligesaa nyttige som *Loewenhockios* et *Swammerdamios* til *physicum*.

At *Rudbeckerne* ere fra *Holsten* eller rettere fra *Sønderjylland* eller det *Slesvigske* er hel trolig. Der skal findes en *Bondeby*, som heder *Rudbeck*, er en *Hufe* ved *Skovby* i *Widsted Sogn*, *Gram Herred*, *Haderslev Amt*, af *Aaen* eller *Strømmen* som flyder derhos, ved *Navn Rude*. Men ingen *adelig Familie* af *Rudbecks* *Navn* findes nogensteds, enten i *ældre* eller *nyere Tider*.

Om *Folkkungernes Oprindelse* søges ganske *forgiæves* nogen *Oplysning* hos os. Jeg for min ringe *Part* finder ingen *Aarsag* at tvivle om den *Origine*, som *Messenius* dennem haver *assigneret*, og hvo skulde vel give nogen *verisimiliorem*?

En her i *Kjøbenhafn* *vivens* et *spirans*, et *gloriæ danici nominis nimiumquam studiosus, autor*¹, udi et nyt *Værk* in *8vo*, kaldet: *Gesta et vestigia Danorum apud exteros*, haver (iblandt adskilligt mere lidet bedre) *divineret*, at en *Mand* i *Italien*, kaldet: *Petrus Lalandus, tribunis in exercitu reipublicæ Ve-*

¹ o: Erik Pontoppidan.

netæ, quocum literarium commercium habuit Octavius Ferrarius (ut ex hujus epistolis conspicitur) var en Dansk fra Laaland; hvilket gav mig en hiertelig Latter, da jeg læste det, at denne Mand, som var en fransøsk Cavalier af Famille de la Lande fra Orleans, var bleven til en Dansk, et quidem en Laalandsfar, dem vi ellers hos os kalder Lolliker.

Af Philone judæo haves ikke det ringeste inter Manuscriptos Bibliothecæ regiæ eller andensteds her ved Steden.

Jeg recommenderer mig fremdeles i min Høytærede Herres Gunst og Bevaagenhed, og forblifver med største Høragtning

Deres Høyrærværdigheds
skyldigste og lydligste Tiener
H. Gram.

Kibhafn, d. 24de October 1740.

P. S.

In Ecclesiasticis er her intet nyt. Separatisterne holde sig heel stille, vel vidende, at de ingen Medhold eller protection hafver. Her er Anstalter giorte, at deres Bøger ei maae komme ind til at sælges saa aabenbarligen, som tilforn skeede.

102.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Dette Vers, som fra Deres Velbaarenhed mig tilkom i Aftes, og som jeg har den Ære at tilbagesende, kand jeg, hvor og naar det skal være, gifve det Vidnesbyrd, at jeg i langsommelig Tiid ikke hafver læst noget bedre in isto genere. Deri er hverken at rette, at sætte til eller tage fra, thi det er uforbederligt. Datum kand alene gaae bort. Thi 1, bør det ikke at giemmes til den 30te November med at overleveres, eftersom det Kongl. Herskab gjør deres Introitum i Byen og paa Slottet den 26de, indvier Kirken den 27de, celebrerer Dronningens Fødselsdag den 28de og Kongens den 30te, hvilken altsaa blifver den sidste Dag. Efter min ringe Meniag bør Verset overleveres om Søndagen, naar Kongen gaar til Kirken eller af den. 2, Rigtigst blifver, et quidem dignius paa saadan Piece at udelukke Datum, thi den fører self notam temporis med sig i Overskriften eller Titelen. Og ellers skulde mand supponere den Bêtise hos Nationen, at den og dens posterité vilde glemme, naar saadan mærkelig Actus var skeet. Ey heller 3, ligger Magt, at vide saadan en Circumstance, enten Deres Velbaarenhed har skrefvet det paa Kraagerup eller i Kiøbenhafn. In summa, det lader bedre. at slætte det ud.

Men derimod holder jeg for, at det bør og maae endelig trykkes. Dog først kand De derom udbede sig Hans Excellence Holstes¹ Ordre, naar De imorgen eller Overmorgen sender ham det skrefne Exemplar. Ja, Deres Velbaarenhed kand (si ita videtur) lægge dette dertil, at saafremt Hans Excellence vilde holde saadant for got og tilraadeligt, nemlig at det heller trykt end skrefvet blev overleveret, da hafde Deres Velbaarenhed beordret en Studiosum, som logerer i mit Huus (NB. Geheime-Raad Holst veed af Langebek at sige, og at hand er hos mig²), at indfinde sig hos Hans Excellence og tage derom Befalning. Naar det da skulde trykkes, da holdt jeg for, at det altsammen blev med litteris capitalibus og in forma patenti.

Jeg slutter, og er med største Ergifvenhed,
 Høyædle og Velbaarne Herre,
 Deres ydmygste Tiener
 H. Gram.

Tirsdag Morgen, den 22de Novembris 1740.

103.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Holst maae nok ikke hafve brudt eller læst alle de Brevve, som hand forleden Dag hafde faaet, efterdi hand svarede sig ej at hafve bekommet det, som Deres Velbaarenhed hafde skrefvet ham til. Men da jeg igaar Morges kom til ham i Cancelliet, viste hand mig det self, og sagde at hafve forefundet det i Torsdags Aftes, da hand kom hjem fra Vores Medaille-Commission. Hand approberede det gandske og bad mig kun fare fort at lade det trykke. Saasom det latinske den Tiid alt var satt og af mig corrigeret fra Trykkeriet, saa har jeg resolveret deraf at lade trykke 100 Exemplarer, og 300 med Danske hos, som Langebek vel ald hafver berettet. Resten forblifver gandske efter Deres Velbaarenheds gode Ordre til Langebek, og deri skal intet vorde forset. Hans Excellence vil ellers for i Vejen levere det med Deres egne Haand skrefne Exemplar i Hans Majestæts Haand, naar hand i Morgen før eller efter Prædikenen kand finde Leylighed, men mente, at det var tidsnok med de trykte indtil Kongens Fødselsdag.

¹ 5: Statsminister Johan Ludvig Holstein.

² Fra October 1739 havde Jacob Langebek Bolig og frit Ophold i Grams Hus.

Jeg har den Ære, med største Ergifvenhed, at forblifve uafadelig,

Høyædle, Velbaarne Herre,
Deres ydmygste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, 26de November 1740.

Til Johan Helin.

Høytærede Hr. Archiv-Secretaire.

Af een saa doven og uflittig Correspondent som jeg, er det vel ikke urimeligt længe, paa et Bref, som in medio Septembri er erholdet, endeligen at svare ultimo Novembri. Men i Henseende baade til mit Forsæt og til min Skyldighed og store Obligation imod min høytærede Hr. Secretaire, er det fire Gange for meget af mig syndet, uanset den mauvaise habitude jeg, til min desstørre Haanhed, er kommen i, stædse at forhale Tiden i slige og flere Forretninger. Anden Aarsage var ikke heller i forleden Aar, den Tid jeg gaf mig den Frihed at adressere til Deres Velædelhed den liden Birke-Kiste med Exempll. af Christ. III Hist. etc., end at mit Forsæt var straxen efter, at hafve den Ære ved en Skrifvelse samme til min Herres gunstige Forsorg at recommendere, indtil det dref saa længe hen, at det næsten gik mig reent af glemme, for hvilken og alle deslige samt andre Forseelser jeg paa det indstændigste beder om Forladelse. Imidlertid hafver jeg meent, at ingen Slags Dubium skulde faldet over bemeldte Træ-Pakkes Indhold, nemlig at alt, hvad som ikke var paaskrefvet og til de andre nafngifne respective Herrer destineret, det motte og burde høre den til, som Pakken sendtes til, og som hafde Umage med at distribuere Resten. Ja, hvad som burde giøre denne Sag mindre tviflagtig, var den overflødig Forøring, som jeg tilforn hafde bekommet fra min Herre self, og jeg ikke kunde see, ved saa smaae og ringe Ting, som udi bemældte min Pakke blef fremsendt, nær at kunde vederlægges, men at jeg endnu mere paa samme gamle Regning maae være skyldig.

Men efterat jeg siden hafver seet mig med saa meget og overflødigt mere fra Deres kiære Haand beriget, saa veed jeg ikke, hvorledes saadant at optage og hvad dertil at kunde sige. Thi udi den fra min Herre nys hidkomne Træ-Kiste, som Hr. Commissionaire Grill mig rigtigen hafver tilsendt, hafver jeg fundet Messenii hele store Scondiam, Peringskiolds Heimskringla, Monumenta Ullerakerensia, Monum. Uplandica, Biørners Antiquitates hyperboreas, alle in fol., Peringsk. Theodericus,

Biørners Helte-Prydned¹, in 4to, Rhyzelii Monasteriologia etc. in 8vo, det nye Videnskabs-Academies Handlingers 4 første Dele, og mange ypperlige historiske Disputatzer; En Forraad, som er af mange Penges Værdi, og som jeg med største Redebonhed, ja med større Taknemmelighed betaler med Penge, saasnart mig det mindste Ord ved Hr. Grill eller anden motte aabenbares, hvad de skulle koste. Thi at modtage saa mangfoldigt, helst af de store og anseelige Værker uden Betalning, fører jeg aldrig over mit Sind og Hierte. Ikke at tale om, at her fra Vores Side er langt fra ikke at vente saameget eller saa got at skulle kunde tilvejebringes, medmindre, at naar noget dignum oculis vestris motte engang her udkomme, mand da skulde offere deraf desto flere Exemplaria.

At Knytlinga Saga er her under Pressen, er vist nok, men formedelst dels Bogtrykkerens Langsomhed, der antager eet og andet smaat Arbeide derimellem, dels ogsaa mine Occupationer, avancererer den noget langsomt. Mand har derudi søgt at faae Texten paa det accurateste, og efter det ældste og beste Exemplar, som Sal. Arnas Magnæus ejede; derhos har mand og ikke negligeret lectiones aliorum codicum ad annotere. Carmina hafver været det, der allerlængst hafve opholdet os, indtil mand dog endeligen har faaet deres interpretationem latinam i saadan Form og Skik, at den kand passere for baade forstaaelig, og derhos ukædsommelig. Jeg sender herhos en liden Prøve, nemlig de 2 sidste Arkers Correcturer, som paa en Uges Tid ere aftrykte, hvoraf min Herre behageligen vilde dømme om Værket, og, eftersom Hans Excellence Hr. Græf Bonde derom ved Hr. Oberste Palmstierna hafver ladet spørge, saa kunde De og hafve den Godhed, næst min ydmygste respect, Hans Excell. samme at berette.

Prof. Anchersens² Disputationes de Solduriis skal jeg gjøre min Fliid, at faa samlede (de ere nu 12 i Tallet) og med første Leylighed fremsende, saavel som hans inaug. Disput: de Jure Norv. Aulico. Jeg hafver søgt den sidste baade hos ham og mig self i disse Dage; men just treffer sig, at samtlige Exemplaria af den sidste ere forsvundne hos os, men findes vel herefter.

Den sidste Wäsenhusets Bibel er den af an. 1737 med meget smaae Stiiil in 8vo. Samme sendes herhos. Den edition er ikke blefven anderledes eller med større Skrift trykt. Men mand har i dets Stæd paa nye oplagt den gamle Christani

¹ Erik Julius Biørner (1696—1750) udgav 1739 »Nordisk Hjältaprydnad af guldringar«.

² Professor Hans Peder Anchersen (1700—1765) udgav i Aarene 1734—40 Observationes de solduriis i 12 Afdelinger.

IVti Tidens Version, som er en Dansk Oversættelse ex Lutheri illa, her og der forbedret, in usum plebis, præsertim Juticæ et Norvegicæ, som den saa høyt begierede, neque sine ratione, og samme er med grof Stil i stor Kvart. Herhos maae jeg hafve den Ære at mælde, at Hans Kongl. Majest. hafver befalet at revidere Vores Danske Version paa nye, efter den sidste Wäsenhusets (som hermed følger) og corrigere den med ald Fliid, saa at baade sensus og idioma Danicum blifver bedre iagttagen. Til denne Revision ere forordnede Vore Professores Theologiæ Ordinarii et Extraordinarii, saa og Professores Lingg. Hebr. et Græcæ, følgelig hafver jeg ogsaa min Deel i denne Forretning, saasom Gr. L. Professor, og da det er troffen, ved Sal. Prof. Steenbuchs, Theol. Primarii, Død, at jeg er nu Senior Academiæ, saa blifver bemældte Bibel-Revisions-Collegium holdet i mit Huus een Eftermiddag hver Uge. Men jeg troer, at vi samtlige, som nu deri arbeide, døe vel bort, inden Værket kommer til Ende.

Pontoppidani Everriculum¹ har jeg just fundet hos mig self, og sendes herhos. Den piece vil ikke stort sige, og skal vel hverken hos Eder eller andre fortiene synderlig applausum. Senecæ Theol. følge ogsaa, og bedes ligeledes at tages til Takke. Min Herre maa ingenlunde spørge, hvad slige Ting koste, førend jeg faaer at vide, hvad min Regning hos Dennem blifver.

Deres ypperlige Videnskabs-Academies Handlinger er af alt hvad som i Norden udkommer noget af hvad som jeg helst ynsker at eje. Beder derfor, at min Herre for Guds Skyld vil continuere dem at forskaffe, end skulde de koste mig dobbelt; Continuationen for det første til det, som jeg har bekommet ved Deres gode Forsorg og attention. Og hvis endnu desforuden et complet Exemplar fra første Anfang og fremdeles kand være enten paa Auction eller alio modo at erholde, da betaler jeg det ligeledes.

Hermed maae jeg ende, og, næst at recommendere mig i Deres bestandige Venskab, forblifver med al Høyagtning og Pligtskyldighed,

Velædle, Høystærede Hr. Archiv-Secretaire,
Deres hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Khafn., d. 30te Novbr. 1740.

¹ Erik Pontoppidans »Everriculum formenti veteris« udkom 1736.

Til Biskop E. Benzelius, Linköping.

Høyædle og Høyærværdige Hr. Biskop.

Hr. Oberste Palmstierna kand jeg ingenlunde lade reyse bort, foruden at hafve den Ære formedelst hannem at gjøre, saavel ved nogle faa Linier, som med den mundtlige Hilsen, min ærbødigste Reverence til Deres Høyædle Høyærv. Hand hafver og beteet den Grace at tilsige mig, at hvad som motte fattes i det første, vilde hand nærværendes til Fuldkommenhed supplere i det andet. Men jeg lader det staae derhen, som hos mig er heel tvivfbarligt, om enten Velbemældte gode Herre, saa stor Veltalenhed hand end besidder, eller nogen anden i Verden, skulde kunne tilfulde exprimere den Veneration, Høagtende og respectueuse Kiærlighed, som jeg bærer til Deres Høyærværdigheds dyre Person.

At mit sidste ringe Brev med Hr. Assessor Swedenborg er rigtigen fremkommen, hafver Hr. Obersten ogsaa sagt mig, og samme Gang reciteret af Deres Høyærv. Skrifvelse den Article om Glossis Florentinis, hvorom Hr. Conferentz-Raad Rostgaard og jeg skulde spørges. Endskiønt nu Tiden hafver været saa kort, at fra Hr. Rostgaard jeg ikke har kundet derom indhente saa hastigen noget Svar (som bedre kand skee om 8 à 10 Dage, da hand kommer selv her til Staden), saa veed jeg dog fuldt vel forud, hvad hans Svar vil blive: nemlig dette, at alle hans notitiæ litterariæ istius generis, og hvad han paa sin Udenlands-Reyse har observeret, tillige med ald hans Correspondence med lærde Mænd etc. stode i Forvaring i tvende Skabe, det ene hos mig, det andet hos Hr. Theol. Profess. Hr. Hans Steenbuck, efter at hand (Rostgaard) var flyttet selv ud paa Landet, og paa begge Stæder blef det brændt og ødelagt i Kiøbenhafns Ildebrand an. 1728. Dette Svar er jeg siden den Tid bleven saa vant til, ved adskillige andre Leyligheder, at det skal vorde mig det største Under, om noget andet skal kunde falde, naar jeg fremsætter Deres Høyærværdigheds Spørsmaal. Manden taber og nu dagligen af sin Hukommelse, jam 70mum annum ingressus, og det eniste snart, som hand tager sig fore med nogen Lyst, er at gjøre smaae Vers, ved een og anden Leylighed, saavel i Latin som Dansk.

Af mig er det ulige mere uventeligt, at kunde faae Oplusing om deslige Ting, i Henseende, at jeg aldrig har haft Foden uden for mit Fædreland, og saalidet seet Hamborg selv, urbem nobis adeo vicinam, som Florentz. Men forunderligt er det, at de lærde Folk, som leve der paa Stæden, skulde ikke kunde fyldestgjøre i saa liden og læt en Sag. Nu lærer mand,

at Magliabechi hafver ikke faaet den rette Successorem, og at det rettelig heder i vort Danske Ordsprog: Mand hafver først Manden, naar hand er borte. Imidlertid, siden Deres Høyærv. ikke gifver tilkiænde, at hafve andenstæds søgt derom, end ved Skrifvelse til editores operum Meursianorum, saa motte jeg spørge, om De havde tænkt paa at efterslaae i Catalogo M. S. S. Codicum Biblioth. Mediceæ, factò olim a Wilhelmo Langio¹ nostrate, hvilken Hr. Dr. Fabricius, Hamborg, har udgifvet ad calcem novæ editionis Prodromi Lambeciani? Jeg hafver i disse Dage fugitivo oculo slaget samme Catalogum igiennem, og fundet aleniste een piece, som kand efter mit Tykke giættes til at motte være bemældte Glossæ, nemlig pag. 156 col. 2: Plut. LVII Nr. 42, et Volumen, som indeholder mange pieces, hvoraf den første er Lexicon anonymi sine principio, og den 8de eller 9de i samme Bind hedder saaledes: Explicatio vocum quarundam Latinarum difficilium aliaque, seu Lexicon Latino-Barbarum, Codex optimus, scriptus circa an. 6690, h. e. Christi 1180. Hvis det nu ikke motte være den, som paa de Tider, da bemældte Catalogus blef giort, lætteligen kunde komme til at hede Lexicon Latino-Barbarum, i Stæden for Latino-Theotiscum, saa veed jeg ingen anden Raad, et tunc alia Tibi quercus excutienda. Hvis saadan en Mand som Henr. Brenemann, endnu opholdt sig i Florentz, er jeg vis paa, at De blef hiulpen; og skulde derfor mit Raad være, at hvis Deres Høyærv. ikke hafver self nogen Kiændskab til hannem, De dog ved nogen anden lærd Ven i Holland kunde lade hannem spørge, eller formaae hannem til, at skaffe Lius i denne Sag, saasom ingen Tvifl er, at hand, ja vel flere, ere mere au fait, end de self, der hafve disse thesauros under Laas og Lukke.

Intet hafver jeg om Vores Sager, være sig litterariis eller ecclesiasticis, denne Gang at mælde. Sluttes derfor med at recommendere mig fremdeles, som med største Ergifvenhed

Deres Høyædle Høyærværdigheds
ærbødigste og lydigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 30de November 1740.

106.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne, naadige Herre.

D. E. kan sikkerligen troe (om det ellers var værdt Deres Vidskab), at dette er det første Brev, som jeg skriver med Posten,

¹ Villum Lange (1624—1682), Professor, Landsdommer.

siden Nytaarsaften, til noget Menneske. D. E.s naadige Brev havde jeg den Ære og Glæde at bekomme just Nytaarsdag, efter Aftensang, og kan vidne, Intet at have læst saa hierteligen godt, glædeligt og fornøieligt, siden vi begyndte at skrive 1741. Min Læsning og Skrivning har, i al denne Tid, været i ganske alvorlige Materier, mig overmaade for høie, hvis ikke de mig anfortroede Charger dertil obligerede. Det har angaaet, efter H. E. Hr. Schulins¹ Ordre, at opsøge og ekstrahere Alt, hvad der kunde findes eller vides om Fiskerie og forbuden Handel under Island, Færøe, Norge etc., til at overbevise Hollænderne, at der er intet Nyt skeet, eller dem vederfaret, ved sidste Opbringelse af deres Cabliaufangere, som ligge her i Sequestro. Jeg har gjort min Flid, og havt mit Arbeide, skaffet (efter Hr. Schulins egen Tilstaaelse) meget mere tilveie, end de tænkte, at der var til, eller kunde findes, ei alene af Archivet, men af skrevne og trykte Bøger. Men hvorvidt det vil naae og tilstrække, er ikke min Sag. Imidlertid er ved en offentlig Placat af 7de Januarii, alle de 6 hollandske Hukkerters Varer og Ladning (deriblandt 6 eller 900 ypperlig saltede Cabliau) anslagne til Auction. — Jeg har seet mange Processer, at være blevne vundne med langt mindre Papirer og Documenter end disse, og har ligeledes seet en heel Del tabt med langt flere².

D. E. vilde da ikke i Unaade optage, at jeg har biet noget længer, end jeg enten havde burdet eller tænkt, og foresat mig, med at aflægge min allerunderdanigste, inderlige Taksigelse for saa dyrebart et Brev, som Deres sidste var. Magnus Vogelius faaer ikke, at fortænke mig, at jeg er mig selv nærmere end ham, og hvad han ikke har faaet opfyldt af sit Ønske og sin Begiering, det har i Sandhed jeg; han er og yngre end jeg, og kan bie til en anden Gang, helst D. E. er saa naadig, at holde ham Gammelbyes Degnekald tilgode, naar det vorder ledigt. Skulde det kun ikke bie for længe, og den Degn, som har holdt der i saa mange Aar ud, ikke skulde være af samme Tømmer som vor, for kort siden afdøde, Søfren Mathiesen³, Klokker ved Rundekirke, der, efterat have overlevet to Expectanter, haabede endnu at myrde den Tredie med sin Opiniatreté i at leve; men bukkede dog endeligen af i sit 88de Aar. Han var født 1653 i Julii, og just i Aar (sans comparaison) med Cardinalen⁴. Hvis Degnen ved Rosenvold er af samme Slags,

¹ Grev Johan Sigismund Schulin (1694—1750), Statsminister.

² Om Striden med Hollænderne angaaende Fiskeriet ved Island se: E. Holm: Danmark-Norges Historie under Kristian VI pag. 499 ff.

³ Den bekendte Klokker og Regnebogsforfatter Søren Mathiesen (1653—1740).

⁴ Cardinalen ∴ André Hercule Fleury (1653—1743), fransk Statsmand.

saa kunde det vel nok være betænkeligt, at love denne Expectant bort til nogen glat Møe; (Gud veed, hvorledes de maatte kunne passe tilsammen endnu i denne Dag); thi enten vilde hun endnu forlade ham paa Halvveien for en anden Ungersvend, eller og Glatheden forlod hende, saa at det hedde efter Doct. Carls¹ nye Medica Aulica, »dasz sie vorlängst möge ihr Gesicht in die Falten gelegt haben«.

Hosfølgende trykte Piece kan jeg ikke vide, om maae være kommen D. E. allerede for Øine; hvis saa er, da beder jeg hierteligen om Forladelse, at jeg dermed har betyngtet og besværet dette ringe Brev. Men er det endnu nyt for D. E., da venter jeg mig i ringeste ingen Utak. Min Collega Professor Holberg er baade Musicus selv, og tillige Landsmand med disse underjordiske Musici. Jeg har ikke længe med saa stor Attraa bedet ham om Noget, som forleden, da han blev saa complaisant, baade at synge og spille mig dette Klippestykke²; sed quanta spe excidi! Thi om jeg end ikke har eet Ord at sige, naar man, anseende min store Uvidenhed i Sciencen, vilde kalde mig Asinum ad Lyram, saa torde jeg dog vove ex lumine Naturæ, udenfor alle Konstregler, at componere et smukkere Stykke end dette. Man maae tabe en Deel af forige Høiagtning for dette Dværgepak, deres Stads og Herlighed; deres Musik har jeg nu hørt; og deres Guld har jeg, i disse Dage, ogsaa seet en Prøve af. Det kom mig langt slettere for, end det ringeste Kronguld. Aldrig havde jeg drømt om, at blive saa lykkelig, at faae seet det, som jeg i disse Dage har havt i Hænde, og vel nøie examineret (efterat have, for mange Tider siden, læst den skønne Narration der om i Becmanni Dissertatione de Pignoribus rerum publicarum); nemlig en af de Guldene, som er en Part af D. E.s Forfædres og høie Huses Kle nodier. Madame Ahlefeld, Grevinde Schacks Fru Søster, som nu er her i Staden, besidder nu denne Piece, og havde den Godhed, at vise mig den. Efter hendes Sigende skal det ikke være Guld, men et ganske ubekendt Slags Metal. Men ufeilbarligen er det Guld, skiøndt af heel ringe Gehalt. Omkring den øverste Knap staaer udgraveret: HERR JOHAN RANTZAU

¹ Johan Samuel Carl (1676—1757), Livlæge, ivrig Pietist, indkaldtes til Landet fra Halle efter Grev Stolbergs Raad.

² Ifølge velvillig Meddelelse af Dr. phil. Gigas sigtes der herved til en i Aaret 1740 i Hamborg udkommen Piece: »Etwas Neues unter der Sonne! oder Das unterirdische Klippen-Concert in Norwegen, aus glaubwürdigen Urkunden auf Begehren angezeigt von Mattheson«. Forfatteren var den ansatte hamburgske Componist Johann Mattheson (1681—1764). Han havde sin Meddelelse fra General Bertouch i Norge, der havde sendt ham et Brev fra Hinrich Meyer, Stads-musikant i Christiania, som selv havde hørt den mærkelige Melodi lyde fra en Klippes Indre og opskrevet den. Melodien er iøvrigt ret almindelig og jævn.

RITTER, saa der ikke kan tvivles om, at jo den brave Sal. Herre har ladet den giøre, og foræret sin Frue, eller en af Døtrene, denne Teen. Sed de his satis.

Nyt ved jeg Intet, som D. E. kan rimeligen være ubekjendt; thi hvad jeg faaer at vide, er ordinairement gammelt, og almindeligt blevet. Major Ørtzes Dom skal ikke være publik, uden saa vidt, at hans Compagnie i Garden tilhest har han mistet, hvilket den sidstkomne Greve Stolberg¹ har bekommet. Succov er ei heller endnu kommen af sin Arrest. I Onsdag saaes en stor Procession af Tømmervogne og Slæder, Tømmermænd og Haandtlangere etc. igiennem de største Gader og ud ad Nørreport, med den nye Galge, hvori adskillige af forleden Vinters Desserteurs skulle hænges; og mener man, at bemældte Execution skal gaae for sig paa Torsdag i næste Uge. — Paa Slottet holder det ved, at ryge, og kunde vel komme dertil, at man lod proclamere, og satte Præmie op for den, der kunde skaffe Raad derfor. Thi hvad den hollandske Muurmester Philip de Langhe har forandret paa et Par Skorstene, skal ikke stort have hiulpet. — De store Revolutioner i Europa, som synes, at forestaae, og især den nye philosophiske Konges² ubegribelige Foretagende, giør, at man nu med langt større Forlængsel venter paa Posternes Ankomst, end var der to til i hver Uge, end i noget Aar tilforn. At ville rime høibemældte Konges Idrætter med de tvende skønne Skrifter, som ere udkomne, nemlig: *Le Roy Philosophe*, par Mr. Wolff, i 8vo, og *Antimachiavel, ou Examen du Prince de Machiavel* (af hvilket sidste hans Majest. selv er Autor), og ret passe Gierningerne til de derudi givne Præcepter og Maximer, holder jeg næsten saa voveligt, som at forklare Apocalypsin Johanneam om de tilkommende evenements, førend de ere passerede. Bedst derfor, at bie og vente, hvad der vil blive af. Siden faaer man lede et Capitel eller Aphorismum op i bemældte Bøger, hvortil disse Actiones passe, ligesom man pleier at giøre med Nostradami Centurier³. Jeg kan ikke vide, om D. E. har læst, eller hørt tale om de Prophetier, som for nogle Uger siden, blev hidsendte fra Berlin i Hr. General Prætorii⁴ Breve, nemlig at en gammel Munk, for 600 Aar siden, i det Kloster Königs-luther, ved Navn P. Sebal, skulde have spaaet, at i det Aar 1740, skulle det østerrigske Huus miste Keiserdømmet, derpaa skulde følge

¹ Grev Christian Günther Stolberg (1714—1765), senere Overhofmester hos Enkedronning Sophie Magdalene.

² ∅: Frederik den II af Preussen.

³ Nostradamus ∅: Michael de Notredame (1503—1566), fransk Læge, hvis rimede Prophetier »Centuries« gjorde stor Opsigt.

⁴ General Andreas August Pretorius (1683—1762) var 1733—36 og 1740—41 dansk Gesandt i Berlin.

stor Uroe, Oprør, Krige, Keiserdømmet deles i 3 Dele, Løven af Norden og Ørnen i den mørke Dal komme derimellem, Italien lide Nøed, og Rom i Grund ødelægges; siden Daniels Prophetie naae sin Slutning, og Verden sin Ende. — Har D. E. den ikke allerede, da skal den strax, paa Anfordring, være til Tieneste. Fra vort chinesiske Skib i Norge havde vi Brev, med denne Post, at det var gaet tilseils fra Arendal, og var $\frac{1}{4}$ Miil ude i Søen, da Brevet blev skrevet. Af Skibet Slesvig er nu alt Udbytte regleret, og ligesaa af continuerende Fond, som beløber af begge circa 500 Rdlr. pr. Actie.

Jeg recommenderer mig etc. etc.

Deres Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kbhvn., den 14de Jan. 1741.

107.

Til Greve Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne naadige Herre.

At min sidste ringe Opvartning har ikke været ildekommen, er jeg noksom af D. E.s Brev bleven forsikkert om. Munken Sebalds Brev har jeg den Ære hermed at fremsende. Tilligemed en Extract af mine ringe Observationer, som bleve mig ret afpressede, siden jeg hverken kunde skaffe dem af Spangenberg's Krøniker, som dette miserable Tøi fandtes udi, og ei heller vilde admirere, som Andre. Siden blev jeg med Fred, og intet mere her om Tingen rørt. Imidlertid er jeg halv bange, at paa det Sted, hvorfra Piecen er hidskikket, nemlig Berlin, den kan have været allerede en af de Species og Ingredienzer i den Kiedel, hvori Suppen er kogt til Storm og forfærdeligt Uveir i det tydske Rige at opvække; ret som de Species og Urter, som de gamle Troldkoner, hos Poeterne, rørte tilsammen, for at komme Himmel og Jord i Confusion, til arme Skibsfolks og Andres Ulykke. —

Der Held durch Mannheit¹ staaer nu i Slesien, og D. E. har vel alt seet den udkomne Deduction af hans Majests. retmæssige Prætension; hvorudi dog ikke noget Ord er mældt om Maaden, at forfølge sin Ret paa.

Den Guldteen kan D. E. være forsikkert paa, at hvis den havde været, at bekomme, da havde jeg allerede (førend jeg endog var saa fuldkommen bleven forsikret om, at D. E. skiøttede derom) sat Prøve derpaa, saasom mig syntes, at den burde

¹ 3: Frederik den II af Preussen, der den 16de December 1740 i Spidsen for 25000 Mand var falden ind i Schlesien.

være i Deres fremfor i Andres Værge. Men derved fik jeg, at høre af Mad. Ahlefelds egen Mund, at hende havde været budet ti tusinde Rigsdaler derfor, som hun refuserede; og endskiøndt dette Bud skete rebus ipsius adhuc florentibus, saa vilde hun vel endda betænke sig, om de endnu bleve hende budne, da et tusinde ere hende mere fornødne, end ti eller tyve paa den Tid. Hendes Søster Grevinden hørte paa denne Snak; men var ligesaa langtfra, at approbere den, som jeg; endvidere forsikrede hun, at hendes Søn gjorde en af sine største Griefs og Præntioner, imod hende, over dette Liggendefæ, og agtede endog ved Proces og Lovmaal, at vinde hende den fra.

Jeg er ete.

Deres Excellences
underdanigste og troe Tiener
H. Gram.

Kbhvn., den 4de Febr. 1741.

108.

Til Grev Christian Rantzau.

Høi- og Velbaarne naadige Herre.

Hans Excll. Hr. Geheimeraad Plessen gav mig (for et Par Dage siden, ude paa Hr. Oberkammerherrens Have¹) at forstaae, at der havde været en Artikel i D. Es. Brev til ham, som H. E. vilde have overdraget til mig, at svare paa, sigende mig derhos, hvad det var, nemlig om de Ord Klandre og Esclandre, ved Leilighed af D. Es. Frøken Søsters Testament, hvorudi stod U-klan-drat. Som dette nu var af det Slags Ordres, hvortil ikke behøves mere, end et halv Ord hos mig, ihenseende ei alene til Materiens Behagelighed, men endog til Dem, hvorfra den kommer; helst paa den Tid, da mig kunde næsten været paakommet en Frygt, at være af D. E. ganske og aldeles forglemt, saa har jeg ikke heller tordet dvæle længer, inden jeg herudi viste min underdanige Pligt og Lydighed, endskiøndt jeg udi dette, som udi hundrede andre Stykker, vel maae bekiende, at mit posse ingenlunde svarer til mit velle. D. E. har selv Haqvin-Spegels² svenske Dictionær, som jeg kan mærke (thi udi andet Svensk veed jeg ikke, at det Franske Esclandre findes anført) og har altsaa bemærket, hvorledes han henfører det engelske Slander og hollandske Schande til samme Slægtskab. Dette er ret paa de Herrer Etymologisters Viis, som, naar de engang have givet deres Tanker Tøilen, saa løbe de in infinitum alles Øine af Syne,

¹ Overkammerherrens Have ∴ Blaagaard paa Nørrebro, der tilhørte C. A. Plessen.

² Haquin Spegel (1645—1714), Erkebiskop i Upsala, udgav en svensk Ordbog.

og tage med paa Veien, Alt, hvad de forefinde, det maae høre dem til eller ikke; som Soldaterne i Qvarterer, og Rytterne, naar de fouragere.

Siden D. E. er kommen saa meget nærmere imod Sielland at boe, observerer jeg, at dette Land faaer Dem mere sielent at see, hvilket saa gjerne som jeg vil troe, at det maae være saaledes meest efter Deres egen Gout, saa stærkt tør jeg forsikre, at det er aldeles ikke efter somme smaa Folks Ønske. Havde D. E. været her, saasom i forige Tider, nu i denne sidste Vinter i Kiøbenhavn, kunde De (foruden mange andre Avantager, som nu ikke kunde opregnes) faaet langt betimeligere Niels Klim at læse, imedens det endnu stod imellem 5 og 7 med dens Skiebne, enten den skulde confisqueres eller ikke, end De siden har faaet. Boghandler Preuss, dens Forlægger, skulde end ikke bleven saa ilde tilfreds, hvis Blume og Pontoppidan havde reusseret i, at faae den forbuden; og saadan Formodning brugte han siden til Undskyldning, hvorfor han tog 1 Rdlr. for disse 23 Ark Papier. Men baade Klimius og dens Autor bleve til Lykke staaende paa deres fire Been, og kunde, naar den Omgang og samtlige Causæ instrumentales og occasionales skulde aabenbares give en ligesaa artig Historiam arcanam at læse, som de, man har om visse Skrifter, der lykkeligen, malgré tous les artifices et toutes les intrigues des Jesuites, ere slupne igiennem i det hellige Officio til Rom. Mit Ønske skulde nu for Tiden være for Klims Auctor selv, vor ærlige Holberg, at han maatte slippe ligesaa vel igiennem med sit Jordegods og Herregaard, han har paa Halsen, samt den Proces og Rettergang, han derover maae holde ud med sin Sælger, eller, da denne nu er henfaren, med hans Enke. D. E. veed udentviul vel, at det var den navnkundige Secretær Bentzen paa Brorup, som solgte ham bemældte Gods. I de Dage, da dette Kiøb blev kundbart, og Folk, med Forundring complimenterede Holberg derover, pleiede han, at svare, en riant, at han havde gjort dette, for at betage Folk al Materie til Misundelse, og at han ei alene skulde criticere Andres Daarlighed, foruden ogsaa selv at have begaaet nogen. Men hvad han den Tid sagde i Skiemt, er jeg bange, at vil blive den ramme Alvor; Ja, at det ikke vil vorde nok, at have gjort sig deelagtig i den almindelige og fast hver Mands Daarlighed, der kiøber Jordegods i disse Tider, uden sær Aarsag og Henseende; men at Maaden, og hvorledes han er sluppen dertil, vil giøre hans Daarlighed besynderlig distingueret fra Andres. Den skal, som jeg har ladet mig fortælle, være saadan:

I Kiøbecontracten¹ forpligter Sælgeren Bentzen sig, at

¹ Holberg kjøbte Brorupgaard af Severin Benzon til Estvadgaard ved Kjøbekontrakt af 13. April 1740. Skjødet, der blev udstedt den 28. Marts 1741, blev

skiøde og overlevere ham alt det, i Jordebogen specificerede, Gods, og saafremt noget derudi skulde mangle, da at betale ham 50 Rdlr. for hver Tønde Hartkorn. som maatte fattes af Jordebogen. Da nu 11te Decbr. kom, Skiødet skulde gifves, og Holberg havde sine Penge færdige, fandtes, at Bentzen havde fraskillet en Deel af det allerbedste Bøndergods, som han, mange Aar tilforn, til Gaardens store Forbedring havde kjøbt af Frue Berte Scheel, og var, til Stedets Conservation, ikke 50 men 100 Rdlr. værd Tønden, hvilket han foregav, at være solgt og skjødet til En ved Navn Jens Nielsen. Herved studsede nu Skjødet, og Tingen forandrede sig til Correspondence, og endelig til Proces; Bentzen er nu for kort siden død, men hans Enke giver derfor ikke desmere efter. Holberg har taget til Commissarier Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Gersdorf¹ og Justitsraad Falsen². Der siges, at Jens Nielsen, som det omtvistede Gods er solgt til, skal være fingeret og et Non-Ens, som dog Holberg har ladet stevne til Landsting, ihvor han findes. Han maae nu vinde, som jeg vil haabe, og ikke tvivler paa, ja, faae den største Reparation, saa bliver Daarligheden dog den samme, at have ladet tage sig ved Næsen, i at lade slig Artikel, som forbemældte indslippe i Kiøbe-Contracten; deslige Exempel neppe er forekommet sal. Klim hos nogen Nation i den hele Planet Nazar. Den anden almindelige taler jeg ikke om; thi hvo veed, om her ikke engang kan vorde gyldne Tider for Proprietærer? Begyndelsen er bleven noget haard, det er sandt. Men hvor kunde Holberg eller Andre tænke, at denne Vinter og paafølgende Foraar skulle blive saa besværlige, at saa mange Qvæg og Bester skulde henfalde af Kulde og Hunger?

Den anden stakkels Bog, som Præsterne i forgangen Aar fik Hevn over, og styrede deres Harme paa, som dog gik ud, ikke over Autor Hr. Dr. Carl (thi han og Bing begaae sig paa een og den samme Maade, den ene med sine Invectiver imod Geistlighed og aulicos, ligesom den anden forud med sine mod Sæ-Etaten); men over dens Forlægger Jonas Korte i Altona; den er nu paa ny udkommen med ny Titel, dog foruden den saa stærkt paaankede Hale; nemlig den Epistel til Prof. Scheid, kaldet Mosis Klage. Men isteden for, at man søgte den forige, og betalte den tilstrækkeligen, saa faaer denne nok Forlov til at ligge, undtagen de Exemplarer, som Auctor forærer selv bort,

thinglæst den 19de April 1741. Om Udfaldet af Processen har jeg ikke kunnet finde nogen Oplysning. Rimeligvis er Sagen bleven forliget.

¹ Baron Niels Gersdorff (1688—1748), Geheimeraad, Stiftamtmand over Sjælland Stift.

² Enevold de Falsen (1686—1761), senere Conferentsraad og Borgmester i Kjøbenhavn.

som han og har gjort ved mig, da jeg svarede: at det var mig og om at gjøre, at have saavel de castrerede som gode Editioner af mærkelige Bøger, til en des fuldstændigere Historiam literariam; hvormed han og ej var ilde tilfreds.

Vor Bibel-Commission har, for faa Uger siden, begyndt, at avancere lidt stærkere, end tilforn. Dette har saadan Beskaffenhed: Hans Majst. fik lykkeligen isinde, at lade os spørge, hvorvidt vi vare komne, og hvor snart vi meente, at blive færdige. Derpaa blev svaret, at siden vi efter Befaling havde, fra 1ste October 1739, begyndt paa det nye Testamente, vare vi komne Mathæum og Marcum igiennem. Vi havde ingen Tid forsømt, men rigtigen, efter Ordre, hver Fredag-Eftermiddag arbejdet tilsammen i 3 Timer; og som neppe udi saadan Tid kunde afgjøres mere end 30 à 40 Vers paa det høieste ad Gangen, saa regnede vi, at der vilde medgaa 4 Aar paa det nye Testament, og 4 Gange 4 paa det gamle, som gjorde da 20 Aar tilvisse, uberegnede libri apocryphi. Derpaa fik vi Brev igien, at vi skulle foreslaae nogen anden Maade, til at fremgaae noget hastigere, og give vore Betænkninger enten samtligen eller hver især. Som nu en Deel iblandt os var vidende, at herunder spilledes en Intrigue, for at faae nogle visse Andre til Værket (hvilke dog, saaledes som vi, ei skulde arbeide gratis), saa blev vort Svar temmelig sat paa Skruer, og saaledes, at hverken de Skjev- eller Retsindede vægrede sig ved, at skrive det under collegialiter. Endelig fandt Hans Majst. for godt, ingen Anden enten at substituere eller adjungere; men at Værket skulde continueres paa samme Fod, og efter de hidindtil observerede Regler; men isteden for een anvendes tvende Dage om Ugen, hvorved formentes, at vi dog maatte blive færdige om ti Aar i det mindste¹. Derefter komme vi nu baade hver Mandag og hver Fredag tilsammen, og som Commissionen holdes, efter salig Steenbuks Død, hos mig, hvorved jeg ganske er formeent, at kunne nogensinde i 10 Aar (om jeg ellers skal leve saa længe), være udenfor Byen, mere end 3 Dage om Ugen, saa er nu min største Frygt, at falde engang i den Sygdom, som den Berlinske Borger, der, i 70 Aar, aldrig havde seet udenfor Stadsporten; men siden det blev ham strengeligen forbudet af Churfyrsten havde hverken Nat- eller Dagroe, førend han slap derud.

Jeg skulde ikke tvivle paa, at jo D. E. saavel som (sans comparaison) jeg, har beklaget Marquis d'Antins ulyksalige Endeligt. Det var ikke nok, at han skulde saa slet, og uden nogenslags Fordeel og Fornøielse, af denne, for Frankrig saare ureputeerlige, Campagne komme tilbage (som dog mindre kunde

¹ Ved Kgl. Reskript af 14. April 1741 blev det bestemt, at Bibel-Kommissionen skulde holde to Møder om Ugen.

komme paa hans, end paa hans Hofs og Ministeriets Regning, hvis Solecismer af lige Slags, vi baade fra 1734 og oftere ere vante til); men han skulde og, paa saadan liderlig Maade, ende sine Ungdomsdage; havde han død i den store Sygdom, som han tilforn udstod i Amerika, hvad var ikke blevet vundet for hans Hukommelse? Min Horreur for Dueller, ikke den alene, jeg har tilfældes med alle ca — toribus atramenrariis, men par Reflexion, og med dem, som tænke paulo altius (sit venia verbo) sterqvilinio suo, har vel meget formeret sig ved Læsning af den lille lærde og ypperlige Tractat, l'Histoire des Duels par Mr. Basnage¹, og den Fortale, som Hr. Roques har orneret den med. Men endnu langt mere, siden denne Marquis d'Antins Ulykke. Man kunde bebreide mig, at som en Patriot og historiae patriæ cultor, burde jeg tage denne noble profession de tuerie i Forsvar; helst efterdi vort Norden har eneste og alene den Ære, at have allerførst indført slig en herlig, og over al den polerede Christenhed beliebte, Mode i Verden, hvilken de Poltrons Grækere, Spartanere, Macedonier, Philippi og Alexandri Magni Camerader, og de stymperfeige Romere og Carthaginensere, Scipio, Hannibal, Jul. Cæsar inclusive, aldrig i deres Tider, vidste af, ligesaa lidet som endnu Kulichan og Tyrkerne i vore Tider. Men dette er, sandt at sige, en Artikel, som jeg gjerne vil have overladt til min Collega Hr. Pontoppidan, som en stor Ivrer for det Danske Navns Ære, at han, ved Hiælp af de fontibus et scriptoribus, som Basnage har indiqveret, kan ophøie vore Forfædres Ære, ligesaaavel i dette Stykke, som han, i sine Gestis Danorum, har gjort for deres Pirateries og Brigandages.

Her i Staden har for ganske nyligen indfundet sig en ung Franzos af sammeslags Bravi. Gav sig ud, at være af god Familie, som og En og Anden, der havde kiendt ham i Berlin, vidnede med ham det samme. Hans Udfugt af Frankrig, for et Par Aar siden, havde været ut solet, pour une affaire d'honneur; il avoit tué son homme. I Berlin var Tiden bleven ham lang, at expectere en Officiers-Plads. Der enleverede han da en Pige, som han, i Mandsklæder forkappet, slæbte herhid med sig. Han adresserede sig til vor Abbed Le Maire², som gav ham at forstaae, det her var Intet for ham, at vente, hvor Alting var occuperet, og Mange, langt hæderligen afstedkomne, og med store Recommendationer hidreiste, havde Møie, at komme frem, og gik endnu uhiulpne. Le Maire og Coggorani lode ham imidlertid æde med sig i nogle Dage; men vilde kort ud Intet vide af hans Pige. Til nu at faae ham ud af Byen, betledes en liden Collect tilsammen, hvortil Kongen gav 50 Rdlr. Derpaa tingede Le

¹ Jaques Basnage (1653—1723), hollandsk Historiograf.

² Abbed le Maire var fransk Chargé d'Affaires i Kjøbenhavn.

Maire ham ind paa en Vognmand til Helsingør med Ordre, at levere ham til Mr. Hansen¹, og med Creditbrev paa tre Ducater, hvilke Hansen ikke skulde give ham i Hænderne, førend naar han satte Foden ud af Baaden i et hollandsk Skib, for at seile til Amsterdam. Til hans Tøs var aldeles ingen Anstalt gjort; au contraire, man tænkte, at faae ham paa eengang og paa saadan Maade, fra hende debarasseret. Hvad skeer? Neppe var Vognen med Mr. le Comte udkommen af Østerport, førend den stakkels forladte Ariadne mærker Uraad. Hun faaer sine Løberklæder paa, stryger saa Veien bag efter lige til Helsingør, finder sin Amant, og just selv samme Nat (en Observation pro gravidis) faaer ondt, og gjør Barsel. Dog langt fra, at det gik saa let og stille af; man betænker, at Stakkels Menneske var rudis in hac arena, og nu første Gang deran; hun gav og havde sig ynkelig, fik Manden og hans Laqvay ud paa Gaderne, at raabe om Hiælp; her kom saa godt som den halve Stad i Allarm; man raabte og skreg om en Accoucheur pour le coureur de Mr. le Comte. Men der vare faa, som forstode Fransk; og naar de Faa end havde været vaagne, er det er Spørgsmaal, om de end, ved høi lys Dag, med aabne Øren og Øine havde strax forstaaet, hvad dette vilde sige, end sige, naar de ved saadan Skrig og Anmodning bleve forstyrrede i deres Søvn. Dagen aabenbarede siden Alting. Historien er endnu ny, og neppe otte Dage gammel. Le Maire, som jeg ikke, i fire Uger tilforn, havde seet med Øine, besøgte mig forleden Dag, da den allernys var bleven kundbar. Mig faldt iblandt Andet ind, at spørge ham, hvorledes han var kommen paa de Tanker, at ville sende sin exulerende Landsmand til Holland, og ikke enten til Sverrig, Rusland, England etc., derhen nemlig, hvor Noget for brave Folk faldt at bestille? I Holland kunde han, saa vidt jeg skiønnede, lave sig til, at hungre, ligesom her, med mindre han par hazard maatte være bel esprit og af det Slags artige debauchés et libertins, som Marquis d'Argens², der kunde fortiene sin Føde hos Boghandlere, ved at skrive smaa Bøger og Memoirer. Ma foi repondit il — puisque vous dites cela, il m'a même assuré, que tout jeune, qu'on le voyoit, il étoit en état, de pouvoir fournir de sa vie déjà de très-magnifiques memoires. Jeg applauderede; og ønskede endnu mere Lykke, vel forsikkert, at saafremt Lykken blev saaledes ved, at secondere hans Dessein, og ham, engang hver Maaned, maatte vederfares Avanturer, ligesaa skønne og magnifique, som nu denne i Helsingør, saa havde han alt fundet sit Gagne-pain. I det mindste skulde jeg ikke være den Sidste, til at købe hans Bog, très-content, at mit ringe Navn

¹ Hans Georg Hansen (1694—1760) var fransk Generalkonsul i Helsingør.

² Jean Baptiste Boyer d'Argens (1704—1771), Marquis, fransk Filosofof.

kom ikke deri, at staae; thi jeg saae ham aldrig; og han aldrig mig. Mr. l'Abbé maatte staae i Fare at han først ikke bragte ham mere tilveie ved Obermarskalken end de 50 Rdlr., og siden ikke bedre skaffede ham afsted.

Deres Excellence fortørnes ikke over min lange Sladder; men blive fremdeles ved, at continuere Deres Naade og Protection, som i saa mange gode Aar har æret og glædet

Deres underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 21de Maii 1741.

109.

Til Pastor Chr. A. O. Sadolin¹.

Velærværdige og Høytærede Hr. Pastor
Høytærede kiere Ven.

At der ikke gjordes nær saa mange Ceremonier og Complimenter fornøden, i en Skrivelse til mig, troer jeg, Deres Velærværdighed selv er persvaderet om; Imidlertid takker jeg for al Deres kiærlige affection.

I Wiborg har virkelig ikke været bedre Kiøb, end der pleier i Kiøbenhafn, paa de overalt bekjendte og gangbare Bøger. Af de andre og de saa kaldede Skralder, skal en Deel være gaaen ind igien og usoldte. Visse rare pieces have kostet brav Penge, formedelst Conference-Raad Thottes og andres, samt mine sammenstødende Commissioner.

Angaaende particuliere Kirke-Historier, da haver man allerede deraf et got Antal, og, omendskiøndt de ikke alle, ut solet, ere af lige Godhed og Nytte, saa rekker de dog saalangt de kand. Historia (ait Plinius) quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, et quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur. Jeg stiller mig for, at Deres Velærv. spørger alene om de Protestantiske: Nam Gallos, Hispanos, Italos etc. enumerare nimis longum foret.

Cramers Pommeriske siger De, at De selv haver. Det skulde være mig kiært, om det var den in folio, af anno 1628, zu Alt-Stettin; som udi 4 Bøger gaaer lige indtil an. 1620 endende sig med Hertug Frantz'es Død; Thi de tvende ældre editioner in 4to ere hverken i visse capitler saa fuldkommen, ey heller gaaer saa langt.

¹ Christian Albert Olsen Sadolin (1700—1774), Præst til Sortebrødre Kirke i Viborg.

At Brevet er til Sadolin, er dog kun en Gising. Det angives at være til »en Præst i Viborg«.

Staphorstes Hamborgiske er langt fra at være bleven complet. Auctor døde, saa der blev ikke mere end de 5 volumina, som er i sit Slags et ypperligt Verk: især formedelst de mange Antiquit. og Diplomata, endskiønt største Deelen deraf ikke interessere andre, end Hamborgerne selv, og vi andre kunde gjerne være tilfreds, at alle de pieces (være sig Diplomata eller andet) af saadan Slags vare komne i særdeles Bind for sig, eller slet bleven utrykte; thi hvad kand deres Capitel-Sager og Cannik-Fundatzer, og deraf flydende Certamina et lites om Korn og Residentzer etc. nytte eller vedkomme os andre? Var sligt bleven udeladt, kunde de 5 Tomer have blevne til 2, og da excellente. Hamborgerne ere selv bleven ilde tilfreds med ham, at han lod trykke ned ogsaa saadanne Documenter der iblant, som de ey vilde have publiques.

Starckes Bog er i slet credit, og derfor kommer den anden Tomus ey ud, saasom Forlæggeren er bleven forlegen med den første. Men dog kand jeg ikke see, at han (quatenus historicus) fortæner saadan Foragt; hans Stil og narratio er noget verworren og ubehagelig; men der findes realia og saadanne Ting, quibus carere non potest historia progressus Evangelii et Reformationis in illis partibus, usque ad ann. 1567. Documenterne og Bilagerne falder at sige paa, at de ere alt for mange og copiosa, ja ofte de rebus nullius prorsus momenti, ey at tale om heele, forhen trykte Sager og Skrifter, under indrykte, uden stor fornødenhed.

Furuden disse haver man Der Stadt Braunschweig Kirchen-Historie af Phil. Jul. Behtmeyer, i 5 Dele in 4to, men som læt kand bindes i 2 Bind. Det er en smuk Bog, skreven med Fornuft, har ogsaa Beylagen, men ey for mange. Den gaer ab initiis Christianismi in istis locis, og siden indtil dette Seculi Begyndelse. Derudi findes iblant andet nogle fuldstændige Underretninger om Theologis magnæ famæ, Bugenhagen, Moerlino, Chemnitio, Lysero, Joh. Arndt etc. etc.; item om Formula Concordiæ, den Strid de omnipræsentia, og flere deslige, — Værket er trykt fra 1710 til 1715.

Hartknochs Preussische Kirchen-Historie er endnu bedre, fuldstændigere, og lærdere skreven. Den er en tyk quart, trykt i Dantzig 1686. Jeg holder den for een af de beste iblant Particulares. Men den nu levende Theol. og Præst i Königsberg Mag. Lilienthal haver givet os mange Supplementa dertil: 1, i sine 4 Bind in 8vo sub. tit. Erläutertes Preussen, hvori findes baade Ecclesiastica et civilia; 2, i sine Actis Borussiae, og 3, noget lidet i de endnu continuerende Preussischen Zehenden, in 8vo.

Joh. Andr. Gleichen, som var Hof-Prædikant i Dresden, har udgivet *Annales Ecclesiasticos*, eller *Chur-Sächsische Reformationen-Historie*, som er egentligen umständl. Lebens-Beschreibungen der Chur-Sächsischen Ober- und übrigen Hof-Prediger nach der Reformation bisz auf jetzige Zeiten, i 2 Bind in 4to, trykt 1730. Men saasom Verket vel ikke kunde faae ret stærk Afgang under den augusto titulo vitarum af disse Hof-Prædikantere, saa har man fundet for got at pryde det med en fornemmere, nemlig forbemte. Endelig gaaer det og nogenledes vel an; thi ved lejlighed af disse vitis finder man alt det merkelige, som i Kirke-Sager er forefalden, helst efterdi Hof-Prædikantere haver i alle Lande, i alle seculis et ætatibus spillet den samme rôle, og fra, ved, og igiennem dem, er got og ondt in corpus et cetera membra Ecclesiæ indflødet.

Ellers maae jeg sige, at saasom en heel Deel got og mærkværdigt forekommer i disse 2. Voll., særdeles in periodo Cryptocalvinistica fra ann. 1570 til 1591, saa er der og mangfoldige res minutæ og lidet magtpaaliggende particularia i disse Præsters Personalier (hvoraf nogle ey have synderlig illustreret sig) an tegnede. — —

Den Brandenburgische Kirchen-Historie haver en ærlig Præst i Berlin, ved Navn Henrich Schmidt (som døde 1739) giort en temmelig god Begyndelse med, anfangende med Reformat. Evangelica, og endende med an. 1573. Denne Bog kom først ud for en Snees Aar siden ohngefær, in 4to, anno 1718, og nu forleden Aar paanye uden videre Tillæg, end bare med en Præfation af Reinbeck. Resten er uforandret og uforbedret. Auctor havde vel lovet at continuere længere; men er maaskee bleven bange og holdet tilbage for den Calviniske Reformation, som skeede siden i Brandenburg circa 1614—15. —

Pontoppidans Reformationen-Hist. kiænder De nok, og nu er hans *Annales Eccles. Danicæ* under Pressen. —

Nu skulde jeg vel mælde om Holland og Engelland. Men Tiden strækker ikke til. Sufficiat indicasse obiter Sequentes: Benthems Engelländische Kirchen-Staat, 8vo; Ejusdem Holländische Kirchen- und Schul-Staat. Begge uombærlige. Sal. Anton Wilh. Böhm's Bücher von der Reformat. der Kirche in Engelland, cum præfat. Jo. Alb. Fabricii, Altona 1734, in 8vo. Overmaade instructiv og vel skreven. Gerard Brandts *Histoire abrégée de la Reformation des Pais-bas*, jusque en 1618, Amst. 1730 i 3 Voll.

NB. Han er Remonstrant, og maler Dordracenos Patres af som nogle Tyranner etc.

Dette maae være nok for denne Gang; og kand Deres Vel-

ærv. være forsikred, at jeg eyer dem alle self, og compilerer intet af indicibus eller catalogis.

Jeg er stedse til ald Tieneste

Deres forbundne Tiener
H. Gram.

Kibhfn, d. 2. Aug. 1741.

110.

Til Grev Chr. Rantzau.

Høy- og Velbaarne Hr. Geheime-Conferentzraad
og Greve! Naadige Herre!

Min Fortrøstning paa D. H. G. E.s uskatteerlige Naade og Generosité er altfor vel grundet, til, at jeg skulde tænke mig desverre opskreven, fordi jeg, paa et Par Maaneders Tid, har ladet mangle paa saadan Opvartning, som jeg nu endeligen i Dag har den Ære og den Dristighed at vove mig til, ikke saa just efter al Verdens Etiquette, fordi det er Overmorgen Nytaar; thi Gud skal være mit Vidne, at naar det giælder om, at ønske Godt til D. E.s dyrebare Liv og Helbred, samt til Deres Høigrevelige Huses Velstand, saa er hver Dag for mig et nyt Aar, fra Aarets Begyndelse indtil dets Ende. Men for dog engang, inden der skee flere og større Forandringer i Verden (helst den synes nu, at være ret paa Løbet), at udbede mig, i al underdanig Devotion, det samme gamle Sted i D. H. G. E.s naadige Erindring, som mig i saa mange gode Aar, og i langt roligere Tider, er forundt.

For det Øfrige veed jeg saare lidet, hvormed jeg kan tænke, her fra Stedet, D. E. at fornøie, saa længe ingen slettere Nouvellist kan findes inden de 4 Kiøbenhavns Porte, end jeg; der alt midt i forgangne Sommer, da jeg dog mere kom ud, end nu om Vinteren, maatte høre gives mig sligt Vidnesbyrd af H. E. Hr. Geheimeraad Rosenkrantz, fordi mine Tidender vare, som de Regensburgiske Gazetter, nemlig hele Uger for gamle.

Jeg haaber imidlertid, at D. E.s gamle Kammertiener har indberettet, hvorledes naadige Herres begge sidste Ordres ere efterkomne. Det unge Menneske C. C. Buchholtz præsterede Præstanda, og slap igiennem alle Hegler ved Depositzen med bedre Held, end adskillige, der bildte dem meget mere ind af deres Capacité. I denne lille Examine og Armilustrio Apollineo, hvortil vare kun 31 Candidati, bleve Nogle publice admonerede (hoc est, halv prostituerede for den hele coetu academico); Nogle privatim paamindte (som ellers hedder, af Decano intra privatos parietes overskjendede). Buchhoiz undgik saavel den store som den mindre infamiæ notam, og kan, som jeg haaber, at han giør,

rose Akademiet, quod resistat superbis, humilibus autem dat gratiam.

Den anden Deres E.s Ordre var om, at tage imod det Dictionnaire oecon. de Chomel, som Hr. Kammerjunker von Thienen har, og betale ham, hvad det koster. Dette bad jeg Otto, at erklære paa, baade til D. E. og til Hr. von Thienen, at jeg var ganske færdig til, og vilde strax betale, og antage Bogen, som just mangler til bemældte Dictionnære i det kongelige Bibliothek. Men siden har jeg Intet hørt derom. Otto har alene berettet mig, at han svarede, sig at ville skikke mig Bogen, og vi taltes vel ved engang om Prisen; men ingen af Delene er skeet; og Skylden er ikke min, uden paa saadan Maade, som Laquayens imod hans Junker, hvilke ingentid kunde mødes til sammen; thi den ene gik altid i de smaae Gader, og den anden i de store. Den gode Hr. Kammerjunker har jeg havt den Ære, en eneste Gang at see, og var, om jeg ret mindes, den første Dag efterat han kom til Kiøbenhavn, i Selskab af Hr. Greve Scheel hos Geheimeraad Berkentin; og den Tid tænkte Ingen af os, at kiøbslaae om Chomel.

Men, efterdi her tales om Bøger, tillader D. E. mig vel den Frihed, at spørge Dem, om Dem vel allerede er forefalden en heel mærkelig Bog med Titel: Memoires de Mr. le Comte de Rantzow, 2 Bind i 8vo, trykt i Holland i dette Aar, og iblandt andre Materier tilsendt fra En iblandt vore Boghandlere, og strax jeg havde seet, hvad det var, ikke mere gammel i min Være, efterdi jeg ikke kunde lade, at spørge en vis Mand af Kongens Ministre om de Par Passager, hvilke jeg tvivlte paa, og fandt sær besynderlige, og ved det samme maatte jeg af med mit Exemplar, værende hverken selv, eller ved andre, god for, at træffe det igien i Bogladerne, som endelig kan skee tidsnok fra Hamborg eller Holland lidt længer hen. Skulde par hazard D. E. ikke have seet den, da har De visseligen havt den Ærgrelse og Ulyst mindre; ikke at D. E. har, for Deres egen høie Person, Noget at besværges Dem over Autor, uden at han alene kalder Dem Comte de Rantzow d'Ascheberg, og at han besøgte Dem i Anslø (thi Christiania veed han ikke, at det hedder), og reed hver Dag paa Jagt med Dem i Norge, af hvilket Land og dets Mærkeligheder han ingen anden Ting har observeret, end at man gnider smaa nyfødte Børn i Sne, og lægger dem siden ned i Mos. Men i Kiøbenhavn har han, 1736, dandset paa Bal hos den Franske Ambassadeur, nemlig to Aar efter, at ingen Ambassadeur var mere til i Kiøbenhavn. En vis Mad. Levetzau, som han der blev kiendt med, har siden skrevet ham vel 100 Breve til. Dem er jeg ikke saa lykkelig, at vide af at sige. En brav Dame af det Navn har jeg lært, at

kiende af hendes berømmelige Eftermæle, ikke i Kiøbenhavn, men i Jylland boende. Hun har vel hverken i 1736 eller 1726 dandset her i Staden; om hun har levet for fem Aar siden, skal jeg ikke sige; men at hun alt længe har været død, veed jeg. For det øvrige ere disse Memoires du Comte Rantzow (der har til Fornavn under Dedicacen Georg Albert Wilhelm) fulde, i den første Tome, af heel meget uærbare Ting, i hans Avantures af Amour og andre Ungdoms Daarligheder, lignende i det første Slags mere en Aloysia Sigea, end et Skrift af en Cavalier eller ærlig Gentilhomme. Jeg maae ikke glemme, at Bogen er dediceret til de tvende Wolfenbüttelske Prindser, den i Petersborg, og hans Broder Hertugen af Curland. Disse tvende Patroner kan nu bemældte Autor slaae en Streg over, sætte sig til, at græde over, eller og skrive os en Bog med deres Avantures istedenfor sine egne. D. H. G. E. har vel allerede havt det Manifest af den nye Keiserinde Elisabeth, som vi her, med Posten igaar, saae trykt. Den ulykkelige Ostermann¹ skal ei sige Andet, end at han har været noget for længe i denne Minister-Galei. Her findes de, som mene, at Sverrig naaer meget Mere, end det havde tænkt paa, at begiere enten af Gud eller Menneskene, og at Russerne give dem gjerne ei alene Finland, men Lifland og Ingermannland, Petersborg inclusive, til at selv debarassere sig fra al videre Influence i Europas Affærer, der har været, illorum opinione, dem ikkun til Byrde, Bekostning, idelig Krigsrustning, Hovedbrud og Forstyrrelse i deres kiere Magelighed og Debauche. De tvende herværende Russiske Ministre hænge mærkeligen med Hovedet; og mig synes, at den Ene, som er Curlænder, og følgelig anseer sig proscriptum til evig Tid (som Studiosi perpetua relegatione castigati), havde nok Lyst til, at blive her i Tieneste. Hans Fædreland tør nok rex Borussicus blive Mester af, uagtet Polens Protection, inden Legen endes.

Men jeg opholder Naadige Herre alt for længe med mine magre reflectionibus politicis. Jeg hafver haft den Glæde med andre, at høre det Deres Excellences Hr. Søn Græf Otto Manderup Rantzau var alt hos Dennem hiemkommen, og kand saa vente en anden og formeeret Glæde, at gjøre min underdanigste Opvartning hos ham, naar han her ankommer. Gud formere sin Velsignelse over D. E., Hendes Naade Frue Grævinden, og Deres samtlige Høye Familie, som er i faae Ord et gandske

¹ Grev Heinrich Johann Friederich Ostermann (1688—1747), russisk Statsmand. Efterat Keiserinde Elisabeth Natten mellem den 5te og 6te December 1741 havde tiltaget sig Magten, blev Ostermann sat under Anklage og dømt til at radbrækkes levende. Straffen forandredes dog til Forvisning til Sibirien.

fuldkomment Ynske, saavel af min Contubernal Justitz-Raad Bing efter Ordre og Fuldmagt, som af

Deres H. Gr. Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 30. Decbr. 1741.

III.

Til Biskop E. Benzelius.

Høyædle og Høyærværdige Herr Biskop.

Ofver lidt Opsættelse undertiden i at skrive, siunes mig ikke at være fornøden fra nogen af Siderne at gjøre Undskyldning, ald den Stund Deres Høyærværdighed aldrig kand vide eller tænke Dem saa obnoxium isti culpæ imod mig eller imod andre, at jeg jo tilstaaer mig at være langt mere skyldig. Ergo hanc veniam petimusque demusque vicissim.

Ellers hafver Deres Høyærværdigheds sidste høystærede af 2ode November styl. vet. vel fortient, at jeg skulde hafve skyndet mig noget snarere, med min hiertelige Taksigelse derfor at aflægge, allermest for det ypperlige derudi communicerede Nyt om Deres Ulphilæ editione¹, efter hvilken at see for Liuset jeg for min ringe Deel saa storligen forlænges, som efter noget af alt det jeg veed at være i Vente fra nogen lærd Mands Haand! Gud velsigne Deres Høyærværdighed for dette gode Haab og den Glæde, De allerede har giort mig med denne uskatterlige Tidende. En stor Trøst er og dette derhos, at Erkebiskopen og Mylord Carteret tager sig Verket an; thi ellers vilde jeg sige, at det hafde uden Tvivl været bedre giort, det Verket var bleven trykt i Sverige sub oculis vestræ om ei anderledes, og at Forlæggeren (en Boghandler) hafde entrepreneret det ved Subscription; da jeg skulde gjøre min Flid til at skaffe maaskee 50 af Danmark alene, heller, end at det skulde blifve liggendes i mange Aar efter hinanden i Engelland, ligesom Deres Philo. Imidlertid cum omnia in isto genere etiam tutissima sint timenda vilde jeg vel ynske og haaber, at Deres Høyærværdighed den Tid De skikkede Deres Exemplar til Engelland, De dog har beholdt en Copie deraf tilbage. Sal. Dr. Sperlingio nostrati gik det saaledes, at han skikkede sin Adamum Bremensem ex cod. Hafn. restitutum notisque uberibus illustratum til Franciscum Hakium, der hafde lovet at trykke den; men denne bedrog ham, og hverken kunde han bekomme Exemplaret tilbage, ei heller eiede nogen Copie deraf, ita ut in deperditis jam habeatur. Thi hvad Cancellær Westphal i Hol-

¹ Benzeliij Udgave af Ulphilas udkom i Oxford 1747.

sten har nyligen ladet trykke af notis Sperlingii in Adamum er ikke det samme, men en ældre Rapsodie af Noter, hvilke Sperling maae hafve skreven, førend han tog sig bemeldte auctorem for posterioribus curis at giennemgaae; quamvis neqve negaverim multa et priore et posteriore ætate e docti illus viri calamis profluxisse non omne punctum ferentia.

Om Deres Høyærværdigheds Philone Judæo¹ kan man dog ufeilbarligen gjøre sig det Haab, at den kommer med første for Dagen; thi det er jo allerede over to Aar siden, at jeg hafde den Lykke eller Glæde at see et Ark deraf, der var meget viidt henne og langt fra Begyndelsen af Verket. Mig undres paa, at Boghandlere eller hvo der stikker deres Penge i saadan kostbar Trykning, kan taale at undvære baade Capital og Renter saalænge.

Mine Islændere maa jeg ligeledes beklage, at være ex eadem cunctatorum familia, ret nogle Mangeyani; saa langsomme erfarer jeg dem at være in conferendo Snorrone Sturlæo nostro cum codicibus. Sandt nok at Codex Flateyensis, som de endnu har fore, er vanskelig, og paa mange Steder behøver god Eftertanke. Men saa ere og de gode Karle af saadan Natur, som en stor Del andre Virtuosi, der ei arbeide uden naar de self gider. Sudant quando vorant, frigesunt etc.

Deres Høyærværdigheds Spørmaal om Conversione Laponum Norvegi har jeg erkyndiget mig om til nøie hos vores samtlige Missions-Collegii² Membra, og spurt hver især. De forsikrer alle, at det gaaer dermed efter Ønske, og at Provsten der fra Landet er nu virkelig her ankommen til Kiøbenhafn i sidste Høst, med saadan Tidende og Beviser, at Guds Ord hafver lykkeligen udbredet sig iblandt bemeldte Lapper og Finner, saa at baade Unge og Gamle vide at gjøre sig Rede for deres Christendom, som var ønskeligt at maatte findes in ceteris Norvegiæ partibus, ja endogsaa iblandt Almuen her i Danmark. Man seer jo ofte dette, at diligens et laboriosa cultura in locis sterilibus habitis et incultis, gjør og udretter langt større Ting end Magelighed og Søvnagtighed in foecundis. Der er allerede mange Aar siden, at her blef i det kongl. Missions-Trykkerie en finnisk Catechismus (linqua finnica) oplagt, som en Præst deroppe, mig velbekiendt, nafnlig Morten Lund, hafde gjort. Samme have de nu gierne vildet haft igien trykket, og er bleven forsinket formedelst Biskopen i Trundhiem Hr. Eylert Hagerup, der heller vilde hafve Finnerne oplærde og tilvante til det

¹ Benzelius havde forberedt en fuldstændig Udgave af Philo Judæus (jødisk-hellenisk Philosoph † ca. 54 e. Chr.), men Englænderen Mangey kom ham i Forkjøbet og benyttede ved sin Udgave (London 1742) Benzeli Manuskript.

² Missions-Kollegiet blev oprettet af Frederik IV i 1714. Kollegiet skulde tage sig af Missionen i Tranquebar, Lapland, Grønland, Vestindien og Afrika.

danske Sprog; id quod pace ejus mihi secus videtur. Og veed jeg dog ikke endnu, om man her skulde blifve ved at følge hans Exempel eller ikke. Vist er det imidlertid, et satis speciosum, at hvis de ikke lære Guds Ord i Catechismo paa Dansk, maatte man være betænkt paa, at trykke in usum eorum finniske Testamenter, ja hele Biblen, ligesom høysal. Kong Gustav gjorde for dem i Finnland.

Om Glossario Latino-Theotisco i Florentz er det et got Consilium nok, som Deres Høyærværdighed har fattet, at lade derom beværbe hos Cardinal Passionei, og siunes mig uforbigelig, at dermed behøvedes ikke at oppebie hans Excell. Hr. Rigsraadet Gr. Tessins Hiemkomst til Sverrige, helst det samme kan forettes ved en Skrivelse til ham endog i denne Vinter, med mindre han allerede er hiemventendes. Hvis ellers saa skulde behage Deres Høyærværdighed, vil jeg gierne skrive derom til Prof. I. Lamium¹, til hvilken jeg i næste April-Maaned, volente Deo, sender en Pakke, og beder ham med beste Flid samme Codicem at eftersøge. Deres Høyærværdigheds observatio de litterarum humaniorum ubivis fere neglectu er rigtig, men mig siunes, med Deres Tilladelse, at der har været de Tider, man mere kunde beskyldte Italos derfor, end just nu, saalænge man dog hafver endnu en Muratorium, en Assamannum etc. og i Florentz saadanne Mænd som Alex Politus² og bemeldte Lami. — Deres Høyærværdighed har vel observeret i Bibliotheque Raisonnée, hvorledes denne sidste og flere af hans Partie ligge til feldts imod Jesuiterne, som er sært nok at kan med saadan Heflighed skee saa nær under Pavens egen Throne.

Jeg forblifver med største Ergivenhed,

Deres Høyædle Høyærværdigheds
allerskyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 10de Januar 1742.

112.

Til Secretaire Johan Helin.

Høytærede Hr. Archiv-Secretaire.

Jeg stikker i ald for dyb Giæld hos min høytærede Herre og Ven, til at kunde enten glemme den, eller betale den saa hastigen, som jeg gierne ynskede. Imidlertid, donec plura matu-

¹ Giovanni Lami (1697—1770), italiensk Lærd, udgav Meursii samlede Værker (Firenze 1741—63).

² Luigi Antonio Muratori (1672—1750), italiensk Lærd, Guiseppe Simone Assemani (1687—1768), Custos ved Vaticanets Bibliothek, berømt Orientalist, og Alessandro Politi (1679—1752), Professor i Græsk ved Universitetet i Pisa.

ruerint tuis et aliorum oculis digna, maae jeg acquittere mig af en liden Part af min Skyld, og det i Stumpe- og Plukke-vis, som mand siger, nemlig med at skikke en liden Stumpe efter en anden. Med Hr. Envoyé Oberste Grüner¹ er ey heller Leylighed til at skikke nogen stor Pakke; men jeg hafver formaaet hans Secretaire, min gode Ven, til at tage det lidet Bundt med sig af Professor Anchersens Solduriis, som jeg endelig har faaet et complet Exemplar samlet af; flere og mere af det slags er ikke til; Troer ey heller, at der skulde komme. Den gode Mand har i dette sit argumento gjort sig en heel Hob Flid og Umage; Men det er gaaen ham, som flere, nimio patriæ amore abreptis, at hans conjecturæ et hypotheses staae ikke altid paa faste Piller.

Jeg længes efter, at vide, hvad min Giæld er, som jeg til Deres Velbaarenhed er skyldig, saa vel for andre mig tilsendte Bøger, som for de smukke Wetenskaps-Academiens Handlinger; Til hvilke ufortøvet at betale jeg skal gjøre Anstalt ved Overbringeren af dette nærværende.

Recommendende mig i øfrigt i Deres bestandige Venskab og faveur, og forblifvende med megen Consideration og Ergifvenhed,

Velædle og Velbyrdige Høytærede Hr. Secretaire,
Deres skyldigste og hørsommeligste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, d. 21. April 1742.

113.

*Til Grev Christian Rantzau.*²

— — — — —

Jeg sendte til Florents: 1, en anseelig Samling af mange hundrede Epistolis Doctorum Virorum ad Meursium, som aldrig hafde været trykte, med mine annotationibus historico-litterariis ad multas dictarum epistolarum, ubi opus erat; 2, Meursii historiam Regis Friderici I. nec non Regis Christiani III. utramque hucusque ineditam; 3, Kobberstykker til endeel Kongers Portraits, saavel som Mynter etc. Herpaa bekom jeg vel til Svar, at bemeldte Sager vare ankomne, men aldrig siden nogen Information, enten det blev brugt eller ikke; og aldrig mærkede jeg, at nogen Journalist, italiænsk, fransk, hollandsk etc. sagde os

¹ Gustav Grüner (1688—1763), senere Generallieutenant, var 1740—43 dansk Gesandt i Stockholm.

² Brevet er trykt i Suhms Nye Samlinger IV. Bind. Begyndelsen af Brevet mangler. Nyerup har formodet, at Adressaten har været Grev Fr. Danneskjold-Samsøe. Brevet er dog sikkert til Grev Chr. Rantzau.

nogen Tidende om progressu istius editionis operum Meursianorum, der dog skulde være i nogle Bind in Folio, og maatte i det mindste, efter al Viis og Sædvane, været annonceret i Journaux, naar een eller to af Tomerne vare færdige. Flere med mig troede derfor, at det var blefven i Stikken formedelst den Forandring af Regjeringen i Toscana, eller andre Aarsager, og jeg hafde Umage at forsmærte paa en philosophisk Maade mine anvendte Skrifver-penge paa disse Episteler og Historier, jeg hafde saa godvilligen tilsendt dem. Derpaa skeer det i forleden Aars Høst, at Hs. Exc. Hr. Geheime-Raad Berkentin faaer et Bref fra Wien, fra den florentinske Ministre, og derudi et til mig fra Prof. Lami i Florenz, der lader mig vide, at der er 3 Tomer færdigtrykte, at der trykkes paa den fjerde, og at den femte er destineret til Meursii Opera historica, men kand ey begyndes paa, førend jeg har fuldbyrdet mit Løfte om at skaffe correctiones et observationes til den partem historiarum, som angaaer Danmark. Denne Maning kom mig heel uformodentlig, og faldt ret paa mig, som et Væir-slag. Kort at fortælle, og at forbigaae alle de Betænkninger jeg derved hafde, (hvoriblant denne omsider fik Overhaand hos mig, at de mange observationes errorum in historia nostra, som jeg hafde, hidindtil gjort for mig self, aldrig maaskee bedre kunde komme til Nytte, end ved slig Leylighed,) saa tog jeg den Resolution, at lade Slange og alt andet hvile, medens jeg fik bemeldte Arbeide ad Meursii historiam Danicam færdiggjort. Jeg brugte dertil, (dog imellem alia necessaria et urgentia) en 9 à 10 Maaneders Tid og fik det endet i Julio, Det blef ved 6 Bøger Papiir, som jeg straxen da fik befordret til Wien, hvorfra jeg har haft Bref af 22 Augusti, at det var ankommen, og ventede paa Leylighed til Florentz. Kommer det Tiids nok did, for at blifve trykt ind i Verket, saa tør det maaskee hos nogle finde et slags Behag, men endnu vissere hos andre et slags Fortrydelse, fordi jeg ey har været mere skaansom over vore Forfædres gamle Troe til Fabler og Skryderier; saa det vil ey engang hielpe til mit Forsvar, at jeg har vindiceret Saxonis og Hvitfelds Ære og Respect paa mange Steder, hvor jeg har kundet finde dem Ret at hafve. Og endelig hvad Tiden anbelanger, som derpaa er anvendt, da mener jeg, imo, ikke at hafve employeret nogen i min Lifs Tiid bedre, (ihvorvel Christiani IVti Historie derover har mott' ligge) og 2do, at i ringere Tiid kunde maaskee ey enhver anden gjort det samme Arbeide.

Foruden dette, og imedens jeg samme har haft fore, er mig dog ingen Lise vederfaret i mine andre Bestillinger, ved Universitetet, Kongens Bibliotheque, Archivet, og de tvende Indianske Compagnier; ikke at tale om Medaille-Commissionen, og den

lange og til Lifs-Ende vedholdende Bibel-Revisions-Commission. Fra de andre kunde maaskee en Dags Hoved-Væe, en Snue, en slem Finde i Panden, Hoste og andet ondt giøre mig undskyldet; Men for Bibelen giælder alt dette intet; Thi Forsamlingen holdes i mit Kammer, og om jeg end havde Frost i begge Fødder og kunde ey gaee et Skridt over Gaden, maae jeg dog her sidde hos, og hielpe at determinere om skal eller skulde, Omvendelse eller Sindsforandring, Krigsmand eller Soldat er rettest at indføre paa visse Steder. Hermed gaer mig tvende hele Eftermiddage bort om Ugen, hver den Uge Gud givver, nemlig Mandag og Fredag; Og skulde jeg aldrig være gladere, end om der motte endnu blifve paalagte en halfsnees Fredage om Aaret, saadan som den 4de efter Paaske¹, og dertilmed Calender-Skrifverne vilde sætte hver og alle festa mobilia et imobilia paa Mandagen.

Jeg skulde haabe, at Deres Excell. hafde forskaffet Dem allerede et Exemplar af vores nye Bibel-Prøve, hvilket i Aviserne er blefven anmeldet. Men dette troer jeg og er forsikret om, saa meget jeg har den Ære at kiænde Deres Excellences høye Dyd, at De ikke, naar De faaer Tid til at læse den, lægger Skylden paa mig alene, saa ofte Dem forekommer noget, som skurrer, og ikke holder Prøve af retskaffen god Dansk. Deres Excell. betragter vel, at hvad der er giort, kommer fra et Collegio, hvor det, som i alle deslige, gaer efter pluralitatem votorum.

»Pour dire tout enfin dans cette epître,
Notre Assemblée est comme un vrai Chapitre,
Chacun à part pense d'y faire bien,
Mais tous ensemble ils ne valent souvent rien.«

sagde for dum Bois-Robert² om l'Academie francoise. Langt fra, at jeg har nogen saa daarlig presomtion om mig, at hvis jeg hafde raadet alene, skulde det da hafve blefven bedre; Men saa kand jeg dog vel sige, at ligesom det ofte er skeet, at de andre har fundet paa noget bedre, end hvad jeg hafde satt og tænkt, saa har det ogsaa igien hendet sig, at jeg, samt flere med mig, ere blefne overstemmede, hvor jeg kunde dog haft ret. Jeg har bladet lidt deri, siden Prøven er blefven trykt, og iblant andre observationes fundet denne besynderlig, at den samme Officier (nemlig Ordet til Chargen), som heder hos Matthæum og Marcum Hovedsmand (Matth. 8 og 27, Marci 15) og ligeledes Actor 10 og 21. Hand kaldes siden hos Lucam bestandigen Capitain,

¹ Ifølge Forordning af 27. Marts 1686 var den 4de Fredag efter Paaske Helligdag, nemlig Store Bededag.

² Fr. le Metel de Boisrobert (1592—1662) fransk Forfatter.

Luc. 7 og 23, v. 47. Og saa blifver hand ligeledes til Capitain, Actor. 22, v. 26, og cap. 23, v. 17 og 23, item cap. 27. v. 1, 6, 11, 31 og 43. Foruden dette, og maaskee mere deslige, er af mig og flere bleven observeret, at de got Folk i Wæysenhuset hafver ilde besørget Correcturen, og begaaet langt flere Feyl, end in indice erratorum ere bemærkede, ja hele Ord og halve Linier udeladte paa et par Steder.

Af Medaille-Commissionen¹ kand mand giøre sig og hafve Forhaabning, noget got med Tiden at skal fremkomme; efterat det har behaget Hans Kongl. Maj., at der skal skrives en Histoire Metallique de nos Rois, hvori skal befattes ey alene alle Medailles indtil denne Tiid, men endogsaa alle gamle Mynter af de ældere Konger, fra den ældste Mynt, som er at finde, indtil Freder. 2dens inclusive. Thi fra den Tiid af, og need ad, blifver den gangbare Mynt saa mangfoldig, at det ey vilde blifve decent at giøre derom nogen Forklaring, eller forestille dem i Kobberstykker. Beskrivelsen skal være paa Fransk og Dansk, ligesom Saxonia Numismatica er paa Latin og Tydsk, og som den Ulmske Edition af Medailles de Louis XIV er paa Fransk og Tydsk. Den franske Text giøres af Mr. des Roches de Parthenay², samme Mand der har skrefven l'histoire de Danemarck i 5 Bind in Octavo, i Begyndelsen af denne Konges Rege-ring. Hans franske Text blifver oversatt af den pudseerlige Mr. Wadskiær³, min Landsmand, noksom for sine Poesier og andre Danske Skrifter bekjendt. Endelig skal Værket igiennemsees af Commissionens Tilfordnede, Hans Excell. Hr. Geh.-Raad Holstein, Hof-Prædikant og Prof. Pontoppidan og mig. Jeg maae ikke glemme Secret. Henrichsen⁴, som var deri fra Begyndelsen, da Etats-R. Fosses Cabinet blef incorporeret i Kongens⁵, men reyste strax udenlands; er nu hiemkommen, og skal continuere som Assessor i bemældte Medaille-Commission med os andre. Saavidt er til Dato anbefalet; om mere Forandring eller Forbedring deri skeer herefter, er Gud bekjendt. Med Kobberstik-

¹ Medaille-Commissionen nedsattes ved kgl. Reskript af 27. Maj 1739. Dens Virksomhed førte, som bekjendt, til, at Gram i Aaret 1742 fremsatte et Forslag, der gav Anledning til Stiftelsen af »Videnskabernes Selskab«, jfr. kgl. Reskript af 11te Januar 1743.

² Jean Blaise des Roches de Parthenay († 1766) levede en Tid lang i Danmark, for hvis Forhold han nærrede en varm Interesse.

³ Christian Frederik Wadskiær (1712—1779), Digter, Professor i Historie ved Sorø Akademi.

⁴ Henrik Henrichsen (1715—1780), senere adlet under Navnet Hjelmstjerne, død som Justitiarius i Højesteret og Geheimeraad.

⁵ Christian VI kjøbte i Aaret 1739 den Etatsraad Foss tilhørende Mønt- og Medaillesamling for 13000 Rbdr.

ningen avancerer det temmelig, og de 4 første Kongers Familiæ Oldenburgicæ Mynter ere alle graverede. Maaskee det hele Verk tør komme til Ende om et par Aar eller trende. Kongen har destineret 4000 Rdlrs Capital til Verkets Befordring, som staa paa Rente; Dertil kommer vel at tillægges noget mere; Mr. Parthenay faar aarligen 300 Rdlrs Pension, Wadskiær 100. Jeg er Casserer, men uden Gage.

Om fremmede Affaires, og de store Evenements i den Politiske Verden, tør jeg ikke indlade mig at raisonnere, enten med Deres Excellence eller andre. Jo ældre jeg blifver, jo mere blifver de mig for høye; ihvorvel jeg, sandt at sige, finder udi det, som nu skeer in Europa, mere rapport og Lighed med mit studio historiarum medii ævi, end med hvad som er foregaaen i et par hundrede Aar tilforne og vel længere¹. Vore Ministri sige nu, at om 4 Uger vil det ret gifve sig, i hvad Form status Europæ skal blifve støbt. Mig skal det være lige kiært, i hvordan Formen eller Karret blifver, som vor Herre vil støbe hende i, naar vi her maae beholde den vi hafver, og nyde Fred. Det har til Dato farlig lidet rørt mig, enten Ungerer eller Franzoser fik Overhaand; Og naar jeg i Conversations skal tage Partie, og med eller imod Villie raisonnere, er jeg paa Timen slagen og gifver tabt, undtagen aleniste med Doctor Bing, som jeg holder det ud med til Pinds Ende, og saalænge det mig er mueligt. Thi som hand har taget sig for, at være Dronningens af Ungarn Forfægter med Siæl og Lif, saa maae jeg necessairement være gandske Franzøsk og Bayersk, for at udholde en god Tørning hver Tiisdag og Løverdag, naar vi har udstuderet Aviserne. Her til kiænder jeg mig og desto mere pligtig, siden Faa andre her ved Steden kand rose sig af mere Fordeel af bemeldte Partie, end jeg; Thi hvis denne Revolution ey var kommen, hafde jeg ey faaet den Fornøjelse, at see og kiænde den nye Kæysers Minister Hr. Græf Bünau², af hvis ypperlige Skrifter jeg tilforne har profiteret. I de faa Uger, hand har været her, har vi jevnlig været tilsammen, og gjør mig ondt, at det skal vare endnu saa kort.

Men jeg er nu blefven for Deres Excellence alt for lang og vidtløftig, som motte blifve mig snart saa ilde udlagt, som min forrige lange Stiltiendhed. Jeg slutter derfor med underdanigst inderlig Bøn og Supplique, det mig, uanset alle mine store Feyl

¹ Der sigtes her til Striden mellem Maria Theresia og Kurfyrsten af Bayern, hvis Arvekraav paa de østerrigske Lande støttedes af Frankrig, og som i Januar 1742 var valgt til Kejser.

² Grev Heinrich Bünau (1697—1762), sachsisk Minister, bl. a. bekjendt som Bogsamler.

og Udyder, dog maae forbeholdes den Naade, at kalde mig fremdeles med allerstørste Devotion og Zele

Deres Høygræfvelige Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenh., den 16. Octobr. 1742.

P. S.

Dr. Dethardings Disputats om de Norske Orme har jeg haft den Ære at levere til Hr. Græf Rantzau¹ i denne Aften.

114.

Til Conferentsraad Frederik Rostgaard.

Høystærede Hr. Conferentz-Raad.

jeg er meer end jeg kand sige, blefven fornøyet af Deres Velbaarenheds høystærede Bref, over den Lykke mine ringe Tanker hafve haft, ikke at være blefne Dem mishagelige. Men jeg maae og nu bekjænde, at Deres pentametrum hafver nu af Dem self faaet den Forandring, som er i Sandhed uforbederlig. Den er alene bedre end alle mine 5, ja end, naar jeg lægger Deres Velbaarenheds tvende dertil, bedre end alle 7. Saa blifver ogsaa meo judicio claudetur smukkere end claudatur. In summa, der staaer nu intet meer tilbage af den hele gandske Inscription at forandre eller forbedre (omnia enim sunt apta et limata) uden aleniste tvende characteres ejusdem numeri, som er det 7-Tal paa begge Stæder, hvilket jeg vilde ynske, at jeg, (saafremt jeg skal nyde den Ære at være Testamentarius) motte engang komme til at hugge om til et 8-Tal, end var det ikkuns for at sætte tvende Nuller derefter, og giøre det til Annum 1800. Og siden vilde jeg siunge som St. Simeon iforgaars.

Nyt er her intet mærkeligt i Dag med Posten (Mr. Langebek fortæller nok ellers hvad der er i Staden; nemlig paa Holmen), undtagen at det holdes endnu for uvist, at Rex Sardinæ er blefven utro. Thi i Engelland troer mand sikker, at hand er slagen ud af Savoyen ab Hispanis, quorum viribus resistendo impar est, og hvis ikke saa var, saa torde hand ikke continuere endnu saa dristigen ved sin Ministre at anholde hos Engelland om nye Subsidiis numerariis, dem hand ogsaa nyligen har faaet indtil 50/M ₤ Sterling, efterat denne Changement er paakommen ved Spaniernes Invasion.

Cardinalen² var endnu ikke død den 21. Januar, men langt er det vel ikke fra, eftersom hand intet meer kand synke eller

¹ ∘: Grev Otto Mandrup Rantzau, Chr. Rantzaus Søn.

² ∘: Cardinal Fleury, der døde den 29de Januar 1743.

faae ned igiennem Halsen. En Dags Tiid tilforn klagede hand for sin Cammertierer Bargeac, at hans Hals var saa tør. Denne spurte, om hand da motte gifve ham lidet Vin du tinte med Essence de Canelle udi. Paa samme Tiid var hans Eminence blefven vaer, at der stod 4 Moines Mandians i Kammeret (uden Tvifl for at geleide hans Siæl med deres Bønner, saafremt den var rejsefærdig), hvorfor den stakkels siuge Herre gaf til Cammertierenen saadant Svar: Non, je n'en veux point ni de Canelle, ni de Canaille, m'entendez-Vous? Hvorpaa Munkene, dette hørende, drefve strax paa Døren, og da Cardinalen saae, at de var borte, bad hand strax Bargeac at gifve sig af Canelen.

Jeg er med uafsladelig Pligt og devotion, samt min underdanigste respect til de naadige Frøikener,

Deres Høyædle Velbaarenheds
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 4. Februar 1743.

P. S.

Justitz-Raad Bing og jeg aflægger vores underdanige og største Taksigelse for den rare Present af det skønne lille Lam, som Vi ej skulle forglemme Hr. Conferentz-Raads Sundhed ved i een af disse Dage.

115.

Til Secretær E. J. Fensen.

Velædle og Velbyrdige Hr. Secretaire.

Det er ilde giort, at Deres Piece er blefven saa længe hos mig, ved Deres egen Skyld, at De ej har ladet mig den afkræve, og ved min, der skammeligen glemte det formedelst andre Forretninger. Jeg finder intet deri at afkappe eller udelade. Thi mand bør ynske sig ald slig Underretning, som derudi er opført, og vel meer. Og derfor er det, at jeg vilde endogsaa hafve Deres quæstiones forbedrede, som De kand se af hosfølgende Blad.

I et retskaffent Geographisk Værk hører virkeligen alle disse Ting, saa vel de af Dem self, som de faa af mig erindrede.

Jeg er stædse med ald Høyagtning og Redebonhed,

Velædle Hr. Secretaire,
Deres skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 8de Marts 1743.

Til Cancelliraad Carl Deichmann.

Højstærede Hr. Cancelliraad.

Deres Velbyrdigheds meget kiære Skrivelse af 27. Maii havde jeg den Ære at bekomme den 6 hujus, som jeg dog ikke næste Postdagen derefter kunde faae Rum til, formedelst adskillige Forhindringer, at besvare. Ja endnu maae jeg beklage, at Tiden er mig alt for knap skaaren til at acquittere mig af bemeldte min Pligt efter Ønske. Og hvorledes kan jeg vel noksom takke for saa stor Overflødighed af Kiærlighed, Venskab og Conscience, som jeg overalt udi Deres kiære Brev seer mig beæret med? ikke at tale om den alt for store Berømmelse, som Deres Godhed lægger paa min ringe Person og mere maadelige Talents, end mine Misundere selv tænker; hvilke Eloges jeg beder for Guds Skyld Deres Velbyrdighed saavel som alle andre mine gode Venner at de ville spare, saasom ej til andet tjenende end til at embarassere mig mere end jeg kan sige. Det Venskab og den Correspondence, som Deres sal. Hr. Fader bærede mig med, særdeles i de sidste Aaringer, bør jeg ingen Tid tænke paa, uden med største Reconnoissance. Saa vare og mig nogenledes bekiendte de store og extraordinaires Sindsens og Lærdoms Gaver, som han besad, fremfor mange i vore Lande. Hvad de øvrige hans Forretninger anbelanger, nemlig dem, som han uden for sit rette og ordentlige Embede blev indtrækket udi, da bekiender jeg derom aldrig at have havt nogen accurat Kundskab, ej heller bekymret mig om deres Sammenhæng at efterspørge, vel vidende, at udi saadan Diversité og Contrarieté af Partier, Interêts og Sentiments, som paa de Tider regjerede (og hvor og naar regjere de ikke, saa ofte noget Nyt foretages et mala, quæ vulgo bene posita vocantur, blive vedrørte?) var det ikke muligt at komme efter den rette Sandhed¹. Folks ulige Domme har jeg saalidet i de Dage, som siden, paaagtet eller holdet mig efterrettelig; ikke at min Forfarenhed er saa stor og tilstrækkelig (helst da jeg aldrig i mit Fædreneland har været brugt i verdslige Affairer og aldrig havt min Fod extra patriam til at betragte dem paa andre Steder), men min Læsning og Kundskab i alle Tidens og Nationers Historier har suppleret hvad derudi har manglet. Jeg har da vidst, at Deres sal. Hr. Fader var ikke den første geistlige Mand, der er bleven af Regentere brugt til deslige Forretninger, og følgelig ej heller den første, der har lidet ilde derfor. Og derudi bestaaer og alt det, som jeg veed med

¹ Biskop B. Deichmann blev straks efter Tronskiftet 1730 suspenderet og 24de November 1730 afskediget fra sit Embede. Han døde den 17de April 1731, uden at der var kommen nogen egentlig Klarhed i hans Sag.

Vished. Thi hvad enten den gemene Mand haver, efter dens Sædvane, raabt og larmet over, eller de Fornemmere med deres Raisonnements accuseret, comme les faits d'une notoriété publique, haver saalidet kunnet gjøre nogen Impression paa min Credulité eller Persvasion, som jeg vel har erfaret, hvor liden Forskjel der gives imellem de største og de gemeneste iblandt Mennesker, naar det gjælder om at tage Partie for eller imod dem, der lade sig bruge for eller imod deres eller deres Venners og Clienters Interesse.

Imidlertid kan jeg ikke andet end paa det høieste berømme Deres Velbyrdigheds store og exemplariske Pieté imod velbemeldte Deres sal. Hr. Fader, hvilken jeg anseer som en Velsignelse til hans Hukommelse og Meriter, ja en Velsignelse over hans Sæd og Afkom; thi hvor skulde Gud ikke ville tage Behagelighed i saadan sønlig Reconnoissance, saadan Omsorg for sin Faders Navn og Ære, og belønne den efter sine Forjættelser, saaledes som med utallige Exempler er confirmeret baade i gamle Tider og i nye, i christne ja endog i hedenske Historier? Den Inscription, som Deres Velbyrdighed har skikket mig Copi af, er meget vel gjort, og dens Auctor har forstaaet at gjøre sligt et Monument saa vel som den bedste. Jeg finder langt fra ikke det ringeste derudi at rette eller forandre; men efterdi der sættes i Tvivl, om feliciter eller beate triumfantis skulde være bedst, da skulde jeg holde for, at det sidste maatte præfereres, nemlig beate triumfantis. Saa approberer jeg ogsaa aldeles, at De lader hans Portrait stikke i Holland, hvor der ingen Tid mangler paa de bedste Mestere til deslige. Picard¹ veed jeg ikke rettere end at være for nogle Aar siden død, og ligeledes Pieter van Gunst², der excellerede i Portraits at gravere, da Picards Force var mere i historiske Kobberstykker. Men jeg skulde mene, at Houbraken³, en af de allerstørste i at stikke Effigies, var endnu i Live, og naar Deres Hr. Broder er der paa Stedet, finder det sig nok og kan af Hr. Envoyé Griis⁴ eller andre Folk erfares, hvo der er paa disse Tider den bedste Kunstner. At lade sætte Vers under Effigie, vil jeg derimod slette ikke raade Dem til, om end dertil havde eller kunde faaes det bedste Epigramma i Verden. Sligt er nu allerede saa ganske ud af Moden, saa altväterisch og obsoletum ad ridiculum usque, som det er med de høje Fontanges for Fruentimmer og høje Hatte for Mandfolk,

¹ Bernard Picard (1673—1733), fransk-hollandsk Kobberstikker.

² Pieter van Gunst (1667—1724), hollandsk Kobberstikker.

³ Jacobus Houbraken (1698—1790), den fortrinligste hollandske Kobberstikker i det 18de Aarhundrede.

⁴ Nordmanden Niels Griis (1672—1746) var dansk Gesandt i Haag. Han var Grams gode Ven, jfr. Norsk Historisk Tidsskrift, 2den Række, 6te Bind.

eller som det er bleven med at sætte Ærevers, hvilket nu aldrig mere bruges eller taales i nogen lærd Mands Bog, da tilforne Avorum nostrorum et patrum etiam memoria nihil erat usitatus. Det er gaaet med denne Mode, nemlig at sætte Vers under Portraits, ligesom med de fleste i Verden, at den sensim et gradatim er bleven aflagt. For en 50 Aar siden begyndte endeel store og berømte Mænd at væmmes ved disse quasi emendicatas laudes, og vilde ikke taale dem under deres Kobberstykker, ex. gr. Puffendorf, Leibnitz, og fast alle de største Mænd i England. Nogle, Faa holdte det endnu vedlige, men blot allene for ikke at chocquere visse gode Poeter paa de Tider, der nødede dem deres Vers paa, saa at de af pure Complaisance lode dem sætte derunder. Thi saaledes havde sal. Grævius ladet sig persvadere, at de 2 Linier Vers af hans gode Ven et excellenti poeta Pietro Francio sattes under hans Portrait, indtil Francius var død; men siden finder man slet ingen, men blot allene hans Navn Jo. Georgius Grævius. I Holland skal Deres Hr. Broder finde en utallig Mængde Kobberstykker af de største Mænd in sago et in toga, og deriblandt alle Professorerne i Leiden og andensteds, og ikke under noget deraf et eneste Vers, men men allene deres Navne og Titler. Det samme skeer i England, Frankrige, Italien og andensteds; hvorfor skulde da vi allene holde dette Pedanterie vedlige? Jeg bekiender, at man her i Landene, ut situ ita etiam tarditate ad recipiendum elegantiae cultum ceteris aliquantum remotioribus, haver været senere til at skaffe det af; men at jeg engang har ladet mig dertil forføre, er aldeles ikke skeet med min Villie eller efter min Goût. Thi, Sandheden at bekiende, Biskop Hersleb, som var den Tid Hofprædikant og dagligen omgikkes mig, medens jeg den Tid logerde i Hans Excellences Hr. Geheimeraad Plessens Huus, bad mig selv derom, og, da han havde giort mig visse Tienester, som jeg paa ingen Maade vidste at kompensere, undsaa jeg mig for baade at raade ham derfra og at negte ham det, da jeg dog ligesaalidet som nu var derfor. Vel kunde jeg convenere, at forsaavidt som min højstærede Hr. Cancellieraad og Deres kiære Søkende angaaer, da kunde De vel finde et Slags Consolation i Deres Sind derover, hvis et smukt Vers og jo flere Elogia der bleve seete in publico til Deres sal. Hr. Faders Ihukommelse og Berømmelse til Posteriteten. Men hvem skulde vel sligt, maatte jeg spørge, afficere udenfor Dennem og Deres Familie? Monne det ikke skulde opvække mere Chritiques, Satires et malignes Parodies og det ey allene hos den sal. Mands declarerede Uvenner, men endogsaa hos les plus indifferents og dennem, som hverken han, De eller jeg havde giort det allermindste til Fortræd? De bedste og mindst passionerede Mennesker torde vel

endogsaa sige og spørge: Om disse Vers skulde være Plastreret eller Figenbladet ad curanda omnia illa ulcera, quæ famæ istius Episcopi fuerant inflicta, sive jure, sive injuria inflicta sint? Jeg troer og er næsten forsikret, at højstærede Ven skal give mig Ret heri, naar de noget nøjere vil eftertænke Sagen. Enfin, jeg kan ikke raade anderledes, end at følge alle andres Exempla nostri ævi. Jeg havde førend Ildebranden Ao. 1728 mine Bibliothek-Reoler ved Enderne samt Vinduerne behængte med en hel Hoben lærde Mænds Kobberstykker; deriblandt vare nogle skønne Engelske, ex. gr. Guil. Burneti Episcopi Salisburiensis, Addisons, Petri Kingii, Mauslesfields, Jo. Mori Episcopi Eliensis etc., alle med blotte Navne under og deres Charges nævnte, men aldrig noget Vers. Hvis ellers noget maatte være eller falde af andet Slags, hvormed jeg kunde være Deres Velbyrdighed eller nogen af Deres til Tieneste, skal det skee udi alle mig mulige Ting med al Oprigtighed og Troskab af den, som har den Ære stedse med megen Consideration at forblive,

Velbyrdige og Velbaarne Hr. Cancelliraad,

Deres tjenstskyldigste Tjener

H. Gram.

Kiøbenhavn, den 15de Junii 1743.

117.

Til Conferentsraad Fr. Rostgaard.

Højstærede Hr. Conferentz-Raad.

At Hr. Capitain Holst maae være endnu noget yngre end jeg, kand jeg deraf mærke, at hand troer, hvad han hører af Skippere, imod Ordsproget og gammel Regel, og jeg igaar ikke har vildet troe tvende Højærværdige Hof-Præster, som sagde mig (i Bibel-Commissionen), at Artilleriet i Holsten samt visse Regimenter, deres Marche herind, var contramanderet, og at vi ingen Krig fik, da jeg alligevel ej alene ynskede dette ligesaa meget som de, men endogsaa burde tro det efter den Regel, at Sandhed skal være i Præstens Mund. Hvilket sidste lyder tværtimod om Skippere og deres Tidender. Jeg vil haabe, at den gode Capitain ikke forkynder vores Skibe fra China en anden Gang, førend hand har self seet dem. Imidlertid er jeg Deres Velbaarenhed ligesaa højt forbunden for Deres meget kiærlige intention til at glæde mig og andre, som hvis det virkelig var alt confirmeret.

Ikke vil jeg haabe, at Deres Velbaarenhed har taget det ugunstigen, det jeg ej tilforn har aflagt min underdanige Taksigelse for det tilsendte Exemplar af Lege Regia, som jeg rigtigheden bekom med Hendes Naade Fruen den sidste Gang, og

skal være i min supellectili libraria et perpetuum monumentum
 favoris et munificentiae vestrae.

Og jeg er med allerstørste Forbindtlighed og Pligt,
 Højædle og Velbaarne Herre,
 Deres ydmygste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhavn, den 7. September 1743.

118.

*Til Geheimeraad C. A. Plessen*¹.

Høy- og Velbaarne Hr. Geheime-Raad
 og Ober-Cammerherre
 Naadige Herre.

Med største Veneration hafver jeg annammet baade det med
 forrige Fredags Post fra Deres Excellence naadigst mig tilskrefne,
 som og det sidste af 12te hujus, og kand ikke noksom expres-
 sere den Taknæmmelighed, jeg underdanigst finder mig skyldig
 til for begge Dele, først fordi at Deres Excellence hafver satt
 mit Sind nogenlunde i Rolighed i Henseende til Cantractens Op-
 hævelse med Kræmmerne, og dernæst for den Communication
 af de sær curieuses pieces, som herhos underdanigst tilbagefølge.

Hr. Oberstlieutenant la Potterie² er fød under en lykkelig
 Constellation, og har endnu en bedre og kraftigere Cestum Ve-
 neris Uraniaë, end Gen. Adjut. von Osten. Der faaes at siges
 ham, at hand ikke glemmer i sin Tiid at lade sin Medaille slaae,
 og laane dertil begge inscriptionerne af Hr. Geheime-Raad Wal-
 thers.

Thi baade den Titel: Gouverneur des Princes, og det andet:
 il se conduit par l'Adresse, kommer ret vel til at passe sig paa
 ham. Jeg forundrer mig ellers ofver disse smaa Fyrster og Her-
 rer her og der i Tydskland, hos hvilke saadan Viisdom og
 Eftertanke findes, at skønne paa og retteligen taxere og sætte
 Priis paa deres Ungdoms Education. Hvad monne vel visse langt
 høyere Regenter ville dømme og tænke derom, naar de hører,
 at en Fyrste af Nassau-Weilbourg gifver 40/M. Käyser-Gül-
 den for saadant Arbeide? Mig glæder alle disse Exempler, saa-
 som de bevise, quod sapientia et mens bona non plane exulet
 ex genere humano, et quod mundus non plane et in solidum
 fatuus et corruptus sit.

Deres Excellences unge Neveu vil uden ald Tvifl gifve Dem

¹ Carl Adolph v. Plessen (1678—1758), Overkammerherre, Godsejer.

² Ferdinand Vilhelm du Val de la Pottrie (1696—1768), død som General
 og Commandant i Rensborg.

i sin Tiid Fornøyelse, og blifve een af dem, der skulle confirmere Mr. la Potteries reputation hos Eftertiden.

Jeg hafver med Deres Excellences naadigste Tilladelse oplæst for Bing det Certificat om Dr. Herrenschwandts Remede til at fordrifve les vers plats. Hvorimod hand slet intet hafde at sige, men derhos sagde og forsikrede, at hand vilde self gifve et lige saa got og kraftigt Remede, der skulde giøre samme Virkning, ligesaa innocemment, og hvis var Tænia eller vers plats i Mafven, skaffe dem herud, fra ofven eller nedem, og hvis ingen var, dog ikke skade det ringeste. Og altsaa vilde hand, hvis Dr. Herrenschwandts Remede ankom, gierne lade det blifve indecomposé og uopløst, men nøyes strax med at smage det, vel forsikret, at enten var det idem, quod ipse excogitavit, et cujus usum nonnunquam in febris intermittenibus expertus est, eller og at hans, etiam si fuerit diversum, var lige saa got, endskiønt hand ikke tænkte eller begiærte at fortiene paa eengang 50 Lovisd'or dermed.

Om Øre-Tvist-Fangsten dømte hand, at derved var skeet en stor Nytte til Frugternes Conservation i Deres Excellences Hafve. Men saa klog tør han ikke gifve sig ud, at kunde sige, hvortil de tiene, og om, hvis de blefve destillerede, der kunde da komme en bedre Olie af end Oleum lumbricorum. Imidlertid tilstaaer hand, at med 1133 kunde være Umage værd at giøre et Forsøg, omskiønt uden profit at vente, eftersom vi just lefver i Tider, da ofveralt og næsten uden exception klages paa Profitens Udeblivelse af alle ny anlagte Fabriquer. Men med Hans Excell. Admirals Mouchérons vil hand slet inter hafve at bestille, vel persvaderet, at 2 à 3 Millioner af det slags ikke har saa megen Kyd og Fedme i sig som 1133 Øretvister.

Hr. Slotsforvalter Woldenbergs Bref har meget trøstet mig, at man siden Contracten med Kræmmerne har saa nær faaet 16 à 18000 Rbdr. ind af den forige Giæld, og at Liunge har ogsaa aflagt over Halvdelen af hvad hand da var skyldig. Jeg har ellers ikke hørt det allerringeste til, hvad der siden er passeret i Compagniets Sager, og veed ey heller, om Contractens Opsigelse er gaaen for sig eller ikke.

Den Tidende om vor Factories Opbrændelse i Forstaden for Canton er alt for vist, og af Super-Cargeurerne self confirmeret, hvis Bref til Asiatiske Direction, dat. 7. December 1743, er hidsendt med Posten i Fredags fra Engelland. Vore Folk, nemlig bemældte Super-Carquer, hafde indkiøbt og imodtaget en stor Partie af deres Retour-Ladning i Forsæt at seyle fra Canton strax in Januario, for at komme tilgierne herhiem. Men om Natten den 3. Dec. paakom en forskrækkelig Ild, som var begyndt i en Chinesisk Skræders Huus strax ved det Danske Fac-

torie. Derved blev 660 Kister Thee brændt; een Kiste Sølf blev i den Tumult bortstaalen (men mand haabede at faa den opdaget og tilbage). Vores Skade beregnes til circa 40/M. Rbdr. De Svenske mistede og deres Factorie, hvori dog var ikkun Vahre til circa 8000 Rbdr. Ofver 150 Chinesiske Kjøbmænds Huse ginge verloren i samme Brand, hvoraf vare 8 af de beste Gross-Handlere. Imidlertid trøstede vore sig, og forsikrede, at skulde bringe hjem en god og fuld Ladning, formedelst den lette og sær gode Priis paa Thee, som nu var, og Bogholder Fæddesen hafver, efter deres Bref og Forklaring om Theernes Priser, forfattet en Beregning, til at bevise, at naar end disse 40/M. Rbdr. ere tabte, da hvis Theen i China var nu denne Gang lige saa dyrt indkiøbt, som sidste Reyse, og ingen 40/M. Rbdr. opbrændte, kunde i Compagniets Gevinst for ifior og i Aar næsten ingen Forskiæl være. Hvilket er at sige, at hvis Ulykken ikke var skeet, hafde Compagniet haft over 40/M. Rbdrs. større Profit i Aar end ifior, foruden at regne, hvormeget dyrere Theen i Aar vil giælde end forleden Aar. Der var i Aar udi Canton ikkun 10 Skibe af alle Nationer, imod at forrige Aar vare 15 à 16.

Justitz-Raad Bing lader sig underdanigst recommendere og beder, at Deres Excellence vil ey tage unaadigen op en liden Pakke af norske Flyndere, som hand mener at skulle findes gode.

Og jeg forblifver, med allerstørste devotion og soumission

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 14de Julii 1744.

119.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Jeg har paa nye, efter Deres Excellences Befalning, (da jeg længe før hafde gjort det af mig self) spurt Bing, om Tjære-Vandet¹ kunde være got for Deres Excellences Asthma. Hand svarede og declarerede strax Ney. Jeg spurgte, hvorfor? Re: Det échaufferede, var en Heste-Cuur, et Charlatanerie, og alle saadanne Gløser, som Medici ex professo pleye at kalde de Remedia med, som de ikke hafde lærdt i deres Bøger, og Curriculo studiorum, eller nogentid gifvet sig Tanke og Tiid til at exami-

¹ Biskop G. Berkeley udgav 1744 i Dublin et Skrift om Tjære vandets forunderlige medicinske Virkninger, der vakte megen Opsigt. 1745 udkom en tydsk Oversættelse af D. W. Linden. Gram, der først var bleven bekjendt med det nye Middel gjennem »London Magazine«, brugte selv Tjære vands-Kuren i 1744—45 og knyttede ret store Forventninger til den.

nere. Jeg bad ham ikke at condemnere nogen Mand til Charlatan indicta causa; Men bie, indtil jeg fik min Piece fra Traducteuren, da jeg vilde læse den op for ham; og saa kunde hand derefter dømme. Min Traducteur er som alle mine Underhavende, et à ces enseignes kand jeg prætere at staae in numero virorum doctorum, quia Doctorum famuli sunt omni tempore tardi. Sudant quando vorant, frigescunt quando laborant. Hand har været i 8 Dage over at vertere de stakkels 6 à 7 Ark; Endelig kom hand i Dag dermed; Og jeg har siden mottet anvende Resten af Dagen paa at conferere hans Version med Originalen, og rettet en heel Deel deri, agtende Materien, saasom angaaende Menniskens Lif og Sundhed, vel værdt ikke at tractere superficiallement; saa at nu faaer jeg at hafve endnu et par Dage til at faae den omskrefven med en læseligere Haand; da den i næstkommende Uge skal komme Deres Excell. vist tilhænde. Imidlertid har jeg ey vildet efterlade at sende en prægustum deraf, som jeg har excerperet midt af Piecen, saa og af de sidste Articler; hvoriblant mig siunes at være artigt nok hvad han raisonerer om causis motuum et turbarum in Curiis, Aulis et Parliamentis etc. En Reflexion, som mand kunde poussere langt videre; ja applicere til mange store Evenements in Ecclesia et Politia. Jeg tænker, at det for et par hundrede Aar ongefæhr hafde været heel nyttigt for Kirken, hvis Tiære-Vandet hafde været i Brug, førend de ulyksalige og forargelige Stridigheder imellem Flacium et Strigelium, Majoristas, Synergistas etc. opkomme, og mand da hafde foreskrevet bemeldte Theologis at drikke Tiære-Vandet i hele 3 Maaneder forud, førend de begyndte deres Colloquia og Disputer, var Udfaldet blefven anderledes, og de maaskee komne overeens in bona charitate, eller og uden slig Bitterhed skildtes ad. — Mand veed og, at Anno 1644, da General Torstenson hafde Holsten og Jylland inde, og Kæyseren sendte Græf Gallas med 10000 Mand, de Danske til Hielp for at jage ham ud og slaae ham; holdte Gallas (som ellers var en gammel velforsøgt General, men derhos en stor Fraaderser og Drankere) sig 3 à 4 Dage op i Oldensloe, aad, drak, skændtes og disputerede med Græf Pentz og Key Ahlefeld, de 2 Danske Generaler, og kom derofver for sildig til at hielpe de Danske, som hafde en alt for ringe Magt til at canonere og ødelægge den Svenske Flode, som formedelst stærk Modvind laa indeklemt i Kielerhafn, og ved Christianspriis, hvor Torstenson imidlertid kom ofver og slog de faa Danske, førend Gallas hafde faaet uddrucket og afdisputeret. Hvorofver Kong Christian IV de sagde, at Gallasses Kok og Kiældersvend (som vare denne Generals 2 største Favoris) hafde gjort Danmark større Ulykke, end de 10000 siden kunde

oprette. Men hvis Gallas i den Stød hafde drukket Tiærevand, var hans Nafn blefvet langt herligere i Historierne, og Torstenson tabt en stor Deel af den splendore nominis et gloriae, som hand har deri. Sed ad seria. Jeg har siden, i denne Aften, læst det meeste af min verterede Piece for Bing, og malgré alle hans interruptiones et interloquia, faaet ham til at høre det meeste: Da hand endeligen har tilstaaet, at der var meget got deri, og hand vilde gandske ikke negte, at jo Tiære var en heel sund Ting, et balsamum, og antiscorbuticum, med mere. De kunde og bruge det, hvem som vilde, men hand vlde ikke føre det i Brug. Altsaa hafver jeg nu herudi efterkommet Deres Excellences Ordre, og indstiller det altsammen til Deres videre Gotfindende. Men paa det Deres Excellence skal ikke lede efter nogen til at gjøre Experimentum paa, saa hafver jeg den Ære at tilbyde Dem min egen animam vilem, og forsikrer, at om Gud vil jeg lever, skal jeg, inden 8 Dage ere til Ende, hafve en half Snees Pæle god ærlig Tiære-Vand i mig, og siden gjøre Deres Excell. saavel som Dr. BINGIO, en rigtig Relation, hvorledes jeg finder mig derved. Endskiønt jeg staaer i Tvifl, om jeg vil gjøre deraf nogen Confidence til Bing, førend noget længere heri; saafremt det kunde skee, at jeg (secundum regulas et aphorismos Dni. Episcopi Hiberni) blef mere lystig og af god Humeur, og Bing motte fornemme, at jeg mindre contradicerede ham, og fangede Disputer an, end som hidindtil. Thi da maae hand vel tilstaae, hvad hand nu ikke kand eller vil begribe. Jeg agter i Morgen eller paa Løverdag at præparere mine første 4 Bouteiller af bemeldte Remede til Archivet, ved Hielp af min Tiener og gamle Jørgen Fyrbøder; Saa skal alting gaae til i Geheime, foruden andre Chymicorum assistence eller Videnskab.

Her er kommen en ung Engelsk Cavallier til Byen, som Titley titulerer for Mylord, (jeg veed endnu ey ret, hvad hand heder, Barton, Warton, Barklay, Bark), hafver en Gouverneur med sig: Den unge kand være en 16 Aar gammel, paroit être un garçon fort sage et modeste, agter at blifve her nogen Tiid, maaske til Hofferne ere her indkomne. Titley vil først paa Fredag otte Dage præsentere ham til Hove. Hand er loget hos Frøiken i Wimmelskaftet. Jeg blef bedet til Bords hos Titley i Gaar, hvor jeg saae ham i Selskab af Coeymann¹, Spenner, General Walther² etc., — og paa Løverdags skal jeg spise med dem igien hos den Hollandske.

Fra en Broder³, jeg har, der er Præst i Emmerløf og Provst

¹ Coymans var hollandsk Gesandt i Kjøbenhavn.

² Frederik Hans Walther (1685—1749), Generalmajor.

³ Laurids Gram (1701—1775), var fra 1744—1757 Præst i Emmerlev, senere Professor theol. ved Sorø Akademi, død som Sognepræst i Stege og Provst over Møen.

i Høyer-Herret og Møgeltønder-Birk, har jeg Bref, at i hans Naboe-lag, dog ey i hans Sogn, tager Pilegrimsfarten til Herrnhut og Marienborn stærk Overhaand, saavel som paa visse andre Stæder i Jylland og i Norge; og at mand længes efter nogle Kongl. Ordonances derimod, for at hemme slige Emigrations, eftersom dog Kongen har ladet Stockfleths Søster hente tilbage. Jeg tænker paa, at hvis mit Tiære-Vand staaer sin Prøve, vil jeg gifve min Piece til en af vore Bogtrykkere, forat gøre den publique; og siden skienke Exemplaria til Hr. Pastor Blume og andre i Kirke-Inspectionen, gifvende dem underhaanden at betænke, om det ikke er best, at disse urolige Folk og Emigranter blifve goudronnerede, for at bringes i en anden humeur.

Søfren Sommer har været hos Bing, et par gange, og den sidste gang, som var for 3 à 4 Dage siden, var, som Bing siger, heel vel fornøyet og bedre tilpas. Hand faaer vel at hutle hen en Tiid, og see Prøver an paa en halvesnees af os andre af denne Goudronnerie, der den og tidsnok kand komme til ham. Det meeste, som vil præjudicere og décreditere oftbemeldte Remede, er, at Tiære er en saa ringe og foragtelig Ting, saa gemeen, og saa got Kiøb, og staaer neppe indført i nogen Apotheker-Taxt, ikke engang i Pharmacopolio Augustano etc. Hvor skulde det da kunde due?

Men jeg beder underdanigst om Forladelse for min lange og unyttige Snak; og er, med sædvanlig allerøptænkeligst Soumission, Respect og Zele,

Deres Excellences
underdanigste og høystforbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 30. Julii 1744.

120.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Høy- og Velbaarne

Hr. Geheime-Raad og Ober-Cammerherre.

For Deres Excellences nye Velgierning og kostelige Present til Justitz-Raad Bing og mig hafver jeg paa fælles Vegne underdanigst og allerpligtigskyldigst Taksigelse at aflægge.

Men endnu mere for det meget naadige Bref til mig, hvorudi saa mange dyrebare Marques af generosité og Naade samt overflødig ufortient Kiærlighed til min ringe Person indeholdes. Den Beskrivelse om l'Electricité skal, saasnart jeg kan faae den læst, med underdanigst Tak vorde tilbagesendt. Derimod har jeg den Ære, nu omsider at fremsende Beskrivelsen af Tiære vandets

Dyder, som jeg først fik fra min Copiist i gaar, der ellers pleyer at skrifve dobbelt saa mange Ark og mere i lige lang Tiid, og har vel derfor, som jeg soubçonnerer, taget en Copie ogsaa for sig self, agtende at prøve ligeledes dette saa høyberømte og saa lidet for fattige Folk kostende remedium, da hand er en gammel aflægs Student over sine 60 Aar og mere dertil trængende, end (Gud ske lof) jeg endnu. Ikke desmindre hafver jeg den Ære at berette Deres Excell., det jeg hafver holdet mit Ord, og har allerede incorporeret mig en heel Bouteille, og noget paa den Anden, af bemeldte Drik, og det uden allermindste Fare, eller Onde deraf at finde. Endnu veed dog Bing ikke et Ord deraf, ey heller vover jeg at sige ham det for hastigt. Schmierig veed jeg ikke hvorfor Deres Excell. kalder det, uden i Henseende til Præparationen, hvorved dog hverken jeg, eller min Collaborator, den gamle Jørgen Fyrbøder, fik nogen Finger smøret; Og, naar Vandet blifver igiennem en Tract, og en reen Sie-Klud derofver, slaget af Karret (eller en glasseret Leer-Potte) i Bouteillerne, er det klart og seer ud som en tynd Rhinsk Viin, eller gulagtig Fransk Viin. Men Smagen er det værste; thi den er tres-desagreable. Dog har den hos mig ingen Eckel opvakt, hverken paa fastende Mave, eller om Aftenen. Jeg har holdet mig, efter Regelen, og om Morgenen taget deraf 2 à 2^{1/2} Time førend Thee-Drikken — og om Aftenen Kl. 8, saasom jeg ingen Aftens-Mad nyder. Dog har jeg prøvet et par Gange, at spise en liden Tallerken Kirsebær om Aftenen strax paa Tiære-Vandet, og fundet got deraf; da sligt har giort en bedre Virkning in alvo, end naar jeg tilforne har spiiet Frugt, Kirsebær eller andet, alene. I det Øyeblik, efter at mand har siunket Vandet ned, har jeg fundet en Smag i Halsen og Munden, ligesom efter Balsamum Meccæ. Faa Minuter derefter har Varmen staaet ud ofver det hele Legeme, ved en sagte og behagelig perspiration. Saa at ingen Tvifl er, det jo samme remedium er baade diaphoreticum og diureticum, dog med Maade og uden ald Violence. Urina (s. v.) har været brunere, og haft noget mere sedimentum, siden jeg har drukket denne Drik, enten sligt er af Tiæren, eller og af det urene, som derved føres ud af Blodet. Enfin, ikke mindst Besværing fornemmer jeg deraf. Min Søfn har og været rolig; og om humeuren kan jeg intet endnu sige, saasom den, Gud være æret, var god nok tilforne, og har ligeledes siden continueret. Og endeligen, ligesom jeg, uden nogen sær Aarsag og Fornødenhed, hafver begyndt dermed, og nu paa femte Dag continueret, saa seer jeg ey heller, hvorfor jeg skulde holde op og lade det være nok, inden jeg finder nogen slags incommodité deraf; men langt mere er resolveret, at holde ved i en Maaned, tu eller tre, propter causas, antea Excellentia Vestræ declaratas.

Holberg har, ved sin Opvartning hos Deres Excellence, været sig selv liig, og saaledes som hand altid er paa fremmede stæder den første gang. Det hafver alene fattest, at i stæden for den fremmede Mand, Hr. Conferentz-Raad Woyda¹, skulde Bing eller jeg været derhos, da hand vist nok skulde blefven poulo mitior et minus austerus.

Siden ey alene Kongen, men ogsaa Dronningen have været paa Søllerød², og hendes Majesté været udi hvert et Cammer og Hul, indtil Kiøkken og Kiældere, og beseet det, saa snakkes her om, at det skal købes Græf Daneschiold af, og gifves Fyrstinden af Ostfriesland³ at boe paa, og Cron-Printzen i den stæd at boe paa Fredensborg.

I Mandags spiiste jeg hos Hans Excellence Berkentin, hvor hand viiste mig et Brev fra sin gamle Justitz-Raad Frankenu⁴ i Wien, med en Relation af et der værende Fruentimmer, der ved sin rare og miraculeuse Videnskab, ey alene i andre Studeringer, men især udi Cabbala, har et stort Nafn og Tilløb, og kaldes la Sybille de Vienne. Hun er en Krigs-Raads Datter, har været gift med en Krigs- eller Cammer-Raad, og er Enke. Skal hafve propheteret og forud sagt de fleste Evenements i denne Krig; excellerer i at træffe Folks caractères, naar mand ikkun gifver hende sit Nafn, end og de langt fraværendes, naar Nafnene vises hende. Frankenu, som ald sin Tid har været et got Stakkel, et admodum credulus, og nu mere, da hand er 71 Aar gammel, prætenderer at hafve forsøgt hende med sin egen og fleres caracterer. — Endvidere har hand lagt denne Prøve derhos, som jeg strax copierede, for at communicere Deres Excellence den; vel forsikret, at Deres Excellence beleer dette Giækkerie ligesaameget som jeg.

Jeg forblifver, med uafsladelig devotion og Zele,

Deres Excellences

underdanigste, høystforpligtede Tiener

H. Gram.

Kiøbenhavn, den 7. Augusti 1744.

P. S.

Den unge Engellænder, som jeg sidst skref om, heder Comte Parker, er en Sønne-Søn af den endnu levende Thomas Par-

¹ Frederik Ludvig v. Woyda (1697—1778), Amtmand over Skanderborg og Aakjær Amter.

² Søllerødgaard tilhørte Grev Fr. Danneskjold-Samsøe. Det paatænkte Kjøb kom ikke i Stand.

³ 5: Dronning Sophie Magdalenes Søster Enkefyrstinde Sophie Caroline af Ostfriesland (1707—1764) boede paa Fredensborg Slot, senere paa Sorgenfri.

⁴ Justitsraad Gerhard Ernst Franck de Franckenau (1676—1749), dansk Legationssecretair i Wien.

ker, Comte de Maulesfield, fordem Grand-Chancellier d'Angleterre, som mistede bemældte Charge anno 1724, og har siden været een af Pairs i Ober-Huset. I Onsdags den hele Formiddag var Titley med hannem og hans Hofmester Mr. Anderson i Kongens Bibliotheque.

121.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Justitz-Raad Bing, saa og vores fælles Huusholderske¹, siger, at nu gaer det over alle Bredder med Deres Excellences Foræringer til at gjøre vores convictum deliceux; og her deliberees nu, om vi ikke skulle holde et Giæstebud med denne store Forraad, og lade andre lefve med os.

Dernæst siger jeg Deres Excellence allerhierteligst underdanigst Tak for alle de naadigen communicerede Skrifter, som nu tilbagefølge, uden at nogen enten hafve, eller skal faae derom at vide. Det er alt fiorten Dage siden, at Kiøbmænd fra Hamborg skrefve herhid, om Kongen af Preussen hans apparatus bellico, og hvorledes hand samlede Fartøyer tilsammen til Transport, og at mand giættede paa, at det angik Polsk-Preussen, Curland, Lithauen, alt for at gjøre en Diversion og faae Krigen fordelt til andre Quarterer. Siden er det blefven stille igien. Men at hand dog bryder løs engang, tvifler jeg ikke paa, uagtet alle hans sincerationer til Wien og Dresden, og jeg haaber at vor Herre lader ham finde sin Mand.

Den curieuse Philosophiske Correspondence har jeg ogsaa igiennemlæst, saavel som og Prof. Wincklers Bog om Electriciteten, som herhos underdanigst med største Tak tilbagesendes. Det er visselig en stor og forunderlig Tilvæxt, som Philosophia Naturalis har faaet ved disse overmaade rare experimenta, og jeg stiller mig den store Wolff² for, hvorledes hand har staaet forbauset og gabet derpaa, ligesom vi andre Stympere-Ignoranter. Hans Advocateurs, der har gjort ham til et Miraculum nostri seculi, og et non plus ultra i ald menneskelig Videnskab, maae nu studere alle hans Volumina et Scripta igiennem, og derudi finde ligesaa lidet til at forklare og gifve raisons for disse Phænomena Electricitatis, som de har vidst førend Wolff blef fød. Efter at jeg hafde læst denne Wincklers Bog igiennem (som i sit slags er tres-instructif og fortræffeligh), gav jeg mig til at læse,

¹ Husholdersken hed Karen Jensdatter Mørch. Efter Grams Død styrede hun Huset for Bing og betænkte rigelig i dennes Testamente.

² Christian Wolff (1679—1754), berømt tysk Philosoph og Mathematiker.

hvad Musschenbrock¹ derom hafver, i hans Essai de Physique Tom. I, navnlig det hele Capitel (c'est le 17me) de l'Electricité et des corps, qui sont doués de cette vertu, som er en halvesnees Blade in 4to, og fandt stor Fornøielse i denne Philosophi Ærlighed og Modestie². —

Jeg kand ikke sige, hvormeget jeg har fundet mig trøstet ved disse Ords Læsning, i Henseende til min store og utrolige ignorance i disse Materier, som jeg ingen Tiid eller Leylighed har haft til at studere. Lysten har vel været der, men Evner og Tiid ikke, og nu er det forsildigt, og min Vocation udkræfver altri cure. Jeg haaber imidlertid, at vi engang faae disse Machiner her til Staden, at man ey skal hafve fornøden at bryde sit Hoved med at forestille sig alting efter en blot Beskrivelse, som Wincklers (i hvor klar den ellers er). Jeg er persuaderet, at Deres Excellences Cammer-Diener Mr. Schultz finder vel derpaa, naar hand har Bogen udstuderet. —

Men nu fra disse rare Experimentis physicis til mine egne ringe og gemeene Medica et diætetica. Jeg drikker nu paa min fjerde Bouteille Tiære-Vand og har fire nye i Brygning. Ret nu veed den hele Bye, eller den anseeligste Deel deraf, at jeg bruger denne Drik. Bing veed det dog ikke endnu. Dedecus ille domus sciet ultimus, siger Juvenalis om de ulykkelige maritis et parentibus. Men at det er kommen ud til andre, er sket saaledes. I en Forsamling hos Titley vedtog baade hand, Coymann og Anderson (den unge Parkers Hofmester) og jeg, at vi vilde alle forsøge at bruge det, den første for sin Spleen, Coymann for sin Podagra, den tredie for sine mange Finner i Ansigtet, og jeg for min Søfn. Jeg kom tre Dage derefter i Selskab igien, og sagde dem, det jeg hafde alt begyndt. Titley følgende mig strax efter, men hand har holdt op igien, og kunde ikke komme til rette med den hæsle Smag. Derved blev og Coymann afskrækket og vil heller lide hvad hand kand. Anderson er bestandig, ligesom jeg, og finder det ikke viderligt, ja, hand drikker det satis copiose.

I den Forsamling nu i Onsdags hos Deres Excellences Frue Søster Madame Scheel³ blev dette hele Mysterium divulgert, og nu maae vi taale, at der snakkes om i hvert et Selskab. Qu'importe! Førend endogsaa den Tiid har mand discurreret derom ved Kongens Tafel alene efter Titleys og Coymanns Relation derom til Hans Excellence Berkentin. Thi Berkentin

¹ Pieter van Musschenbrock (1692—1761), hollandsk Fysiker.

² Her følger i Brevet et Uddrag af Musschenbrocks Bog.

³ Charlotte Amalie Skeel, født Plessen, (1683—1760), Enke efter Amtmand Christen Skeel.

tog Leylighed af Fru Generalinde Scholtens¹ Svaghed, og fortalte Scholten om dette Tiære-Vands Dyder, *audientibus Rege et Regina*. Men Scholten svarede: *Ey, fi! Teer-Water, dat schmeert man de Wagens mit!* Hendes Maj. Dronningen derimod tog det i Forsvar, og sagde Sig at hafve hørt derom, at der var i Engelland skrefvet en Bog om dets præstantia, og at Fruentimmer sammestæds brugte det som en Sundheds-Drik. Dette fortalte Hr. Berkentin os forleden ved Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessens Bord, og spurde, om jeg kunde skaffe ham samme Engelske Bog, som Dronningen hafde omtalt. Jeg offererede ham derpaa min Danske Version af *Extractu libri*, mage til den jeg hafde den Ære at sende til Deres Excellence.

Endnu er jeg ligesaa langt fra at condemnere bemældte Remedium, som i min forrige Skrifvelse. Mig siunes at blifve vant nu dertil, ligesom fordem da jeg smøgte Tobak. Og skulde giøre mig inderlig ondt, hvis Deres Excellence skulde finde stor Nauseam derved, og motte holde op igien, ligesom Titley. Jeg finder ikke, at det i sig selv er et laxans, men ikke heller at det stopper. Jeg har haft i ald denne Tiid *le corps ouvert à l'ordinaire*, hverken meer eller mindre. Min *Sudorem* mitem et moderatum, især om Natten, og *urinam* drifver det til Dørs. Et aabent Hoved og en god jævn humeur samt god Søfn har jeg og alle disse Dage haft, men om jeg og denne gode disposition derhen og til dette remede bør regne, vil jeg ikke assurere, førend en langt længere Tiids experience.

Med Søren Sommer vilde jeg hiertelig gierne fange dette Quaksalverie an, om jeg hafde nogen til Hielp, par ex. *quelque vieille femme*, som Deres Excellence skrifver. Jeg tænker, at Hr. Slotsforvalter Woldenberg kunde vel hielpe noget til, og hvis saa var, skulde det vel være bedst, at hand fik Ordre, at afhente et *Par Bouteiller* hos mig af min provision, da jeg tillige kunde lære ham compositionen. Men ihvor prompt og facile hand har været til at indtage andre vilainies, troer jeg vist, at hand vilde sige om dette, det samme som Hans Excellence Hr. General Scholten.

Om Hr. Admiral Suhm² har jeg talt med Justitz-Raad Bing, og tilmældt ham den Hilsen. Hand forstod straxen, hvad den vilde sige, og forsikrede at have giort sin Fliid, derom ofte paa mindet af sin *neveu l'operateur Jens Bing*³, der er en stor fa-

¹ Generalinde Louise Scholten, født Brockdorff, døde d. 11. Novbr. 1744.

² Ulrik Frederik Suhm (1686—1758), Admiral, Fader til Historikeren P. Fr. Suhm.

³ Jens Bing (1707—1754), Læge ved Waisenhuset.

vori af bemældte Admiral, og i Correspondence med ham. Men hidindtil oleum et operam perdidit.

Deres Excellences Broder har været her i Staden siden i Løverdags sidst, og er i Dag ude til Hove, reyser saa herfra i Morgen Formiddag. Hand seer, Gud være æret, langt bedre og sundere ud, end i lang Tiid tilforn, tilstaaer ogsaa at befinde sig ret vel.

Hans Majt. Kongen skal have begyndt at bruge Brønden, om det er Pymonts eller en anden, veed jeg ikke. Derfor bliver nu ikke holdet Conseil i 3 Uger, eller nogen Ting underskrefven, men vel Cour-Dage holdne.

Jeg forbliver med sædvanlig allerstørste zele og devotion

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, den 14. August 1744.

122.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Høy- og Velbaarne

Hr. Geheime-Raad og Ober-Cammerherre.

Deres Excellence hafver ubeskrifveligen glædet mig med Deres Naadige Tilskrift, med den dyrebare Hilsen fra Hans Excellence Deres Hr. Broder (som Gud ved sine hellige Engle ledsage og bevare!) og med hver en Linie i høystbemeldte Deres Skrifvelse.

At sælge Actier endnu, førend Tranquebar-Skibet er hjemkommen, tør jeg ikke holde tilraadeligt; Bing approberer det ey heller. Vi kand vente bemældte Skib hver Dag og Stund. Vore Folk fra China, som de her sige med een Mund, hafde den visse Tidende paa St. Helena, at Vores bemældte Tranquebar-Retour-Skib laae da ved Cap de bonne Esperance og tog Forfriskning, item det til China udgaaende Skib Kongen af Danmark, som saa længe hafde lagt ved Engelland i forleden Vinter. Mand bør haabe, at naar bemældte Tranquebar-Skib er hjemkommen, vil Prisen paa Actierne meer stige.

Dog, da Deres Excellence gjør mig den Ære at spørge om mit ringe Raad, siger jeg, rimeligen at være, ikke at sælge andet, end alene den continuerende fond, og reservere sig ganske Udbyttet af alle iaar hjemkommende og endnu ad Aare forventende Skibe. Thi I, at Udbyttet maae vorde considerabelt af det Chinesiske, kand neppe feile, uagtet der staaer Krigstroubler i Tydskland og Nederlandene, helst der ere ikkun 9 Skibe ialt gangne fra Canton til Europa i dette Aar, og ville vel et rin-

gere Antal der indfinde sig i det næstfølgende, saafremt Engleske og franske blifve hinandens Fiender paa de Farvande. 2, Siger Bing og fleer, at der er nu større Haab til de Tranquebarske Vahrers Kostbarhed, end i mange Aar tilforn, og at Cattounerne, Pano-Comprido og Salamporis skulde vel komme ofver 7 Rbd. at koste. Hvorfor naar mand nu soldte sin Actie med alle de deraf faldende Distributzer, motte det hende sig, at Kiøberen blef alt for vel holden, Sælgeren til Fortrydelse.

For den naadigst meddeelte gode Tidende om Tiære-Vandets ypperlige Virkning, er jeg Deres Excellence megen underdanigst Tak skyldig. Det glæder mig inderlig, at samme Remedium har omsider justificeret sig. Jeg har og ikke holdet det at være et frangens aut præsentissimum, men at det motte hafve god Tiid til langsomt at purificere sanquinem etc. ligesom andre Decocta. Paa Mandag blifver det fem Uger, siden jeg først begyndte dermed, og drikker nu af den ellefte Bouteille, en Pæl og lidt mere hver Aften. Og saa ey alene uskyldigt og aldeles uskadeligt, men tvertimod mildt og got, som jeg har fundet det, kand jeg dog ikke sige, dets Effect at have været saaledes sensible, at jeg jo erindrer mig at hafve været lige saa frisk tilforn. Men saa hafver jeg dog megen Aarsag til at tviffler paa, om jeg, per accrescentem in dies temporis invaletudinem, just nu hafde været saa vel, hvis jeg ey hafde brugt det. Thi dette er sandt og vist, at i denne Augusti Maaned har jeg været sundere og bedre til Mode, og til min Gierning meer beqvem, end i nogen af de forige Maaneder i dette Aar; Ingen Nat jo min tilbørlige Søfn, som hver Aften har indfundet sig tempore opportuno. Ja jeg kunde vel mælde om fleer Lættelser og beneficiis. Men vil hellere endnu see Tiden an og vente, om de ville fremdeles continuere. Endnu veed Justitz-Raad Bing ikke noget deraf, som er sært nok, at ingen i Staden spør ham derom, da en god Deel veed det dog om mig. Den Preussiske Legations-Secretaire Mr. Heissinger, som klager ofver al slags Gicht og nervorum imbecilitatem, fik derom at høre i et Selskab, adresserede sig til mig for 3 Uger, for at høre om det var sandt, og om jeg vilde raade ham dertil. Jeg viiste ham til hans Medicum, (som er Dr. Piper¹, communis Medicus omnium Ministrorum exterorum), men hand, Heissinger, begyndte strax at goudronnere sig, og drak først en Bouteille til Ende, førend hand spurgte Dr. Piper, som og siden approberede det, sagde dog, ligesom Bing, at det vilde hidse for meget. Sed abundat quisque suo sensu.

Inden tre Dage skal jeg hafve opsøgt, hvad som jeg hafver af Herrnhuthiana eller andet deslige ad Historiam Eccles. et religiosam hørende, og levere det i Deres Excellences

¹ Hans Piper (1703—1776), Dr. med., kgl. Livmedicus.

Gaard. Thi ikke hafver jeg ladet det alt sye tilsammen af Bogbinderen, saasom jeg læser sligt meest i løse Blade.

Jeg forblifver med udødelig zele og devotion

Deres Excellences

underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 5te September 1744.

123.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Den meget naadige Hilsen, som Deres Excellence lod mig tilbringe ved Mons. Morbek, takker jeg af gandske Hierte underdanigst for. De faae Historico-Ecclesiastica jeg hafver, følger og derhos. Deres Excellence vil finde altid i disse Tomis og Abtheilungen en Article, rubriceret Herrnhuthiana, efter Sædvane.

Bogholder Fæddesen kom til mig i Gaar Eftermiddags, og berettede mig, at de tvende Actie-Handlere, der hafde sluttet, paa Condition, at alle de i Aar hiemkommende Skibe skulde arrivere, og da Kiøberen gifve Sælgeren 7500 Rbd. for Actien, vare Wæver¹ og Justitz-Raad Könemann², nemlig Wæver er Sælgeren og Könemann Kiøber. Hvoraf mand skulde slutte, at Wæver, der ellers passerer for en stor Matador og een af de Klogeste, ey hafde saa stor opinion om Actiernes Stigning præsentere rerum Statu. Den rimeligste Aarsag dertil, er vel det store Indskud, som skal gøres til 3 Skibe, tu til China og eet til Tranquebar, og som mand agter at udfærdige og expedere saa hastig som skee kand. Formedelst det Chinesiske Skibs sildige Hiemkomst, og Auctionens Holdelse ey førend den 21. October, kand saa ey komme Penge i Cassen før 6 Uger derefter, som er den Tiid, da Skibene skal afsejle. Imidlertid ville Jøder og andre, som leverer Sølf (som vel bedrager sig 180/M. Rbdr. i det mindste), hafve deres Penge derfor. Og dertil har endelig Directionen og Græf Gùldenstein (qui la dirige et gouverne) været betænkt paa moyens ved Banquen, hvor de tager den hele Summa, og siden betaler den af Auctions-Pengene. Sender vor Herre os nu Skibet fra Tranquebar, kand det dog blifve got, og ihvor sildig end den Auction kommer til at staae, dog Omkostningerne refunderes, som nu blifver giorte. Om Overskud vil jeg ey tale; thi Gud veed, hvorledes eller meget dette vil blifve. Men skulde dette Skib fra Tranquebar endnu i Aar

¹ Johann Fr. Wever (1690—1759), Etatsraad, Handelsmand i Kjøbenhavn.

² Raadmand Herman Henrik Könemann, død 1771 som Etatsraad og Borgmester.

slaa os feil, da sees klarligen, at der vil komme en Lausdeo¹ paa hver Actie, just paa den Tiid mand ellers pleyer at høste Frugten ind, hoc est imod Nyt-Aars-Tiid. Og saadant er vel, hvad Mr. Wæver og hans lige, der see noget skarpere ind i Tingen end Mr. Könemann, tager til Eftertanke, i hvor meget de end opløftede Tingen først i Aaret.

Justitz-Raad Bing lader til naadige Herre sin underdanigste respect formælde, og vilde gjerne underdanigst fornemme, om et Oxe-Hofvet rød Viin, som hand hafver hiemkommen for Deres Excellence, skal aftappes i Bouteiller, og om Deres Excellence skulde behage at gjøre self Anstalt ved Deres Folk til Bouteillernes Hidlevering.

Mons. Morbek hafver sagt mig, at Deres Excellence hafde self begyndt at prøve Tiære-Vandet, men i disse Dage holdet op dermed, fordi en liden Forkølning med Anstød af Feber hafde indfundet sig. Om Forkølningen tør jeg ikke raisonnere, saasom den staaer ikke i Mylord Berkeleys Bog, scilicet i Extracten deraf. Men om det øfrige erindrer vel Deres Excellence, at hand siger, det bemældte Drik er et Specificum for alle Slags Febere.

Jeg har endnu lagt 2 andre smaa Bøger til de forige, nemlig 2 franske Voyages, og skulde meget ynske, at Deres Excellence vilde befale om fleer, til nogen Tiidsfordrif i dette ulystige Værlig og lange Aftener.

Med allerøptænkeligste devotion og Lydighed forblifver jeg stædse

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 9. September 1744.

124.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Fra Deres Excellences Naadige Haand bekom jeg igaar de franske Astronomers Voyage au Nord, som skal med underdanigst Taksigelse vorde med første tilbageleveret. Den er artig nok, og en curieuse piece i Henseende til Lapland og den lidet bekendte Egn.

Jeg slog efter den passage, som Deres Excellence hafde i sit Naadige Bref bemærket, om det Kongl. Bibliothek. Men maae bede om Forladelse, at jeg fandt noget sært og uforventet, det Deres Excell. hafde stødt sig paa den locum, med hvilken jeg ikke kand andet, end være overmaade tilfreds. Thi hand taler

¹ Lausdeo ☉: Maningsbrev om Indbetaling.

jo aldeles intet ondt eller foragteligt om det Kongl. Bibliothek. Hans Ord ere: Le Lundy nous sommes tous allés à la Biblioth. du Roy, aux Ecuries, et au Manege. Hvad skulde Hand sige meere? Det er jo Mr. Outhier, som har skrefvet denne Relation, eu artig og lystig Compère af en Ecclesiastique, men som ey bekymrede sig meget om Bøgerne at betragte, eller spørge efter det ringeste i Bibliothequet, men gik op og ned i Galleriet, og trallede, for at forlyste sig med det Echo som der er; Imedens at Mr. Monnier og Camus, (men især Monnier) occuperede sig med mig, i at betragte Tycho Brahes Bøger og Manuscripta. Outhier troer jeg ellers at være i alle Maader en habile Mand in Physicis et Astronomicis. men i l'exterieur saa jeg aldrig nogen ligere til en Skorstensfeyer af den grimmeste Slags. Mr. Maupertuis¹ var ikke i Kiøbenhafn, men gaaen en anden Vey hjem; og fra ham fik jeg et høfligt Bref Aaret derefter, tilligemed hans liden Bog de la figure de la Terre indbunden i Saffian.

I mit forige underdanige til Deres Excell. hafver jeg, efter mange andres Snak, taget Feyl, i at tale om 2 Skibe til China i Aar; da mand nu har fornummet, at Directionen lader det blifve ved eet, id quod etiam melius. Siden at Tranquebar-Skibet blifver saa længe ude, vover de ikke at extendere sig videre for denne gang.

Jeg forblifver, med allerstørste Lydighed og Obligation,
 Deres Excellences
 underdanigste, høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kiøbenh., den 16. Sept. 1744.

125.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

En Prøve af Deres Excellences naadige og bestandige Erindring hafver Justitz-Raad Bing og jeg paanye bekommet igaar; hvorfor vi aflægge vor underdanige Taksigelse, forsikrende derhos, at som vi ingen Dag lade forbigaae, ved vores convictum, at bede Gud om Deres Excellences Lifs og Sundheds Continuation, saa skal det og ikke mangle ved denne nu gifne Leylighed.

Jeg burde for længe siden hafve skikket tilbage Deres Excellences Bog Voyage au Nord, som nu herhos med underdanigst

¹ Pierre Louis Moreau de Maupertuis (1698—1759), fransk Matematiker, ledede den franske Gradmaaling i Lapland 1736. I Expeditionen deltog bl. a. ogsaa Matematikeren Charles Etienne Louis Camus (1699—1768) og Astronomen Abbé Regnauld Outhier (1694—1774).

Taksigelse følger. Deraf er kun lidet for det slags Studerende som jeg og mine lige at lære. Saa er mig ey heller i lang Tiid noget nyt in re litteraria forekommet, som fortiener synderlig attention, uden hvad til antiquitates Græcas et Romanas og deslige hører; hvoraf jeg fra min gamle Patron i Engelland, Dr. Hans Sloane¹ (som jeg hafde tænkt alt at motte være død af Ælde) har bekommet et par Piecer. Men disse siunes mig dog at komme langt fra ey i Comparaison med, hvad jeg for et par Aftener siden hafde begyndt at læse af en anden Engellænders Skrifter i fransk Ofversættelse, nemlig Dr. Warburthons² Disertations. Endskiønt jeg endnu ikke er kommen engang den første Tome igiennem, kand jeg dog ikke andet, end ved denne Leylighed underdanigst gifve Deres Excellence Notice derom, saafremt samme Verk ey skulde være Dem tilforn bekjændt, da jeg slet ikke tvifler paa, det jo skulde finde Deres approbation paa mange stæder. Der, hvor jeg har sluppet, hafver hand fat paa Mr. Plucke, mais en critique savant, raisonnable et equitable. Jeg kand gjerne undvære ham en lang Tiid, hafver nok som andre occupations og lectures, og har derfor lagt begge Tomes i samme Pakke.

Jeg skulde meget hafve ynsket, at Deres Excellence alt for længe siden hafde skilt sig ved en god Deel af Deres Actier, end ogsaa for noget mindre Priis, end de har giældet i dette sidste Aar. Thi mig siunes, at Tingene seer lidet ud til Forbedring. Vi hafve i disse Dage en slem Tidende fra Skibet Kongen af Danmark, Capt. Derdeyn, som laa saa længe ved Kenhale i Irland, og var kommet til Cap de bonne Esperance. Nu er Tidenden, at, endskiønt det blef, som siges, noget repareret paa ved Cap, og derfra gik ud i Søen, blef det dog, formedelst Leckage og Brøstfældighed, nødte til at søge Landet igien, og skal ligge nogle Mile fra Cap, snart delabreret. Ober-Styrmanden er derfor kommen til Holland, og ventes i disse Dage herhiem, for at faa et andet Skib, til at gaae derhen og indlade Vaherne i, for Reysen til China at fuldføre. Hvad Bekostning vil ikke dette paanye blifve for Vores saa vel løbende som staaende fonds?

Ellers med Vahre-Auctionen vil det udentvifl faae et got Udfald, saasom Vaherne, saavel de Tranquebarske som Chinesiske, ere i god Priis, og en god Deel fremmede Kiøbmænd hafve indfundet sig.

Den her ankomne Russiske Ambassadeur til Sverrig, Ge-

¹ Dr. Hans Sloane (1660—1753), berømt engelsk Naturforsker, Stifter af British Museum.

² William Warburton (1698—1779), Biskop i Gloucester.

neral Lubras¹, siges at ville blive her endnu en Uge eller meer. Det eneste Folk her i Staden endnu taler om, er Prags Erobring. Hvad Posten igaar har bragt derom foruden hvad mand har læst i de trykte Aviser, er mig ubekjendt. Men dette veed jeg, at i denne sidste Uge lige til i Søndags inclusive, var endnu store Dubia og Disputationes derofver imellem Folk, om Byen var heel eller half indtagen. Korff², Spenner og fleer paastode, at Kongen af Preussen var bleven fixeret af Com-mandanten, der endnu forsvarede Castellet, samt den anden Deel af Prag.

Jeg forblifver, med uafsladelig Pligt og Forbindelighed,
Deres Excellences

underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kjøbenhavn, den 6te October 1744.

126.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

At jeg ikke hafver længer kundet opsætte min Pligt i at takke underdanigst for Deres Excellences naadige Svar af 8de hujus paa mit sidste, dertil er alene Aarsag Deres Excellences Spørgsmaal om Tiære-Curens Succes her i Staden. Og derpaa kand jeg alene hafve den Ære at svare paa min egne ringe Persons Vegne, at det gaaer endnu dermed aldeles efter Ynske. Jeg continuerer immer, og heller formeerer end formindsker min portion hver Dag, saa at nu varer mig tvende gode Bouteiller ikke i fem Dage. Hvad som Mr. Mør bek berettede Deres Excellence om min air de santé og Munterhed, hører jeg endnu sige af de faae andre, som iblant kommer til mig eller jeg til dem. Og det beste er, at jeg finder og fornemmer det self saaledes. Desuagtet veed jeg endnu ingen, som imiterer mig, og finder ey heller nogen Vocation hos mig til at formane eller raade nogen dertil, allermindst dem, som i mine samt deres egne Tanker ingen Ting fattes i deres Helbred, og hvilke endogsaa leer og forundrer sig ofver, hvi jeg bruger det, da jeg ingen Siugdum har. Jeg svarer dem, at min Biskop Berkeley har recommenderet alle Studerende Calmeuser og Stillesiddere dette arcanum contra ejusmodi pestes, quæ solent id genus hominum invadere, og som jeg ved Aarene har Aarsag at præcavere mig imod, og hvis jeg ingen

¹ Baron Johan Ludvig von Lubras († 1752) russisk Gesandt i Stockholm.

² Baron Johann Albrecht v. Korff (1697—1766) var russisk Gesandt i Kjøbenhavn.

anden Sygdom`hafde at curere, end vaagne Nætter og Uroelighed i Sindet, var jo sligt mig raison nok.

Vore tvende Engelskmænd Mr. Titley og Mr. Anderson hafve begge vildet prøve det, men har holdt op paa Halfveyen. De skyldte paa, at det gaf dem Hede og Feber om Natten, men bekiændte derhos, at de lod det, nemlig Vandet, giøre for stærkt, nemlig fik kun 3 Bouteiller Vand efter een Pot Tiære. Dette kand jeg nok troe, at maa hafve været for stærkt og imod præscriptionen. Tilmed kand diversa hominum temperamenta forvolde nogen Forskiæl hos Subjecta. Mr. Krüger¹, le Directeur de la Chirurgie, har resolveret at vilde føre det i Brug hos nogle fattige Patienter, og hvis det slaar an, meener at derved kand spares en Hob Bekostning paa Medicamenter, i Garnisonen og hos de stakkels siuge Matroses Mand faaer da at vente, hvad attestation han vil gifve det med Tiden. Ingen har meer discoureret og quæstioneret mig derofver end Hr. Græf Laurwig (dog alt Bing uafvidende og ligesom stælende sig til af Frygt for ham). Jeg har mottet gifve Hans Excellence Maaden at giøre det paa skriftlig, og hvorledes jeg brugte det. Men hand er endnu irresolu, og studser ved at mand skal continuere dermed i mange Uger og Maaneder, helst det smager saa ilde. Baron Höpken² lod mig forleden see et Bref fra Palmstierna, hvori stod, at den Svenske Minister i London hafde skrefvet hiem til Hoffet i Stockholm, at denne Tiære-Vands-Cur kom i Engelland en voque, og gjorde overmaade skønne Virkninger, hvorpaa det Svenske Hof hafde befalet ham, at sende omstændelig information, hvorledes det skulde præpareres og i hvad slags Tilfælde og Svagheder det blef brugt. Justitz-Raad Bing, som nu er videndes at jeg bruger det, begynder at ville accommodere sig dermed, helst siden jeg har sagt ham om den Cur, som er skeet paa den fattige siuge Kone i Deres Excellences Egn. Men hand vil neppe tilstaae mig, at jeg finder mig bedre deraf, sigende at det kand vel være af puure Indbildning, og at Tiden vil lære andet. Mais je suis son Serviteur og kiænder de fleeste Medicorum Self-Viished. Enfin, det har ingen Fare, at jo om faa Aar, det vil blifve universellement bekiændt og brugt, min recommendation foruden.

Om Actie-Handel har jeg, siden den onde Tidende kom, intet hørt, og skal ikke forsømme at gifve Deres Excellence tilkiænde, om nogen Kiøber forekommer, som jeg og har bedet Justitz-Raad Bing, der meer kommer ud i den store Verden

¹ Simon Krüger (1687—1760), Generaldirektør for den 1736 oprettede nye kirurgiske Læreanstalt.

² Baron Anders Johan von Höpken (1712—1789).

end jeg. Igaar hafde mand Confirmation nok i GAZETTERNE om Prags Overgang.

Jeg forblifver med sædvanlig uafsladelig Troskab og Taknemmelighed

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 1ode October 1744.

127.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Hr. Hofmester Linstow¹ hafver tilsendt mig en Relation og Attestation af en Patient, som gjør største Ære til Tiære-Vands-Curen. Samme hafver jeg hermed den Ære at sende tilbage med underdanigst Taksigelse, eftersom den har giort mig en særdeles stor Fornøjelse. Jeg hafver læst den for Bing i den Forhaabning, at skulde dermed converteret ham ganske, og giort ham favorable imod bemældte Cur. Men det vil endnu ikke ret i hans Hoved, og hand mener, at den gode Mand Claus Siewerts, efterdi hand kunde taale at reyse og kiøre ud paa Landet, ey har været siug tilgafns, og at hans restitution ey er saa meget Tiære-Vandet at tilskrifve som Forandring af Luften, god Pleye og reguliere Diet etc.

Enfin, jeg har besluttet ikke at bryde enten Bing eller nogen af hans profession med at tale meer derom, allerhelst jeg finder ingen Billighed deri paa min Side, da jeg i nogle og tyve, ja næsten 30 Aar, ikke hafver undt dennem den Fornøjelse at fortiene nogen Skilling, ey heller Apothekerne (det Gud være tusindfold takket og æret!) paa mit fattige Legome, at jeg nu skulde gjøre dem dette til Fortræd, at proponere en Medicine, som jeg næsten er persuaderet om ikke at vorde dem til nogen Fordeel.

Mr. Titley har imidlertid været saa god, at meddele mig endnu et nyt Stykke af Londons Magazine. Derudi har jeg fundet et Brev af Mylord Berkeley, endnu til videre Oplussning om Materien, især betreffende quantitæten af Tiære-Vandet for sunde og siuge. Hvoraf jeg mærker, det jeg ikke self engang har været noksom au fait hidindtil, med at tage saameget dagligen til Lifs, som jeg burde, men faaer at beflitte mig paa, at tømme mine 4 Bouteiller regulierement hver ottende Dag. Jeg har da verteret samme piece, og lader den underdanigst herhos følge,

¹ Eggert Christoffer Linstow (1695—1774), Hofmester hos Prinsesse Charlotte Amalie og Curator for Vemmetofte Kloster.

i den Tanke, at Deres Excellence vel derfor skulde behage at instruere dem, som hafve nogen af de fattige Patienter under Opsigt derude, paa det de i det mindste lader dem bekomme en heel Potte om Dagen i 6 Doses, enten varmt (som er best for de siuge og sengeliggende) eller koldt, ne quid contra præscriptum præceptoris nostri peccetur.

Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Rabe¹ hafver viist mig en Copie, som Deres Excellence hafver gifvet hannem af vores Scripto, og spurdt, og jeg vel vilde raade ham, saa hastigen efter hans Staal-Cur, at begynde med Tiære-Vand at drikke. Jeg bad Hans Excellence at holde mig undskyldt i at gifve noget slags Consilium eller Responsum, som var uden for min Vocation, og at sætte det op, indtil et plenius Consilium kand blifve holdet, naar Deres Excellence kom her, hvilket hand og fortrøstede baade sig og mig med, at vel skeede med første.

Gud styrke og bekræftige Deres Excellences dyrebare Helbred og formeere Deres Lifves Aar! Det ynsker ingen inderligere end

Deres Excellences
underdanigste troe Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 13. October 1744.

128.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Efter fra Deres Excellence er i Dags Morges blefven mig tilbageskikket det par smaae Bøger af Warburton, slutter jeg, at det maae være sandt, som andre har spaaet, det Deres Excellence ey kom her ind til Staden i denne Vinter. Hvortil jeg allernødigst vilde, at Deres Excellences Helbreds-Tilstand skulde være Aarsag. Jeg haaber imidlertid, at Deres Excellence ikke unaadigen optager, det jeg ifølge af Deres forrige naadigste Ordre underdanigst opvarter med et Par andre smaae Bøger, som nu herhos følger; omendskiønt Buddet tvifled paa, at samme kunde komme bort med denne Leylighed, saasom det er Forpagterens Vogn, og ey en af Deres egne. Skulde det ey være Deres Excellence imod, skal med første Leylighed flere Pieces være tilrede. Af disse nu her fremskikkede, er den ene en Foræring af Autor sælf, den ærlige Pierre Roques, som meddeler mig jævnlig sine Verker, og fordi der baade i Fortalen findes om de Mähriske Brødre, saa og in Appendice den Exhortation til

¹ Frederik Raben (1693—1773), Geheimeraad, Stiftamtmand, gift med Birthe v. Plessen, Datter af Chr. Ludvig v. Plessen.

Separatisterne, saa haaber jeg, at den bliver ey uangenehm. Den anden er af de haardeste og skarpeste Slags, som endnu er udkommen, imod Græfve Zinzendorff¹, og endskiønt hand (Autor) melerer ogsaa andre dogmata Dni Comitiss deriblandt, er den dog fornemmeligen dirigeret imod hans Versionem Novi Testam. Eftersom hvad de øfrige Dogmata og det hele Religions Systema angaaer, hafver Dr. Carpzow i Lübek derudi giort fyldest i hans for 2 Aar siden udkomne Bog paa Tydsk in 8vo, saavel som fleer.

For en 3 Uger siden blev jeg udaf det slemme taagede Værlig, formedelst mine daglige Visiter til det Kongl. Bibliothek og Archiv, befalden med nogen Bryst-Svagthed, Hæshed og Tung-hørighed (mod sligt har Tiære-Vand ikke Kraft nok), saa at jeg motte resolve til at sidde hiemme og curere mit Bryst, fornemmelig til Kongens Fødselsdag, for da at holde den sædvanlige Oration paa Auditorio Academ. Hvortil Gud gaf sin Naade, at samme dog gik nogenledes vel af. Men min Døvhed holdt mig derefter endnu en Uges Tiid inde, og er nu, Gud være æret, ogsaa forsvunden.

Med Tiære-Vandet holder jeg mit Ord, og continuerer dermed, saalænge jeg intet ondt fornemmer deraf, men contrarium. Mand har sagt mig, at Hoffräulein Comtesse Ahlefeldt² skal berømme det meget, og har fundet sig meget vel deraf.

Electrisationerne ere udi Kiøbenhafn i sin fulde Flor; Ey alene Mr. Christen Hee³, Søe-Cadetternes Informator i Mathematicis, men endogsaa de tvende Apothekere, Hagen⁴ paa Østergade og Günther⁵ ved Hellig Geistes Kirke, gjør de i Tydske og franske Skrifter ommældte Experimenta; og Folk løbe til dem i Hobetal til at see dem. Cron-Printzen har og forleden Dag ladet Hagen hente og gjøre bemældte Experimenter paa Charlottenborg.

Jeg er og forblifver, med uafsladelig allerstørste respect og devotion,

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 11te December 1744.

¹ Grev Nicolaus Ludvig v. Zinzendorf (1700—1760), Stifteren af Brødre-nigheden.

² Comtesse Marie Antonie Ahlefeldt (1711—1764) var Hoffrøken hos Dronningen.

³ Christen Hee (1712—1781), senere Professor i Mathematik ved Universitetet.

⁴ Bernhard Hagen ejede fra 1731—50 Kong Salomons Apothek paa Østergade.

⁵ August Günther ejede Løve-Apotheket.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre!

Deres Excellences meget naadige Skrifvelse af 15de hujus hafver glædet og trøstet mig ofver alt, hvad jeg kand sige, helst mig siunes klart deraf at hafve haft Kiændetegn til bedre Helbreds og følgelig Sinds Constitution, end i lang Tiid tilforn. Gud være derfor loftet! og hans Naade og Almagt formere og forbedre hvad hand har begyndt, og lade Dem fremlefvæ mange gode Aar, med bestandigere Sundhed end hidindtil! At Vores Lifs Durée og Ende er efter Guds Villie og prævision, er intet vissere, men at hand forud har determineret Tiden dertil, lader sig vel lige saa lidet sige eller forsvare, som at hand skulde hafve besluttet Maaden, hvorledes ethvert Menneske skal døe, og paa hvad Sted. Saa lader hand ey heller de Bønner vorde frugtesløse, som gøres af hans sande Tilbedere for andre hans kiære Børn, om et langt Lif og Sundhed. Og efterdi saadant beroer ofte paa timelige Middeler og Mediciner, saa er det jo af hans Naade og Velgierning at saadanne os skiænkes og aabenbares. Jeg bør da at slutte, det Deres Excellences nu ommældede Panacée maae regnes derhen. Og hvad min ringe Person angaaer, da, endskiønt jeg fra dato af gierne lader mig nøie med 30 Aars Lif og Helbred til de Aar jeg har (end blef det og ey uden en Snees), hvilket jeg endogsaa undertiden pleyer, naar der i Selskaber tales om Tiære-Vandet, at promittere mig af samme, saa er jeg dog fast resolveret, saasart Deres Excellence det forordner, nemlig i tilkommende Høst, at prøve dette andet Panacée in supplementum. Bing har været hel curieux (jeg er langt fra ikke saa impatient) om at vide, hvad disse 2 Simples motte være, og endelig er hand falden paa, at det motte være Hypericon og Millefolium. Det eneste, som skulde gifve mig nogen Betænkning, i at bruge det, er den Tvang med Diæt og Regime, som Deres Excellence tilforn har mældet om; da derimod mit Tiære-Vand udfordrer slet ingen. Og à propos til dette sidste, da bør jeg ikke lade umældet en Observation ved dets Brug, som den gode Autor Biskopen i Clyne ey hafver omtalt, og mig siunes at være essentielle, nemlig, at førend mand begynder dermed, skal Legemet ved en ordinaire og gelinde purgation være præpareret. Dette sidste vidste jeg ikke eller tænkte derpaa ved min Begyndelse. Men ved den Forkiølning med Hoste og Hæshed, som jeg blef plaget med, den Tiid mig forestod at holde Oration, raadede Bing mig at tage et Rhabarbaron-Pulver et par Gange (helst da altid hos mig følger obstructio alvi med Forkiølning), og siden den Tiid

har jeg mærket endnu skønnere Virkning af Tiære-Vandet, end ogsaa til at holde alvum i en bestandigere regularité.

Jeg maae endnu blifve længere ved i denne Medicinske Materie, og hafve den Ære at fortælle Deres Excellence en Observation, som jeg igaar fik at høre i en Besøgelse af det slags, som jeg sjælden hafver, nemlig af en Sø-Officier, nemlig Commandeur Tønder¹, (vores ringe Bekiændtskab rører fra vores Chinesiske commerce, da hand førte det første Skib til China, samt at hand var af Sal. Biskop Worms vitløftige Svogerskab). Hans Ærinde var alene, at spørge mig om Tiære-Vandet, og hvorledes hand skulde bruge det, saafremt han blef, som sædvanligen, angreben af sin Gicht. Jeg bad ham, at bruge det i for Veyen, som et præservatif, til at holde Gichten ude, ligesom min Autor befaler at præservere sig dermed imod Smaakopper og andre morbos. Men derpaa gaf hand at forstaae, sig nu allerede i 4 à 5 Uger at hafve ventet paa sin sædvanlige Gicht-Siugdum, som ellers hvert Aar in Novembri eller sidst in Octobri pleyede at slaa ham ned til Sengs. Og, som den maaskee torde blifve borte med alle, saa meente hand ingen Ting at vilde bruge derfor, med mindre den indfandt sig, og da at hafve Tiære-Vandet in promptu. Hans Formodning, at den kunde maaskee blifve borte, grundede sig paa en Transplantations-Cur, som hand i næstforleden Foraar var falden paa, og vilde nu ogsaa derover høre min Mening. Jeg spidsede Ører, og bad ham prosequere. Hand sagde da, hvorledes hand engang ved Hr. Græfve Daneskiolds Bord hafde hørt tale om nogen, der hafde transplanteret deres Svindsot i et voxende Træ og derved blefvet den qvit, men Træet formodentlig blefven siugt. Hvor-paa hand (Tønder) nu i sidste Foraar kom paa den Tanke, at vilde prøve det samme med sin Gicht, lod sig da aarelade og borede strax Hul paa et af Træerne i sin Hafve, kom Blodet deri, og lukkede Hullet vel til. Gichten er nu, som sagt er, blefven ude paa den ordinaire Tiid, imod sin mange Aars Sædvane, og hvis den saaledes i flere Aar cesserer, er Observationen notatu digna. Desaaarsag jeg bad ham ikke at tænke paa nogen Tiære-Cur, men holde sig fra alle remedies og præservatifs i hvad Nafn de hafde (helst hand aldeles intet ellers skader), alene i faveur af den omtalte Observation, og til at legitimere den des rigtigere, hvilket hand og lovede. For en Tiid af 100 eller 80 Aar siden var saadan slags Cur endnu inter Problemata, og henregnet til Magica, aut saltem superstitiona. Vores berømte Dr.

¹ Michael Christian Ludvig Ferdinand Tønder (1692—1755) død som Vice-admiral.

Thomas Bartholin¹ var med de første, der libererede den ab ista infamia, ved en smuk Tractat, som hand skref de Transplantatione morborum, og med gode Exempler bekræftet. Men blef antastet og stærk imødesagt ved een af sine egne Discipler, Dr. Herman Grube i Flensborg, samt fleer. Siden har dog andre store Medici i Engelland, Tydskland etc., et 1000 Experimenta tam vulgi et indoctæ plebis quam clarorum hominum, noksom justiceret og forsvaret hans Thesin, og skulde være mig kiært, om Commandeur Tønders Experiment kunde komme dertil. Græf Tessin og Palmstierna fortalte mig begge eenstemmigen, om Sal. Erkebiskop Erich Benzelius, at hand for nogle Aar siden (næsten 3 Aar før han døde, pæne septuagenarius) var længe siug af Gulsot, og kunde ved Medicorum Raad ey vordt den qvit; men da hand lod sig overtale (ikke uden stor Mistroe og repugnance sed precibus uxoris et filiorum victus) til at tage en stor levendes Gedde, og blæse nogle gange sin Aande, saa stærk som hand kunde, i samme Fiskes Mund og Hals, hvorpaa mand strax kastede den levendes i Vandet igien, blef hand inden 3 à 4 Dage gandske frisk.

Med Vognen, som bragte mig de Bøger tilbage, tilligemed Deres Excellences dyrebare Bref, gaf jeg mig den Frihed at sende nogle faa Pieces, hvoriblant var Doppelmayers² de Electricitate, hvilken mig siunes endnu den klareste og beste i den Materie og saasom en vel-ordineret Extract af alle forige. Men hverken hos ham eller andre, er mig forekommen den Observation, som nogle her i Byen spreder ud, at Electrifieren skulde hafve nogen Farlighed i sig og være skadeligt for Folks Helbred. Der vil siges, at hos visse Subjecta sætter det Blodet og de subtilissimas partes i et slags perturbation, som kand hafve onde Suiten. I Førstningen, da jeg hørde, giættede jeg, at det motte være kommen deraf, at dette Phænomens første Opfindere et propagatores, Gray³ i Engelland, du Fay⁴ i Paris og Prof. Hansen i Leipzig, vare saa tidligen og i deres unge Aar døde. Men nu siger mand mig, at den herværende Preussiske Secretaire Heysinger fandt sig ilde midt i Electrifieringen, og var ælendig hele Natten efter; item har Directeur de la Chirurgie Krüger fortalt os forleden Dag hos Fru Gross-Cancellerinden, at en anden Mand var blefven langt værre,

¹ Thomas Bartholin (1616—1680), den berømte Læge. Hans Brev til Herman Grube (1637—1698), Fysikus i Haderslev, »de transplantatione morborum« er offentliggjort i Grubes Hovedværk: »De arcanis medicorum non arcanis commentatio«.

² Johann Gabriel Doppelmayr (1671—1750), Fysiker, Professor i Nürnberg.

³ Stephan Gray, død 1736, engelsk Fysiker.

⁴ Charles Francois du Fay (1698—1739), fransk Videnskabsmand, der har gjort vigtige Opdagelser paa Elektricitetens Omraade.

og stod i Fare for aldrig at komme sig mere. Ego quidem non illis credulus, men gad dog vel vidst, om saadan Snak er hos os først opkommen, og Dominis Lipziensibus aut aliis exterorum endnu ubekjændt. Den eneste Gang, som jeg var med at see og paa mig self saavel som andre at erfare bemældte Ting, var i Selskab med deres Excellencer Rabe og Holst; og da blef observeret, at den, som det stærkest hosvirkede, og hvis Ansigt og Hænder liden i største copia kom af, var jeg, til Vores Experimentmagers, Mr. Christen Hees Forundring. Jeg taug stille dertil, og loe med de andre. Da jeg siden fortalte Bing derom, sagde hand, at det motte være, fordi jeg var meest cholerisk. Jeg svarede ham maximas gratias, vel overbeviist om en ganske vigtigere raison, nemlig denne, at jeg, fremfor alle her ved Stæden electricatos aut electricandos, hafver et electricisk Blod, og et Legome imprægneret med dertil hørende materia principali, som er Tiære.

Ikke kand jeg begribe, hvorledes Deres Excellence kommer til at give mig en saa forfærdelig Compliment ofver min Oration paa Kongens Fødselsdag¹, helst efter at aldrig noget Menneske af dem, der den hørde, har endnu sagt mig det allerminste Ord derom, enten den duede noget eller ikke.

Jeg igientager mit forrige Ynske, som jeg haaber endnu at skal igientage i mange gode Aar herefter, og imidlertid stædse at forblifve, med allerstørste Pligt og devotion,

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 23de December 1744.

130.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Det er alt nogle Dage siden, at Deres Excellences naadige Skrifvelse, samt det derudi indlagte kostbare gyldne Honorarium for Justitz-Raad Bing og mig, blef rigtigen leveret, og tillige de faae Bøger, som jeg saa kort tilforn hafde gifvet mig den Frihed at udsikke. Hr. Justitz-Raad Bing har staaet i Beraad, om hand ikke self skulde og burde opvarte Deres Excellence med sin underdanigste Taksigelse og Nytaars-Ynske; og derefter er det alene at jeg har differeret min Opvartning og Tak, for at fremsende begge udi eet Couvert. Men endelig har han nu bedet mig, at være hans Tolk, som jeg og første gang bød mig

¹ Grams Oration ved Universitetsfesten i Anledning af Christian VI's Fødselsdag 1744 er trykt i Dänische Bibliothec, Bind VI pag 469 ff.

til, vel vidende, hvor tungt dette Slags Forretning og Officium falder ham at i Verk stille, da ellers hans Hiertes Oprigtighed, Devotion og Taknemmelighed er saa stor som nogens i Verden.

Mig angaaende, da omendskiønt jeg end kunde lignedes med ham i dette samme, saa fattes dog ofvermaade meget udi mine Fortienester, imod hans eller andres at regne; Helst da jeg er langt fra at kunde antage slige overflødige Gafver af Deres Excellences naadige og altfor genereuse Haand med saa rolig og god en Samvittighed, som en Medicus kand tage imod et Salarium. Hvortil endnu kommer, at jeg udi en saa lang Tiid af 13 à 14 Aar er saa overflødigen blefven begafvet og overgydet med min Naadige Herres Gafver og Velgiærninger, at, hvis jeg end dobbelt saalænge derefter skulde leve, jeg dog aldrig kunde af-tiene det hidindtil oppebaarne.

Mine sidste Deres Excellence tilmældede Narrata et Observata Philosophica et Medicina bekiænder jeg gierne ikke at hafve duet meget. Men hvad jeg frygter mere for, er dette, at jeg har gjort det værre hos Deres Excellences Broder i Hamborg, og gifvet hans Excellence endnu større Leylighed til at forundre sig ofver mit Charlatanerie.

En slet Tidende, som jeg for 14 Dage eller meer siden fik at høre af Frue Geheimeraadinde Rabe, om hans Excellences Upasselighed, bragte til Veye hos mig tillige med Bedrøvelse en saadan Raptum, at jeg, iblant andre Kvaksalverier af Huus-Remediis, som jeg dømte convenables til en saadan Svaghed, som hans, fortalte hans Excellence merveilles om mit Eau de Goudron, og gjorde hvad jeg kunde for at raade hans Excellence dertil. Vel kand jeg ikke stille mig for, at jeg derudi blifver hørt, men tout contraire; Men at jeg har gjort det i en god Mening, og med det Ynske at faae hans Excellences Lif og Helbred i mange Aar, under den store Guds Velsignelse, forlænget, er Gud mit Vidne.

Forleden Dag fandtes det, at jeg vilde eftersøge noget udi visse Trolddoms- og Hexe-Bøger, og til den Ende giennembladede, iblant andre Erasmi Francisci Høllische Proteum. Derudi forekom mig en Passage, der er applicable til Hr. Geheimer-Raad Rabes frosne Vindues-Rude. Hvilken jeg da udskref og herhos underdanigst fremsender. Erasmus Francisci, der i sin Tiid, ligesom de nu regierende self-vise Philosophi, meente at hafve de fleeste Naturens operationes in numerato, hafver her taget det almindelige Partie, i at henvise til Lusus naturæ et phantasix nostræ. Hvilket jeg mener (med de got Folks Forlof) at være et ikke bedre Asylum ignorantix end de gamle Aristotelicorum qualitates occultæ. — — —

Jeg slutter med mit sædvanlige ikke alene Nytaars, men

daglige Hiertens Ynske, samt med min underdanigste inderlige Taksigelse, saavel som Justitz-Raad Bings, for Deres Excellences store uforskyldte Gafve, forblifvende til min Død

Deres Excellences underdanigste,
troe og høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 5te Januar 1745.

131.

Til Geheimeraad Johan Ludvig Holstein¹.

Høy- og Velbaarne Hr. Geheime-Conferentz-Raad.
Naadige Herre.

At Deres Excellence har haft den særdeles Naade og Generosité at tage sig til Hierte det, som Hr. Assessor Henrichsen og jeg strax efter Sal. Conferentz-Raad Rostgaards Død angaaende hans Danske Lexicon og Studiosi Langebeks Omstændigheder underdanigst fortalte, og Dennem deraf saaledes at benytte, at Deres Kongl. Majest. derved er blefven formaet til Allernaadigst at anvende paa saadant Verkes Fuldbyrdelse et heelt Aar af bemeldte Sal. Rostgaards hafte Pension, nemlig 600 Rbdr.; Dette kand ey andet end være for mig og enhver ærlig Mand i Fædernelandet en meget stor Fornøvelse; og bør formere hos os den allerskyldigste Veneration og høye velfortiente Priis, som Deres Excellence hafver allerede af samtlige Studeringers og Videnskabers Elskere, for Deres utrættelige Bemøyning og Omsorg hensigtende til sammes Fremvæxt i vort Fæderneland samt til Kongens og Landets Ære. Men saa maae jeg derhos underdanigst for Deres Excellence reent ud bekiænde dette, at jeg gierne hafde ynsket, det baade Ass. Henrichsen og jeg hafde, førend vi gafve os den Frihed derom til Deres Excellence at tale, været noget mere au fait af Tingen, end vi vare, eller i Særdeleshed Ass. Henrichsen, i hvor meget hand omgaaes med Langebek, var; og at Connexionen imellem Sal. Rostgaard og Langebek og fornemmeligen dennes Omstændigheder, hafde været os en saa opliust Sag, som den vel noget tilforn for mig, men ikke slet saa meget har været som siden jeg hafde den Naade Deres Excellences Skrifvelse at erholde. Thi jeg vidner for Gud, det jeg self paa min Side ansaae Indholden af høybemeldte Deres Excellences Skrifvelse for nogenlunde tilstrækkelig, til at kunde naae det forynskede Maal, og see engang det saa længe paaarbeidede Lexicon fuldført. Men derefter har jeg mottet erfare, mig temmeligen af hafve taget

¹ Grams Udkast til Brevet er trykt i Nye Danske Magazin 5te Bind (1827). Brevet afviger dog en Del fra Udkastet.

feil. Det er ikke, at jo, saa meget af Verket allerede er fær-
 digt, som jeg har sagt, nemlig ey alene til Litr. I., men samme
 Bogstaf reent igiennem, og allerede i Litr. K. Men det staaer
 paa Continuationen indtil Alphabetets Ende. Derved trykker og
 krymper nu Langebek sig usigeligen. At hand hafver af Sal.
 Conferentz-Raad Rostgaard haft udi $3\frac{1}{2}$ Aar 100 Rdlr. aar-
 ligen og faaet dem igiennem min Haand, er vist, og at de
 samme Penge skulde være for hans Arbeide i Dansk Lexico,
 var imellem Rostgaard, ham og mig en aftalt Sag. Hermed
 tilgik det ogsaa temmelig regulierement i det første Aar, og
 noget paa det andet, nemlig fra Octobri 1741 og indtil in Fe-
 bruario 1743, udi hvilken Tiid Langebek hver Uge foreviiste
 mig sit pensum, og bekom saa ugentlig 2 Rdlr. Men siden den
 Tiid har det studset, og hand, paaskydende sig at hafve faaet
 andet at bestille for Rostgaard, saa at hand ey kunde med
 Lexico fare fort som tilforn, dog blefven ved at oppebære
 Penge. Ved Sal. Conferentz-Raad Rostgaards Ankomst til
 Staden næste 11te Junii derefter 1743, glemte jeg ikke at erin-
 dre derom; Men bekom ey andet Svar af den Sal. Mand, end
 til Langebeks Undskyldning, og at jeg motte see ofver med
 hannem; Hand self (Rostgaard) vilde dog blifve ved at conti-
 nuere ham sit Salarium, og leverede mig derpaa samme Gang,
 som var den 21 Jun. 1743, paany 50 Rdlr. til det samme. Lige-
 ledes er det gaaen trende Gange derefter, nemlig den 22 Dec.
 1743, den 20 Juni 1744 og nu sidst den 16 Dec. 1744. Og til
 at viise klart denne ommældte Forskiæl udi Langebeks og
 min Huusholdning med Sal. Rostgaards Penge (ligesom jeg
 og har viist den Sal. Rostgaard det self, men, som jeg før
 sagde, uden nogen synderlig hans Attention), saa undseer jeg
 mig ikke ved herhos underdanigst at lægge for Deres Excellen-
 ces Øyne mine Original-Regninger ofver bemeldte mine Indtægter
 og Udgifter fra den 13 Dec. 1741 indtil den nu nærværende
 Tiid; Hvorudi Deres Excellence Naadigst vil mærke den For-
 skiæl imellem det første Aars Flittighed, da Arbeidet gik fort,
 som kand sees af de 3 første Sider indtil den 2 Febr. 1743, og
 imellem den øfrige Tiid af tvende fulde Aar og mere, udi hvil-
 ken sidste Periode jeg ikke veed om Langebek har faaet
 mere, end eet eller maaske halfandet Bogstaf færdigt; Som og
 virkeligen var Sal. Rostgaard ey alene ligesaa meget, men
 meget mere bekjændt end for mig, ja endog saa vidt, at, naar
 jeg vilde undertiden begynde at klage derofver, og foreholde
 hannem, at hand dog motte drifve noget meer paa Langebek,
 brød hand ofver tvært, og bad mig hafve Taalmodighed med
 ham endnu nogen Tiid. Og jeg, som var uvidende om, hvad
 andet Arbeide de imellem sig motte hafve for Hænde, motte da

tie stille, da jeg ey kunde erigere mig til Mester og Formyndere ofver Rostgaards Penge; helst ikke jeg alene, men mange andre saae og vidste, at, saa ofte Rostgaard kom her til Staden, da for hver Gang hand besøgte mig, besøgte han Langebek 3 og flere Gange, og sad hos hannem i nogle Timer tillige. Langebek skal og aldrig self negte, det hand jo noksom ofte er blefven af mig paaskyndet, ja faaet mange reproches herofver; item, at han har klaget ofver mig til Sal. Rostgaard, som denne self har sagt, og bedet mig, at jeg dog vilde være taalmodigere og mildere imod Langebek. Hvorom jeg vel flere Omstændigheder kunde fortælle, om det ey var for langt Deres Excellence dermed at incommodere.

Til nu at opluse nærmere denne Tings Vanskeligheder, maae jeg underdanigen udbede mig at sige følgende: Oftbemeldte Studiosus Jacob Langebek er for sin Person et ganske skikkeligt og til ingen Last hengivet, ja et lærdt og habile Subjectum; Hand hafver og ingen sin lige her ved Staden til saadant Arbeide at gjøre som det ombemeldte Danske Lexicon. Men herved ere hans Omstændigheder disse: Hand er i sit 35te Aars Alder, har været Student i 17 Aar, har imidlertid seet en Mængde Studerende, af yngre Alder og mindre Lærdom end hans, befordrede til Lykke og Velfærd, da hans Forhaabning staaer paa svage Fødder, helst hand hverken har Lyst eller Gafve til Prædikestolen (endskiønt hand har sustineret Examen Theologicum), ey heller til Skole-Embede. Mig har hand i en lang Tiid været til Tieneste som Famulus i det Kongl. Bibliothecque og derfor nødt een af Deres Majest.s Koster i Communitet, foruden hvad rede Penge hand har bekommet ved mig, for at afcopiere gamle Pergaments-Bøger og Skrifter, til hvilket Slags Arbeide jeg nu ingen kiænder saa capable som hand, og saa færdig i at læse og skionne paa de ældste scripturas membranaceas; Ikke at tale om hans Erfarenhed i Danske Historier og Antiquiteter. Men hverken hand eller nogen skal sige, at jeg i de 4 sidste Aar og længer, siden hand lagde Haand paa Rostgaards Danske Lexico, har brugt ham til noget mit Skrifverie; men derudi betient mig af Islændere, som jeg dertil og har faaet oplærdt. Derimod har hand (Langebek) af det stærke og strænge, jeg maae og sige ubehagelige og ulystige Arbeide, som et saa vidtløftigt Lexicon at componere, blefven saa træt, mødig og kædsommelig, at hand nu, ja længe tilforn, neppe kand ofvervinde sig til at anvende sin Tiid paa sligt, hvilket hand mener ey at kunde være sig til nogen Nytte og profit, enten til sin Lærdoms eller sin Lykkes Forbedring. Hand mener, at hand derved gjør sig mere ubeqvæm og uskikket til alt andet, med sin Tiids, sine Aars og sit Helbreds Fortærelse:

Hand er svag af Constitution, og seer ligere ud til et halvt svindsottigt end sundt Menneske. Derhos, som er det værste, er hand overmaade fattig og arm, har arme Søskende at forsørge, hvoriblant er en Broder, en ussel Student, som er af Moderslif en fød Tosse (som vi i Dansk kalder det) eller neppe halfklog, et puurt Almisse-Lem. Til disse, tillige med sig selv, at underholde, og at kiøbe lidt Bøger iblant, har ikke meget kunde forslaae, hvad hand af Sal. Rostgaard og mig har bekommet. Jeg har ellers, saavel som Sal. Rostgaard, gierne ynsket at kunde finde nogen anden beqvæm Person, til at lætte hans Byrde i dette Lexicaliske Arbeide, og at være hannem til Hielp; Men vi har søgt forgiæves; Thi dem, og hvem andre vi har vildet prøve det med, har ey kundet præstere noget dueligt.

Imidlertid hafver jeg efter min allerunderdanigste Pligt, efter at hafve erhholdet Deres Kongl. Majest.s Allernaadigste Ordre ved Deres Excellence, foreholdet ham Allerhøystbemeldte Deres Majest.s Allernaadigste Intention. Men saasom jeg, ifølge af Deres Excellences Skrifvelse, ikke torde finde for got, at byde ham mere end 300 Rdlr., blef han meget nedslagen og bedrøvet, og kunde ikke resolovere til enten at sige mig Ja eller Ney; Bad omsider, om at motte betænke det hos sig og ofverlægge det i faa Dage; Men har endnu ingen Resolution gifvet fra sig; Hvilket jeg nu ikke har længere tordet opholde Deres Excellence underdanigst at indberette.

Jeg og enhver, som kiænder sligt Arbeide, som et saa fuldstændigt Lexicon er, kunde vel ey andet end tilstaae, at det er et (sit venia verbo) mere end Heste-Arbeide, og næsten overgaaende et Menneskes Styrke og Kræfter; Saa at, dersom det blifver saa giørligt, som det er ynskeligt, at denne Jacob Langebek kunde sættes paa den Fod og i Stand til at fuldføre det¹, blef det snart et Mirakel, som mand endnu ikke hafde lige til i noget Land, nemlig at, med Hr. Conferentz-Raad Rostgaards bare Samling af Ordene og Phraserne, (som kostede i forrige Tider den Sal. Mand store Penge, til de Folk, som hand dertil brugte, og jeg har kiændt), har siden een fattig Student, med disse Materialier fuldkommen at extendere, udrettet mere i Vores Danske Sprog, end et gandske Societæt af lærde Folk i Frankrige med Dictionnaire de l'Academie og i Florentz med Dictionario della Crusca; Thi i Tydskland er endnu aldrig noget præstret deslige, hverken ved Societæter eller ved enkelte Personer, undtagen at en lærd Mand, Georgius Henschius, anno 1616 til Augsburg udgaf Begyndelsen til et sligt Arbeide, bestaaende af de 7 første Bogstafer, fra

¹ Rostgaards og Langebeks Danske Ordbog blev aldrig fuldført. De 21 færdige Foliobind, der naa ind i Bogstavet N, findes paa det kgl. Bibliothek.

A—G inclus., paa Tydsk og Latin; men tog sin Død derover, og siden har ingen funden sig til at continuere det, mindre til at begynde noget, enten i samme eller bedre Form, blot alene for Tingens Vidtløftighed, og det usigelige dertil udfordrede Arbeide og skarpe Attention. Men naar det er kuns at giøre om et maadeligt Lexico, saadanne som baade de Tydske og alle Nationer hafver i Mængde og stort Antal, der kuns bestaae af eet eller tu Bind in 4to eller 8vo eller i een liden Foliant, kunde een, vel mindre capable end Jacob Langebek er, blifve færdig med eet saadant, ohngefær paa et eller tu Aars Tiid; Ligesom jeg, imedens jeg var endnu ung Student, i de Aar 1709 og 1710, elaborerede det bekjændte Skole-Dictionarium, som kaldes Nucleus Latinitatis¹, in 8vo, som er med Latin og Dansk, og et fuldstændigt Register derhos. Men om et Lexico af saadan Calibre, som Rostgaards og Langebeks vil blifve, naar det af eet Menniske skal udarbeides, maae mand snart bruge det Epigramma, som Joseph Scaliger just om deslige Arbeider har giort, der lyder saaledes:

Si quem dira manet sententia iudicis olim
etc. — — —

Hvad angaaer, som Deres Kongelige Majestæt Allernaadigst lader spørge om, det Lexicon, der blef af Deres Majest. Allernaadigst befalet at forfærdige, efter den franske Ambassadeur Plelo hans idée, ved Christian Friederich von Haven², nu Præsident i den Kongl. Borg-Ret, da er samme endnu tilstæde, og for lang Tiid siden af mig indsat i det Kongl. Bibliotheque iblant Manuscripterne; Hvor jeg nu i disse Dage har taget det ud, og gifvet det til Bogbinder Boppenhausen³ at indbinde i 4 Bind in folio, udi Tilfælde om Deres Kongl. Majest. Allernaadigst skulde befale at hafve det til Sig. Men, at fortælle gandske og reent Historien, samt Beskaffenheden af dette Lexico, er den saaledes: Ambassadeur Plelo fik Lyst til at hafve et Lexicon just af det Danske Sprog, som hand vilde gifve til det Kongl. Bibliotheque i Paris, og viiste hand mig et Latinsk Lexicon med fransk hos, kaldet Novitius, som hand dertil vilde bruge, og lægge til Fundament. Jeg svarede ham, at i et Dansk Lexicon burde jo Dansken, og ey Latinen staae først; Hvilket hand vel tilstod mig og fandt rettest; men blef dog ved sit Forsæt, og meente, at naar det ene med Latin

¹ Herefter er den stadig tilbagevendende Tvivl om, hvorvidt Gram virkelig var Forfatter af Nucleus Latinitatis (jfr. endnu Biografisk Lexikon VI pag. 180) ganske ugrundet.

² F. C. von Haven døde 1751 som Præsident i Borgretten i Kjøbenhavn.

³ Johan Vilhelm Boppenhausen, bekjendt Bogbinder i Kjøbenhavn.

foran var færdigt, vilde han siden faae et andet, med Dansk foran, ogsaa elaboreret. Hand antog da forbemeldte Christ. Fried. von Haven dertil, som satte ham bemeldte Novitium paa Dansk; Hvormed Comte de Plelo lod sig nøye, og tænkte aldrig paa mere, men rosende sig af til alle, at hand hafde skaffet sig giort et Arbeide i Vort Sprog, som vi Danske aldrig tilforn hafde giort. Hvilket vel var i visse Maader sandt; Thi udi Pauli Jani Coldingii¹ Lexico Latino-Danico, er ikke slet saa megen Dansk, og udi min Nucleo Latinitatis ere, ligesom i Coldingii Lexico, de Latinske Ord ikke satte i den Orden, som i Novitio og i Königii Lexico, men ordine Etymologico, saaledes som i Cellasii store Lexico Latino, samt hans Libro Memoriali. Men naar Comte de Plelo hans bestode Arbeide skulde blefvet igiennemgaaet og castigeret, hafde der andet mere faldet paa at sige. Siden blef af Deres Kongl. Majest. bemeldte von Haven antagen til at gjøre lige saadant Verk, som hand hafde giort for Ambassadeuren; og derefter kom een Allernaadigst Befalning til mig, at attestere om Arbeidets Avancement, hvergang hans Qvartal faldt i det ham Allernaadigst tillagde Salario. Endelig blef samme Arbeide færdigt, og tør jeg sige, at det virkeligen er bedre og med mere Fliid giort, end Ambassadeurens var. Men Sagen er, at hverken jeg eller nogen kand sige, til hvad Nytte et slikt Lexicon skulde være, uden for Vores studerende Ungdom, eller for den fremmede, der vilde vide hvad et Latinsk Ord heder paa Dansk. Til at lære Dansk af, eller at slaae op efter Danske Ord, nytter det jo slet intet, medmindre der kom et saadant Register dertil, der vilde være i det mindste halft saa stort, som Verket self, og da præsteres endnu det selfsamme ved det Register, mand hafver i oftbemeldte Nucleo Latinitatis, samt i den gamle Dictionario Herloviano, i hvilken sidste dog mange nye Ord fattes. Dette samme hafver jeg og tilforn gifvet mig allerunderdanigst den Frihed at svare, den Tiid bemeldte von Havens Lexicon var færdigt, og Deres Majest. befalede Allernaadigst, at jeg skulde sige min Mening derom.

Endelig om Kong Christiani IVti Histore kand jeg allerunderdanigst berette, at der er trykt deraf indtil anni 1642 Udgang, og begyndt at sætte paa 1643. Kunde Bogtrykkeriet ikkuns bringe det afstæd (hvor der er ey Forraad nok paa Bogstafver af det Slags, eller Folk), saa skulde der nu ikke mere ventes eller bies paa mig, som har, Gud ske Lof, alting paa rede Hænder færdigt, indtil sidste Aar, og deraf saa meget ved min Amanuensem reenskrevet, som neppe kand vorde trykt til

¹ Poul Jensen Kolding (1581—1640), Forstander for Herlufsholm, udgav »Etymologicum Latino—Danicum« (1622) og »Dictionarium Herlovianum« (1626).

Augusti Maaned. Jeg skulde haabe, at det øfrige skulde vel afstædbringes fra Trykken til næstkommende Nytaar eller lidet derefter¹.

Jeg forblifver med allerstørste Soumission og Lydighed,
Deres Excellences
underdanigste og høystskyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 13de Mai 1745.

132.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Siden at den Franske Oversættelse af Biskop Berkeley's Bog er kommen i vore Boglader, hafver jeg ey kundet forhale længere med at tilsende Deres Excellence den, førend jeg endogsaa self har læst ret meget deri. Saavidt jeg har mærket, er der om Tingene self ikke mere her doceret, end hvad vi alt hafve begreben af den Engelske Journalists Extrait i forleden Aar. Det øfrige er dog fornøylegt nok at læse, og kunde, hvis jeg ikke tager feil, snart ansees som le second Tome de l'Aurea Catena Homeri, eller maaskee høyere op.

Jeg lader tillige ogsaa underdanigst følge en mindre Tydsk Tractat om samme Materie, i Henseende at samme befatter Historien af dette Medicaments Opkomst og forunderlige Fremgang i Engelland, med videre. Hvem denne Linden er, veed jeg ikke; men giætter at det maae være en Chirurgus et Chemicus, maaskee ved Printzens af Wallis Hof, efterdi hand har dediceret sin Tractat til Hertugen af Gotha; Det 4de Capitel, à pag. 83, er artigt nok, om de Kunst-Stykker og intriguer, som de Engelske Medici har spillet imod dette stakkels Remede. Vi bør dog sige om vore Medicis, at de ere langt finere og mere discreti. Heri hafve de ogsaa Raison, i det de trøste sig ved, at det ey har Fare, det jo de Rige og Fornemme blifver snart kiæde af denne garstige og vederstygelige Drik, og ofverlade den til den arme Almue, ved hvilken Medici og Apothekere dog intet hafve at profitere. Mig er det gaen artigt med min Pharmacopoeo og Chymist, den gamle Jørgen Fyrbøder i Archivet, som tilforne har været i Kongens Stalde, en Rideknegt eller deslige. Hand er ved denne Leylighed, at hand var min Tiærevands første Tillavere, og er det endnu, (og saaledes den første i Danmark af sliig Profession), blefven til en barmhiertig Samaritan. Og, saasom hand intet synderligt har at bestille i sit

¹ Talen er om Grams Udgave af Slanges Christian den 4des Historie.

rette Embede, og elsker meget at spadsere omkring i Staden, og paa Socratis Viis gjerne snakke med sine jævnlige, da, hvor hand fornemmer nogen Fattig som er siug, er hand strax tilrede at recommendere dem Tiære-Vand. Hos hans gamle Camerader udi Kongens og Cron-Prinzens Stalde har hand gjort det almindeligt. Ja, Ober-Berider Wendorff self er blefven den største Panegyrist af bemældte Drik, og forsikrer at den har skaffet ham mange af hans forlorne Kræfter igien, samt curedet hans hæmorrhoider. Og en Sadel-Knegt af Prinzens Folk kom for nogle Dage siden til mig, for at fortælle, hvorledes han self, efter en lang og fast dødelig Siugdom denne hele Vinter ofver, og mange forgiæfves brugte Medicamenter, var endeligen ved Guds Naade kommen til Lif og Helbred, efter faae Ugers Brug af Tiære-Vandet, og at der blefve læste saa mange Velsignelser og Bønner til Gud af fattige Folk for Jørgen Fyrbøder og mig, saa det var en Lyst og Glæde.

I gaar er Deres Kongelige Høyheder Cron-Printzen og Printzessen, lykkeligen herind komne i Deres Palais. Der er og alt gifven Ordre, til Stykkerne at holde færdige, naar Vor Herre vil lade den forynskede Time komme, at de skulle bruges¹. Det Kongelige Herskab er, da Conseil var holdet, og De hafde spiist, reyst strax i gaar efter Middag til Frederiksborg. General Scholten reyser i Dag til Jylland.

Jeg forblifver, med uafsladelig allerstørste zele og soumission,
Deres Excellences etc.

H. Gram.

Khafn, d. 29de Maii 1745.

133.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Det er virkeligen alt for sildig, at jeg fremkommer med min underdanigste Notification og Taksigelse til Deres Excellence, at ved Deres Excellences Laquey mig i Gaar otte Dage blef leveret 25 Rdlr., hvilke jeg ey uden stor Undseelse underdanigst imodtog, kundende lige saa lidet nu, som saa mangfoldige gange tilforne, begribe, hvorfore mig saa aldeles ufortiente munera et liberalitatis plusquam heroicæ documenta skulde fra Deres Excellences Naadige Haand, mere end andres, tilflyde. Var jeg saa lykkelig, at Deres Excellence vilde bruge mig til noget, og jeg motte hafve den Consolation, ved Deres jæfnlige Naadige Ordres, at udrette noget i Deres Tieneste, vilde mit Sind og

¹ Den 7de Juni 1745 fødte Kronprinsesse Louise en Søn (Prins Christian), der dog allerede døde den 3 Juni 1747.

min Samvittighed vorde ulige roligere. Jeg hafver imidlertid, for ey ofte at gjøre Deres Excellence Uleylighed, differeret denne min underdanigste Taksigelse, indtil den General-Forsamling i det Asiatiske Compagnie var ofverstanden, som var alt i forleden Uge ansagt, at skulde holdes nu i Onsdags den 21 hujus. Mand ventede, at der skulde bringes store og vigtige Ting paa Banen. Men parturiebant montes etc., og mand kundet sparet os for den Eftermiddags-Spilde. Der blef sagt os: 1, at saasom udi sidste Forsamling var besluttet om to Skibe at sende til China, og to til Tranquebar, saa hafde Directionen dertil: a, Eet Skib her færdig liggende, b, ventede et Skib hiem hver Dag fra China, som da igien skulde gøres færdigt at udgaae, c, hafde de kiøbt af Hans Kongl. Majestæt det Orlogsskib Fyen, som tilligemed Ankere og mere behørigt hafde kostet 50000 Rdlr., d, Vilde de kiøbe et Skib i Engelland, til det fierde at blifve, og hafde alt derom skrefvet, eftersom eet her liggende Svensk Skib, som var dem tilbuddet, faldt excessive dyrt.

2, Var vel af visse Participanter bragt i Forslag, at, eftersom Sølfvet var nu i en enorme Priis, og Vexlerne daglig forhøvedes, om mand ey da gjorde bedre, at lade vore Skibe gaae til Cadix, exemplo Suecorum, og der indtage Sølf; eller og, at lade Piastres komme directe fra Spanien til Hamborg for Compagniets Regning. Ved det første Middel kunde spares den Risico og Fare, som vore Contanter løbe ved Skibenes Forulykkelser imellem Kiøbenhafn og den Spanske Søe. Men i hvor plausibelt dette Forslag var, saa hafde dog Directionen, efter ofte holdte Deliberationes og Efterretninger af derpaa gaaende Omkostninger, befunden, at Profiten blef langt ringere, end mand hafde tænkt; og derfor besluttet, endnu i Aar at forblifve ved de sædvanlige her holdende Auctioner paa Sølf, da det ellers var enhver Participant tilladt at levere Sølf for sin Part. 3, Saasom af det paa Orcaderne forulykkede Skib Sølfvet og Blyet var bierget, og her meest hidkommet, saa blef beregnet for hver Actie det som til forbemeldte 4 Skibe i Aar skulde fourneres, nemlig 171 Rdlr. 82 sk. for en liden Actie, eller 685 Rdlr. 2 Mk. 8 sk. for en gammel.

Men Aarsagen til bemeldte General-Convocation hafde virkeligen været det Project, om at gaae paa Cadix; hvortil Hr. Græf Gùldenstain hafde været autor et motor, og dermed ikke lidet fortørnet sine gamle gode Venner Fabricius, van Hurck¹, van Hemmert² etc., der ere vante til, hvert Aar ved

¹ Peter van Hurck (c. 1697—1775), Etatsraad, Direktør i Asiatisk Compagni.

² Joost van Hemmert (1696—1775) bekjendt kjøbenhavnsk Handelsmand.

Auctionerne at vinde store Penge ved Sølf-Leverancen. Güldensteen havde vundet vores Præsident Hr. Geheime-R. Schulin til sin Mening, samt de Participanter af qualité, Geheime-Raadene, General-L. Lercke etc. Men hand havde alle sine Collegas i Directionen imod sig, hvilke da de ingen Vey kunde komme med den Objection om Tyrken (scilicet med hvilken de Svenske har Alliance og Sikkerhed), eftersom hertil kunde svares, at 1, vare vore Assecurantz-Polices i den Form, at Tyrken deri var næfnet, og hvis ikke, kunde det koste lidet mere, endnu stærkere at næfne dem. 2, Kunde mand faa Passer af Tyrken for Penge; Saa vidste de at gjøre Beregningerne paa sumptus et impensas saa vel og nøye, at Tingen lætteligen gik tilbage, i det mindste for denne Gang; helst efterdi Tingen er nu saa sildig tagen, at hvis den skulde practiseres med Fordeel, motte der i det mindste et Aar eller længere tilforn været tænkt paa flere dertil behøvende præparatoria, nemlig paa Vahre, saasom paa Jern- og Tømmer-Last at sende med Skibene til Cadix, efter de Svenskes Exempel. N. B. Ingen af disse Raisons pro et contra blefve nu hørte eller ventilerede i Forsamlingen; Men derom havde mand hørt tale tilforn i Byen.

Herfra er, mig vidende, intet Nyt at mælde, uden at det kongel. Herskab kom her ind i Torsdags imod Aften, og reyste bort igien i Gaar strax efter Maaltid Kl. 3. — Cron-Printzessen er, Gud skee Lof!, gandske vel; og Cron-Printzen ventes i Dag hiem fra Jægerspriis. Den unge Græfvinde Laurwigen l'ainée har faaet en Søn; og Græfvinde Reventlow af Lolland en Datter, fød her i Staden. Et andet Slags Nouvelle, fra min gode Ven i Holland, har jeg hermed den Ære at meddele. Og i øfrige, recommenderende min ringe Person, med alt hvad i min Formue er, til Deres Excellences Tieneste, forblifver med udødelig zele og Taknemmelighed

Deres Excellences
 underdanigste høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhavn, d. 24de Julii 1745.

134.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Efterat Deres Excellences meget naadige og med fleer og større Godheder, end jeg noksom kand takke for, opfyldte Skrivelse af 27 hujus var mig i Onsdags tilkommen, havde jeg Dagen derpaa den Ære at erholde den Relation om den Blod-Materie i Menstrup-Gadekiær, hvilken virkelig er Forundring værd, og

meriterer at paadømmes af langt habilere Folk end jeg er. Jeg veed ikke, om jeg har forseet mig i at beholde Relationen, supponerende det Deres Excellence motte vel self beholdet en Copie deraf tilbage. Men maaske af Materiens eller Blodets Prøve paa det Stykke Papir er vel ikke fleer Stykker end det, som følgede nu Relationen, hvorfor jeg ey har tordet samme beholde. Jeg skulde ynske, at samme Relation motte vorde paa Tydsk ofversatt, og skikket til Hr. Wolff i Halle, for at fornemme hans Forklaring derofver, tillige med bemældte Prøve af Materien.

Det er mig en inderlig Glæde, at Deres Excellences kiære Sundhed continuerer, og ved denne Rolighed paa Landet tiltager. Gud lægge endnu dette dertil, at Deres Excellences Gaarde og Godser motte vorde bevarede for den græsselige Landeplage, Qvæg-Siugen!¹ Om hvilken jeg finder min Pligt at være, hvad mig i disse Dage er forekommet, Deres Excellence herved underdanigst at meddele. Det er vel Deres Excellence for længe siden, saavelsom fleer, blefven bekiaendt, at Qvæg-Siugen har paa et par Maaneders Tid grasseret paa Frue Græfvinde Schacks Gods ved Gisegaard, og var der længe udi en vis Landsbye paa Godset, forinden at Hovedgaardens Qvæg endnu blef fornummet at skade noget. Endeligen for en 5 Uger siden blef et Par Kiøer paa Hoved-Gaarden siuge og døde. Der fandtes da en gammel Meyerske, som gaf an, at mand motte forsøge, om det ey var maaskee Lende-Blod eller Ryg-Blod, en Siugdøm, som ellers er temmelig bekiaendt og i adskillige Aar har grasseret i mange Lande. Prøven blev giort, og Tingen befandtes saaledes som hun giættede. Hvorpaa hun var færdig med hendes Recept, og curede en 5 à 6 Stykker, som var blefven siuge. En eller 2 andre, som Siugdømmen hafde for stærk angrebet, døde denne første gang i Curen. Kort sagt, aldt det saavel sunde som siuge Qvæg blef examineret, og det allerstørste Tal befundet at hafve Lende-Blod, Recepten til ethvert Stykke appliceret, og af 300 Kiøer er 283 conserve-rede, saa at paa bemældte Gisegaard var ikkun død 17 Stykker, og mand holder nu Resten efter 3 Ugers bestandige Sundhed uden videre Fare at være.

Nogle Naboe-Propretarier og Forpagtere skal være komne siden hen til Gisegaard og har ladet sig vise og lære Prøver af bemældte Remede. Græfvinden har og ladet den bruge hos nogle af sine Bønder, men finder de fleeste helt halsstarrige, og som desperate, da de siger, at ald Remede er kun Qvakle-

¹ Kvægpesten hjemsøgte Danmark i Aarene 1745—52. Alene i Tiden fra Maj 1746 til Begyndelsen af Aaret 1748 døde c. 250000 Stykker Kvæg. Norge gik fri for denne Landeplage.

rier, og hvad Vor Herre vil tage bort, faaer de at miste. Hvad han vil spare, beholder de vel foruden Menneske-Hielp. Kong Wilhelm III kunde ikke være større Prædestinatianer end disse Bønder. Dog har hun; som jeg hører sige, reddet ogsaa noget af deres Qvæg. Herom hafde jeg vel hørt noget tale tilforn, men gjort liden reflexion derpaa, i Betragtning at alle Tider og Beskrivelser af Siugdommen i Holsten talte aldrig noget Ord om Lende-Blod, men beskriver den af Galdens excessive Overflødighed, og Lungens eller Leverens Fordærvelse. Men efterat Frue Græfvinde Schack¹ er self kommen her til Byen i disse Dage, og har igaar baade til Hans Excellence Hr. Græfve Laurwigen, til mig, og til fleer fortalt, confirmeret, og med stor assurance forsikret alt dette omskrefne, saa og at hun (efter sit Løfte, naar hun hafde befundet sin Meyerskes Remede at staae sin Prøve) hafde allerunderdanigst communiceret samme Remede til det Kongl. Herskab, og sendt det baade til Hr. Geheime-Raad og Ober-Hofmester von Plessen, samt til Hr. Hofmester Linstow; Saa maae jeg troe i det mindste, at bemældte Fru Græfvinde er derom tres-persvadée. Hertil kommer ogsaa, hvad som blef mig af en anden for vist fortalt, at der i een Hollandsk Gazette for kort siden skal være annonceret næsten det selfsamme, som nu Græfvinde Schack beretter om sin Qvæg-Siuge, og at hvo der vil hafve Qvæget conserveret, maae tage Lendeblodet fra det. Deres Excellence faer jo self ideligen bemældte Hollandske Gazette og har vel ogsaa fundet det der. Hun (Græfvinden) har ladet sit Qvæg sondere paa en anden hendes Gaard Spandagge, men befundet dette gandske frisk, og uden Fare, hoc est, uden Lendeblod.

Naar mand nu hafver disse Exempler, ikke alene hendes, men endogsaa fra Holland confirmeret, da, i hvor vel Siugen kand hafve en anden faciem og Natur i det Holstenske, motte mand dog holde for raadeligt, at bruge og betiene sig af de Midler, der nu gifves for Haanden, og i det mindste, efter Muligheden, forfare sit Qvægs Tilstand i Tide. Hvorfore jeg strax har ladet mig gifve Græfvindens Remede, og gjøre en rigtig Copie deraf, som hermed til Deres Excellence underdanigst fremskikkes.

Hr. Ritmester og Cammer-Junker von Thienen fortalte mig ellers forleden Dag, at som det var vist nok, at den Holstenske Siuge var neppe andet end af Galdens alt for store Tilvæxt, saa var det og ufeilbarligt, at Qvæget motte længe hafve samlet paa slig Siugdom, eftersom mand hafde observeret endogsaa en Overflødighed af Galde naturali majorem udi det ofverblefne og endnu

¹ Grevinde Anna Sophie Schack, født Rantzau (1689—1760), Enke efter Grev Hans Schack (1676—1719) til Schackenborg og Gram.

sunde Qvæg, naar mand hafde slagtet det. Jeg gaf mig den Frihed, at raade og bede ham, at hand endeligen vilde bruge Rhabarbara til de endnu sunde, naar hand nu kom hjem. Jeg hafde for nogle Aar siden læst derom, non memini apud quem autorem, og sagt det ofte siden og til mange. Men mig er det altid gaaen, at jeg har haft samme Skiæbne som Cassandra i Tragedien. Imidlertid har nu samtlige vores Professores Medicinæ og andre af bemældte Studio tilstaaet mig, at jeg hafver Ret, nemlig at efterdi Rhabarbara er et Cholagogum og Galdes expulso-rium hos Mennesker, maa det ligeledes være hos Qvæget.

Jeg indstiller alle disse mine Charlatanerier til Deres Excellences naadige Omdømme, bedende om Forladelse, at jeg i saadan almindelig Nød og necessitate, hvortil enhver bør concurrere, tager mig fore at vagare extra oleos et fines professionis meæ. Thi Gud veed, at hvert Qvæghoved, som Deres Excellence skulde miste, (hvorfor Dem naadigen Gud bevare!), skulde giøre mig saa ondt, som om det skeete mig self.

Jeg forblifver med allerstørste devotion og zele

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 31. Julii 1745.

P. S.

Jeg hafde endet min ringe Skrifvelse og vildet pakke den sammen, da Justitz-Raad Bing kom hjem og fortalte mig, at hand hafde i denne Formiddag besøgt Fru Græfvinde Schack, som gjorde sig færdig at reyse i Eftermiddag bort, og at hun hafde berettet ham, hvorledes hun hafde Tidende fra sin Gaard Gram i Synder-Jylland, at hos nogle hendes Bønder der, hafde Qvæg-Siugen begyndt at grassere. Hun hafde skikket en Recept derud, og befalet at curere det siuge Qvæg derefter, samt sondere og prøve det friske med videre. Men som bemældte Bønder der var ligesaa vrangvillige, som de her i Landet, motte hun nu self afsted og derud. Tilmeld at det var ligesaa vel ved Gram Gaard befunden at være Lendeblood, som her i Landet, som var klart af de Brevve hun derfra hafde og deraf fortalte Bing.

Jeg blef herudaf curieux, og for at erfare denne Ting des nøyere, begaf mig strax, inden Middag, hen til Græfvinden, hørde confirmation paa Tingen, og bekom Relationerne at læse fra hendes Folk ved Gram. Derudaf kunde mand see, at bemældte Folk negligere Ting forlænge, og ikke applicere Curen førend forsildigen. Men hvad som i Tide behandles og præserveres, det kommer sig. —

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Dette er alene for underdanigst at aflægge Justitz-Raad Bings og min høystskyldige Taksigelse for det tilsendte skønne Stykke Vildt; hvormed vi just i Dag gjøre os lystige, og hafver derpaa gjæstbudden et half Dosin af vores Academiske Lærere, quorum docta corpora putamus digna satis esse, in quæ nobilissima hæc ferina intret. Samme ere, vor nu værende Rector Acad. Prof. Theol. Block¹, Dr. Marcus Wöldike, Justitz-Raad Thestrup, Justitz-Raad Scheid, Prof. Anchersen, og Prof. Kall. Jeg forblifver med udødelig Devotion

Deres Excellences
underdanigste og høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 21. August 1745.

P. S.

Vores Chinesiske Skib er nu indbragt i Grafven, og begynder at losses. Mand haaber en god Auction. Thi, omendskiønt de Svenske venter 4 Skibe hiem, saa kommer desto mindre andenstæds i Europa; da de Engelske faaer kun eet, og Hollænderne tvende. Men de franske slet ingen; saasom alle deres tre Retour-Skibe fra China blefve tagne af de Engelske ved Malacca, som førte dem strax til Batavia, og solgte Ladningen samt Skibene paa Auction. Ligeledes hafve de Engelske borttaget de 3 franske udgaaende Skibe, førend de naaede China: Saa at det stakkels franske Compagnie des Indes Orientales er ulykkelig i mange Maader. Hr. Græf Gyldenstein eri Torsdags kommen siug her ind fra Liungby, og i Gaar skal det hafve været slet med ham.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Deres Excellences meget Naadige Skrivelse af 26 hujus hafver jeg med største Veneration annammet, og kand til den sidste Post deri hafve den Ære at mælde dette, at det stærke Nord-Lius, som Deres Excellence har bemærket i Søndags Aftes, er ogsaa her seet, og blef mig i Mandags Morgen fortalt af Justitz-Raad Bing, som er alle Aftener flittig udi at observere og eftersee Himmels Beskaffenhed. Hand hafver nu i en lang Tiid,

¹ Søren Bloch (1696—1753), Professor Theol., senere Stiftsprovst.

vel af 3 Maaneder eller længere, savnet de her ellers om Vintren sædvanlige Nordlius; Men i Mandags Morges sagde hand mig, at Aftenen tilforne saae hand eet mægtigt stort og ligesom af Ild og rød Liunet sammensatt. Nu i Aftes hafver hand observeret det snart lige saa stærkt, først meget mørke og sorte Skyer lige i Norden for Vores Huus, og et stærkt Nordlius som af lutter Ild-Straaler. Hand spaaede deraf det onde Veir, som vi ogsaa i Dag hafver. Et par andre Aftener i denne Uge er det og seet, men ikke nær saa stærk, som i Søndags og Fredags-Aftes.

Med Qvæg-Siugen er det forunderligt nok, at den gaaer hele Europa ofver; som jeg i gaar og tilforne har læst i Aviserne, at den baade er i Frankerige og grasserer ved Paris, saa og i Italien, hvor baade Horn-Fæ og Heste døer for fode. Een har sagt mig, (men self har jeg ei eftersøgt det), at anno 1638 i forige Seculo skal det hafve været ligeledes.

Græf Guldsteen¹ er kommen op igien; Hans Sygdom var kun en Forkølnings-Feber. Krüger, som er hans Medicus, sagde mig igaar, at hand hafde aldrig taget det ringeste Medicament ind, men alene humected sig med Ptisane², som hafde cureret ham. Hand hafde imidlertid stillet sig Døden for; hvorved hans gamle siuge Frue var heel gelassen og i bedre humeur, end mand længe hafde seet hende, tænkende maaskee endnu paa samme Dessen, som hun forleden Aar, (da han og var siug,) lagde ofver med hendes Confidante Madame Maillot, at reyse til Holland, saasart hun blef ham quit. Sic frustrantur spes mortalium.

Og jeg er, med uafsladelig devotion og zele,
 Deres Excellences etc. etc.
 H. Gram.

Kiøbenhafn, d. 28. Augusti 1745.

137.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Til Deres Excellence kand jeg ikke efterlade underdanigst at melde, hvad mig siden af en ærbar Mand iblant mine christelige Colleques, et quidem sub nulla obligatione silentii er fortroet om det store Enigme, Capit. Richards Equippée. Hand sagde, at Fregatten skal gaa først til Marseille og siden til Algier, og at de tvende ornerede og forgyldte Cammere skulle

¹ Jean Henri Huguetan, Greve af Gyldensteen (1654—1749), Godsejer og Forretningsmand. Han var gift med en hollandsk Dame af Familien Wassenaer. Ægteskabet var ikke lykkeligt.

² Ptisane ∴ Bygsuppe.

være til at indtage en i Kongelig dansk Tieneste staaende Baron, der nu befinder sig i Marseille, Nafnet vidste hand ikke paa denne sidste, hvilken jeg par hazard giætter at maae være vores Baron Denneval, der skal være Ambassadeur til Deyen og Republiquen i Algier. Justitz-Raad Hanssen i Helsingør siges enten at være reyst, eller skal reyse ofver Land til Marseille, for at gaee med som second Ministre. Et Skib fra Elben eller Glykstad gaer tillige did, og skal nu, da Hr. Græf Dane-skiold var derude, være afseylet, som har Foræringerne inde, Canonerne og andet, som behøfves, til at slutte en Tractat med Messieurs les Algeriens, efter de Svenskes Exempel¹. Er dette nu sandt, som jeg lader staae derhen, hvortil skal da denne Foranstaltning om Assistance af de Westindiske Insuler? Thi dette er jo langt fra disse Africanske Küster. Og da jeg opponerede min Collega dette, vidste hand mig intet at svare. At og Capitain Richard, som fører Fregatten, vidste aldeles intet om sin Reyses Desein, men at hafve bekommet tvende lukte Ordres, til at aabne, hver paa sit Stæd underveys, er sikkert, hvilket hand hos Biskop Hersleb, der er hans Svoger, høyt hafver contesteret.

Vores Thee sælges i disse Dage for 3 R og 3 R i β Dansk Pundet, som er 1 R ringere end forleden Aar. Hertil foregifves Aarsagen at være, at den Hollandske Gouverneur paa Batavia Baron Imhoff, har været saa unyttigen nidkiær og hastig i at sende alle de opbragte franske China-fahere hiem til Holland, fulde med deres Thee-Ladninger, hvilke tillige med Hollændernes egne hiembragte 2 à 3 Millioner Pund Thee, ey hafver kundet andet end slaa Vore Vahrer dybt herunder i Prisen. Der ere Folk iblant vore Kiøbmænd, saavelsom fremmede, der kiøbte Thee paa Vores Auction ifior til 4 R , og har deraf endnu meget staaende i Hamborg, deriblant er Behrend Jacobs Sviger-Søn, der alene har sammestæds 35 Kister, hvorpaa hand nu regner sit Tab til 2600 Rbdr. foruden Pakhuusleye og interesse af sine Penge. Saaledes er Kiøbmandsskabet!

Ikke veed jeg, om Deres Excellence har hørt om den fuldkomne Vished, som det Tranquebarske Skib har bragt os om Vort Peber-Skibs totale Undergang ved et Maldivisk Eyland. Det er der strandet paa Udreysen, hvor Kongen paa Øen strax plyn-drede Skib og Folk, og bemægtigede sig Sølfvet og alle Vahrer.

¹ For at raade Bod paa den Skade, som de algierske Sørovere tilføjede den danske Skibsfart, søgte den danske Regjering i 1745 med Assistance af den franske Generalkonsul i Helsingør, Justitsraad Hans Georg Hansen (1694—1760), at opnaa en Traktat med Deyen af Algier. For at give Underhandlingerne Eftertryk afsendes 3 Linieskibe til Middelhavet under Kommando af Grev U. A. Danne-skjold-Samsøe. Det lykkedes endelig den 10de August 1746 at faa afsluttet en Traktat med Deyen.

Den stakkels Capitain Brunet var siug og døde strax; de fleeste andre af Equippagen forsmægtede og creperede efterhaanden. Otte Mand blefve i Lifve, og af et fransk Skib indtagne og førte til Pondichery. Af disse beholdte de franske tvende, som Jesuiterne gjorde til Catholske. De øfrige komme til Tranquebar, hvor Gouvernementet beholdt 2 à 3 Personer til Soldater, og Resten ere nu her hiemsendt med sidste Skib.

Vores Tydske saavelsom Danske Missionarii i Tranquebar hafve berettet, iblant andet til deres Fremgang henhørende, at den forbenævnte Baron Imhoff paa Batavia er den største Patron, Lius og Støtte for Christendommens Fortplantning i Indien. Hand har skicket til Vores Missionarios store subsidia af Penge og andet. Hand anretter self Missiones i Java, bygger Skoler omkring Batavia, har bygget en Catholsk Kirke i Batavia, og vil nu bygge en paa Cap de bonne Esperance; anlægge et slags Academie eller Universitet i Batavia, samt et nyt Trykkeri in linqvis indicis, ligesom hand og paa Zeylon har anlagt Skoler og Trykkerier, hvoraf den Danske Missionaire Hr. Ole Maderup har skicket til Dr. Wøldike en Bog trykt paa Zeylon i det zingalesiske Sprog. Enfin, samme Maderup beder, at mand her ofveralt i den Europæiske Christenhed vil indeslutte Baron Imhoff i alle Kirke-Bønner, at Vor Herre vil lade ham længe lefve og prosperere.

Det Kongl. Herskab kom i Aftes til Frederiksberg, og i Dag reyser de til Hirschholm til at spise og siden der i nogen Tid at forblifve.

Det meeste her tales om i Staden i disse Dage, er om de tu stakkels Brødre og Kræmmere Saurnes Banqueroute, der er blefne invisibles i Mandags, da deres Moder, Thomas Saurs Enke, lod samme Dag tinglæse een deres Obligation til sig paa nogle og Tredive Tusinde Rigsdaler, hvori deres alt Gods og Kram var pandtsatt til hende. Om de andre Creditores, der maaskee hafve lige saa meget at fordre, vilde derved lade det blifve, staaer hen.

Her er ankommen i disse Dage en Primarius Professor Juris af Universitetet til Frankfurt an der Oder og Kongl. Preussisk Hof-Raad, nafnlig Trier, bekjændt af Skrifter, og en Mand ohngefær af min Alder, for at søge Emploi, efter at hand har takket sin Herre Kongen af Preussen af, som ilde mishandler sine Professorer og gifver dem ingen Dalers Besoldning, saalænge Krigen varer. Denne har ikke kundet taale sligt længer, men til sidste Paaske sagt Hans Majst. op. Været siden i Hannover, i Bremen og alibi, men der ingen Station bekommet. Her er hand nu, og vil see Tiden an i Vinter, om der maaskee

kunde komme en Mortalité iblant Vores Professorer, eller nogen vorde afsatt, til at give ham Plads — det Gud forbyde!

Mand siger, at Mr. Desmercierer¹ skal være blefven Geheime-Raad nu da Kongen var i Holsten. Iaftes kom Hr. Conferentz-Raad Lyhe² til mig, og fortalte med en gandske ikke bedrøvet Tone, at hafve hørt for vist, at Vores Stads-President Bram³ var desparat siug og af Præsten beskikket til Døden. Jeg veed ey om jeg syndede, at jeg ey rabbaterede noget af hans Glæde og søde Haab, med at svare ham, at Brams Tilstand var ikke saa farlig, og hand kom vel op igien. Den gode Lyhe motte vel holde noget mere skiult sit Ynske at komme i bemældte Plads. Thi det kunde vel slaae feyl.

Justitz-Raad Bing har bedet mig at formælde Frue Græfvinde Laurwigens allerstørste Taksigelse for de hende tilsendte 6 Fasaner, som var hende en gandske kiærkommen Foræring. Ligesom og Bing underdanigst takker for de tvende, som hand og jeg hafver fortæret med allerstørste Erkiændtlighed.

Og forblifver jeg med udødelig Troskab og Lydighed

Deres Excellences

underdanigste, høystforbundne Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 25. September 1745.

P. S.

Bing kommer hiem fra Auctionen og siger, at Theen var steget i Priis igaar og i Dag, og at mand kand regne hver Pund grof The til 3 $\frac{1}{2}$ 2 β , som er 300/M. Rbdr. for den Sort; den fine à parte, hvoraf zioung-zioung har kostet 1 Rbdr.

138.

Til Gehejmeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Deres Excellences Naadige af 28de hujus kom mig i denne Time Kl. 10 Formiddag tilhænde, og jeg, efter at hafve læst alle Pieces igiennem (for hvilkes Communication jeg ærbødigst hierteligen takker), har ikke vildet taget ringeste Tiids Forsømmelse, i at sende samme igien tilbage, forsikrende tillige underdanigst, det jeg aldrig lader mig til nogen Siæl mærke med hvad fra Deres Excellence mig vorder betroet, hafvende, Gud skee Lof, den Gafve, fremfor mange andre, som jeg kiænder, at

¹ Johan Henrik Desmercierer (1687—1788), Gehejmeraad, uægte Søn af Grev Gyldensteen.

² Formentlig Conferentsraad Adolf Andreas von der Lühe (1695—1750).

³ Conferentsraad Christian Braem (1683—1752), Præsident i Kjøbenhavn.

være silentiosus, som for mig endogsaa med Alderen har tiltaget. Ey at tale om, at slig Egenskab er mig medfødt og hører til Wendsyssel-Landmandsskab¹, hvor mand siger, at Bønder fødes saa mistroende og dissimules, at mand neppe faaer dem til at sige deres eget Nafn eller Boepæl, førend efter 3 à 4 Spørgsmaal.

Min Extract af det Svenske Bref kand Deres Excellence heller end gierne beholde, thi hos Deres Excellence er det aldeles uden Fare at vorde udsponeret, og jeg skref alene hans Avertissement dertil, paa det at samme ey skulde vorde for enhver bekjændtgiort.

At Sauernes Banqueroute kommer fra den Source, som Deres Excellence rigtigten har aabenbaret, bevises derved, at Klæde-fabriken eller Magazinet har ofver 10/M. Rbd. hos dem at fordre, som der siges, at Moderen er Cautionist for².

Justitz-Raad Bing aflægger sin underdanigste Taksigelse og respect, og siger, at Vinen ligger her til god Rede og i beste Stand og Forvaring, men hand raader, at lade den saaledes ligge, indtil hen i November Maaned; Thi i denne Tiid, saalænge Vendangen i dens Fædreland varer, og lidt efter, holder mand ey raadeligt at røre den. Siden raader Deres Excellence at sende Bouteiller herhid dertil og faae den aftappet. Der faaes at spares og drikkes tarveligen i dette Aar, hvo som vil hafve noget got at drikke i det følgende. Thi alle Tidender siger, at Misvæxten og Siældenheden af god Vin i dette Aar er ubeskrivelig stor. Bing siger mig ogsaa, at af det gule Chinesiske Lærred, som Deres Excellence skriver om, er slet intet end at bekomme. Aarsagen skal være, at Folkene faaer det ey vel betalt her ved Staden, thi hvad de førte hid derfra i forrige Aaringer, hafde kostet dem i China circa 4 ½ Danske, og her kunde det neppe naae 5 ½ igien. Ergo har de ladet den negoce blifve. Imidlertid skal jeg forhøre derom strax hos Vedkommende.

At det Svenske Spøgerie falder utroligt for Deres Excellence og fleer, undrer mig ikke. Thi Historien er af det Slags, som ikke accorderer med hvad som enten af Revelatione, eller

¹ Gram var født i Bjergby Præstegaard i Vendsyssel, hvor Faderen Niels Gram var Præst. Farfaderen Hans Nielsen Gram (c. 1599—c. 1661) var Borgmester i Sæby, og Slægten synes at være gammel i Vendsyssel. Allerede 1495 nævnes en Niels Gram i Børglum, jfr. Holger Eriksen Rosenkrands' Testamente i Danske Magazin 6te Række pag. 269, og 1540 en Peder Gram som Slotsfoged paa Dronninglund Slot.

² Christian VI havde oprettet det saakaldte »Magazin«, hvorhen Fabrikkerne, om de ønskede det, kunde sende deres Varer og faa Penge for dem. Magazinet overtog saa Afhændelsen af Varerne, og ydede ligeledes Laan til Fabrikkerne til Indkjøb af Raamaterialier.

den paa hvad som af Philosophia bekjændt er sig grundende Ratione er os vitterligt. Imidlertid gifver jeg mig fremdeles den Frihed at tilsende Deres Excellence hosfølgende Bog, hvori en deslige Historie, og med vel saa mange Omstændigheder forskelskabet findes, paa det Stæd hvor jeg har lagt Mærke, og kunde endnu fournere mange fleer, hvis det skulde behof gøres. Jeg tør hverken sige fra eller til, i deslige Ting, hvor jeg finder meget store Aarsager til Tvivlsmaal, saa vel paa den ene, som den anden Side.

Jeg forblifver, med udødelig Troskab og devotion,
 Deres Excellences
 underdanigste, høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 30te September 1745.

139.

Til Gehejmerraad C. A. Plessen.

Naadige Herre!

I Aftes en Time efter jeg var hiemkommen, skikker Boghandler Rothe¹ en Bog til mig i raae Materie, hvoraf nogle Exemplaria vare ham tilsendte med den Hamb. Agende Post, og lader mig spørge, om han tuto et palam kunde sælge den, saasom det var et Scriptum Zinzendorffianum, og at derudi stode trykte nogle Brevve, som vare skrefne til Hans Kongl. Majestæt og til Deres Excell. etc. — Jeg gaf hans Bud den Besked, at jeg vilde blade den igiennem, og sige ham min Mening, som i Dag mod Aften. Strax lagde jeg mine andre Studia tilside, og tog mig for at studere bemeldte Scriptum igiennem, sed tantum obiter et perfunctorie, inden jeg gik at sofve. Jeg befandt, at det er Græf Zinzendorffs Haupt-Apologie, indeelt udi visse Sectiones et Capita, hvilke jeg aldeles lader til hans Adversariis, Dr. Baumgarten og andre hans Lige, at examinere. Herpaa følger et got Partie og Antal Beylagen, og hvad som derudi angaaer os, og som Rothe siunes at frygte for, ere scqq:¹ — — —

Det er det altsammen. — Den hele Piece bestaaer af 34 Ark in 4to.

Jeg stiller mig for, at Deres Excell. skulde maaskee befale et Exemplar deraf til Dem Self; (Jeg faaer ogsaa hafve et til mig self). Men om jeg kand tilraade Boghandleren at sælge offentligten flere til quoscunque, staaer jeg noget i Tvivl om, omendskiønt mand vel tilforne hafver deslige Epistolas trykte i

¹ Boghandler Gabriel Christian Rothe.

² Fortegnelsen over de paagældende Bilag er trykt i Suhms Nye Samlinger IV pag. 153—54.

de Budingske Samlinger, der ey er blefven reflecteret paa til at forbydes.

Imidlertid, ad gustum aliquem Excellentiaē Vestraē præbendum, donec integrum exemplar acquiratur, skikker jeg derhos Titelen, og tillige det Ark hvori findes det sidste Bref til Hans Kongl. Majestæt, som er det skarpeste af alle.

Jeg forblifver med udødelig devotion

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Søndag Morgen, d.

1745.

P. S.

Hr. Jerusalems¹ Prædikener, som Hr. Taxateur Jæger skikkede mig, har jeg med ald Fornøylese læst; og den, som var lagt Mærke til, om Skattens Mynt, fundet fortræffelig, og saaledes, som enhver Hof-Prædikant burde holde engang hver Maaned for et Herskab og Folks Regentere. Og hvis Manden er som hans Prædikener, da skulde vel ingen heller ynskes herhid. Mais entre fare et parlare er ofte stor Forskiæl. Og hvo som har kiendt afg. Biskop D . . . , tvifler vel ey paa, at hand jo kunde prædike lige saa vel og skjønt.

Angaaende den Piece, som Deres Excellence har haft af mig, om det Engelske Saltes Dyder, da er mig falden ind, om det ey maaske kunde hafve været en liden fransk Bog in 12mo, indbunden, ni fallor, i hvidt gammel Pergament, eller i Tyrkisk gammelt Papir med Pergament bag paa, hvis Auctor uidentvifl heder Mayerne. Men det er ofver 4 om ikke 5 Aar siden, at Deres Excellence fik samme af mig her i Kiøbenhavn, i Deres Sovekammer paa Østergade; Denne franske liden Piece fik jeg ikke igien; Thi jeg bad Deres Excellence, efterdi De fandt Behag deri, og den var mig aldeles unyttig, at beholde den, som De og lod Dem naadigst befalde, og betalte mig strax derfor ofver 20 gange hvad den mig hafde kostet. Den tør vel endnu findes iblant Deres Bøger eller i Kammeret her i Staden.

140.

Til Gehejmeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

For Deres Excellences saa ofvermaade naadige Tilskrift, som den igaar med Posten var, er jeg uendeligen forbunden, og

¹ Johann Friedrich Jerusalem (1709—1789), tysk Theolog, død som Vice-præsident for Konsistoriet i Wolfenbüttel.

ynskede meget, at jeg kunde paafinde noget, Deres Excellence Tiendedeelen saa meget at fornøie, som jeg mig ved dens Giennemlæsning har fundet.

Endnu har jeg ikke hørt eller spurt det allermindste fra de gode Mænd, Tydske Kirkes Ældste og Forstandere, og slutter derfor, at de maae hafve opsat deres Forsamling til maaskee engang i næste Uge. Jeg skal være færdig, og indfinde mig, naar Bud kommer. Som jeg ogsaa vel skal erindre mig, prout locus, tempus et aliæ circumstantiæ se dedertint, at betiene mig af de Monitis, som Deres Excellence hafver naadigst gifvet i Deres sidste Skrifvelse.

Det er Gud at takke for og tilskrifve, at Frue Gross-Cancellerinden er blefven frisk igien af denne Siugdum, og vel hverken Hr. Krügers eller Feldtskærerens habileté. Men inden hun kommer til de forrige Kræfter, vil nok længe vare, in tanto senio.

Hos os ere nu tu gamle Kiøbenhafnske Raadmænd hensofvede faae Dage efter hinanden, først Gregorius Nielsen, og i Nat Justitz-Raad Niels Henrichsen. Begge hafde nok deres 70 Aar passerede. Men om Presidenten skal det være vist, at hand er kommen sig; og med Justitz-Raad Seckmann er det og i Bedring.

For den skønne omstændelige Relation om Spøgeriet i Sneeslef-Bye takker jeg underdanigst. I samme Bye, som skal ligge ey ret langt fra Callundborg, hafver jeg een til mit Professor-Embede henhørende Bonde, ved Navn Morten Nielsen, staaende i Matriculen for 7 Tønder Hkorn, og hvis hand er saa gammel-boende der i Byen (det jeg dog tvifler paa), agter jeg at spørge ham om samme Historie, hvis hand kommer igien, efterat hand for 8 Dage siden var her og betalte en Deel af sin Landgilde. Jeg bær ingen Tvifl om slige Historiers Muelighed (at derudi foregaaer Bedragerier, falsiloquia og deslige, saavelsom in rebus maxime familiaribus et quotidianis, nægter vel ingen) og de Raisons, som med stor probabilité holde andre tilbage fra at kunde troe dem, ere mig ei ubekjendte. Aleniste dette siger jeg, og har for lange Tider siden resolveret derved at blifve, at saa længe det behager Gud, saa meget sielden og sparsommelig at tillade deslige Geniis et Dæmoniis at forøve deres Spill, saa længe er det ogsaa best, at vi andre tie stille dermed, og beholde vores Troe og Raisonnement herom for os self og ey prostituere os for Verden, som dog hverken blifyer bedre eller værre, om end Døde hver Uge stode op af Graverne eller Genii et Dæmones i de Dødes Skikkelser, til at prædike den fore, Lucas XVI 29 og 30.

En ligedan Historie, som den i Sneeslef og den Søder-

manlandske, har været her i Kiøbenhafn i gamle Dage circa anno 1648 i een Præstes Huus ved Tydske Kirke, ved Nafn Mag. Simon Henning (denne Mand blef siden Luthersk Præst til St. Petri Kirke i Bremen og er død 1661). Jeg har vidst om dette Spøgerie særlig omstændeligen for meer end 30 Aar siden af sal. troeværdige Folk, og siden har jeg fundet i Vores skrefne Actis Academicis det samme confirmeret. Det hørte ogsaa op, da hand skikkede en liden Pige, som var hans Hustrues paarørende, hjem til Rostock igien, efter at alle Bønner af Prædikestolen og andre gudelige Anstalter intet derimod hafde hiulpet; og hvad var den Satans Engel, som slog Paulsen med knyt Næve, uden just selfsamme slags?

Valeant hic Theologi commentatores cum suis confictis tropis et metaphosis, da dog de samme gode Mænd ved hver anden locum paaminde os saa flittigen de non recedendo a proprietate vocum et litteræ, sed hic hæsitant et quare? quia sunt semi-Saducæi.

Mig er fortalt i disse Dage, at der er Stæder her i Landet, hvor mand gifver Qvæg Tiære-Vand til Præservation imod den grasserende Qvæg-Pest, og at mand bilder sig ind at det hafver haft sin Nytte. Dosis skal være en Pæl om Dagen, og det half-varmt. Jeg skulde være for, (si res non prorsus vana est), at mand gjorde det noget stærkere end til os Mennesker.

Saa har jeg ogsaa observeret, at Biskop Berkeley, Autor til Vores Tiære-Vand, er ogsaa Autor til en bekjænt Bog, der har giort Bruit i Verden, cui. tit: Alciphron ou le petit Philosophe. Skulde Deres Excellence ikke hafve læst samme, beder jeg om Deres naadige Ordre til at fremsende den. Den er skrefven imod Deisterne, eller subtiles hujus temporis et præsertim Anglicæ nationis Atheos et fortes Spiritus, og disse har Vores kiære Hr Biskop ikke større respect for, end tractere dem en petits Philosophes, og at vise dem det hele Bogen igiennem, der er skrefven en forme de Dialogues. Det skal være utroeligt, den Forbittrelse som de ere i imod hannem, og alligevel er ingen af Partiet blefven færdig med nogen Skrift til at refutere ham, holdende sig derimod meest occuperede med Dr. Warburthons, der virkeligen har gifvet dem Leylighed nok dertil, med sit fuldkomne og insoutenable Systeme, de præmiis et pænis alterius vitæ in scriptis Mosaicis et non revelatis.

Jeg forblifver med allerstørste devotion og Erkiændtlighed til min Død,

Deres Excellences
underdanigste, høystforpligtede Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 9de October 1745.

Til Gehejmeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Det som jeg paa nogen Tiid har frygtet for, alt siden Deres Excellence hafver begyndt at søge den Bog hos mig om Engelsk Salt, blef mig, Gud bedre det, alt for meget verificeret i Aftes, da jeg hafde den Ære at bekomme Deres Excellences naadige Bref, og deraf erfarede, hvor slet det stod til med Deres Excellences Helbred.

Jeg hafver da strax gifvet Justitz-Raad Bing tillige med Brevet den hosfølgende Relation at læse. Hvorefter hand hafver præpareret Medicamenterne, som herhos i en Eske underdanigst sendes. Og hans Opskrift, hvorledes de skal bruges, samt hans øfrige Consilia, finder Deres Excellence paa indlagte Papir, hvori vi mener at være nogenledes tilstrækkelig Svar paa alt hvad i Relationen og derhos proponerede Spørgsmaal indeholdtes.

Jeg skulde ellers fast ikke tvifle paa, det jeg jo hafver truffet omsider paa den rette Bog, som Deres Excellence hafver tilforn for 2 Aar siden haft af mig, hvorudi skulde staae om Engelsk og Epsomer Salt. Jeg sendte den derfor strax nu sidste Løverdags ned til Taxadeusen, og er den liden Piece om Pyrmonts-Wasser, hvor der findes en god Deel om Salt, og især pag. 154 noget om det Engelske, ved Epsom og andenstæds.

Her forefalder intet Nyt af Betydning. Den Tranquebarske Auction har været nogenledes god, idet Pano-Comprido er soldt til 8 Rbdr. 2 $\frac{1}{2}$, som var en Lykke, at det nu skeede. Thi imedens Auctionen paastod, fik endeel Commissionaires her Brevfe og Ordre fra deres Udenlandske Committenter, intet at købe, uden til meget ringere Priis, eftersom de nu hiemkomne mange Engelske Skibe fra Indien hafde bragt stor quantitet af samme slags Vare med.

Til det Tydske Kirkes Præste-Val hafver jeg intet hørt siden. Men i Staden siges der, at mand vil endnu lade det henstaae lidet. Maaskee der kand være kommen nogen liden Uenighed imellem disse Electores, ligesom imellem dem in imperio Romano-Germanico.

En gammel bekiaendt Mand, som var Norsk Postmester, ved Nafn Søfren Borthusen¹, er død i disse Dage, 78 Aar gammel. Hand skal hafve efterladt til hans Enke og Børn anseelige Midler.

Justitz-Raad Bing mener, at det nu kand være paa Tiden, at Deres Excellences Viin blifver aftappet, saasart det motte

¹ Søren Madsen Borthuus, Postinspektør og norsk Postmester.

behage Deres Excellence at gifve Ordre til Deres Folk om at hidbringe Bouteiller.

Jeg forblifver med uafsladelig devotion og Troskab
 Deres Excellences
 underdanigste, høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 25de October 1745.

142.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

I det samme Øieblik, som jeg har haft den Ære, Deres Excellences naadige Bref af 18de hujus at bekomme, har jeg dettes Indhold til Justitz-Raad Bing anmeldet, som næst sin underdanigste respect lofver at gjøre sig ald Umage og Fliid med Capt. Høielsens Enkes Appliquer at recommendere og ey alene til Hr. Græfve Daneskiold samme ofverlevere, men endogsaa i Deres Excellences Nafn tale derfor paa det allerbeste. Den anden Post, Deres Excellences Bryst-Siugdum etc. angaaende, svarer Bing saaledes paa, at efterdi Deres Excellence hafver befundet Dem nogenledes soulageret ved de Stahlske Piller, men pleyer deraf at finde siden Blødninger og Obstructioner, saa raader hand friligen til at substituere sine egne Piller, som de allerfleeste, der kiænde og hafver brugt dem, gifve den Berømmelse, at de gjøre den samme Virkning i det mindste, som Stahls, og med mindre eller ganske ingen Uleylighed bag efter. Men at hand ey har næfnet dem tilforn, er skeet fordi han meente Deres Excellence at kunde hafve nogen ham ubekiændt Raison, til ey at vilde bruge dem, eller engang at spørge derom, men heller at vilde forsøge de Stahlske. Ellers har hand tillavet nogle Urter, som hand mener Deres Excellence at kunde drikke i Decocto for Deres Bryst.

Med denne Post i Dag har jeg, desværre, erfaret den bedrøvelige Tidende, at vi hafve mistet den dyrebare Mand, Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz¹, Deres Excellences kiære Ven, og min uskatteerlige Patron og Velgiører, immortaliter de me et de multis aliis meritum. Vel er det sandt, at hans Død gaar mig inderligen nær til Hierte, ja vel saa meget som for 33 Aar siden min egen Faders Død². Men naar jeg betænker, quod dignissimus ille Civium nostrorum et vere Heros Danicus, satis sibi, satis patriæ, satis gloriæ suæ vixerit, tantisque jam terras

¹ Ivar Rosenkrantz døde den 13de November 1745.

² Grams Fader var Niels Gram (1642—1712), Sognepræst til Bjergby og Mygdal.

nostras affligentibus et propediem exhausturis calamitatibus ereptus sit, vitamque ita finiverit, ut ipse piissimus vir optavit, saa siunes mig ikke at burde hafve nær saa megen Sorrig ofver dette Dødsfald, som jeg allerede paa disse par Timers Tid har fundet, siden det blef mig kundbart. Gud lade mig ikke opleve slige flere Tidender! men at jeg til min Død maae skrifve mig med allerstørste devotion,

Deres Excellences
 underdanigste, høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kbhavn, den 19de Novbr. 1745.

143.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

For Deres Excellences naadige Skrifvelse, som jeg igaar hafde den Ære at bekomme, og den derudi indlagte dobbelte store Gavte til Justitz-Raad Bing og mig, maae jeg herved aflægge baade hans og min underdanigste, allerstørste og inderligste Hiertens Taksigelse, derhos forsikrende, at hand saavel som jeg ikke uden megen stor Undseelse tage imod saa overflødige Velgiærninger af Deres Excellences naadige Haand, ja allermeest i saadan bedrøvelig Tiid, da hver Mand, fra den Høyeste til den nederste, maae sine Midler og den Velsignelse, som Gud i de forrige Aar hafde gifvet, saa ofvermaade meget see formidsket, at aldrig har nogen Calamité været større ofver dette Land.

Imidlertid, næst at takke saameget des inderligere Deres Excellence, kand jeg dette med Sandhed sige, at den første gode og retskafne Trøst, jeg har hørt i denne ulyksalige Tiid af nogen Geistlig eller Verdslig, er visseligen den, som jeg læste til sidst i Deres Excellences kiære Bref. —

Hvad Deres Excellence siger paa den Sal. dyrebare Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz'es Artikel, er os alle i Fædrenelandet, hver efter sin Maade, somme meer og andre mindre, bekiændt, og hans Ihukommelse forblifver stæde i Velsignelse. Hand er og, Gud være loftet, ævig vel, og hvo skulde vilde ynske ham tilbage i Vores Elendighed, nisi qui immensitatem gaudii istius et beatissimi status, in quem translatus est, non cogitat. Optime cum iis agitur, quos cito in tutum Natura recipit, sagde fordem en klog Hedning. Men vi maae sige: Optime et supra quam dici potest, felicissime cum iis agitur, quos ex maximis miseriis ereptos Supremus ad sese Deus et in ineffabilis lætitiae portum recepit.

Justitz-Raad Bing vil, saasart hand er af med Vinen, og

Deres Excellences Folk har faaet den tilsammen afhentet, oplede sine Regninger. og da tilskikke Deres Excellence den rigtige Compte. — Græf Daneschiold har hand ikke kundet faae i Tale endnu, forsøgte det vel nu sidste Torsdags, men Græfven var dragen fortidlig herfra, og hafde ey befundet sig vel, som Folkene i Huset berettede.

Jeg forblifver med udødelig zele, devotion og Taknæmmelighed
 Deres Excellences
 underdanigste, høystforpligtede Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 27de November 1745.

144.

Til Højesteretsassessor T. Kleve¹

Velædle og Velbyrdige Hr. Assessor,
 Høystærede kiære Herre.

Det er til mig, hierteligst og allerskyldigst at takke for sidst og for den megen Fornøjelse jeg da nød baade for Legemet og endnu langt meer for Sindet. Og naar denne Uge er forbigaaen, udbeder jeg mig den Frihed, at motte en Morgenstund lade forhøre hos cher ami, om det da en Eftermiddag, fra Kl. 4 af, kunde være Dem belejligt, at jeg paa Deres kiære Indbydelse kunde indfinde mig til at betragte noget af Resten.

Imidlertid har jeg den Ære at sende en god Slump Copier af Mageskifte-brefve, i større Antal end dem jeg nu bekom fra Dem tilbage. Opskriften skal jeg hafve i Erindring, naar jeg kand komme i Archivet. Deres Candianus følger hermed tilbage, som er ustridigen une piece extremement rare, men ellers i sig self peu de chose; alligevel, naar R. Friderici 2di Historie skulde skrives engang, noget bedre og fuldkomnere, end den mand af Hvitfeld og Resen hafver, (hvortil hafves en god Deel meer apparatus), saa kunde ogsaa denne Piece hafve et slags Nytte.

Ligeledes følger Deres egen Piece de Ord. Eleph., som, uagtet jeg ikke kand samtykke Deres rigueur ofveralt, er dog bedre end alt, hvad jeg in isto argumento endnu har seet¹.

Deres Bud haster, og jeg er uafsladelig
 Deres allerskyldigste og forbundne Tiener
 (1745)? H. Gram.

¹ Terkel Kleve (1710—1777), den bekendte Genealog, der 1747 blev adlet under Navnet Klevenfeldt.

² Klevenfelds Afhandling om Elephant-Ordenens Ælde er i Uddrag trykt i Suhms Samlinger I Bind.

Til Provst Laurids Gram¹.

Hiertekiære Broder og gode Ven.

Dit Bref af zden hujus hafver jeg rigtiggen bekommet, endda Posten formedelst det onde Væyr over Beltet var et par Dage forsinket, og takker hierteligen derfor. Dend ombemeldte Bog følger herhos, men kiære Broder maae undskyldte, at jeg ikke, efter Befalning, hafver kiøbt dend udi Bogladen. Thi Bogen koster 2 Rbdr., og denne Summa syntes mig at være for stor for en fattig Landsbye-Præst, der hafver Kone og Børn at tænke paa. Jeg hafver derfor taget Bogen udaf mit Bibliotheque, hvor dend fandtes. Bogen er mig til ingen eller liden Nytte, saa Du kand beholde dend saalænge Du hafver Brug for dend, var det endda eet Aar eller tu.

Jeg lægger og hos i Pakken de Moraliske Tanker, som Holberg nyeligen var saa complaysant at skienke mig, en Complaysance, som jeg saa meget meer bør at paaskiønne som dend gode Mand ikke er særdeles bienfaisant. Holberg hafver dog sagt mig, at det er hans intention at testere Publico ald sit Gods og sine Midler, og naar saa er, bør mand ikke undre, om hand er noget karrig i levende Live. Du kiender alt mine Tanker om Bogen, men dend er dog vel værd at læse, indeholder og mange gode og rigtige Materier. Naar Du hafver læst dend, motte jeg gierne hafve Bogen tilbage. Mand siger ellers her ved Universitetet, at iblant Holbergs hans Colleques er jeg for Tiden dend, som hafver den største Platz i hans Hierte; Jeg tør ikke sige ney, men det er vist, Gud bedre det, ikkuns en gandske liden Platz. Holberg hafde forleden Dag lovet at giøre mig dend Ære at deltage i vores convivium, hvor vi fortærede nogle Fasaner, som Ober-Cammerherren hafde været saa naadig at sende Justitz-Raad Bing og mig, men samme Dag skikkede hand Bud og Hilsen ei at kunde komme formedelst hans Helbreds Ringhed.

Kiære Broder besværer sig ofver, at jeg saa længe ikke hafver skikket Bref eller Hilsen; Jeg vil mig intet undskyldte, men Du maae troe, at her hafver her været og er immer saa meget at tage vare paa, baade i Archivet, i Bibliothequet og anden Steds. Vinteren hafver her været ret langsommelig. Indtil medio Januarii hafde vi mestens mildt Væyr med megen Vind og Væde, men derefter tog Kulden fat, og siden hafver dend strænge Herre fra Østen domineret og tyraniceret os. Vi hafver og haft megen Sne, saa at jeg ikke mindes at hafve seet saa

¹ Grams Breve til hans Sødskende ere desværre gaadt tabt. Kun dette ene Brev er bevaret i en i Familien opbevaret Afskrift.

megen siden min Barndom udi Bjerreby, (der Du endnu ei var fød), naar vi agede i Slede ned ad Bakkerne ved Kirken og blefve næsten udi Sneen begrafne, saa dend hiertekiære Moder¹ tilsidst motte ud og skiende. Endnu hafver vi ei haft een eniste mild Dags Væyrlig, endda Solen skinner saa varm her udi mit Cammer, at jeg fast motte tænke det var Sommer, og Finken slaaer lysteligen heruden for. Mit Humeur er got, saa og mit Helbred; Dog hafver jeg ikke i denne Vinter befunden mig saa vel som tilforn. Jeg, der i 20 ja 30 Aar, ikke hafver undet nogen Doctor eller Apotheker een Skillings Fortieneste, maae nu jævnlig en consulere dend gode Bing og bruge baade Piller og Drober. Bing, som immer hafver været een stor scepticus i de Deelee, siger og paastaaer, at det er Tiære-Vands-Curen, som hafver fordærvet min Helbred. Hvilket dog ei er sandt. Hafver Tiære-Vandet ikke hiulpet mig, skadet hafver det saa vist ei.

Hvad Du skrifver om Slottet tør jeg ei benægte, Thi vist og sandt er det, at mand hafver klaget ofver, at det immer ryger i Gemacherne. Dog Gud forbyde, det Slottet skulde gaae op i Luer. Mand motte da dobbelt beklage de store Middeler, som ere gaaen med til dets Bygning, og som mand nu motte ynske at være i Kongens Casse til at afhjælpe den store Elendighed, som den ulykkelige Qvæg-Siuge hafver voldet det heele Rige.

Med Vores dyrebare allernaadigste Konges Helbred er det desværre ikkuns maadeligt, men mand haaber det motte kunde blifve bedre, naar ikkuns Veyret vilde blive saa mild, at hand kunde komme ud til Hirschholm. Gud styrke og bevare Hannem til Lykke og Velsignelse for vores kiære Fæderneland.

Hvad Du skrifver om den kiære Geheime-Raad Rosenkrantz er vist og sandt. Jeg kand endnu ei ret forvinne hans Død, som er gaaen mig nær til Hierte. Hand var mig een troe Velynder og faderlig Ven. Ogsaa dig hafde hand kiær, hvilket hand ofte hafver sagt mig, saa og skrefvet mig til. Requiescat in pace.

Det hafver glædet mig meget at fornemme, at din kiære Kone² og dine Børn hafver det nogenledes vel; hils dem Alle fra mig. Jeg haaber, at dend kiære Nielses³ Pande igien er heel og smuk; hils ham og sig, at hand een anden Gang ikke løber saa buuds og hovedkulds til, men seer sig beder for.

¹ Grams Moder Anna Gram, født Mule, (1661—1731), var Datter af Christen Mule til Attrup.

² Laurids Grams Kone Johanne Elisabeth Barchmann (1717—1796), var Datter af Pastor Chr. Barchmann i Vilslev og Hustru Else Friis.

³ Laurids Grams ældste Søn Niels Gram (1736—1788), senere cand. theol., Forpagter paa Løvenborg.

Fra Søster Karen¹ hafver jeg nyeligen haft Bref; hun hafde det gandske vel. Derimod hafver jeg længe intet hørt fra Mogens², endda jeg hafver skrefvet hannem tvende Gange til. Skrifver Du ham til, motte Du hilse meget og bede ham ey gandske at forglemme hans gamle Broder.

Men det er nu paa det alleryderste af Posttiden, saa jeg kuns faaer Tid at sige, det jeg stædse er og forblifver, min hiertekiære Broders

Ergivenste Ven og Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 15de Aprilis 1746.

P. S.

Justitz-Raad Bing, som nu kommer hiem, beder hilse paa det flittigste og sige, at hand holder saa meget av dig.

146.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Deres Excellence.

Da jeg gik ud af Cancelliet fra Hr. Geheime-Raad Holstein, kaldte Hans Excellence mig tilbage, og befalede, at hvis jeg saae Naadige Herre, jeg da motte sige, at Deres Excellences Ansøgning paa Compagniets og Sukkerhusets Vegne var approberet, og Expeditionen kunde afhændtes, naar behagedes.

Hans Excellences Ærinde, hvorefter jeg blef opkaldet, var noget uformodet, og jeg mindst kunde hafve giættet af alle. Det var, efter en temmelig preambule, (der var saaledes satt paa Skruer, at jeg begyndte at vente mig alt ondt deraf), at Kongen hafde gjort mig til Etatz-Raad, et quidem gratis, uden at jeg skulde sælge mine Bøger til at lade Brevet hente for i Cancelliet. Men jeg motte lofve Hans Excellence, at naar jeg lod min allerunderdan. Taksigelse derfor til Hans Majestæt indkomme, som faaer vel ved disse bedrøvelige Omstændigheder skee skriftlig, jeg da ikke vilde sige, at slig Naade var mig indifferente, eller at jeg ey hafde tænkt derpaa, eller ikke begiert det. Bing, som er en antediluvianus Justitz-Raad, fra Høy-Sal. Kongens Tiid, er og blefven det med; Thi og ellers hafde jeg protesteret paa hans Vegne. Og jeg er persuasissimus, som jeg er om at Solen skinner, at ingen af os to ere blefne det for vores gule Haars skyld, men fordi der er en Dosing andre, om ikke flere, bag efter os, der skulde nyde deres Suk og Ynsker derom bønhoerte, og

¹ Karen Gram (1681—1762), Enke efter Kjøbmand Kjeld Christian Muhle i Aalborg.

² Mogens Gram (1697—1760), Sognepræst i Errindslev og Olstrup.

for hvis Skyld (efter den tykke Ritmester Behrs Lærdom og Erindring) ikke skiøttede om at hafve Bings og mit Suurseende.

Jeg er stædse med uafladelig Devotion

Deres Excellences

underdanigste, høystforpligtede Tiener

H. Gram.

(Kiøbenhafn, den 22de Aprilis 1746¹.)

147.

*Til Generalinde C. Ø. Rantzau*².

Naadige Frue Generalinde.

Jeg er inderligen sensible ofver den Grace og Ære, som Deres Naade har, i Deres allerhøystærede med sidste Post, be- teet mig med Deres gode Gratulation til den nye Titel, og er- kiænder saadan Deres Gunst med underdanigst og allerhierte- ligt Taknemmelighed. Vel maae jeg bekiende, at det hafde kundet ansees for min Pligt at være, Deres Naade saadan min avancement self straxen at tilmælde, som jeg og kand forsikre, at det virkeligen var min Tanke og Forsæt. Men efterdi det ej vilde lade sig giøre den Postdag efter at Tingen var skeet, for- medelst adskillige Forhindringer, meest af dem, som gjorde mig den Ære her at indfinde sig hos mig, saa blev det og ikke til noget Menneske fra min Haand aviseret eller bekiændtgiort, helst jeg tænkte, at mine gode Venner og udenbyes Velyndere kunde end ligesaa vel ved Aviserne blifve dermed surpreneret som jeg self var blefven. Thi mig er det kommen saa hoved- kulds og uformodet paa, som noget i Verden, da Geheime-Raad Holstein, om Fredags Eftermiddag igaar 3 Uger, skikkede mig Bud om at komme op til sig i Cancelliet, og jeg ej andet stillede mig for, end at Hans Excellence hafde efter Sædvane noget at befale mig i Archivet at opsøge eller noget andenslags Arbeide, men fik at høre, at det var alene for at forkynde mig denne Hans Kongl. Majestæts Naade, som Justitz-Raad Bing og mig var vederfaren, og at Brevene var alt af Hans Majestæt underskrefne og kunde uden mindste Betalning afhentes i Can- liet, hvorpaa en Time derefter Brevene blefve os begge ved et Cancellie-Bud tilbragte.

Om Vores Allernaadigste Konges Tilstand er det vist, at den, Gud være lovet, har temmelig vel forbedret sig, siden den

¹ Brevet er ikke dateret; af Brevet Nr. 147 kan det dog ses, at det maa være skrevet den 22de April 1746, som ogsaa var Datoen for Grams Udnævnelse til Etatsraad.

² Christiane Øllegaard Rantzau, født Holstein (1696—1748), Søster til Joh. Ludv. Holstein, gift med General Hans Bertram Rantzau til Panker.

Hannoverske Medici Doctor Werlhofs Nærværelse, som alt er hiemreist. Hans Majestæt er siden den 3die Maji bestandigen paa Hirschholm, og mand hører derfra dagligen gode Tiden-der, som mand venter at skulde blive endnu bedre, naar Varmen kommer meer i Luften, som i dette Foraar har lentet og tøvet længere, end mand nogentid snart kand mindes tilforn. I Dag er det den første Dag mand kand sige, at hafve faaet et got Majmaaneds Væirligt.

Den skrækkelige Landeplage med Qvæg-Siugen er endnu ingen Tegn til at vil høre op. Den griber immer om sig i de Provintzer, som den tilforn hafde skaanet. Og den Elendighed, mand seer forud deraf overalt at vil komme, er ikke med nogen Pen at beskrifve. Herofver kommer det, at mand her mindre taler om og bekymrer sig ofver hvad i andre Lande foregaaer, og mener, at hvad det Engelske og Skotske Uvæsen angaaer, da har vel ingen Fare, at det jo falder bort af sig self, saasnart Engelland vil forlige sig med Spanien, hvortil mand siger, at der nu er meer apparence end nogen Tiid tilforn.

Deres Naades Proces med den Schmidtiske Sterfboe henhviler endnu, af selfsamme Aarsage som jeg i mit sidste hafde den Ære at omtale. Thi Ass. Seckmann er endnu ei fra Aalborg hiemkommen. De 100 Rbdr., som Deres Naade sendte mig Vexelen paa, ere mig rigtigten betalte. Og jeg med at recommendere mig fremdeles i Deres Naades bestandige Gunst og Bevaagenhed forblifver med største respect,

Høy- og Velbaarne Frue Generalinde,
Deres Naades
underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 14de Mai 1746.

148.

Til Cancelliraad Carl Deichmann.

Velædle og Velbyrdige Hr. Cancellie-Raad,
Høystærede kiære Ven.

Deres Velbaarenheds udi Deres høystærede med sidste Post mig tilkomne meget kiærlige og obligeante Gratulation, forsikrer jeg at hafve været af de kiæreste jeg ved denne Leylighed har erhholdet, allerhelst jeg noksom forhen er overbevist om, og har Prøver af Deres oprigtige Hiertelag imod mig, der dog saa liden Leylighed hafver haft til at betee min skyldigste Taknemmelig-hed derfor.

Hvad ellers den Ære-Titel angaaer, hvortil Deres Velbaarenhed mig saa overflødigen af største Godhed lykynsker, (og

om hvilken jeg ikke vidste eller formodede det ringeste, førend en Time førend Brevet blev mig fra Cancelliet gratis tilbragt), da troer jeg vel, at høytærede Ven, med flere, der kiænder mig, gjør mig den Justice, at tænke, det samme Høykongelige Naade ey saameget fornøyer mig for min ringe Persons Skyld, der kunde gierne ladet mig nøye med endnu mindre Titel end mig tilforn var gifven, som i Henseende til vores ordinem litteratum, nemlig at Vores Allernaadigste Konge finder for got, den endnu ligesaavel som forhen, med den slags Naadetegn at distinguere.

Af Tidender herfra er ingen betydelig Deres Velbaarenhed at tilmælde, undtagen den som ved nærværende er den beste og ynskeligste, nemlig at Hans Kongl. Majestæts dyrebare Helbred tegner sig nu til stor Forbedring, og tager dagligen til, siden det Høye Herskab er paa Hirschholm Slot. Gud gifve fremdeles sin Velsignelse og forlæne Hans Majest. fuldkommen Sundhed og langt Lif.

Den skrækkelige Landeplage har endnu, Gud bedre det, ingenstæds ophørt i disse Provintzer, hvor den er kommen, og Qvæget dør endnu her og der for fode. Og de Midler, hvorved Riget og Publicum skal vorde igien opreyst eller i det mindste soulageret, siunes endnu for alles Øine at være skiult.

Jeg slutter med at bede min høytærede Hr. Cancellie-Raad om Deres kiære Venskabs Continuation, ynskende at kunde med nogen behagelig Tieneste udvise, hvormeget jeg med fuldkommen Ergifvenhed og Consideration er

Deres Velbaarenheds
allerskyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 21de Maii 1746.

149.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Med underdanigst respect og soumission hafver jeg igaar modtaget den Pakke, som fra Deres Excellence under 19 hujus mig er tilskikket, og gifver mig herved den Ære, Deres Excellences naadige Ordre saavidt at efterkomme, som mig i Dag er muligt. Naamlig, først underdanigen at declarere, det jeg ganske intet hafver imod, at Nafnet af den Venetianske Observateur¹ du

¹ Dr. Lotario Guiseppe Lotti i Venedig havde udgivet: *Descrizione d'uno strano Fenomeno veduto nel mese di Gennaio di quest' anno 1716 nella Casa del Sig. Girolamo Oddoni.*

Phénomène glacial, ja endogsaa Piecen selv bliver Hans Excellence Hr. Græf von Manteuffel meddeelt, allerhelst efterdi Hans Excellence forlanger det saa stærkt, og beviiser derved, at bemældte Venetianske Observation, ja vel ogsaa Bogen, hvori den staaer indført, maae være de brave Mænd derude lidet bekiændt. Det vilde og blifve Hans Excellence alt for langsomt at opbie min Dissertations¹ publication, som maaske neppe kunde skee i mange Maaneder, (om det og nogetid kommer dertil), og derfor skulde jeg end heller underdanigst bede Deres Excellence straxen at tilsende Hr. Græfven det Italienske Skrift, samt derhos gifve at forstaae, at der fandtes ogsaa lige saa store Visionaires in rebus physicis udi Italien som i Danmark. Dernæst skal jeg, efter min underdanigste Pligt, være færdig til den tydske Kirkes Regnskaber at revidere og ofverhøre, saasnart de Ældste og Forstanderne lade mig vide Tiden, som de og har lofvet.

Men hvad de Zinzendorffiske og Mähriske Sager angaae, da tillader vel Deres Excellence naadigst, at jeg derved ikke just kand blifve klar i et par Dage eller tre endnu, og at jeg til den Ende beholder dem hos mig saalænge. Jeg hafver imidlertid læst dennem for første gang igiennem, og maae tilstaae, at intet kand bedre svares derpaa, end udi just den Mening, som Deres Excellence selv i Deres naadige Brev til mig har aabnet. Det Svar og Erklæring, som Pierre Panet, Malleville og deres Medbrødre har gifvet, er i Sandhed saa smukt og vel opsatt, at jeg ey noksom kan rose dem, uagtet at Græf Zinzendorff kalder endeel af deres raisonnemens pitoyables.

Igaar Eftermiddags reyste Deres Excellences Hr. Broder igien til Sælsøe med sin Frøyken Datter. Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Rabe og Frue ere her i disse Dage, men blifve ey længer i Kiøbenhafn end til paa Løverdag eller Mandag.

Mand venter Deres Majestæter Kongen og Dronningen herind til Rosenborg, hvor der siges, at de agter at forblifve, indtil Prinsessens Barselseng er ofverstanden². Andet nyt høres ey tale om, uden om Badstubers³ Banqueroute, hvorved adskillige har satt meer til, end mand skulde troet, som vel Deres Excellence har noksom spurt om.

¹ Grams Afhandling: »Om visse Tings Afbildninger, som undertiden sees paa frosne Vinduer« findes i Videnskabernes Selskabs Skrifter, Tome III.

² Den 3die Juli 1746 nedkom Kronprinsesse Louise med en Datter, Sophie Magdalene, senere gift med Gustav den III af Sverige.

³ Badstuber var Ejer af Kobber- og Messingfabrikkerne ved Brede og Nymølle.

Jeg er og forblifver, med allerstørste zele og devotion,
 Deres Excellences
 underdanigste og høystforpligtede Tiener
 Kiøbenhafn, den 21de Juni 1746. H. Gram.

150.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Jeg hafde allermindst tænkt, at Deres Excellence skulde være kommet os saa nær, efterat Deres Excellence ingen mindste Ord hafde derom mældet i Deres sidste Naadige Skrifvelse af 19de hujus. Derfor sad jeg just i Morges midt udi dette Arbeide, som nu underdanigst herhos følger, i Forsæt at sende det i Aften eller i Morgen til Deres Excellences Gaard her i Staden, hvorfra det ved Vogn-Leylighed kunde vorde skikket til Førseff. Det er aldeles ikke min Tanke, at kunde sætte noget op til Svar paa Græf Zinzendorffs Brev til Deres Excellence, ey heller paa de andre hans Anhængerens Synodal-Skrift til Directionen, i saadan Form, at Deres Excellence kunde deraf betiene sig, eller sætte Deres Haand derunder. Thi min Tanke og Mening blifver ingen anden end denne, at Deres Excellence enten slet intet bør svare, for ey at faae dem immer meer paa Halsen, sig at importunere med deres Qvikquax og Mixmax; Eller og blot alene svare Græfven med de selfsamme Ord, som findes i Deres Excellences naadige Skrifvelse til mig, quibus verbis nihil certe melius, nihil expressius, nihil prudentius dici in hoc argumento potest vel cogitari.

Men dette er blefven min idé, at hvis Deres Excellence vilde svare udi denne nu benæfnte Mening, og med Deres egne Ord, som sagt er, De da maaske kunde finde for got, at fortælle Græf Zinzendorff, at De hafde communiceret hans Brev og de derved fulgte Pieces til Directionen, at deliberere ofver, og saasom de andre vare ey hiemme, hafde een deriblant, der var en half Theologus, taget fat derpaa, og uombedt, ja førend Deres Excellence self vidste deraf, sendt Deres Excellence dette hans Videtur derofver, som De vilde lade staae ved sit Værd, og, omendskiønt Deres Excellence hafde tænkt at beholde det for sig self eller cassere det, var De dog blefven tilsinds at skikke det til Hr. Græfven, som motte dømme derom, hvad han self behagede.

Jeg forblifver med allerstørste respect og Lydighed
 Deres Excellences
 underdanigste og høystforpligtede Tiener
 Kiøbenhafn, den 28 Junii 1746. H. Gram.

Til Rektor Chr. Falster.

Edle og Høylærde Hr. Rector,
Høystærede kiære Broder.

Jeg skammer mig ved at være blefven Svar skyldig paa allerede tu eller tre Skrifvelser fra Hr. Broders kiære Haand; hvoriblant jeg meest hafver at takke for Din kiærlige Lykynskning til den Ære-Titel, den Høy-Salig Konge hafde behaget saagandske uformodet at tillægge mig. Der kom intet mindre i mine Tanker, end at den fromme Herre den Tiid skulde tænkt paa mig, efter at jeg næsten i Aar og Dag ey hafde været saa lykkelig at see Hans Majestæt som sædvanligt paa de Stæder, hvor jeg er satt, nemlig i Bibliothequet eller Archivet. Jeg kand vel sige, at hans hastige Henkaldelse fra os, efter en kortere Regiering, end mand her i 200 Aar har seet, har inderlig affligeret mig, ihvorvel mig er noksom bekiendt, at hand fra de første Tider stillede Sig den Self ikke engang saa lang for, som den blef. Gud opfylde ham nu med sin himmelske Glæde i al Ævighed.

Hr. Broders mig tilskikkede Carmen Ausonianum er formodentlig nu færdigtrykt, og min Ausonium har jeg rigtigen igien bekommet; som Du gierne kunde have beholdt noget længere. Skulde der være noget andet, til Behag og Tieneste, da troer jeg det Du hafver ingen Aarsag til at tvifle, det jeg jo fremdeles som forhen, er, med største Redebonhed og Oprigtighed, høystærede kiære Hr. Broders

allerskyldigste tiener
H. Gram.

Kh., d. 14 August 1746.

Til Højesteretsassessor Terkel Kleve.

Mon tres honoré et cher Ami.

Jeg er blefven spurtt om, hvad det hafver været for Cammerherrer, og hvad de hafde til Nafn, som vare ved Kong Fridericus IVti Croning og Salving Ao. 1700. Og eftersom der vel findes om Cammerherrer næfnet og mældet, men ikke deres Nafne exprimerede i Salvings-Acten, saa vil mand endeligen hafve dem opsøgte; hvilket, uagtet ald min Møye og Eftersøgning, ikke vil lykkes mig; Thi kiære Ven veed vel, at slige nye Ting findes ey det ringeste om i det Geh. Archiv.

Mon kiære Ven ikke kunde være mig herudi til Hielp, og ved Deres gode Venner i Cancelliet, eller andenstæds faae os

fatt paa disse Clavigerorum Nafne? Eller, om ikke paa anden Maade, faae en gammel Titulatur-Bog til Laans, (saadanne som jeg har seet mange af, intra et extra Cancellariam i got Folks Hænder), men den motte være for Ao. 1699 og 1700 eller 1701. Thi der kunde vi da self finde dem ud, hvad for nogle det hafde mottet være. At der i de Dage ey har saaledes vrimlet Stuer og Gader fulde med dette slags Nøgle-Bundne Svenne, men været temmelig Dyrke paa dem, kand læt deraf sluttes, at alle 3 Kong Christian Vti Rang-Forordninger er med dennem saa sparsom. Den første af Ao. 1681 næfner dem aldrig i nogen Classe, eller med ringeste Bogstaf; causam opinor fuisse, at alle de, et quidem paucissimi, som vare Chambellans, hafde høyere, et quidem Comitavam, dignitatem. I den anden Forordning af 1698 og den tredie af 1699 staaer de næfnte; Men hvorledes? Classe 2 Nr. 1. Vore Lehns-Græfver. Nr. 2 Vore Græfver, som ere Cammerherrer, og siden Nr. 14 i samme Classe, Vores andre Græfver, som ingen Charge betiener. — Og siden aldrig nogen Cammerherre omtalt. Ergo sic concludo, ante annum 1681 nullus fuit Cammerherre, uden Lehns-Græfver — postea et alii Comites adsciti fuerunt in hunc Ordinem, sed nulli Barones, nulli Nobiles simplices clavibus donati, per totum Christiani Vti regnum, ita ut Frid. IVus primus fuerit, qui Clavigeros ex simplici Nobilitate creavit, og derfor har hand, i sin Rang-Forordning af Ao. 1717, støbt den anden Classen i saadan Form:

1. Vore Græfver, som have Lehns-Grævskaber.
2. Vore Græver, som ere Cammerherrer.
3. Riddere af Dannebroke.
4. Vore Cammerherrer.
5. Vores Oberhofmarschalk etc.

Kunde kiære Ven, uden Deres store Møye og Besværing, hielpe mig herudi, som jeg mener lættest at kunde ske med en gammel Titulatur-Bog af Cancelliet, vilde jeg være Dem 1000fold obligeret, som jeg desuden er bestandig

Deres forbundenste Tiener
H. Gram.

Den 18de Aug. (1746?)¹

¹ Brevet er dateret »18 August« uden Angivelse af Aar; det er sikkert skrevet 1746.

Til Højesteretsassessor Bolle Luxdorph¹.

Velædle og Velbyrdige Hr. Højesterets-Assessor
og Landsdommer,

Høystærede kiære Ven.

For den gode Fortroelighed, som Deres Velbaarenhed saa bestandigen bærer til Deres gamle Ven og Tiener, kand De være forsikret, at jeg altid kiænder mig forbunden, og skal saa vel derpaa vide at skionne, som jeg ellers i andre Maader gjør mig en Ære af, at skionne paa og høytage Deres Velbaarenheds Naturens, Sinds og Lærdoms Gafver, samt roesværdige Fortienester. Deres smukke Vers har jeg med saa stor Agtsomhed som Fornøielse læst igiennem. Jeg finder det saa vel giort, saa fuldt af gode og ziirligen udførte Tanker, og i alle Poster saa anstændigt, at det fuldkommen fortienet at see Liuset. Vel er sandt, at Lærdommen er her, som i andre Lande, kommen nu i saadan Tilstand, frem for i Vores Fædres Tider, at den Latin-ske Poesie saare lidet bruges og ansees meer, og at i hvor got dette kiære Vens Vers er, skal det vel neppe faae den Lykke, at blifve læst med Agtsomhed igiennem af 10 Mennesker af fornemme Stand i det hele Kiøbenhafn. Men dette vil jeg troe, at De har self forud ofverveyet, og siger med Seneca, (om jeg ret mindes): Sufficiunt mihi pauci lectores, sufficit unus Cato, imo sufficit nullus! I det mindste kand det blifve til et Vidnesbyrd og Beviis for Eftertiden, at denne Deel af Lærdommen (som jeg, og fleer med mig, kand vidne, at gaee mig meget til Hiertet, at den saaledes blifver forsømmet), hafver dog i Vores Alder ey været ganske tabt og til Grunde gangen.

Hvad Trykningen angaaer, skal jeg med Fliid samme besørge, ligesaavel som hvis kiære Ven self var her. Og, saasom det vel er Deres Velbaarenhed bekiændt, at intet, som angaaer det Kongl. Herskab, maae trykkes uden Tilladelse, saa at Censor Academicus stædse viser alt sligt fra sig, indtil hand seer Ober-Hofmarskalkens Paaskrift, saa skal jeg ogsaa drage Omsorg for den Post, ved at sende det til Hans Excellence Moltkes² approbation. Hvilken jeg troer saa lidet at vil blifve mig negtet, som hand (Hr. Ober-Hofmarskalken) har self skikket til min Giennemlæsning i disse Dage, hvad som er giort til at siunges ved Sørge-Musiken i Slotskirken. Og ved denne Ansøgning hos Oberhofmarskalken tillader De mig vel at næfne Deres Nafn, om endskiønt det gierne derfor kand udelades i Trykken.

¹ Bolle Willum Luxdorph (1716—1788), død som Geheimeraad.

² Adam Gottlob Moltke (1710—1792), Overhofmarskal, Greve.

En liden Sag gifver jeg mig den Frihed at erindre om, som er at jeg maae vel handle med Bogstafverne og Skrifve-Maaden efter mit Tykke, og ikke just allevegne følge kiære Vens Viis, med de mangfoldige store Bogstafver, som de fleeste Substantiva i Verset begynde med, ja fast alle og ethvert. I Vores Dansk og i Tydske veed jeg vel, at saadan Brug er indført. Men i Latinen har end ikke engang, mig vidende, nogen eeneste lærd Mand endnu foretaget det. Meget mindre seer mand det i forrige Tidens trykte Bøger, og allermindst in Manuscriptis veteribus, hvilke sidste hafver end ogsaa rex, princeps, dux, imperator exercitus, consul etc. med smaa litteris initialibus, og aldrig store Bogstafver uden til nomina propria. Saaledes seer mand det ogsaa i de beste Philologorum Skrifter, der udkomme i Italien, Frankrige, Tydskland, Engelland etc. Jeg lader imidlertid være urygget vores gamle Skole-Regel, at nomina dignitatum et officiorum bør skrives med store Bogstafver, men vil alene bede om Deres Tilladelse at degradere alle de øfrige Substantiva.

Iøfrige forblifver jeg, med fuldkommen Consideration og Er-gifvenhed,

Høystærede Hr. Assessor og Landsdommer,
Deres skyldigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 10de September 1746.

154.

Til Cancelliraad Scharffenberg¹.

Høystærede Hr. Cancellie-Raad.

Det er alt mange, ja ofver 20 Aar siden, at jeg har baade hørt sige, ja læst udi Bøger citeret den af Deres Velbaarenhed nu omspurte Knesebecks Tractat de Dominio Maris Baltici; Men aldrig har jeg haft den lykke at bekomme samme, end ikke til at see. Den findes hverken i det Kongl. Biblioth., ey heller i det Geh. Archiv. Saavel folk her værende, som adskillige Holsteiner hafver skriftligen og mundtligen den af mig forlanget at see og til laans; Men jeg har mottet svare dem, det samme som jeg nu har den Ære at sige min høystærede Hr. Cancellie-Raad. Derimod har jeg altid været i den Tanke, at den motte findes i det Kongl. Tydske Cancellie eller dets Archiv. Og veed mig ey rettere at erindre, end at Sal. Etatz-Raad Høyer har sagt mig, at hafve haft den til laans og læst den, men hvorfra kand jeg ikke hugse. Bemeldte Høyer har

¹ Cancelliraad Scharffenberg var ansat i det tyske Cancellies Arkiv.

vist ogsaa citeret den i et af sine Skrifter. Umueligen kand andet være end at den til Høy-Sal. Kong Christian V af Auctore maae være sendt og indgifvet; Men hvor den i sildigere Tider er henkommen (maaske til nogen af Ministris Regiis communiceret og forglemt at kræves tilbage), er ondt at giætte.

Jeg forblifver med ald Consideration og Ergifvenhed
Deres Velbaarenheds skyldigste Tiener
H. Gram.

Khafn, d. 17de Februar 1747.

P. S.

Jeg hafver siden erfaret, at denne Knesebeck in quæstione har ingen Minister været, (som jeg før har tænkt), men alene en Rostocker-Studiosus Juris, og at, efterat hand an. 1698 hafde overleveret det omtalte Scriptum til Høy-Sal. K. Christian V for at blifve Secreterer i det tyske Cancellie eller ved en Legation, er hand siden kommen i Condition hos Sal. Feldtmarskalk Wedel af Jarlsberg, og været Hofmester hos hans Sønner. Hvilket var circa. an. 1700. Sandt at sige, jeg kand ikke bilde mig noget stort ind om hans Skrift, hvori formodentlig ey andet kand findes, end hvad in Grotii, Pontani, etc. trykte Bøger hafves og hvad som i de Deductioner, som i K. Chr. IVti Tider udgik contra Polonos, er anbragt.

155.

Til Cancelliraad Scharffenberg.

Høytærede Hr. Cancellie-Raad.

Ved det at Deres Velbyrdighed forleden Dag bragte mig den Udskrift af sal. Lohmanns Seddel, er jeg blefven bragt til at ihukomme og eftertænke, hvad imellem bemeldte sal. Mand og mig er blefven talt og i Missiver vexlet det omspurgte Knesebecks Scriptum angaaende. Sal. Justitz-Raad Lohmann, medens han endnu var her i Kiøbenhavn ved det tyske Cancellies Archiv, og førend han blev sendt til Gottorp, hafde foretaget sig et Arbeide om l'honneur de Pavillon neutre et saluts de mer; at han ogsaa var derudi vidt avanceret, slutter jeg af det han engang tilskikkede mig sit Skrifts Inddeling og Summa Capita, som jeg endnu haver liggende og er 2 Ark i Fol.; dertil, foruden hvad han fandt i Archivo Cancellariæ German., laante han af mig alle de trykte Bøger, som jeg kunde vide eller treffe, de isto argumento, item igiennemlæste mange af mine historiske franske Bøger, ex. gr., Basnage: Histoire des Provincæs unies, Memoires d'Estrade, Lettres de Mr. Witt, de Lomenie, et d'Arlington etc. Sligt bevidner hans smaae

Breve og Sedler, som endnu haves i mine Gjemmer. Som han ogsaa iblandt mundtlig berettede mig om dette sit Forehavende, klagede han over sal. Etatsraad Høyer, (som den Tid om jeg ret mindes var kommen fra Biblioth. Regia og jeg i hans Sted bleven Bibliothecarius), at han ikke havde vildet communicere ham Knesebeks msr. de maris balthici dominio, eller lade ham det engang faae at see; han havde viist Høyer, hvorledes han selv publice havde sagt og skrevet i sin kurzgefaste Dänem. Geschichte pag. 278 disse Ord: Hievon habe ich in Ms. einen Tractat gelesen: Christ. Matthei Knesebeks Rostociensis Christianus V Maris Balthici Dominus, sive imperium Maris Balthici soli Regi Daniæ Vindicatum etc. 1698, dessen Autographum in Copenhagen in der Königl. Biblioth., sonst aber bey des Auctoris Schwester in Kloster Ribenitz in Mecklenburg zum Druck fertig von Auctore sauber geschrieben verwahrt wird. Men Høyer svarede, at den Tid han dette skrev var 1717 eller 1718, (thi benævte hans Dänem. Geschichte er trykt i Flensborg 1719), og saaledes 10 ganske Aar førend han kiendte det Kongelige Bibliothek og blev selv Bibliothecarius. Manuskriptet var ham viist og communiceret til Laans, men var en Copie; ham var og samme Tid sagt, at det var overgivet til Høy-sal. Kong Christ. V og maatte findes i det Kongl. Bibliothek; dette forsikrede han Lohmann at være alt hvad han derom vidste. Ja, den Tid Lohmann tillige med den her i det Kongl. Weysenhuus endnu levende Hr. Justitsraad Finkenhagen bekom Ordre af høisal. Kong Friderich IV, at igiennemgaae det Kongl. Bibliothek og inventere det, da sal. Etatsraad Wolf skulde levere det fra sig til Høier, (som var i Anno 1729), søgte de endnu allevegne iblant Manuscripterne om bemeldte Knesebeks Tractat, men den fandtes ingensteds.

Sal. Justitsraad Lohmann kunde dog aldrig bringes ud af sin Mistanke til sal. Høyer, nemlig at han vel maatte have baade selv en Copie af Knesebeks Skrift, saa og vide, hvor Autographum fra det Kongl. Bibliothek var henkommen, men jeg troer, at Lohmann havde Uret i begge Dele, og at Høyer har været heri gandske uskyldig; thi som jeg før sagde, An. 1717, og 1718, da sal. Høyer skrev Dänem. Geschichte, kiendte han slet intet til det Kongl. Bibliothek; han var den tid alene Studiosus og Hofmester hos sal. Geheimeraad Holsteins Børn. Jeg lader og staae, om det ikke har været af velbemeldte sal. Geheimeraad, at han har havt den Copie af Knesebeks Tractat til Laans, og at samme Copie har været giort efter det Exemplar hos Auctoris Søster i Ribbenitz Kloster i Meklenborg; sal. Høyer selv har mig videndes selv ikke nogen Tid været i Meklenborg; dette at han har skrevet i sin Bog pag. 278, det

oftbemeldte Manuscript fandtes her Autographum i Kongens Bibliothek, er i mine Tanker en blot og probabel Formodning af sal. Høyer, og maaskee ogsaa af sal. Geheimeraad Holstein, grundet allene derpaa, at Verket var tilskrevet Høisal. Kong Christian V. Men hertil svarer jeg, at mange deslige Skrifter ere overleverede til vore Konger, som dog ei ere komne ind i det Kongl. Bibliothek, men beholdte i deres Majestæters eget Gjemme og Forvaring, hvorpaa jeg veed adskillige Exempla baade af Kong Christ. VI, Kong Friderich IV, Kong Christian V, ja og ældre Tider, og saaledes troer jeg fuldkommen, at det maae være gaaen med dette nu omspurgte. Sal. Etatsraad Wolfen¹, som var Kongl. Bibliothekarius allerede før Ao. 1698, da dette Manuskript er skrevet og overleveret, troer jeg at have seet det. Han var den alleraccurateste Mand i at paaagte denne sin Charge, og havde aldrig laant det ud uden Kongl. Ordre; ja endog i de gemeneste trykte Bøger at udlaane og communicere var han heel difficile.

Dette beder jeg, at min høitærede Hr. Cancelliiraad vilde have den Godhed at give, nest min underdanigste Respect, Hans Excellence tilkiende, og forbliver med al Consideration, Velædle og Velbyrdige

Hr. Cancellie-Raads tjenstskyldigste Tiener
H. Gram.

Kihavn, den 4de Marts 1747.

P. S.

Da jeg og finder iblant sal. Lohmanns Sedler til mig en Opskrift paa nogle Bøger, som han begierte at jeg vilde tænke til at forskaffe ham, til at bruge til sit Dessein, og deriblant staaer ogsaa meldet om Knesebek udi just samme Mening og Suspicionen til sal. Høyer, som jeg nu har meldet, saa lader jeg samme Opskrift herhos følge til Hans Excellences Eftersyn, et ad confirmationem eorum, quæ jam scripsi.

156.

Til Geheimeraad J. L. Holstein.

Naadige Herre.

Conrector Munthe² hafver været hos mig og viist mig sit Kongebref, hvormed Hans Majestæt Allernaadigst paa Deres Excellences Høygunstige Recommendation hafver beskikket ham

¹ Etatsraad Johann Conrad Wolfen (1656—1730), Livlæge, var fra 1704—1730 Bibliothekar ved det kgl. Bibliothek.

² Caspar Frederik Munthe (1704—1763), Conrector ved Vor Frue Skole, Professor i Græsk ved Universitetet.

til Professor Græcæ Lingvæ. Altsaa finder jeg mig pligtig til underdanigst tillige med ham at takke Deres Excellence for denne store Naade og Forsorg for bonis litteris og Universitetet, i at see denne saa høytmagtpaaliggende Profession ved en dygtig Mand vel forsiunet, og saaledes at beskikke mig en Successorem, der kand holde vedlige, hvad som in isto studiorum genere af mine Formænd, de tvende Vindingiis¹, og mig er blefven paaarbeidet (Gud være æret! med Frugt og Velsignelse) nu næsten i et heelt Seculo, (thi det var just anno 1648 da Erasmus Vindingius samme Professionem tiltraadte). Enhver, der hafver Forstand paa Lærdom, veed, at Philologia Græca, saa og Latina, ere de rette Claves omnis eruditionis, og at hverken de Christlige eller de Verdslige andre Videnskaber, være sig i hvad Slags de ere, aldrig vare komne saa vidt, og, ud af deres forrige Barbarie, til saadan Lustre, hvis ey Philologi Latini et Græci hafde aabnet dertil Veyen. Som det ogsaa er øyensunligt, at, hvor dette Slags Erudition fattes, og geraader i Afgang, gaær det jo slettere og slettere med ald Resten.

Dernæst beder jeg underdanigst, at Deres Excellence vilde Naadigst tillade mig, endnu en Sag at andrage. Den gamle lærde og særdeles velfortiente Mand Rector Schade² kom til mig i Dag Morges, og var gandske bedrøvet ofver denne hans Conrectors Avancement, ikke af Misundelse eller af nogen Ringegtgning udaf Munthes Lærdom og Fortienester, men af stor Frygt og Banghed ofver sit Embedes Myndighed, der vilde nu tabe meget hos Discipler i Skolen og Hørerne, som hand hafver at forestaa. Jeg bekiender, at de mange Raisons, hand forebragte, ere af Vigtighed; Og jeg vidste ikke anderledes at trøste ham, end med at love, det jeg vilde søge Leylighed med Deres Excellence underdanigst at tale, om det ikke kunde see, at hand tillige ogsaa kunde bekomme Professor-Titel og Rang og et Kongebref derpaa, dateret nogle Dage førend Munthes. Naadige Herre, jeg vil underdanigst haabe, at herudi skeede intet usædvanligt eller urimeligt, og at det vel ey fandt nogen Vanskelighed, efter end ogsaa hvad som for kort siden med Rector i Aalborg, Mag. Hemmer³, er skeet. Den gode Mand Rector Schade begierer ingenlunde nogen Designation, og ingen Succession til noget virkeligt Professoris Embede, men alene

¹ Rasmus Vinding (1615—1684) og Poul Vinding (1658—1712) vare begge Professorer i Græsk ved Universitetet.

² Mag. Clemens Schade (1683—1765), Rektor ved Vor Frue Skole i København. Grams Ønske blev opfyldt. Schade blev titulær Professor. Hans Udnævnelse er dateret 24 Februar 1747, medens Munthes Udnævnelse er dateret 3 Marts 1747.

³ Ludvig de Hemmer (1710—1763), Rektor i Aalborg, var bleven udnævnt til Professor extraordinarius 22 Juli 1746.

Nafnet, og derpaa et Allernaadigst Bref dateret før Munthes, for at ey gaae under og være neden for sin Conrector i Skolen. Hand har og dertil merita mere end fuldkomne, saa som bekiændt for at være den største Philologus Latinus i Vort Fæderneland; Og den Titel, som Deres Kongl. Majest. nu Allernaadigst kunde gifve ham, har hand, totius patriæ opinione, været værdig til for mere end 30 Aar siden. Det staaer alene paa, at Deres Excellence vilde Naadigst tage imod en Supplique af ham, hvad heller den af ham self, eller, saasom hand er svagelig af Helbred, ved mig paa hans Vegne frembæres, og at den ved Deres Excellences kraftige og høyformaaende Intercession motte nyde Deres Kongl. Majest.s Allernaadigste Bønhørelse.

Jeg forblifver, med dyb respect og allerstørste Lydighed,
 Deres Excellences underdanigste Tiener
 H. Gram.

Kiøbenhafn, den 5te Martii 1747.

157.

Til Geheimeraad C. A. Plessen.

Naadige Herre.

Jeg har erindret mig, at Deres Excellence engang i forgangne Sommer¹ fortalte, at hans Excellence Hr. Græfve Mantteuffel i Saxen hafde beteet noget Forlangende at see, hvad raisons mand her vilde bruge og foregifve, til at gjøre det om-disputerede Phænomenon paa frosne Vindver troligt, og at Naadige Herre den Tiid befalede mig, ikke at bie for længe, inden jeg publicerede de ringe og crudas cogitationes, som jeg derom hafde kastet paa Papir. Hvorfore jeg og har ladet mig være angelegen, at sætte samme min Piece ind i Vores Societets tredie Tome, som er blefven trykt paa i Vinter, men ey endnu absoveret fra Trykkeriet. Som nu denne Tomus ikke kand komme udenlands og til Leipziger-Marked førend til Michaelis Messe, ja maaske ey førend til Paaske, et andet Aar, er mig i Dag faldet ind (ved det at Boghandler Rothe reyste paa Løverdags, som er Overmorgen, til Leipzig) at lade mig gifve af Bogtrykkeren de Ark, som indeholder bemældte min Piece om dette Iis-Phænomenene, og Deres Excellence samme underdanigst at tilsende, indstillendes, om Deres Excellence finder for got den til Hans Excellence Hr. Gr. M. at skikke med bemældte Rothe, som da kunde fra Deres Excellence faae den til sig i Morgen.

Det er Deres Excellence bekiændt, at min Piece var skrefven paa Dansk, efter Vores Societets Regler; De Latinske Versioner hafver siden Wäysenhuset, saasom Forlægger, ladet gjøre ved

¹ Jfr. Brev Nr. 149.

nogle Studenter. Altsaa er denne Latinske Version ey heller af mit Arbeide, uden saa vidt jeg samme har corrigeret hist og her, da den fra Oversætteren blev mig tilsendt.

Jeg forblifver med dyb respect og uafsladelig største devotion

Deres Excellences

underdanigste og høystforpligtede Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 13de April 1747.

158.

Til Cancelliraad Carl Deichmann.

Høystærede Hr. Cancellie-Raad.

At jeg saalænge hafver holdet tilbage den Ære at besvare Deres Velbaarenheds høytærede af 20 April, vil jeg haabe Dem at hafve self ey baaret anden end den beste Tanke om, nemlig at jeg ikke meente fornødent at skrive, førend jeg saae, hvad Forhaabning der kunde være til det omskrefne. Imidlertid saasom jeg end ogsaa intet har forsømmet, af hvad som Deres Velbaarenhed af mig har begiært, men paa allerbeste Maader andraget Sagen hos Hr. Conferentz-Raad Thott, dog jeg alligevel fornemmer, at ingen Resolution er falden endnu, og er uvist hvor snart det skeer, har jeg ej længer kundet differere, baade at takke min høystærede Hr. Cancellie-Raad for Deres gode Fortroende til mig, saa og at berette, det jeg har giort alt hvad mig muligt var. Saa kunde jeg ogsaa hafve den Ære at skrive, det jeg sletikke fandt Hr. Conferentz-Raad Thott haard eller uvillig, men tværtimod tilstaaende mig, hvad som jeg, efter Deres Skrifvelses Indhold hafver forebragt. Ja, hand lovede, at Forestillingen skulde skee til Hans Majestæt saavit muligt i favorables Terminis. Og, som jeg fik at høre, at hand hafde bekommet Forlof at reyse nu ud paa Landet til sit Gods, paa en 10 à 12 Dages Tiid (hvor hand og nu i Dag tilig er uddragen), saa talte jeg med ham i Torsdags Aftes, og erindrede ham endnu derom, da hand sagde, at dette var endnu hos Kongen, hvad Deres Sag angik, med mere.

Dette er da, saavit jeg denne Gang kan referere, og med Forsikring om min oprigtige Tieneste i alt, hvad mig er muligt til Deres Fornøelse at gjøre, og med megen besynderlig Consideration, forblifver stædse,

Velædle og Velbyrdige,

Høystærede Hr. Cancellie-Raads

skyldigste og ærbødigste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn, den 20de Maji 1747.

Til Geheimeraad J. L. Holstein.

Naadige Herre.

Da Hr. Græfve Rantzau ikke hafver. Protocollen, som af hans Svar til mig i Dag Morges kand sees, saa hafver jeg dog forfattet Historien af Societetet efter de Copier og Extracter, som jeg hos mig self fandt; Hvorudi, endskiønt jeg hafver her og der forglemt at antegne Data, jeg dog nogenledes rigtighen hafver af Brevenes Indhold kundet slutte Tiden, saa at Beskrivelsen kan passere for tilforladelig¹.

Jeg forblifver med dybeste soumission og Lydighed
Deres Excellences underdanigste Tiener
H. Gram.

Kiøbenhafn, den 15de August 1747.

Til Conferentsraadinde Rostgaard, født Revenfeldt².

— — — Deres mig tilsendte Register paa Bodmeristerne var gandske rigtig. Det som jeg var meest bange for, var, om der skulde været flere paa Skibet »Dronningen af Danmark« end den ene Kluddere, som er blefven assureret. Men nu, Gud skee Lof, seer jeg, at De har kun den samme mod bemældte Skib. De andre findes alle paa de Skibe, som vi har at vente ad Aare. Den anden medfølgende Seddel, som var Copie af det, Deres Naade fik af mig her i Kiøbenhafn, veed jeg ikke, hvorfor De har taget Dem den Møye at skrive af. — — —

Vor Consul i Lissabon Mr. Stiefken er en gandske due- lig og actif Mand. Men fra ham er ey et Ord derom indkom- men. Nu venter alle Mand paa Posten i Morgen, at den skal bringe Confirmation derpaa. Jeg har veddet en Daler paa, at der kommer slet intet, og hvis jeg taber, vil jeg med Glæde endnu give 10 andre Dalere til de fattige, og lade Deres Naade faae den Glæde med mig i et Bref paa Løverdag Morgen. Der- imod hvis De ingen Breef seer fra mig paa Løverdag, saa kand De tage det for et vist Tegn, at jeg for denne Gang beholder mine Elleve Daler. — — —

Ligemeget for en Herre og Konge, enten Pengene ere i Kiøbmandens Pung i Kiøbenhafn, eller i den Landmands uden for Staden. Jeg vilde, at begge hafde det saa, at Land- manden ej skulde klage, at han hverken self hafde at æde, eller

¹ Brevet angaaer Udarbejdelsen af en Fremstilling af Medaillekommissionens Virksomhed.

² Af Brevet, der ikke er dateret, er kun 2 Brudstykker bevarede.

til at give Kongen, imedens at Kiøbmandens Penge svømmede paa den vilde Sø Aar ud og Aar ind, som nu, da vi har saa mange Tønder Guld i Asien og paa Hafvet, og endnu ej seet noget af Vores Skibe ihjemkommen.

Man siger, at Marggrævens¹ Cammere og Gemacher paa Christiansborg Slot ere destinerede til andre, saa at han er derfra tres-exclus, item at Fyrstinden² beholder ei Fredensborg længer, men skal have Frydenlund; voila donc aussi le prince de Würtemberg³ privé et exclus de cet endroit la. Le Roy, tout gracieux, qu'il est, est pourtant ferme, quand il s'agit de sa bourse, og man har sat stærke Prøver paa ham, mais rien obtenu, han svarede: »Ich habe ein armes verwüstetes Land und ganz ausgeleerte und mit grossen Schulden beladene Cassen vor mich gefunden«.

Jeg forbliver med allerstørste devotion

Deres Naades
underdanigste Tiener
H. Gram.

(Kiøbenhafn 1747.)

161.

Til Conferentsraadinde Rostgaard, født Revenfeldt⁴.

— — — Vort Handels-Compagnie⁵ holdt sin første General-Forsamling i Løverdags otte Dage, og da blev valte til Directeurs Geheime-Raad Berkentin, Holmsted⁶, Biørn og Blak⁷; det skal være gaaet noget tumultueusement til, thi alle vare ikke eens sindede, og nogle vilde haft andre Directeurs. At jo dette Verk kan blifve i Almindelighed nyttigt for landet, i det at mange Skibe komme i Brug og Seilads, mange folk dertil employerede, megen Consumption af alle ædende Vare, til landmandens Nytte, sker og deslige videre, skulde vel ingen tvifle paa, men hvad det vil indhente Participanterne for deres Indskud, en Tid lang for det første, er ikke læt at giætte. Jeg har ingen Deel vildet tage deri, Bing ikke heller; jeg har svaret,

¹ Formentlig Sofie Magdalenes Broder Markgrev Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach (1703—1762).

² c: Enkefyrstinden af Ostfriesland.

³ Carl Christian Erdmann, Hertug af Würtemberg-Oels (1716—1792), dansk Generallieutenant, boede paa Frydenlund ved Vedbæk.

⁴ Begyndelsen af Brevet mangler.

⁵ Det almindelige Handelskompagni, der stiftedes 1747, havde navnlig det Maal at gjøre Kjøbenhavn til Stapelplads for oversøiske Produkter. Kompagniet fik dog aldrig nogen Betydning og opløstes 1774.

⁶ Frederik Holmsted (1683—1758), Etatsraad, Borgmester i Kjøbenhavn.

⁷ Andreas Bjørn († 1750) og Oluf Blach (1694—1767), bekendte kjøbenhavnske Handelsmænd.

at jeg var for gammel til at vente de forhaabende store Profiter, og med de smaae kunde jeg ikke vidtkomme i mine Udgifter den korte Tid jeg hafde at leve. De Asiatiske Actier ville endnu ikke ret til at stige, og nu faaer man at see, hvad Clastbergs vil giælde, som staaer nu i Aviserne at skal sælges den 14 November ved Auction paa Børsen, saavel som hans Gaard her i Byen, samt den uden Porten. Vore tvende Tranquebar-fahere ere vel ikke endnu ude af Sundet. Deres Naades Bodmerier har Mr. Fæddesen faaet imod sin Revers til Incassering, og har alt nogle af Pengene indbekommet. Det nye Handels-Compagnie er meget ilde tilfreds med det reformeerte Partie, som ingen Deel vil tage deri, hverken Fabricierne¹, Wæver, Just van Hemmert, eller de andre. Guldensteen og Desmercieres har hver ikkun taget 2 Actier, og c'est, dit on, pour s'en moquer. Imidlertid holdes den dog for en Sag, som Kongen lader sig meget gaae til Hierte; og Ober-Hofmarskalken var ogsaa i Løverdags otte Dage i den store General-Forsamling. Den blev holdet paa Charlottenborg.

Cammer-Herre Gram² blef den sidste Jagt-dag, som var Tirsdagen før Allehelgen, declareret af Kongen for Ober-Jægermester; Noget Tillæg i Gage skal han vist ogsaa hafve faaet, men ei ret stort. Paa Græfvinde Laurvigs jour de naissance var der i Huuset grand festin, og Oberhofmarskalken var der ogsaa. Pastor Blume³ er blefven bønhoert og frie for at succedere Conradi⁴, saa at han her vil dø i sin Rede. Geheime-Raad Lovis Plessen er her med hele sin Familie, og Græf Rantzau har i sidste Mandags Aftes, da han var udgaaen fra Prinsesse Charlotte⁵, haft det Vanheld, at falde i Gangen paa Stenene og slaae sig en stor Knude i Panden og Huden af, og kan ei i 14 Dage endnu gaae ud. Oberst Fritz Plessen⁶ skal have Bryllup nu paa Fredag paa Eegholm; Faderen kommer der ikke, cela s'entend, et il est encore aussi roide contre que jamais; Græfve Rantzau og Græfvinden, Rabe og hans Frue ikke heller; men Brødrene og deres Fruer gaar derhen.

Justitz-Raad Friis har mistet sin Kone, som var en af sal.

¹ Gotthilf Just Fabritius (1703—1766) og hans Brodersønner.

² Carl Christian Gram (1703—1780), død som Geheimeraad.

³ Johannes Bartholomæus Bluhme (1681—1753), den bekjendte Hofpræst.

⁴ Georg Johannes Conradi (1679—1747), Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten til sin Død 1747.

⁵ Prinsesse Charlotte Amalie (1703—1780), Datter af Kong Frederik IV.

⁶ Frederik (Fritz) Chr. v. Plessen (1717—1785), Søn af Chr. Ludv. v. Plessen, ægtede den 10de November 1747 Birgitte Rosenkrantz, Datter af Geheimeraad Ivar Rosenkrantz.

Edingers Døttre¹, en ret god og skikkelig Kone; hun blef begravet forleden Dag. Een af mine Colieques Justitz-Raad og Doctor Detharding er ogsaa død; var frisk om Onsdagen, og talte da længe med mig samme Aften, før vi gik af Consistorio; holdt sine Collegia om Torsdag Formiddag, men om Middagen, da han spiiste, fik et Slag, og døde Mandags Morgenen derefter den 23 October. I hans Sted er Dr. Friis² blefven Professor in Medicine. Detharding hafde fyldt sine 76 Aar, men saae saa frisk og munter ud, at jeg tænkte altid, at han skulde levet mig ofver; ja han tænkte det ogsaa self; og condolerede mig altid ofver mit meget Arbeide i Studeringer og min liden Bevægning; jeg svarede ham immer, at saalænge jeg hafde aldrig Hovedpine, aldrig Hypochondrie, saa holdt jeg een Times Studering og Arbeide med Lyst sundere end en heel Dags Spadseren og Lediggang, naar man sloges med sine Tanker og hafde Hovedet fuldt af Bekymringer.

Jeg har nu i nogle Uger haft er par Mennesker til Omgængelse, og til at delassere og desennuyere mig næsten dagligen, men som nu snart reiser igien bort, ligesaa vel som ma tesse la pauvre Armide. Det er eet par Mandfolk, som jeg ikke vilde bytte bort for 3 som hende. Den ene er en Italiener, den anden Tydsk, begge grands Philosophes, beaucoup plus que moi, mais d'une espece tres-differente. Den første, og han har været her længst, er en Maltheser-Ridder, ved Nafn Marquis de Sagromoso, Noble de Verona, af een af de første Familier der i Staden, en ung Karl paa 25 Aar, hvis Fader lefver endnu og hafde i sit andet Ægteskab haft en tydsk Frue, Søster til comte de Bahr i Westphalen, hvoraf denne Søn er. Han, efter 6 Caravanes, som han har giort til Søes med andre Maltheser-Riddere, og imidlertid været i Spanien, Portugal, Frankrige, Constantinople, og flere Steder, reiser nu omkring af pure curiositet, for at kiænde flere Lande og Nationer, et acquerir des connoissances, paa sin Faders Pung, lequel est un peu avare, hvorfor den unge har al Møie at føre sin oeconomie saaledes, at han kan komme ud. Han var i Hamborg, da han spurte om Kroningen her, og som han var kiændt af Hertugen af Synderborg, reiste han hid med ham og logerede sig ind hos den svenske Baron Höpken, som han hafde kiændt i Constantinople. Han er kommen til Hove, er blefven kiændt af Kongen, og Moltke, qui l'ont fort goûté. Han har fulgt Jagten med etc., og som han nu vilde reise til Sver-

¹ Charlotte Frederikke Friis, født Edinger, (f. 1703, død 29/10 1747), gift med Johan Frederik Friis (1690—1767), død som Conferentsraad og Committeret i Økonomi- og Commerce-Collegiet:

² Christian Lodberg Friis (1699—1773), Professor med.

rige, tog han Afsked hos Kongen for 4 Uger siden, en Fredag. Moltke bad ham komme igien til sig om Mandagen efter, og offererede ham at blifve her ved Hoffet som Cammer-Junker etc. Han tog det i Betænkning i nogle Dage, men drog saa ud og undskyldte sig paa beste Maneer; og nu reiser han inden denne Uges Udgang bort. Han er studeret, og har fattet en stor affection til mig, saa at han snart hver anden Aften passerer 2 Timer hos mig. Kongen har faaet at vide om Sagromosos Omgængelse med mig, og har talt derom sær naadigen baade til hans og min avantage. Det er en af de beste Characterer af Mennesker jeg har kiændt.

Min anden Mand er en Medicus og Alchymist, som boer i Jena¹, men reiser ogsaa omkring for sin curiosité, og vil gaae herfra til Wien. Hertil var han recommenderet til den Russiske Envoyé af den Russiske Ambassadeur i Berlin, Baron Kayserling. Denne kommer til mig hver Formiddag for at søge og læse i rare Bøger og Skrifter, baade i Kongens og mit Bibliothèque, men vi snakker som oftest meer end vi læser, og jeg har haft nok at divertere Don Carlos² med i hans Ensomhed paa Wemmetofte, af vore alchymistiske Discourser.

Jeg er med største devotion og zele

Deres Naades
underdanige, høystforbundne Tiener
H. Gram.

Kiøbenhavn, Søndag Morgen (den 5te November 1747³).

¹ o: Hofraad, Dr. Schmidt fra Jena, der i Aaret 1747 besøgte Kjøbenhavn.

² o: Overkammerherre Carl Adolph Plessen.

³ Brevet er ikke dateret, men bærer kun Paategningen »Søndag Morgen«. Da det imidlertid i Brevet hedder »Oberst Fritz Plessen skal have Bryllup nu paa Fredag,« og Plessens Bryllup fandt Sted den 10 November 1747, maa Brevet være skrevet Søndag den 5te November 1747.

Brevene Nr. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
17, 19, 21, 116, 148, 158

tilhøre det Deichmannske Bibliothek, Christiania.

Brevene Nr. 4, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 34, 50, 64, 65, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 75, 106, 107, 108, 110, 147, 151,

tilhøre Universitets-Bibliotheket, Kjøbenhavn.

Brevene Nr. 22, 23, 26, 31, 32, 33, 37, 39, 41, 51, 55, 56,
57, 58, 60, 62, 63, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 88, 89, 90, 91,
100, 102, 103, 114, 115, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 125, 126,
127, 128, 129, 130, 132, 134, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143,
144, 149, 150, 153, 157, 160, 161,

tilhøre det kgl. Bibliothek, Kjøbenhavn.

Brevene Nr. 24, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 61,
66, 67, 154, 155,

tilhøre Rigsarkivet, Kjøbenhavn.

Brevene Nr. 25 og 35

tilhøre Hr. Assessor Rosenvinge, Ribe.

Brevene Nr. 36, 54, 59, 81, 104, 112,

tilhøre det kgl. Bibliothek, Stockholm.

Brevet Nr. 40

tilhører Vemmetofte Klosters Arkiv, Vemmetofte.

Brevene Nr. 82, 83, 85, 86, 87, 92, 93, 94, 95, 97, 98,

tilhøre Rigsarkivet, Christiania.

Brevene Nr. 99, 101, 105, 111,

tilhøre Stiftsbibliotheket, Linköping.

Brevet Nr. 109

tilhører Videnskabernes Selskabs Bibliothek, Trondhjem.

Brevene Nr. 131, 156, 159,

tilhøre Bibliotheket, Ledreborg.

Brevene Nr. 44, 113, 119, 124, 133, 135, 139, 146, 152,
ere trykte efter Suhms Nye Samlinger til Danmarks Historie
IV Bind (1795).

Brevet Nr. 96

er trykt efter Nye Danske Magazin 5te Bind (1827).

NAVNE-REGISTER.

- Absalon, Erkebiskop, 193.
 Adam af Bremen, 192 ff.
 Adlerfeldt, General, 122.
 Ahlefeldt, Comtesse, Hoffrøken, 253.
 Ahlefeldt, Kai, General, 235.
 Ahlefeldt, H. A., Kammerherre, 18, 19.
 Ahlefeldt, Jochim, 18, 19.
 Ahlefeldt, født Rantzau, Madame, 203, 206.
 Ahnen, Madame von, 72.
 Alacus, Conrad, 47.
 Anchersen, Professor, 198, 221, 272.
 Anderson, Hovmester, 240, 241, 250.
 Anderson, Borgmester, 69.
 d'Antin, Marquis, 174, 209 ff.
 Arbien, Conrector, 128.
 Assemani, Giuseppe Simone, 220.
 August, Konge af Sachsen, 58.
 Ayrer, G. H., Professor, 169.
- Badstuber, Kjøbmand, 292.
 Bagger, Stiftamtmand, 170.
 Banner, Assessor, 154.
 Bargeac, Kammertjener, 227.
 Barfoed, Provst, 126.
 Bartholin, Thomas, Professor, 132, 193, 256.
 Bartholin, Th., Etatsraad, 25, 27, 99.
 Bayer, Professor, 194.
 Behr, Ritmester, 289.
 Bekker, K. A., Landsdommer, 158.
 Benstrup, Søofficer, 109 ff.
 Bcntzon, Secretair, 207 ff.
 Benzelius, Erich, Erkebiskop, 47, 67, 219, 256.
 Berch, C. R., Secretair, 70.
 Berg, Magnus, Billedskærer, 46.
 Berg, Peder, Stempelskærer, 63.
 Berkeley, Biskop af Cloyne, 234, 249, 251, 254, 265, 281.
 Berkentin, Geheimeraad, 140, 216, 222, 239, 241 ff., 305.
 Bernhoft, Roald, 3, 4.
 Bernstorff, I. H. E., 108, 114.
- Bernstorff, Geheimeraad, 108.
 Bildstein, Professor, 122, 123, 124, 127 ff., 129, 145, 157.
 Bille, Admiral, 110.
 Bing, Anders, 40.
 Bing, Jens, Dr. med., 242.
 Bing, J., Etatsraad, 40, 98, 110, 126, 127, 128, 174, 179, 208, 218, 225, 227, 233, 134, 236, 237 ff., 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 250, 251, 254, 257, 259, 271, 272, 276, 277, 282, 283, 287, 288, 289, 290, 305.
 Bircherod, Landsdommer, 34, 35, 64, 65.
 Bircherod, J., Biskop, 34.
 Biørn, Andreas, Handelsmand, 305.
 Biørner, Translatør, 101.
 Blach, Oluf, Handelsmand, 305.
 Bloch, Professor, Stiftprovst, 272.
 Blome, Geheimeraad, 72.
 Bluhme, Hofpræst, 207, 306.
 Bockenhoffer, Proprietair, 148, 151, 156.
 Bockenhoffer, Bogtrykker-Enke, 148.
 Boivin, Jean, 138, 160.
 Boldt, Commissionær, 66.
 Bonde, Gustav, Greve, 66, 198.
 Boppenhausen, Bogbinder, 263.
 Borch, Anders, Mag., 46, 93.
 Bording, Anders, Digter, 37, 38, 42, 97.
 Borthusen, S., Postmester, 282.
 Bothmar, Frøken, 112.
 Bothmar, Gesandt, 112.
 Bouhours, Jesuiterpater, 54, 55.
 Braem, Chr., Præsident, 99, 276, 280.
 Braem, G. A., Justitsraad, 183.
 Brinck, Ivar, Præst, 9.
 Brockdorff, Geheimeraad, 155.
 Brockmann, Thorwald, 92, 93.
 Bruguier, Alexander, Kjøbmand, 55.
 Brunet, Capitain, 275.
 Brunsmann, Johan, Præst, 54.
 Buchholtz, C. C., 215.
 Buchwald, J., Professor, 40, 169, 172.
 Buchwald, B. J., Dr. med., Professor, 172, 174, 182.

- Buckley, Mr., 19, 20.
 Bussæus, Borgmester, 4.
 Büнау, H., Greve, 225.
 Bøfke, C., Landsdommer, 158.
- Camden, William, 61.
 Camus, C. E. L., Matematiker, 247.
 Carl, Dr. med., 203, 208.
 Carpzwow, Dr., 253.
 Carstensen, Capitain, 57.
 Celsius, Olof, Professor, 54.
 Charlotte Amalie, Prinsesse, 306.
 Chavigny, fransk Gesandt, 167, 173.
 Christian den 6te, 28, 31, 33, 43, 57, 60, 64, 98, 135, 145, 156, 179 ff., 239, 243, 268, 275, 289 ff., 291, 294.
 Clitau, Thomas, Notarius, 138 ff.
 Coninck, Jacob de, se König.
 Conradi, Georg Joh., Generalsuperintendent, 306.
 Coymann, hollandsk Gesandt, 236, 241.
 Crosby, Lady, 152.
 Crusius, Magnus, Professor, 108, 114.
- Dalberg, E., Greve, 48.
 Danneskjold-Laurwigen, F. A., Greve, 93, 98, 174, 185, 250, 270.
 Danneskjold-Laurwigen, Grevinde, 268, 276, 306.
 Danneskjold-Samsøe, Chr., Greve, 7, 17, 19, 29.
 Danneskjold-Samsøe, Fr., Greve, 110, 185, 239, 255, 283, 285.
 Danneskjold-Samsøe, U. A., Greve, 274.
 Dehn, Greve, Gesandt, 58, 181.
 Deichmann, B., Biskop, 1, 6, 7, 147, 150 ff., 178, 228 ff.
 Deichmann, Bispinde, 14, 28, 29.
 Deichmann, Carl, Hofjunkker, Cancelliraad, 28.
 Denneval, Baron, 274.
 Derdeyn, Capitain, 248.
 Desmercieres, Geheimeraad, 276, 306.
 Detharding, Professor, 41, 169, 226, 307.
 Doppelmayer, Joh. Gabr., Professor, 256.
 Dorph, Niels, Biskop, 43.
 Dybvad, Christopher, Dr., 78.
- Edinger, Kjøbmand, 307.
 Erlund, Postdirecteur, 68.
 Eugen, Prins af Savoyen, 56, 59, 140.
 Evald, Enevold, Præst, 43, 182.
- Fabert, fransk Marchal, 163.
 Fabricius, Michael, Kjøbmand, 99.
 Fabricius, Gothilff, Kjøbmand, 55, 267, 306.
- Fabricius, Præst, 201.
 Fabricius, Albert, 160.
 Falsen, Enevold, Justitsraad, 208.
 Falster, Christian, Rector, 53.
 du Fay, Fysiker, 256.
 Finkenhausen, Justitsraad, 299.
 Fleury, Andr. Hercule, Cardinal, 176, 202, 226 ff.
 Fogh, Peder, Etatsraad, 190.
 Foss, Niels, Professor, 1.
 Foss, Niels, Etatsraad, 9, 224.
 Fourmont, Etienne, 51, 52.
 Franck, Nic., Cancelliforvalter, 5.
 Franckenau, Justitsraad, 239.
 Frederik den 4de, 4, 5.
 Frederik den 5te, 145, 253, 266, 268, 305.
 Frederik den Store af Preussen, 204, 205, 240, 249, 275.
 Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach, 185, 305.
 Friedenreich, J. Chr., Præst, 159.
 Frimandt, Amtmand, 152.
 Friis, Borgmester i Odense, 122.
 Friis, Justitsraad, 306.
 Friis, Lodberg, Dr. med., Professor, 172, 307.
 Friis, Lykke Sophie, 122.
 Fæddesen, Bogholder, 234, 245, 306.
- Gabel, Christopher, Statholder, 163.
 Gallas, General, 235 ff.
 Garman, Dr., 54.
 Gersdorff, Stiftamtmand, 208.
 Gibson, Edmund, Biskop, 61.
 Graahe, Andreas, Bogtrykker, 76.
 Gram, Familien, 277.
 Gram, Hans Nielsen, Borgmester, 277.
 Gram, Laurids, Professor, Provst, 236.
 Gram, Niels Hansen, Præst, 277.
 Gram, Karen, 288.
 Gram, Anna, født Mule, 287.
 Gram, Johanne Elisabeth, født Barchmann, 287.
 Gram, Mogens, Præst, 288.
 Gram, Niels, cand. theol., Forpagter, 287.
 Gram, Fr. Carl, Geheimeraal, Hofmarskal, 127.
 Gram, Carl Chr., Overjægermester, 306.
 Gray, Stephan, Dr., 256.
 Green, Johan, Student, 23.
 Griis, Niels, Gesandt, 229.
 Grube, Herman, Dr., 256.
 Grüner, Oberst, Gesandt, 221.
 Gudmundson, Thord, Student, 28.
 Gunst, Pieter van, Kobberstikker, 229.

- Güldensteen, Greve, 245, 267 ff., 272, 273, 306.
 Güldensteen, Grevinde, 273.
 Günther, August, Apotheker, 253.
- Habersdorph, Conrector, 120.
 Hagen, Bernhard, Apotheker, 253.
 Hagerup, E., Biskop, 44, 61, 219.
 Hane, Dr., 172.
 Hanser, Hans Georg, Generalkonsul, 211, 274.
 Hansen, Professor, 256.
 Harboe, Ludvig, Biskop, 141 ff.
 Haven, Fr. Chr., Præsident, 180, 263 ff.
 Hee, Dr. med., 172.
 Hee, Chr., Informator, 253, 257.
 Hedemarch, Student, 23.
 Hedlinger, Medaillør, 32, 63.
 Heiberg, Michael, 6.
 Heimreich, Præst, 91, 92.
 Heissinger, Legationssecretair, 244, 256.
 Heitmann, Johan, Capitain, 152.
 Helin, Johan, Secretair, 65.
 Hemmer, Ludvig de, Rector, 301.
 Hemmert, Joost van, Kjøbmand, 267, 306.
 Hennings, Simon, Præst, 281.
 Henrichsen, Niels, Justitsraad, 280.
 Henrichsen (Hjelmstjerne), Assessor, 224, 259.
 Hersleb, Peder, Biskop, 44, 126, 128, 142, 143, 151, 156, 171, 230, 274.
 Hertzberg, Baron, 21, 22, 26.
 Hiærne, Urban, svensk Lærd, 48.
 Hjort, Hans, Mag., 151.
 Holberg, Ludvig, 39, 141, 154, 203, 207, 208, 239, 286.
 Holm, P., Professor, 182.
 Holmsted, Borgmester, 98, 100, 305.
 Holst, Capitain, 231.
 Holst, P. N., Capellan, 40, 43.
 Holsteen, Oberst, 144.
 Holsteen, Lehnsharoon, 144.
 Holstein, Chr. Sophie, født Reventlow, 142, 256, 280.
 Holstein, J. G., Statsminister, 7, 299.
 Holstein, Joh. Ludv., Statsminister, 196, 224, 257, 288, 289.
 Horrebow, Peder, Professor, 40, 169.
 Horrebow, Niels, Astronom, 169.
 Houbraken, A., Kobberstikker, 229.
 Hougaard, Morten, Student, 137.
 Huitfeldt, Claus, Justitsraad, 153, 154.
 Hurck, P. van, Kjøbmand, 267.
 Hutfeldt, Claus, 154.
 Hutfeldt, Jesper, 154.
 Høier, Andreas, Professor, 7, 9, 53, 95, 99, 166, 169, 170, 175, 192, 297, 299 ff.
 Høpken, Baron, 250, 307.
 Høyelse, Etatsraad, Læge, 73.
 Høyser, Henrik, Assessor, 2.
- Ibsen, Jens. Slots-Cantor, 6.
 Imhoff, Baron, 274, 275.
 Isenfeld, Student, 11, 15, 22, 26.
- Jacob, Behrend, 274.
 Jager, Capitain, 142.
 Jebson, Chr., 66.
 Jerusalem, Præst, 279.
 Jespersen, N., Biskop, 78.
 Jonsson, Arngrim, 47.
 Juel-Rüssensteen, Baron, 121 ff., 127 ff., 129 ff., 146 ff., 157.
 Juel, Frederik, 147.
 Juel, Ove, Kantsler, 147, 178.
 Jørgen Fyrbøder, 236, 238, 265 ff.
- Kaas, Admiralinde, 154.
 Kalckreuter, Oberst, 135.
 Kall, Professor, 145, 182, 272.
 Kayserling, Baron, 308.
 Keysler, Joh. Georg, 108.
 Kierulf, Justitiarius, 175.
 Kiönemann, Justitsraad, 245 ff.
 Kleve (Klevenfeldt), Terkel, Assessor, 178, 285.
 Knesebeck, Chr. Math., 297, 298 ff.
 Knuth, født Reventlow, Grevinde, 155.
 Knuth, E. Chr., Greve, 155.
 Kolding, Poul Jensen, Skoleforstander, 264.
 Korff, Joh. Albr., Baron, Gesandt, 249.
 Krog, Peder, Dr., 45.
 Krüger, Generalkirurg, 250, 256, 273, 280.
 Köhler, Joh. David, Professor, 113 ff.
 König, Jacob, Maler, 178.
- Lange, Wilh., Prof., Landsdommer, 201.
 Langebek, Jacob, 99, 137, 138, 141 ff., 180, 196, 226, 259 ff.
 Langhe, Philip de, Murmester, 207.
 Lalandus, Petrus, 194.
 Lami, Giovanni, Professor, 220, 222.
 Laverentzen, Assessor, 97.
 Lehn, Abraham, Godsejer, 178.
 Lerche, Chr., General, 268.
 Lerche, Vincents, Geheimeraad, 153.
 Leth, Chr., Professor, 182.
 Levetzau, Madame, 216 ff.
 Linck, Dr. med., 172.
 Linden, Dr., 234, 265.

- Linstow, E. Chr., Hofmester, 251, 270.
 Lintrup, Confessionarius, 17.
 Lith, Gerh. van der, Apotheker, 174, 175.
 Lohmann, Justitsraad, 298.
 Louise, Kronprinsesse, 266, 268, 292.
 Lowson, Advocat, 63.
 Lubras, General, Ambassadeur, 249.
 Lund, Morten, Præst, 219.
 Luxdorph, Bolle, Landsdommer, 296.
 Lühe, v. d., Conferentsraad, 276.
 Lützens, Fr., Informator, 145.
 Løvenørn, Povl, General, 134 ff., 156, 162, 163.

 Maase, v. der, født Rostgaard, Frue, 76.
 Maderup, Ole, Missionær, 275.
 Magliabechi, Antonio, 140, 201.
 Magnusson, Arne, Professor, 4, 24, 27, 67, 162, 192 ff., 198.
 Maillot, Madame, 273.
 le Maire, Abbed, fransk Chargé d'affaires, 210, 211.
 Manteuffel, Greve, 292, 302.
 Mascov, Gottfried, Professor, 169 ff.
 Mascov, Joh. J., Professor, 89, 170.
 Mathiesen, Søren, Klokker, 154, 202.
 Maupertuis, P. L. M. de, Mathematiker, 247.
 Meidel, Chr., Præst, 189.
 Mencke, J. B., Professor, 7.
 Meurs, Jacob van, Præst, 146, 178.
 Meursius, J., Professor, 103, 146 ff., 150 ff., 153 ff., 177 ff., 221 ff.
 Meursius, Jomfru, 147, 178.
 Moltke, Adam Gottlob, Greve, 266, 306, 307, 308.
 Monnier, Mr., 247.
 Montfaucon, B. de, 160.
 Monti, de, Ambassadeur, 56.
 Morbek, Mr., 245, 246, 249.
 Morgan, General, 91.
 Morton, Admiral, 152.
 Moss, Justitsraad, 158.
 Mossin, Hans, Mag., 126, 142.
 Moth, Geheimeraad, 45.
 la Motte de Peirouse, Brigadeer, 50, 58.
 Mourier, Præst, 128, 129.
 Mule, Stadskapitain, 133.
 Mule, Chr., Proprietær, 287.
 Muhle, Kjeld Chr., Kjøbmand, 288.
 Munthe, Caspar Fr., Professor, 300 ff.
 Muratori, Luigi Antonio, 220.
 Musschenbroek, Pieter van, 241.
 Mülius, Landsdommer, 178.
 Münnich, General, 56, 58.
 Möinichen, Oversecretair, 6.

 Mörch, Karen Jensdatter, Husholderske, 240.
 Mörner, General, 58.

 Nannestad, Mag., 6.
 Neander, Hofmester, 155.
 Neve, Stiftamtmand, 128, 186.
 Nielsen, Gregorius, Raadmand, 280.
 Nuunsen, M., Generallieutenant, 186.

 Olafsen, Johannes, Præst, 53.
 Olufsen, Ivar, 158.
 Osten, von, Generaladjutant, 232.
 Osten, von, Stiftamtmand, 99.
 Osten, von, Amtmand, 138.
 Ostermann, Greve, russisk Statsmand, 217.
 Otto, Tjener hos Grev Chr. Rantzau, 59, 145, 165, 167, 215, 216
 Outhier, R., Abbed, Astronom, 247.

 Palmstierna, Oberst, Gesandt, 181, 186 ff., 198, 200, 250, 256.
 Panet, Pierre, 292.
 Parker, Thomas, Sir, 239 ff.
 Parker, Lord, 236, 239 ff., 241.
 Parsbjerg, Holger, 61.
 Passionei, Domenico, Cardinal, 140, 220.
 Pedersen, Christen, 87.
 Pentz, General, 235.
 Picard, Kobberstikker, 229.
 Piper, Hans, Dr. med., 244.
 Plelo, Greve, fransk Ambassadeur, 44, 50, 58, 263 ff.
 Plelo, Madame, 44, 51, 63.
 Plessen, Chr. Ludvig, Geheimeraad, 5, 10, 14, 116, 119, 134 ff., 168, 174, 185, 206, 230, 242, 243, 270, 292, 306.
 Plessen, Carl Adolph, Overkammerherre, 75, 134 ff., 141, 142 ff., 169, 206, 308.
 Plessen, Fritz, Oberst, 306, 308.
 Plessen, Chr. Siegfried, 89.
 Plessen, Sophie Agnes, Frøken, 185.
 Politi, Alessandro, 220.
 Poniatowski, Prins, 58.
 Pontoppidan, Erik, Biskop, 182, 194, 199, 207, 210, 214, 224.
 la Potterie, Oberstlieutenant, 232 ff.
 Poulsen, Hovmester, 105 ff., 112 ff., 124 ff.
 Preus, Boghandler, 207.
 Prætorius, General, Gesandt, 204.

 Raben, Fr., Geheimeraad, 252, 257, 258, 292, 306.
 Raben, født Plessen, Geheimeraadinde, 62, 176, 258.

- Ramel, Malthe, Godsejer, 122, 123.
 Ramus, J. F., Professor, 40:
 Ramus, Jonas, Præst, 45, 46, 47, 54.
 Ramus, Melchior, Lector, 45, 47, 54.
 Ramus, Biskop, 45, 171, 184.
 Rantzaу, Otto Mandrup, Greve, 105 ff.,
 113 ff., 116 ff., 124 ff., 128 ff., 145 ff.,
 155, 165, 169, 217, 226, 304.
 Rantzaу, Chr., Greve, Statholder, 29, 31,
 32, 306.
 Rantzaу, født Plessen, Grevinde, 105, 176.
 Rantzaу, Oberstlieutenant, 135.
 Rantzaу, Johan, General, 138.
 Rantzaу, C. Ø., født Holstein, Generalinde,
 289.
 Rasch, Cancelliraad, Rector, 5, 8, 47,
 54, 55, 62, 128.
 Rasch, Professor, 148.
 Rasch, Advocat, 148.
 Reedtz, Admiralinde, 112.
 Reenberg, Mag., 9.
 Reff, Povel, 87.
 Reinboth, Dr., 36.
 Reland, Hadrian, Orientalist, 70, 99.
 Reuss, Professor, 98, 182.
 Reuss, Heinrich, Greve, 99.
 Reventlow, Chr. Ditlev, Greve, 163.
 Reventlow, Grevinde, 268.
 Richard, Capitain, 273 ff.
 Rigaud, Hyacinthe, Maler, 178.
 Roches de Parthenay, 224 ff.
 Rollet, Manon, Madame, 55, 75, 93, 99,
 142, 149.
 Roques, Pierre, 210, 252.
 Rosenkrantz, Ivar, Statsminister, 34, 100,
 120, 128, 134 ff., 139 ff., 154, 156,
 162, 164, 167, 173, 185, 215, 283,
 284, 306.
 Rosenkrantz, født Skeel, Geheimeraadinde,
 102.
 Rosenkrantz, Birgitte, Frøken, 306.
 Rosenvinge, Jens, Provst, 34, 64.
 Rostgaard, Fr., Conferentsraad, 37, 42,
 180, 200, 259 ff.
 Rostgaard, født Revenfeldt, Frue, 72,
 161, 180.
 Rostgaard, Frøken, 136.
 Rothe, Boghandler, 12, 13, 278, 302.
 Rougemont, Professor, 117.
 Rudbeck, Familien, 194.
 Rudbeck, Olaf, Professor, 47, 194.
 Røgh, Michel, Stempelskærer, 46.
 Sadolin, Chr. A. O., Præst, 212.
 Sagromoso, Marchese, 307 ff.
 Salvini, Antonio Maria, 37.
 Sauermann, Boghandler, 23, 26.
 Saur, Thomas, Kjøbmand, 275.
 Saur, Brødrene, Kjøbmænd, 275, 277.
 Schacht, Herman, Brygger, 56.
 Schack, født Rantzaу, Grevinde, 181,
 203, 269 ff.
 Schade, Clemens, Rector, 301.
 Scharffenberg, Cancelliraad, 297.
 Scheel, Charlotte Amalie, født Plessen,
 241.
 Scheffer, Baron, 173.
 Scheid, Professor, 176, 208, 272.
 Schmauzen, Joh. Jacob, Professor, 113 ff.
 Schmidt, Raadmand, 152.
 Schmidt, Dr., Hofraad, 308.
 Scholten, General, 242, 266.
 Scholten, Louise, Generalinde, 242.
 Schrøder, Postkontrollør, 38, 88, 90.
 Schulenburg, General, 114.
 Schulin, Sigismund, Statsminister, 162,
 164, 166, 202, 268.
 Schultz, Kammertjener, 241.
 Schutenhielm, svensk Gesandt, 54, 66,
 68, 123, 124, 181.
 Schytte, Conrector, 6, 12, 40.
 Sebald, Munk, 204, 205.
 Seckmann, Etatsraad, 37.
 Seckmann, Justitsraad, 280.
 Seckmann, Assessor, 290.
 Seidelin, Assessor, 9.
 Seidlitz, Professor, 182.
 Serenius, Biskop, 93, 101.
 Sewel, Mag. 2.
 Slange, N., Conferentsraad, 33, 152, 190,
 222, 264 ff.
 Sloane, Hans, Dr., 248.
 Smith, Kammeradvocat, 63.
 Soelberg, Hans Jørgen, Justitsraad, 23, 99.
 Sommer, Søren, 237, 242.
 Sophie Magdalene, Dronning, 57, 239,
 242, 305.
 Sophie Magdalene, Prinsesse, 292.
 Sophie Christiane, Markgrevinde, 21.
 Sophie Caroline, Enkefyrstinde af Ost-
 friesland, 239, 305.
 Spanheim, Ezechiel, 138.
 Sperling, Otto, Læge, 193, 218 ff.
 Spidberg, Provst, 44, 45, 49, 51.
 Stanislaus, Konge af Polen, 56, 58.
 Steenbock, Magnus, Greve, 68.
 Steenbuck, Professor, 98, 182, 199, 200,
 209.
 Steensen, Rector, 120, 121.
 Stiefken, Consul, 304.
 Stolberg, Chr. Erust, Greve, 145, 203.
 Stolberg, Chr. Günther, Greve, 204.

- Sturleson, Snorre, 187, 191, 194.
 Suhm, Admiral, 233, 242.
 Suhm, Commandeur, 110.
 Svedberg, Jesper, Biskop, 48.
 Svend Estridsen, Konge, 193.
 Swedenborg, Emmanuel, Assessor, 67,
 191, 200.
 Söhlenthal, Baron, 152.
- Tausen, Hans, 87.
 Terpæger, Peder, Lector, 42.
 Tessin, Greve, Ambassadeur, 168, 169,
 173, 186, 220, 256.
 Thestrup, Professor, 147, 272.
 Thienen, Kammerjunker, 216, 270.
 Thode, Jacob, Stiftprovst, 13.
 Thorsteinson, Hialte, Provst, 24 ff., 26 ff.
 Thott, Otto, Statsminister, 80, 212, 303.
 Thura, Albert, Præst, 76.
 Titley, engelsk Gesandt, 20, 161 ff., 167,
 173, 236, 240, 241, 242, 250, 251.
 Torben, Tjener hos Fr. Rostgaard, 56,
 57, 75.
 Torfæus, Thormod, 47, 67, 187, 191.
 Thorstenon, General, 235 ff.
 Trelund, Joh., Biskop, 141.
 Trier, Professor, 275 ff.
 Trolle, Oberstlieutenant, 122.
 Tønder, Commandeurcapitain, 109, 255 ff.
- Ulfeld, Corfitz, 104.
 Undal, Peder Clausen, Præst, 192.
- Vedel, Anders Sørensen, 88, 192.
 Vinding, Rasmus, Professor, 301.
 Vinding, Povl, Professor, 301.
 Vogelius, Magnus, Degn, 202.
- Wadskjær, Chr. Fr., Professor, 141, 224 ff.
- Wahl, Medaillør, 63.
 Walther, Fr. H., General, 236.
 Walther, Geheimeraad, 232.
 Warburton, W., Biskop, 248, 252, 281.
 Wedderkop, Familien, 166.
 Wedell-Jarlsberg, Greve, 80.
 Wedell-Jarlsberg, Feltmarskal, 298.
 Weidemann, Boghandler, 14.
 Wendorff, Berider, 266.
 Werlhof, Dr. med., 290.
 Wibe, Ditlev, Geheimeraad, 1.
 Wichmann, Nicolai, Maler, 178.
 Wieland, Bogtrykker, 19.
 Wieland, Enke efter Bogtrykker, 38, 76,
 110.
 Wienecke, Myntmester, 64.
 Winther, Rector, 64.
 Woldenberg, Slotsforvalter, 233, 242.
 Wolff, J. C., Præst, 36, 37, 72, 73, 133,
 137 ff., 141, 159, 160.
 Wolff, Etatsraad, Bibliothekar, 299 ff.
 Wolff, Chr., Professor, 113, 240.
 Worm, Ole, 88.
 Worm, Michæl, Amtmand, 13, 14, 15.
 Worm, Chr., Biskop, 8, 9, 13, 15, 68,
 94, 126, 128, 171, 255.
 Worm, Jacob, Præst, 111.
 Württemberg, Carl Chr. Erdmann, Hertug
 af, 305.
 Wæver, Joh. Fr., Kjøbmand, 245 ff., 306.
 Wøldike, Professor, 70, 98, 182, 272,
 275.
- Zinzendorff, Greve, 253, 278, 292, 293.
 Zobel, Johan, Borgmester, 83.
- Øhrencrona, svensk Gesandt, 54.
 Ørtz, Greve, 63, 204.
 Ørtz, født Svane, Grevinde, 63.

RETTELSER OG TILFØJELSER.

Pag. 1 Anm. 1. »indtil sin Død« læs »til kort før sin Død«.

Pag. 25 Anm. 2. Thomas Bartholin døde 1737 — ikke som angivet 1731.

Pag. 41. Brevets Nr. skal være 28 — ikke 27.

Pag. 153 Linie 3 franteden: efter »Geheimeraad Lerke« tilføjes følgende Anmærkning: Geheimeraad Vincents Lerche (1666—1742) havde den overordnede Ledelse af Arbejderne ved Vor Frue Kirkes Genopførelse efter Branden 1728. De dertil fornødne Midler tilvejebragtes tildels ved en Afgift, der erlagdes af dem, der opnaaede Adel, Titel eller Rang.

Pag. 241 1ste Linie fraoven: »Musschenbrock« læs »Musschenbroek«.

85-1748

UDGIVNE

AF

ROMAN GRAM

BEF I LANDBRUGSMINISTERIET

—

TILLÆG

Nærværende lille Hefte indeholder 18 Breve, hvis Tilværelse var mig ubekjendt, da jeg i Efteraaret 1907 udgav »Breve fra Hans Gram«.

Jeg bringer min bedste Tak til De Herrer Borgmester N. A. C. Andersen, Nørre-Sundby, Underbibliothekar Carl S. Petersen, Kjøbenhavn, og Landsarkivar G. B. Wad, Odense, der have henledt min Opmærksomhed paa disse Breve, samt til Familien Hammershaimb, der med saa stor Elskværdighed og Redebonhed har stillet Brevene til Landfoged Hammershaimb til min Raadighed.

Kjøbenhavn, den 19. December 1909.

H. GRAM.

Af de i Hovedsamlingen og dette Tillæg meddelte 179 Breve have 55 tidligere været trykte, (nogle dog kun i Uddrag). De ommeldte 55 Breve findes i følgende Værker:

- Nr. 24, 38, 42, 45, 47, 48, 49, 52, 61 og 67
i Nyt Historisk Tidsskrift, VI, 1856.
- Nr. 27, 28, 29, 30, 34, 64, 65, 68, 69, 70 (i Uddrag), 71, 72, 73, 75, 106, 107, 108 og 110 (i Uddrag)
i Odin Wolffs Journal, 1810.
- Nr. 44, 113, 119, 124, 133, 135, 139, 146 og 152
i Suhms Nye Samlinger, IV, 1795.
- Nr. 55, 56, 57, 58, 76, 79, 90 (i Uddrag), 120, 132, 136 og 142 (i Uddrag)
i Historisk Tidsskrift, IV, 1843.
- Nr. 96 og 116
i Nye Danske Magazin, V, 1827.
- Nr. 40
i H. C. Brasch: Vemmetoftes Historie 1859—63.
- Nr. 151
i C. Bruun: Falsteriana, 1869.
- Nr. 99, 101 og 111 (alle i Uddrag) i R. Nyerup: Rejser til Stockholm, 1816.
- Endvidere er H. Grams Udkast til Brevet Nr. 131 trykt i Nye Danske Magazin, V, 1827.
-

Til Landfoged Hammershaimb, Thorshavn¹.

Edle og Høyfornemme Hr. Landfoged,
Høytærede Ven.

Deres sidste høystærede var af 21. September, som mig rigtigheden med alt andet tilskikkede er indløben. Hvorfor efter største skyldighed jeg mangfoldigen takker, og ynsker at Vor Herre vil lade sin Velsignelse i mange Aar over Dem og Deres gandske Huus continuere; og jeg fremdeles at maa blive Deres Ven til Gefald og tjeneste. — Hvorvit jeg haver kundet bragt til veye i den Randers-Commission, kand hosfølgende Document forklare; hvilket haver kostet meere end det var værd, (som af min General-Regning kand sees) og betyder noksom Magistraternes ubillighed paa saadanne Stæder; hvad der iøvrigt er ret eller galt i den Sterfboes Administration, maa Gud best vide; men jeg veed mange Exempler til deslige, at hvor folk haver ventet sig stor Arf, der have de maatt taget imod slig forklaring, som nu her gives. Den i forleden Sommer paakomne store Pengereduction² foraarsagede en stor Ulykke, Tab og forliis hos alle dem, som havde nogen penger staaende. Jeg fik en temmelig stor rap, saasom der vare indkomne for eet helt Aars Decanats-Indkomster hos mig (som er et Omgangs-Embede ved Universitetet,) til lige Deling imellem Conferentz-Raad Bartholin³ og

¹ Jørgen Frantz de Hammershaimb (1688—1765) var fra 1723 til sin Død Landfoged paa Færøerne. Han tilhørte en fra Schlesien indvandret adelig Familie. Hammershaimbs 1ste Hustru Eva Margrethe Robring (1677—1727), Datter af Borgmester Johan Robring i Næstved, havde første Gang været gift med Christian Arnoldsen Dyssel, kgl. Fægtemester. Af dette Ægteskab var der to Sønner, de senere nævnte Arndt (Arnold) Dyssel og Herman Robring Dyssel. Anden Gang ægtede Eva Margrethe Robring Diderich Marcussen, Landfoged paa Færøerne, efter hvis Død 1723 hun ægtede Hammershaimb.

² Ved Forordning af 15de Juli 1726 fastsattes det, at de fra 1711 til 1725 inclusive møntede 12-Skillinger kun skulde gjælde 10 Skilling, og 6 Stykker af de i de samme Aar slagne 2-Skillinger kun 10 Skilling. Ved Forordningen af 31te Juli 1726 fastsattes det, at de fra 1713—1717 møntede 16-Skillinger kun skulde gjælde 15 Skilling. Disse Bestemmelser blev trufne af Regjeringen i Anledning af Møntstriden med Hamborg.

³ Caspar Bartholin (1655—1738), Professor ved Universitetet.

mig, og skulde ej deles førend til 1. Augusti; og just kom dette Slag paa, og gjorde Summen for os begge saameget desringere; at jeg ej skal tale om andre penge, som jeg fra 11. Junii havde in Cassa. Deres Lykke var det, at jeg af min Herres penge havde til samme 11. Junii udsatt paa en Vexel 300 rdlr., ellers havde derpaa og bleven tabt; thi alle vore penger vare i de tider blevne ulykkeligen til 12-Skillinger, hvilket mand altid holdt for den beste og redeste Mynt; altsaa gik det øvrige Tab løs paa Deres 285 rdlr., hvoriblant Sr Claus Povelensens 61 rbd. 2 Ɔ 8 β var indberegnet. Der gaar da just 3 rdlr. 2 Ɔ af hver 20 rdlr. og saaledes, da velbemældte Hr. Povelsen haver trækket med sidste Skib 45 rdlr. 2 Ɔ , saa haver hand endnu en liden rest til gode. Hvad jeg var Sal. Gregers Møllers Sterfboe skyldig, haver jeg i mit sidste forklaret; og derpaa haver hans Enke til een sin Correspondent her i Byen assigneret samme Summa, og den imod sit Brev og den annammendes Qvittering reent ud bekommet. I øvrigt haver jeg i samme Sterfboe gandske intet at fordre, og saaledes hvad det angaar. alting i rigtighed. Den nuværende Rectors Løn har jeg taget imod, og opført den paa min Herres Regning. Med Deres Obligation af Hr. Capit.-Lieuten. Stibolt¹ staar det saaledes til: Den ærlige Mand var ude med den Kongl. Esquadre for Reval tillige med den Engelske flode i fior Sommer². Paa retouren, da Vores endeel Skibe motte blive i nogle Dage ved Dantzic liggende, døde Sal. Stibolt, og blev i Dantzic hæderligen begravet. Enken er gaaen fra Arv og Gield, saasom der er af sidste slags mere end hun trøstede sig til at antage, er flyttet med Børnene af Huset; hvilket den Commanderende Chef d'Escadre Vice-Admiral Bilde, tog strax under god og lovlig Omsorg, og satte en Vagt ved Huset, som staar ledigt, saa det endelig er sikkert nok. Siden den tid haver det behaget Hans Maj. at gjøre den forandring i Anstalterne ved Divisionerne og Holmen, at Skifterne og Sterfboer ej skulde mere forrettes af Officererne, men af Holmens og Admiralitæts-Præsidenten, ligesom i Krigstider; hvorefter Vice-Admiral Bilde haver ogsaa leveret dette Stiboltske Sterfboe til Præsidenten Etats-Raad Foss³. Og haver Foss nu anfanget at føre det i rigtighed, og slaget Huset til Auction, saa mand faar see hvor dermed afløber. Jeg haver ikke forsømt derfor at vigilere, og endeel ved Jens Bentzon

¹ Andreas Henrik v. Stibolt (1686—1726), gift med Sitzel Margrethe Tønnesdatter, død 1735.

² I Sommeren 1726 krydsede en engelsk Flaade sammen med en dansk-norsk Eskadre paa 8 Skibe i Østersøen i Anledning af Rygterne om et russisk Overfald paa Danmark. Den danske Eskadre anførtes af Kontreadmiral Michael Bille.

³ Niels Foss (1670—1751) var Præsident i Underadmiralitetetsretten.

endeel selv taget den fornødne Kundskab; hvorefter jeg til 11. Martii sidstleden opsagde Capitalen hos baade Enken og Admiralitæts-Præsidenten Etats-Raad Foss; saa at vi ere derudi forsynede og sikre, som mand ogsaa næst Guds hielp bliver aldeles uden Skade paa det stød, og saameget des mere, som der er en skikkelig og formuende Mand i Skipperboderne, der haver 200 rdlr. anden Prioritet efter min Herres Pant. Foss haver bedet mig om, at hand motte sætte iblant Auctions-Conditionerne at Pengene skulde betaales ikke til førstkommende 11. Junii, men til 11. December, for at encouragere desmeer Liebhaberne, der da vandt saamegen tid at ophøre sig Penger dertil. Jeg haver deri paa min Herres Vegne consenteret. Men endnu synes mig, at eftersom Pantet synes dog got, og Summen kun liden, da kunde De jo lade Pengene den hele Capital staae deri fremdeles, og saadan Condition blev mærkelig bedre, saaat der vel endnu kom en god Pantsætter i anden Prioritet efter Dem. Synes min Herre noget om det forslag, vil jeg siden endda, førend den allersidste Auction forekommer, lade det indføre paa den Maade. Men hvis Deres Svar skulde komme for-sildig, da kand mand see, hvad for slags folk det er, der ere komne til Huset, for at tage derefter sin resolution, om mand vil lade dem beholde Capitalen, eller tage den derud af, efter Deres eget gode Behag.

Med Hoff-Præsident Brøer¹ er jeg paa saadan Maade kommen til Endelighed, nemlig: Da det syntes baade at hand vilde beholde Pengene og af med dem, og havde ladet forstaae, at hand ikke vilde svare rente af dem, og kunde ej heller, eftersom de stode ham frugtesløse, og hand ikke var beføjet at værge for penge, der allerede havde myndige Eiermænd, saa skeer det uformodentlig i Dag 3 Uger, at hand sender sin Søn til mig, og lader mig proponere, om jeg nu vilde tage imod de 1000 rdlr. Sal. Dyssels Børns Penge, saa stode de nu færdige, imod min Qvittering, indtil jeg skaffede ham Afkald. Hvor-paa jeg efter nogen Betænkning strax resolverede at tage derimod, saasom mand ikke kunde vide, hvad der siden kundet hændet sig og kommet imellem. Som der nu intet haver været at giøre eller erholde hos Manden, førend just til den tid det kunde falde ham tilpas, haver jeg med Taalmodighed maatt' opbie den tid; og nu til at indfrie min haand hos ham, haver jeg lovet at forskaffe ham et Afkald fra hver af Deres Stifsønner, saa rigtig og lovformelig som det bør være, underskreven tillige og forseglet af den, som de hafver til deres Curator antagen, som vel bliver deres gode Hr. Fader Selv. Jeg beder da, at sligt mig med allerførste Skib maatte tilsendes, paa det jeg min Haand

¹ Hans Brøer, Præsident i Borgretten.

hos bemældte Præsidenten kand faae indfriet. Til næste 11te Junii haver jeg 2 à 3 gode Panter at gaae i Val i, og skal sørge at faae disse 1000 rblr., og en 3 à 400 af de øvrige til, saa vel udsatt, som de skal være fornøjede med og jeg vil svare til. Hvad øvrige Penge-Sager er angaaende refererer mig til min Regning, samt hvad jeg har haft den Ære at skrive til Deres gode Kiæreste. Gud velsigne og bevare Dem begge længe og vel med Deres kiære Børn, og lade altid sin Velsignelse være overflødig over Dem, det ønsker,

Edle, Høytærede Hr. Landfoged.

Deres

allerskyldigste tiener

H. Gram.

Khavn den 5te
April 1727.

163 (2).

Til Samme.

Edle og Høytæremme Hr. Landfoged,
Høytærede Ven.

Deres høytærede Skrivelse af 27. Maii bragte mig en sørgelig Tidende, at Deres gode Kiæreste fra dette timelige var henkaldet af Gud til et bedre Liv i Salighed¹. Jeg kand letteligen forestille mig, hvor dybt et Skaar saadan hastig og uformodentlig Skilsmisse haver giort i Deres Hierte, jeg som selv tilforne haver prøvet deslige og drukket denne Skaal efter et endda langt kortere Egteskab. Dette Dødsfald og uangeneme Bud haver saa meget des haardere rørt mig og været desto sensiblere, som jeg i saalang en tid af fulde 17 Aar haver haft den Ære at kiende den Salige Siæl, og med ald oprigtig og Gudfrygtig Kiærlighed og fornøjelse omgaaest hende og hendes første Salige Mand, baade ved glade og bedrøvede Tiider, meest og, da den grasserende Pesttid var her for 16 Aar siden, samt derefter holdt et bestandigt og redeligt Venskab sammen, tient hinanden paa begge Sider; saaat jeg kand nok sige, at ikke mange Venner findes, som haver været mere forbundne mod hinanden i det som redeligt og ærligt var, og haft mindre paa hinanden at sige; Thi endnu veed jeg aldrig den mindste Ufornøjelse eller manquement af Skyldighed fra den ene til den anden at være passeret. Jeg bør aldrig paa min Side sligt at glemme, men ære hende i hendes Grav, indtil at Gud vil vi samles igien i Glæden. Imidlertid vil jeg bede Gud, at hand meddeler Dem sin rige Trøst og Vederqvægelse i denne Sorrig,

¹ Hammershaimbs 1ste Hustru Eva Margrethe, født Røbring, døde den 16de Februar 1727.

at De maae vel igiennemgaae dette med meget andet, og at Verdens og Lykkens Modgange og Viderværdigheder maae aldrig trænge Dem saa hart, at De jo finder en snar Trøst og frelse, og en kraftig Lindring, med ald ynskelig forbedring saavel i det Timelige, som det Aandelige!

Dernæst vil jeg bede, at det samme Venskab som ved den Sal. Siæl er begyndt imellem os, og haver i hendes tvende Ægteskaber vedvaret, ej med hendes Død maa ophøre; hvorimod jeg lover paa min Side at præstere hvad mig tilkommer, og jeg baade hendes velsignede Hukommelse og Deres hidindtil beviiste Artighed og uforfalskede Oprigtighed er skyldig. — Det er mig ellers kiært, at min Penge-Regning og andre tilsendte Documenter ere befundne rigtige. Med Deres kiære Børns Penge, de 1000 rdlr., bliver handlet efter Deres Villie og Behag, nemlig at Obligationen bliver paa Børnenes Navne og i min forvaring, Renten beregnes dem fra 11. Junii 1727. Men at Obligationen ej endnu er færdiggjort, kommer af, at det Pant, som de ere komne i, bliver soldt fra een haand til en anden. Det var et Huus i Badstuestræde, Printz Carls¹ Cammertieners Sal. Martin Petersen tilhørende, hvori mine Stifbørn og jeg vare prioriterede for 1200 rdlr. Croner. Nu er det soldt til en Skomager, som købte det strax 11te Juni sidstleden; Men som Sal. Petersens Enke er boende paa Wemmetofte ude hos Printzen, og ventes nu hver Dag herind til Byen, saa skal min og mine Stifbørns² Obligation først fyldestgøres og udslettes, hendes Skiøde (som er færdig) underskrives og forsegles, og til Tinge læses, tillige med en nye Obligation af Skomageren, som ikke forlanger mere i Huset nu til første prioritet end 800 rdlr. Courant, hvilket var mig saa meget des kiærere; de andre 200 rdlr. har jeg satt hos min Skomager i Closterstræde i en 2den prioritet, indtil jeg til 11. December kand faae den omvexlet, med lidt mere tillæg i en første prioritet; thi i denne 11te Junii kunde jeg ej bedre andenstæds. — Med Sal. Stibolts Huus er det saaledes gaaen, at en Klædekræmmer paa Amager-Torv ved Navn Mons. Zimmer³, som havde anden prioritet, købte det paa Auctionen for 600 rdlr.

¹ Frederik den 4des Broder Prins Carl (1680—1729) ejede og beboede Wemmetofte, som han havde arvet efter sin Moder.

² Grams Hustru Anne Catherine Sylvers († 1718) havde 1ste Gang været gift med kgl. Grynmaaler Hans Hansen Holst. Af dette Ægteskab var der følgende Børn:

- 1) Peter Nicolai Holst (1699—1774), Præst.
- 2) Johan Hübner Holst (1707—1778), Oberstlieutenant.
- 3) Otto Holst, Underbibliothekar ved Universitetsbibliotheket.
- 4) en Datter, gift med Kjøbmand Hans Mohr.

³ Kræmmer Thomas Zimmer (eller Ziemer).

Saalænge den Mand staar for det, kand mand ej gjøre bedre, end lade Pengene staae, ihvorvel hand ej endnu er indkommen med de 2 Aars efterstaaende Rente; saasom hand og ej heller derom af mig er bleven mindet, endeel for mine mange forhindringers skyld, endeel og fordi jeg haver ventet, at hand skulde komme selv til mig, og tale om Obligationens forvexling, hvormed hand maaske saalænge lader det henstaae, indtil hand med forderligste kand faae Huset sold til en anden. Ellers er Manden god nok. Güntelbergs Obligation haver jeg faaet renten af til denne 11te Junii, men nu i disse Dage opsagt den at betale til 11te December førstkommende; og hvis den da indkommer, forbedre Mess^{ts} Dysselernes øvrige 200 rdlr med dem og flere til en første prioritet enstæds. Thi det er engang vist, at flere smaae Panter er bedre, end een stor i disse vanskelige Huustider, hvilket jeg af erfaring har lærdt.

Jeg bekiender gjerne, at min høytærede Ven er lidet lykkelig med den Dennem af Hans Maj^t tillagte Løn. Jeg skulde holde det raadeligt, at gjøre en Supplique til Hans Maj^t sligt allerunderdanigst at henstille, især om deri kunde tillige klar-gjøres nogen fordeel i Hans Maj^{ts} Indkomster i Deres tid at være forefalden, som kunde persvadere desbedre. Thi at Cammer-Deputerede skulde være at tilbringe til nogen forbedring ellers at overtale Hans Majestet,

(Kiøbenhavn d. 1727¹.)

164 (3).

Til Samme.

Edle og Høyfornemme Herr Landfoged,
Høystærede gode Ven.

Deres sidste høystærede var af 15. Septembris, hvormed fuldte, efter Deres sædvanlige Godhed og generosité, en Kuffert med Lyys, samt Strømper for mig og for min Tiener; for hvilket alt-sammen jeg siger hiertelig og allerskyldigst Taksigelse, og bliver for dette, som for saa meget tilforne oppebaaren got, i min Livs Tiid Deres Debitor. Dernæst glæder det mig overmaade, at jeg kand have den Ære at gratulere til Deres ynskelige forandring fra en bedrøvet Enkestand til en nye og fornøielig Egte-stand². Den Gud, som haver velsignet Dem hidindtil, og haver i dette sidste sørget for Dem, og viist Dem paa en god Vey

¹ Slutningen af Brevet mangler; det er skrevet i Juli eller August 1727.

² Den 27de August 1727 havde Hammershaimb ægtet Elisabeth Kirstine Samuelsdatter (1712—1776), Datter af Laugmand paa Færøerne Samuel Pedersen Lamhaug.

til at finde Trøst og en dydig Medhielp for sig og Deres kiære Børn, hand fremdeles lyksaliggjøre det begyndte, styrke begge Deres Hierters forening og give sin rige Velsignelse og Held til alt hvad de begge til fælles Gavn og Glæde skal foretage sig her i Livet, indtil De gamle og mætte af Dage kand forlade dette Verdslige i fred, og efterlade en velartet, lykkelig og velsignet posteritet efter sig! Dette mit velmeente Ynske jeg vil allertienstligst bede, at maa Deres dydige unge Kiæreste, næst min ydmygste respect og Hilsen, tillige communiceres; da jeg med ald velmeent Ergivenhed og Venskabs sincerité er og skal forblive begge Deres skyldigste Tiener altid.

Deres gode Stifsønner Arndt og Hermann Dyssel faar gjøre den anden Artikel i min Skrivelse, hvilken jeg nok vil troe ikke mindre skal gjøre Dem forundret, end jeg og visse andre Deres gode Venner bleve, efter de tu første gange de havde anmeldet sig hos mig. Historien er med alle sine Circumstancer saaledes: En Dag eller tu efter deres Ankomst her til Staden, (da de næste Dag tilforn havde alt tilsendt mig Brevene,) gjorde de mig den Ære at besøge mig; Saasnart jeg havde bedet dem være velkommen, og spurdt hvorlænge Reysen havde varet, lod jeg dem strax forstaae, at Hans Høyærværdighed Hr. Biskopen havde lovet mig, at, saasnart hand fik at vide af mig om deres Ankomst, vilde han indsende Supplique paa deres Vegne i Cancelliet om at nyde den Kongl. Kost i Sorøe-Skole¹, og at de imidlertid, indtil resolution faldt, som kunde være en Ugestid, kunde see sig om i Kiøbenhavn, samt læse over paa deres Sager, og, om det skulde behøves, lade gjøre eet og andet Klædemon, men for alting komme flittigen og dagligen op til mig, at jeg kunde høre hvad de i deres Læsning foretog, med videre. Derpaa svarede de begge med et Mundheld, at de vel vidste, at deres Stiffader og Rector havde destineret dem til Sorøe-Skole, men at de selv ikke vare sindede at tage derved, var og gandske resolverede at forlade Bogen med alle, til hvilken de aldrig havde haft nogen lyst, men havde aleniste af complaisance imod deres Stiffader lærdt Latin hidindtil, og tiet stille med deres Hiertens Mening, indtil de kom ud af Landet; og da de nu saae sig paa frie food, fandt de ikke, at de skulde lade sig tvinge til at prosequere deres studia uden nytte, efterdi ingen af dem nogentid ynskede at blive Geistlig, men vilde paa alle Maader forsøge at blive befordret ved det Verdslige. Jeg blev herover ikke lidet be-

¹ Den kgl. Skole i Sorø var oprettet af Frederik II. ved Fundats af 31. Maj 1586. 1623 oprettedes i Forbindelse med Skolen et kgl. Akademi, der dog blev nedlagt 1665, medens den kgl. Skole vedblev at bestaa, indtil det ridderlige Akademi oprettedes ved Fundats af 7. Juli 1747.

styrtset og foreholdt dem, hvad Synd og formastelig Væsen der stak i saadan deres resolution, hvilken stor baade Ulydighed og Bedragerie de herudi begik imod deres gode Stiffader, ja ogsaa imod deres Salige Moder, der ikke i anden Tanke havde satt dem til Bogen, og tid efter anden i sine Skrivelser til mig mældet om deres Studering, samt ladet købe Bøger til dem; bad dem dog betænke, at det var ugudeligt med saadan falskhed og utaknemmelighed at til intet gjøre ald denne faderlige og moderlige forsorg etc. Og endvidere forelagde jeg dem, at som de nu havde henbragt deres beste Ungdoms tid og Drengear, hvori der skulde læres det som til en vis profession behøvedes, i at lægge Grundvold til boglige Konster og hvad af Studeringer dependerede, saa, hvis de skulde nu slaae Bogen bort, motte de fange an paa nye og være Dreng i 3 gange saa lang tid, som dem nu reterede til at komme med Ære af en latinsk Skole og blive Studentere; de motte betænke den store Underskeed og præference, som Studentere havde til at naae Brød og Velfærdt fremfor Verdslige Karle, af hvilke mand kunde sige med Sandhed, at de 19 arbeidede forgiæves og vare ulykkelige for deres livs tid, imod at den 20de kom til Brød; og at de endda, som bleve saa lykkelige og naaede Verdslige bestillinger, vare baade saa slet aflagde og med saa ringe Indkomster forsynede, at deriblant ikke hver 20de havde det tørre Brød nu om Dage, (da det blev immer jo længere jo slettere, og altid beskaaren,) saa og stode paa saa uvis en fod, at de hver øjeblik verserede i største fare, for Angivelser, Efterstræbelser, og tusinde hazards. Da derimod Præstestanden er fast den eneste trygge, lykkelige og fornøjelige; Og hvad de vilde derimod sige (som de og virkeligen indvendede,) at mange Studentere bleve gamle, forglemte, ulykkelige og nøde aldrig brød; da kunde jeg med Sandhed forsikre dem, at det var ikke i nogen Maade at ligne med det foresagte om de Verdslige Personer; thi i det mindste bleve af de skikkelige og velartede Studentere altid den halve Deel hiulpen, ja vel mere, (hvilket jeg af saa mangfoldige Aars forfarenhed noksom havde observeret,) at da hver 10 udaf 20 idetmindste blive sikker hiulpen, var det ulige mere end hvor kun 1 af 20 etc. Og endelig, i hvormeget end Studentere klagede og besværgede sig, saa havde jeg dog ingen af dem, som vare skikkelige og derhos dygtige i deres Bog, seet forladte og bettelfærdige, men paa een eller anden Maade enten i Skoler eller anden Condition ret skikkeligen at fortjene deres brød, indtil vor Herres time kom at sætte dem i bedre og vissere Brød og Embede, da derimod her vrimlede af gamle Skrivere og udarmede Kiøbmænd, ja alle sorter af ulyksalige folk, som bitterligen begræde, at de ej

havde lærdt Studeringer i deres Ungdom. Ja, for det sidste, at Vejen til Verdslig Brød og Employ var lige saalidet tillukt for Studentere, som for de andre, og at en Student blev oftere langt lykkeligere i de Verdslige Bestillinger, Dommer- Procurator- og Øvrigheds-Embeder, samt andre Professioner, end som de der uden Studeringer fulgte Pennen.

Til Svar paa alt dette og meget mere fik jeg dog ikke andet end det forige, at de kort ud ikke en Dag længere vilde studere, og at Frue Admiralinde Rabe¹, som de Dagen tilforne havde talt med, havde approberet deres forsæt, og hun for deres Sal. Moders skyld havde lovet at besørge deres Velfærdt i det Verdslige, og at de derudi heller nu holdte sig til hende og andre deres Sal. Moders Venner, end fulgte deres Stiffaders forslag; at det aldrig havde vaaren deres Sal. Moders rette Alvore at de skulde være Studentere, men hun derudi at have haft den condescendence at lade dem informere i Latin, fordi deres Stiffader vilde saa have det, da hun dog i sit Hierte meente at faae Verdslige Karle af dem, med mere deslige. Jeg derpaa, efterdi jeg intet kunde formaae hos dem, begav mig til frue Admiralinde Rabe, for at høre om dog ikke mine raisons hos hende motte formaae noget, men fornåm hende gandske at være paa deres Side, og at holde det uforholdent at tvinge disse unge haardsindede Mennisker til det, som de havde saa stor aversion for; tilmed lod hun mig forstaae, at hun havde paataget sig at sørge aldeles for dem, og gjort en begyndelse med at indtinge dem i Kost og logement hos Monsr. Aagaard paa Sæbesyderiet, hvor de af bemældte Mr. Aagaard skulde lære Skriven, Regnen samt Bogholderie, og det for en meget billig Penge. Ved dette haver jeg nu været nød til at lade det forblive, eftersom det dog hverken stod i Deres, som deres Stiffaders, eller min, som Curator paa Deres Vegne, nogen vores Magt, videre at gjøre i denne Sag, eller tvinge Tingene. Men i respect til Deres gode Ordre og Villie haver jeg, siden endog-saa baade frue Admiralinden samt og de unge Mennisker bad mig meget derom, resolveret til at beholde Curatelet, og taget mig byrden paa fremdeles, at besørge deres Midler, og have, saavit til mig stod, et vaaget øje med deres forhold og leve-maade, paa det de kunde, med depenser at gjøre samt i andre Maader, være under frygt og regnskab. Jeg stod dog nogentid herudi i betænkning, og vilde det ej saa hastigen resolve; ja hvis ikke allerede de 1000 rdlr. havde været udsatt paa Pant i prioriteter, saa at de for saavit vare ude af mine Hænder, havde jeg mueligt grebet til at levere dem til Admiralinden, at

¹ Elline Marie Raben, født Robring, Enke efter Admiral Peter Raben (1661—1727).

hun for pengene ligesaavel som Personerne kunde sørge mig foruden, og siden tage de øvrige 800 fra mig med, hvoraf i samme Dage den sidste Slump her indcasseredes. Men da jeg overvejede det bedre, fandt jeg mere raison til fornøjelse paa alle sider, baade nu og i fremtiden, at jeg lod det blive ved min Herres begiering til mig, hvilket de andre ogsaa meget urgerede, og gav da min revers og forpligt til en hver af brødrene, i den form, som hosfølgende Copie udviser, hvorimod de begge lovede mig deres gode Stiffaders Obligationer tilbage, der nu ere i min Gjemme. Hvad deres Capitaler angaar, da ere, som jeg sagde, de 1000 rdlr. i Huus-Pant udsatte, 800 i een prioritet, hvorudi mine egne Stifbørn tilforne har haft 1200 rdlr. Croner, og 200 i et andet Huus paa mit Navn. De øvrige 800 rdlr. haver jeg laant de 600 rdlr. ud paa et fornemme og sikker stød imod en revers paa mit Navn og bliver betalte til 11. Junii førstkomende uden nogen faute; Og de 200 rdlr. paa et andet stød paa en Vexel. Nu haver frue Admiralinde Rabe og hendes Med-Participant Hr. Justitz-Raad Krejer¹ forlanget, at jeg vilde lade dem bekomme de 600 rdlr. eller, om de saameget behøver, de 800 fuldt til næstkommende 11te Junii, til at sætte i deres Sæbesyderie, hvilket jeg og har lovet dem, og seer dem ingensteds bedre at kand blive udsatt. De unge Mennisker haver ikke til dato oppebaaret mere end 20 rdlr., som af hosfølgende Regning sees. Og skal min Herre fremdeles bekomme Gienpart af deres Regninger, for at vide, hvorledes med deres Midler og Udgifter omgaaes, endskiønt de dog ved deres Egenraadighed nu saa got som haver gjort sig fremmede og uvedkommende nogen Deres Omsorg heretter. Men jeg vil dog tænke, at De, ligesaavel som jeg, for deres Sal. Moders skyld bærer den fremdeles, og ynsker dem heller i Velstand, end for deres Ungdoms Daarligheds skyld forladte og alt for hart straffede. Det kand og ikke negtes, at frue Admiralinden gjør det altsammen af det beste Hiertelaug og Godhed for dem, samt at hun baade har Efner og Villie til at hielpe og see dem forfremmede i det Verdslige, naar de kun vil frygte Gud og skikke sig vel. Hun haver allerede maget det, at den yngste skal i Sommer gjøre reyse med en Spanie- eller fransk-farer; og den ældste er indskreven for Assistent med de første Skibe, som i Høst skal gaae til Ost- eller Westindien (hvilken af Delene det er, erinder jeg nu ej just). Mand faar da at vente, hvad Velsignelse derpaa vil følge, og saa slutte, om det ikke kand have vaaren den

¹ Severin Krejer (1633—1704) havde 1674 anlagt et Sæbesyderi. Dette laa i Magstræde (nuværende Nr. 9) og Nybrogade (nuværende Nr. 22). Det nedbrændte tildels i Branden 1728. Den i Brevet omtalte Justitsraad Krejer var S. Kreyers Søn Lorens, der døde som Assessor i Højesteret.

rette vocation, hvortil Guds forsyn har sigtet med dem, efterdi det dog nogenledes synes i begyndelsen at falde vel i Traad efter de unge Menniskers Ynske. Monsr. Aagaard giver dem ej heller andet, end et ret got lof, og haver ikke klaget over nogen deres Udyd; hvilket min Herre vel kand tænke, ikke lidet at trøste mig og give mig Anledning til et got Haab. Jeg gad gjerne vidst, hvorledes de i deres Skrivelser til deres gode Hr. Fader ville opføre sig og forklare deres Conduite; hvorom jeg nu haver saa udførligen refereret, vel vidende, at De ikke fik det saa reent og tilstrækkelig at erfare fra anden Haand, og at een Dennem saa uforventet forandring motte saa meget mere og udtrykkelig forklares, som den baade i min og Deres Henseende ej kand være uden bekymring, men i Henseende til de unge Mennisker selv af temmelig Consequence. — — —

(Kiøbenhavn, d. 1728.¹)

165 (4).

Til Samme.

Edle og Høyfornemme Herr Landfoged,
Høytærede kiære Ven.

At dette bliver den bedrøveligste Postdag, som De har i Deres Tid haft, hvilken vil tilbringe Dem dette og flere Breve fra Danmark, troer jeg at De vil faae høre Tidende om, før end De engang kaster Øjne til disse Linier, og maaskee førend De faaer Brevet i Deres Haand. Saameget veed jeg tilvisse, at der intet mindre gøres fornøden, end at jeg udi denne bedrøvede Skrivelse sammensætter og optegner Dem nogen vidtløftig Historie af Vores Kiøbenhavnske Ulykke; thi efterdi de got folk, som bringer Dem dette til, kommer herfra Stæden, og har taget enhver sin Deel af det som er os alle overgaaet, saa bliver de samme vel saa ofte foranlediget til at tale og fortælle derom, at min kiære Ven faar Ørerne fulde deraf, mere end De vel gider hørt, og behøves saa ikke, at trætte tillige Øjnene med at læse det. Tilmed saa bliver af det, jeg efter min pligt nødes til at skrive, meere end nok at slutte og at lære, hvad i denne ælendige Stad siden vi sidst kunde skrive til Færø og siden den 20. Octobr. 1728 er passeret.

I den grusomme og forfærdelige Ildebrand, som Guds Vrede har straffet Vores og Landets Synder med paa denne Danmarks Hovedstad, og hvilken fra Onsdags-Aftenen Kl. 7, begyndende i en liden Hytte ved Vesterport af et lidet Barns forseelse med et lys, vedholdte uden Raad og Redning (og ved en stor og forskrækkelig forblindelse og Confusion, som Gud

¹ Slutningen af Brevet mangler; det er skrevet 1728.

slog dem alle med, hvilke skulde have skaffet Middel), indtil fredags Middag den 22. Octobr., da Gud ynkedes over os igien og skaffede det saa, at fornuftige folks Raad kom til at gielde, og deres Gierning lykkedes, i at stille paa een tid Ilden igien paa 5 adskillige Stæder i Byen, nemlig midt i Gottersgade, og neder paa Kiøbmagergade, paa Amager-Torf, og neder i Raadhuusstrædet lige for Vandkonsten, og endeligen i Nabøeløs ved Mr. Høserichs¹ Gaard lige for Vejerhuset. I denne Brand, siger jeg, som ødelagde de $\frac{2}{3}$ deele af Staden, over 3000 Huse og Gaarde², 5 Kirker, og saamange andre publiques Bygninger, miste jeg tillige med alle de øvrige Professorer, som havde fri Gaarde at boe udi, min skønne Residentz paa Vor frue Kirkegaard, og en god Deel af mit gode og kostbare Bibliothek, Skrifter og Boskab, samt og i Huus-Panter og Prioriteter 1960 rdlrs. Capital. Men hvad jeg har tabt, motte gierne blevet borte og alt det jeg har tilovers (som, Gud være æret, er meere,) motte gierne tillige blevet Ilden til Deel, hvis mit Huus og Gods var bleven det sidste, som Ilden havde stillet sig paa, og Luen ikke var kommen til flere paa nogle af Siderne. Thi da var Skaden bleven meget mindre for Staden og Landet, og hvi skulde jeg ikke gierne have reddet saa mange ælendige med min Skade, som kuns saa faae kand tage Deel udi?

Førend jeg nu fortæller videre om min Tilstand og igien glæder min Høytærede Ven (saameget som det nu kand kaldes Glæde), med at beskrive den Barmhiertighed, som Vor Herre har ladet mig vederfares baade i og efter Ulykken, vil jeg ikke giøre videre Ophold i det, som Deres Sager egentligen er vedkommende, men notificere Dem i Sandhed i hvad Tilstand Deres hos mig og under min forvaltning bestaaende Penge-Midler befindes. 1) Er Assistentz-Huset frelst og af Ilden gandske ubeskadiget, til alles forundring, tillige med de smaae Bindingsværks-Huse der lige over for, for ved Hellig-Geistes Kirkegaard, da dog Hellig-Geistes Kirke ælendigen er opbrændt og i Gruus, samt alle de Huse i Hellig-Geist-Stræderne, Præsternes, og de Huse og Gaarde fra Kirke-Porten til Klosterstrædet, item er brændt tillige med alt øvrige baade Flei-

¹ Den store Ejendom i Naboløs (nu Gammelstrand Nr. 52 og Naboløs Nr. 1 og 3) ejedes af Silke- og Klædekræmmer Johan Georg Häuserich.

² Grams Opgivelse synes at være noget overdreven. Ifølge en Opgjørelse af 1ste Novbr. 1728 af Stadskonduktør Søren Balle var 1640 Ejendomme ganske ødelagte og 39 tildels ruinerede. Da der imidlertid paa mange Ejendomme fandtes 2 eller flere Bygninger, er det jo muligt, at Grams Angivelse angaar Tallet af de nedbrændte Bygninger.

schers Apothek, Conferentz-Raad Slanges Gaard¹, og endee i den Gaard som var næst op til Slanges, hvor Ludolf Sprick Isenkræmmer i forige Tider boede, men nu Md. Petersens, og derimellem og mellem Assistentzhuset var kuns den reiste Evert Weinmans Gaard, hvor nu boer Justitz-Raad Bornemann; Altsaa kand min Herre see, hvor nær det var Assistentzhuset. Men det er og vist, at Assistentzforvalteren og Mad. Petersens Karl Mr. Jens Petersen² (som nu for nogle Uger siden døde) vare, næst Gud, en stor Deel Aarsage i, at Ilden ej kom videre paa den Side af Torvet, med deres uophørlige flittighed og fornuftige Stræben, samt ved at spendere penge paa folk, som hjalp med Vand etc. etc. Og paa lige Maade baer de sig ad paa de andre stæder, hvor omsider noget got blev udrettet, da folk vare komne til deres forstand igien. 2) Den Mand, som jeg havde udsatt de 200 rdlr. hos til 11te Junii 1727, og som rigtigen svarede Rente deraf de 2 halve Aar indtil 11te Junii 1728 og havde saa giort fremdeles, miste sit Huus i Klosterstræde og ald sin Ejendom, og er død siden fra sin gamle ælendige og bettelfærdige Kone, da de tilforne var i meget skikkelig Velstand efter Haandværksfolks lejlighed. Af Pladsen kand end ikke den først-prioriterede komme til nogen betaling, saasom den i den nye Gadereglering gaar bort saavel som alle de Huse paa samme vestre Side af Klosterstrædet; altsaa er for de 200 rdlr. ikke nogen Skilling at vente mere. 3) Af Deres hos mig indkomne Penge og ledigstaaende Beholdning var jeg saa lykkelig at faa 300 rdlr. udsatt paa Vexel den 1ste August 1728 mod 6 pro Cento hos en god Mand, som i Ildebranden ingen Skade har taget, og dem kand De da agte sig at være conserverede, saavel som og den anden øvrige Beholdning i ledigstaaende rede Penge, hvilke jeg tillige med mine egne og Trinitatis Kirkes Beholdning³ flyttede i min Kiste ud til min fætter Hans Gram, Brygger, boende ved Østerport for Enden af de nye Boder, hvor og det meeste og beste af mine reddede Sager, Bøger og Klæder bleve udførte og ved Guds Naade fra ald Afgang og Skade conserverede saameget som den gode Mand fik derud i sin forvaring. 4) Blev iblant den sidstbenævnte Deres Beholdning de 200 rdlrs. Capital, som var hos Capit.-Lieutenant Güntelberg, ligeledes frelst, ved det at

¹ Conferentsraad Slanges Gaard var det nuværende Nr. 31 paa Amagertov, Fleischers Apothek det nuværende Løveapothek og Madam Petersens Gaard det nuværende Petersens Jomfru-Kloster. Assistentzhuset var det nuværende Nr. 25 paa Amagertov. Justitsraad Bornemann boede i nuværende Nr. 27 paa Amagertov.

² Carl Friederich Reiser beretter udførlig om den Fortjeneste, som Madam Petersens Karl indlagde sig under Branden, jfr. Dr. O. Nielsens Udgave af Ildebrands-Historien pag. 42—43.

³ Gram var Kirkevæрге for Trinitatis Kirke.

Manden efter min Opsigelse betalte dem sidste 11te Junii; Og hvis det da ikke var skeet, turde vi ikke have ventet dem siden Branden, eftersom Penge-Trangen er saa stor bleven og Crediten saa svækket, at hand neppe havde bragt dem tilveje andensteds fra efter Ildebranden. 5) Det Huus, som Sal. Capit. Stibolt tilhørte, og var og er endnu min Hr. Landfogeds Pant, er og, Gud ske lof, iblant de frelste, saa at derved er intet tabt. Eftersom Mr. Zimmer, som (hvilket jeg tilforne har haft den Ære at referere) købte og lod sig det tilslaae paa Auction i forleden Aar, ikke haver indfundet sig med hvad hand lovede og var pligtig, haver jeg, efter hans begiering til mig, da hand for nogle Maaneder blev paa nye erindret, indgivet ham en rigtig Regning paa Skadesløs Renter og Omkostninger, samt lovet, at Capitalen siden kunde blive staaende, saalænge som hand stod for Huset og jeg ingen præcisere Ordre bekom fra min Herre, end jeg nu afvidste. Men da jeg fornå, at der intet fuldte paa, haver jeg ikke forglemt, at opsigse Capitalen med sine Renter sidstafvigte 11te Martii. Siden den Tid har hand af sin Krambod kaldet min Tiener ind til sig, og sagt, at hand formodede, at jeg dog lod mig nøje med forige Condition, nemlig at naar hand betalte alting saa nær som til de 400 rdlrs. Capital, saa lod jeg vel Opsigelsen falde og ikke krævede videre. Hvorpaa jeg intet har svaret, men agter at give ham den Beskeden, naar hand taler til mig selv, at jeg har haft den Ære at skrive min Herre, som er Ejermanen og Principal i denne Sag, til, hvorledes dermed tilstaaer, og hvad baade Mr. Zimmer og jeg har gjort deri hver paa sin Side, saa kand da min Herr Landfoged gjøre nu deri, hvilket af Deelene De Selv vil, enten De vil lade Pengene staae fremdeles i samme Pant, naar de 87 rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ 11 β , som er Renterne og Omkostninger, bliver til 11te Junii betalte, eller og De vil have dem alle, nemlig de 487 rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ 11 β ud fra det Pandt og satte i et andet og bedre, eller hvadhelst De best vil resolvare; Saasom jeg dog skulde haabe, at Skibet kand være her igien inden 11te Junii; Og hvis det ej skulde komme, skal jeg holde mig stricte efter Opsigelsen, og eske Capital tillige med Renten, helst naar jeg kand see nogen fordeel ved noget bedre Pant.

Dette er da saavit Tilstanden af Deres hos os i Kiøbenhavn og under min forvaltning staaende Capitaler, af hvilken udførlige Relation (samt min hosfølgende Regning) min kiære Herre seer, Sig dog at være læmpeligen og naadigen medfaren imod saamange hundrede ja tusinde andre baade i den frelste Deel af Byen og i Provincerne uden fore, som have i de mangfoldige afbrændte Huse og Gaarde tabt mægtige anseelige Capitaler. Af tvende Bryggere paa Nørregade, af hvilke den

ene hidde Morten Andersen, den andens Navn haver jeg glemt (var Hans Pedersen Karup¹), haver den første foruden sin egen skønne Bryggergaard mistet 25000 rdlr. i prioriteter i andre Huse og Gaarde, og den anden 18000 rdlr. og nogle hundrede. Ligeledes er det gaaen Raadmand Jens Lassen² paa Kiøbmagergade, der foruden sin nye-byggede grundmurede og prægtige Gaard har mistet over 24000 rdlr. hos andre udenfor. Og skulde jeg opregne, foruden Kiøbenhavns Indvaanere de mangfoldige udenfor Kiøbenhavn, som har haft deres penge her inde staaende, der paa de ene 2 Dage og Nætter gik i røg og brand, kunde jeg skrive dette Ark Papir op med Navnene alene paa dem, saasom Biskop Thestrup³ i Aalborg 4000 rdlr., Mad. Grotum i samme Bye 5000 rdlr., Borgmester Lund i Roskilde nogle Tusinde etc. etc. At jeg ikke skal tale om mig selv, som motte paa min egen fattige Andeel alene tage et Tab paa 1960 rdlr. foruden 2 Aars efterstaaende renter af 500 rdlr. paa eet stæd. Og det værste er, at i den stæd, hvis Skaden havde været ikke saa almindelig, nemlig at den havde hørt op med at brænde en halvsnees Huse eller et par Gader, saa kunde mand have forvundet den; mand kunde og efter Lovens og alle Obligationers formalier holdet sig til Debitor eller Pantsætteren for saavit mand motte tabe ved Grunden, hvilket mand vel dog fik hos Ejeren i sin tid, naar hand ved at nyde Hielp enten af publico eller af particuliers overkom noget hand kunde rette for sig med. Men her tør mand ikke vente, at nogen ting kand forslaae til saamange Tusinde, og hvor slet Haab her haves baade for Creditorer og Debitorer, ja til Kiøbenhavns Opkomst i vore Tider, det vil jeg heller, at min Herre lader sig berette af det godt folk, som fører dette Brev med sig, og som veed det ligesaavel som jeg, endskiønt jeg logerer i en Geheime-Raads Huus, end jeg vil betroe Pennen noget om den Materie.

I alt dette, eftersom min høytærede Ven haver haft den fortrolighed til mig at betroe saa stor en Deel af Deres Velfærdt i mine Hænder, som jeg og ikke andet veed, end at have forvaltet saaledes, som om de vare mine egne Midler hver Skilling, saa haver jeg igjen den Tillid til Dem og formodning om Deres Billighed, at De ikke skulde gierne see, at jeg kom til kort og tog for stor en Skade ved Deres hafte Commissioner, og at fordi jeg haver, efter Deres og Deres Sal. Kiærestes forlangende, ladet disse Penger gaae under mit Navn, og udsættes

¹ Navnet er føjet til i Marginen.

² Raadmand Jens Lassens Gaard var nuværende Nr. 52 paa Kjøbmagergade (Hofboghandler Priors Ejendom).

³ Frands Thestrup (1653—1735) Biskop i Aalborg fra 1709 til sin Død.

samt indtages de fleste som mine egne, de og derfor i saadanne ulyksalige og hidtildags uforventede Tilfælde skulde være mine egne, naar de blev tabt paa, og jeg lægge andre Penge der i stæden for etc. Dette skriver jeg ikke i Henseende til Sal. Capit. Stibolts Huus-Pant, thi det staar paa min Herres eget Navn, og derom er ingen qvæstion; ikke heller i Henseende til de Penge som staar ledige hos mig in Cassa, thi hvor jeg er og bliver, der skal de og findes, og hvad jeg haver i hænder, det svarer jeg altid til; ja end ikke saavit de 300 rdlr. Courant vedkommer, som jeg satte ud den 1ste Augusti sidstleden, som jeg var saa lykkelig med, og om det end havde brendt for samme Mand (en Islands-Kiøbmand), saa var han mig endda god nok. Men de fattige 200 rdlr., som min Skomager i Klosterstræde hafde, (thi om 250 rdlr. af Dysselnere, som en anden af mine Debitorer bekom af mig ifor 11te Junii, vil jeg ikke tale, og kommer min Herre nu ikke ved), dem skulde jeg tænke og haabe, at min Herre ikke ængstede mig for, naar og saalænge jeg kand gjøre min Eed paa, at jeg intet Vederlag faar derfor; thi faar jeg noget (hvorom er største Aarsag at tvivle), skal min Herre nyde det til den yderste Skiærv. Men en større fare staar jeg og er bange for ved Assistentz-Huset, hvor de 1300 rdlr. ere bestaaende i 2 Vexeler, den ene paa 1000, den anden paa 300 rdlr., begge paa mit Navn; Og haver de got folk aldrig andet vidst, end de vare mine, saavelsom 5700 rdlr., som jeg af egne og een af mine Stifsønners Midler haver paa lige Maade staaende paa samme stæd, ligeledes paa Vexel, og det continueret siden 1719. Nu er det vel sandt, at Vor Herre imod alles forhaabning bevarede samme Assistentz-Huus; hvilket om det var bleven brendt med saa stor en øvrig Deel af Staden, havde jeg vaaren af med den største Capital af mit overblevne og ikke heller vaaren istand til at svare Dem Deres, uden ved Dom og Indførsel i mine overblevne Bøger; Men derimod haver den Skade og Ruin, som Assistentzhuset og forvalteren Jacob Lindemann¹ er geraaden udi ved samme Byens Ulykke, saadan Udseende, at jeg ikke kand holde nogen af hans Creditorer ret sikre, førend de seer sig udviklede fra ham, og hand seer sig i Stand til at kunde redde sig af med dem, een efter en anden. Hvad der i saamaade haver sadt ham tilbage er: 1) at hand nyligen i den Uge næst før Ildebranden holdte efter Sædvane en meget stor Auction, og seer sig af 2500 rdlr., som endnu udstaar hos afbrendte og ruinerede folk af disse Auctionspenge, ikke at kand faae 20 Daler ind, 2) at hand haver saa mangfoldigt Pantegods for mange Tusinde Rixdaler inden Dørre, hvorpaa var laant penge i den

¹ Jacob Lindemann (1665—1738) var Forvalter ved Assistentshuset.

forige Tid, og saa fornuftig laant, at hvis Byen og landet var bleven i Stand, intet derpaa kundet blevet tabt; men, siden den almindelige Ulykke, haver Prisen paa mange slags Gods, særdeles det som hører til Stads og Klædepragt, meget forandret sig, og det som gieldte før 10 rdlr., vil knap nu gaae i 6 rdlr. eller mindre, saaat den arme Mand er ilde deran i saamaade med ald det Pant, som hand beholder paa sig, og som enten ej bliver af Pantsætteren indløst (som er lidet i saa stor en Penge-nød) eller bliver liggende og foruden at det har tabt i sin priis, taber endnu hver Dag mere og fortærer i paagaende Renter, og maa sælges uden at hand nær kand naae sin derpaa laante Capital, ja langt derfra, got Lintøj, Sølf, Kaaber og Tin undtagen. 3) Er ham en stoor Deel, ej alene af hans eget, men end ogsaa af andres Pantegods, frakommen i flytningen, da mand reddede alle mand hver fra sit Huus i Ildebranden, og af 14 store Pakker, som hand lod indbære i Oberhofmarskalkens Gaard¹ af sit kostbareste Pantegods, bekom hand ej mere end 5 Pakker tilbage; Det andet blev og var bortstaalen af Tyve, paa saadan Maade utallig meget for mange got folk bortkom, som De vel og nok vil høre fortælle Historier om, af de Kiøbenhavns folk, som med dette Skib besøger Dem. 4) Haver hand, i betragtning til sin slette Tilstand og befrygtende yderligere Undergang og Ruin, straxen, saasnart Ildebranden var ovre, lukt Assistentzhuset til, og vil ikke holde det mere, men suppliceret til Hans Mayt. om Dispensation derfra; Thi hvad Credit vilde Manden nu mere faae, da ingen saa hastig vover deres Penge i slig Maade igien, og der ere saa mange andre som behøver, med større Trang, Credit, og maa secunderes, om det ej skal gaae for ilde til? Og hvor vilde hand holde det længere, da enhver herefter vil laane og af nøden drives til at søge Assistentzhuset, men ingen derimod vil løse af det pantsatte? Alt det hand derfor nu tager sig til, og vil befytte sig paa, er at see sig eengang med Æren, om ej uden Skade og Ruin, at slippe ud af den store Credit, ham hidindtil er forundt, og slenge een Creditor efter en anden fra Halsen, ligesom hand kand faae soldt af det pantsatte gods eller løse-penge af det som bliver indløst til, og ligesom hand kand derefter accordere med sine Creditorer til. Hans propositioner, som hand haver giort mig og endeel andre af sine Creditorer ere disse, at give ham i den ham krediterede Capital saameget efter, som 4 Aars Rente à 6 pro Cento af saadan Capital kand beløbe sig, da hand vil stræbe, inden et Aar eller halvandets Udgang at fornøje dem det øvrige. Dette haver jeg og et par andre indgaaet; Men en anden veed jeg, at have forundt ham Afslag saameget som

¹ Overhofmarskal Otto Blomes Gaard laa paa Slotsholmen.

3 Aars Rente beløber, og een som har 1000 rdlr. hos ham, veed jeg at have givet ham 200 rdlr. efter, og nøjes med 800 om 2 Aar at betale. Vil min Herre nu i ligemaade til een af disse Conditioner lade sig bevæge, for at hielpe sig selv, mig og den stakkels Mand fra videre Skade, fortræd og Bekymring, saa er det en Sag, som staaer til Deres egen Generosité og Medlidenhed; for mig selv begierer jeg intet; og straffe mig Gud, om jeg begierer nær det, i proportion, som jeg selv af min Capital maae tabe baade paa det og flere Stæder i denne Tiid, ej alene af det mig selv tilhørende, men af det som tilhørte andre, og var til min Disposition betroet. Iblant det sidste Slags er jeg med ingen bleven ulykkeligere end med Deres Stifønner, de tvende Dysseler, deres Capital, de 800 rdlr. Courant, som jeg satte i det Huus i Badstuestrædet, i et ypperlig Pant, hvor nylig tilforne havde staaet 1200 rdlr. Croner, og var nu endda nytrepareret, tilforne beboet af Printz Carls Cammer-Tiener Sl. Martin Petersen. Den ærlige Mand Hans Henrich Hagen, en Tydsk Skomager af de største Arbejdere her i Staden, og en særdeles flittig Mand, som havde købt og repareret samme Huus, hand havde aldrig vildet tage disse Penge paa sit Huus af mig, hvis hand motte vidst at det var andres Penge og ikke mine egne; hvorover jeg motte simulere, og kand testere for den levende Gud, at jeg havde fast i Sinde at udløse Dysselerne det første der gaves lejlighed, og de vilde have deres Capital igien; Det var da Aarsag, hvorfore jeg lod Obligationen stile paa mit Navn, og tinglyse paa det samme, og forbød min Tiener Erland, (som var god Ven med bemældte Skomager), at sige ham andet, end at det var mine egne 800 rdlr., som hand fik, og at der ingen fare var, at de jo blev staaende saalænge Mester Hans Henrich selv vilde; Allermeest blev Manden fornøjet, at det motte tillades ham iblant at betale et hundrede Rdlr. paa Capitalen, naar hand havde dem samlede til Terminer; Og jeg i mit Hierte var dermed vel tilfreds; thi jeg mærkede allerede, at det vilde blive fornøden for mig i Tiden at have flere penge til at forstrække Dysselerne med, end enhver hans Renter kunde række til mellem Aar og Dag, og at hvis ej Debitor Skomageren betalte paa Capitalen, fik jeg at giøre det og æde mig efterhaanden ind i det Pant, som dog om faae Aar (hvis og de gode Brødre vilde bruge deres penge til noget andet lovligt), vilde falde i mine Hænder. Men nu bag efter seer jeg mig at have begaaet een Daarlighed; Thi endskiønt jeg baade i iite Junii Dage, saa og ofte siden sagde Tingen reent ud baade til Mr. Jonas Aagaard (fuldmægtigen og Bogholderen paa Sæbesyderiet,) saa og til begge Dysselerne selv, at deres 800 rdlr. havde jeg indsatt i det Huus i Badstuestrædet,

de 600 rdlr. til Sæbesyderiets Participanter (frue Admiralinde Rabe og Justitz-Raad Kreyer) og de 250 rdlr., (som den tid alene havdes i hænde,) hos en Mand Carsten Meyer ved Nørreport, (som og nu er brendt,) saa har jeg dog kun slet Haab at det vil hjælpe mig noget, mindre om det kommer for nogen Rett, da der vil spørges, hvi jeg har ladet komme paa mit Navn det som hørte fremmede til? og jeg faaer da at binde den Skade med flere ved mit Been. Det er ikke, at jo den afbrendte Mand Skomager Hans Henrich Hagen vilde hjertelig gierne bygge paa Pladsen igien, og jeg ligesaa gierne hielpe hannem af mine ringe Vilkor, med nye forstrækning til Bygningen at i Værk sætte; men hvad hindrer ham? 1) maa hand ej beholde sit kostelige fundament i Jorden, som stod tilovers efter Branden, tillige med Vand i Gaarden, men hans Plads tillige med alle Naboernes i den hele Badstuestræde paa den vestre Side af Gaden gaar bort, da Gaden er afpælet at skal være nogle Alen bredere; 2) om ham bliver nu i dens stæd anvist en anden plads at bygge paa, saa bliver det først længe og seent til; siden har hand der ikke fordeel af fundament og andre Commoditeter, som her fandtes etc., foruden mange flere raisons, som vel ville lære os med Tiden, at Ulykken ej haver endnu ophørt over Kiøbenhavn, den Tiid Ilden blev dempet etc.

Jeg haver da for saavit giort rede for Vores Penge-Sager, saavel i ovenskrevne udførlige, som og i hosfølgende liden Continuations-Regning. Jeg haver og ikke vildet efterlade at lade den Regning à parte medfølge, som jeg finder i min Bog at være mellem Mess. Dysselerne og mig, paa det min Herre kand see deres førte Huusholdning til dato. Hvad deres Levnets Historie er betreffende, da faar jeg ogsaa meddele saameget mig derom er bevidst til datum. Den yngste Hermann Robring, resolverede i forleden Sommer at gaae til Søes, nemlig først til Holland og siden til Westindien, og saavit jeg har af hans her førte conduite og Opførsel og det andet udvortes kundet skionne, da bliver der vel got af ham; Mr. Aagaard, hans Informator, giver ham og et got lof. Men den ældste haver aldrig staaet mig an, siden den første Time, jeg saae ham; hans Physiognomie og øjesyn lovede aldeles ikke got. Dertil haver og hans levnet og forhold svaret alt formeget hertildags. Uagtet alle mine formaninger kunde hand aldrig mættes med penge, men tog immer lystig op, som min Herre vel seer af hosfølgende Regning, og naar hand fornam og frygtede, at de skulde ham negtes, blev hand syg og fik dem da under slig prætext. Ved Michaelis tider og efterat Broderen var borte, (som syntes at have nogen haand over ham og klagede under-

tiden over ham til mig,) brouillerede hand sig med sin Informator og Vært Mr. Aagaard, vilde i intet got lyde ham, og tog ud af Huset fra ham, hvorefter og frue Admiralinde Rabe slog Haanden af ham. Af alt dette fik jeg aldrig noget at vide hverken fra Mad. Rabe eller Aagaard, men det stod saa hen, indtil nogle Dage efter Ildebranden, da mig saadant af Mr. Aagaard paa Gaden blev fortalt. Imidlertid er det skeed ved Jule-Tider, at Knegten har slaget sig til Kriger, og ladet sig enrullere ved Rytterne under General-Major Numsens¹ Regiment, Ritmester Wivets² Compagnie, og har siden nogle gange besøgt mig i sin Rytter-Mondering. Hvorledes sligt er bleven omladt og modtagen af mig, kand min Herre selv tænke. Men til alle mine onde Ord, og ald den Prædiken, som jeg derover har kundet giøre, har hand været dum og haard som en Steen. Det første jeg fik derom at vide, bad jeg Mr. Weyhe i mit Ærinde og Navn gaae til frue Admiralinden og fortælle hende denne Arendt Dyssels Demarche, og hvad hun agtede der at være ved at giøre. Hvorpaa jeg ikke andet Svar bekom, end at hun ikke bekymrede sig derom i nogen Maade, og at hand fik seyle sin egen Søe. — Om Mr. Weyhe³ kand og tør jeg sige dette med ald Rette, at hand er et skikkeligt Menneske, og har ikke, saa vit jeg i nogen Maade har erfaret, giort eet eneste falsk Trin i sit Levnedt og Opførsel, imedens hand har været her; flittig har hand været i sine Studeringer, saavit jeg har kundet mærke, og, imedens jeg endnu havde min Gaard og mit Bibliotheque der opsatt, vel og ofte betient sig deraf. Hans Attestats fik hand overstanden med ald berømmelse; og siden hand har prædiket for sin Demiss, tager hand nu andre smukke Studeringer for, nemlig i Historia Ecclesiastica, i Tydsk og Engelsk etc.

Dette er da, hvad jeg i dette meest bedrøvelige Brev har vidst at skrive, Dem til nogen Underretning om Vores Sager herfra, og ikke til megen fornøjelse. Deres egen høytærede Skrivelse med sidste Skib mig tilskreven haver jeg siden Ildebranden ingenstæds kundet finde; Den maae være bleven med en heel Deel andre Breve og Papirer tabt i flytningen og maa-skee bleven i mit Huus, og med andre Breve, (som i stor Mængde ere mig borte), brendt; Saaat jeg nu ikke kand vide, hvad jeg skulde svare paa, og om nogen Commission kand være for-giettet. Imidlertid haver jeg dog (og det først efter Branden og efter anden og tredie giorte Erinding,) faaet noget Svar fra Sr.

¹ Michael Numsen (1686—1757), Generalmajor.

² Formentlig Ritmester Lorens Wivet.

³ Formentlig Johan Henrik Weyhe (1706—1770), Sognepræst til Syderø og Sydstrømø, en Slægtning af Hammershaimbs 2den Hustru, hvis Moder var født Weyhe.

Jørgen Tveed og Deres Svoger Peder Sommer, som alt herhos skikkes; men den Broder, som Sr. Peder Sommer skriver om i sit Brev til mig, kand jeg ingenstæds finde; Min Tiener har endelig faaet at vide, at hand har været paa Holmen, og skal siden have logeret i Hummergade, Men i Huset vidste de nu ej mere, hvorhen hand var flyttet; Brevet til ham ligger imidlertid hos mig, til jeg faaer ham nærmere opspurt, men Penge bliver næppe hos ham at faae; Thi min Tiener har ved denne Efterspørsel erfaret, at hand var ikke mere i nogen god Tilstand. Det Kongebrev, som blev forsømt i fior, følger og herhos, og var vel, at jeg ej tog det før Ildebranden, thi da havde jeg mueligt kundet mist det som Deres og andre, og betalt det siden anden gang.

Nu veed jeg denne sinde ikke mere, end at ynske Dem ald Guds Naade, Velsignelse og beskiermelse, forblivende med ald redebondhed og estime, Deres, min Høytærede Ven,

allerskyldigste Tiener

H. Gram.

Kjbenhavn den 9de

April 1729.

P. S.

Jeg glemte at skrive, at jeg blev efter Branden saa lykkelig frem for andre at faae et kosteligt Vinterquarteer og logement. Thi Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessen¹ lod mig opsøge i Byen og offererede mig den ypperligste Lejlighed i sit Huus, hvor jeg i denne Vinter haver logeret og spiset og haver mine overblevne Bøger hos mig, bliver og, næst Guds Hielp, her boende i Sommer².

Dette Brev, (som i en stor Hast er skrevet den 9de April 1729), skikkes ved Mr. Jens Bentzons sædvanlige Adresse; men saasom Kiøbmand Sr. Peder Ramshart haver været saa høflig at tilbyde mig, at jeg endelig skulde skikke mine Breve til ham, saa haver jeg det ikke vildet unnlade; derfor skikker

¹ s: Geheimeraad Chr. Ludvig Plessen.

² Grams Ophold i Chr. Ludvig Plessens Hus blev af betydelig længere Varighed end oprindelig tænkt. Det varede nemlig til Slutningen af Aaret 1738. Grams Bekjendtskab med Plessen skyldtes vistnok dennes Hustru, den begavede og ædle Charlotte Amalie Skeel. Hun var nemlig Datter af Mogens Skeel (Forfatteren af »Grevens og Friherrens Komædie«), der ejede Hovedgaarden »Odden« i Mygdal Sogn, der var Annex til Bjergby Sogn, hvor Grams Fader var Præst. Gram stod i hvert Fald Fru Plessen meget nær. Han omtaler hendes tidlige Død i et Brev til Cancelliraad Rasch af 14de Maj 1729 (jfr. Brev Nr. 5), og Laurids Gram fortæller i sin utrykte Levnedbeskrivelse af Broderen, at hendes Død gik Gram meget nær til Hjerte. Gjennem det Plessenske Hus knyttedes det nære Forhold mellem Hans Gram og Plessens Broder Overkammerherre Carl Adolph Plessen samt Plessens Svigersønner Grev Christian Rantzau og Geheimeraad Frederik Raben.

jeg til ham i Morgen, hvad jeg ikke haver faaet Tiid til i Dag, og hvad den foran indmældte Regning angaaer, da skal den findes i hans Brevpakke.

166 (5).

Til Samme.

Edle og Høytornemme Herr Landfoged,
Høytærede kiære Ven.

Hvad Bedrøvelse og Jammer, som De med dette Skib faar at høre fra denne Stad, burde virkeligen gjøre en stor Part af denne Skrivelse, hvormed jeg nu efter min Pligt og Sædvane giver mig den Ære at besøge Dem, hvis ikke det var alene tienligt til at gjøre baade Dem og mig en stor Chagrin og Uroe, da jeg veed intet derom mere at fortælle, end som den mindste Dreng paa Skibet, som dette sendes med, veed ligesaa omstændigen som jeg. Aleniste bør dog dette at lægge mig paa Hiertet, for saavit min ringe Deel er angaaende at gjøre min Høytærede Ven nogenledes Rede og Underretning, da jeg veed De som en gammel fortrolig Velynder tager derudi ikke en ringe Deel.

Da den ulyksalige og jammerfulde Nat, imellem 20. og 21. Octobris sidstafvigst omsatte den hele Bye med Angist og truede hvert et Huus og Gade med det som mand i førstningen meente skulde ved de saa navnkundige, og, Gud bedre det, alt for meget paadristede Anstalter bleven hemmet og indskrænket i den Gade hvor Ilden begyndte, (som var i et lidet Krybbehuus ved Vesterport), skeede det af Guds barmhiertige forsiørg, at min fætter Hans Gram¹ (Borger og Brygger samt fuldmægtig

¹ Brygger Hans Gram ejede Bryggergaarden Matr. N. 362 i St. Annæ Kvarters Vestre Del. Da han ikke omtales i de foreliggende Stamtavler over Familien Gram, tør følgende Oplysninger om ham, der skyldes Hr. Redaktør, cand. phil. Hauch-Fausbølls velvillige Meddelelse, paaregne Interesse. Hans (Pedersen?) Gram, født c. 1687, tog 23de April 1714 Borgerskab som Brygger; han, der angives at være født i Kjøbenhavn, døde 1752 (65 Aar gammel) som Bogholder ved Bryggernes Laugshus og begravedes den 9de October 1752. Hans Hustru Johanne, født Gad, overlevede ham. Følgende Børn af dette Ægteskab ere døbte i Trinitatis Kirke:

- 1) Peder Gram, døbt 14de August 1715,
- 2) Ida Johanne Gram, døbt 9de Decbr. 1716, død 31te Juni 1799, gift 28de October 1746 med Jesper Larsen Kildgaard, Sognepræst til Vejlbj (Fyen),
- 3) Christen Gram, døbt 3die Maj 1718,
- 4) Lisbeth Gram, døbt 13de August 1720,
- 5) Edele Catherine Gram, døbt 24de Decbr. 1721,
- 6) Niels Gram, døbt 23de Februar 1723, død s. A.
- 7) Niels Gram, døbt 16de August 1724,
- 8) Hans Gram, døbt 8de Marts 1727,
- 9) Catherine Marie Gram, døbt 5te Novbr. 1728,
- 10) Charlotte Gram, døbt 27de Juli 1733.

ved Toldboden, som boer næst ved Inspecteuren over de Nyboder ude imod Øster Port), kom til mig, og tilbød mig sin Vogn og Huus for at bierge mine beste Sager did; Hvilket jeg med Tak tog imod, og ved den Assistance jeg siden fik ved nogle Mand af foodguarden fra Hr. Oberste Walther¹, og en god Deel ærlige Studentere, betiente mig saavel af min fætters Godhed, at den beste Deel af hvad jeg i Huset var ejendes, navnlig alle mine Klæder ulden og linnen, nogle Meubler, og en kostbar stor Deel af mit Bibliotheque, blev reddet, og er, Gud være lovet, mig til tjeneste endnu in salvo. Derimod motte jeg lade Ilden til Deel vel for 12 à 1300 rdlr. Bøger, indbundne og uindbundne, mangfoldige skrevne Papirer og Breve, samt ei lidet Boskab, eftersom Vognen formedelst Vejens længde ej kunde tjene mig saa vel og ofte, som hvis det havde været nærmere, og havde det saa været, var det gaaen mig som mangfoldige andre, der flyttede deres Gods vel paa fire stæder, og blev dog brendt paa sidstningen. Gud hialp at den Deel af Byen, som kaldes nye Kiøbenhavn, med nogen Deel af den Gamle, blev dog ved Magt; Ellers var Elendigheden, der visselig nu er stor og forvindes aldrig for Danmark, saalænge nogen lever, som nu er fød til Verden, bleven uendelig meget større.

Min Hr. Landfoged har da allerede kundet slutte af det som jeg herudi har berettet om nye Kiøbenhavn og om min fætter, at Deres Pant i Sal. Capit. Stibolts Huus, som er i det Nabolag, er, Gud skee lof, bleven uden for denne ulykke og i Behold. Den gode Mand, som kiøbte samme Huus paa Auction, nemlig den deri sidst prioriterede Mr. Zimmer, Klædekræmmer, haver ikke indfundet sig siden til at giøre Rigtighed. Hvorfore jeg har ladet ham Capitalen opsigte sidste 11. Martii, og vil nu vente min Herr Landfogeds Ordre, om jeg skal fare fort at æske ej alene Renter og Rentes Rente (som med Omkostninger gaar til 87 rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ 11 β) men endogsaa Capital, og hvorledes videre dermed skal forholdes.

Jeg siger allerskyldigste og hiertelig Taksigelse for Deres meget gode Sending af Lys; Men de kom mig, Gud bedre det, til saare liden nytte, eftersom saa kort efter deres Ankomst paa-kom den Ild, som smeltede dem med saa meget andet got, jeg maatte levne og gaae ud fra, da Vor Frue Kirke stod i brand Torsdag d. 21. Oct. imod Middag, og vi ei var god for at blive

Endvidere nævnes ved Skiftet 1752:

11) Cathrine Dorthe Gram, gift med Tobaksspinder Frantz Buch. Hun var vistnok født 1713 og saaledes det ældste af Børnene.

Brygger Hans Gram havde en Broder Peder Gram, Supercargo, der igjen havde en Søn Guldsmedemester Niels Gram.

¹ Frederik Hans Walter (1685—1749) var fra 1728—38 Chef for Fodgarden.

i Gaarden for Hede. Dette, saavel som Mangel paa Vogn omsider (da alle brugte deres og min fætters ej kunde holde det længere ud), voldte det, at mand motte see saameget got efter med Ryggen. Og tillige med Lysene blev og min Herres Kuffert, som saa ofte var seilet frem og tilbage her imellem og baaret mig saa mange Vidnesbyrd om den Godhed De og Deres Sal. Kiæreste har haft for mig. Men havde deri alene bestaaet vores forliis og Sorrig, eja hvad havde vi da lidet, ja fast mindre end intet at klage over!

Hvad Deres tvende Stifsønner Arndt og Herman Dysseler er angaaende, da, som jeg ikke rettere veed, end at jeg jo med forige herfra gaende Skib skref saavit jeg vidste om den yngste, nemlig at hand var rejst til Westindien, og at der haabtes dog noget got at kunde blive af ham i fremtiden; Saa er det nu om den ældste jeg kand berette, at hand har nu ikke længere vildt bedrage os med falsk haab, men har gjort kort og godt af hvad han vil være i Verden, nemlig givet sig i Kongens Tieneste for en Rytter, under General-Major Numsens Regiment, Ritmester Wivets Compagnie. Dette vidste jeg aldrig et Ord af, førend velbemældte General-Majoren fortalte mig det selv her i Geheime-Raad Plessens Huus, (hvor jeg nu er logerende), da hand engang ved Jule-Tider spiiste her, og det, at hand derom talte til mig, skeede fordi Arent Dyssel havde givet sig ud for Studentere. Jeg svarte derpaa, hvad Sandhed og Misfornøjelse gav mig i Sinde, og da Arent kom siden til mig, læste jeg ham saadan en Prædiken, som hand vel aldrig hørte deslige af hans Sal. Moder; men han var og blev stum, ja hverken svarte eller skammede sig; Frue Admiralinden lod jeg det og strax vide, men fik af hende til Svar, at hun havde længe tilforn slaaet haanden af ham, og saae ham an som forloren. Jeg skikker herhos min beregning, hvorledes baade de og jeg have holdt Huus med hvis Midler de have bragt hid, og anderledes haver det ikke staaet i min magt at lave det, naar de have villet leve paa saadan maade, som jeg længe og vitløftigen nok har vildt prædikeret dem af, men ikke noget videre udrettet med det, som udaf nu refererede og indesluttede tillige sees.

Iblant det, som af denne almindelige ved Kiøbenhavns Ildebrand foraarsagede Nød og Vanlykke, saavel for de uden som inden Landet boende, vil (maaske vel med mere) flyde i min Høytærede Vens Deel, kand regnes noget, som mand før Branden holdt for Deres profit og fordeel, nemlig de Penge, der skulde været betalte for Skind af Deres Løn, hvilke Kiøbmanden Hr. Ramshart¹ soldte tillige med de Hans Kongl. Maj^t tilhø-

¹ Peder Pedersen Ramshart, Kjøbmand ved den færøske Handel i Kjøbenhavn.

rende¹, paa Auction med større fordeel, end som de i Holland kunde blevet udbragte, og meente da at have gjort en considerable Tieneste som fornemmelig til Hans Maj^t interesse, saa og dernæst en particulier til min Herre, hvorum jeg og flere og vare persvaderede. Nu treffede Vanlykken, at den feltbereder, en velhavende Mand paa Vestergade, som kiøbte disse Skind blev og med Huus og Gaard ødelagt, dog saa, at hand staaer noksom til at hielpe, og er ej nær saa meget at beklage som mange 1000de andre; thi hand har tienlige Vilkaar og resource. Dog haver hand ved Supplique erholdt Hands Kongl. Maj^{ts} Be-naadning, at hvad hand paa forommældte Auction lod sig tilslaae, og ikke, før Branden kom, betalt noget deraf, det maae ham betroes indtil et andet Aar efter Michaëlis (om jeg ret erindrer) og da Auctionen er gaaen under Eet, og ej nogen forskiæl gjort mellem Kongens og Hr. Landfogeds Gods, saa er ikke at vente, at mand bekommer noget af denne Geld ind paa Deres Regning, førend Hr. Ramshart faar Hs. Maj^{ts} Geld ind tillige; Og er det endda heel lykkeligt, at Debitor er ikke en slettere Mand end som saa.

Dette er da, hvad jeg med denne leylighed haver haft at berette; I øvrige skikkes herhos forordninger for 1728 samt Aviser fra October Maaned, (da alle de forige saavel Aviser som forordninger ere med Trykkerierne opbrendte), og er jeg fremdeles, med megen estime, Edle, Høytærede Hr. Landfoged, Deres allerskyldigste tiener

H. Gram.

Khavn den 10de
April 1729.

167 (6)

Til Samme.

Edle og Høyfornemme Herr Landfoged,
Høystærede kiære Ven.

Ingen kiærere Tidende eller Skrivelse kunde jeg ynsket mig fra min Hr. Landfoged end den, som med Skipper Elsegaard, af Dato 25de Maii sidstafvigte, kom mig tilhænde, for hvilken jeg særdeles hierteligen takker, og glæder mig over det lykkelige Udfald af Hans megen hafte Sorig og Bekymring, som er, Gud skee lof, ret vel at den har været spildt og til forgiæves. Gud lade Hannem og Hans gode Kiæreste nyde i den Stæd mange glædelige Aar og Dage tilsammen, og aldrig mere ge-raade i saadan frygt for hinanden, mindre udi nogen reelle Sor-

¹ Handelen paa Færøerne blev fra Aaret 1708 drevet for kongelig Regning som Monopolhandel.

rig over Dødsfald og Skilsmisse fra hinanden, førend de ere mætte af Dage, og have seet Deres kiære Arvinger i nogen Velstand. Den Sag med Sr. Peder Werming¹ haver jeg gjort den Anstalt udi, som til datum haver været at gjøre, nemlig bekommet hans Obligation i en lovlig og good form, og den strax ladet tinglyse, hvorimod hand haver min Revers paa de resterende 600 rdlr. at bekomme hos mig enten paa eengang eller ligesom hand dem behøver, som og skal staa hannem til rede. Nok haver jeg taget imod Monsr. Ziemers rente, og betalt hannem hans regning, og endeligen betalt en liden regning paa 5 rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 8 β til Madame Scharffenbergs Apotheque². Af den begierte Gradus ad Parnassum³ skikket hermed tvende Exemplarier nye og indbundne, hvoraf stykket koster 1 rbd. er 2 rdlr. tilsammen. Jeg motte saaledes købe dem af nye paa Bogladen og betale dem dyrt, formedelst den Mangel her er bleven formedelst Ildebranden paa Skolebøger mere end paa andre Materier, uden forordninger, som ere endnu vanskeligere at bekomme. Deres kiære Stifson⁴ vilde jeg og ikke at skulde undvære den Bog længer, helst da hand er saa vidt kommen, som jeg udaf een hans Prøvestiil, som mig ved Monsr. Fers er tilsendt, har erfaret, ikke uden særdeles fornøjelse og forhaabning tll meget got i fremtiden, hvis hand vil vedblive at bygge med Omhue, Arbeidsomhed og flittighed paa saa gode fundament.

I øvrige skal det være mig en behagelig Pligtskyldighed, fremdeles at kunde være Høytærede Ven, eller hvem af Deres min ringe Tieneste kunde benytte, til Gavn og Befordring i hvadsomhelst mig er mueligt; næst min allerflittigste Hilsen til Deres gode Kiæreste samt hendes gode fader Hr. Laugmanden, og Sødskende, og ald Guds Velsignelses ynske over min Hr. Landfogeds gandske Huus og familie, forblivende

Edle, Høytærede Hr. Landfoged,
Deres skyldigste forbundne
tiener

Khavn den 10. Julii
1730.

H. Gram.

¹ Peder Werming, Bryggenes Oldemand.

² Enkemadam Botilde Scharffenberg, født Lindberg († 1731) ejede Kong Salomons Apothek paa Østergade.

³ Gradus ad parnassum var en bekjendt, meget benyttet Skolebog.

⁴ Hammershaimbs Stedsøn (af hans 1ste Kones 2det Ægteskab) Christian Frederik Diderichsen (Marcussen), død som Student.

168 (7).

Til Samme.

Edle og Høytæremme

Høytærede Hr. Landfoged!

Begge Deres høytærede med sidste Skib hidsendte haver jeg meget vel erholden, nemlig baade af 25de og 30te Maii sidstafvigt, og dessen Indhold efter Skyldighed observeret. Den Assignation paa 48 rdlr. 4 $\frac{1}{2}$ 4 β er mig af det Asiatiske Compagnies Casserer rigtigheden bleven betalt, med Taksigelse af samtlige Interessentskabet for god Medfart og Assistance, hvormod Directeurerne allerede ved Breve vare underrettede, da jeg dennem forbemældte assignation præsenterede.

Den anden paa de 250 rdlr. Courant haver og Kiøbmanden Sr. Peder Ramshart accepteret til Betalning, efterat Cammerets permission dertil var erholden, som nu meget stricte holdes over. Men om Confirmationerne haver jeg intet endnu erfaret, troer og ey at nogen deraf i Aar bliver expederet, hvortil Hans Kongl. Maj^{ts} Bortreyse, strax efter St. Hans Dag, til Holsten har været Aarsage, af hvilken Reyse (som, Gud være æret, haver gaaen lykkeligen og vel af) Hans Maj^t med samtlig Kongl. Herskab ved denne Uges Udgang vel indfinder sig i Staden, da de allerede ere her i Landet ankomne.

Hvad sig anbelanger den Post i min forrige Regning om Renter af de 1100 rdlr. fra Assistentzhuset, fra 11. December 1729 til 11. Juni 1730, da tilstaar jeg den at være af Uagtsomhed forglemt, og er derfor straxen, da jeg min høytærede Vens Skrivelse erholdte, bleven efterseet og annoteret, saa at den skal komme paa næste Regning. Renten af Sr. Peder Werming er rigtigheden betalt til sidste 11. Junii, og det Huus, som den gode Mand allerede haver faaet opbyggt, kand nok svare til den Capital, efter alle folks Skiøn. Men der staar endnu meget tilbage for ham at skulde have bygget, hvortil Manden en større Capital var behøvende, og ynskte sig gierne saaledes hiulpen, at det kunde blive 3000 rdlr. i det mindste til første prioritet i en complet Bygning og Bryggergaard, hvortil jeg haver ikke kundet fortrøste ham. Jeg veed ej, om jeg i min sidste erindrede, at Mr. Ziemer havde faaet en anden Debitor i sin stæd til Stibolts Huset ude ved nye Boder, nemlig en Brænde-Vins-Brænder Peder Povelsen ved Navn, som haver til 11. Dec. sidstafvigt udgivet nye Obligation paa samme Capital 400 rdlr. C., lydende paa min Hr. Landfogeds Navn med første prioritet i Huset til Underpant, som haver i alle maader sin rigtighed og er strax efter bleven tinglyst og hos mig i vedbørlig forvaring. Renterne ere at betale til hver 11. Decembris. Hvad

Deres øvrige Anliggender i Deres Bestillings og Kongl. Betienings forretninger er angaaende, da vil jeg haabe, De med Hans Excellence, General-Directeuren af Financerne, saavel som med Deres Stifts-Befalingsmand noksom skal finde Sig fornøiede. I det mindste haver jeg ikke andet derom kundet erfare. Mig, og hvad ringe Tieneste jeg kand afstæd bringe, ville De alletider forsikre Sig om at skal blive i de samme terminis og bestandig til Deres Disposition som forhen, da jeg med megen estime, og næst ald Velstands Erynskning, forbliver,

Edle, Høytærede Hr. Landfoged,
Deres allerskyldigste Ven
og tiener

H. Gram.

Khavn den 23
Junii 1731¹.

169 (8).

Til Samme.

Edle og Høyfornemme Hr. Landfoged,
Høytærede kiære Ven.

Jeg haver ved forledne Vinters Begyndelse haft den Ære at erholde tvende Deres meget ærede og kiærkomne Skrivelser, den eene af 5. Sept., den anden af 6. Oct. 1731, for hvilke, saavel som og ikke mindre for den medfuldte store portion af Lyys jeg hierteligen og med allerstørste Erkiendtlighed takker; og gjør det mig bekymret, at jeg saa ofte og saa meget tillige af Deres Høflighed skal imodtage, uden at gjøre saa considerable Tienester derfor, som jeg ynskede.

Deres hosfølgende Regning paa de Penge og Obligationer, som hos mig ere staaende, findes i alle Maader gandske rigtig og juste, undtagen den faute, som af mig selv er begaaen af pur Uagtsomhed, at indfodre Renten af de 1100 Rdlr. fra 11. Dec. 1729 til 11. Junii 1730, hvilken jeg nu haver indført dertil, saasom jeg ved ringeste Ommældning strax bekom den, da det og af Vedkommende var bleven ved en forglemmelse efterladt, som lætteligen hendes; altsaa bliver Deres bemældte regning 33 rdlr. højere. Jeg veed ikke, hvorfor Mr. Lange bier saalænge, inden hand lader athente hos mig de Penge, som staa saaledes som de indkomme fra Hr. Ramshart, til at løse dermed Confirmationerne. Tvende gange haver ellers velbemældte Sr. Lange vaaren hos mig, den ene gang kort efter sidste Skibs Ankomst, og sidst for en 4 Uger siden, da hand

¹ Brevet er tydelig dateret 23. Junii 1731, — dette maa dog vistnok være en Fejlskrift for 23. Julii 1731, jfr. Brevets Udtalelser om Kongens Rejse til Holsten.

bad at motte mod sin Seddel lade afhente saamange hand fik fornøden, hvilket jeg sagde ham at være altid færdig til. Maa-ske at de ej engang ere færdige og underskrevne, som kand lidet give til Sagen, efterdi det kand skee naar det skal, og ingen bliver glemt, men enhver kand være saa sikker paa sin Confirmation, som hand den allerede havde i Hænder.

Med min høytærede Vens forbedring i Lønnen gratulerer jeg hiertelig; og skal ikke andet troe, end jo den anden Post om de 52 rdlr. C. Kostpenge ligeledes finder sig. Jeg haver derom talt baade med Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Plessen, saa og med den af Herrer Committerede, som haver de færøeske og Islandske Departements, nemlig Hr. Etats-Raad Tott, hvilke jeg begge fandt faciles og i ingen Maade vanskelige.

Deres Svoger Monsr. Sommer maae jeg beklage at være og blive den samme, som hand hidindtil har viist sig. Jeg haver hverken faaet Brev eller eniste skilling fra ham siden, endskiønt jeg haver anmodet en god Ven der i Egnen at minde ham. Min Regning for næstkommende 11. Junii skal jeg have den Ære med Skibet, som vel i Augusto eller sidst in Julio herfra efter Sædvane afgaaer, at sende. Monsr. Ramsharts Død og forandring af Kiøbmand her ved Stæden veed vel Skipperen og de andre af hans Selskab lige saameget om at berette, som jeg kunde skrive, saavel som meere her kand være passeret. Jeg hører og spørger mindre Nyt end mange andre, thi mine forretninger bliver hver Dag overflødige og mere tilvoxende. Deres kiære Stifson Diderichsøns Stiil haver meget fornøyet mig; thi jeg forhaaber, at hand haver giort den paa egen Haand, og uden andres Hielp, hvilket dog vel undertiden plejer at foregaae i slige Tilfælde. Kand hand dog præstere det ligesaa got ved alle leyligheder, og da resten in præceptis, lingvis og auctorum lectione svarer dertil, kand der om hannem have got Haab, naar hand adlyder Guds og gode Venners Raadføring. Gud velsigne og bevare Dennem, Høystærede Ven, med Deres gode Kiæreste og Børn samt gandske Huus og familie, i langvarig Sundhed og Velstand, som ynskes af Deres,

min høystærede Hr. Landfoged,
allerskyldigste Ven og Tiener,
H. Gram.

Khavn d. 21. Apr.
1732.

P. S. De gode Mænd Hr. Jesper Løwe¹ og Hr. Rector Fers skulde jeg have den Ære at skrive til med samme.

¹ Jesper Nielsen Løve, f. 1688 † 1791, var paa den Tid Capellan hos sin Svigerfader Anders Knudsen Lemvig til Østerø Præstegjeld. Senere blev Løve Sognepræst i Vallensbæk.

Men venter alene paa, om jeg motte høre deres Confirmationer at komme med. Den sidste vilde jeg bede at motte hilses paa det flittigste, og forsikres at jeg haver ved hans Ansøgning gjort hvad jeg kunde, og vil haabe endnu et got Udfald.

170 (9).

Til Samme.

Edle og Høyfornemme Herr Landfoged,
Høystærede kiære Ven.

Skipper Elsegaard¹ haver ved sin lykkelige Ankomst rigtigheden leveret mig Deres kiære Skrivelse samt indesluttede tvende Vexeler hver paa 100 Rdlr. Courant, tilsammen 200 Rdlr., som jeg endnu ej haver indcasseret, men finder gandske sin Rigtighed. Monsr Lange² haver derimod af de forige Penge ej afordret meer hos mig, end netto 150 Rdlr., derfor hand vel selv beretter Aarsagerne, som er vel meest, at der med disse Confirmationer saa langsomt afstæd gaar. Om nogen behagelig resolution til min kiære Vens fordeel fra Rente-Cammeret denne gang er udsendt, skal jeg og ikke kunde sige; Thi det er nu saa rart, at jeg faaer de gode Herrer deroppe i tale, saasom Hans Excellence³ er saa meget strængt occuperet, og ofte enten hos Kongen, eller ude paa Landet paa sit Gods, og Etats-Raad Tott⁴ ligeledes bebyrdet med mere end sædvanligt; Men kiære Ven kand være forsikret om, at jeg haver med dem begge talet derom for længesiden og faaet god fortrøstning.

Hvad den Post om Deres Penge-Capital angaaer, da, efter at have endeel talt med Skipper Elsegaard strax efter hans Ankomst, endeel siden bedre overvejet Sagen, finder jeg neppe noget bedre Raad at give, end at lade den ærlige Mand, Deres forige Debitor, Sr. Peter Werming erlange hans Begiering, og lade ham bekomme endnu 1400 Rdlr. fuldt, saaat Pantet bliver tilsammen 3000 Rdlr., hvorimod hand i Aar og inden næstkommende 11te Junii 1733 (da hand forlanger de sidste penge og vil give Obligation) opbygger det resterende af sin Gaard, til sin Nærings uomgængelige fornødenhed og store Hielp. Hvad som allerede staaer bygt, er af Brand-Assurance-Compagniet, taxeret for 4500 Rdlr. og betalt premie af 3000 Rdlr., som hand har sagt mig. Seer saa aldeles ikke at være fare ved at sætte den begierte Summam endnu deri; hvoraf, (naar jeg faar kiære

¹ Formentlig Skipper Søren Jensen Elsegaard, der ejede Matr. Nr. 67 i Østre Kvarter (Lille Kongensgade).

² Formentlig Copist i Rentekammeret Hans Lange.

³ Hans Excellence = Chr. Ludvig Plessen.

⁴ Den senere Geheimestatsminister, Greve Otto Thott (1703—1785).

Vens Ordre med disse Høst-Skibe), jeg strax skal betale ham de 500 rdlr. inden 11. Decembr mod Rente, og siden til 11. Junii efter hans begiering resten paa en reen Obligation, som tilforne. Herom videre uden tvivl i hans her indlagte Skrivelse; hvorpaa vi begge vente Svar; og jeg er, med største Redebonhod og skyldig Tieneste, samt Guds Velsignelses ynske over Dem og Deres gandske familie,

Edle, Høystærede Hr. Landfoged,
Deres forbundne

Khavn d. 26.

Jul. 1732.

Tiener

H. Gram.

Udskrift:

Kongl. Majestets

Velbeskikkede Landfoged paa
færøe

Edle og Høyfornemme

Sr. Jørgen Frantz Hammersheimb

à

Med en Ven, den

Gud ledsage!

Thorshavn.

171 (10).

Til Frøken Karen Brahe¹. Østrupgaard.

Den rare og dyrebare Samling af Danske Bøger, som de Tvende priselige Frøykener, Sal. Frøyken Anne Giøe til Hvidkilde, og den, endnu ved Guds Naade levende, Høyædle og Velbaarne Frøyken Karen Brahe til Østrupgaard, hafver tilvejebragt, og denne sidstbenæfnte, til Samlingens des sikrere Bevaring og forplantning til Efterkommerne, deraf indrettet et Bibliothek udi det af hende Self saa gudeligen som berømmeligen stiftede Jomfrue-Closter i Odense, bliver herved formeeret med nærværende ringe Gafve af den, som endskiønt ubekjendt, glæder sig ved denne Leylighed, at kunde tilkiendegive ikke mindre sin Patriotiske Høyagtning for saa rar en Dyd i Vore Lande, end sin Kiærlighed til det Danske Sprog, og som er, for det øfrige, Stædets og dets Høyædle Stifterskes

allerydmygste Tiener

H. Gram.

Kiøbenhavn d.

21 februar 1736.

¹ Karen Brahe (1657—1736) til Østrupgaard arvede efter sin Moders Fæster Anne Gjøe (1609—1681) et betydeligt og værdifuldt Bibliothek, som hun yderligere forøgede. Bibliotheket tilhører det af hende i 1716 oprettede Jomfru-Kloster i Odense.

172 (11).

*Til Oberst Niels Palmstierna*¹.

Høyædle og Velbaarne

Hr. Oberst og Envoyé.

Jeg hafver hermed den Ære, at acquittere mig af min Skyld imod Deres Vbhd., i Henseende til Hr. Biskopen paa Gothland: Hvis Bref tillige hermed tilbagefølger. Gierne hafde jeg ynsket, at kunde bragt noget meer til Veye, for den brave Mand, hvis Nafn jeg venerer og hvis lærde Skrifter jeg længe har har haft en Deel udaf i mit ringe Bibliotheque: Men vi faaer saaledes samptligen, her in Septentrione nostro, tage til Takke med faae Stumper og Stykker, som vore altfor skiødesløse forfædre hafve fundet for got at spare og levne til os. Jeg vil imidlertid haabe, det Velbmdte Hr. Biskopen omendskiønt kun saare lidet hiulpen og opliust af den Prøve, som hermed skikkes, dog ikke skal finde at sige enten paa min Velvillighed eller Oprigtighed i at communicere. Tiden hafver jeg meest at giøre Undskyldning for, nemlig at jeg saalænge har forhalet at i Værk sætte Deres Velbhd. Befaling; som jeg dog er forsikret at holdes mig til gode i Henseende til mine Omstændigheder. Self skulde jeg og søgt den Ære disse ringe Papirer at overlevere. Men betænker, at det er Deres Velbhd. Postdag saavel som min; og efterdi jeg fik dette færdig igaar Aftes, har jeg ikke vildet lade det længere hos mig ligge. Jeg har den Ære med min respect at forblifve

Deres Høyædle Velbaarenheds
ydmyge og hørsomme Tiener

H. Gram.

Kiøbenhafn den

11te Augusti 1742.

173 (12).

*Til Biskop Georg Wallin*², *Visby.*

Høyædle og Høyærværdige

Herr Biskop.

Jeg blues ikke lidet, ved at hafve ladet Deres Høyærværdigheds kiære Skrifvelse saa lang Tiid ubesvaret; Men naar min Høytærede Herre blef vidende mine Aarsager, og hvormed jeg har været forhindret, samt hvorfor jeg har biet og forventet, inden at vilde have den Ære at svare Dem, skulde De sandelig holde mig undskyldt. Samme er nu for vitløftigt at for-

¹ Niels Palmstierna (1696—1766), svensk Gesandt i Kjøbenhavn 1739—44.

² Georg Wallin (1686—1760), Superintendent paa Gothland, senere Biskop over Gøteborg Stift, udgav forskellige Værker vedrørende Gothlands Historie.

tælle, værende ey heller til nogen Nytte. Dette maae jeg sige, at jeg endnu ikke er i Stand, til at fuldkomme Deres Begieringer, og svare paa alle mig tilsendte Spørsaal. Men venter, med Guds Hiælp, at fuldkomme en god Deel deraf inden næste Maji-Maaneds Udgang. Aarsagen, hvorfor jeg sætter saadan Terminem, kand jeg denne gang ikke sige. Imidlertid til at bevise, det jeg ikke haver slaget min Pligt af Tanker, saa gifver jeg mig herved den Ære, at tilsende Deres Høyærværdighed et curieux Pave-Bref, (saafremt De ey har det tilforne), som jeg træffede uforvarende paa et vist stæd. — Under Abbet Hanses Bref af an. 1491 hafde vel været et Sigillum, hvis Vestigium var at see, men Seglet self affalden og borte. At denne Abbet Hans har været Hans Bonsack, kand være probable; thi fra an. 1491 til 1514, da Strelow taler om ham pag. 241 seq., er ikke saare lang Tiid. Strelow¹ kalder ham Bomsack, vix recte; nam Bonsackii apud nos haud pauci vixerunt. Et Bonsachus etiam vocatur idem noster Abbas in Nic. Portæ Trygonii² Elegiis, pag 176:

Janus Bonsachus quondam venerabilis Abbas etc.

Men saafremt bemældte Abbet skulde hafve levet ved den Tiid, da Nic. Petrejus³ var paa Gulland an. 1547, og Eyler Hardenberg⁴ sammestæds var Lehnsmand, da siunes mig, at der er noget for langt fra an. 1491 til 1547 til at statuere eundem virum. Ihvorvel dette er dog, naar mand læser forbmde Poet Portam Trygonium, noget uklart og obscurum, om Bonsack endnu levede self paa den Tiid, eller og alene i sine Scriptis et Collectaneis. Men klart nok, at hand har været een af de impostoribus, et Cimbricarum Gothicorumque antiquitatum fabris, qui Petrejo præiverunt et Septentrionis historiam inquinarunt. Men mig kommer ej rettere ihu, end at jeg jo i mit forige Deres Høyærværdighed tilsendte hafver mældet noget om forbmde Poets Nic. Portæ Underretninger om samme Sag. Hvis ikke, og Deres Høyærv. derom er curieux, skal det skee en anden gang.

Jeg er med største Høyagtning,

Høyædle og Høyærværdige Hr. Biskop,

Khafn d. 25

Deres ydmyge og lydigste Tiener

Febr. 1743 st. nov.

H. Gram.

¹ Hans Nielsen Strelow (1587—1656), Superintendent paa Gothland, udgav 1633 i Kjøbenhavn Cronica Guthilandorum.

² Niels Trygonius, Præst i Vadum i Fers Herred, Skaane, udgav flere latinske Digte.

³ Nicolaus Petrejus ☉: Niels Pedersen (1522—79), Præst (bl. a. i Visby paa Gothland), udgav 1695 i Leipzig: Cimbrorum et Gothorum origines etc.

⁴ Eiler Hardenberg (død 1565), Rigshofmester, var fra 1544—51 Lensmand paa Gothland.

174 (13).

Til Samme.

Velædle og Høyærværdige Herr Biskop.

Til at holde mit Løfte, og at fuldbyrde den Pligt, som jeg agter mig at staae udi imod saa velskiønnende, lærde, og for Verden og Eftertiden nyttige folk, som Deres Høyærværdighed og Deres lige, hafver jeg ikke forsømmet, saasnart Leylighed gafves, at opsøge alt hvad som var at finde i Vort Universitets gamle Brefskeer, Ecclesiastica Gothlandica vedkommende. Samme hafver jeg ladet afcopiere ved mine egne folk, saa at min Herre ikke behøver at spørge om dets Bekostning, da det og ey hafver været uden faae Mellem-Timers Arbeide. Jeg troer, at De derudi ville finde alt hvad De udaf min forige Designation (den jeg saaledes den Tiid udskref ex veteri Repertorio) hafde giort Sig Haabning om. Saa lader jeg og medfølge ey alene et gammelt halfroddet Register paa den før ommældte Biske-Tiende, saaledes som den var an. 1523. (Samme siunes at hafve hørt til et gammelt Foged-Regnskab, og altsaa udi Hr. Søfren Norbyes¹ Tiid, hvilken gode Mand har vel udentvif ladet indkræve denne Biske-Tiende til en anden Brug, end just at levere den videre til Biskopen af Linkjøbing; endskiønt hand vel aldrig har haft anden religion end den Catholske, eller, rettere om ham at tale, slet ingen). Men endogsaa har jeg lagt hos udi Pakken Originalen af Abbedens Bref i Romme, paa det min Herre deraf kand tage Seglet; og endeligen et ligedan Original-Document af an. 1582 udi Superintendent Mauriti Christierni Tiid, i Henseende til de 4 Sigiller, som derpaa findes, og jeg til des klarere Opliusning gierne undte Dem den fornøvelse, Self at aftegne. Disse tvende sidste, eftersom de ere Originaler, beder jeg alene om at motte faae igien ved Leylighed, naar de ere brugte; men alle Copier blifve Deres Høyærv. skænkede.

Hvad ellers udi dette Deres berømmelige forehavende eller i andre argumentis litterariis aut historicis min ringe Kundskab kand være til Tieneste, derudi skal Deres Høyærv. stædse finde den villig og redebon, som med ald Høyagtning stædse forblifver

Deres Høyærværdigheds

lydigste og ergifne Tiener

H. Gram.

Khafn i hast

den 7 Junii styl.

nov. 1743.

¹ Søren Norby (død 1530), Christian den 2dens tro Tilhænger, blev 1517 forlenet med Gothland.

P. S.

Jeg vil og haabe, at Hr. Envoyé Palmstierna hafver fremsendt et lidet Bref fra mig med et andet Document inde-sluttet, for et par Maaneder eller 3 siden.

175 (14).

Til Landfoged Hammershaimb, Thorshavn.

Velædle Hr. Landfoged,
Høytærede kiære Ven.

Deres kiære Skrifvelse af 8de Junii sidstleden er mig vel indløben, og vil haabe, at dette skal ligeledes finde Dem ved fornøvelig Helsen. Min Regning fornemmer jeg og at have været rigtig, som jeg nu sidst fremsendte; Men forstaaer ikke, hvad Høytærede Ven vil sige dermed, at Jomfrue Weyhe skulde siden atter have leveret mig de 20 Rdlr. tilbage, hvilket jeg ingensteds finder. Thi det som hos mig er antegnet, med hendes haand under, lyder saaledes, at den 13de Augusti 1742 leverede hun mig af Penge, som hun hos Hr. Commerce-Raad Lund hafde annammet, 50 Rdlr. Men deraf bekom hun selfsamme Dag tilbage, til nogle sine Udgifter 20 Rdlr., saa at jeg kun beholdt deraf 30 Rdlr., hvilke i min Indtægt er anført. Efter den tid har hun aldrig leveret mig nogen Penge, men vel taget og bekommet hos mig.

Hos Hr. Justitz-Raad Bing¹ har jeg gjort min flid, at persvade ham til det, som kiære Ven har forlanget, og Deres Helbreds Conservation, samt Svagheds Lindring saa høyligen Magt paaligger. Hand har og været saa god, at vise sig derudi føyelig, som De af hosfølgende behageligen kan fornemme. Den gode Mand haver self præpareret og dels bestilt Medicamenterne, som følger herhos i en forseglet Eske, samt og i et forseglet Bundt graae Papir. Hand skriver en slet og ulæselig Haand, hvorføre jeg har frygtet, at kiære Ven ikke skulde komme til rette med samme at læse, og derfor ladet Pennen gaee derover, for at gjøre Ordene tydeligere her og der. Penge har jeg ikke kundet faae ham til at tage, men hand har svaret, at min Herre kunde gjøre ham det got med nogen af Deres Lands frugter.

Med det Svenske Væsen hafver det taget saadan Ende, at Rusland, for at hindre Vores forehavende i at foreene de 3 Riger, hafver forundt Sverrige fred paa gode Vilkor, nemlig at gifve dem det meeste tilbage af Findland som Russerne hafde i deres Vold, imod at de Svenske skulde udvælg den

¹ Grams gode Ven og Husfælle, Lægen Justitsraad Jens Bing (1681—1751).

Holstenske Printz, som er Biskop i Euthin eller Lybek¹. Saaledes er da freds-præliminaria sluttede imellem Rusland og Sverrige, til Åbo den $\frac{20 \text{ Junii}}{1 \text{ Julii}}$; og da dette Budskab kom til Stokholm, foreenede de 3 Stænder, Adelen, Geistligheden og Borgerne sig om at tage imod saadan fred, og derpaa at vælge Biskopen af Lübeck; Bønderne, og særdeles Dalkarlene (hvilke sidste hafde trængt sig ind i Stokholm 3 à 4000 Mand stærk), contradicerede og afsloge baade det ene og det andet, og vilde hafve Cron-Printzen af Danmark til Cron-Successor. Men, da der først var brugt alle formanings-Midler til dem, ere de af Adelen og den reguliere Milice blefven attaquerede, og slagne, 60 à 80 Bønder paa Torvet omkomne, mange blesserede og over 1000 fangne; Resten tog flugten. Af det andet Partie er og en Snees eller 30 faldne, og Rigs-Raadet General Adlerfeldt dødelig blesseret, som efter 2 Dage døde; Nu siges det at være stille igien, som er de sidste Tidender vi i disse Dage derfra haver. Imidlertid ligger Vor flode i fuld-færdig Stand til at udsegle, og Armeen ligeledes tillaves, som mand troer, alene at være til defension, og at bringe vedkommende vore Misundere til, at indgaae hvad som til vor Konges Sikkerhed i sine virkelige possessioner kand holdes tilstrækkeligt, som vel ogsaa, med Guds Hielp, skeer.

Videre er herfra ikke at mælde, (thi om forandringen paa Rente-Cammeret, hvor nu er kommen Hr. Stifts-Befalingsmand von Osten i Hr. Geheime-Raad Berkentins Stæd², er vel fra andre Dem aviseret), og vil jeg saa hafve kiære Ven den Høyeste Gud befalet, til bestandig Helbred og mange Aars tillæggelse til Deres Alder, med ald Velsignelse, forblivende stædse

Deres skyldigste og forbundne

Khafn den 15 Juli
1743.

Tiener
H. Gram.

176 (15)

Til Samme.

Velædle, Høystærede Hr. Landfoged!

Jeg vil haabe, at inden disse Linier fremkommer, skal min forige med Deres Jomfrue Svigerske være Dennem i Hænde,

¹ Adolf Frederik af Holsten-Gottorp, Konge af Sverige fra 1751—71. Ved Freden i Åbo maatte Sverige afstaa en mindre Del af det sydøstlige Finland indtil Kymmene-Elven til Rusland, medens det fik det øvrige Finland tilbage. Med Hensyn til de i Brevet omhandlede Begivenheder henvises iøvrigt til E. Holm: Danmark-Norges Historie II pag. 219 ff.

² Wilhelm August v. Osten (1698—1764) blev i 1743 udnævnt til Deputeret i Rentekammeret og Direktør for Financerne i Stedet for Geheimeraad Chr. Aug. Berckentin.

hvormed fuldte de Medicamenter samt Opskrift fra Justitz-Raad Bing, dem jeg vil ynske Guds Velsignelse og kraftig Virkning at motte følge. Disse Linier er alene for at recommendere denne nye bestilte Rector Peter Debes i kiære Vens Gunst, som jeg forhaaber at skal skikke sig noget bedre end den forige. Jeg hafver paa Hr. Biskopens recommendation og skriftlige forsikring om hans Løn, naar Tiden kom samme at betale, forstrakt ham de 100 Slettedaler i Croner, som beløber til just 70 Rdlr 5 ½ Courant, og taget dennem af kiære Vens Cassa, som jeg indstiller til Deres gode approbation. Skal og ikke forsømme at indcassere dem igien hos Hr. Biskopen, om jeg lever. Videre haver jeg denne gang ey at mælde, men ynsker Dem, med gandske Huus den Allershøyestes rige Naade, Sundhed og Velsignelse, og forblifver stædse med sædvanlig Ergifvenhed, Velædle Hr. Landfogeds

allerskyldigste Tiener
H. Gram.

Khavn den 10de
Augusti 1743.

Udskrift:

Kongl. Majts Landfoged
over Færøerne
Velædle Sr. Jørgen Frantz
Hammershaimb
dette tjenstligst

à

Med en Ven, den
Gud ledsage!

Thorshavn.

177 (16).

Til Samme.

Velædle Hr. Landfoged
Høystærede kiære Ven.

Det gjorde mig ret meget ondt, at sidste Skib gik bort, foruden at jeg bekom den Ære nogen Skrifvelse at medskikke. Saaledes gaar det nu til, siden hverken den gamle Jens Bentzon, eller Peder Debes mere ere her til at minde mig, og advare om Tiden. Og var vist nok gaaet ligeledes denne gang, da Skibssconnert fra færøe kommer een Dag, og strax anden Dagen lafves et andet til, at reyse fort did igien. Vel var det, at Høystærede Ven hafde committeret denne Sag til den gamle Kone, som bragte mig Brevfet, og passer nu paa at afhente Beskeden derpaa. Desimellem har jeg bestilt hos Justitz-Raad Bing hvad som herved følger, saavel i flasker og Esker, som

i Skrift. Gud gifve at det motte altsammen vel lykkes, og kiære Vens Helbred nogenledes styrkes til flere Aars Lif med fornøjelse. Hvad Frue Ass. Anckersens¹ skal hafve. staaer tilrede, naar Assignationen kommer mig for øyne, som endnu ey er skeet. Een Assignation alene har jeg betalt, stoor 20 Rdlr., som i gaar blef mig anviist, dat. 1 Junii. De 300 rdlr. som kiære Ven assignerede mig i fior, hafver jeg rigtigen indcasseret den 11 Decembr. 1743. Men endnu har jeg ikke fundet Leylighed til videre at udsætte, end 600 Rdlr. paa Rente, hvorpaa Obligationen i disse Dage gøres færdig, og er et got Huus-Pant. Paa indlagte lidet Papir er et hastig Udkast af Deres Statu bonorum siden den 15 Julii 1743. Mere faaer jeg denne gang ikke Tiid til, saasom jeg i en hast skal i en anden forretning, og Buddet, som skal hafve dette med, kand ey heller bie.

Gud velsigne, styrke og helbrede kiære Ven, og lade Dem lefve mange Aar med Deres kiære familie! Det ynsker, Velædle Høystærede Hr. Landfoged,

Deres allerskyldigste Ven
og Tiener

H. Gram.

Khafn den 18
Juni 1744.

P. S. Hr. Justitz-Raad Bing og jeg takke paa det skyldigste for de gode Lyes, som vi forleden Aar bekomme. Endnu har jeg ey faaet de Penge hos Bispen for Rector i færøe, men faaer dem gandske vist i denne Uge. Hans Høyærv. var ude paa Emmedrup² igaar, da jeg sendte Bud derom.

178 (17).

Til Samme.

Velædle, Høystærede Hr. Landfoged
og kiære Ven.

Da Mons. Hans Lange har ladet mig vide, at Skibet, som nu til høsten destineres til Eder, er seglfærdigt, har jeg ikke vildet forsømme den Leylighed, alene for at lade vide, at efter min sidste Regning, som jeg haaber er Dennem rigtig tilkommen med forrige Skib, hafver jeg annammet af Hr. Biskopen de 100 Sldl. Croner, som var 70 rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ Courant, til Rector Debes — og desforuden Penge til Færøe-Skoles Discipler 25 Rdlr. Croner, er Courant 26 rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ 6 β , som jeg alt hafver ført paa kiære Vens Regning. Derimod har jeg udtalt til Mad. Anchersen den 17 Julii Penge efter Qvittering 84 Rdlr. 1 $\frac{1}{2}$.

¹ Cathrine Anchersen, født Wiel, gift med Professor H. P. Anchersen.

² Biskop P. Hersleb ejede Emdrup Ladegaard.

For resten refererer mig til mit forrige, hvor ogsaa medfuldte Medicamenter fra Hr. Justitz-Raad Bing. Og forblifver, med allerbeste Ynske til Helbreds og Sundheds fuldkomne restitution, samt ald Lyksalighed og Velsignelse ofver Dem og Deres kiære familie, Velædle, Høystærede Hr. Landfoged, og kiære Ven,
 Deres allerskyldigste Ven
 og Tiener
 H. Gram.

Khafn i største hast
 d. 3 Augusti 1744.

179 (18).

Til Samme.

Velædle Hr. Landfoged,
 Høystærede kiære Ven.

For Deres kiære sidste af 31 Maji siger jeg hjertelig Taksigelse, og glæder mig ikke lidet at kiære Ven befinder sig ved god Sundhed; og de af Hr. Justitz-Raad Bing foreskrefne Midteler hafve haft en forynsket Virkning. Hand hafver nu og denne gang forsiunet Deres Eske med flere Species, og derefter leveret mig den Seddel, deres Brug angaaende, som herhos følger. Saa følger og herhos min Regning til dato, hvorved jeg paa et særdeles Papir har mældet om de Penge, jeg forleden Aar oppebaaer af Hr. Biskopen, for at sendes til Rector Debes. Og hafver nu i Aar intet vilde bemænge mig dermed, men ladet Rectoren levere ved sin Commissionnaire (uden Tvivl Stud. Antoni Haldan¹) Qvittering til Biskopen, som derpaa og gaf ham Lønnen for i Aar. Imidlertid er det artigt, at Hr. Commerce-Raad Lund skikker sin Tiener her til mig, med en lige lydende Qvittering fra Rector Debes om samme Løn; hvorpaa jeg gaf ham til Svar, at mig var bevidst, det Hr. Biskopen hafde alt udtællt Pengene til en Anden; og at jeg hafde besluttet ingen Tiid at bemænge mig med disse Skole-Penge, der var Hr. Landfogden og mig gandske ikke vedkommende, men kun til Byrde, hvorføre jeg ogsaa bragte Hr. Commerce-Raad Lund til, at imodtage fra Biskopen, igiennem min Haand, 50 Slettedaler i Croner, som er Stipendia for Skole-Disciplerne.

At jeg nu ikke udi min Regning af 18 Junii 1744 mældede noget om de Skole-Penge og Rectors løn, var, fordi de mig ikke førend længe efter blefve leverede; Men til det Skib, som afgik siden circa 1 Augusti hafde jeg alt giort et Bref færdigt, og leveret det til Sr. Hans Lange; Men kom forsildig dermed, saasom Skibet da var gaen herfra, og til sin Ladeplads at tage

¹ Formentlig Antonius Haldan, f. 1720 † 1777, der senere blev Præst i Syderø Præstegjæld.

Korn ind. Hans Lange meente dog at faae det betimeligen til den Plads skikket; Men blev forgiæves, thi det var alt bortseglet, saa jeg fik det in originali tilbage, og samme nu herhos sender.

Den Visite, jeg hafde om de Penge til Laans, fornam jeg siden aldrig mere til; og kand derfor ikke sige, om det har været fra Søfren Deigel¹ eller ikke. Hand er ellers nok bekjænt i Kiøbenhafn, for det hand er, og skal hafve stor Umage med at forstikke og forborge sine Kunster saaledes, at derved skal tilflyde ham nogen fordeel mere.

Hvad Deres kiære Søn Friderich Carl² angaaer, da haaber jeg, at alting nu med ham er paa saa ynskelig og god en foed, end ogsaa i den Skole hand har været og endnu er, at der behøfves ingen forflyttelse. Hr. Biskopen, saavelsom Hr. Professor Anchersen³, har dog været af samme Tanker, som Høystærede Ven, at det kunde være nyttigen, at hand blev satt i en anden Skole. Jeg hafver og ingenlunde raadet derfra, men bedet de gode Mænd herudi gjøre, hvad de med god fornuft fandt for best; Thi hverken hafver jeg nogen interesse eller sær Venskab med Rector Clod⁴; men estimerer og elsker adskillige andre Rectores her i Landet ligesaameget som ham; ey heller vilde jeg see paa nogen Rectors eller Hørers Interesse og reputation, (om de end vare mine egne Brødre,) naar det giældte om en braf Mands og min Vens Søn at see i sin Velfærdt og Studeringer bedre befordret og til rette hiulpen. Hr. Assessor og Prof. Anchersen har nu til sidst berettet mig, at hafve gjort sig ald fliid i at undersøge og examinere Sagen; og at hand har nu stor Reason, til ey at tænke paa Deres Søns forflyttelse. Men Hr. Biskopen har jeg siden ey talt med, saasom hand er siælden her i Staden, men ude paa sin Gaard Emmedrups.

Gud velsigne, styrke og opholde kiære Ven, med Deres gode Kiæreste og Børn, endnu i mange gode Aar! Det ynsker, Velædle Hr. Landfoged og Høystærede Ven, Deres stædse
 tienstskyldigste Tiener

Khafn, d. 6

H. Gram.

Augusti 1745.

¹ Muligvis Søfiskal Søren Dejel eller Degel.

² Hammershaimbs ældste Søn, født 1725, død som konstitueret Landfoged hos Faderen 1762.

³ Hans Peter Anchersen (1700—65), Dr. juris, Professor.

⁴ Mag. Peder Clod (1682—1747) var fra 1711—1747 Rektor ved Helsingørs lærde Skole.

P. S.

Jeg forglemte den Post om Deres hos mig staaende Beholdning, hvoraf jeg siden ifior har været saa lykkelig, paa Vexeler à 3 til 3 Maaneder efter forordningen, at placere 600 Rdlr. à Rente 5 pro Cento, indtil et got Pant motte forekomme. Men intet saadant Pant er mig hidindtil forekommet, og seer ingen apparence til noget sikkert i disse alt for slette Tider. Jeg har self for min egen Regning mottet taget tvende Huus-Panter paa mig, efter Dom og Auction, eet paa 1500 Rdlr. og eet paa 600 Rdlr., som jeg maae hutle hen med og leye bort, saaledes som jeg kand. Eet har jeg ogsaa paa 1300 rdlr., hvor jeg af Beboeren, som er Debitor, har altid et heelt Aars Rente til Gode, nu paa 5te Aar, indtil hand, som er en Garver, kand faae det soldt, som jeg haaber. Saaledes gaaer det mange flere. Hvorfore jeg og flere har resolveret nu til 11. Junii at placere vore Penge i det Westindiske Compagnie¹, indtil bedre Tider. Og skulde Høystærede Ven vilde tage samme resolution, da vil jeg til 11te December faae Dem der 1000 rdlr. indsatt.

Endnu erindrer jeg, at fra Westindien, hvor Arent Dyssel nu er, som Officier i fæstningen, ere mig tilsendte tvende Brevve til min Herre, og til Deres Søn i Helsingør, og det tredie til mig self, (hvori han beder mig at procurere sig mere gage og avancement;). Disse tvende gifver jeg mig den frihed herhos at sende, holdende det ufor nødnen at skikke Deres Søn Friederich Carl sit, førend hans gode fader hafde seet hvad derudi var. Adieu!

¹ Af Brevet fremgaaer det saaledes, at Gram var økonomisk interesseret i det Vestindiske Compagni. Han var sikkert ogsaa økonomisk interesseret i det Asiatiske Compagni, til hvilket han endogsaa en Tid lang synes at have været knyttet som Direktør. I et Brev af 12te October 1737 skriver Grev Chr. Rantzau til Gram: »dog en ting maa jeg derhos betinge mig, at HEr Justitz-Raad som lovkyndig Directeur vilde sætte vore chinesiske Sager paa en profitabler food.« Og i et Brev af 15de Juni 1745, hvori Rantzau anbefaler en ung Theolog Jacob Basballe, der søger at blive Skibspræst paa et Chinesisk eller Ostindisk Skib, til Grams Velvilje, skriver han: »Jeg veed meged vel, HEr Justitz-Raad desto beklageligen ei meere er ved Directionen.« — — —

Brevene Nr. 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 175,
176, 177, 178 og 179

tilhøre Familien Hammershaimb¹.

Brevet Nr. 171

tilhører Karen Brahes Bibliothek, Odense.

Brevene Nr. 172, 173 og 174

tilhøre Stiftsbibliotheket, Linköping.

¹ Foruden de her meddelte Breve til Landfoged Hammershaimb bevares der i Familien Hammershaimb en Del andre Breve til Landfoged H., bl. a. en Række Breve fra Biskop P. Hersleb. I et af disse, dateret April 1748, skriver Hersleb saaledes til Hammershaimb:

— — — Foruden det Brev om Kirkernes Sager og de publique Ting, som Stiftamtmanden med mig underskriver, vilde jeg blott mælde disse speciale Ting, og allerførst beklage Højtærede Ven, saavelsom mig selv og fleere, at vi have mist en saa god Ven og stor Mand, idet det har behaget Gud at bortkalde ved Døden vores lærde og store Mand Etatsraad Gram, som her af alle beklages, og i sær af Academiet savnes; Jeg er og vis paa, at Højtærede Ven besynderligen vil beklage hands Død, som hand var visseligen Deres Ven, og især for Dem umistelig, da Deres Søn skal til Academiet, hvor hand visseligen vilde taget sig af ham og i mange Maader kunde været ham til Tjeneste. Hand er død af en tærende Sygdom en sagte og stille Død. Som hand har gjort meget got i Hands Liv, saa findes hands Tilstand efter hands Død ikke saa bemidlet, som mand havde ventet; Hans Bibliothec bliver nok det eeneste, som hands og sal. Frues Arvinger komme til at deele, og ikke det engang gandske; thi der ere adskillig Giæld, og publique uafgjorte Ting; derfor kommer Hands Bibliothec til Auction, som er en stor Skade, at de Bøger, som med saa stor Fliid ere samlede, skal igjen over hele Verden adspredes. — — —

NAVNE-REGISTER.

- Aagaard, Jonas, Bogholder, 13, 15, 22, 23, 24.
 Adlerfeldt, General, 40.
 Adolph Frederik, Konge af Sverige, 40.
 Anchersen, Professor, 44.
 Anchersen, Professorinde, 42.
 Anderseu, Morten, Brygger, 19.
- Bartholin, Conferentsraad, Professor, 5.
 Basballe, Jacob, Præst, 45.
 Bentzen, Jens, 6, 25, 41.
 Berkentin, Geheimeraad, 40.
 Bille, Vice-Admiral, 6.
 Bing, Justitsraad, Dr. med., 39, 41, 42, 43.
 Bonsack, Hans, Abbed, 37.
 Bornemann, Justitsraad, 17.
 Brahe, Karen, Frøken, 35.
 Brøer, Hof-Præsident, 7.
- Carl, Prinds af Danmark, 9.
 Christensen, Maurits, Superintendent, 38.
 Christian VI, 31.
 Clod, Rektor, 44.
- Debes, Peder, Rektor, 41, 42, 43.
 Deigel, Søren, 44.
 Diderichsen, Frederik, Student, 30.
 Dyssel, Arent, 5, 11 ff., 23 ff., 28, 45.
 Dyssel, Herman, 5, 11 ff., 23, 28.
 Dyssel, Fægtemester, 5.
- Elsegaard, Skipper, 29, 34.
 Erland, Tjener hos Hans Gram, 18, 22, 25.
- Fers, Rektor, 30, 33.
 Fleischer, Apotheker, 16, 17.
 Foss, Etatsraad, 6, 7.
 Frederik, Kronprinds, 40.
- Giøe, Anne, Frøken, 35.
 Gram, Familien, 26 ff.
 Gram, Hans, Brygger, 17, 26 ff.
 Gram, Peder, Supercargo, 27.
- Gram, Niels, Guldsmed, 27.
 Grotum, Madam, 19.
 Güntelberg, Capt.-Lieutenant, 10, 17.
- Hagen, Hans Henrich, Skomager, 22, 23.
 Haldan, Antoni, Student, 43.
 Hammershaimb, Fr. W., Landfoged, 5.
 Hammershaimb, E. M., f. Robring, 5, 8.
 Hammershaimb, Elisabeth Kirstine, 10.
 Hammershaimb, Fr. Carl, kst. Landfoged, 44, 45.
 Hardenberg, Eiler, Lehnsmand, 37.
 Hersleb, P., Biskop, 42, 44.
 Holst, Familien, 9.
 Häuserich, Kræmmer, 16.
- Korup, Hans Pedersen, Brygger, 19.
 Kreyer, Lorens, Justitsraad, 14.
 Kreyer, Severin, 14.
- Lange, Hans, 32, 43, 44.
 Lassen, Jens, Raadmand, 19.
 Lindemann, Jacob, Assistenthusforvalter, 20.
 Lund, Commerceraad, 39, 43.
 Lund, Borgmester, 19.
 Løwe, Jesper, Præst, 33.
- Marcussen, Diderich, Landfoged, 5.
 Meyer, Carsten, 23.
 Møller, Gregers, 6.
- Nordbye, Søren, 38.
 Numsen, Generalmajor, 24, 28.
- Osten, v., Geheimeraad, 40.
- Palmstierna, Oberst, Gesandt, 36, 39.
 Pedersen, Niels, Præst, 37.
 Pedersen, Jens, Tjenestekar, 17.
 Petersen, Madam, 17.
 Petersen, Martin, Kammertjener, 9, 22.
 Plessen, Carl Adolph, Overkammerherre, 25.

Plessen, Chr. Ludvig, Geheimeraad, 25, 28, 33.	Strelow, Hans, Biskop, 37.
Plessen, f. Skeel, Frue, 25.	Thestrup, Biskop, 19.
Povelsen, Peder, Brændevinsbrænder, 31.	Thott, Otto, Statsminister, 33.
Povelsen, Claus, 6.	Trygonius, Niels, Præst, 37.
Raben, Admiralinde, 13, 14, 23, 24.	Tveed, Jørgen, 25.
Raben, Fr., Geheimeraad, 25.	Wallin, Georg, Biskop, 36, 38.
Ramshart, Kjøbmand, 25, 28, 29, 31, 32.	Walther, Oberst, 27.
Rantzau, Chr., Greve, 25, 45.	Weinmann, Evert, 17.
Robring, Johan, Borgmester, 5.	Werming, Peder, Brygger, 30, 31, 34.
Scharffenberg, Enke efter Apotheker, 30.	Weyhe, Jomfru, 39.
Slange, Conferentsraad, 17.	Weyhe, Student, 24.
Sommer, Peder, 25, 33.	Wivet, Ritmester, 24, 28.
Sprick, Ludolf, Isenkræmmer, 17.	Zimmer, Klædekræmmer, 9, 18, 27, 30, 31.
Stibolt, Commandeur, 6, 9, 18, 20, 27.	
-

